
بسم الله الرحمن الرحيم

وزارت کشور
استانداری قزوین
معاونت برنامه ریزی

برنامه آمایش استـــان قزویـــن
آینـــده نگری وسیـــاست‌گذاری

دانشگاه بین المللی امام خمینی دفتر برنامه ریزی و بودجه مهندسان مشاور آمایش توسعه البرز

پیشگفتار

آمایش سرزمین در واقع شامل اقدامات ساماندهی و نظام‌بخشی به فضای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی در سطوح ملی و منطقه‌ای است که براساس تدوین اصلی‌ترین جهت‌گیریهای توسعه بلندمدت کشور در قالب تلفیق برنامه‌ریزی هایی از بالا و پایین و با تکیه بر قابلیت‌ها، توانمندیها و محدودیتهای منطقه‌ای در یک برنامه‌ریزی هماهنگ و بلندمدت صورت می‌گیرد. این رویکرد زمینه تعامل میان سه عنصر انسان، فضا و فعالیت و ارائه چیدمان منطقی فعالیت‌ها در عرصه سرزمین را فراهم می‌کند. در نظام برنامه‌ریزی ایران آمایش سرزمین و سابقه تهیه و تدوین آن به سالهای قبل از انقلاب برمی‌گردد که نشان‌دهنده جایگاه و اهمیت آمایش سرزمین در نظام برنامه‌ریزی کشور است. این مطالعات بعنوان سند بالادست اسناد توسعه، الگوی تهیه و تدوین برنامه‌های توسعه ۵ ساله و سایر برنامه‌های توسعه ای در سطح ملی و منطقه ای خواهد بود و در کنار سایر برنامه‌ریزی های اقتصادی می‌تواند پاسخگوی بسیاری از مشکلات و کمبودهای مناطق باشد.

روند برنامه ریزی در کشور طی سالهای گذشته به ظهور رویکردهای بدیل در بدنه برنامه‌ریزی کشور انجامیده است که بعضاً به طور همزمان در کنار یکدیگر توسعه یافته‌اند. تعدد جریان‌های متعارف برنامه‌ریزی در کشور و ایراداتی که به هریک از آنها به شکل منفرد وارد شده است و نیز مشکلاتی که در هماهنگی این جریانها وجود دارد، ضرورت اتکا به یک شیوه برنامه‌ریزی جامع مبتنی بر آمایش در توسعه را اجتناب‌ناپذیر ساخته است.

بنا به ضرورتهای فضایی کشور مرحله جدید مطالعات آمایش در کشور از چند سال قبل آغاز گردیده، در استان قزوین نیز تهیه این برنامه از سال ۱۳۸۶ شروع و در سال ۱۳۹۲ به پایان رسیده است.

مطالعات آمایش استان قزوین شامل مطالعات وضع موجود، مطالعات توان اکولوژیک و بخش آینده نگری می باشد. در بخش آینده نگری، استان قزوین بر اساس توان اکولوژیک به ۸ منطقه و۴۳ ناحیه تقسیم شده و با توجه به مطالعات مشابه در سایر کشورها مدل آینده نگری آمایش استان تعریف و استخراج گردیده است و بر اساس ۸ اصل آمایش و به تفکیک فصول بودجه سطح هر منطقه استان از نظر توانمندی تعریف شده و در نهایت اقدامات مورد نیاز در جهت توسعه استان استخراج گردیده است.

تهیه و تدوین نسخه آینده نگری برنامه آمایش استان با بررسی کل مطالعات آمایش جهت منطقه بندی و با توجه به نظرات کارشناسی طبق مدلهای مورد استفاده صورت پذیرفته است. جمع آوری و تجزیه و تحلیل حجم زیاد این اطلاعات و نظرات کارشناسی مستلزم صرف وقت زیادی بوده است. لذا در پایان ضرورت دارد از زحمات کلیه مدیران و کارشناسان دستگاههای اجرایی و خصوصا همکاران پرتلاش در دفتر برنامه ریزی و بودجه استانداری قزوین که در زمینه تهیه مطالعات آینده نگری آمایش استان همکاری لازم را داشته اند تقدیر و تشکر نمایم همچنین از همه کارشناسان و صاحب نظران دعوت می نماید نظرها و پیشنهادات خود را برای هر چه پر بارتر و غنی تر شدن مطالعات بعدی به استانداری ارسال نمایند.

مرتضی روزبه

استاندار قزوین

برنامه آمایش استان قزوین(آینده نگری و سیاست گذاری)
گروه راهبری مطالعات: ابوالفضل یاری سیس، صفر لک، علی رحمانی، محمد کریمی،
فاطمه کریمخانی زند- فرشته حاجی فتحلی
مسئول هماهنگی های استان: فاطمه کریمخانی زند- فرشته حاجی فتحلی

امور مطالعاتی	مسئول هماهنگی بین بخش ها	ناظر مطالعات	عنوان بخش مطالعاتی	مسئول مطالعات بخش
اجتماعی و فرهنگی	منوچهر حیاتی	محمد کریمی	تحولات جمعیت در سه دهه گذشته	نعمت اله عالی منش
			تحلیل نظام شهری استان	مهدی ملکی
			تحلیل نظام روستانشینی و عشایری استان	مهدی ملکی
			تحلیل وضعیت فرهنگی استان	اسماعیل عبدالعلی
			سرمایه اجتماعی	محمد فلاح صفری
			تحلیل سیاسی- اداری و سازمانی	بهروز سید موسوی
اقتصادی	علی رحمانی	منوچهر کبیری	ساختار صنعتی و معدنی	سعید نبیل- محمد یاقوتی
			ساختار کشاورزی	حمید رضا تبسمی
			ساختار خدمات	علی حقیقت
			تحلیل پیوندهای درون بخشی	فرشته حاجی فتحلی
			اقتصاد شهری	مرتضی یوسفی
			اقتصاد روستایی	امراله کرمپور
			تحلیل اقتصاد کلان	علی حقیقت
			تحلیل سازمان فضایی فعالیتها	فرشته حاجی فتحلی
زیربنایی	مسعود بسیطی	مجتبی برومند	شبکه ارتباطات	مسعود بسیطی
			شبکه حمل و نقل	مسعود بسیطی
			شبکه برق و انرژی های نو	آقای دقیقی
			شبکه سوخت	آقای خوئینی
			استحصال آب و شبکه انتقال آب	محمد قاسم صفیعی
تحلیل ساختار فضایی	محمد کریمی	مظفر صرافی	تحلیل ساختار سکونتگاهی و سایر عناصر ساختار فضایی	مهدی ملکی
			تحلیل کارکردها و الگوی ارتباط بین آن ها	مهدی ملکی
تحلیل پیوندها	علی رحمانی	مجتبی برومند	پیوندهای فیزیکی و شبکه خدمات حمل و نقل	مسعود بسیطی
			پیوندهای اقتصادی	علی رحمانی
			نتیجه گیری تحلیل پیوندها	علی رحمانی
–	منوچهر کبیری	محمد کریمی	جمع بندی و نتیجه گیری مطالعات	علی رحمانی
برنامه ریزی و سیاستگذاری	صفر لک- ابوالفضل یاری سیس – علی رحمانی	–	آینده نگری و سیاستگذاری	علی رحمانی-فاطمه کریمخانی زند- فرشته حاجی فتحلی
			ساختار اجرایی	علی رحمانی- سانازستوده – الهام فریدوند نعمت آباد
سیستم اطلاعات جغرافیایی: محمد نحوی، رضا کاکاوند، حسین رهجو، محمد ملکی ، هدیه میر محمد صادق، سانا ز ستوده				

تایپ: الهه شاه ولی / طراحی و تنظیم:الهام فریدوند نعمت آباد
مهندسان مشاور آمایش و توسعه البرز / دانشگاه بین المللی امام خمینی(ره) قزوین

■ **جلد اول: تحلیل وضعیت منابع طبیعی و محیط زیست**

فصل اول: تحلیل موقعیت استان
فصل دوم: تحلیل پستی و بلندی ها
فصل سوم: تحلیل حوزه ها و زیرحوزه های آبریز
فصل چهارم: تحلیل موقعیت اقلیمی
فصل پنجم: تحلیل زمین شناسی و منابع معدنی
فصل ششم: تحلیل محیط زیست

■ **جلد دوم: تحلیل اجتماعی و فرهنگی**

فصل اول: تحولات جمعیت در سه دهه گذشته
فصل دوم: تحلیل نظام شهری استان
فصل سوم: تحلیل نظام روستانشینی و عشایری استان
فصل چهارم: تحلیل وضعیت فرهنگی استان
فصل پنجم: سرمایه اجتماعی
فصل ششم: تحلیل سیاسی – اداری و سازمانی
فصل هفتم: جمع‌بندی و نتیجه گیری از وضعیت اجتماعی فرهنگی

■ **جلد سوم: تحلیل اقتصادی**

فصل اول: تحلیل ویژگی های اقتصادی جمعیت
فصل دوم: تحلیل زمینه های فعالیت اقتصادی بر حسب بخش های اصلی
فصل سوم: تحلیل ویژگی های زیربنائی
فصل چهارم: تحلیل عرصه های فعالیت اقتصادی
فصل پنجم: تحلیل اقتصاد کلان استان و جایگاه آن در سطح ملی
فصل ششم: تحلیل سازمان فضائی فعالیت ها
فصل هفتم: جمع بندی و نتیجه گیری از وضعیت اقتصادی

■ **جلد چهارم: تحلیل ساختار فضائی موجود**

فصل اول: تحلیل ساختار سکونتگاهی
فصل دوم: تحلیل سایر عناصر ساختار فضائی
فصل سوم: تحلیل کارکردها و الگوی ارتباط بین آنها

■ **جلد پنجم: توصیف و تحلیل پیوندهای اصلی بین سکونتگاه ها**

فصل اول: پیوندهای فیزیکی و شبکه خدمات حمل و نقل
فصل دوم: پیوندهای اقتصادی

فصل سوم: نتیجه گیری تحلیل پیوندها

■ **جلد ششم: ملاحظات ایمنی، دفاعی – امنیتی در آمایش استان**

فصل اول: تهدیدات ناشی از مخاطرات محیطی و محیط زیستی
فصل دوم: تهدیدات اقتصادی
فصل سوم: تهدیدات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی
فصل چهارم: تهدیدات نظامی - امنیتی
فصل پنجم: جمع بندی تهدیدات امنیتی – دفاعی

■ **جلد هفتم: خلاصه و جمع‌بندی مطالعات**

■ **جلد هشتم: پیش بینی و آینده نگری**

فصل اول: پیش بینی و آینده نگری تحولات بازار کار، سرمایه و تولید در سناریوهای مختلف
فصل دوم: آینده نگری تحولات فناوری و نوآوری در سناریوهای مختلف
فصل سوم: آینده نگری نظام سکونتگاهی در سناریوهای مختلف
فصل چهارم: پیش بینی منابع محیط زیستی استان در سناریوهای مختلف
فصل پنجم: پیش بینی تحولات جمعیتی
فصل ششم: آینده نگری یکپارچه و انتخاب سناریو

■ **جلد نهم: برنامه ریزی و سیاستگذاری**

فصل اول: هدف
فصل دوم: راهبردهای آمایش استان
فصل سوم: سازمان فضائی مطلوب برای توسعه استان
فصل چهارم: سیاست های اجرائی آمایش استان
فصل پنجم: پروگرام ها و منابع مالی

■ **جلد دهم: مدیریت آمایش استان**

فصل اول: تحلیل وضعیت مدیریت استان از منظر آمایش
فصل دوم: طراحی مدیریت آمایش استان
فصل سوم: تعیین راهبردها و برنامه اجرائی به منظور ارتقاء ظرفیت و کارائی
فصل چهارم: طراحی نظام پایش و ارزشیابی برنامه آمایش در استان

فهرست مطالب

فصل اول ۱
مبانی نظری مطالعات آینده نگری آمایش استان قزوین ۱
مقدمه ۳
۱-۱- مبانی نظری آینده نگری دربرنامه آمایش ۴
۱-۱-۱-ادبیات و روش شناسی آینده پژوهی ۴
۱-۱-۲- روش دلفی ۵
۱-۱-۳-روش سناریو نویسی ۷
۱-۱-۴-روش اثرهای متقاطع ۸
۱-۱-۵-روش GIS ۸
۱-۱-۶-روش چرخه آینده ۹
۱-۲- مبانی نظری آینده نگری نظام شهری و سناریوهای محتمل ۱۱
۱-۲-۱- سناریوی قطبی ۱۱
۱-۲-۲-سناریوی خوشه‌ای ۱۲
۱-۲-۳-سناریوی چند مرکزی ۱۳
۱-۲-۴-سناریوی جزیره‌ای ۱۴
۱-۲-۵- سناریوی شبکه ای ۱۵
۱-۳- روشهای پیش‌بینی جمعیت ۱۶
۱-۳-۱- روشهای ریاضی ۱۷
۱-۳-۱-۱-روش میزان رشد (روش هندسی) ۱۷
۱-۳-۱-۲-روش رشد نمایی ۱۸
۱-۳-۲- روش ترکیبی ۱۸
۱-۳-۳- روش اقتصادی ۲۰
۱-۴- مروری بر مطالعات انجام شده ۲۰
۱-۴-۱- بررسی مطالعات آمایش در سایر کشورهای جهان ۲۰
۱-۴-۲- مروری بر مطالعات آینده نگری سایر استانهای کشور در تهیه آمایش ۳۱
۱-۵- روش مورد استفاده در آینده نگری طرح آمایش استان قزوین ۳۴

فصل دوم ۴۱
بررسی اسناد بالادست ۴۱
۲-۱-چشم انداز بلند مدت ایران در جهان ۴۲
۲-۲-نقش استان قزوین در تحقق چشم انداز بیست ساله کشور ۴۶
۲-۳-طرح آمایش ملی ۴۷
۲-۳-۱-اصول آمایش سرزمین ۴۷
۲-۳-۱-۱- ملاحظات دفاعی و امنیتی ۴۸
۲-۳-۱-۲- کارآیی و بازدهی اقتصادی ۴۸
۲-۳-۱-۳-وحدت ویکپارچگی سرزمین ۴۹
۲-۳-۱-۴-گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای ۵۰
۲-۳-۱-۵-حفاظت از محیط زیست و احیاء منابع طبیعی ۵۱
۲-۳-۱-۶- حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی ۵۲
۲-۳-۱-۷-تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور ۵۲
۲-۳-۱-۸-رفع محرومیتها مخصوصاً در مناطق روستایی کشور ۵۳
۲-۳-۲-ضوابط ملی آمایش سرزمین ۵۳
۲-۴- اسناد بالا دست آمایش استان قزوین ۶۲
۲-۴-۱- نظریه پایه توسعه استان قزوین ۶۲
۲-۴-۲-جایگاه منطقه ای استان قزوین ۶۴
۲-۵- جایگاه سایر استان‌های منطقه در مطالعات آمایش ملی ۶۶

فصل سوم ۷۵
تصویر برداری از وضعیت موجود استان بر اساس مطالعات بخش های مختلف ۷۵
مقدمه ۷۷
۳-۱- عوامل موثر در شکل گیری ساختار فضایی استان قزوین ۷۷
۳-۱-۱-جغرافیای طبیعی استان ۷۷
۳-۱-۲- منابع آب ۷۹
۳-۱-۳- پوشش گیاهی ۸۳
۳-۲-سیر تحولات تاریخی مهم منطقه قزوین ۸۴

۳-۳- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در سرزمین ایران..... ۸۵
۳-۴-روندها، رویدادها،اقدامات مهم شکل‌دهنده وضعیت موجود آمایش استان (بالاخص چند دهه گذشتـه).....۸۶
۳-۵-ویژگیهای الگوی موجود سازمان فضایی ۱۰۱
۳-۵-۱-توزیع جمعیت در سکونتگاه شهری استان ۱۱۳
۳-۵-۲- توزیع جمعیت در سکونتگاه های روستائیان.....۱۱۹
۳- ۶- پیوندهای موجود بین استان قزوین و سایر استان‌ها ۱۲۶
۳-۶-۱ پیوندهای فیزیکی.....۱۲۷
۳-۶-۲-پیوندهای اقتصادی ۱۳۲
۳-۷- نقش‌های متقابل توسعه ای استان قزوین و سایر استان‌ها ۱۳۵
۳- ۸- نقش‌های مهم فعلی سایر مناطق کشور موثر در توسعه قزوین ازمنظر استان قزوین ۱۳۶
۳-۹- نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر سایرمناطق ۱۳۸
۳-۱۰-جمع بندی نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای استان.....۱۳۹
۳-۱۰-۱-نقاط قوت: ۱۳۹
۳-۱۰-۲-نقاط ضعف:.....۱۳۹
۳-۱۰-۳-فرصت‌ها:.....۱۴۰
۳-۱۰-۴-تهدیدها: ۱۴۱
۳-۱۱-تصویر کلان وضعیت موجود استان.....۱۴۲

فصل چهارم ۱۴۷
منطقه بندی استان قزوین از دیدگاه برنامه ریزی آمایش.....۱۴۷
۴-۱-ضوابط و معیارهای منطقه بندی.....۱۴۹
۴-۲-تعیین مناطق و ویژگی ممیزه هر منطقه ۱۴۹
۴-۲-۱-منطقه یکم (مجموعه شهری قزوین) ۱۵۱
۴-۲-۲-منطقه دوم (الموت).....۱۵۴
۴-۲-۳-منطقه سوم (طارم کوهین) ۱۵۶
۴-۲-۴-منطقه چهارم (آبیک).....۱۵۹
۴-۲-۵-منطقه پنجم (تاکستان) ۱۶۲

۴-۲-۶-منطقه ششم (بوئین زهرا) ۱۶۶
۴-۲-۷-منطقه هفتم (مرکزی دشت) ۱۶۹
۴-۲-۸-منطقه هشتم (آوج -آبگرم) ۱۷۱
۴-۳-پیوندهای بین مناطق ۱۷۴
۴-۴-عملکرد مناطق و استان‌های هم جوار ۱۸۱
۴-۵-نقاط قوت وضعف، فرصتها و تهدیدها و اصلی ترین چالشهای مناطق ۱۸۲
۴-۵-۱- منطقه یک (مجموعه شهری قزوین) ۱۸۲
۴-۵-۲- منطقه دو (الموت) ۱۸۳
۴-۵-۳- منطقه سه (طارم) ۱۸۴
۴-۵-۴- منطقه چهار (آبیک) ۱۸۵
۴-۵-۵- منطقه پنج (تاکستان) ۱۸۶
۴-۵-۶- منطقه شش(بوئین زهرا) ۱۸۷
۴-۵-۷- منطقه هفت (مرکزی دشت) ۱۸۸
۴-۵-۸ منطقه هشت (آوج و آبگرم) ۱۸۹

فصل پنجم ۲۰۳
ناسازگاریهای مناطق و نواحی با اصول آمایش ۲۰۳
۵-۱-مفهوم ناسازگاری ها در آمایش سرزمین ۲۰۵
۵-۲-ارزیابی ناسازگاریها بین اصول آمایش و فصول اقتصادی- اجتماعی درمناطق ۲۰۷
۵-۳-ارزیابی ناسازگاری های وضع موجود مناطق برنامه ریزی با اصول آمایش ۲۱۰
۵-۴-تحلیل کلان و جمع بندی ناسازگاری ها ۲۱۲
۵-۵-یافته های حاصل از تحلیل جداول ناسازگاری بر حسب اصول آمایشی ۲۱۴
۵-۵-۱- رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی ۲۱۴
۵-۵-۲- افزایش کارایی و بازدهی اقتصادی ۲۱۵
۵-۵-۳- تقویت وحدت و یکپارچگی سرزمین ۲۱۶
۵-۵-۴- گسترش عدالت اجتماعی و تعادل های منطقه ای در سطح استان ۲۱۷
۵-۵-۵- حفاظت محیط زیست و ارتقاء توان طبیعی ۲۱۸
۵-۵-۶-حفظ هویت اسلامی ایرانی و حراست از میراث فرهنگی ۲۱۹

۵-۵-۸- کاهش محرومیت ها بالاخص در مناطق روستایی ۲۲۱

فصل ششم ۲۲۳

پیش بینی و آینده نگری ۲۲۳

مقدمه ۲۲۵

۶-۱-پیش‌بینی تحولات جمعیتی ۲۲۵

۶-۱-۱-ضرورت‌های پیش‌بینی جمعیت ۲۲۵

۶-۱-۲- پیش‌بینی تحولات جمعیت استان در سناریوهای مختلف ۲۲۷

۶-۱-۲-۱- سناریوی اول (پیش‌بینی براساس نرخ رشد متوسط دوره ده ساله ۸۵- ۱۳۷۵) ۲۲۷

۶-۱-۲-۲- سناریوی دوم(پیش‌بینی براساس نرخ رشد متوسط دوره بیست ساله(۸۵- ۱۳۶۵)۲۳۲

۶-۱-۲-۳- سناریوی سوم (پیش‌بینی براساس نرخ رشد کاهنده) ۲۳۴

۶-۱-۲-۴- سناریوی چهارم (روش ترکیبی) ۲۳۶

۶-۱-۲-۵- جمع بندی نتایج پیش‌بینی جمعیت استان در سناریوهای مختلف و انتخاب گزینه محتمل ۲۴۱

۶-۱-۲-۶- پیش‌بینی ضریب شهرنشینی در سناریوهای مختلف ۲۴۹

۶-۱-۲-۷- پیش‌بینی جمعیت برحسب گروههای سنی (تحلیل هرم سنی) ۲۵۰

۶-۱-۳-پیش بینی ترکیب اشتغال (جنسی، بخشی و ...) ۲۵۳

۶-۱-۳-۱- پیش بینی عرضه نیروی کار ۲۵۳

۶-۱-۴-۲- تقاضای نیروی کار ۲۵۹

۶-۱-۳-۳- پیش‌بینی اشتغالزایی بخش‌های اقتصادی استان ۲۶۲

۶-۲-آینده نگری نظام سکونتگاهی در سناریو های مختلف ۲۶۶

۶-۲-۱-آینده نگری نظام شهری ۲۶۶

۶-۲-۱-۱- پیشینه تاریخی و وضعیت موجود نظام شهری استان ۲۶۶

۶-۲-۱-۲- مبانی نظری آینده نگری نظام شهری استان و سناریوهای محتمل ۲۷۰

۶-۳-آینده نگری استان بر اساس اصول آمایش سرزمین ۲۸۳

۶-۴- چشم انداز توسعه استان ۲۸۸

فصل هفتم ۲۸۹

اهداف و راهبردهای آمایش استان ۲۸۹
۷-۱-اهداف ۲۹۱
۷-۱-۱- اهداف تفصیلی آمایش استان ۲۹۲
۷-۱-۱-۱- اهداف ملی ۲۹۳
۷-۱-۱-۲- اهداف استانی ۳۰۰
۷-۱-۱-۳- اهداف بین استانی(اهداف مشترک بین چند استان) ۳۰۵
۷-۱-۱-۴- اهداف سازماندهی فضایی (شهرها، روستاها، فعالیتها، شبکه ها) ۳۰۸
۷-۲-راهبردهای آمایش استان ۳۱۰
۷-۲-۱-راهبردهای استانی ۳۱۱
۷-۲-۲-راهبردهای سازماندهی فضایی ۳۲۱

فصل هشتم ۳۲۲
الگوی کلان سازمان فضایی افق (طرح پایه) ۳۲۲
۸-۱-سازمان فضایی مطلوب برای توسعه استان ۳۲۵
۸-۱-۱-الگوی کلان سازمان فضایی افق ۳۲۵
۸-۱-۱-۱- الگوی استقرار فعالیت ها ۳۳۴
۸-۱-۱-۲- الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی ۳۴۸
۸-۱-۳-همگرایی سازمان فضایی مطلوب استان با سند ملی آمایش سرزمین و اسناد منطقه‌ای ۳۵۸

فصل نهم ۳۵۹
تعیین راهبردها و اقدامات آمایشی در مناطق ۳۵۹
۹-۱-نقش راهبردهای منبعث از اصول آمایش سرزمین در بخشها و مناطق ۳۶۱
۹-۲-راهبردهای آمایشی بر حسب فصول در سطح مناطق ۳۶۷
۹-۳- اقدامات اولویت دار آمایشی در مناطق و نواحی ۳۶۷

فصل دهم ۳۶۹
پروگرامهای توسعه در مناطق ۳۶۹
۱۰- پروگرامهای توسعه در مناطق ۳۷۱

۱۰-۱-سیاست ها و اقدامات اجرایی پروگرام ها ۳۷۴
۱۰-۱-۱-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۱(مجموعه شهری قزوین).....۳۷۴
۱۰-۱-۲-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۲ (الموت) ۳۷۶
۱۰-۱-۳-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۳ (طارم) ۳۷۸
۱۰-۱-۴-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه۴ (آبیک) ۳۷۸
۱۰-۱-۵-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۵ (بویین زهرا).....۳۸۰
۱۰-۱-۶-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه۶ (تاکستان).....۳۸۲
۱۰-۱-۷-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه۷ (مرکزی دشت) ۳۸۴
۱۰-۱-۸-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۸ (آوج).....۳۸۵

فهرست جدول

جدول شماره ۱-۱ طبقه بندی و وزن دهی خطرات طبیعی ۲۳
جدول شماره۱-۲ طبقه بندی و وزن دهی شاخص های آسیب پذیری ۲۳
جدول شماره ۱-۳ ماتریس وزن خطرات طبیعی و مناطق ۲۴
جدول ۲-۱ وضعیت ایران در چشم انداز ۴۵
جدول ۲-۲ نقش استان قزوین در تحقق چشم انداز بیست ساله ۷۲
جدول ۳-۱- نام و مساحت و درصد سهم حوزه‌های آبریز استان قزوین ۸۱
جدول شماره۳-۲ وسعت و سهم هر یک از کاربریهای اصلی در استان ۱۰۶
جدول شماره ۳-۳-روند تغییرات جمعیت استان به تفکیک مناطق شهری و روستایی و الگوی سکونت طی سه دهه گذشته ۱۱۳
جدول شماره ۳-۴- جمعیت نقاط شهری استان قزوین در سالهای ۱۳۵۵تا ۱۳۸۵ ..... ۱۱۶
جدول‌شماره۳-۵-جمعیت‌وتعدادروستاهای‌استان‌قزوین‌به‌تفکیک‌طبقات‌جمعیتی‌درسال۱۳۸۵.....۱۲۴
جدول شماره ۳-۶-پراکندگی روستاهای استان براساس طبقات جمعیتی به تفکیک شهرستان در سال ۱۳۸۵ ..... ۱۲۵
جدول شماره۳-۷-تناژ بار حمل شده از استان قزوین به مقصد استان های همجوار در سال ۱۳۸۵.....۱۲۹

جدول شماره۳-۸-تناژ بار حمل شده از استان های همجوار به مقصد استان قزوین در سال ۱۳۸۵..... ۱۳۰
جدول ۳-۹-بار حمل شـده از اسـتان قزوین به مقصد استان های کشور در سال ۱۳۸۵..... ۱۳۱
جدول ۳-۱۰-بار حمل شـده از اسـتان های کشور به مقصد قزوین در سال ۱۳۸۵..... ۱۳۱
جدول ۳-۱۱-وزن کالاهای خارج شده از استان و وارد شده به استان بر حسب نوع کالا ۱۳۴
جـدول ۴-۱ پیونـد هـای مهـم مناطـق اسـتان باهمدیگـر ۱۷۸
جدول ۴-۲- مناطق و نواحی برنامه ریزی استان و محدوده هر یک ۱۹۰
جـدول ۴-۳ جـدول مسـاحت، الگوی سـکونت وتراکـم جمعیـت مناطق ۸ گانـه و نواحی ۴۳ گانه اسـتان قزویـن ۱۹۱
جدول شماره ۴-۴ محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین ۱۹۵
جـدول شـماره ۴-۵-ارزیابـی کیفـی تـوان مناطـق برنامـه ریـزی اسـتان قزویـن ۲۰۲
جـدول شـماره ۵ -۱ - مفهوم سـطح ناسـازگاری با اصول آمایـش درارزیابی آمایـش ۲۰۶
جدول۵-۲ جمع بندی آمایشـی اصل محـور..... ۲۰۸
جدول۵-۳ جمع بندی آمایشـی اصـل محـور..... ۲۰۹
جدول ۵-۴ جمع بندی آمایشـی منطقه محور ۲۱۱
جدول ۵-۵ وضعیت ناسازگاری در سطح اصول و فصول تخصصی و فرابخشی استان قزوین ۲۱۳
جـدول ۶-۱- رونـد تغییـرات حجـم و نـرخ رشـد جمعیـت اسـتان قزویـن بـه تفکیک شهرسـتان در مقاطـع و دوره‌هـای سرشـماری ۲۲۹
جدول ۶-۲ - روند تغییرات حجم و نرخ رشد جمعیت در نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان در مقاطع و دوره‌های سرشماری..... ۲۲۹
جدول ۶-۳- روند تغییرات حجم و نرخ رشد جمعیت در نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در مقاطع و دوره‌های سرشماری..... ۲۳۰
جدول ۶-۴- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد ۲۳۰
جدول ۶-۵- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره۸۵-۱۳۷۵..... ۲۳۱

جدول ۶-۶- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان- براساس نرخ رشد در دوره ۸۵-۱۳۷۵ ..... ۲۳۱
جدول ۶-۷- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس متوسط نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۶۵-۱۳۷۵ ..... ۲۳۳
جدول ۶-۸- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۶۵-۱۳۷۵ ..... ۲۳۳
جدول ۶-۹- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره ۸۵-۱۳۶۵-۱۳۷۵ ..... ۲۳۴
جدول۶-۱۰-برآوردنرخ‌رشدجمعیت‌دردوره‌های۱۳۹۵-۱۳۸۵و۱۴۰۵-۱۳۹۵-۱۳۷۵ ..... ۲۳۵
جدول۶-۱۱-پیش‌بینی‌جمعیت‌استان‌قزوین‌به‌تفکیک‌شهرستان‌براساس‌نرخ‌رشدکاهنده۱۳۷۵ ..... ۲۳۵
جدول ۶-۱۲- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان ۲۳۶
جدول ۶-۱۳- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان ۲۳۶
جدول شماره ۶-۱۴- روند تغییرات باروری درمقاطع پنجساله تا افق ۱۴۰۵ ..... ۲۳۹
جدول شماره ۶-۱۵- روند تغییرات امید به زندگی در دوره پیش بینی ۲۴۰
جدول ۶-۱۶- خالص مهاجرت در دوره های زمانی مختلف به تفکیک جنس در استان قزوین واحد: نفر ۲۴۱
جدول ۶-۱۷- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک نقاط شهری و روستایی ۲۴۲
جدول ۶-۱۸- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۰ ..... ۲۴۳
جدول ۶-۱۹- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۵ ..... ۲۴۳
جدول ۶-۲۰- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۰ ..... ۲۴۴
جدول ۶-۲۱- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۵ ..... ۲۴۴

جدول ۶-۲۲- پیش‌بینی جمعیت نقاط شـهری اسـتان قزوین به تفکیک شهرسـتان در سناریوهای مختلف در سـال ۱۳۹۰ ..... ۲۴۵
جدول ۶-۲۳- پیش‌بینی جمعیت نقاط شـهری اسـتان قزوین به تفکیک شهرسـتان در سناریوهای مختلف در سـال ۱۳۹۵ ..... ۲۴۵

جدول ۶-۲۴- پیش‌بینی جمعیت نقاط شـهری اسـتان قزوین به تفکیک شهرسـتان در سناریوهای مختلف در سـال ۱۴۰۰ ..... ۲۴۶
جدول ۶-۲۵- پیش‌بینی جمعیت نقاط شـهری اسـتان قزوین به تفکیک شهرسـتان در سناریوهای مختلف در سـال ۱۴۰۵ ..... ۲۴۶
جدول۶-۲۶-پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۰ ..... ۲۴۷
جدول۶-۲۷-پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۵ ..... ۲۴۷
جدول۶-۲۸-پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۰ ..... ۲۴۸
جدول۶-۲۹-پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۵ ..... ۲۴۸
جدول۶-۳۰-پیش‌بینی ضریب شهرنشینی استان در سناریوهای مختلف در مقاطع پنجساله تا افق طرح ۲۴۹
جدول ۶-۳۱- برآورد نرخ مشارکت اقتصادی مردان و زنان در استان قزوین در افق برنامه ۲۵۷
جـدول ۶-۳۲- پیش‌بینـی عرضـه نیـروی کار در اسـتان قزویـن بـه تفکیـک شهرسـتان و مقاطـع پنج‌سـاله تـا افـق برنامـه ۲۵۸
جدول ۶-۳۳- پیش‌بینی نرخ بیکاری استان در مقاطع پنجساله تا افق طرح ۱۴۰۰ ..... ۲۶۰
جـدول ۶-۳۴- سـهم شـاغلین اسـتان از جمعیـت در مناطق شـهری و روسـتایی در مقاطع زمانی سرشماریهای عمومی نفوس و مسکن ۲۶۱
جـدول ۶-۳۵- پیش‌بینـی سـهم شـاغلین از جمعیت اسـتان با اسـتفاده از شـاخص روند نسـبت شـاغلین بـه جمعیـت در افـق طـرح ۲۶۱
جدول۶-۳۶-پیش‌بینی تعداد شاغلین استان با استفاده از روند تغییرات شاخصهای مختلف در افق برنامه ۲۶۲
جدول ۶-۳۷- محاسبه شاخص تغییر ساختار اقتصادی استان قزوین در دوره‌های مختلف ۲۶۴
جدول۶-۳۸-برآورد سهم بخش‌های عمده اقتصادی استان از کل اشتغال در مقاطع پنجساله تا افق طرح ۲۶۴

جدول ۶-۳۹- پیش‌بینی شاغلان بخش‌های عمده اقتصادی استان در مقاطع پنجساله تا افق طرح (سناریوی اول) ۲۶۵
جدول ۶-۴۰- پیش‌بینی شاغلان بخش‌های عمده اقتصادی استان در مقاطع پنجساله تا افق طرح (سناریوی دوم) ۲۶۵
جدول ۶-۴۱- توزیع جمعیت شهرهای استان قزوین بر حسب گروه های جمعیتی ۲۶۸
جدول شماره ۸-۱-توزیع شهرستانی واحدهای بزرگ صنعتی (بابیش از ده نفر کارکن) در سال ۱۳۸۴ ..... ۳۴۰
جدول شماره ۸-۲- سطح بندی جمعیت شهرهای استان در افق ۱۴۰۵ ..... ۳۵۵
جدول ۹-۱مبانی طراحی راهبردهای آمایشی مناطق استان ۳۶۵
جدول شماره ۱۰-۱-پروگرامهای اجرایی مورد نظر جهت تحقق اهداف آمایش ۳۷۳

فهرست نقشه

نقشه ۱-۱ پروژه های مشروح طرح مطالعات فضایی ۳۰
نقشه ۲-۱-طرح آمایش ملی (غیر مصوب) ۶۰
نقشه ۲-۲منطقه البرز مرکزی در طرح آمایش ملی (غیر مصوب) ۶۱
نقشه ۲-۳- نقشه کلان مناطق آمایشی کشـــور- موضوع آیین نامه اجرایی ماده ۷۷ قانـــون برنامه چهارم توسعه کشور ۶۶
نقشه۳-۱ حوزه آبریزاستان ۸۲
نقشه ۳-۲- تقسیم بندی کلان فضای استان ۱۰۴
نقشه ۳-۳- کاربری و پوشش اراضی ۱۰۸
نقشه ۳-۴- الگوی کلان سازمان فضایی ۱۱۲
نقشه ۳-۵ تراکم جمعیت شهرستانی سال ۸۵ ..... ۱۱۷
نقشه ۳-۶ تراکم جمعیت بخش ۸۵ ..... ۱۲۱
نقشه ۳-۷ تراکم جمعیت دهستانی ۸۵ ..... ۱۲۲
نقشه۳-۸ الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی ۱۲۳
نقشه ۳-۹ توزیع فضایی نقاط شهری ۱۴۳
نقشه ۳-۱۰ توزیع فضایی روستاهای استان ۱۴۴

نقشه ۳-۱۱ سازمان فضایی استان قزوین - وضع موجود ۱۴۵
نقشه ۴-۱ استان قزوین به تفکیک مناطق آمایش ۱۵۰
نقشه۴-۲ منطقه یک (مجموعه شهری قزوین) ۱۵۳
نقشه۴-۳ منطقه دو (الموت) ۱۵۵
نقشه۴-۴ منطقه سه (طارم کوهین) ۱۵۸
نقشه۴-۵ منطقه چهارم (آبیک) ۱۶۱
نقشه۴-۶ منطقه پنجم (تاکستان) ۱۶۵
نقشه ۴-۷ منطقه ششم (بوئین زهرا) ۱۶۸
نقشه ۴-۸ منطقه هفتم (مرکزی دشت) ۱۷۰
نقشه۴-۹ منطقه هشتم (آوج -آبگرم) ۱۷۳
نقشه۴-۱۰ تصویر اولیه و عملکردهای غالب هریک ازنواحی استان و استان‌های همجوار ۱۸۱
نقشه ۸-۱ شبکه جاده ای ۳۲۹
نقشه۸-۲- الگوی کلان سازمان فضایی ۳۳۳
نقشه ۸-۳- الگوی استقرار صنایع ۳۴۴
نقشه ۸-۴ - نظام شهری استان (افق آمایش) ۳۵۶
نقشه ۸-۵ - سازمان فضایی استان قزوین- افق طرح ۳۵۷

فهرست نمودار

نمودار شماره ۱-۱ طبقه بندی شاخص‌های آسیب پذیری و خطرات طبیعی ۲۲
نمودار شماره ۱-۲ داده های آمایشی کشور صربستان ۲۷
نمودارشماره۱-۳ طرح آمایشی در اجرایی سطوح مختلف کشور آلمان ۲۹
نمودار۳-۱ نمودار شبکه ارتباطات بیرونی استان قزوین ۱۳۵
نمودار ۶-۱- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۳۸۵ ..... ۲۵۰
نمودار۶-۲- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۳۹۰ ..... ۲۵۱
نمودار ۶-۳- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۳۹۵ ..... ۲۵۱

نمودار ۶-۴- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۴۰۰ ..... ۲۵۲
نمودار ۶-۵- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۴۰۵ ..... ۲۵۲

فهرست شکل

شکل ۶-۱- وضعیت شماتیک سناریوی قطبی ۲۷۲
شکل ۶-۲- الگوی قطبی نظام سکونتگاهی استان قزوین در افق برنامه (سال ۱۴۰۵) ۲۷۲
شکل ۶-۳- وضعیت شماتیک سناریوی خوشه‌ها ۲۷۴
شکل ۶-۴-الگوی خوشه‌ای نظام سکونتگاهی استان قزوین در سال ۱۴۰۴ ..... ۲۷۵
شکل ۶-۵- وضعیت شماتیک سناریوی چندمرکزی..... ۲۷۷
شکل ۶-۶- الگوی چندمرکزی نظام سکونتگاهی در سال ۱۴۰۴ ..... ۲۷۷
شکل۶-۷-وضعیت شماتیک سناریوی جزیره..... ۲۷۹
شکل ۶-۸-الگوی جزیره ای نظام سکونتگاهی استان قزوین در سال ۱۴۰۴ ..... ۲۷۹
شکل ۶-۹- وضعیت شماتیک سناریوی شبکه ۲۸۱
شکل ۶-۱۰ -الگوی شبکه‌ای نظام سکونتگاهی استان قزوین در سال ۱۴۰۴ ..... ۲۸۲

فصل اول

مبانی نظری مطالعات آینده نگری آمایش استان قزوین

مقدمه

یکی از ملزومات اساسی توسعه اقتصادی هر کشور برنامه ریزی می باشد که معمولا شامل دوره های زمانی کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت است. در برنامه های کوتاه مدت و میان مدت بدلیل نا تمام ماندن طرحهای گذشته و یا لزوم ادامه تعهدات گذشته ، تکلیف حدود ۹۰٪ برنامه های سالانه و شاید حدود نیمی از برنامه های میان مدت، پیشاپیش معلوم بوده و تا حدودی روند آینده مشخص می باشد و دامنه برنامه ریزی وسیع و گسترده نمی باشد. لکن جهت تامین اهداف توسعه ای هر کشور برنامه های بلند مدت ضروری بوده و برنامه ریزان در صدد تهیه و اجرای این برنامه ها برآمده اند. این برنامه ها از نظر افق زمانی با برنامه های میان مدت و کوتاه مدت متفاوتند.

اما اندیشه های بلند مدت تنها جهت هدف گذاری برای افق زمانی دورتر نیست و حتی هدف آنها تنها، یافتن میدان برای نوآوری و تغییر روال گذشته هم نمی باشد. کاوش در بلند مدت که به تعبیری آینده نگری می باشد با برنامه های بلند مدت سنتی متفاوت بوده و به دلایل دیگری صورت می پذیرد و آن شناخت آینده های ممکن و حتی انتخاب میان آنها برای تعیین تکلیف اقدامهای امروز می باشد. در آینده نگری فرض بر این است که آینده ها متعدند و در انتخاب میان آنها کم و بیش آزادی وجود دارد. آینده لزوما ادامه روند کنونی نمی باشد زیرا در شکل گیری آینده بازیگران بسیاری در کارند که عمل امروز آنها بستگی زیادی به طرحهای آینده آنان دارد.

مطالعات آمایش منطقه ای از دسته مطالعات بلند مدت می باشد که فرایند تدوین آن شامل بررسی وضع موجود آینده نگری و سیاستگزاری و تدوین استراتژیها و مدیریت آمایش استان است که پس از بررسی وضع موجود این مطالعات، نیاز به آینده نگری داشته و با گسترش علوم در حوزه های مختلف، در این زمینه نیز گسترش زیادی صورت گرفته و روشهای مختلفی متداول گردیده است. هدف از این تحقیق، بررسی، تهیه و ایجاد روشی مناسب جهت مطالعات آینده نگری آمایش استان می باشد.

در اینجا پس از ذکر مقدمه ای در خصوص نیاز به برنامه ریزی و لزوم آینده نگری آن، ابتدا به بررسی مبانی نظری مطالعات آینده نگری پرداخته و سپس به ارائه روش مورد استفاده در آینده نگری آمایش استان قزوین می پردازیم:

آینده نگری در حوزه علوم گسترده تری بنام آینده پژوهی قرار داشته که در زیر به بررسی مفاهیم، ادبیات و روش شناسی آن پرداخته می شود .

۱-۱- مبانی نظری آینده نگری دربرنامه آمایش

۱-۱-۱-ادبیات و روش شناسی آینده پژوهی

مطالعات آینده پژوهی حوزه ای بین رشته ای بوده و با طیف گسترده ای از دیدگاهها پیرامون آینده ای محتمل ، ممکن و مرجع می باشد.

مطالعه آینده ها یا آینده پژوهی دو رویکرد اساسی و مهم دارد:

۱- آینده نگری [۱]

۲- آینده نگاری [۲]

همانگونه که از مفاهیم و ترجمه این دو لغت بر می آید، در حقیقت آینده نگری یا پیش بینی کمی مفعولانه به نظر می رسد و بیشتر در پی کشف و پیش بینی آینده و دیدن آنچه در آینده رخ خواهد داد می باشد و این گونه در آینده پژوهی معاصر از آن یاد می شود. حال آنکه آینده نگاری در پی نگاشت آینده است. بسیار خلاقانه و فعالانه به دنبال ساخت آینده مطلوب است و نه فقط کشف و نگرش در آن.

در واقع آینده پژوه در هنگام آینده نگاری، پا را از پیش بینی فراتر می نهد و به دنبال خلق آینده مطلوب گام بر می دارد. یعنی از میان آینده های ممکن، محتمل و مرجح سعی بر آفرینش آینده مرجح دارد.

آینده پژوه به هنگام آینده نگری با تلاش برای شناسایی سیگنالها و حتی رمز گشائی آنها در پی یافتن و پی بردن به امور آتی است و به منظور جلوگیری از عدم قطعیت های آینده از آینده نگری بهره می برد. حال آنکه کلید کلمه در آینده نگاری قسمت دوم آن است که اشاره به شکل دادن و ایجاد و نگاشت آینده دارد. البته باید یادآور شد که این دو مفهوم اصلی در آینده پژوهی حتما باید در کنار هم وجود داشته باشند زیرا مکمل یکدیگرند.

در واقع آینده نگری از تقابل دو پایه فلسفی "چشم انداز پردازانه" و "اکتشافی" بوجود آمده، ولی آینده نگاری از تقابل دو پایه فلسفی "چشم انداز پردازانه" و "تجویزی یا هنجاری" به

---

۱ – Forecasting

۲ – Foresighting

وجـود آمـده اسـت.

جهـت طبقـه بنـدی روش هـای مطالعـات آینـده پژوهـی شـیوه هـای مختلفـی وجـود داشـته کـه بـا توجـه بـه اهـداف آینـده پژوهـی و کار هـای موجـود روشـهایی انتخـاب شـده و بـه ترتیـب مـورد کاربـرد قـرار مـی گیرنـد.

مـک هـال (۱۹۷۵) در خـلال تحقیقـی در میـان آینـده پژوهـان، بـه ترتیـب بیـش از ۱۷ روش را شناسـایی کـرده کـه اغلـب آنهـا در ارتبـاط و هماهنگـی بـا یکدیگـر بـکار میرونـد. ایـن روشـها شـامل فنـون بـرون یابـی بـا اسـتفاده از سلسـله داده هـای زمانـی بـوده وبرخـی از مدلهـا شـامل طوفـان فکـری، سـناریو نویسـی، شـبیه سـازی، قیـاس تاریخـی، دلفـی، تأثیـر متقابـل، مـدل سـازی عملـی، تبارشناسـی هـا بازسـازی و نگاشـت متنـی مـی باشـد.

از بیـن روشـهای متعـدد در آینـده اندیشـی در اینجـا بـه ۵ روش متـداول موجـود کـه کاربـرد بیشـتری را دارنـد اشـاره مـی شـود.

۱-۱-۲- روش دلفی

فرآینـد دلفـی بـا نگاهـی کلـی تـر، روش تخصصـی بـرای ارزیابـی فنـاوری اسـت. ایـن روش بـر پایـه شـیوه هـای خلاقانـه ی حـل مسـئله علمـی بنـا شـده اسـت و در تحلیـل فنـاوری سیسـتم هـا بطـور خـاص کاربـرد دارد. ارزیابـی فنـاوری را مـی تـوان بـه دو بخـش روش هـای کمـی و کیفـی تقسـیم کردکـه روش دلفـی خصوصیـات هـر دو دسـته را داراسـت و از آن میتـوان بـرای تعریـف یـک زمینـه مـورد تحقیـق و یـا پیـش بینـی و ارزیابـی فنـاوری اسـتفاده نمـود.

در بررسـی دلفـی، بـا روش نظـام منـد، دیـدگاه و ارزیابـی متخصصـان گزینـش شـده معلـوم مـی شـود. نتایـج دلفـی یـک یـا چنـد بـار بـه متخصصـان ارئـه میشـود تـا بـه آنهـا اجـازه داده شـود نظـرات خـود را در سـایه ی عقایـد دیگـر متخصصـان امتحـان کـرده و در صـورت لـزوم آن را اصـلاح کننـد. موفقیـت ایـن روش بسـتگی بـه انتخـاب متخصصانـی دارد کـه از آنهـا سـوال مـی شـود. بهتریـن افـراد کسـانی هسـتند کـه آگاهـی کافـی در یـک زمینـه داشـته ولـی در آن زمینـه درگیـر نیسـتند.

هـدف ایـن روش کشـف ایـده هـای خلاقانـه و قابـل اطمینـان و یـا تهیـه اطلاعاتـی مناسـب بـه منظـور تصمیـم گیـری اسـت. روش دلفـی فرآینـدی سـاختاریافته بـرای جمـع آوری و طبقـه بنـدی دانـش موجـود در نـزد گروهـی از کارشناسـان و خبـرگان اسـت کـه از طریـق توزیـع پرسشـنامه هایـی در بیـن ایـن افـراد و بازخـورد کنتـرل شـده پاسـخ هـا و نظـرات دریافتـی صـورت میگیـرد.

مراحل انجام روش دلفی

فاول[۳] (۱۹۷۸) پس از تشکیل تیم اجرا و نظارت بر انجام دلفی .گزینش یک یا چند هیات (پنل) جهت شرکت در فعالیت هاکه اعضاء این هیات‌ها معمولاً کارشناسان و خبرگان در قلمرو پژوهش هستند مراحل زیر رادر روش دلفی پیشنهاد کرده است :

۱. راه اندازی فعالیتهای تنظیم پرسش نامه برای دور اول
۲. بررسی پرسش نامه از دید نوشتاری (رفع ابهامات استنباطی و...)
۳. ارسال نخستین پرسش نامه به اعضاء هیات ها
۴. واکاوی پاسخ‌های رسیده در دور نخست
۵. آماده کردن پرسش نامه ی دور دوم (با بازنگری‌های مورد نیاز)
۶. ارسال پرسش نامه ی دور دوم برای اعضاء هیات ها
۷. واکاوی پاسخ‌های رسیده در دور دوم (مراحل ۷ الی ۹ تا دستیابی به پایداری در پاسخ‌های در یافتی ادامه می‌یابد)
۸. آماده سازی گزارش توسط تیم پردازشگر

مهم‌ترین نکته در این فرایند، درک هدف‌های بکارگیری روش دلفی از طرف شرکت کنندگان است. در صورت درک نادرست، با پاسخ هایی نا مرتبط از سوی شرکت کنندگان مواجه خواهیم بود. پاسخ دهندگان باید از دانش کافی در حوزه مربوطه برخوردار بوده و با ادبیات موضوعی مقوله مورد بحث آشنایی داشته باشند. ولی در عین حال شاید لزوماً به تخصص بسیار بالا در زمینه مورد نظر نیازی نباشد.

همانگونه که در بخش قبل گفته شد، حداقل تعداد اعضاء هیاتها برای دستیابی به نتیجه قابل اتکاء بستگی به طراحی پژوهش دارد. بنا بر نظر برکهوف[۴] (۱۹۷۵) در شرایط آرمانی حتی گروه‌های چهار نفره هم می‌توانند عملکرد مناسبی داشته باشند.

نقاط قوت روش دلفی

۱- ایجاد سریع وفاق
۲- عدم محدودیت جغرافیایی برای شرکت کنندگان

۳ - Fawle
۴- Berkhoff

۳- قابلیت پوشش دادن طیف وسیعی از کارشناسان
۴- جلوگیری از غلبه تفکر گروه گرایانه
۵- قدرت پیش بینی موضوعات یک بعدی پیچیده

محدودیتهای روش دلفی:

۱- نظر متخصصین آینده و گذشته ، به اهمیت آنچه که در حال می گذرد نمی باشد
۲- - متخصصین تمایل دارند تا نسبت به وقایع آینده بصورت مجرد و جدا از سایر تحولات بنگرند.
۳- تجسم تصویر آینده جامع و در برگیرنده وقایع آینده که در آن تغییرات همه جانبه لحاظ شده باشد کار ساده ای نیست.

۱-۱-۳-روش سناریو نویسی

در یک تعریف ساده سناریو ها راههایی برای فکر کردن در مورد آینده است این سناریو ها پیش از آنکه مبتنی بر احتمالات باشند بر اساس مقدورات یا ممکنات تدوین می شوند. در این روش بجای تلاش برای یک آینده قطعی (پیش بینی) اقدام به تعیین چند آینده ممکن می شود. این طرحها فاقد محدودیت بوده و هر آینده ای را ممکن می سازند.

هدف سناریو سازی، گسترش تفکر در مورد آینده و عریض تر کردن طیف آلترناتیوهایی است که می‌تواند مورد نظر ما باشد. سناریو مجموعه امکاناتی است که به آینده مرتبط می‌شوند. آینده نامعلوم است و سناریو، اندیشیدن در مورد نامعلومی را به ما می‌آموزد. سناریو ها به ما می‌آموزند که درباره همین نامعلومی‌ها بیندیشیم و فرض های دست و پاگیر امروزی را از دست و پای ذهن باز کنیم و بتوانیم گسست هایی را که ممکن است جهان ما را دگرگون سازند، شناسایی کنیم. البته اقرار به نامعلوم بودن آینده هرگز نمی‌تواند بهانه‌ای برای دست روی دست گذاشتن باشد. برخی می پندارند که آینده همان اندازه نامعلوم است که فردا برای دست کاری آن باید اقدام کرد، ولی اقدامات ما در فردا باید بر پایه شناخت امکاناتی باشد که برای تغییر وجود دارد و امروز آنها را می توانیم شناسایی نمائیم.

تفکر سناریو سازی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. الگوهای مورد استفاده در سناریوی نویسی شامل ۲ گروه هستند ۱- الگوهایی که قبل از وقوع یک وضعیت نوشته می شوند. ۲- الگویی که بعد از وقوع یک وضعیت بر پایه رخدادهای جدید نوشته می شوند.

ویژگی های سناریو نویسان:

۱- اینکار لازم است که بصورت جمعی صورت پذیرد.

۲- یکی از متداولترین روشها تشکیل کارگروه آموزش است.

۳- از متخصصین حوزه های مختلف استفاده شود.

۴- از افراد خلاق استفاده شود.

۵- قابلیت کمک در زمینه اجرای کار را داشته باشد.

۱-۱-۴-روش اثرهای متقاطع

این روش، هم به نظرها و هم به وابستگی متقابل سوالها می پردازد. این روش در حالتی انجام میگیرد که رسالت کار بررسی تغییر در احتمال وقوع رویدادها و بر اثر تحقق یکی از آنها یا گذر از احتمال خام رویداد به احتمال خالص است. این روش هم حساسیت مجموعه ی فرضها را می سنجد و هم با بررسی محتمل ترین تصاویر به تهیه سناریوی آینده می انجامد. این روش به روش اثرهای متقاطع یا ماتریس اثرهای متقاطع معروف است.

۱-۱-۵-روش GIS[5]

عوامل محیطی به طور یکسان بر سطح زمین پراکنده نشده اند و هر سرزمین با توجه به ویژگی های خود قابلیت های مختلفی جهت کشاورزی، مرتع داری و ... دارد . بنابراین ضرورت مطالعه ویژگی های اکولوژیک و ارتباط آن با کاربری زمین و آینده نگری صحیح در چارچوب طرح های توسعه نه تنها در زمان حال باعث سامان دادن به فضا می شود بلکه در گسترش و رشد آتی سکونتگاه ها نیز تأثیر بسزایی دارد. سیاست گذاری ها و برنامه ریزی در بخش کشاورزی نیاز به آمار و اطلاعات صحیح و به هنگام دارد. امروزه در اکثر کشورهای جهان اطلاعات ماهواره ای و فن آوری سیستم اطلاعات جغرافیایی به عنوان ابزارهایی کارآمد جهت بررسی و شناسایی مدیریت پایدار منابع زمینی و نهایتًا تهیه اطلاعات صحیح و به هنگام بکار گرفته می شوند.GISمجموعه ای است از سخت افزار، نرم افزار، داده ها و مدیریت کارآمد برای ذخیره، جستجو، به روز کردن و نشان دادن اطلاعات زمینی که با استفاده از روش های تحلیلی ساده تا پیشرفته به پیش بینی می پردازند. یک فرایند است

۵- information

کـه بـه معرفـی بهتـرین ترکیـب از متغیرهـای کلیـدی مؤثـر در مدیریـت مـکان و زمـان مـی باشـد. از جملـه روش هـای تحلیلـی مـورد اسـتفاده توسـط GIS دو روش وزن دهـی شـواهد weight of evidence و روی هـم گـذاری شـاخص هـا index overlay مـی باشـند کـه بـه علـت قدرت تحلیلـی بـالا قـادر بـه وزن دهـی عوامـل مؤثـر در فرایندهـای محیطـی از جملـه تعیـین کـار بـری بهینـه بـرای اراضـی کشـاورزی مـی باشـند و مـؤ ثرتریـن فاکتورهـا را کـه بـود یـا نبودشـان فراینـد را تحـت تأثیـر قـرار مـی دهـد شناسـایی کـرده و درصـد نقـش هـر یـک را بـا خطـای کـم پیـش بینـی و مدلـی ایـده آل جهـت صرفـه جویـی در زمـان و هزینـه ارائـه مـی نمایـد.

۱-۱-۶-روش چرخه آینده

چرخـه ی آینـده، روشـی بـرای سـازماندهی اندیشـه هـا و پرسـش هـا، پیرامـون آینـده و در واقـع، یـک ذهـن انگیـزش سـازمان یافتـه اسـت. فرآینـد یـا واقعـه بـر وسـط یـک برگـه کاغـذ و منطبـق با مرکـز دایـره ی فرضـی کوچکـی نوشـته مـی شـود از مرکـز ایـن دایـره (فرآینـد) خطـوط کوچکـی به محیـط فرضـی آن وصـل مـی شـود. هـر یـک از نقـاط تقاطـع ایـن خطـوط بـا محیـط دایـره، یکـی از تأثیـرات و نتایـج ابتدایـی را نشـان مـی دهـد.

تأثیـرات دوم هـر یـک تأثیـرات ابتدایـی روش هـای پژوهـش در حـوزه آینـده اندیشـی بـه همیـن ترتیـب دومیـن دایـره را شـکل مـی بخشـند. ترسـیم ایـن تأثیـرات کوچـک و شـکل گیـری یـک تصویـر کلـی مفیـد و کارا از فرآینـد و وقایـع ادامـه مـی یابـد.

چرخه ی آینده معمولاً در موارد زیر به کار می‌رود:

۱. تفکر پیرامون تأثیرات ممکن فرآیندهای جاری و یا وقایع بالقوه ی آینده
۲. سازماندهی تفکرات پیرامون فرآیندها و وقایع آینده
۳. پیش بینی سناریوهای جایگزین
۴. نمایش روابط و مناسبات پیچیده
۵. نشان دادن پژوهش های آینده نگر
۶. توسعه ی آزادی چند منظوره
۷. ترسیم یک چشم انداز از آینده ها
۸. کمک به ذهن انگیزی گروهی

چرخـه ی آینـده یکـی از رایـج تریـن روش هـا بیـن متخصصـان آینـده نـگاری و راهـی بسـیار آسـان

بـرای درگیـر سـاختن و مشـارکت دادن مـردم بـا آینـده نگـری اسـت. متخصصـان آینـده نـگاری دریافتـه انـد کـه اسـتفاده از چرخـه هـا بـرای اندیشـیدن پیرامـون تأثیـرات احتمالـی وقایـع آینـده و یـا سـازماندهی تفکـرات آنهـا در زمینـه ی وقایـع و فرآینـد هـای آینـده بسـیار سـاده اسـت. برخـی از آینـده نـگاران و متخصصـان آینـده نـگاری پـس از مشـخص سـاختن فرآیندهـا و یـا رویدادهـای احتمالـی آینـده از مراجعـه کننـدگان خـود مـی پرسـند کـه پـس از ایـن کـه رویـداد اتفـاق بیفتـد، چـه خواهـد شـد؟ و یـا وقـوع ایـن رویـداد چـه واقعـه یـا فرآینـدی را بـه همـراه خواهـد داشـت و یـا اثـرات و نتایـج وقایـع فرآینـد هـا چیسـت؟ پاسـخ هـای بـه دسـت آمـده یـک نقشـه ی ذهنـی از آینـده بـه وجـود مـی آورد کـه یـک بازخـورد بـه منظـور تولیـد فکرهـای نـو پیرامـون آینده اسـت.

پس از بررسی روشهای مختلف در آینده نگری (آینده پژوهی) به روش شناسی و چگونگی اجرای آن می پردازیم: بصورت کلاسیک می توان آینده نگری را به عنوان یک پروژه در چهار مرحله توصیف کرد:

۱- تعیین چهارچوب سازمانی و الگوی مفهومی:

هـدف ایـن مرحلـه سـازماندهی و اسـتقرار پایـه ای برنامـه اسـت. متخصصـان مشـخص شـده ، حـدود و مرزهـای برنامـه مشـخص مـی شـود و روشـها مـورد مطالعـه قـرار گرفتـه و بـه یـک درک اولیـه از موضـوع دسـت یافتـه مـی شـود.

۲- تعیین پارامترهای کلیدی:

در این مرحله با استفاده از متخصصان گروه ها اطلاعات جمع آوری شده و متغیرهای کلیدی انتخاب می شوند.

۳- تعیین سناریو:

در ایـن مرحلـه بـر هـم کنـش بیـن متغیرهـای کلیـدی تحلیـل مـی شـود و از ایـن طریـق تعـدادی سـناریو توسـعه مـی یابـد.

۴- اشاعه نتایج و پیشنهاد یک راهبرد:

در واقـع ارتبـاط بیـن راهبرد و عمل اسـت. شـامل دو فعالیت، اشـاعه نتایج و پیشـنهاد یـک راهبرد. هر دو جنبـه اهمیـت یکسـانی دارنـد که برحسـب نوع و اهـداف برنامه آینده اندیشـی تغییـر می کنند. پـس از بیـان مبانـی نظـری موجـود آینـده نگـری در زمینه مطالعـات آمایش اسـتان لازم به ذکر اسـت

کـه ایـن مطالعـات بـه بررسـی وضعیـت سـکونتگاهها و جمعیـت اسـتان و پیـش بینی آینـده آنها نیـز پرداختـه اسـت کـه آینـده نگـری آنهـا با توجه بـه روشـها و متد علمـی در حوزه خـود صورت گرفتـه کـه بـر اسـاس شـناخت انـواع روشـهای موجـود و تطابق میـان آنها بدسـت آمده اسـت که در اینجـا ابتـدا بـه بیـان متدهـا و روشـها یعنـی مبانی نظـری موجـود در زمینه پیش بینـی آینده نگـری جمعیـت و سـکونتگاهها پرداختـه شـده و در جایـگاه خود در متـن گزارش به بیـان بهترین روش و تطابـق آن بـا وضـع موجـود اسـتان و ارائـه نتایج بدسـت آمـده پرداخته خواهد شـد.

۱-۲- مبانی نظری آینده نگری نظام شهری و سناریوهای محتمل

آینـده نگـری نظـام شـهری کـه ارتبـاط مسـتقیمی بـا الگـوی اسـتقرار سـکونتگاه هـا دارد، بـر پایـه ایجـاد تعـادل در توزیـع جمعیـت بـا توجـه بـه تـوان محیطـی نواحـی مختلـف در بارگـذاری جمعیتـی، برخـورداری از مراکـز زیسـت توسـعه یافتـه، ارتبـاط و پیونـد مناسـب نقـاط شـهری و روسـتایی، ارتبـاط مناسـب بیـن رتبـه و انـدازه شـهرهای ، پیونـد مناسـب بیـن سـکونتگاههای شـهری بـا بهـره منـدی از شـبکه هـای ارتباطـی و اطلاعاتـی مجهـز و توسـعه یافتـه، متناسـب بـا مقیـاس و عملکـرد آنهـا و پیوندهـای درونـی و بیرونـی اسـتوار اسـت.

بـر ایـن اسـاس و بـا توجـه بـه مبانـی نظـری مطالعـات آینـده نگـری ، سـناریوهای گوناگونـی را بـرای آینـده نظـام شـهری مـی تـوان ترسـیم کـرد کـه هـر کـدام دارای ویژگـی هـای خـاص و جنبـه هـای مثبـت و منفـی مـی باشـند. ایـن سـناریو هـا و بازتـاب فضایـی آنهـا در اسـتان بـه شـرح زیـر هسـتند. اسـتان قزویـن بـر اسـاس هـر یـک از سـناریوهای زیـر مـورد مطالعـه قـرار گرفتـه اسـت کـه نتایـج آن در فصـل ششـم همیـن گـزارش ارائـه مـی گـردد.

۱-۲-۱- سناریوی قطبی

در ایـن سـناریو تمرکـز شـدیدی در نظـام سـکونتگاهی وجـود داشـته و همچنیـن بـه دلیـل ضعـف پیونـد بیـن سـکونتگاه‌ها، ارتبـاط و تعامـل مسـتقیم و بـدون واسـطه بـا مرکـز ایـن نظـام سـکونتگاهی مهمتریـن ویژگـی ایـن سـناریو بـه شـمار مـی رود. بـا انتخـاب ایـن سـناریو آینـده نظـام سـکونتگاهی دارای ایـن ویژگـی هـا خواهـد بـود:

سـناریوی قطبـی تصویـری اسـت از نظـام سـکونتگاهی بـه شـدت متمرکـز کـه در آن، مسـوولیت تصمیم‌گیری‌هـا، سیاسـتگذاری‌ها، مدیریـت و اجـرای تصمیمـات بـه صـورت هم‌زمـان در مرکـز

تمرکز خواهد یافت.

در این سناریو مرکز عملا مرکز مبادلات کالا محسوب شده و بیشترین پیوند هر یک از سکونتگاه ها با این مرکز خواهد بود. پیوند بین سایر سکونتگاه ها با یکدیگر به شدت ضعیف است.

در این سناریو مجموعه به شدت تحت نفوذ مرکزاست و در مجموعه شهری تک مرکزی حاکم است و در نتیجه هر یک از شهرهای اقماری دارای کارکرد ضعیفی می باشند و این شهرها عموماً به طور مستقل تنها با مرکز در ارتباط هستند. سیاست‌گذاری‌های معمولا در مرکز آن انجام می‌شود.

شکاف خدماتی مرکز و سکونتگاه‌های پیرامونی، و عدم گسترش خدمات شهری در شهرهای مختلف روند مهاجرت و رشد روزافزون مرکز را تقویت کرده و ابتکار عمل حوزه های شهری پیرامونی را در هر زمینه ای محدود می کند.

در چنین شرایطی، عملاً جریان های جمعیتی و اقتصادی و در یک کلام پیوند بین سکونتگاه‌ها بسیار ضعیف شده و به دلیل وجود شبکه‌های ارتباطی قوی بین مرکز و سایر سکونتگاه‌ها، تنها مرکز تقویت خواهد شد.

عدم توسعه مناسب شبکه فناوری اطلاعات و ارتباطات نیز امکان گسترش فعالیتها و خدمات متنوع در سایر سکونتگاه‌ها را کاهش می دهد.

به دلیل فقدان ارتباطات فعال میان سکونتگاه‌ها، هر سکونتگاه از حیث خدمات تنها به ارایه خدمات محلی می‌پردازد.

روند مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچکتر به شهرهای بزرگ‌تر شدت یافته، اما مرکز از رشد به مراتب بیشتری، نسبت به سایر شهرهای ، برخوردار خواهد بود.

۱-۲-۲-سناریوی خوشه‌ای

در این سناریو اگرچه وضعیت تمرکزگرایی در فضا حاکم است اما به واسطه هماهنگی و همکاری گسترده میان سکونتگاه‌ها، از میزان تمرکزگرایی در فضا، نسبت به سناریو قطبی کاسته می شود. ویژگی های بارز این سناریو در افق برنامه به شرح ذیل است:

سناریوی خوشه‌ای تصویری است از استقرار نظام سلسله مراتبی سکونتگاه ها که در آن برخی شهرها رشد نسبتاً زیادی یافته و تعاملات گسترده‌ای را با مرکز اصلی برقرار خواهند

کـرد، ضمـن اینکـه نقـش مرکـزی و پیشـرو بـودن را بـرای سـایر سـکونتگاه‌های پیرامـون خـود بـازی می‌کننـد.

در ایـن سـناریو تعـدادی از سـکونتگاه‌های بزرگتـر کـه بـه عنـوان سرخوشـه هـا معرفـی مـی گردنـد بـا مرکـز رقابـت می‌کننـد و نقـش مرکـزی بـرای پیرامـون خـود دارنـد.

هر یک از سکونتگاه‌های سرخوشه، ارتباطات خوشه ای خود را مدیریت می‌کند.

در ایـن سـناریو بـه دلیـل همـکاری و هماهنگـی بیـن سـکونتگاه‌ها، مراکـز کمتـر توسـعه یافتـه بـا مراکـز توسـعه یافته‌تـر و همبسـته‌تر تشـکیل خوشـه‌ای را می‌دهنـد و تعامـلات خـود را بـا سرخوشـه‌ها تقویـت می‌کننـد.

بـه ایـن ترتیـب مراکـز در درون خوشـه یـا خوشـه‌هایی قـرار دارنـد، بـه نحـوی کـه در نظـام سـکونتی می‌تـوان خوشـه‌هایی از شـهرها و روسـتاها را بـه دسـت آورد، هرچنـد ممکـن اسـت تعـدادی از سـکونتگاه‌ها هم‌زمـان در یـک یـا چنـد خوشـه عضویـت داشـته باشـند.

در ایـن حالـت سیاسـت‌گذاری‌های کلان مجموعـه مرکـز بـه صـورت اسـتانی و در مرکـز و بـا مشـارکت سرخوشـه‌ها اتخـاذ می‌شـود و تصمیمـات محلـی و منطقـه‌ای بـه سرخوشـه‌ها واگـذار می‌شـود.

شـکل‌گیری شـهرهای سرخوشـه در کنـار مرکـز منجـر بـه ظهـور فعالیت‌هـای تولیـدی و خدماتـی قـوی در ایـن شـهرها خواهـد شـد. لـذا بیشـترین زیرسـاخت‌های حمـل و نقلـی میـان مرکـز و سرخوشـه‌های عمـده انجـام می‌شـود. تعـدادی از سـکونتگاه‌ها نیـز ممکـن اسـت در دو یاچنـد خوشـه عضویـت داشـته باشـند.

۱-۲-۳-سناریوی چند مرکزی

در سـناریو چندمرکـزی از تمرکـز شـدید در نظـام شـهری ، بـه سـبب تقسـیم کار و ایجـاد همـکاری گسـترده تـر میـان آنهـا، کاسـته خواهـد شـد. در ایـن سـناریو تعـدادی از سـکونتگاه‌های بزرگتـر نقـش مرکـزی بـرای مراکـز سـکونتی پیرامـون خـود دارنـد. ویژگـی هـای بـارز ایـن سـناریو در افـق برنامـه بـه شـرح ذیـل اسـت:

سناریوی سوم تصویری مطلوب از نظام مراکز شهری استان بدون مرکزیت یگانه است.

هـر یـک از سـکونتگاه‌های مرکـزی بـا مدیریـت و رویکـرد مشـارکتی و بـا همـکاری ذینفعـان منطقـه ای بـه سیاسـت‌گذاری‌های منطقـه‌ای و محلـی می‌پردازنـد.

در این سناریو تعدادی از سکونتگاه‌ها رشد یافته و تبدیل به مرکزی برای منطقه خود خواهند شد. و مجموعه شهری مرکز از وضعیت تک مرکزی به وضعیت مجموعه شهری چند مرکزی تغییر خواهد یافت. به دلیل همکاری و هماهنگی میان سکونتگاه‌ها، مراکز کمتر توسعه یافته با سکونتگاه‌های توسعه‌یافته‌تر و همبسته‌تر تشکیل مناطق را می‌دهند و تعاملات خود را با مراکز منطقه تقویت می‌کنند.

در این سناریو، به دلیل برابری نسبی سکونتگاه‌ها، اندازه گره‌ها تقریبا با همدیگر برابرند و به دلیل تمرکزگرایی، در هر منطقه یکی از گره‌ها به عنوان مرکز منطقه به ایفای نقش می‌پردازد. همچنین به دلیل همکاری و هماهنگی میان سکونتگاه‌ها هر چند سکونتگاه با یک سکونتگاه مرکزی روابط مرکز- پیرامونی برقرار خواهد کرد.

شکل‌گیری و توسعه شهرهای مرکزی (مراکز مناطق) منجر به ظهور فعالیت‌های خدماتی و تولیدی قوی در این شهرها خواهد شد. جابه‌جایی کالاها و افراد عمدتا از طریق شبکه‌های ارتباطی بین مراکز انجام می‌شود. از این رو بیشترین زیرساخت‌های حمل و نقلی بین مراکز مناطق انجام می‌شود. تعدادی از سکونتگاه‌ها نیز ممکن است با مراکز دو یا چند منطقه تعامل داشته باشند.

به دلیل ارتباطات فراگیر در مناطق، خوشه‌های صنعتی تخصصی ویژه‌ای در هر یک از مناطق شکل می‌گیرد و خدمات مرتبط می‌توانند در همان مناطق ارائه شود.

با توجه به مفروضات سناریو، افزایش تعاملات بین سکونتگاه‌ها و همکاری و هماهنگی گسترده میان آنها، تقویت‌کننده مدل چندمرکزی خواهد بود.

۱-۲-۴-سناریوی جزیره‌ای

در سناریو ی جزیره ای سه عامل عدم همکاری وسیع میان سکونتگاه‌ها، پراکندگی فضای سکونت و فعالیت و همچنین برابری توسعه‌ای سکونتگاه‌ها منجر به این شده اند تا ارتباطات و جریان ها عمدتا در داخل مناطقی محدود (مثلا شهرستانها) انجام شود. سایر ویژگی های بارز این سناریو به این شرح است:

سناریوی جزیره ای تصویری است از مناطق مجزا که بازارهای محلی و حوزه های شهری را پیش رو دارد.

در این سناریو می‌توان وضعیت نظام شهری را به صورت جزیره‌های تقریبا منفصل از هم

دانست که هر یک به تعامل درونی خود اکتفا می کند.
به این ترتیب می‌توان هر جزیره را مجموعه یا خوشه‌ای از مراکز سکونتگاهی دانست که تعاملات و داد و ستد گسترده‌ای را با همدیگر دارند.
به دلیل برابری وضعیت سکونتگاه‌ها، در سناریو جزیره ای اندازه گره‌ها تقریبا با همدیگر برابر هستند و به دلیل تمرکز پایین، هیچ یک از گره‌ها به عنوان مرکز کل سیستم به ایفای نقش نمی‌پردازند، هر چند ممکن است مرکز یک منطقه خاص باشند. همچنین به دلیل تعارض میان سکونتگاه‌ها، هر یک از مراکز تنها با سایر سکونتگاه‌های داخل جزیره (احتمالا حوزه شهری و یا شاید شهرستان) روابطی را به صورت متوازن برقرار خواهند کرد. در این سناریو هر سکونتگاه با سایر سکونتگاه های همان حوزه پیوند دارد. از آن‌جایی که نابرابری شدیدی میان وضعیت توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌ها وجود ندارد، لذا سکونتگاه‌ها بیشتر بر ارتباطات داخلی تکیه می‌کنند.
در این حالت سیاست‌گذاری‌ها به صورت منطقه‌ای و بر اساس ویژگی‌های آن منطقه اتخاذ می‌شود. افزایش قدرت تصمیم‌گیری و واگذاری سیاست‌گذاری‌ها به شهرستانها میتواند منجر به شکل‌گیری نوعی قوانین منطقه‌ای شود، که تضادی با قوانین ملی ندارند.
تمایل حوزه ها به برنامه‌ریزی‌های ناحیه ای بیشتر می شود. همسو شدن جزایر می‌تواند از یک سو به افزایش توانمندی‌های مناطق و افزایش رقابت‌پذیری اقتصادی منجر شود و از سوی دیگر ممکن است یکپارچگی منطقه را تحت تاثیر قرار دهد.

۱-۲-۵- سناریوی شبکه ای

در سناریو شبکه ای نه تنها هماهنگی و همکاری گسترده میان سکونتگاه‌های شهری وجود دارد بلکه عدم تمرکز در فضای سکونت وفعالیت و برابری توسعه‌ای شهرها از سوی دیگر، ارتباطات، تعاملات و جریان های گوناگون، هم از لحاظ حجم و هم از لحاظ تنوع، مابین سکونتگاههای شهری به شدت افزایش خواهد یافت. در این سناریو همه سکونتگاههای شهری با یکدیگر در ارتباط مستقیم خواهند بود. سایر ویژگی‌های بارز این سناریو به شرح ذیل است:
- این سناریو تصویری از مجموعه شهری شبکه‌شده ای (در هر دو بخش نظام سکونتگاهی شهری و روستایی) را پیش رو دارد،

- هر یک از سکونتگاه‌ها، خود ارتباطاتش را با سایر سکونتگاه ها مدیریت می‌کند.
- در این سناریو هیچ سکونتگاهی وابسته به سایر سکونتگاه ها نیست.
- از آن‌جایی که نابرابری شدیدی میان وضعیت توسعه‌یافتگی مناطق سکونتگاهی و یا به طور کلی‌تر شهرستانها وجود ندارد، لذا سکونتگاه‌ها تعاملات دوطرفه‌ای را با یکدیگر برقرار خواهند نمود.
- ارتباطات و تعاملات بین سکونتگاه ها به طور غالب به صورت مجازی است.
- در نتیجه هر یک از اعضای شبکه دارای تابعیت چندگانه می‌باشند. در این تابعیت چندگانه هیچ یک از اعضا به عنوان مرکز شبکه عمل نخواهند کرد.
- به دلیل برابری وضعیت سکونتگاه‌های شهری، اندازه گره‌ها با همدیگر برابر هستند و به دلیل عدم تمرکز، هیچ یک از گره‌ها به عنوان مرکز به ایفای نقش نمی‌پردازند. همچنین به دلیل همکاری و هماهنگی میان مراکز شهری هر یک از این مراکز روابطی را به صورت متوازن با سایر سکونتگاه‌ها برقرار خواهند کرد.
- در این حالت سیاست‌گذاری‌ها به صورت استانی و با مشارکت شهرستانهای مختلف انجام می‌شود، چراکه نتایج تصمیمات به صورت فراگیری کل سیستم را تحت تاثیر قرار می‌دهد.
- گسترش شبکه های ارتباطی بین شهرهای مختلف، حجم گسترده مبادلات را امکان‌پذیر خواهد کرد. استفاده وسیع از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی نیز امکان گسترش کسب وکارها و قلمرو فعالیت آنها را میسر خواهد نمود.
- روند مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچکتر به شهرهای بزرگ‌تر کاهش یافته و حتی در مناطقی متوقف خواهد شد. زندگی در مرکز جذابیت سابق خود را از دست داده و افراد تمایل خواهند یافت تا در شهرهای کوچک‌ترر حضور یابند.

۱-۳- روشهای پیش‌بینی جمعیت

یکی از متغیرهای مهم در آینده نگری آمایش، جمعیت است. توزیع جمعیت و فعالیت در فضا و چگونگی ساماندهی آن یکی از اهداف اصلی این گزارش قلمداد می گردد. در این بخش به تئوریهای مربوط به پیش بینی جمعیت پرداخته می شود. این تئوریها به منظور پیش بینی جمعیت استان قزوین در فصل ششم مورد بهره برداری قرار گرفته اند.
پیش‌بینی جمعیت به آینده اشاره دارد و بنا به ماهیت خود هیچ اطلاع مطمئنی از

شاخصهای جمعیتی برای آن موجود نیست و صرفا بر اساس اطلاعات گذشته و مشاهدات فعلی میتوان مقادیر محتملی را برای شاخصهای مورد نظر فرض کرد و تحت این مفروضات اقدام به پیش‌بینی جمعیت نمود.

برای انجام پیش‌بینی جمعیت روشهای مختلفی وجود دارد که هرکدام دارای مزایا و محدودیت‌هایی می‌باشند. در این قسمت روشهای رایج در پیش‌بینی جمعیت، انتخاب شده است.

۱-۳-۱- روشهای ریاضی

روشهای ریاضی شامل روش میزان رشد (روش هندسی)، روش رشد نمایی، مدل لجستیکی(رشدنمایی دو مرحله‌ای لجستیکی) می‌باشد.

۱-۳-۱-۱-روش میزان رشد (روش هندسی)

از بین روشهای ریاضی، روشی هندسی کاربرد زیادی دارد. اولین گام برای استفاده از این روش برآورد میزان رشد جمعیت سالانه براساس جمعیت دو سرشماری متوالی می‌باشد که به آن میزان رشد مشاهده شده گفته می‌شود. فرمول محاسبه در این روش به شکل زیر است:

$$P_t=p_0(1.r)^t$$

که در آن p_t و p_0 به ترتیب جمعیت سال پایه و سال هدف، n تعداد سالهای بین دو مقطع و r برابر رشد سالانه جمعیت می‌باشد.

این رشد بیانگر یک میانگین هندسی از میزان رشدهای جمعیت سالهای مختلف بین دو سرشماری است و میتوان آنرا برای کل کشور و یا هریک از استان‌ها و یا سایر تقسیمات جغرافیایی کشور محاسبه کرد.

در این روش آنچه میزان رشد جمعیت نامیده می شود، در واقع برآیند اثرات عوامل پنجگانه ولادت، مرگ ومیر، مهاجر پذیری، مهاجر فرستی و تغییرات مربوط به ساخت سنی و جنسی جمعیت است که بندرت میتوان اثر مجموعه آنها را با هم و به طور یکجا به درستی ارزیابی کرد. از این رو در استفاده از میزان رشدی که بدین صورت حاصل شده است، باید جانب حزم و احتیاط را رعایت کرده و آنرا برای پیش‌بینی جمعیت در یک دوره دراز مدت مورد استفاده قرار نداد.

۱-۳-۱-۲-روش رشد نمایی

روش رشد نمایی (که در آن جمعیت از حداکثر معینی تجاوز نمی‌کند و در نتیجه ضمن رشد، جمعیت به صورت هذلولی درمی‌اید) برای پیش‌بینی جمعیت کشورها و مناطقی که دارای رشد جمعیتی بسیار پایین هستند، شاید روش مناسبی باشد ولی در کشور ما که دارای رشد طبیعی جمعیت و رشد شهرنشینی بالاست و هر نوع حد و مرز جمعیتی قابل شکستن می‌باشد، برای پیش‌بینی جمعیت روش مناسب و قابل اطمینانی نمیباشد.

به طور کلی معایب و محاسن استفاده از روش‌های ریاضی در پیش‌بینی‌های جمعیتی را میتوان در موارد زیر خلاصه کرد.

* مزیت‌ها

مزیت قطعی روش ریاضی پیش‌بینی جمعیت، سادگی محاسبه و در دسترس بودن داده‌های مورد نیاز آن می‌باشد.

* محدودیتها

- این روش در بر گیرنده فرضیه‌های ضمنی درباره استمرار تغییرات جمعیت است. به ویژه این فرضیه که در طول دوره پیش‌بینی از یک مدل لجستیک یا نمایی استفاده میشود.
- به سطح و روندهای جاری عناصر جمعیت توجهی نمی‌کند. به بیان دیگر تغییرات جمعیت به عنوان یک پدیده انتزاعی تلقی میشود.
- به خاطر کاهش سطوح باروری که در اثر برون یابی ساده روندهای گذشته به حساب نمی‌اید، بیشتر پیش‌بینی‌های جمعیت از روش ریاضی، حجم جمعیت را بیشتر تخمین میزنند.

در حال حاضر دسترسی به رایانه که موجب سهولت محاسبات مربوط به روشهای دیگر پیش‌بینی‌های جمعیتی شده است، مزیت‌های روش ریاضی را تقلیل داده است، ضمن اینکه معایب و محدودیتهای آن نیز تغییر نکرده است. لذا از این روش فقط برای پیش‌بینی‌های کوتاه مدت استفاده می‌شود.

۱-۳-۲- روش ترکیبی

همانگونه که گفته شد روشهای ریاضی پیش‌بینی جمعیت که اساس آنها استفاده از رشد جمعیت بدست آمده از سرشماریها است، این امکان را فراهم میسازد تا فقط دیدی کلی

از رونـد جمعیـت منطقـه مـورد مطالعـه در فواصـل زمانـی مختلـف حاصـل شـود. ایـن روشـها در خصـوص سـاخت سـنی و جنسـی جمعیـت، تحـولات مربـوط بـه پدیده‌هـای جمعیتـی از قبیـل بـاروری، مـرگ و میـر و مهاجـرت و تاثیـر متقابـل آنهـا بـه یکدیگـر اطلاعاتـی بدسـت نمی‌دهـد. بـرای رفـع ایـن نقیصـه، در پیش‌بینـی جمعیـت روشـی بـه کار بـرده می‌شـود کـه بدلیـل دخالـت دادن و ترکیـب هرکـدام از عوامـل یـاد شـده، در تحـول و تغییـر جمعیـت یـک منطقـه برحسـب سـن و جنـس بـه روش ترکیبـی معـروف شـده اسـت.

در ایـن روش بـا اسـتفاده از نتایـج سرشـماری یـک منطقـه در یـک سـال معیـن، آینـده نگـری انجـام می‌گیـرد. فاصلـه زمانـی آینـده نگـری معمـولا برابـر بـا فاصلـه گروههـای سـنی در نظـر گرفتـه میشـود و از آنجـا کـه فواصـل گروههـای سـنی جمعیـت در اسـتانداردهای بین‌المللـی پنجسـاله می‌باشـد، طبعـا پیش‌بینـی جمعیـت نیـز حتمـا بایسـتی در مقاطـع زمانـی پنجسـاله باشـد.

برای استفاده از روش ترکیبی پیش‌بینی جمعیت مراحل زیر انجام میگیرد:

مرحله اول) تفکیک جمعیت سال پایه به گروههای پنجساله برحسب جنس.

مرحله دوم) محاسبه مقادیر ضرایب احتمال بقا و برآورد امید به زندگی برحسب جنس.

مرحله سوم) تعیین مقادیر ضرایب احتمال بقا به تفکیک جنس برحسب گروههای سنی.

مرحله چهارم) محاسبه جمعیت گروه سنی پنج ساله و بالاتر برای پنج سال آینده.

بـه منظـور تعییـن موالیـد پنجسـاله بعـد میتـوان جمعیـت زنـان طیـف سـنی ۴۹- ۱۵ سـاله را در میـزان بـاروری عمومـی در ابتـدای دوره و دوره انتهایـی ضـرب نمـود و سـپس بـا محاسـبه میانگیـن تعـداد موالیـد سـالانه ایـن امـکان فراهـم میشـود کـه بـا ضـرب میانگیـن یـاد شـده در عـدد ۵ بـه مقـدار موالیـد پنجسـاله دسـت یافـت.

پیش‌بینـی جمعیـت بـه روش ترکیبـی یکـی از فنی‌تریـن مباحـث جمعیتـی اسـت و مسـتلزم محاسـبات طولانـی و وقـت گیـر اسـت. پیش‌بینـی از ایـن طریـق در حـال حاضـر بـا اسـتفاده از نـرم افزارهـای رایانـه‌ای انجـام می‌گیـرد کـه متـداول تریـن آنهـا نـرم افـزار people و demproy می‌باشـد.

در ایـن گـزارش از نسـخه version 3 نـرم افـزار people بـرای پیش‌بینـی جمعیـت اسـتان اسـتفاده شـده اسـت.

در ایـن نـرم افـزار بـرای هرکـدام از عوامـل موثـر در تغییـرات جمعیـت از جملـه الگوهـای مـرک و

میر، باروری و مهاجرت، روندها و فرضیات مختلفی در نظر گرفته شده است و براساس آن فرضیات، پیش‌بینی‌های جمعیتی انجام می‌پذیرد.

۱-۳-۳- روش اقتصادی

این روش بیشتر برای پیش‌بینی جمعیت شهرها و یا مناطقی که بر اثر ایجاد و یا گسترش فعالیتهای اقتصادی در معرض رشد و توسعه قرار می گیرند، به کار میرود. این روش وقتی کاربرد دارد که اولاً عوامل و انگیزه‌های اقتصادی در افزایش جمعیت اثری مستمر و تعیین کننده داشته باشد و ثانیا حرکات مهاجرتی منحصرا برپایه آن عوامل صورت گیرد. منطقه عسلویه که فعالیتهای پارس جنوبی در آن مستقر است، مثال بارز کاربرد این روش می‌باشد. استفاده از این روش در جوامعی که مواجه با جریان شدید مهاجرتی از روستا به شهر می‌باشند و طبعا قواعد و قانونمندی های انتخاب شغل را تحت تاثیر قرار می دهند، بسیار مشکل می‌باشد و به همین لحاظ و همچنین عدم استفاده از آن در این مطالعات از شرح نحوه عمل در این روش خودداری شده است.

مطالعه ای در منطقه اروپا بر اساس بازنگری ریسکهای چند گانه منطقه ای پاسخگویی طرحهای فضایی را بیان می کند . نایج بدست آمده ناشی از خطرات تکنولوژی و طبیعی موثر روی توسعه فضایی نواحب اروپا می باشد

در نظر گرفتن سیستماتیک ریسکهای چندگانه که بوسیله طرحهای فضایی یک چالش بزرگ را روی طرحهای فضایی باقی گذاشته است .

۱-۴- مروری بر مطالعات انجام شده

۱-۴-۱- بررسی مطالعات آمایش در سایر کشورهای جهان

۱- درمطالعه ای توسط آلفرت و همکاران[۶] به وزن دهی خطرات و عوارض طبیعی و تاثیر آنها درمطالعات آمایشی در اروپا پرداخته شده است.

بررسی ریسکهای چندگانه تکنولوژیکی و طبیعی (عوارض طبیعی و میزان آسیب پذیری مناطق) بطور سیستماتیک می تواند در مطالعات آمایشی تاثیر گذار باشد ، چرا که این خطرات باعث ایجاد چالش در این مطالعات می گردند. هدف این مقاله، مطالعات در زمینه کاهش این خطرات در برنامه ریزی آمایشی می باشد.

۶ – Alfred Olfert1, Stefan Greiving2 and Maria Joao Batista3

در ایـن مطالعـه ابتـدا بـا اسـتفاده از روش SWOT [۷] بـه بررسـی مناطـق مـورد نظـر پرداختـه تـا بتواننـد مناطـق مناسـب جهـت بررسـی خطـرات مـورد نظـر راجسـتجو نماینـد.

جهـت ایـن مطالعـه، دو کشـور اروپایـی انتخـاب گردیـده کـه شـامل ۴ منطقـه مـی باشـد کـه دو ناحیـه در درسـدن آلمـان، و دو ناحیـه درمرکـز کشـور پرتغـال، مـی باشـد.

متـد اسـتفاده شـده در ایـن مقالـه دلفـی بـوده کـه بـا اسـتفاده از آن بـه وزندهـی خطـرات چنـد گانـه توسـط کارشناسـان پرداختـه اسـت همچنیـن بـا اسـتفاده از ایـن مطالعـه بـه وزن دهـی میـزان آسـیب پذیـری ناشـی از ایـن خطـرات در مناطـق مختلـف پرداختـه شـده اسـت. ایـن روش بطـور ناحیـه ای جهـت مطالعـه ایـن ریسـکها بـکار رفتـه اسـت .

دلفـی روش کاربـری آسـان و مناسـب را ایجـاد کـرده کـه در آن اجمـاع مـورد نظـر بیـن کارشناسـان در مـورد وزن دهـی خطـرات بـا توجـه بـه اهـداف طـرح در وضعیـت ریسـکهای چندگانـه صـورت گرفتـه اسـت. وزندهـی بـه وسـیله کارشناسـان مرتبـط صـورت گرفتـه کـه نتایـج بـه طـور بخشـی وابسـته بـه میـزان درک ذهنـی ریسـکها توسـط کارشناسـان مرتبـط مـی باشـد. متدولـوژی ایـن مـدل نشـان مـی دهـد کـه بررسـی مقیـاس خطـرات و شـاخصهای اسـتفاده شـده مـی توانـد اثـر قابـل توجهـی در بیـان نتایـج داشـته باشـد.

چگونگـی وزن دهـی وابسـته بـه نظـرات حرفـه ای و شـخصی کارشناسـان نسـبت بـه اهمیـت نسـبی خطـرات انتخـاب شـده در ناحیـه مـی باشـد. همیشـه یـک سـوال مرکـزی کنـار روش وزن دهـی بـوده کـه عبـارت از میـزان خطرناکـی یـک خطـر در مقایسـه بـا دیگـر خطـرات در یـک ناحیـه و یـا بـه بیـان دیگـر میـزان تاثیـر متقابـل خطـرات مـی باشـد.

روش انجـام کار بـه ایـن ترتیـب بـوده کـه عـوارض طبیعـی بـه عنـوان خطـرات در نظـر گرفتـه شـده کـه شـامل فـوران آتشفشـان، زلزلـه، سـیل و رانـش زمیـن مـی باشـد البتـه مـی تـوان شـاخصهای دیگـری را نیـز بـه مـدل اضافـه نمـود .جهـت آسـیب پذیـری مناطـق بـا توجـه بـه مـوارد ذکـر شـده نیـز شـاخصهایی تعریـف شـده کـه دو شـاخص تراکـم جمعیـت و سـرانه GDP بـه عنـوان شـاخصهای آسـیب پذیـری آمـده اسـت کـه ابتـدا بـه طبقـه بنـدی هـر یـک از ایـن دو دسـته خطـرات(آسـیب پذیـری مناطـق و عـوارض طبیعی)پرداختـه شـده کـه در نمـودار ذیـل آمـده اسـت. دو شـاخص آسـیب پذیـری تحـت عنـوان x , y آورده شـده انـد.

۷ -Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats

نمودار شماره۱-۱ طبقه بندی شاخص های آسیب پذیری و خطرات طبیعی

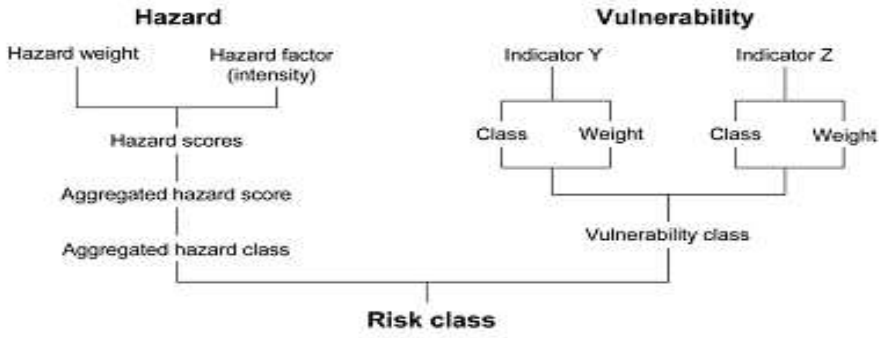

اصطـلاح vulnerability بـه معنـای آسـیب پذیـری بـوده کـه در اینجـا بـا دو شـاخص معرفـی شـده کـه بـه طبقـه بنـدی آن و سـپس وزن دهـی پرداختـه شـده اسـت. واژه Hazard نیـز بـه معنـی خطـرات کـه ناشـی از عـوارض طبیعـی بـوده کـه در اینجـا نیـز ابتـدا بـه طبقـه بنـدی و سـپس بـه وزن دهـی آنهـا پرداختـه شـده اسـت .

در ایـن مـدل بـه بررسـی هـر یـک از ایـن دو سـری شـاخصها یعنـی عـوارض طبیعـی در مناطـق و میـزان تاثیـر هـر یـک از آنهـا در مناطـق پرداختـه و همچنیـن در زمینـه آسـیب پذیـری مناطـق از ایـن عـوارض نیـز وزن دهـی صـورت گرفتـه اسـت کـه بـا توجـه بـه مناطـق و نظـرات کارشناسـی از متـد دلفـی در وزن دهـی اسـتفاده شـده اسـت. بدیـن ترتیـب کـه بـا اسـتفاده از پرسشـنامه بـه وزن دهـی صحیـح در ایـن مـورد دسـت یافتـه انـد. بطوریکـه از ۱۲ کارشـناس اسـتفاده شـده و چندیـن بـار عمـل تکمیـل پرسشـنامه هـا توسـط کارشناسـان صـورت گرفتـه اسـت و هـر بـار هـر کارشـناس بـا توجـه بـه نظـرات دیگـران بـه اصـلاح نظـر حـود پرداختـه اسـت تـا اینکـه بـه نتیجـه مطلـوب و درسـت در وزن دهـی هـر شـاخص دسـت یافتـه انـد. پـس از تهیـه وزنهـای مشـخص هـر شـاخص ،(در زمینـه آسـیب پذیـری و میـزان خطـرات) وزندهـی عـوارض طبیعـی و آسـیب پذیـری مناطـق را در یـک ماتریـس قـرار داده تـا بـه نتایـج نهایـی در زمینـه وزن هـر یـک از مناطـق دسـت یابنـد و میـزان تاثیـر روی هـر منطقـه مشـخص شـده اسـت و در نهایـت جهـت کاهـش عـوارض ناشـی از خطـرات طبیعـی ار نتایـج بدسـت آمـده در مطالعـات آمایـش اسـتفاده شـده اسـت و اسـتراتژیها و سیاسـتهای مـورد نیـاز در کاهـش عـوارض و خطـرات پیـش بینـی گردیـده اسـت .

جدول شماره ۱-۱ طبقه بندی و وزن دهی خطرات طبیعی

Table ۱ Establishing and aggregating weighted hazard scores.				
Weighted hazard score	Hazard factor	Hazard intensity class*	Weight	Hazard (exp. From Dresden region)
۰.۰	۰.۲	۱	۰.۲	Volcanic eruptions
۱۴.۹	۰.۶	۳	۲۴.۸	Floods
۰.۶	۰.۲	۱	۲.۸	Landslides/Avalanches
۰.۱	۰.۲	۱	۰.۴	Earthquakes
(۲۳.۰)	(…)	(…)	(…)	(…)
۳۸.۶		۱۰۰		sum

جدول شماره۱-۲ طبقه بندی و وزن دهی شاخص های آسیب پذیری

Table 2. Derivation of vulnerability classes (example from Dresden Region).							
Vulnerability class	GDP per capita (45%)			Population density (55%)			NUTS level lII
pop. dens * GDP							Districts
Results	value* % (EU 15 class			Value** % (EU 15 class			
(Weight 55 : 45)	average = 100)			(pers./km2) average = 100)			
IV	III	۱۱۲	۲۳.۱۴۵	V	۱.۲۳۳	۱.۴۵۵	Dresden Stadt
IV	III	۷۸	۱۶.۱۴۹	IV	۲۰۵	۲۴۲	Meißen

نتیجـه نهایـی کـه ناشـی از تاثیـر هـر دو دسـته از خطـرات مـی باشـد در جـدول زیـر آورده شـده و بـا توجـه بـه وزن نهایـی بدسـت آمـده هـر یـک از طبقـات دارای رنـگ خاصـی بـوده و نواحـی مـورد نظـر بـر اسـاس امتیـاز بدسـت آمـده در وزن دهـی در جایـگاه خـاص خـود بـا توجـه بـه رنـگ قـرار گرفتـه انـد و مناطـق مـورد نظـر در اروپـا کـه در مقالـه مـد نظـر بـوده در خانـه هـای جـدول نشـان داده شـده اسـت. (جـدول شـماره ۱-۳).

جدول شماره ۱-۳ ماتریس وزن خطرات طبیعی و مناطق

Table 3. Derivation of the regional risk profile through a combination of hazard and vulnerability.

Aggr. Hazard (class)	Degree of vulnerability (class) (example from Dresden Region) I	II	III	IV	V
I	2	3	4	5	6
II	3	4	5 Riesa-Großenhain Sächsische Schweiz Weißeritzkreis	6 Dresden Meißen	7
III	4	5	6	7	8
IV	5	6	7	8	9
V	6	7	8	9	10

۲-مطالعـه بعـدی شـامل کار مطالعاتـی انجـام شـده در زمینـه آمایـش و برنامـه ریـزی آمایشـی و مـدل مـورد اسـتفاده در کشـور صربسـتان مـی باشـد هـدف از آن تهیـه یـک پـلات فـرم آمایشـی از امکانـات سـازمان یافتـه مـورد نیـاز بـرای تصمیمـات درسـت مرتبـط بـا پیشـرفتهای اقتصـادی اسـت. ابتـدا مبانـی نظـری SDI [۸] را توضیـح داده بطوریکـه از SDI محلـی بـه یـک SDI جهانـی رسـیده اسـت. سـپس پـلات فـرم مطالعـات آمایشـی طراحـی شـده کـه شـامل اهـداف و پیـش شـرطها و موضوعـات مرتبـط مـی باشـد .کـه در زیـر آمـده اسـت:

چشم انداز:

مدیریـت سـاده و کارآمـد داده هـا و اطلاعـات مـورد نیـاز بـرای سـاخت بـه موقـع و تصمیـم گیـری آگاهانـه و سیاسـت هـای متعـادل و توسـعه پایـدار منابـع اجتماعـی و اقتصـادی و محیـط زیسـت جمهـوری خـاک صربسـتان مـی باشـد.

۸- Spatial Data Infrastructure

اهداف :

- ساخت ابزار برای حمایت ازآماده سازی، راه اندازی و نظارت، ارزیابی و تجدید نظر برنامه های آمایشی و دیگر اسناد برنامه ریزی
- پیاده سازی استاندارد در دامنه توسعه پایدار برنامه ریزی شده
- ایجاد پیش شرط برای شبیه سازی و پیاده سازی روش های سناریو و همچنین برای اندازه گیری و تست روش ها و تکنیک های دیگر مورد نیاز برای برنامه ریزی آمایشی و برنامه ریزی شهری
- ایجاد پشتیبانی از سیاست های برنامه ریزی شده توسعه طرحها و مدیریت پایدار در صربستان
- توسعه ظرفیت سیستم های برنامه ریزی آمایشی در جهت توسعه سازمانی و چارچوب های آن بخصوص منابع انسانی
- پیش شرطهای مورد نیاز:
- چارچوب های تکنیکی مورد نیاز
- استاندارد ISO / TC ۲۱۱، OGC، W۳C و دیگراستانداردهای مورد نیاز
- توصیه های INSPIRE اتحادیه اروپا رهنمود و برنامه، Plan۴all پروژه.
- استفاده از توصیه های ژئو تکنیکی صربستان(NSDI)
- استانداردهای ISS بخشی در صربستان؛
- چارچوب سازمانی و نهادی
- توسعه سازمانی و چارچوب مناسب سازمانی برای ISSpace

اجرای اسناد بین المللی و ملی به تصویب رسیده و بهترین شیوه اجرایی و همچنین توسعه راه حل های محلی که با هم به عملکرد کارآمد تر و مدیریت سیستم برنامه ریزی فضایی در صربستان کمک می کند.

امکانات مالی قابل توجه جهت منابع انسانی آموزش دیده و ماهر

مراحل اجرای کار :

هدف دولت صربستان پیوستن به اتحادیه اروپا می باشد و جهت این امر سیستم برنامه ریزی و مطالعات آمایشی و SDI صربستان باید با سیستم برنامه ریزی اروپا به نام

INSPRIE و همچنین با سیستم SDI ابتکاری چند میلیتی اروپا سازگار باشد.

رویکرد مرحله به مرحله:

در اولین قدم طرحهای فضایی با پایه گذاری SDI و برنامه های مرتبط با برنامه ریزی اروپا و برنامه SDIاروپا را در نظر گرفته اند و داده های مورد نیاز را با برنامه ریزی و تقسیم بندی تهیه نموده اند که کل داده های مورد نیاز و استفاده شده شامل سه نوع داده بوده که پایه ریزی SDI توسط آنها می باشد.

۱. ابر داده ای
۲. داده های بخشی
۳. داده های موجود در برنامه ریزی های توسعه ای و آمایشی

دسته اول متا دیتاها می باشند که اسناد ثبت شده برنامه ریزی صربستان هستند و توسعه برنامه ریزی فضایی را حمایت می کنند .(بسته ای از کل طرحهای انجام شده که شامل اطلاعات پایه ای طرحها می باشد مثل سازمان مسئول و ....)

دسته دوم داده ها جهت ارائه اطلاعات اداری و اجرایی هستند و دارای محتویات ذخیره شده جهت هر نوع طرح و برنامه فضایی، ناحیه ای و ملی می باشند که به نوعی اسناد بالا دستی هشتند و به ارائه طرح کلی می پردازند.

دسته سوم داده های مورد نیاز جهت پیگیری بعضی از طرحهای اجرایی، تجدید نظر و یاطرحهای برنامه ریزی جدید و آماده سازی اسناد و مدارک جهت طرحها دیگر بکار می روند که در ۲۳ بسته تهیه شده است.

تکیه بر روی مدل ترکیبی توسعه آمایشی همراه SDI بر اهمیت ارتباطات، توانمندیها، همکاریها و ظرفیت ساخت تاکید می کند. این مدل بطور کامل سازگار با مدل توسعه فضایی اروپا و SDI اروپایی می باشد که در برنامه ریزی قبل با شکست مواجه بوده ولی طراحان طرح جدید به اجرایی بودن آن معترفند.

نمودار شماره ۱-۲ داده های آمایشی کشور صربستان

۳- Dr. horst Lutter مطالعه ای در زمینه آینده نگری مطالعات فضایی در کشور آلمان با استفاده از متد GIS انجام داده است که به شرح زیر می باشد :

این مقاله ابتدا به بررسی ساختار فضایی موجود آمایش در آلمان پرداخته برای مثال فعالیتها، ساختار سکونتگاهها، مراکز تفریحی، تجارت و تاثیر آن در توسعه بوسیله تعیین موقعیت و تصمیمات سرمایه گذاری و ... تجزیه و تحلیل شده و سپس کاربری زمین در ساختار آمایشی را مورد بررسی قرار داده است. برنامه مطالعات آمایشی تضمین کننده امنیت در آلمان بوده و دارای اهمیت بوده و همچنین ادامه دهنده توسعه پایدار آمایشی در این کشور می باشد. همچنین مطالعات آمایشی دائما کنترل شده و اطلاعات آن به روز شده زیرا در توسعه این مطالعات موثر است.

دولت فدرال فقط صلاحیت دارد برای تعیین برخی از چارچوبهای عمومی طرحهای سازمان فضایی مورد نیاز را تهیه کرده و سپس با همکاری با سایر مناطق و بخشهای مختلف برنامه و همچنین با توجه به تصمیم گیریهای کلی در تمام مناطق اروپا به برنامه ریزی در زمینه آمایش می پردازند. بروشورهای فضایی تهیه شده که در آن مناطق پر تراکم،

مناطق روستایی، مناطق پر ترافیک و سکونتگاهها، سیستم مکانهای مرکزی مشخص شده است.(بصورت نقشه های **GIS** موجود می باشند) در آلمان سیستم مکانهای مرکزی بصورت طرحهای ایالتی پایه ریزی شده است که بوسیله سیستم سکونتگاهی شهری در جهت تمرکز زدایی عمل کرده و در این سیستم مراکز در سطح بالا و متوسط خدمات مربوط به شغل، کالاها، سرویس بخش عمومی و خصوصی و خدمات زیر بنایی سایر مناطق را تهیه می کنند. مراکز با حوزه نفوذ بالا امکانات مورد نیاز حوزه های پایین تر را در بلند مدت تهیه کرده و در میان مدت و کوتاه مدت خود مرکز برنامه ریزی کرده و امکانات را تهیه می کند. سیستم شهری آلمان ساختار پر تراکمی را داراست بطوریکه متوسط تراکم آن از متوسط تراکم اروپا بالاتر است .

پس از بیان ساختارها در صور مختلف به بیان ساختار ارتباطات فضایی پرداخته است که حمل و نقل را مطرح کرده است که در این مرحله ازدید نواحی به مسئله نگاه کرده است. سپس به توسعه بخشی پرداخته بطوریکه در بخش حمل و نقل و صنعت و بخصوص صنایع خاص و تاثیر گذار مطرح شده و توسعه آنها و ارتباطات و اثر متقابل آنها مطرح شده است و از دید کانون به مسئله پرداخته شده است. سپس به بیان وضعیت مشکلات منطقه ای پرداخته است که در این بین به تفاوت ساختار اجتماعی اشاره کرده که در نتیجه تفاوت درآمد و بازار کار در یک منطقه می باشدکه عمدتا تفاوت در غرب و شرق آلمان را مطرح کرده بطوریکه زندگی در شرق آلمان از سطح پایین تری نسبت به غرب برخوردار است. علاوه بر آن شاخص تفاوت در تمرکز آمایشی افراد مسن نیز مورد بررسی قرار گرفته که معمولا از تحرک جمعیتی کمتری برخوردار است و در ساختار فضایی و طرح آمایشی باید مورد توجه قرار گرفته تا با برنامه ریزی های صورت گرفته از انعطاف بیشتری برخوردار باشد. سپس ساختمانها و زیر بناها مشخص شده که باز هم در قالب نقشه آورده شده است . کلیه این شاخصها و بخشها بصورت نقشه مشخص شده و در قالب **GIS** می باشد. سپس به بررسی مشکلات ساختاری استفاده از زمین پرداخته که در بخشهای کشاورزی و صنعتی و معدن و ... بوده که آسیبها و خطرات ممکن از جمله سیل نیز مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین روند آینده توسعه آمایشی بررسی شده که شامل سیستمهای شهری به نوعی

دینامیک اقتصادی سیستمهای شهری، مناطق روستایی ، ایجاد فرصتهای زندگی بهتر در زمینه زندگی روستایی، تقویت نشاط در مناطق شهری، مورد بررسی قرار گرفته است. در بخش دوم این مطالعه به بررسی هماهنگی بین برنامه ریزی فضایی پرداخته که شامل برنامه ریزی در سطح فدرال، برنامه ریزی ایالتی که بصورت چشم انداز بوده و برنامه ریزی ناحیه ای و محلی می باشد که در شکل زیر آورده شده است .

نمودارشماره۱-۳ طرح آمایشی در اجرایی سطوح مختلف کشور آلمان

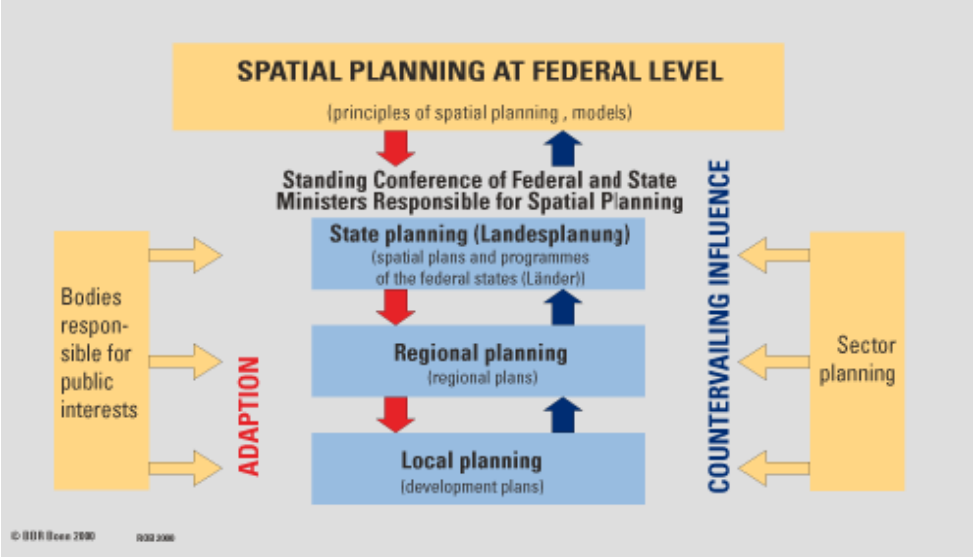

قسمتهایی که در این فصل مورد بررسی قرار گرفته که شامل همکاری در برنامه ریزی آمایشی چشم انداز برنامه ریزی آمایشی ، کاهش بیشتر نابرابری آمایشی ، تعمیر و نگهداری از توابع شهری ، بهبود فرصت های زندگی در مناطق روستایی، زیرساخت های توسعه نیافته می باشد. در نهایت به ترویج و راهکارهای همکاری بیشتر با اروپا پرداخته است.

نقشه ۱-۱ پروژه های مشروح طرح مطالعات فضایی

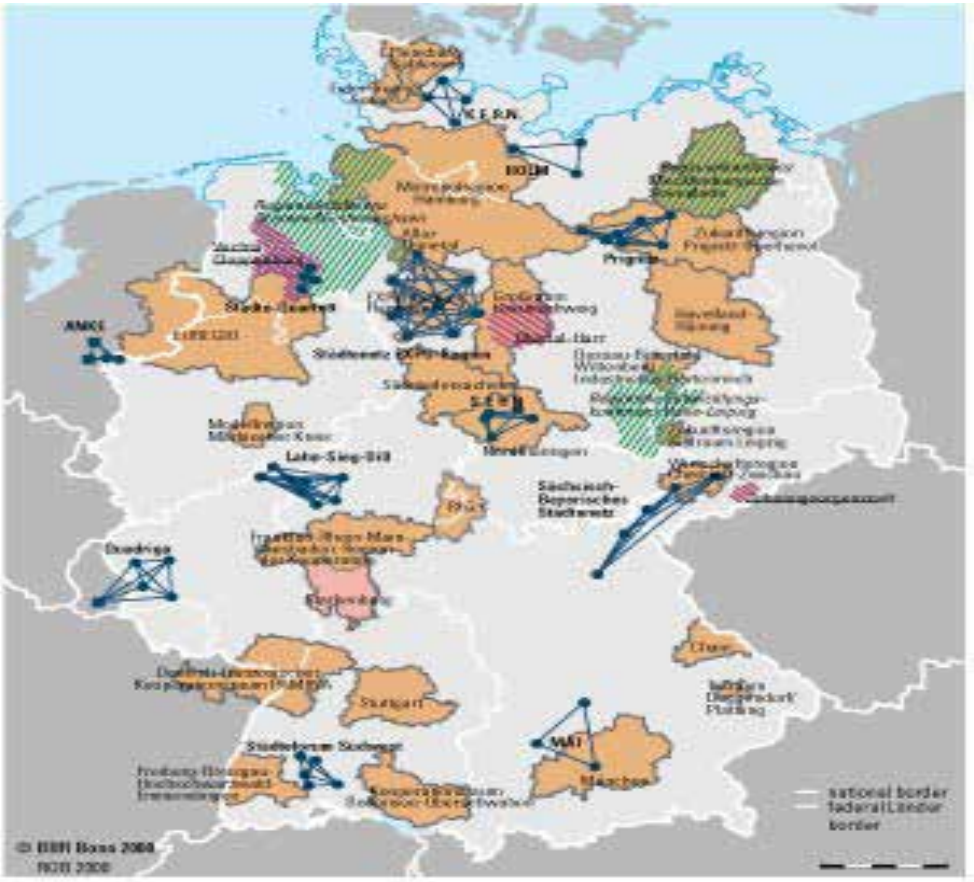

Federal programme: Demonstration Projects of Spatial Planning

Urban networks

- Cities and municipalities
- Co-operation partners in neighbouring countries

Regional conferences

Renewal and development areas

Competition "Regions of the Future"

Database: Continuous Spatial Monitoring of the BBR

۱-۴-۲- مروری بر مطالعات آینده نگری سایر استانهای کشور در تهیه آمایش

اولین مطالعه ی صورت گرفته شامل برنامه ریزی آمایش بر مبنای نظریه سناریوی برتر می باشد **که در این مطالعه** جهت رفع ناکارآمدی نگرش های بخشی که منجر به شکل گیری چند قطبی رشد و به حاشیه رفتن برخی مناطق و در نهایت ایجاد تمرکز جمعیت و فعالیت به شکلی نامتوازن شده، مطالعات آمایشی ضرورت یافته است. در این راستا پس از سازماندهی مطالعات و شناسایی وضع موجود و تعیین عدم تعادل های منطقه ای، جهت تعیین چشم انداز استان در بیست سال آینده و تعیین استراتژی ها برای رسیدن به چشم انداز، سناریوهایی برای کلیه عوامل توسعه در این مطالعه تعریف شده و با توجه به اینکه جهت انتخاب سناریوی برتر از بین سناریوهای مطرح در استان ها، یک روش ارزیابی تا کنون مورد توجه قرار نگرفته، در این مطالعه سعی بر آن شده با به کارگیری روشی منطقی، انتخاب سناریوی برتر مد نظر قرار گیرد.

روش تحقیق:

در این مقاله جهت انتخاب سناریو برتر از بین سناریوهای مطرح در توسعه استان از ماتریس وزنی استفاده شده است. در واقع در راستای ارزیابی سناریوهای مورد مطالعه ، نویسندگان اقدام به ارزیابی آنها به کمک ماتریس پرداخته اند که روش ابداعی در این راستا می باشد و می تواند در تحقیقات مشابه در استان های دیگر از این روش استفاده شود. در این راستا ، پس از انجام مطالعات پایه و تحلیل پیوندهای موجود مراکز سکونتگاهها ی مورد مطالعه تعیین عدم تعادل های موجود در هر بخش و تعیین اهداف کلان استان در راستای ایجاد تعادل در بخشهای مختلف، سناریوی عوامل توسعه استانی برای دستیابی به چشم انداز مطرح در افق توسعه در سه حالت وضع موجود، وضعیت مطلوب و آرمانی تدوین شد.

عوامل توسعه در این مطالعه ، شامل بهره وری نیروی کار و سرمایه، اشتغال، تحولات فناوری در زیر ساخت های ارتباطات و اطلاعات، تغییر در فناوری کشاورزی، صنعت، معدن، تحولات فناوری انرژی، نظام سکونتگاهی، منابع محیط زیستی می باشد که بخش های مورد نظر توسط مرکز ملی آمایش سرزمین تدوین شده است.

در این مرحله پس از تدوین سناریوهای مطرح در هر یک از بخشهای فوق الذکر، جهت انتخاب سناریو نهایی لازم است که میزان تأثیر سناریوهای مؤثر بر توسعه بر هر یک از

بخش های مورد بررسی قرار گیرد. لذا می بایست روشی را اتخاذ نمود تا میزان تأثیرات عوامل توسعه را بر بخش های مختلف در استان نشان دهد. از سویی در تحقق سناریوها همواره عدم قطعیتی بر اساس عوامل مختلف خصوصا منابع مالی و تأمین زیرساختها وجود دارد که به راحتی قابل پیش بینی نمی باشند. به این دلیل جهت ارزیابی سه سناریو وضع موجود، مطلوب و آرمانی معیار امتیازدهی خانه های ماتریس بر حسب مطالب فوق، دو شاخص احتمال پیاده سازی سناریوها در استان و شدت تأثیر سناریو در توسعه استان، می توان به ارزیابی سناریوها و سناریوی منتخب رسید.

احتمال پیاده سازی سناریوهایی که نیاز به توسعه تکنولوژی، منابع مالی فراوان، دوره طولانی برای آموزش و هدایت نیروهای انسانی دارد کمتر از احتمال پیاده سازی سناریوهایی است که عوامل لازم برای پیاده سازی آن در اختیار سازمان های اجرایی درون استانی بوده و یا با شرایط موجود تطبیق بهتری دارد.

محدوده تغییرات این شاخص، بین خیلی کم تا خیلی زیاد می باشد و میزان تأثیرات سناریوها را در میزان توسعه استان به صورت نسبی نشان می دهد.

اگرچه ارزیابی سناریوها بخش های عمده توسعه شامل کشاورزی، صنعت، حمل و نقل و خدمات بازرگانی و خدمات گردشگری به عنوان بخش های مؤثر انتخاب شده اند و تأثیر عوامل توسعه۱۴ گانه بر آنها مورد بررسی قرار گرفته اما جمع بندی میزان تأثیر عوامل توسعه بر این بخش ها نشانگر آن است که بخش کشاورزی با امتیاز وزنی نزدیک در اولویت برنامه های توسعه استان قرار می گیرند. در رتبه بندی خدمات گردشگری، صنعت و خدمات بازرگانی در رده بعدی بخش های مؤثر بر توسعه استان قرار می گیرند. این نتیجه در راستای تأیید نظریه پایه توسعه استان می باشد که سه بخش کشاورزی، صنعت، گردشگری را بخش های عمده و تأثیرگذار در توسعه استان دانسته است.

- مطالعه بعدی توسط بهروز راسخی و رضوان قنبرعلی در استان کرمانشاه ایران جهت تعیین روشی برای جابجایی توسعه پایدار این استان طراحی شده که از روش دلفی استفاده شده است.

در این مطالعه ابتدا به بررسی شاخصهای اقتصادی اجتماعی ایران از جمله میزان جمعیت، خط فقر و توسعه صادرات و سهم بخش کشاورزی در تولید و اشتغال پرداخته و با توجه به

آنها به ضرورت ایجاد توسعه پایدار برای ایران رسیده است که مطالعه موردی در استان کرمانشاه می باشد و در این مطالعه با استفاده از متد دلفی به بررسی سه دسته سوال از گروه کارشناسان پرداخته شده است که یافته ها نشان داده ایجاد فرصتهای شغلی برای جوانان شهری، ایجاد زیر ساختهای مناسب شهری مانند برق، راه و آبیاری، تنوع فعالیتهای غیر صنعتی و ..... می تواند در ایجاد توسعه پایدار مناسب باشد. در این متد از ۳۸ کارشناس زبده در زمینه اقتصاد کشاورزی از دانشگاه رازی و کارشناسان جهاد کشاورزی استان استفاده شده است.

در دسته اول سوالها بصورت باز پرسیده شده که چه عواملی در توسعه پایدار استان کرمانشاه موثر هستند؟ پاسخهای دریافت شده در این مرحله ۴۱ شاخص را مشخص کرده که این شاخصها زمینه سوالهای مرحله دوم را ایجاد کرده اند .

در دسته دوم ۴۱ شاخص دسته اول هر یک در ۵ سطح کاملا مخالف، مخالف، بی تفاوت، موافق و کاملا موافق از کارشناسان پرسیده شده است و در مرحله بعد نیز این عمل تکرار شده تا کارشناسان با توجه به نظرات سایر کارشناسان بتوانند بهتر پاسخ دهند و درنهایت به یک اجماع در تعیین شاخصها رسیده اند .

نظرات بدست آمده عبارتست از اجماع در شاخصهای زیر:

ایجاد فرصت های شغلی برای جوانان روستایی، عدم تمرکز از سیستم برنامه ریزی در مناطق روستایی، تنوع و گوناگونی در فعالیت های غیر کشاورزی، فراهم کردن زیرساخت های (قدرت، راه، مسکن، و آبیاری)، جذب منابع مالی در مناطق روستایی، و ایجاد سازمان مشخص برای توسعه روستایی. همچنین، در یک پاسخ توافق کردند که ایجاد هماهنگی بین سازمان های توسعه روستایی می باشد، دسترسی بهتر به اطلاعات و خدمات رفاهی، توسعه کارآفرینی روستایی، حذف کارگزاران و واسطه ها در فروش محصولات کشاورزی، انگیزه مشارکت بخش خصوصی در فعالیت های توسعه روستایی بوده و ایجاد مدل عملیاتی مناسب برای توسعه روستایی راه حل های ثانویه برای توسعه پایدار روستایی است.

هدف دوم ارائه شاخصها در پنج دسته که شامل راه حل های اقتصادی، اجتماعی، زیر ساختها، مدیریتی و برنامه ای و زیست محیطی می باشد ارئه گردیده است .

۱-۵- روش مورد استفاده در آینده نگری طرح آمایش استان قزوین

روشهای مختلفی در آینده نگری و پیش بینی وجود دارند که مبتنی بر ابزارهای نظر سنجی ، نقشه ، اطلاعات وضع موجود و بررسی روندها و رویدادهای گذشته می باشند. این روشها در بخش قبل به طور تفصیل مورد بررسی قرار گرفته اند. در آینده نگری برنامه آمایش استان قزوین علاوه بر اینکه از ترکیب روشهای مطالعه وضع موجود و استخراج روندهای گذشته ، با استفاده از ابزار نقشه و بکارگیری نظرات کارشناسی استفاده شده است، روش متفاوتی نیز مورد بهره برداری قرار می گیرد.

روش مورد استفاده در آینده نگری آمایش استان قزوین مدل مفهومی آمایش نامگذاری می شود. در این مدل بخش های اقتصادی ، اجتماعی تفکیک شده و به عنوان یکی از دسته بندی ها در آینده نگری مورد استفاده قرار می گیرند. استان قزوین در طی مراحل انجام طرح آمایش با استفاده از خصوصیات مختلف جغرافیایی ، اقتصادی و اجتماعی به مناطق و نواحی مختلفی تقسیم گردیده است.

روش تحقیق در این مطالعه بر اساس تئوریهای تشریح شده در بخش اول این فصل صورت گرفته است. در فصل دوم گزارش اسناد بالا دست و تاریحجه استان قزوین بصورت تحلیلی و کاربردی مورد بررسی قرار گرفته اند. در فصل سوم با استفاده از GIS عوامل موثر در شکل گیری ساختار فضایی استان قزوین مورد بررسی قرار گرفته اند. در این فصل حوزه های آبریز استان مورد بررسی قرار گرفته اند. ویژگی های سازمان فضایی استان در این فصل بر مبنای روش GIS جمعبندی و ارائه گردیده است. تقسیم بندی کلان فضایی استان به نواحی دشتی ، کوهپایه ای و کوهستانی نیز به عنوان نتیجه بکار گیری همین روش است. همچنین کاربری های اراضی استان با روش GIS ارائه گردیده اند. در فصل چهارم بر اساس مطالعه پیوند ها ی فیزیکی و ارتباطات پسین و پیشین و با استفاده از ابزار نقشه هشت منطقه‌ای استان تفکیک گردیده است.

در فصل پنجم که به عنوان بخش اصلی تحلیلهای آمایش بر اساس روش مفهومی شناخته می شود، مبحث ناسازگاری مطرح گردیده است. ناسازگاری ها به عنوان موانع تحقق اصول آمایش شناخته می شوند. اصول آمایش و سیا ست ها ی اجرایی آن در ادامه همین مطالب ارائه می گردند. در فصل پنجم از روش دلفی جهت سنجش ناسازگاریها به تفکیک

مناطـق و بخـش هـای اقتصـادی و اجتماعـی اسـتفاده شـده اسـت. بـه تحلیلهـای وسـیعی جهـت شـناخت ناسـازگاریها نیـاز اسـت کـه در ایـن فصـل بـه آنهـا پرداختـه مـی شـود.

روش مـورد اسـتفاده در ایـن فصـل بـر اسـاس روش شـناخته شـده ای اسـت کـه توسـط آلفـرت و دیگـران جهـت تعییـن متغیـر هـا تاثیـر گـذار بـر برنامـه ریـزی آمایـش و تعییـن وزن ایـن متغیرهـا در کشـور هـای اروپایـی مـورد اسـتفاده قـرار گرفتـه اسـت. ایـن روش در فصـل اول بـه تفصیـل شـرح داده شـده اسـت. اسـتفاده از روش دلفـی در کار مطالعاتـی مـورد اشـاره جهـت شـناخت آسـیب هـا و خطـرات مناطـق صـورت گرفتـه اسـت. در ایـن مطالعـه عـدم تطابـق و یـا عـدم حصـول اصـول آمایـش بـه عنـوان آسـیب و یـا ناسـازگاری شـناخته مـی شـوند کـه بـا روش دلفـی میـزان آن سـنجیده خواهـد شـد.

فصـل ششـم ایـن مطالعـه بـه آینـده نگـری و پیـش بینـی بـر اسـاس یافتـه هـای فصـول قبلـی و تئوریهـا ی شـرح داده شـده در ابتـدای ایـن فصـل مـی پـردازد. یکـی از روش هـای بـکار گرفتـه شـده در ایـن فصـل تئوریهـا و پیـش بینـی بـر اسـاس سـناریوهای مختلـف شـکل مـی گیـرد.

در ایـن فصـل آینـده نظـام سـکونتگاهی اسـتان بـر اسـاس روش سـناریو سـازی و بـا اسـتفاده از سـناریوهای قطبـی ، خوشـه ای چنـد مرکـزی، شـبکه ای مـورد تحلیـل قـرار مـی گیـرد . نتایـج بررسـی و الگـو پیشـنهادی اسـتقرار جمعیـت پـس از ایـن مطالعـات در ایـن فصـل و فصـول دیگـر ارائـه گردیـده اسـت.

مجموعـه روش هـای مـورد اشـاره در بخـش آینـده نگـری برنامـه آمایـش اسـتان بـه کار گرفتـه شـده انـد کـه بـه عنـوان روش نسـبتا جدیـد و ابداعـی در اسـتان قزویـن از آن بهـره گرفتـه شـده اسـت. از ایـن جهـت کـه مقایسـه وضعیـت حاضـر بـا اصـول آمایـش بـرای اولیـن بـار در کشـور در برنامـه ریـزی آمایـش اسـتان قزویـن مـورد اسـتفاده قـرار مـی گیـرد و همزمـان اسـتفاده از ابزارهـای دلفـی و سـناریو سـازی و روش GIS بـه صـورت پیشـرفته انجـام گرفتـه اسـت.

اصـول آمایـش بیـان شـده از طـرف مقـام معظـم رهبـری بـه عنـوان محـور اصلـی تهیـه برنامـه هـای آمایـش کشـور موردتوجـه قـرار مـی گیرنـد. ایـن اصـول بـا بهـر گیـری از روش هـای علمـی و پیشـرفته جهـت سـاماندهی فعالیتهـا و جمعیـت فضایـی کشـور طراحـی و ارائـه گریـده اسـت. الگوی اسـتفاده شـده در اسـتان قزویـن بـه عنـوان الگـوی پیشـنهادی جهـت بهـره گیـری در سـایر اسـتان هـا و در نهایـت جمـع بنـدی در سـطح کشـور ارائـه گردیـده اسـت.

این اصول عبارتند از :

۱- رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی. ۲ـ کارآیی و بازدهی اقتصادی.ـ۳ وحدت و یکپارچگی سرزمین.۴ـ گسترش عدالت اجتماعی و تعادلهای منطقه‌ای.۵ـ حفاظت محیط زیست و احیاء منابع طبیعی.۶ـ حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی.۷ـ تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور.۸ـ رفع محرومیتها خصوصاً در مناطق روستایی کشور.

همانطور که ذکر گردید انطباق وضع موجود با اصول مذکور به عنوان راهکار اصلی شناخت میزان تناسب پراکندگی فعالیتها و جمعیت در فضای استان است. هدف اصلی برنامه آمایش استان ارائه راهکارهایی است که موجب انطباق کامل توزیع جمعیت و فعالیت در استان با اصول آمایشی گردند. سیاستهای ابلاغی آمایش کشور از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام برخی از راهکارها را در این مورد بیان نموده اند . این سیاستها به شرح زیر می باشند:

الف- توسعه منابع انسانی به عنوان رکن اصلی آمایش سرزمین از طریق:

۱- تربیت انسان‌های سالم، با انگیزه، شاداب، متدین، وطن‌دوست، جمع‌گرا، نظم‌پذیر و قانون‌گرا.

۲- ارتقاء سطح آموزش، پژوهش و بهره‌وری نیروی کار در جهت افزایش سهم منابع انسانی در ترکیب عوامل مؤثر در تولید ثروت ملی.

۳- برقراری تناسب کمی و کیفی جمعیت و استقرار متعادل آن در پهنه سرزمین و تعمیم و گسترش شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی.

۴- بهبود شاخص‌های توسعه انسانی با تأکید بر تدین، شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌ها، گسترش سلامت و ارتقای سطح دانش عمومی.

ب- توجه به یکپارچگی ملی و سرزمینی و تقویت هویت اسلامی - ایرانی و مدیریت سرزمین از طریق:

۱- استفاده مؤثر از موقعیت، میراث تاریخی و جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی کشور در مسیر اهداف توسعه، تقویت گردشگری و حفاظت از سوابق تاریخی.

۲- تنظیم اثر بخش رابطه دولت و مردم و افزایش سازمان یافته سهم مردم در امور کشور با توجه به سیاست‌های کلی مصوب در بخش وحدت و همبستگی ملی وامنیت ملی و

اقـوام و مذاهـب.

۳- تعامـل سـازنده میـان ارزش‌هـا و مزیت‌هـای مناطـق گوناگـون کشـور بـا اسـتفاده از ظرفیت‌هـای فرهنگـی، آموزشـی، اقتصـادی و انگیزه‌هـای ملـی و اقـدام در جهـت تفویـض اختیـارات مناسـب قانونی به سـطوح منطقه‌ای و محلی با رعایت تمرکز امور سیاسـتگذاری و حاکمیت

ج - ارتقای کارآیی وبازدهی اقتصادی و تسهیل روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور با:

۱- تقسـیم کار ملـی بـا توجـه بـه اسـتعدادهای طبیعـی و خلـق مزیت‌هـای جدیـد در مناطـق مختلـف کشـور.

۲- هم‌افزایـی مزیت‌هـای کشـور، نوسـازی بخـش کشـاورزی متناسـب بـا منابـع تولیـد و پهنه‌بنـدی اقلیمـی، اصـلاح و تکمیـل زنجیره‌هـای تولیـد صنعتـی، سـازماندهی بخـش خدمـات نویـن و تولیـد کالا و خدمـات دانـش پایـه.

۳- فراهـم آوردن زمینه‌هـای مناسـب مدیریتـی و زیربنایـی در مناطـق مختلـف و ارتقـاء مسـتمر سـطح شـاخص بهـره‌وری ملـی و افزایـش سـهم منابـع انسـانی در تولیـد ثـروت ملـی متناسـب بـا اسـتعداد مناطـق کشـور

د- دستیابی به تعادل‌های منطقه‌ای متناسب با قابلیت‌ها و توان‌های هر منطقه با توجه به نکات زیر:

۱- ایجاد امکانات عادلانه و فرصت‌های برابر و رفع تبعیض ناروا در مناطق کشور.

۲- تعییـن نقـش ملـی و فرامـرزی مناطـق مختلـف کشـور بـرای رسـیدن بـه تعادل‌هـای منطقـه‌ای و تقویـت وحـدت و یکپارچگـی ملـی.

۳- فراهـم آوردن زمینه‌هـای مناسـب بـرای افزایـش سـهم جمعیـت و فعالیـت در مناطـق کـم تراکـم بـا اولویـت مناطـق شـرقی و جنوبی کشـور .

هـ- سـامان بخشـی فضـای مناسـب مراکـز زیسـت و فعالیـت بـه ویـژه در مناطـق مـرزی بـا تأکیـد بـر مشـارکت مؤثـر مـردم بـا:

۱- سـاماندهی، مدیریـت کلان و نظـارت مسـتمر بـر پیشـرفت و آبادانـی کشـور بـا ایجـاد شـبکه بـه هـم پیوسـته مناطـق اسـکان و فعالیت‌هـای ملـی و تعریـف نقـش و کارکـرد فراملـی هریـک از آنهـا در جهـت تحقـق اهـداف چشـم‌انداز و اصـول آمایـش سـرزمین.

۲- تقویـت هدفمنـد عوامـل پیشـرفت و آبادانـی در مناطـق حسـاس و ویـژه بـا توجـه بـه ملاحظـات

دفاعی، امنیتی، فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی و افزایش نقش و فعالیت مردم در فرآیند توسعه .

۳- توسعه هماهنگی جزایر و سواحل جنوب و شمال کشور با بهره‌گیری از ظرفیت استان‌های همجوار، موقعیت جغرافیایی، زیربناهای اساسی، منابع دریایی و نفت و گاز و استقرار صنایع مرتبط، پشتیبان و انرژی‌بر و توسعه بازرگانی، گردشگری، آموزش عالی، فنی- حرفه‌ای و تحقیقات با تقویت تعامل فراملی (طی ده سال در قالب دو برنامه پنج‌ساله).

۴- توسعه هماهنگ مناطق مرزی در شرق و غرب کشور با تقویت امور زیربنایی و بهره‌گیری از مزیت‌های نسبی جهت توسعه ظرفیت ملی گردشگری، آموزشی، بازرگانی و تعامل فرامرزی .

و- رعایت ملاحظات امنیتی ودفاعی در استقرار جمعیت وفعالیت در سرزمین با تکیه بر:

۱- انتخاب مکان‌های مناسب و استقرار مراکز زیست و فعالیت و همچنین مراکز حیاتی و حساس، متناسب با ملاحظات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی به ویژه امنیتی و پدافند غیرعامل.

۲- ارتقاء فعالیت‌های توسعه‌ای ملی و استانی در مناطق مرزی با اعطای مشوق‌های اقتصادی و تقویت زیربناها و استقرار مناسب جمعیت و تقویت نیروهای نظامی و انتظامی متناسب با تهدیدات.

۳- ساماندهی سطوح خدمات و استقرار جمعیت در کشور با توجه به مدیریت سوانح طبیعی، حوادث و منابع آب و رعایت شرایط زمین‌شناسی جهت افزایش ضریب ایمنی تأسیسات زیربنایی و حیاتی و ابنیه مراکز جمعیتی و شهرها و روستاها.

۴- تقویت همگرایی، یکپارچگی ملی، وحدت و پیوندهای اجتماعی با ارتقاء سطح توسعه یافتگی مناطق مختلف کشور و ایجاد قطب‌ها و کانون‌های توسعه.

۵- پیشگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه به مراکز استان‌ها با تدابیر لازم.

ز- استفاده از موقعیت ممتاز جغرافیایی در جهت کسب جایگاه شایسته منطقه‌ای و جهانی از طریق:

۱- تعامل و همکاری با کشورهای منطقه و جهان به ویژه حوزه تمدن ایرانی- اسلامی با تقویت نقش آفرینی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی کشور در جهت تأمین منافع ملی یا مشترک.

۲- تقویت شبکه ریلی و راه‌های ارتباطی اصلی و شریانی سرزمین و تبدیل کشور به مرکز عبور و مرور هوایی منطقه برای ترانزیت کالا و مسافر و نیز ایفای نقش مرکزیت مبادله انرژی (نفت، گاز، برق) و مخابرات در منطقه به منظور حفظ امنیت و منافع ملی.
۳- جلب مشارکت کشورهای منطقه در طراحی، سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های مشترک در زمینه‌های مختلف به ویژه اقتصادی و زیربنایی در جهت تأمین منافع مشترک منطقه‌ای.
۴- ایجاد و تقویت نهادها و تشکل‌های منطقه‌ای در زمینه‌های گوناگون به ویژه علمی، فرهنگی، اقتصادی، و زیست‌محیطی با بهره‌گیری از عناصر هویت ایرانی- اسلامی.
۵- انتخاب تعدادی از کلان‌شهرها، بنادر و جزایر مستعد کشور و تجهیز آن‌ها به خدمات پیشرفته ارتباطی و اطلاعاتی برای پذیرش نقش فراملی.
۶- ایفای نقش محوری در تعاملات علمی - فنی با منطقه و سایر کشورها با صدور خدمات فنی، مهندسی و آموزشی.

ح - حفظ، احیا و بهره‌وری بهینه از سرمایه‌ها، منابع طبیعی تجدیدشونده و حفظ محیط‌زیست در طرح‌های توسعه .

درآینده نگری برنامه آمایش استان قزوین، پیش بینی تحولات در توزیع جمعیت و فعالیتها در فضای استان با محوریت اصول و سیاستهای کلی اعلام شده آمایش کشور انجام گرفته است که در این گزارش به آن پرداخته شده است.

برای مطالعه دقیق تر ، استان قزوین به مناطق و نواحی چند گانه تفکیک گردیده است که موجب امکان شناسایی و برنامه ریزی دقیق تر خواهد گردید. آینده نگری برنامه آمایش با یک رفت و برگشت در بین کل فضای استان و مناطق و نواحی تفکیک شده انجام می گیرد. از طرف دیگر تقسیم بندی فعالیتها بر اساس فصول بودجه ای نیز ما را در این امر یاری نموده است. این تفکیکها ماتریس هایی بوجود می آورند که با سطر و ستونهای اصول آمایش، مناطق و نواحی و فصول بودجه ای تشکیل شده و روش مورد استفاده در برنامه آمایش استان را تشکیل می دهند.

نکته قابل تامل در روش بررسی تطابق فضا و توزیع فعالیت و جمعیت با اصول آمایش سرزمین استفاده از نظرات کارشناسی ، پس از مطالعه دقیق وضه موجود و نقشه های تهیه شده در مطالعات آمایش است. کارشناسانی در این امر دخیل بوده اند که اطلاعات بخشهای

مختلف در دسترس ایشان قرار گرفته و صرفا دیدگاه بخشی نداشته اند. یکی از مزیتهای استفاده از نظرات کارشناسی استفاده از اطلاعات بین بخشی به جای دانسته های بخشی است.

فصل دوم

بررسی اسناد بالادست

۲-۱-چشم انداز بلند مدت ایران در جهان[۹]

طراحی الگوهای توسعه نیازمند مراحلی هستند که از هدف گذاری و اصول شروع شده و به روش و ابزار الگو ختم می شود. و در نهایت برای خودکنترلی الگو، نیازمند شاخص های خاصی هستند.

اما قبل از ورود به بحث الگوهای توسعه نیاز اساسی به احصاء اصول و تبیین اهداف، آرمانها و خواسته های جامعه اسلامی که بر پایه مردم سالاری دینی بنا شده است و با انقلاب اسلامی خود خواهان برپایی نظام جمهوری اسلامی در کشور خود بوده اند، وجود دارد.

در اینجا تلاش می شود بر اساس تعالیم اسلام، قرآن و سیره پیامبر(ص) و ائمه اطهار(س) و همچنین قانون اساسی کشور و بیانات رهبر معظم انقلاب و همچنین سیاست های کلی نظام و اسنادی همچون سند چشم انداز ۱۴۰۴ ج.ا.ا، و سیاستهای ابلاغی آمایش کشور از سوی مقام معظم رهبری که در فصل قبل به آن پرداخته شد؛اصولی را باعنوان اصول اسلامی و انقلابی جمهوری اسلامی ایران پیش احصاء نمود.

مقام معظم رهبری پنج مرحله توسعه را برای تحقق اهداف اسلامی و انقلابی در کشور بیان فرموده اند. که این پنج مرحله عبارتند از:

۱) **انقلاب اسلامی**
۲) **ایجاد نظام اسلامی**
۳) **ایجاد دولت اسلامی**
۴) **ایجاد کشور اسلامی**
۵) **ایجاد امت اسلامی (دنیای اسلام)**

انقلاب اسلامی در کشور ما با حول و قوه الهی و با رهبری فرزانه امام خمینی(ره) حادث شده و مرحله نظام سازی با تدوین و تنفیذ قانون اساسی و رای همگانی مردم به آن تا اندازه ای ایجاد شده است. به فرموده رهبر معظم انقلاب، کشور ما در مرحله دولت اسلامی است و هنوز به مرحله کشور اسلامی نیز نرسیده است.

کشور اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری کشوری است که برای مسلمانان عزت و سربلندی

۹- برداشت وتلخیص از گزارش(منتشر نشده) راهنمای تدوین اسناد اصلی ترین جهت گیری های الگوی اسلامی- ایرانی توسعه-سعید وکیلی، قاسم مدنی و دیگران- دفتر الگوی اسلامی- ایرانی توسعه، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور - سال ۱۳۸۸

به همراه دارد. چنین می‌توان تصور کرد که کشور اسلامی به مرحله‌ای اشاره دارد که در آن فعالیتهای مردم، اسلامی شود، حلال و حرام در فعالیتهای مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی رعایت گردد. ساختارهای مردمی، سیمای شهری و روستایی همه براساس موازین اسلامی بنا شود و مردم از بودن در چنین فضا و کشوری احساس شعف و آسودگی نمایند و بتوانند بدون هیچ گونه دغدغه‌ای زندگی کنند. از دید مقام معظم رهبری تلألو و تشعشع نظام اسلامی در این مرحله است.

ما در مرحله‌ی سومیم؛ ما هنوز به کشور اسلامی نرسیده‌ایم. هیچ کس نمی‌تواند ادّعا کند که کشور ما اسلامی است...

در مرحله نهایی امت اسلامی است که با اعتقاد راسخ به ناجی بشریت و امام عصر (عج) زمینه ظهور ایشان فراهم بوده و به اذن حضرت حق با توکل بر خداوند یکتا و پشتوانه امت اسلامی، عدالت در سرتاسر جهان جریان خواهد یافت و همان گونه که خداوند فرموده است پیروزی با صالحان است. تحقق واقعی شعارهای انقلاب اسلامی یعنی استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی در چنین چشم اندازی به وقوع خواهد پیوست. در جدول ۲-۱ خلاصه ای از وضعیت آینده کشور با توجه به مبانی فکری جمهوری اسلامی ایران تدوین گردیده است.

جدول ۲-۱ وضعیت ایران در چشم انداز

چشم انداز ایران در جهان		نقش آفرینی برجسته وزمینه سازی جهت تحقق باور های توحیدی وشکل گیری حکومت حضرت مهدی(عج)			
ایران انقلابی	تحلیل ایران۱۳۵۷	شکل گیری رهبری دینی وحرکت اسلامی مردم	نظام دیرینه استبدادی	شکسته شدن سیستم اختناق حکومتی	وابستگی به دنیای غرب
	تدوین چشم انداز(آرمان های کلیدی انقلاب)	اسلامی	جمهوری	آزادی	استقلال
	چشم انداز(انقلاب)	**استقلال آزادی جمهوری اسلامی**			
ایران ۱۴۰۴		قوت استراتژیک	ضعف استراتژیک	فرصت استراتژیک	تهدید استراتژیک
	تحلیل	سابقه تمدن اسلامی وفرهنگ انقلابی	عدم پیاده سازی کامل همه ابعاد الگو ی اسلامی-ایرانی	نیاز ها وضرورتهای استراتژیک منطقه ای	سلطه خواهی آمریکا وغرب برجهان بویژه برخاورمیانه
	تدوین چشم انداز	هویت اسلامی و انقلابی	الهام‌بخش در جهان اسلام	توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه	تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل
	چشم انداز۱۴۰۴	ایران کشوری است توسعه‌یافته، با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل.			

ماخذ: اسناد توسعه کشور « تحلیل کارشناسی

۲-۲-نقش استان قزوین در تحقق چشم انداز بیست ساله کشور

نقش استان قزوین در چشم انداز بلند مدت کشور تفیک اهداف احصاء شده می تواند به شرح زیر باشد:

هدف اول:ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی ، فناوری در سطح منطقه

نقش قزوین در دستیابی به هدف اول:

ارتقای توانمندی کیفی همه جانبه وکمی اولویت دار (صنعت -کشاورزی)در ابعاد ملی

ارتقای توانمندی کمی وکیفی در ابعاد ملی(بازرگانی -خدمات برتر)

توسعه کیفی امور علمی (آموزش عالی درابعاد ملی-آموزش عمومی)

هدف دوم: هویتی اسلامی و انقلابی

نقش قزوین در دستیابی به هدف دوم:

تقویت کمی وکیفی برنامه های امور عمومی(آداب اسلامی-فرهنگ عمومی- کودکان-جوانان-خانواده-بانوان)

ارتقاء توانمندی طراحی وپیاده سازی امور تخصصی در ابعاد استانی والگوئی در سطح کشور(مهندسی فرهنگی -فرهنگ های تخصصی-نخبگان-فعالان سیاسی اقتصادی اجتماعی)

استمرار وتعمیق امور وحرکت های انقلابی(تقویت ارکان انقلاب :اسلام-رهبری-مردم)

هدف سوم: الهام بخشی در جهان اسلام

نقش قزوین در دستیابی به هدف سوم

ارتقای توانمندی استان درامور نظری اولویت دار(آموزش عالی-حوزه های دینی)

زمینه سازی عملیاتی جهت پیشرفت امور اقتصادی کشور براساس پایه های الگوی اسلامی-ایرانی (صنعت -کشاورزی)

توسعه فعالیت های مرتبط بااولویت های توسعه فن آوری براساس الگوی اسلامی-ایرانی(صنعت-کشاورزی-آموزش عالی)

بهبود وضعیت امور عمومی متناسب با کشوربر اساس الگوی اسلامی -ایرانی(ارتقاء شاخص های معرف پیشرفت وعدالت در سطح کشور واستان)

هدف چهارم: تعامل سازنده و موثر در روابط بین الملل

نقش قزوین در دستیابی به هدف چهارم

ارتقاء مناسب ابعاد بین المللی امور اقتصادی استان در راستای کمک به بهبود وتنظیم تعاملات بین المللی کشور (صنعت -حمل ونقل -کشاورزی-بازرگانی-گردشگری)
ارتقاء تعاملات مجموعه های آموزش عالی استان در راستای توسعه روابط سیاسی وفرهنگی بین المللی کشور(علمی وآموزشی)
توسعه فن آوری های نوین واستراتژیک زمینه ساز بهبود شرایط کشور در معادلات بین المللی(علوم پایه-صنعت-کشاورزی)
ارتقای مناسب ابعاد بین المللی امور اقتصادی استان در راستای ارتقاء توانمندی های استان درخصوص بهبودشرایط امنیتی دفاعی کشور در مواجهه با تهدیدات سخت افزاری ونرم افزاری کشور(صنعت-ارتباطات-حمل ونقل -انرژی-تعاملات با مرکز کشور)
در دستیابی به هریک از اهداف مد نظر در چشم انداز کشور ایران نقش استان قزوین در انجام فعالیتهای مختلف به تفکیک فصول بودجه در جدول ۲-۲ ارائه گردیده است.

۲-۳-طرح آمایش ملی

مطالعات آمایش سرزمین که طی سالهای گذشته توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور (معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری) انجام شده است دارای دستاوردها و نتایج متعدد و متفاوتی است که همه انها می توانند به عنوان اسناد بالادست در مطالعات برنامه آمایش استان مورد استناد و استفاده قرار گیرند. لیکن در اینجا سعی می شود بخشی از اسناد مزبور چه در سطح ملی و چه در سطح استانی که در مراجع ذیربط تصویب شده و یا وفاق بیشتری در مورد آنها وجود دارد، بیان شوند. در فصل اول روش مورد استفاده در آینده نگری آمایش استان قزوین مورد بررسی قرار گرفت.اصول آمایش سرزمین به عنوان پایه اصلی تحلیل آینده آمایش استان معرفی گردید که در این قسمت به تفصیل این اصول می پردازیم:

۲-۳-۱-اصول آمایش سرزمین

اصول امایش سرزمین که در دور جدید مطالعات آمایش سرزمین (سال ۱۳۷۷) مورد توجه قرار گرفته بود، در فرایند تهیه برنامه سوم توسعه کشور به تصویب دولت و مقام معظم رهبری قرار گرفت و به عنوان چارچوب قابل رعایت در برنامه ریزی ها ابلاغ شد . این

اصول در سیاستهای کلی برنامه های سوم و چهارم توسعه نیز مورد توجه قرار گرفته و طی این سیاستها ابلاغ شد. اصول هشت گانه مزبور و تشریح هریک از آنها به شرح زیر است[۱۰]

۲-۳-۱-۱- ملاحظات دفاعی و امنیتی

اولین اصل در اصول مزبور رعایت ملاحظات دفاعی- امنیتی است. برقراری ، حفظ و گسترش امنیت و رعایت الزامات دفاعی کشور، زیر بنای استقرار جمعیت و فعالیت‌ها در سرزمین محسوب می‌شود. توزیع جمعیت و فعالیت در پهنه سرزمین می‌بایست با توجه به موارد زیر صورت پذیرد:

- توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین بایستی با ملاحظه امکان برقراری شرایط بقاء عمومی، ایجادجامعه امن برای عموم افراد جامعه و فعالیتها باشد.

-اسکان جمعیت و استقرار فعالیت در مناطق حساس، به‌عنوان یکی از تمهیدات دفاعی و امنیتی کشور می‌بایست مورد توجه قرار گیرد.

- ترکیب جمعیت و فعالیت در مناطق حساس و استراتژیک، بخصوص در مناطق مرزی از نظر مقیاس،نوع فعالیت‌ها و فاصله مراکز جمعیتی با یکدیگر می‌بایست در چارچوب تمهیدات و تدابیر امنیتی و دفاعی کشور صورت پذیرد.

- تامین امنیت مناطق و نواحی دارای اهمیت استراتژیک اقتصادی، به‌ویژه در مناطق حساس از نظر امنیتی و دفاعی ضروری است.

- در کلیه محدوده‌هایی که از نظر عوارض طبیعی، خطرات و یا احتمال بروز حوادثی نظیر زلزله، سیل، و... وجود دارد، از استقرار جمعیت و فعالیت صرفنظر شود و در صورت ضرورت با رعایت استانداردهای ایمنی صورت پذیرد.

۲-۳-۱-۲- کارآیی و بازدهی اقتصادی

اصل دوم از اصول آمایش، اصل کارآیی و بازدهی اقتصادی است. رعایت ملاحظات مربوط به کارآیی اقتصادی در توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین ناظر به موارد ضروری زیر است:

- توزیع فعالیت‌های عمده (در مقیاس ملی) در سرزمین باید به نحوی باشد که با قابلیت‌ها، امکانات و موقعیت مکان استقرار فعالیت‌ها متناسب باشد و بر اساس «تحلیل هزینه‌ها و فایده‌های اجتماعی» و بررسی «امکانپذیری» صورت پذیرد.

۱۰- برداشت از گزارش (منتشر نشده) اصول آمایش سرزمین- محمد حسن فولادی- دفتر آمایش و توسعه پایدار

- مقیاس فعالیت‌ها (در مقیاس ملی) باید با امکانات و توانمندیهای منطقه، بازار عرضه محصولات و بر اساس ملاحظات مربوط به «مقیاس اقتصادی محیط استقرار» و «اقتصاد مقیاس بنگاه» انتخاب شود.

توزیع فعالیت‌ها در سرزمین باید با توجه به مبانی اقتصاد فضا نظیر «اقتصاد تجمع» و «صرفه‌های ناشی از همجواری» باشد تا ضمن صرفه جویی در احداث زیربناها از امکانات موجود و سرمایه‌گذاریهای قبلی استفاده مطلوب به عمل آید.

- به‌منظور حداکثر بهره‌برداری از سرمایه گذاری‌های به‌عمل آمده، باید فعالیت‌هایی که «مکمل فعالیت‌های قبلی» هستند بر پیش‌بینی فعالیت‌های جدید تقدم یابند.

- به‌منظور تسریع روند رشد و تکامل فعالیت‌های تولیدی و خدماتی در امر توزیع فعالیت‌ها، بایدبه ضرورت تخصص‌های منطقه‌ای توجه داشت تا از طریق تمرکز فعالیت‌های همگن در یک منطقه، علاوه بر فراهم سازی مقیاس اقتصادی مناسب برای استقرار فعالیت‌های خدماتی، پشتیبانی، جنبی و مکمل فعالیت قالب منطقه، صرفه‌جویی‌های لازم در ظرفیت‌سازیهای پیش‌نیاز به عمل آید.

۲-۳-۱-۳-وحدت ویکپارچگی سرزمین

اصل وحدت و یکپارچگی سرزمین، سومین اصل از اصول آمایش سرزمین است. توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین باید در جهتی باشد تا حاصل مناسبات اقتصادی، اجتماعی مناطق مختلف کشور به تقویت مبانی وحدت ملی و یکپارچگی سرزمین بیانجامد. این اصل ناظر بر ملاحظات زیر است:

- توزیع جمعیت در سرزمین باید به نحوی باشد که همبستگی‌های اجتماعی - فرهنگی بین مناطق مختلف کشور تقویت شود. فرض بر اینست که هر چه مناطق از نظر ترکیب جمعیتی متنوع‌تر باشند تبادلهای فرهنگی - اجتماعی درون و بین منطقه‌ای تقویت می‌گردد و در نتیجه به استحکام روابط بین مناطق می‌انجامد.

- توزیع فعالیت‌ها در سرزمین باید به نحوی باشد تا بین مناطق مختلف کشور پیوندهای اقتصادی تقویت گردد. فرض بر اینست که هر چه مناطق از نظر اقتصادی خود اتکاتر باشند و بازارهای تأمین نهاده‌های مورد نیاز ساختار اقتصادی آنان و بازارهای عرضه تولیداتشان درونی‌تر باشد، سطح روابط بین مناطق کاهش می‌یابد و برعکس. بازتاب این

امر در سازماندهی فضا اولاً تنظیم همبستگی‌های اقتصادی، اجتماعی بین مناطق با هدف ادغام قوی‌تر اقتصادهای منطقه‌ای در اقتصاد ملی است و ثانیاً تقویت فعالیت‌های تشدید کننده روابط بین منطقه‌ای، حتی به نفع مناطقی است که تخصصی کردن عملکردهای آنان توجیه شده است.

- تقسیم کار تخصصی با عملکردهای فرامنطقه‌ای، ملی و بین مناطق کشور در عرصه فعالیت‌های اجتماعی - فرهنگی علمی نیز به تقویت مناسبات بین مناطق و تشدید همبستگی‌ها می‌انجامد. فرض بر اینست که عملکردهای ملی مستقر در مرکز، قابل انتقال به مراکز منطقه‌ای کشور می‌باشند. از این طریق به جای روابط متداول مناطق با مرکز، مجموعه‌ای از روابط سایر مناطق با یک منطقه مشخص را می‌توان سازماندهی کرد.

- افزایش رفت و آمد بین جوامع و اقوام سرزمین با اهداف سیاحتی - فرهنگی نیز سطح همبستگی‌های اجتماعی را افزایش می‌بخشد. فرض بر اینست که رفت و آمدهای بین مناطق، موجب شناخت بیشتر جوامع از یکدیگر و همچنین درک وسیعتر از گستردگی سرزمین می‌شود و به تعلق و تعهد آنان خواهد افزود. بازتاب این امر در سازماندهی فضا، توجه به تقاضای تردد با ملاحظات فرهنگی - اجتماعی، علاوه بر تقاضاهای صرفاً اقتصادی در طراحی شبکه‌های ارتباطی و توسعه سیستم جابه جایی و تردد است.

۲-۳-۱-۴-گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای

چهارمین اصل از اصول آمایش سرزمین، اصل گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای است. تنوع و تفاوت‌های جغرافیایی به حدی است که نمی‌توان انتظار داشت تا مناطق از نظر سطح کارآیی و عملکرد اقتصادی معادل یکدیگر باشند، لذا در توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین، باید هدف برخورداری آحاد جامعه از مواهب توسعه وتعادل نسبی بین مناطق در درازمدت انتخاب گردد.

توزیع جمعیت و فعالیت بین مناطق باید به نحوی باشد که هر منطقه متناسب با توان و ظرفیت اقتصادی، محیطی و حساسیتهای استراتژیک آن از جمعیت و فعالیت برخوردار گردد. فرض بر اینست که اگر در هر منطقه، متناسب با ظرفیت اقتصادی آن جمعیت مستقر گردد، زمینه برقراری عدالت اجتماعی و ایجاد تعادلهای منطقه‌ای به مفهوم برخورداری از سطح متوسط (میانگین ملی) خدمات زیستی و رفاهی فراهم خواهد شد و چنانچه فراتر

یـا کمتـر از تـوان اقتصـادی لازم، جمعیـت در منطقـه باشـد، زمینه‌هـای عـدم تعـادل بیـن مناطـق تشـدید می‌گـردد. بازتـاب ایـن نگـرش در امـر توزیـع جمعیـت و فعالیـت در سـرزمین دارای آثـار زیـر اسـت :

- در هـر منطقـه‌ای کـه بنـا بـه مصالـح ملـی، نگهداشـت جمعیـت فراتـر از ظرفیـت آن ضـرورت یابـد، بایـد متناسـب بـا میـزان جمعیـت مـازاد برتـوان اقتصـادی منطقـه در تقسـیم کار بیـن مناطـق زمینه‌هـای اقتصـادی جدیـد بـرای آن منطقـه منظـور شـود.

- بـرای تسـریع رونـد توسـعه در مناطقـی کـه از آهنـگ توسـعه لازم برخـوردار نبوده‌انـد، می‌بایسـت از طریق‌مجموعـه‌ای از مشـوقها نظیـر: معافیتهـا و حمایتهـای مالـی و خدماتـی، بـرای ایـن مناطـق مزیت‌هـای رقابتـی ایجـاد کـرد.

- بـرای مهـار رونـد توسـعه در مناطقـی کـه فعالیتهـا در سـطحی فراتـر از ظرفیـت فیزیکـی آنهـا تجمـع یافته‌اسـت و تـداوم تمرکـز فعالیـت در آنهـا موجـب تشـدید عـدم تعادلهـای منطقـه‌ای می‌شـود، بایـد از طریـق مجموعـه‌ای از محدودیتهـا نظیـر: افزایـش مالیاتهـا و کاهـش حمایت‌هـا، از جاذبـه ایـن مناطـق کاسـت.

۲-۳-۱-۵-حفاظت از محیط زیست و احیاء منابع طبیعی

اصـل حفاظـت از محیـط زیسـت و احیـاء منابـع طبیعـی بـه عنـوان اصـل بعـدی از اصـول آمایـش سـرزمین مطـرح اسـت.الزامات ناظـر بـر پایدارسـازی رونـد توسـعه کشـور و رعایـت تمهیـدات و تدابیـر ناظـر بـر حفـظ و تأمیـن سـلامت محیـط زیسـت و حفـظ منابـع ایجـاب می‌کنـد تـا در امـر توزیـع جمعیـت و فعالیـت در سـرزمین نـکات زیـر رعایـت شـود:

- حریـم قلمروهایـی کـه بنـا بـه تشـخیص مراجـع تخصصـی بـا اهـداف و مصالـح زیسـت محیطـی بایـد حراسـت شـود، بـه طـور جـدی حفـظ و از اسـتقرار جمعیـت و فعالیـت در آنهاصرفنظـر شـود.

- ایجاد یا توسعه مراکز جمعیتی با توجه به ظرفیت زیست بومها (اکوسیستمها) انجام‌شود.

- میزان بهره‌برداری از منابع تجدید شونده متناسب با توان باز تولید آنها باشد.

- در کلیه فعالیتهای اقتصادی کاستن از آلودگیها و ضایعات در فرآیند تولید صورت گیرد.

- حفاظـت و بهره‌بـرداری از زیسـت بومهـا به‌نحـوی باشـد کـه تعادلهـای زیسـت محیطـی برقـرار بمانـد.

۲-۳-۱-۶- حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی

از دیگر اصول آمایش سرزمین حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی است. طراحی و برنامه ریزی فرایند توسعه ملی و منطقه ای باید با توجه به مؤلفه های اصلی تشکیل دهنده ساختار هویت ملی صورت پذیرد. حفظ و حراست از میراث فرهنگی کشور، به منظور تقویت مؤلفه‌های هویتی جامعه و همچنین با هدف نگهداری و استفاده از مجموعه‌ای از معارف، دربردارنده سابقه زیست و فعالیت در کشور برای نسل‌های بعدی حائز اهمیت است. توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین باید با رعایت موارد زیر باشد:

- شناخت ، حفظ و ارتقاء مؤلفه های اصلی تشکیل دهنده ساختار هویت ملی
- تقویت پیوند های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بین مناطق در راستای تقویت وحدت ملی
- حفظ حریم قلمروهایی که بنا به تشخیص مراجع فرهنگی، عرصه‌های در بردارنده میراثهای فرهنگی هستند و جلوگیری از استقرار جمعیت و فعالیت در آنها .
- مورد توجه قرار دادن دانش و معرفت حاصل از تجارب تاریخی جوامع ساکن در سرزمین، به عنوان یک منبع ارزشمند دربردارنده شیوه‌های اسکان جمعیت و ساماندهی مناسبات اقتصادی و اجتماعی.

۲-۳-۱-۷-تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور

اصل بعدی تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور است. با توجه به موقعیت منطقه‌ای خاص کشور، وجود کشورهای محصور در خشکی در ماورای مرزهای شمالی و شمال شرقی سرزمین و همچنین در نظر گرفتن چشم‌انداز گسترش مناسبات اقتصاد بین‌المللی در امر سازماندهی فضایی و آمایش سرزمین، نباید صرفاً این مباحث در محدوده مرزهای کشور مورد توجه قرار گیرد.

فرض بر این است که همواره ترجیح داده خواهد شد که مناسبات عمومی اقتصاد کشور در چارچوب مقررات و قوانین ملی تنظیم شود، لیکن اگر مواردی پیش آید که استقرار فعالیتهایی در چارچوب مقررات و قوانین بین‌المللی ضروری تشخیص داده شود، باید نسبت به عدم تداخل عملکردی حوزه‌های درونی و بیرونی اقتصاد کشور در یکدیگر پیش‌گیری نمود. بازتاب این نگرش در امر توزیع جمعیت و فعالیت در سرزمین، به شرح زیر خواهد بود:

- پیش بینی قلمروهائی که در چارچوب مناسبات بین‌المللی عمل خواهند کرد (مناطق

آزاد و مناطـق ویـژه اقتصـادی). تعـداد، مـکان، عملکـرد تخصصـی و مقیـاس ایـن مراکـز متناسـب بـا سـطح مشـارکت بـا اقتصادهـای منطقـه‌ای و جهـان خواهـد بـود.

- تجهیـز و تقویـت محورهائیکـه نقـش مؤثـری در مناسـبات تجـاری - اقتصـادی کشـورهای منطقـه دارنـد و آمـاده سـازی مراکـز جمعیتـی مسـتقر بـر آنهـا بـرای تسـهیل عملکردهـای ترانزیتـی کشـور.

- پیش بینی مسیرها و شبکه‌های مناسب برای انتقال منابع انرژی منطقه به بازارهای جهان.

۲-۳-۱-۸-رفع محرومیتها مخصوصاً در مناطق روستایی کشور

اصـل رفـع محرومیتهـا مخصوصـاً در مناطـق روسـتایی کشـور، آخریـن اصـل از اصـول آمایـش اسـت. عـدم تعادلهـا در سـرزمین بـه شـکلها و مقیاسـهای مختلـف بـروز مـی کنـد. یکـی از وجـوه بـارز آنهـا عـدم تعـادل بیـن مناطـق مختلـف (خـرد وکلان) سـرزمین اسـت کـه در اصـول پیشـین بیـان شـد. امـا نـوع دیگـری از ایـن عـدم تعادلهـا در درون مناطـق و بـه شـکل تفـاوت هایـی در میـزان برخـورداری و شـیوه زیسـت جوامـع شـهری و روسـتایی وجـود دارد. در توزیـع جمعیـت و فعالیتهـا در سـرزمین، رعایـت ملاحظـات زیـر بـرای مقابلـه بـا ایـن عـدم تعادلهـا کـه معمـولاً بـه ایجـاد محرومیتهایـی در جوامـع روسـتایی کشـور مـی انجامـد، ضـروری اسـت:

- ایجاد فرصتهای برابر در استفاده از مواهب توسعه برای کلیه اقشار و مناطق مختلف کشور.

- توجـه ویـژه بـه توسـعه نواحـی روسـتایی از طریـق سـازماندهی نظـام خدمـات رسـانی ، تنـوع بخشـیدن بـه اقتصـاد ایـن نواحـی، افزایـش سـطح مهـارت فنـی و حرفـه‌ای ، توسـعه بخـش اطـلاع رسـانی بـرای تحـرک اقتصـادی بیشـتر جوامـع روسـتایی در جهـت کاهـش فاصلـه سـطح زندگـی و فرصـت هـای رشـد بیـن جوامـع شـهری و روسـتایی.

۲-۳-۲-ضوابط ملی آمایش سرزمین

هیئـت وزیـران در جلسـهٔ مـورخ ۱۳۸۳/۸/۶ براسـاس پیشـنهاد سـازمان مدیریـت و برنامه‌ریـزی کشـور و بـه اسـتناد اصـل یکصـد و سـی هشـتم قانـون اساسـی جمهـوری اسـلامی ایـران ضوابـط ملـی آمایـش سـرزمین را در ۱۵ مـاده تصویـب نمـود. مـاده ۱ ایـن تصویـب نامـه خـود شـامل ۳۳ بنـد اسـت کـه طـی آنهـا اصلـی تریـن راهبردهـای آمایشـی کشـور تبییـن شـده انـد. مـواد ۲ الـی ۱۵ نیـز سـاز و کارهـای اجرایـی ایـن راهبردهـا را تعییـن نمـوده اسـت.به لحـاظ ارتبـاط بیشـتر مـاده ۱ بـا مباحـث ایـن مطالعـات در اینجـا مفـاد ایـن مـاده ارایـه مـی شـوند:

مـاده ۱- جهت‌گیری‌هـای ملـی آمایـش سـرزمین کـه در راسـتای تبییـن فضایـی سـند چشـم‌انداز

جمهوری اسلامی ایران و ترسیم الزامات تحقق آن در توسعه بلندمدت کشور و مبتنی بر اصول مصوب آمایش سرزمین، شامل ملاحظات امنیتی و دفاعی، کارآیی و بازدهی اقتصادی، وحدت و یکپارچگی سرزمین،گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای،حفاظت محیط‌زیست و احیای منابع طبیعی، حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی، تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور، رفع محرومیت‌ها، به خصوص در مناطق روستایی کشور، تنظیم شده است، به شرح زیر تعیین می‌گردد:

۱-کاهش تمرکز و تراکم جمعیت و فعالیت در مناطق پرتراکم کشور، به ویژه تهران و اصفهان و مهار روند رو به رشد جمعیت و فعالیت‌ها در این مناطق؛ از طریق دگرگونی ساختار فعالیت‌های صنعتی و خدماتی آنها در راستای افزایش سهم فعالیت‌های دانش پایه و زمینه‌سازی برای هدایت سرمایه‌گذاری‌های متمایل به این مناطق، به دیگر استان‌های کشور.

۲-تغییر نقش و عملکرد شهر تهران به عنوان مرکزی با عملکرد بین‌المللی و شهرهای: اصفهان، مشهد، تبریز، شیراز، اهواز و کرمانشاه به عنوان مراکزی با عملکرد فراملی برای پوشش خدماتی در حوزه‌های جغرافیایی و یا عملکردی خاص.

۳-ایجاد شبکه‌ای سازمان‌یافته از شهرهای بزرگ و متوسط کشور و تجهیز آنها به نحوی که بتوانند در سطوح منطقه تحت نفوذ خویش بخشی از وظایف شهرهای موضوع بند(۲) را به عهده گرفته ودر راستای عدم تمرکز در یک تقسیم کار ملی و منطقه‌ای، مشارکت نمایند.

۴-توسعه علوم، آموزش، پژوهش و فن‌آوری و گسترش و تجهیز مراکز آموزشی، پژوهشی، شهرک‌ها و پارک‌های علمی ـ فن‌آوری کشور (با تأکید بر توسعه فن‌آوری‌های نوین، نظیر: فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، بیوتکنولوژی، نانوتکنولوژی و ...) متناسب با نیازهای ملی و منطقه‌ای و با تکیه بر قابلیت‌ها و استعدادهای بومی هر منطقه در راستای کاهش سهم منابع طبیعی و افزایش سهم در تولیدات ملی.

۵-تاکید بر استفاده از ظرفیت‌های: اجتماعی، فرهنگی و علمی استان‌هاا و مناطق کشور، به‌ویژه شهرهای: تهران، شیراز، اصفهان، مشهد، تبریز، اهواز و یزد با محدود نمودن توسعهٔ کمی سطوح پایین آموزش عالی به نفع سطوح بالاتر و ارتقای سطح کیفی موسسات آموزش‌عالی و مراکز پژوهشی و فن‌آوری آنها برای توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی و ایفای نقش واسط بین کشورهای منطقه و کشورهای پیشرفته علمی.

۶- توسعه و تجهیز گزیده‌ای از محورهای اصلی ارتباطی در کریدورهای حمل ونقل بین‌المللی شمالی ـ جنوبی و شرقی ـ غربی کشور به عنوان محورهای اولویت‌دار در توسعه، برای استفاده مناسب از موقعیت ممتاز ارتباطی کشور، با تاکید بر تمرکز زدایی ارتباطی از تهران و استفاده از مسیرهای جایگزین.

۷-زمینه‌سازی لازم برای استفاده حداکثر از ظرفیت‌ها و توان‌های مراکز جمعیتی کوچک و پراکنده (روستاها، روستاـ شهرها، شهرهای کوچک) در حفظ و نگهداشت جمعیت و برقراری تعادل در الگوی استقرار جمعیت با متنوع‌سازی فعالیت‌ها، ایجاد اشتغال و افزایش نقش فعالیت‌های صنعتی و خدماتی قابل استقرار در این مراکز.

۸-توسعهٔ زیرساخت‌ها و شبکه‌های زیربنایی، به ویژه تامین منابع آب و خدمات اجتماعی متناسب با سهم فعالیت و جمعیت پیش‌بینی شده برای مناطق و استان‌های کمتر توسعه یافته کشور؛ هر چند که بازدهی اقتصادی آنها در بلندمدت تحقق یابد.

۹-ایجاد تعادل نسبی در توزیع و ترکیب جمعیت در سطح کشور با استفاده از ابزار استقرار فعالیت و زیرساخت‌ها و بهبود شرایط اقتصادی، اجتماعی و امنیتی در محور شرق، جنوب و مناطق کم جمعیت مرکزی و استقرار ارادی جمعیت در مناطق استراتژیک و کانون‌های دارای قابلیت توسعه، با توجه به توان محیطی عرصه‌ها و مناطق مختلف در این‌گونه بارگذاری‌های جمعیتی و فعالیتی.

۱۰- تعادل بخشی به توزیع جمعیت و فعالیت متناسب با منابع، توان محیطی و ظرفیت تحمل زیست بوم‌ها، با تاکید بر ابعاد اجتماعی وظایف توسعه‌ای دولت در مناطق غربی و شمالی و تمرکز بر ایجاد ظرفیت‌های فیزیکی و اجتماعی مورد نیاز توسعه در مناطق شرقی، جنوبی و مناطق کم‌جمعیت مرکزی کشور، به شرح ذیل:

الف - در مناطق شرقی، جنوبی و مناطق کم جمعیت مرکزی کشور:

الف -۱- توسعهٔ شبکه‌های زیربنایی این مناطق برای زمینه‌سازی استقرار فعالیت‌ها و توسعه خدمات اجتماعی متناسب با استقرار جمعیت.

الف -۲- تقویت مراکز جمعیتی حاشیه سواحل دریای عمان، خلیج‌فارس و شرق کشور به‌منظور ایجاد مجموعه‌ای از مراکز گسترش توسعه در این مناطق، با توجه به چشم‌انداز بهره‌برداری از منابع انرژی حوزه جنوب، ذخایر معدنی دشت‌های مرکزی و جنوبی سرزمین،

شیلات و صنایع دریایی و توان این مناطق از دیدگاه ترانزیتی، بازرگانی و گردشگری.

الف -۳ - تعیین و تجهیز نقاطی در نواحی دورافتاده و حاشیه‌ای در سواحل جنوب (به ویژه دریای عمان) در راستای تسریع و بسط توسعه در این نواحی، با هدف ایجاد تحرک در شبکه‌های ترانزیتی نواحی شرقی و جنوبی کشور.

الف - ۴- توجه ویژه به توسعهٔ پایدار مناطق کویری.

ب - در مناطق غربی و شمالی کشور:

ب-۱- استفاده بهینه از ظرفیت‌های زیربنایی موجود در مناطقی که از این جهت توسعه یافته‌اند، با نیت صرفه‌جویی در میزان و تسریع در بازدهی سرمایه‌گذاری‌ها و اولویت به‌کارگیری امکانات بخش خصوصی دراین مناطق.

ب-۲- رفع تنگناهای شبکه‌های زیربنایی مناطق مستعد، متناسب با قابلیت‌های تولیدی و خدماتی این مناطق.

ب-۳- بهره‌برداری از شبکهٔ نسبتاً توسعه یافته مراکز زیست و فعالیت در این مناطق با اعمال تقسیم کار تخصصی بین آنها، با تاکید بر توسعهٔ فعالیت‌های: کشاورزی، صنعتی، گردشگری و بازرگانی.

۱۱-گسترش تعامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی درون و بین منطقه‌ای در راستای تقویت همبستگی ملی.

۱۲-تاکید بر حفظ و پویایی هویت ایرانی ـ اسلامی در تعامل با برون‌نگری و اتکا بر این هویت برای تحکیم و انسجام وحدت ملی در ابعاد درونی.

۱۳-رعایت ملاحظات « امنیتی و دفاعی» ، «حفاظت از محیط‌زیست» و «حراست از میراث فرهنگی» در استقرار جمعیت و فعالیت، به ویژه در محدوده‌هایی که با توجه به ملاحظات یاد شده، محدود نمودن و یا تسریع توسعه در آنها الزامی است.

۱۴- تأکید خاص بر آمایش مناطق مرزی برای بهبود شرایط زندگی و افزایش سطح توسعه این مناطق به منظور ارتقای امنیت مرزهای کشور.

۱۵-رعایت اصول ایمنی و الگوی پدافند غیر عامل، از قبیل: استفاده از شرایط جغرافیایی و عوارض طبیعی، پراکندگی مناسب در پهنه سرزمین، انتخاب عرصه‌های امن به لحاظ سوانح طبیعی و غیر مترقبه و انتخاب مقیاس بهینه در استقرار جمعیت و فعالیت‌ها در راستای

کاهش آسیب‌پذیری در برابر تهدیدات و بهره‌مندی از پوشش مناسب دفاعی.

۱۶-ایجاد تعادل در افزایش جمعیت و پراکنش آن در پهنهٔ سرزمین، با توجه به منابع و امکانات مناطق مختلف؛ به طوری که نرخ رشد طبیعی جمعیت کشور سالانه به طور متوسط از یک درصد و نرخ رشد طبیعی جمعیت هر یک از شهرستان‌های کشور سالانه به طور متوسط از ۱/۵ درصد، فراتر نرود.

۱۷-توسعه رفاه و تامین اجتماعی در مناطق مختلف کشور و برقراری تعادل در شاخص‌های اصلی آن در سطح ملی با تاکید بر توانمندسازی اقتصادی - اجتماعی گروه‌های آسیب پذیر و اجرای سیاست‌های جبرانی کاهش فقر و ارتقای رفاه اجتماعی براساس مشارکت مردم.

۱۸- گسترش آموزش و بهداشت، به ویژه برای زنان و جوانان در مناطق کمتر توسعه یافته و گروه‌های اجتماعی در معرض خطر، به منظور ارتقای کیفیت منابع انسانی و جلوگیری از تولید نسل‌های ناسالم.

۱۹-ساماندهی و هدایت هدفمند جریان مهاجرت‌ها از طریق:

الف ـ ایجاد زمینه‌های اشتغال، فعالیت و سرمایه‌گذاری و جذب و نگهداشت نیروهای کارآفرین در مناطق مهاجرفرست دارای قابلیت.

ب ـ ساماندهی مراکز جدید اشتغال و اسکان مهاجرین در مناطق دارای توان پذیرش جمعیت متناسب با سرمایه‌گذاری‌های جدید تولیدی و خدماتی.

۲۰-تحول ساختار بخش کشاورزی در راستای دستیابی به کشاورزی پایدار، مدرن و رقابتی و توسعه بخش‌های صنعت و خدمات؛ به گونه‌ای که علاوه بر جذب سرریز شاغلین کشاورزی و پشتیبانی از این بخش، فرصت‌های جدید شغلی مورد نیاز کشور را نیز تامین نمایند.

۲۱-استفادهٔ پایدار از قابلیت‌های طبیعی و امکانات آب و خاک برای توسعهٔ فعالیت‌های کشاورزی و صنایع وابسته و تبدیلی مرتبط با آن در نواحی مستعد کشاورزی، به ویژه در نواحی شمالی، غربی و جنوب غربی کشور، در راستای دستیابی به امنیت غذایی و توسعهٔ صادرات محصولات کشاورزی.

۲۲-توجه به محدودیت‌های آب برای مصارف کشاورزی، با تاکید بر:

الف ـ افزایش راندمان آب با استفاده از مهار آب، شیوه‌های مدرن آبیاری، توسعه شیوه‌های تولید متراکم و گلخانه‌ای در مناطق کم آب کشور، به ویژه در مناطق حاشیهٔ کویر، مانند

استان‌های: یزد، سمنان، سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی، کرمان، هرمزگان و بخش‌هایی از استان‌های فارس و اصفهان.

ب ـ افزایش سهم فعالیت‌های صنعتی، معدنی و خدماتی برای جذب و نگهداشت جمعیت در این مناطق.

ج ـ انتقال درون و بین حوضه‌ای آب، با توجه به حفظ تعادل‌های محیطی، برای مصارف شرب، صنعت و خدمات.

۲۳-توسعهٔ بهره‌برداری از قابلیت‌های معدنی کشور به عنوان یکی از مزیت‌های نسبی سرزمین، با تاکید بر حداکثر نمودن عملیات فرآوری معدنی و کاهش صادرات مواد خام معدنی؛ به گونه‌ای که به افزایش سهم این بخش در اقتصاد ملی بیانجامد.

۲۴- تاکید بر توسعه صنایع شیمیایی و پتروشیمی، صنایع معدنی (ذوب فلزات و کانی‌های غیر فلزی)، صنایع مرتبط با حمل و نقل و صنایع ICT به عنوان صنایع اولویت‌دار، با توجه به مزیت‌های نسبی کشور در این صنایع .

۲۵-افزایش ظرفیت‌های اکتشاف و بهره‌برداری از ذخایر عظیم نفت و گاز و استفاده از این منابع در راستای توسعه فعالیت‌های صنعتی مبتنی بر تقویت صنایع بالا دستی و پایین دستی نفت و گاز و تکمیل زنجیره‌های تولید، با تاکید بر اولویت بهره‌برداری از میادین مشترک و کاهش صدور مواد خام نفتی.

۲۶- تأکید بر توسعه فعالیت‌های صنعتی مبتنی بر نفت و گاز در مناطق مواجه با محدودیت‌هایی برای توسعه سایر فعالیت‌های اقتصادی و برخوردار از اهمیت استراتژیک، از جمله: مناطق کمتر توسعه یافته جنوب شرقی کشور، سواحل خلیج فارس و دریای عمان و مناطق کمتر توسعه یافته کشور باتوجه به خطوط انتقال مواد و فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی و امکان توسعهٔ آنها.

۲۷- توجه ویژه به صنایع انرژی‌بر در تلفیق مزیت نسبی برخورداری از ذخایر معدنی و مزیت نسبی برخورداری از منابع انرژی، به خصوص گاز و استقرار آنها در نقاط واقع برکریدورها و محورهای حمل‌ونقل بین‌المللی، با اولویت استقرار در مناطق تخصصی انرژی در سواحل خلیج فارس با هدف توسعهٔ صادرات.

۲۸-توسعه صنایع پشتیبان حمل‌ونقل، شامل: صنایع خودروسازی، واگن‌سازی، تجهیزات راه‌آهن

و صنایع حمل‌ونقل هوایی در مراکز و نواحی مستعد (با تاکید بر کاهش سهم تهران در صنایع خودروسازی)، صنایع تولید و تعمیر و خدمات وسائط حمل‌ونقل دریایی در نوار ساحلی جنوب.
۲۹-توسعه صنایع تولید کالاهای مورد نیاز کشورهای منطقه، با اولویت استقرار در جوار بازارهای مصرف این کشورها در استان‌های مرزی.
۳۰-تحول بنیادی درساختار بخش خدمات و افزایش سهم خدمات نوین و دانش پایه، با تاکید بر توسعه: خدمات پشتیبان تولید، خدمات گردشگری، خدمات بازرگانی، بانکی و بیمه‌ای، حمل‌ونقل و ترانزیت و استفاده از فن‌آوری‌های نوین در این بخش، متناسب با نقش و جایگاه بین‌المللی کشور.
۳۱-ارتقای جایگاه صنعت گردشگری در اقتصاد ملی، از طریق استفاده از ظرفیت‌های: طبیعی، تاریخی و میراث فرهنگی کشور و گسترش و تسهیل ارتباطات بین مناطق، به منظور تقویت پیوند بین اقوام و خرده فرهنگ‌ها و همچنین، گسترش تعاملات فرهنگی فراملی.
۳۲-سازماندهی و تقویت خدمات اجتماعی و خدمات برتر، از جمله رسته‌های خدمات: مهندسین مشاور، حقوقی، حسابرسی، بیمه، مالی، بازاریابی، بورس و خدمات اطلاعات و ارتباطات برای ارایه خدمات پشتیبانی فرآیندهای توسعه ملی و پاسخ به تقاضای کشورهای منطقه، با رعایت ملاحظات مندرج در بندهای (۲) و (۳).
۳۳-باز تعریف نقش و وظایف مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، با توجه به ویژگی‌های مناطق کشور و با هدف تقویت تعامل لازم بین عملکرد اقتصاد کشور با اقتصاد جهانی، تأمین سرمایهٔ مورد نیاز، ارتقای سطح فن‌آوری و گسترش و تضمین بازارها.
به همراه ضوابط ملی آمایش سرزمین اسناد تصویری (نقشه ها)، نظریه پایه توسعهاستان هایکشور و راهبردهای بخشی امایش سرزمین نیز تهیه و ارایه شد. این اسناد حاوی اصلی ترین جهت گیری های توسعه و آمایش استان ها یک شور است که در تعامل دیدگاههای استانی و دیدگاه ملی تدوین شده است. هیئت محترم وزیران تصویب این اسناد را به عهده شورای آمایش سرزمین واگذار نمود که به جز نظریه پایه چهار استان کشور سایر اسناد فرصت مطرح شدن و تصویب در شورا را نیافت.
نقشه های ارایه شده در صفحات بعدی نتایج تصویری غیر مصوب این مطالعات در سطح ملی و منطقه البرز مرکزی هستند.

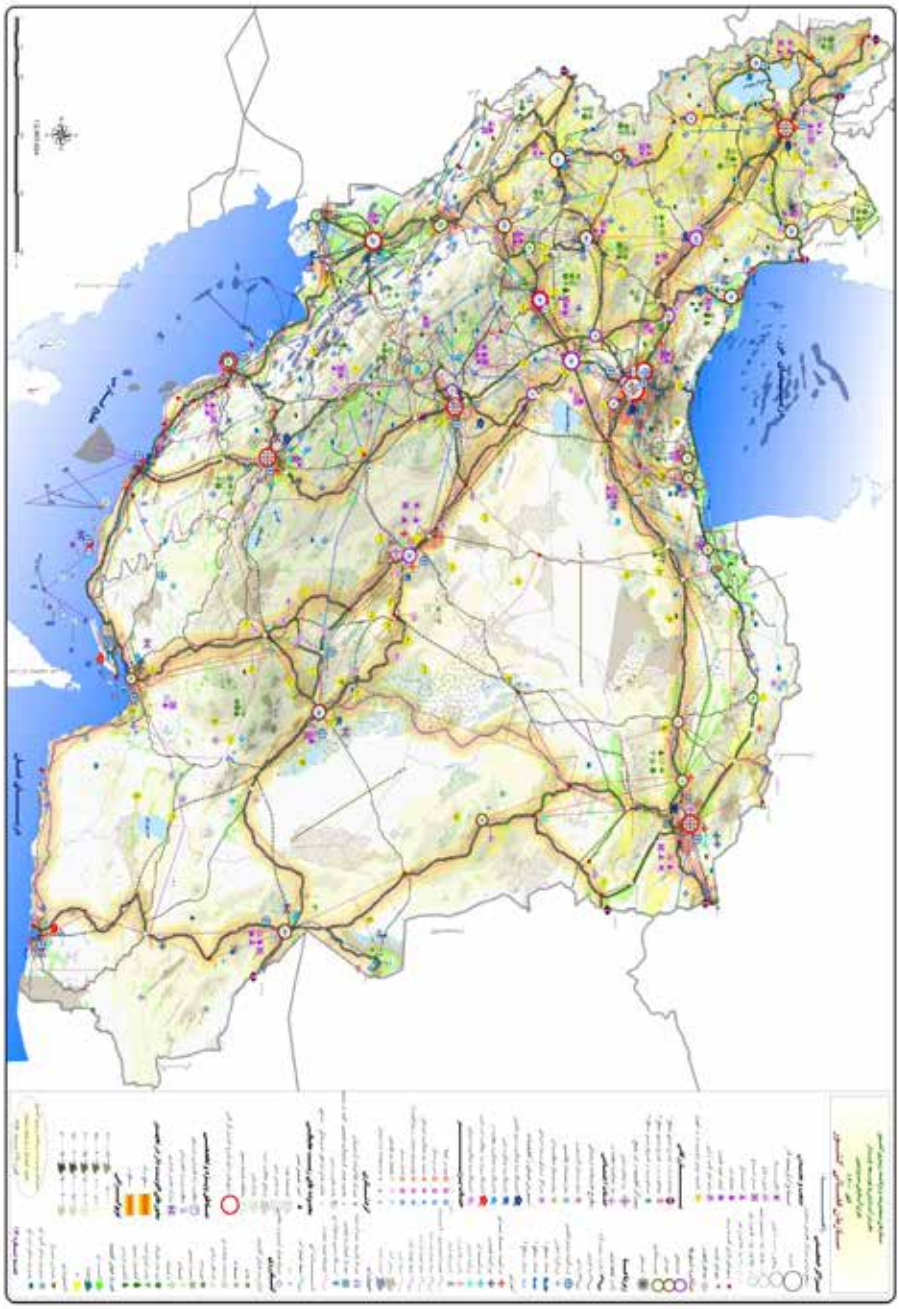

نقشه ۲-۱-طرح آمایش ملی (غیر مصوب)

نقشه ۲-۲منطقه البرز مرکزی در طرح آمایش ملی (غیر مصوب)

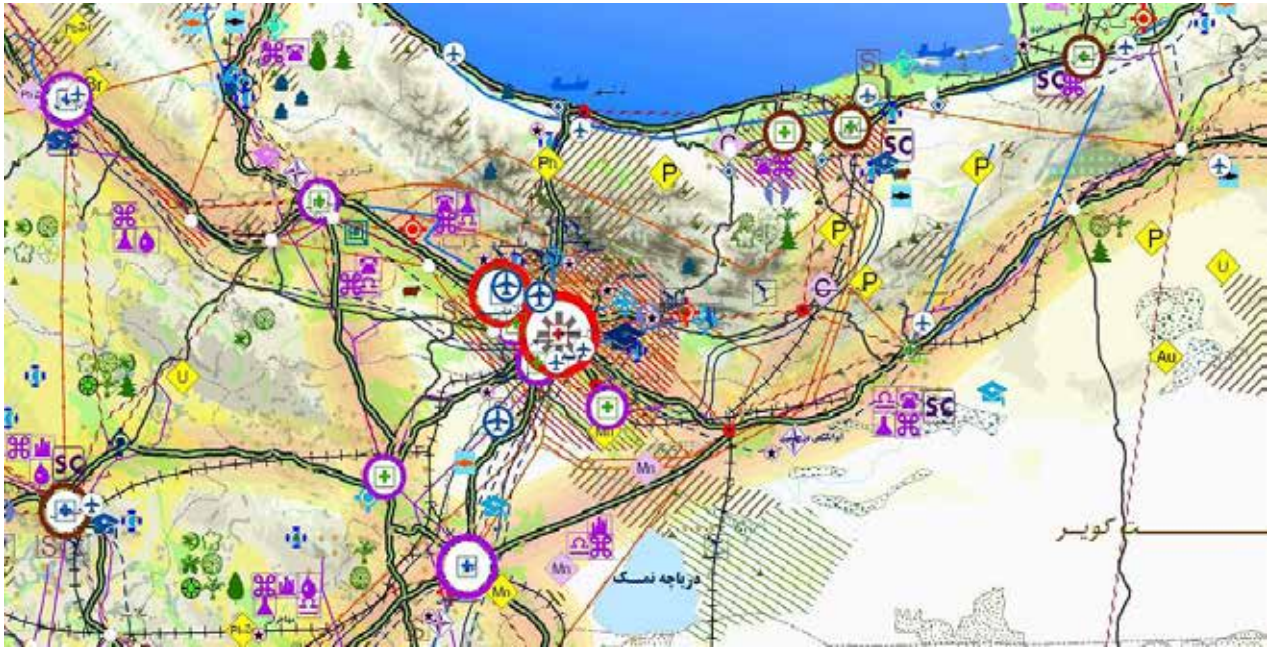

۲-۴- اسناد بالا دست آمایش استان قزوین

جایگاه و مأموریت‌های استان قزوین به شکلی که در (پیش نویس) نظریه پایه توسعه استان منعکس شده و برخی از اصلی ترین راهبردهای ارایه شده در اسناد پایه توسعه سایراستان های منطقه البرز مرکزی به قرار زیر می باشند.

۲-۴-۱- نظریه پایه توسعه استان قزوین

در راستای تحقق اهداف چشم انداز بلندمدت توسعه کشور، نظریهٔ پایه توسعه ملی و جهت‌گیری‌های آمایش‌سرزمین و با توجه به ویژگی‌های استان، مأموریت‌ها و وظایف اصلی استان به ترتیب بر پایه: «توسعه صنعت، کشاورزی، بازرگانی در راستای تراکم زدایی از تهران و استفاده حداکثر از قابلیت‌های گردشگری « استوار خواهدبود. تکیه بر اولویت‌های فوق مانع بهره‌گیری از سایر توانمندی ها و ظرفیت های استان نخواهدبود. بنابراین اصلی‌ترین راهبردهای توسعه استان به شرح زیر می باشد:

- توسعه بخش صنعت با تاکید بر جذب برخی از سرمایه‌گذاری‌های جدید صنعتی متمایل به تهران، ارتقاء سطح فناوری، دگرگونی ساختار فعالیتهای صنعتی و تکمیل زنجیرهای صنایع موجود با اولویت صنایع الکترونیک ، ماشین آلات و تجهیزات و حمل و نقل در محور قزوین – تاکستان - ابهر.
- توسعه بهره برداری از قابلیت های معدنی استان از طریق گسترش فعالیت‌های زمین شناسی و اکتشافات معدنی با تاکید بر حداکثر نمودن عملیات استخراج و فراوری محصولات معدنی.
- توسعه بخش کشاورزی با توجه به قابلیت های مناسب آب و خاک و اقلیم استان از طریق ارتقاء فناوری و تحول در روش‌های بهره‌برداری با رویکرد جلوگیری از خرد شدن وتغییر کاربری اراضی کشاورزی در دشت قزوین و کشت تجاری با جهت‌گیری صادراتی با اولویت زیربخش های باغداری ، زراعت ، طیورداری ، دامداری و آبزی‌پروری
- گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی.
- تامین آب ازطریق مهار آب های سطحی و حفظ و احیاء سفره های آب های زیرزمینی و آبخیزهای استان (به ویژه حوضه آبخیز سفیدرود) با تاکید بر افزایش راندمان و مدیریت بهینه تخصیص و مصرف آب.
- تقویت وتوسعه زیرساخت های بازرگانی با توجه به قرارگیری استان در محل تلاقی

محـور هـای ارتباطـی شـرق - غـرب و شـمال– جنـوب و ایجـاد مرکـز تخلیـه و توزیـع کالا بـا عملکـرد منطقـه‌ای در فاصلـه‌ای مناسـب از شـهر قزویـن درجهـت تمرکـز زدایـی از تهـران در نظـام نگهـداری و توزیـع کالا.

- توسـعه خدمـات برتـر در زمینـه هـای بازاریابـی، مشـاوران و پیمانـکاران، مشـاوران حقوقـی، حسابرسـان، بیمـه و بـورس در شـهر قزویـن بـه منظـور پشـتیبانی از توسـعه همـه جانبـه اسـتان.

- تجهیـز و توسـعه پـارک علمـی و فنـاوری بـا توجـه بـه ظرفیـت هـای متنـوع و گسـترده صنعتـی موجـود دراسـتان و قـرار گرفتـن در مجـاورت قطـب هـای علمـی و صنعتـی تهـران، آذربایجـان شـرقی و مرکـزی.

- توسعه و تقویت زیر ساختهای گردشگری باتاکید بر آثار تاریخی و فرهنگی.

- توسـعه شـبکه هـای ارتباطـی سـریع منطقـه ای بـا تاکیـد بـر حمـل و نقـل ریلـی بـه منظـور ارتقـای نقـش عملکـردی اسـتان در شـبکه حمـل و نقـل کشـور.

- توسـعه امکانـات و تجهیـزات مخابراتـی و ارتقـای سـطح مهـارت هـای لازم بـرای بکارگیـری فنـاوری ارتباطـات و اطلاعـات در جهـت تسـهیل فراینـد توسـعه اسـتان.

- تعـادل بخشـی بـه سـازمان فضایـی اسـتان و تقویـت و تجهیـز مراکـز شـهری مسـتعد در نواحـی شـمالی و جنوبـی آن.

- افزایـش ایمنـی مراکـز زیسـت و فعالیـت و ارتقـای تـوان مدیریـت بحـران در مقابـل حـوادث و بلایـای طبیعـی بـا اولویـت مناطـق زلزلـه خیـز جنـوب غربـی اسـتان

- تقویـت مراکـز آمـوزش عالـی بـا هـدف پذیـرش برخـی از نقش‌هـای منطقـه ای دانشـگاه هـای تهـران و آمـوزش نیـروی متخصـص مـورد نیـاز اسـتان

- توسـعهٔ آموزش‌هـای فنـی و حرفـه‌ای بـا توجـه بـه الزامـات توسـعه و گرایش‌هـای تخصصـی فعالیت‌هـا در اسـتان.

- حفـظ و احیـاء منابـع طبیعـی بـا تاکیـد بـر کنتـرل فرسـایش کنـاره هـای رودخانـه شـاهرود سـاماندهی سـایر رودخانـه هـای اسـتان بـا رویکـرد توسـعه پایـدار.

- تنظیـم فراینـد توسـعه اسـتان بـر پایـه ملاحظـات محیـط زیسـتی بـه منظـور ارتقـاء سـطح پایـداری توسـعه از طریـق اعمـال مدیریـت جامـع زیسـت بـوم مبتنـی بـر رویکـرد مشـارکتی

- تقویـت ویژگـی هـای فرهنگـی و مذهبـی اسـتان بـه منظـور کاسـتن از تبعـات منفـی مهاجـر

پذیـری و کاسـتن از تبعـات آن

- توسـعه نقـش و جایـگاه زنـان بـه منظـور اسـتفاده بهینـه از تـوان بالقـوه جامعـه در زمینـه هـای اجتماعـی اقتصـادی ، فرهنگـی و سیاسـی اسـتان

اسـتفاده از نقـش هـای اسـتان قزویـن کـه در نظریـه پایـه توسـعه اسـتان طـرح گردیـده اسـت. در آینـده نگـری آمایـش نقـش موثـری خواهـد داشـت امـا در برخـی از مـوارد امـکان تعدیـل و یـا تقویـت نقـش هـای اسـتان بـا توجـه بـه مطالعـات وضـع موجـود وجـود خواهـد داشـت.

۲-۴-۲-جایگاه منطقه ای استان قزوین

در اسـفند مـاه سـال ۸۹ هیئـت محتـرم وزیـران بـر اسـاس پیشـنهاد معاونـت بـر نامـه ریـزی و نظـارت راهبـردی ریاسـت جمهـوری آییـن نامـه اجرایـی مـاده ۷۷ قانـون برنامـه چهـارم توسـعه را بـه تصویـب رسـانید. بـر اسـاس مفـاد ایـن مـاده بـه دولـت اجـازه داده شـده اسـت کـه بـه منظـور هماهنگـی در امـور عمرانـی و توسـعه ای بیـن اسـتانی، نسـبت بـه منطقـه بنـدی کشـور از دیـدگاه آمایـش سـرزمین و ایجـاد نهادهـای هماهنـگ کننـده و تعییـن وظایـف آنهـا در سـطح فرااسـتانی اقـدام نمایـد.

بـر اسـاس ایـن مصوبـه، کشـور بـه ۹ کلان منطقـه شـامل منطقـه سـاحل شـمال، آذربایجـان، زاگـرس، خوزسـتان، فـارس، البـرز جنوبـی، مرکـزی، جنـوب شـرقی و خراسـان تقسـیم مـی شـود. در ایـن تصویـب نامـه آمـده اسـت: دولـت به‌منظـور هماهنگـی در امـور عمرانـی و توسـعه‌ای بین‌اسـتانی و در راسـتای متمرکـز کـردن منابـع و ایجـاد فرصـت هـای مناسـب بـرای شـهرهای متوسـط، کوچـک و مناطـق روسـتایی و تدویـن سیاسـت هـای توسـعه منطقـه‌ای، آییـن نامـه اجرایی مـاده(۷۷) قانـون برنامـه چهـارم توسـعه را تصویـب کـرد.

در این مصوبه، مناطق کلان آمایشی واستان هایهریک از آنها به شرح زیر است:

۱) منطقه ساحل شمال: گیلان، مازندران و گلستان،

۲) منطقه آذربایجان: آذربایجان شرقی، غربی و اردبیل،

۳) منطقه زاگرس: همدان، کرمانشاه، کردستان، لرستان و ایلام،

۴) منطقه خوزستان: خوزستان و کهگیلویه و بویراحمد،

۵) منطقه فارس: فارس و بوشهر،

۶) منطقه البرز جنوبی: تهران، مرکزی، زنجان، سمنان، قم، قزوین و البرز،

۷) منطقه مرکزی: اصفهان، یزد و چهارمحال و بختیاری،
۸) منطقه جنوب شرقی: کرمان، سیستان و بلوچستان و هرمزگان،
۹) منطقه خراسان: خراسان جنوبی، رضوی و شمالی

بر این اساس، به منظور هماهنگی در سطوح مناطق مذکور در این آیین نامه، در هر منطقه شورای منطقه ای آمایش سرزمین با حضور نماینده معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور(رئیس)، معاونت عمرانی استانداران استان های منطقه، فرمانده ارشد نیروهای مسلح منطقه به انتخاب رئیس ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، نماینده وزارت امور اقتصادی و دارایی، نمایندگان دستگاه های اجرایی استانی حسب مورد، دو نفر صاحب نظر از اعضای هیئت علمی دانشگاه های منطقه به انتخاب وزیر علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل می شود.

همچنین بررسی و اتخاذ تصمیم در خصوص پیشنهادات سرمایه گذاری مشترک و فرا استانی بر اساس ضوابط ملی آمایش سرزمین و اسناد بالادستی(چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق (۱۴۰۴) هجری شمسی و سیاست های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری)، بررسی، ارزیابی و جمع بندی دیدگاه های استانی مناطق در خصوص مکان اجرای پروژه های ملی و اتخاذ تصمیم لازم یا ارائه دیدگاه ها به مراجع مربوط، ارزیابی و تدوین راهکارهای اجرایی ضوابط ملی آمایش سرزمین برای منظور کردن در برنامه های توسعه استانی، ارزیابی و پیشنهاد اجرای طرح های زیربنایی به مراجع مربوط به منظور توسعه منطقه ای متناسب با توانمندی ها و ظرفیت های بالقوه که بر اساس مطالعات آمایش منطقه ای مشخص شده است، از وظایف شورای منطقه ای آمایش است.

این تقسیم بندی منطقه ای منطبق با پیشنهاد منطقه بندی مطالعات آمایش سرزمین در سال ۷۷ بوده و همانگونه که ملاحظه می شود با تقسیمات طرح کالبدی در مناطق جنوبی کشور تفاوتهایی دارد. (نقشه صفحه بعد)

با این مصوبه تکلیف و جایگاه آمایش استان های کشور در کلان مناطق مشخص شده و با تشکیل شوراهای آمایشی منطقه ای تصریح شده در این مصوبه اقدامات آمایشی فرااستانی با هماهنگی بیشتری به وقوع خواهد پیوست. بر این اساس جایگاه استان قزوین در منطقه البرز جنوبی و در کناراستان های تهران، مرکزی، زنجان، سمنان، قم و البرز خواهد بود.

نقشه ۲-۳- نقشه کلان مناطق آمایشی کشور- موضوع آیین نامه اجرایی ماده ۷۷ قانون برنامه چهارم توسعه کشور

۲-۵- جایگاه سایر استان‌های منطقه در مطالعات آمایش ملی

همانگونـه کـه ذکـر شـد نظریـه پایـه توسـعه اسـتان هـای کشـور در چارچـوب مطالعـات ملـی بـرای کلیـه اسـتان‌ها تهیـه شـد. بـا توجـه بـه جایـگاه منطقـه ای اسـتان قزویـن و قرارگیـری ایـن اسـتان در منطقـه البـرز مرکـزی، در اینجـا راهبردهـای اصلـی مطـرح شـده بـرای سـایر اسـتان هـای البـرز

مرکـزی در ایـن مطالعـات بـه شـرح جـدول زیـر ارایـه مـی شـود:
اولویـت هـای چشـم انـداز وراهبـر د هـای مهـم توسـعه سایراسـتان هـای البـرز مرکـزی و اسـتان‌های همسـایه قزویـن:

اولویت های چشم انداز وراهبر د های مهم توسعه استان تهران :

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان تهران :

- مدیریـت عالـی فرآیندهـای توسـعه ملـی و روابـط فراملـی کشـور و توسـعه امـور تخصصـی علمـی و فنـی خدمـات برتـر و صنایـع بـا تکنولـوژی برتـر

راهبرد های مهم در توسعه استان تهران:

-آمایـش مجـدد مجموعـه شـهری و تجمـع زدائـی از فعالیتهـای غیـر ضـروری جهـت بازسـازی تدریجـی تهـران
تحـول سـاختار صنعتـی بـا تاکیـد بـر شـکل گیـری صنایـع پیشـرفته د رخصـوص خودروسـازی و حمـل ونقـل و الکترونیـک و صنایـع شـیمیایی
توسعه فن آوری اطلاعات درعرصه خدمات و تولید
شکل گیری فرودگاه امام خمینی به بعنوان پایانه منطقه ای
تقویت خدمات برتر در تهران دراندازه کمی و کیفی بین المللی
مدیریت یکپارچه کاربری اراضی در مجموعه شهری
کاهش آلودگی هوا
افزایش راندمان بخش کشاورزی و حفظ سهم استان در بخش کشاورزی
توسعه و گسترش تبادلات و تعاملات فرهنگی در سطح جهانی
تقویـت مراکـز آموزشـی و تحقیقاتـی بهمـراه تعامـل بـا دانشـگاههای معتبـر جهانـی جهـت دسـتیابی بـه مرزهـای دانـش
کاهش سهم شاغلین غیر کشاورزی
کاهش سهم جمعیتی در کشور
رسیدن نسبت شهر **نشینی** به ۹۰ درصد

اولویت های چشم انداز وراهبر د های مهم توسعه استان سمنان :

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان سمنان :

- توسعه صنعت و معدن گردشگری و آموزش عالی

راهبرد های مهم در توسعه استان سمنان:

- توسعه صنعتی با اولویت صنایع شیمیایی و حمل ونقل قطعه سازی الکترونیک و کانی غیر فلزی
- توسعه معادن (بوکسیت- ذغال سنگ- طلا و کرومیت)
- توسعه شبکه ارتباطات و کریدور شرقی غربی و ایجاد ارتباط شمال جنوب کشور بدون عبور از تهران
- توسعه گلخانه ها و گیاهان داروئی
- توسعه حفاظت از محیط زیست
- توسعه زیر ساخت های گردشگری
- توسعه آموزش عالی
- افزایش سهم استان در اشتغال صنعت و معدن و خدمات در کشور
- افزایش سهم جمعیتی استان به طور قابل ملاحظه (جمعیتی به حدود ۴/۱ میلیون نفر)
- رسیدن نسبت شهر نشینی به ۸۵ درصد

اولویت های چشم انداز وراهبر د های مهم توسعه استان قم:

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان قم:

- توسعه گردشگری (زیارت) آموزش عالی و صنعت

راهبرد های مهم در توسعه استان قم:

- توسعه گردشگری مذهبی و زیارتی
- جذب فعالیتهای در حال تمرکز زدائی از تهران
- توسعه صنعتی (قطعه سازی و انرژی بر)و فرآوری معادن موجود
- توسعه گلخانه ها
- توسعه فعالیتهای زیست محیطی و جهت مقابله با کویر و پیشروی آب شور
- توسعه منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان (توسعه بازرگانی)
- توسعه زیر ساخت های فرهنگی
- توسعه آموزش عالی (بویژه علوم انسانی)

- افزایش محدود سهم جمعیتی ورسیدن به ۵/۱ میلیون نفر جمعیت
- رسیدن نسبت شهر نشینی به ۹۵ درصد

اولویت های چشم انداز وراهبر د های مهم توسعه استان مرکزی:

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان مرکزی:

- توسعه صنعت با تاکید بر تکمیل زنجیره ها ، کشاورزی و خدمات پشتیبان تولید

راهبرد های مهم در توسعه استان مرکزی:

- توسعه کیفی صنعت (با تاکید بر متالوژی و ذوب فلزات ، صنایع ماشین سازی، صنایع حمل و نقل ،کانی غیرفلزی ،شیمیایی و پتروشیمی و صنایع مکمل فعالیت های صنعتی مستقر در قطب های صنعتی تهران، قزوین، اصفهان، خوزستان)
- توسعه بخش معدن در زمینه تولید سنگهای ساختمانی
- توسعه فعالیت های کشاورزی (پرورش گل ،حبوبات، غلات ، انارو گردو و زنبورداری)
- ایجاد پارکهای تحقیقاتی و صنعتی
- گسترش فعالیت های خدمات برتر
- توسعه تاسیسات و امکانات فرهنگی و تفریحی
- توسعه فعالیتهای آموزشی و تحقیقاتی مراکز آموزش عالی در گروههای کشاورزی و دامپزشکی
- توسعه آموزش های فنی و حرفه ای
- کاهش سهم اشتغال در صنعت و در سایر بخشها تغییری چندانی نخواهد داشت
- کاهش سهم جمعیتی ورسیدن جمعیت به بیش از ۵/۱ میلیون نفر
- کاهش سهم جمعیتی ورسیدن جمعیت به بیش از ۵/۱ میلیون نفر
- رسیدن نسبت جمعیت شهری به بیش از ۶۵ درصد

اولویت های چشم انداز وراهبر د های مهم توسعه استان زنجان:

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان زنجان:

- توسعه صنعت و معدن کشاورزی بازرگانی و گردشگری

راهبرد های مهم در توسعه استان زنجان:

- توسعه شبکه زیر بنائی با توجه به کریدور شرقی و غربی

- تعادل بخشی به حرکت های جمعیتی از شمال غربی به سوی تهران
- توسعه صنعتی با اولویت صنایع متالوژی و انرژی و شیمیایی و پتروشیمی
- توسعه بخش معدن (سرب ،روی،مس و مواد شیمیایی)
- توسعه کشاورزی متناسب با ظرفیت آب و توسعه فن آوری (انگور،زیتون،زراعت،یونجه ،حبوبات و سیب زمینی)
- توسعه حفاظت از محیط زیست ومناطق حفاظت شده
- توسعه روابط با استان های همجوار و بهره گیری مناسب از فرصت های بازرگانی وخدمات برتر در مسیر تهران - تبریز
- توسعه آموزش عالی (تحصیلات تکمیلی و پزشکی)
- افزایش سهم استان در اشتغال صنعتی کشور
- کاهش سهم جمعیتی استان نسبت به کشور
- رسیدن نسبت شهرنشینی به حدود ۶۵درصد

اولویت های چشم انداز وراهبر د های مهم توسعه استان گیلان :

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان گیلان:

توسعه کشاورزی، گردشگری، بازرگانی و صنایع پشتیبان آنها

راهبرد های مهم در توسعه استان گیلان

- ایفای نقش فراملی، ارتقاء سطح خدمات برتر با عملکرد منطقه ای پاسخ به تقاضای کشورهای منطقه.
- توسعه گردشگری همراه با تقویت صنایع دستی، خدمات و کالاهای فرهنگی جوامع سنتی.
- تقویت شبکه های ارتباطی جاده ای و ریلی و تجهیز مبادی ورودی و خروجی کالا و مسافر در برقراری ارتباطات با منطقه قفقاز و اروپا با شبه جزیره
- جهت حفظ و کنترل منابع آب و خاک و رعایت تمهیدات لازم برای پایداری توسعه منطقه و ارتقاء فن آوری متناسب با شرایط استان
- توسعه بخش بازرگانی
- توسعه صنایع با اولویت در صنایع غذایی، صنایع برق و الکترونیک

- توجه به محیط زیست شکننده استان
- توسعه فعالیت های آموزشی و تحقیقاتی مراکز آموزش عالی در گروههای کشاورزی و دامپزشکی
- توسعه آموزش های فنی و حرفه ای با توجه به الزامات توسعه و گرایش های تخصصی فعالیت ها در استان
- افزایش سهم اشتغال در خدمات و کاهش اندکی در سهم صنعت و کشاورزی
- کاهش سهم جمعیتی ورسیدن جمعیت به ۵/۲ تا ۳ میلیون نفر
- رسیدن نسبت جمعیت شهری به بیش از ۷۰ درصد

اولویت های چشم انداز وراهبر دهای مهم توسعه استان مازندران :

ماموریت ها واولویت های توسعه در چشم انداز توسعه استان مازندران:

- توسعه کشاورزی ، گردشگری و استفاده از قابلیت های صنعتی و بازرگانی
- راهبرد های مهم در توسعه استان مازندران:
- توسعه کشاورزی در همه زیر بخش ها و حفظ و کنترل منابع ممتاز آب وخاک با رعایت تمهیدات لازم برای پایداری توسعه منطقه
- تقویت مدیریت محیط زیست
- تقویت شبکه ها و تجهیزات مبادی ورودی و خروجی و ارتباطی حمل و نقل کالا ، مسافر و انرژی در مسیر کریدورهای شمالی - جنوبی
- توسعه گردشگری
- ارتقاء سطح خدمات برتر و پاسخگویی به برخی از نیازهای کشورهای منطقه
- توسعه صنعتی (صنایع غذایی و صنایع کانی غیر فلزی و صنایع الکترونیک)
- توسعه فعالیت های معدن مرتبط با سرب و روی، فسفات، ذغال سنگ
- توسعه فعالیت های آموزشی و تحقیقاتی مراکز آموزش عالی در گروه های کشاورزی و دامپزشکی
- افزایش سهم اشتغال در خدمات و کاهش در سایر بخشها
- کاهش سهم جمعیتی ورسیدن جمعیت به حدود ۵/۳ میلیون نفر
- رسیدن نسبت جمعیت شهری به بیش از ۷۰ درصد

جدول ۲-۲- نقش استان قزوین در تحقق چشم انداز بیست ساله

چشم انداز	اهداف کلان در چشم انداز	نقش عمومی ملی	نقش عمومی مناطق	امور مهم درخصوص تحقق اهداف چشم انداز مرتبط با قزوین	راهبرد های کلان درخصوص تحقق اهداف چشم انداز مرتبط با قزوین	فصول اولویت دار مرتبط جهت پیاده سازی راهبردهای محقق کننده اهداف چشم انداز														
						ارتباطات	انرژی	بهداشت و درمان	بازرگانی	حمل و نقل	محیط زیست	صنعت و معدن	کشاورزی	منابع آب	گردشگری	نظام سکونت گاهی	فرهنگی - اجتماعی	تربیت بدنی	آموزش عالی
ایران کشوری است توسعه‌یافته، با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل.	توسعه یافته باجایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه	مدیریت عالی فرآیند توسعه کلان کشور	مدیریت منطقه ای وهماهنگی وتلفیق برنامه های ملی واستانی و پیاده سازی در مناطق متناسب با توانمندی وقابلیت هر منطقه در ابعاد اقتصادی علمی وفن آوری	امور اقتصادی (صنعت –کشاورزی)	ارتقای توانمندی کیفی همه جانبه وکمی اولویت دار (صنعت –کشاورزی)در ابعاد ملی	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
				امور اقتصادی (بازرگانی وخدمات)	ارتقای توانمندی کمی وکیفی در ابعاد ملی(بازرگانی –خدمات برتر)			*	*	*					*	*	*	*	*
				امور علمی (آموزش عالی–آموزش عمومی)	توسعه کیفی امور علمی (آموزش عالی درابعاد ملی–آموزش عمومی)											*	*		*
				امور فن آوری(صنعت– کشاورزی–آموزش عالی)	توسعه کمی وکیفی امور فن آوری درابعاد ملی(صنعت– کشاورزی–آموزش عالی)						*	*	*						*
				امور عمومی (آداب اسلامی– فرهنگ عمومی– کودکان–جوانان– خانواده–بانوان)	تقویت کمی وکیفی برنامه های امور عمومی(آداب اسلامی–فرهنگ عمومی– کودکان– جوانان–خانواده– بانوان)			*			*								*
	هویتی اسلامی و انقلابی	هدایت وراهبری کلان ومراقبت از ابعاد هویت اسلامی –ایرانی واستمرار وتحقق وتثبیت آرمانهاوارکان انقلاب اسلامی	مشارکت گسترده دربهبود وارتقائ هویت اسلامی– ایرانی واستمرار وتحقق وتثبیت آرمانهاوارکان انقلاب اسلامی	امور تخصصی (مهندسی فرهنگی –فرهنگ های تخصصی– نخبگان–فعالان سیاسی اقتصادی اجتماعی)	ارتقائ توانمندی طراحی وپیاده سازی امور تخصصی در ابعاد استانی والگوئی در سطح کشور(مهندسی فرهنگی –فرهنگ های تخصصی– نخبگان–فعالان سیاسی اقتصادی اجتماعی)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
				امور انقلابی (تقویت ارکان انقلاب :اسلام– رهبری–مردم)	استمرار وتعمیق امور وحرکت های انقلابی(تقویت ارکان انقلاب :اسلام– رهبری–مردم)											*	*		

دنباله جدول ۲-۲- نقش استان قزوین در تحقق چشم انداز بیست ساله

چشم انداز	اهداف کلان در چشم انداز	نقش عمومی ملی	نقش عمومی مناطق	امور مهم درخصوص تحقق اهداف چشم انداز مرتبط با قزوین	راهبرد های کلان درخصوص تحقق اهداف چشم انداز مرتبط با قزوین	فصول اولویت دار مرتبط جهت پیاده سازی راهبردهای محقق کننده اهداف چشم انداز													
						ارتباطات	انرژی	بهداشت و درمان	بازرگانی	حمل و نقل	محیط زیست	صنعت و معدن	کشاورزی	منابع آب	گردشگری	نظام سکونت گاهی	فرهنگی - اجتماعی	تربیت بدنی	آموزش عالی
ایران کشوری است توسعه‌یافته، با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل.	الهام‌بخش در جهان اسلام	تدوین وراهبری کلان الگوی اسلامی ایرانی	مشارکت در تدوین وپیاده سازی عملیاتی الگوی اسلامی ایرانی متناسب با توانمندی وقابلیت هر منطقه وابعاد اولویت دار الگو	امور نظری(آموزش عالی-حوزه های دینی)	ارتقای توانمندی استان درامور نظری اولویت دار(آموزش عالی-حوزه های دینی)												*		*
				امور اقتصادی (صنعت -کشاورزی)	زمینه سازی عملیاتی جهت پیشرفت امور اقتصادی کشور براساس پایه های الگوی اسلامی-ایرانی (صنعت -کشاورزی)						*	*	*						
				امور فن آوری(صنعت-کشاورزی-آموزش عالی)	توسعه فعالیت های مرتبط باولویت های توسعه فن آوری براساس الگوی اسلامی-ایرانی(صنعت-کشاورزی-آموزش عالی)						*	*	*						*
				امور عمومی(ارتقائ شاخص های معرف پیشرفت وعدالت در سطح کشور واستان)	بهبود وضعیت امور عمومی متناسب با کشوربر اساس الگوی اسلامی -ایرانی(ارتقائ شاخص های معرف پیشرفت وعدالت در سطح کشور واستان)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

دنباله جدول ۲-۲- نقش استان قزوین در تحقق چشم انداز بیست ساله

چشم انداز	اهداف کلان در چشم انداز	نقش عمومی ملی	نقش عمومی مناطق	امور مهم درخصوص تحقق اهداف چشم انداز مرتبط با قزوین	راهبرد های کلان درخصوص تحقق اهداف چشم انداز مرتبط با قزوین	فصول اولویت دار مرتبط جهت پیاده سازی راهبردهای محقق کننده اهداف چشم انداز													
						ارتباطات	انرژی	بهداشت و درمان	بازرگانی	حمل و نقل	محیط زیست	صنعت و معدن	کشاورزی	منابع آب	گردشگری	نظام سکونت گاهی	فرهنگی - اجتماعی	تربیت بدنی	آموزش عالی
ایران کشوری است توسعه‌یافته، با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فن‌آوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل.	تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل	مدیریت روابط بین الملل کشور برمبنای عزت مصلحت واقتدار	ایفای نقش مناسب در تنظیم شایسته وبهبود روابط امنیتی سیاسی اقتصادی واجتماعی فرهنگی کشوربا توجه به جایگاه مناطق در ابعاد فوق	امور اقتصادی (صنعت –حمل ونقل –کشاورزی– بازرگانی– گردشگری)	ارتقائ مناسب ابعاد بین المللی امور اقتصادی استان در راستای کمک به بهبود وتنظیم تعاملات بین المللی کشور (صنعت –حمل ونقل –کشاورزی– بازرگانی– گردشگری)				*	*	*	*	*		*			
				امور علمی (آموزش عالی)	ارتقائ تعاملات مجموعه های آموزش عالی استان در راستای توسعه روابط سیاسی وفرهنگی بین المللی کشور(علمی وآموزشی)												*		*
				امور فن آوری(صنعت– کشاورزی– آموزش عالی)	توسعه فن آوری های نوین واستراتژیک زمینه ساز بهبود شرایط کشور در معادلات بین المللی(علوم پایه–صنعت– کشاورزی)						*	*	*						*
				امور امنیتی دفاعی(صنعت –حمل ونقل –انرژی –تعاملات با مرکز کشور)	ارتقائ مناسب ابعاد بین المللی امور اقتصادی استان در راستای ارتقائ توانمندی های استان درخصوص بهبودشرایط امنیتی دفاعی کشور در مواجهه با تهدیدات سخت افزاری ونرم افزاری کشور(صنعت– ارتباطات–حمل ونقل –انرژی– تعاملات با مرکز کشور)	*	*			*	*	*			*	*			*	*

فصل سوم

تصویری از وضع موجود استان
بر اساس مطالعات بخش‌های مختلف

مقدمه

یکی از مباحث مهم در تدوین طرحها و بر نامه های آمایشی برای مناطق و استان‌ها شناخت چگونگی روند و عوامل موثر در شکل گیری ساختار فضایی این مناطق است. عوامل مؤثر در شکل‌گیری سازمان فضایی کلاً به دو گروه عوامل غیر ارادی و عوامل ارادی تقسیم بندی می‌شوند.

عوامل غیر ارادی آن گروه از عوامل هستند که اراده انسان، حداقل در شرایط حاضر، نقش تعیین کننده‌ای در تغییر و تحول آنها ندارد. این عوامل نیز به نوبه خود به دو گروه یعنی جغرافیای طبیعی و جغرافیای تاریخی یا پیشینه تاریخی تقسیم می شوند.

عوامل ارادی نیز طبعاً به عواملی اطلاق می‌شود که تحت تأثیر تصمیم و اراده انسان به طور عام (جامعه بشری) قابلیت تغییر و تحول بسیار دارد. این عوامل نیز بسته به اینکه تحلیل ساختار فضایی در چه مقیاسی انجام می شود، متفاوتند. به عنوان مثال وقتی که محدوده مورد نظر یک منطقه داخل کشور یا یک استان باشد می توان این عوامل را در سه گروه ساختار اقتصادی و فعالیتهای انجام یافته توسط هریک از بخشهای اقتصادی در منطقه، ویژگیهای فرهنگی - سیاسی - نظامی و تغییر و تحولات و وضعیت مناطق همجوار ، سطح ملی و فراملی طبقه بندی نمود.

۳-۱- عوامل موثر در شکل گیری ساختار فضایی استان قزوین

برای به دست آوردن شناختی اجمالی از عوامل غیر ارادی در شکل گیری ساختار فضایی استان قزوین ، خلاصه ای از ویژگیهای طبیعی استان و همچنین سیر تحولات تاریخی مهم منطقه ارایه می شوند.

۳-۱-۱-جغرافیای طبیعی استان

استان قزوین در حاشیه شمال غربی فلات مرکزی ایران در محل تلاقی رشته کوههای البرز و زاگرس قرار گرفته و ۱۵۸۲۰ کیلومتر مربع مساحت دارد. حداکثر ارتفاع این استان ۴۱۰۰ متر و حداقل ارتفاع آن ۳۰۰ متر از سطح دریاهای آزاد میباشد. موقعیت جغرافیایی استان و دارا بودن اختلاف ارتفاع زیاد و تنوع اقلیمی و آکولوژیکی آن، موجب شکل‌گیری طیف متنوع و وسیعی از عرصه‌های مختلف طبیعی شده است. بطوریکه بخش جنوبی آن

چهره‌ای کاملاً دشتی داشته و بخش شمالی آن متشکل از رشته کوه‌های نسبتاً مرتفع تا کم ارتفاع، تپه‌ها و تراس‌های پست و بلند که گاهاً عرصه‌های دشتی میان آن‌ها است، می باشد. این تفاوت طبیعی موجب پیدایش مراکز زیست و فعالیت باویژگیهای متفاوت در سطح استان شده است. شهرها و روستاهای نسبتاً پر جمعیت در نواحی دشت مرکزی و حواشی آن و شهرها و روستاهای پراکنده در نواحی کوهستانی شمال و جنوب استان حاصل این تنوع طبیعی استان است.

رشته کوه های البرز که بر اثر کوهزایی آلپی دوره ترشیاری تشکیل شده است دشت قزوین را از سوی شمال احاطه کرده است. وجود ارتفاعات البرز در قسمت‌های شمالی باعث به وجود آمدن اقالیم مرطوب‌تر و تشکیل خاک‌های متفاوت، نسبت به اقلیم دشتی شده است. در پایین دست دشت و در اطراف مناطق اشتهارد، به سبب بالا بودن آب زیرزمینی، خاک‌های شور گسترش یافته‌اند. دشت قزوین به دلیل دارا بودن خاک‌های مناسب کشت و کار، یکی از مراکز عمده کشاورزی و دامپروری است و در قسمتی از آن مجتمع‌های صنعتی نیز استقرار یافته است.

پیکره جغرافیایی استان قزوین که بارزترین خصیصه آن چشم‌انداز کوهستانی آن می‌باشد، تحت تأثیر عوامل جغرافیایی دیگر از قبیل ارتفاع و موقعیت جغرافیایی، شکل زمین و آب و هوا به محیط‌های متنوعی تقسیم می‌شود. در این پیکره به طور کلی دو تیپ عمده از اشکال محیط طبیعی وجود دارد که در قالب اکوسیستم‌های خشکی و آبی قابل بررسی است. اکوسیستم های آبی در حوزه آبریز شمالی منحصر به رودخانه شاهرود و سرشاخه‌های آن و دریاچه اوان می‌باشد و در حوزه آبریز جنوبی منحصر به رودخانه‌های خررود، ابهررود و سرشاخه‌های آن‌ها و شوره زار الله‌آباد می‌گردد.

اکوسیستم‌های خشکی استان نیز بر حسب حالت فیزیوگرافی یا توپوگرافی به سه نوع متمایز کوهستانی، تپه ماهوری و دشتی قابل تقسیم می‌باشند.

اکوسیستم‌های کوهستانی محدود به مناطق شمال، شمال‌غرب و جنوب شرق استان می‌باشند و اکوسیستم‌های تپه ماهوری به شمال غرب شهر قزوین و شمال غرب شهر تاکستان محدود می‌گردد. اکوسیستم‌های دشتی نیز در برگیرنده دشت تاکستان (جنوب شهر تاکستان)، دشت قزوین و دشت بوئین‌زهرا می باشد که حوزه مرکزی استان را در بر می‌گیرند.

۳-۱-۲- منابع آب

منابع آب، اعم از سطح و زیر زمینی یکی از عوامل اصلی شکل دهنده ساختار فضایی و پراکندگی سکونتگاهها بویژه در مناطقی است که همانند کشور ما جزء مناطق خشک و نیمه خشک به حساب می آیند. هر چند استان قزوین ازمناطق کم آب کشور محسوب نمی شود، اما در این استان هم پراکندگی منابع آب در شکل گیری فضای استان تأثیر بسزایی داشته است. شکل گیری فعالیت های پراکنده کشاورزی، روستاها و شهرهای کوچک در حاشیه آبراهه ها و رودخانه های مناطق کوهستانی شمال و جنوب استان که از منابع آب سطحی نسبتاً خوبی برخوردارند و توسعه فعالیتهای کشاورزی، صنعتی و خدماتی و پدیدار شدن شهرها و روستاهای بزرگ و کوچک در ناحیه دشت مرکزی قزوین و حواشی آن با توجه به منابع غنی آبهای زیرزمینی این ناحیه از جمله اثرات منابع آب در شکل گیری ساختار فضایی استان است. همچنانکه نواحی بیابانی جنوب شرقی استان و شوره زارهای شرق استان که از نظر منابع آب با محدودیت روبرو هستند فاقد سکونتگاههای قابل توجه است.

تفصیل بیشتر در خصوص چگونگی منابع آب در بررسی تقسیمات هیدرولوژیک استان مشخص می شود. استان قزوین از نظر تقسیمات هیدرولوژیک کشور در ۲ حوزه دریاچه نمک و حوزه سفید رود قرار گرفته و بخش اندکی از آن نیز در حوزه میانی سفید رود و هراز واقع شده است. بخش شمالی استان،که در ارتفاعات البرز و کوههای طرفین رودخانه شاهرود قرار دارد، به لحاظ وضعیت خاص جغرافیایی و اقلیمی با بخش جنوبی استان تفاوتهای زیادی دارد.

الف- حوزه آبریز سفیدرود:

بخش شمالی استان، که بیشتر مربوط به حوزه رودخانه شاهرود(حوزه سفید رود) می باشد، کوهستانی بوده و از نقاط ارتفاعی حدود ۴۰۰۰ متردرشمال شرقی منطقه الموت تا کمتر از ۳۰۰ متر در حاشیه سد سفیدرود تشکیل شده است. وقوع بارندگیهای تا بیش از ۶۰۰ میلیمتردر سال در ارتفاعات، که در فصول سرد بصورت برف می‌باشد، وجود یخچالهای طبیعی، سازندهای کارستیک و همچنین چشمه‌های دائمی بزرگ مانند چشمه ویار، موجب پیدایش رودخانه دائمی شاهرود، که از به هم پیوستن ۲ شاخه اصلی الموت‌رود و طالقان‌رود تشکیل می شود و چندین رودخانه بزرگ و کوچک دیگر در میانه حوزه شاهرود، شده است. کمترین میزان بارندگی نیز با حدود ۱۷۰میلیمتر مربوط به حاشیه سد سفیدرود در منطقه طارم می باشد.

حـوزه سـفید رود واقـع در قلمـرو اسـتان قزویـن ۴۳۰۴ کیلـو متـر مربـع وسـعت دارد کـه تقریبـاً بطـور کامـل کوهسـتانی بـوده و رودخانه‌هـای المـوت رود و شـاهرود در آن جـاری مـی باشـد. در ایـن محـدوده بـه علـت کوهسـتانی بـودن ، دشـت‌های متعارفـی وجـود نـدارد امـا اراضـی نسـبتاً مسـطحی در بعضـی از قسـمت‌های آن وجـود دارد کـه مجمـوع مسـاحت آنهـا حـدود ۷۷ کیلومتـر مربـع مـی باشـد. از ایـن‌رو و علـی رغـم وجـود منابـع آب سـطحی کافـی در ایـن حـوزه آبریـز، فعالیت کشـاورزی در آن چشـمگیر نبـوده و محـدود بـه اراضـی حاشـیه رودخانه‌هـا و انـدک اراضـی مسـطح دیگـر می‌باشـد. بـه لحـاظ مورفولـوژی، رودخانـه شـاهرود تقریبـاً در بسـتر نهائـی خـود تثبیـت شـده و عمـده تغییـرات آن بـه شـکل مئانـدر می‌باشـد کـه در مواقـع سـیلابی و طغیـان رودخانـه بوجـود می‌آیـد و رسـوب‌گذاری و رسـوب‌زدایی بطـور مکـرر در طـی زمـان انجـام می‌گیـرد.

ب- حوزه آبریز شور :

حـوزه شـور واقـع در محـدوده اسـتان قزوین بـا ۱۱۴۴۴ کیلومتر مربع مسـاحت بخشـی از حـوزه آبریز درجـه ۲ شـور می‌باشـد کـه خـود نیـز زیـر مجموعه حـوزه درجـه یـک دریاچه نمک می‌باشـد.

دشـت قزویـن بـا حـدود ۴۵۴۳ کیلومتـر مربـع مسـاحت، مهمتریـن و بزرگتریـن دشـت اسـتان مـی باشـد کـه در ایـن حـوزه واقـع شـده اسـت. عـلاوه بـر دشـت قزویـن، دشـت‌های کوچکـی نیـز در محـدوده مطالعاتـی آوج و قیـدار واقـع در شهرسـتان بوئیـن زهـراء، قـرار دارنـد کـه ۴۳۲ کیلومتـر مربـع آن در منطقـه خرقـان شـرقی (بخـش آوج) و ۴۴۸ کیلـو متـر مربـع آن در منطقـه خرقـان غربـی (بخـش آبگـرم) و جنـوب غربـی شهرسـتان تاکسـتان واقـع شـده اسـت.

بطـور کلـی مسـاحت دشـت هـای اسـتان قزویـن در حـوزه شـور بالـغ بـر ۵۴۲۳ کیلـو مترمربـع مـی باشـد ، کـه حـدود ۴۷/۴ درصـد وسـعت ایـن حـوزه را تشـکیل مـی دهـد. از نظـر مورفولـوژی ، دشـت قزویـن در قسـمت مرکـزی و شـرق حـوزه شـور اسـتان واقـع شـده و تخلیـه روان آبهـای سـطحی آن بـه خـارج از اسـتان از منتهـی الیـه جنـوب شـرقی دشـت صـورت می‌گیـرد. بـه لحـاظ سـاختار تکتونیکـی تنهـا خروجـی دشـت قزویـن از طریـق رودخانـه شـور و از میـان ارتفاعـات "حلقـه در" واقـع در ایـن نقطـه صـورت می‌گیـرد.

در حـوزه رودخانـه شـور(دریاچه نمـک) اسـتان نیـز میـزان بارندگـی از حـدود ۵۰۰ میلیمتـردر سـال، در ارتفاعـات شـمال دشـت قزویـن و ارتفاعـات منطقـه آوج، تـا حـدود ۲۰۰ میلیمتـر، در جنـوب شـرقی دشـت قزویـن نوسـان دارد. در ایـن حـوزه حـدود۳۰ رودخانـه بـزرگ و کوچـک کـه برخـی از

آن‌ها دائمی و عموماً فصلی می‌باشند، جریان داردکه مهمترین آنها ابهررود، خررود و حاجی عرب است. لازم به توضیح است که سرشاخه اصلی رودخانه خررود و تمامی شاخه‌های اصلی رودخانه ابهر رود از استان زنجان سر چشمه می‌گیرند.

ج- حوزه آبریز بین سفید رود و هراز:

حدود ۶۸ کیلو متر مربع از مساحت استان در این حوزه آبریز واقع شده است و شامل نقاط مرتفع منطقه الموت و آن سوی خط الراس می‌باشد. روان آبهای جاری در این محدوده به رودخانه های واقع در خزر مرکزی تخلیه می‌گردد.

جدول ۳-۱- نام و مساحت و درصد سهم حوزه‌های آبریز استان قزوین

نام حوزه	مساحت (کیلومتر مربع)	درصد
حوزه شور	۱۱۴۴۴	۷۲/۴
حوزه سفیدرود	۴۳۰۴	۲۷/۲
حوزه پیش سفیدرود و هراز	۶۸	۰/۴
جمع	۱۵۸۱۶	۱۰۰/۰

نقشه ۳-۱ حوزه آبریز استان

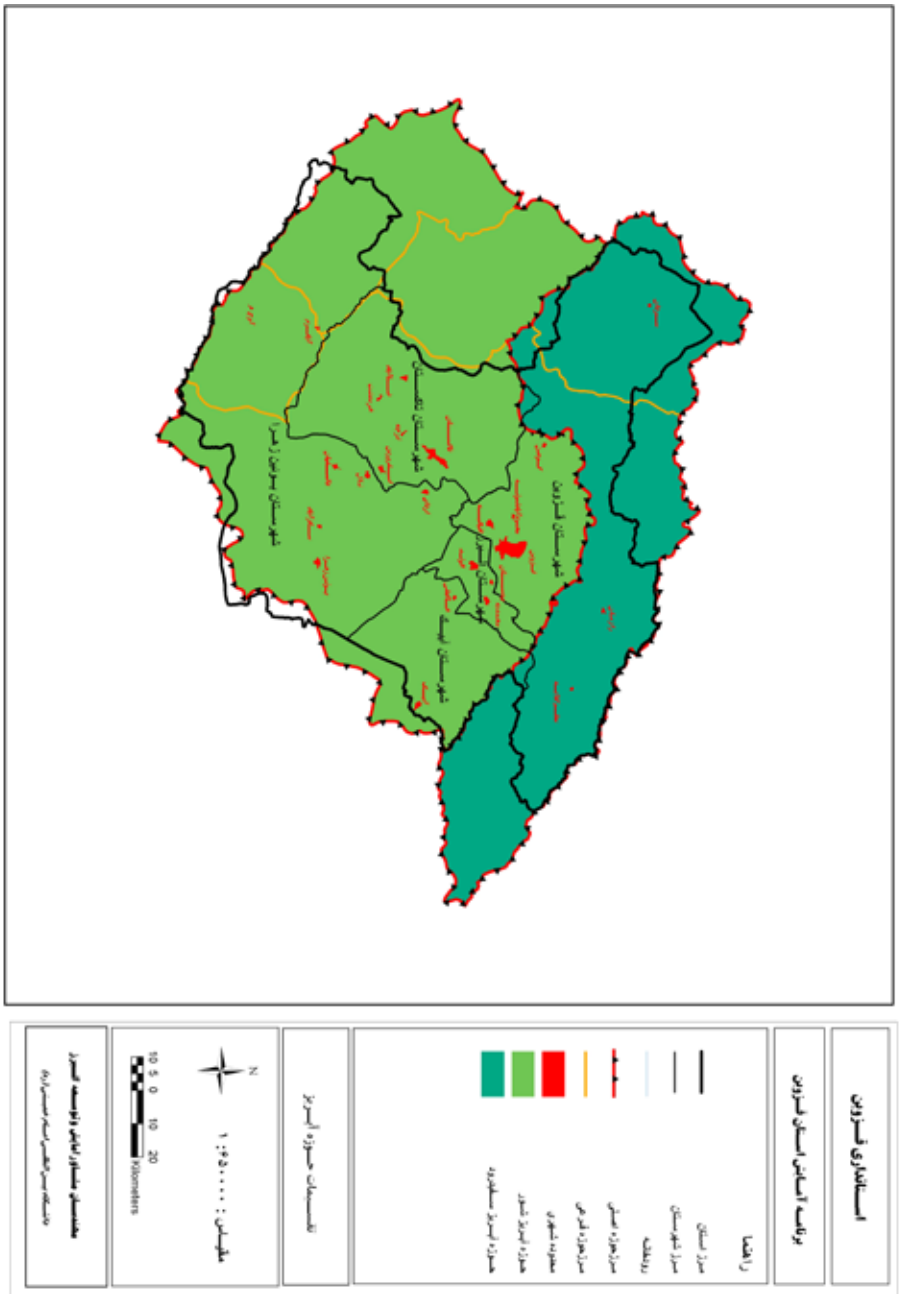

۳-۱-۳- پوشش گیاهی

علاوه بر منابع آب، چگونگی پوشش طبیعی اراضی که رابطه مستقیمی با منابع آب ، جنس و کیفیت خاک و سایر عوامل محیطی دارد، در تعیین نوع فعالیتها و توان محیط برای پذیرش جمعیت و سایر فعالیتها دارد. برخورداری از پوششهای جنگلی با ارزش اقتصادی و یا تفرجگاهی و یا مراتع با کیفیت بالا و قابلیت چرای دام از جمله این عوامل به حساب می آیند.

مساحت جنگل‌های استان ۱۷۹۴۹ هکتار برآورد شده، که از این میزان ۲۳۵۸ هکتار آن جنگل انبوه با تاج پوشش بیشتر از ۵۰ درصد ۵۵۵۸ هکتار جنگل نیمه انبوه با تاج پوشش ۵۰-۲۵ درصد، ۸۱۵۴ هکتار جنگل تنک و مخروبه با تاج پوشش کمتر از ۲۵ درصد، ۱۲۸۵ هکتار بیشه‌زار و درختچه‌زار و ۵۹۴ هکتار نیز جنگل‌های دست کاشت می‌باشد.

عمده‌ترین عرصه‌های جنگلی استان در مناطق شمالی در بخش‌های الموت و طارم قابل مشاهده می باشند. در بخش های رودبار الموت و رودبار شهرستان توده‌های کوچک و بزرگ ارس با درصدهای مختلف تاج پوشش قرار دارند که مهمترین و بزرگترین توده‌ها در روستاهای ایلان و تاش و مناطق هیر و ویار دیده می‌شوند. همچنین در ارتفاعات روستاهای آوه، فیشان و آمشک توده‌های نیمه متراکم ارس وجود دارد و در نزدیکی روستای دهک به سمت آوه یک گروه کوچک از پایه‌های کهنسال گردوی جنگلی دیده می‌شود که در نوع خود بی‌نظیر است. پایه‌های زالزالک در منطقه وسیعی از گردنه قسطین لار و فلار به سمت دامنه‌های شمالی گسترده شده و لکه‌های کوچک بنه و بلوط نیز در منطقه وجود دارند که نمونهٔ آن توده بلوط روستای قسطین است که بر روی دره‌ای با شیب تند منتهی به رودخانه واقع شده و توانسته از گزند تخریب شدید در امان بماند.

در بخش طارم به دلیل نفوذ رطوبت بیشتر، عرصه‌های جنگلی متنوع‌تری وجود دارد که در آن ها علاوه بر عنصر اصلی بلوط، گونه‌هایی مانند افرا، کیکم، شیردار، افرا پلت، بارانک، ازگیل و... را نیز می‌توان مشاهده نمود. مناطق جنگلی حسین آباد، حسن آباد، علی آباد، فردوس و سمنگاه از این گروه هستند.

در بخش‌های مرکزی استان که دشت پهناور قزوین را تشکیل می‌دهد به دلیل کاهش ارتفاع و کمبود رطوبت مناسب پوشش‌های جنگلی دیده نمی‌شود. تنها در مجاورت روستای قازانداغی شهرستان تاکستان توده نسبتاً متراکمی از بنه و در روستای صمغ‌آباد آبیک جنگل زیبایی از

پایه‌های دانه زاد ارس تنومند وجود دارد که به عنوان ذخیره‌گاه جنگلی شناخته می‌شوند.
در قسمت جنوب شرقی استان منطقه بیابانی بوئین‌زهرا قرار دارد که توده‌های طبیعی تاغ در آن به صورت متراکم دیده می‌شود و یک لکه نیز به صورت دست کاشت وجود دارد.
مساحت مراتع استان ۸۷۶۶۰۹ هکتار برآورد گردیده که از این میزان ۲۶۷۸۲۹ هکتار دارای پوشش بیش از ۵۰ درصد، ۴۴۰۷۸۰ هکتار دارای پوشش ۵۰-۲۵ درصد و ۱۶۷۳۷۶ هکتار فقیر با پوشش کمتر از ۲۵ درصد می‌باشد. ۶۲۴ هکتار هم به نیزارها اختصاص دارد.
جایگاه جغرافیایی استان و عوامل اکولوژیک حاکم بر آن باعث گردیده تنوع گونه‌ای بالایی در پوشش‌های گیاهی دیده می‌شود. در مراتع استان گونه‌هایی مانند درمنه، علف شور، خار شتر، گون، جوموشک، گل گندم، علف هفت بند، اسفناج وحشی، شبدر، کلاه میرحسن، بومادران، بابونه و ... با تراکم‌های مختلف وجود دارد.
مراتع درجه یک استان به طور عمده در ارتفاعات بخش‌های رودبار الموت، رودبار شهرستان و طارم سفلی شهرستان قزوین و مناطق کوهستانی بخش آوج شهرستان بوئین‌زهرا واقع شده‌اند. مراتع فقیر و کم‌پوشش استان نیز در اطراف دشت قزوین که به اراضی زراعی و صنعتی اختصاص یافته و همچنین حاشیه منطقه بیابانی فتح آباد بوئین‌زهرا قرار گرفته‌اند. مراتع متوسط در بقیه سطح استان پراکنده‌اند.

۳-۲-سیر تحولات تاریخی مهم منطقه قزوین

گروه دوم از عوامل غیر ارادی موثر در شکل گیری ساختار فضایی استان جغرافیای تاریخی و یا سیر تحولات تاریخی منطقه است. این گروه شامل حوادث و رویدادهای مهمی است که در طول تاریخ به وقوع پیوسته و هریک موجب ایجاد تغییرات در شکل و یا روند شکل گیری ساختار فضایی منطقه شده و امروز به صورتی میراثی از گذشتگان به شکل شهرها، روستاها، کاروانسراها، مسیرهای ارتباطی و ابنیه و مکانهایی که تحت عنوان میراث فرهنگی طبقه بندی می شوند، در مقابل برنامه ریزان قرار دارند.
در واقع هرچند در شرایط کنونی کل عناصر ساختار فضایی یعنی مراکز سکونتگاهی، جاده ها و مسیرهای ارتباطی، قطبها و مراکز کشاورزی و صنعتی و ... به عنوان میراث فرهنگی طبقه بندی نمی شوند، اما جمله این عناصر در واقع میراث تاریخ منطقه هستند که در اثر عملکرد شاهان و حکام و چگونگی تعامل آنها با مردم منطقه به تدریج شکل گرفته و

اکنون به صورت واقعیتهای کنونی برای نسل امروز به یادگار مانده اند. جدول صفحه بعد خلاصه وقایع و رویدادهای مهم تاریخی منطقه قزوین را نشان می دهد.

۳-۳- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در سرزمین ایران

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در دوران باستان(قبل از ۲۰۰۰ سال پیش) : بخشی از تمدن کاسی در غرب ایران باستان و قوم کاسپین در دشت قزوین ودریای کاسپین.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در دوران ساسانی(حدود ۲۰۰۰ سال پیش): بنیان گذاری شهر قزوین درکنار نواحی جمعیتی جنوبی و غربی دشت قزوین.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در دوران اوایل اسلامی(حدود ۱۳۰۰سال پیش): کانون تمرکز سپاهیان و پیشه وران در مرز قلمرو اسلامی با دیلمیان.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در دوران عباسی (حدود ۱۱۰۰سال پیش): تبدیل مجموعه شهرهای کوچک به یک شهر مهم درعراق عجم همراه با حضور اسماعیلیان در الموت.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در دوران سلجوقی (حدود ۹۰۰سال پیش): منطقه و شهری مهم و آباد و باایفای نقش پایگاه همجوار با الموت جهت تقابل با اسماعیلیان.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین در دوران مغول (حدود ۸۰۰سال پیش): تخریب گسترده ومکررو همه جانبه شهرها و روستاها و کشاورزی منطقه وبازسازی چند باره.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین دوران ایلخانی (حدود ۷۰۰سال پیش): شکل گیری شهری آباد وباغات گسترده با موقعیت بازرگانی مناسب برسرراه ابریشم و تجارت اروپا و آسیا بعنوان بخشی از منطقه ری.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین دوران صفوی (حدود ۴۰۰سال پیش): پایتختی ایران زمین در بخش های ازدوران صفویه و ایفای نقش برجسته حکومتی و اقتصادی اجتماعی در دوران پایتختی اصفهان.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین دوران قاجار(حدود ۲۰۰ سال پیش): یکی از کانونهای مهم جمعیتی، فرهنگی و سیاسی کشور تاثیر گذار مهم بر تهران بعنوان پایتخت.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین دوران پهلوی (حدود ۵۰سال پیش): کمرنگ شدن جایگاه فرهنگی و سیاسی در سطح کشور و شروع ایفای نقش به عنوان یکی از مناطق پیرامونی تهران در توسعه صنعتی و کشاورزی و حمل ونقل و دفاعی.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین دوران بعد ازانقلاب اسلامی (۳۰سال گذشته): تقویت نقش استان به عنوان یکی از مناطق پیرامونی تهران در توسعه صنعتی و کشاورزی و حمل ونقل کشور وگسترش امکانات در مناطق محروم.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین ده سال گذشته (شرایط کنونی): استمرار تقویت نقش استان به عنوان یکی از مناطق پیرامونی تهران در توسعه صنعتی و کشاورزی و حمل و نقل و شروع شکل گیری استان قزوین و ایفای نقش خدماتی در عرصه های آموزش عالی وبازرگانی و فن آوری و گردشگری.

- سیر تاریخی شکل گیری نقش‌های مهم منطقه قزوین بیست سال آینده (افق چشم انداز): بخش مهمی از منطقه عمومی تهران با ایفای نقش سازنده در تمرکز زدائی از مجموعه شهری تهران در عرصه های سکونتگاهی، بازرگانی، حمل و نقل ،آموزش عالی ، فن آوری و گردشگری ، فرهنگی و اجتماعی و پالایش و توسعه فعالیتهای صنعتی و کشاورزی (دام و طیور)منطقه با الویت سازگاری با محیط زیست و بکارگیری فن آوری های پیشرفته در راستای توسعه صنعتی و کشاورزی کشور در ابعاد بین المللی و منطقه ای.

۳-۴-روندها -رویدادها -اقدامات مهم شکل دهنده وضعیت موجود آمایش استان (بالاخص چند دهه گذشته)

اصلی ترین گروه از عوامل ارادی در شکل دهی ساختار فضایی (یا وضع موجود آمایش) استان، ساختار اقتصادی منطقه است که توسط مجموعه ای از فعالیتهای انجام شده توسط بخشهای اقتصادی و مناسبات و روابط بین آنها شکل می گیرد. در اینجا اصلی ترین اقدامات انجام شده توسط بخشهای اقتصادی- اجتماعی که منجر به وضعیت کنونی هر بخش شده است بیان می شود.

- آموزش عالی

بخش آموزش عالی یکی از بخش های مهم اموراجتماعی است که مسئولیت تربیت نیروهای انسانی متخصص را در سطوح مختلف به عهده دارد . دستگاههای اجرایی این بخش شامل دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی وابسته به وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری ، وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی ، دانشگاه آزاد اسلامی ، مراکز آموزش عالی وابسته به سایر دستگاه ها و مراکز آموزش غیردولتی ، غیرانتفاعی است .

بخش آموزش عالی برنامه ریز ، هدایت کننده و مجری مجموعه فعالیت هایی است که با هدف تولید علم و تشکیل سرمایه انسانی انجام می شود . این فعالیت ها توسط دو حوزه ستادی وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی ومتجاوز از ۱۳۵۰ واحد اجرایی با عنوان دانشگاه و موسسه آموزش عالی در دوبخش دولتی و غیر دولتی صورت می گیرد

وظایف این بخش شامل توسعه وارتقاء علوم و معارف، تربیت و تامین نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز ، زمینه سازی برای ایجاد بستر لازم و محیط های مشوق نوآوری و خلاقیت ، شناسایی و هدایت نیروی های مستعد و خلاق به سمت رفع نیازهای جامعه ، فراهم آوردن زمینه های لازم برای افزایش دانش عمومی در سطح جامعه و نوسازی بخش با توجه به تحولات جهانی در عرضه های علمی و فناوری

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل احداث و راه اندازی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) ، احداث و راه اندازی دانشگاه آزاد اسلامی قزوین ، تاکستان و بوئین زهرا ، احداث و راه اندازی دانشگاه پیام نور در سطح استان، احداث و نوسازی دهها باب مرکز آموزشی، راه اندازی کانون های فرهنگی پرورشی، توسعه مدارس شبانه روزی و استثنایی و فنی و حرفه ای ، حضور گسترده خیرین مدرسه ساز، افزایش چشمگیر نرخ باسوادان وپوشش کامل فعالیت های سواد آموزی در مناطق شهری و روستایی -فراز ونشیب قابل توجه در جمعیت دانش آموزی-افزایش گسترده جمعیت دانشجوئی وفارغ التحصیلان-راه اندازی مراکز تحقیقاتی وپارک فن آوری در ابعاد استانی و شکل گیری دهها واحد آموزش عالی بخش خصوصی در سطح استان بوده است.

- ارتباطات

ارتباطات یکی دیگر از انواع شبکه های زیربنایی است که تسهیل کننده روابط بین مراکز سکونتگاهی و کار و فعالیت است. ارتباطات عنوان عامی است که بخشهای پست ومخابرات و همچنین در مواردی شبکه های حمل ونقل را نیز در بر می گیرد. از آنجا که در این مطالعات شبکه های حمل ونقل به صورت جداگانه بررسی شده اند ، این عنوان صرفاً برای شبکه های پست و مخابرات استفاده می شود.

پست شبکه ارتباطی عمومی برای قبول، آماده‌سازی، رهسپاری و توزیع مرسولات است. افزون بر این شبکهٔ پستی برخی سفارش‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را هم انجام می‌دهد. مرسولات پستی به دو بخش نامه‌ها یا مراسلات (نامه، کارت پستال، مطبوع، نوشتهٔ ویژه نابینایان و بسته کوچک) و امانات پستی تقسیم می‌شوند. شبکه پستی از سلسله مراتب واحدهای پستی و خدماتی که ارایه می‌دهند، تشکیل شده است.

ارتباط مخابراتی شامل ارتباط تلفنی و ارتباط داده‌هاست. منبع اطلاعات، پیام یا سیگنال خبری را به صورت صوتی، تصویری، داده‌ای و جز این‌ها تولید می‌کند. این اطلاعات ممکن است به صورت آنالوگ (صوت، تصویر، ..) یا دیجیتال (داده، تلگراف، تلکس،...) باشند. هدف، انتقال پیام از نقطه‌ای یا مبدأ به نقطه‌ای دیگر یا مقصد است.

معمولاً پیام گاهی به صورت صحبت یا صوت، گاهی به صورت علائم خط-نقطه یا حروف الفبا، اعداد و متن تلگرافی، گاهی به صورت اطلاعات کامپیوتری (کارت، نوار، دیسک و...) و گاهی به صورت تصویر، در ابتدا به صورت الکتریکی نیست. پیام‌ها در هر حال باید به صورت الکتریکی درآیند. نقش مبدل ورودی[۱۱] تبدیل پیام، مثلاً ارتعاشات صدا، به علائم الکتریکی مستقیماً قابل ارسال در کانال نیست، قبلاً در فرستنده پردازش‌هایی مانند ادغام سیگنال‌های منابع گوناگون و تولید سیگنال یکپارچه (مالتی پلیسینگ)، تولید کریر و مدولاسیون انجام گرفته سپس پیام به محیط کانال ارسال می‌شود.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل پوشش گسترده شبکه های تلفن ثابت و همراه در سطح استان، طراحی و ایجاد هزاران کیلومتر شبکه مدرن مخابراتی، راه اندازی دهها مرکز مخابراتی پیشرفته، راه اندازی صدها دفتر ICT در مناطق

۱۱- Transducer

شهری و روستایی و توسعه خدمات الکترونیکی بصورت محدودبوده است.

- امور عمومی

امور عمومی به اموری اطلاق می شود که معمولاً توسط دولت ها برای اداره امور جامعه هدایت و مدیریت می شوند. اداره امور عمومی را به دو صورت Public Administration و Management Public می توان تفسیر کرد،Public در لغت به معنای عمومی است وگرایش ویژه لغت به منافع عام است و عموم مردم را در بر می گیرد. عموم می تواند اشخاص حقیقی وحقوقی باشد ، عموم کسانی هستند که بالفعل وبالقوه تحت تاثیر دستورات و تصمیمات دولتی باشند. برای تعریف امور عمومی لازم است بدانیم مصلحت عمومی چیست ؟ که در تعریف آن می توان امور عمومی را تعریف کرد . امور عمومی باید به گونه ای اداره شوند که حداکثر منفعت برای عموم کسب شود. به عبارت دیگر امور عمومی اموری هستند که مستقیماً به بخشهای اقتصادی ، تولیدی، زیربنایی و خدماتی جامعه ارتباطی ندارند ولی بسترهای لازم برای عملکرد بهتر این بخشها را فراهم می نمایند. اموری مانند تامین امنیت جامعه، دادرسی و قضاوت، قانونگذاری و اداره امور سیاسی جامعه جزء امور عمومی طبقه بندی می شوند.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل استان شدن قزوین وتوسعه تشکیلات اداری ، توسعه مشارکت های مردمی و تشکل های مردم نهاد، راه اندازی پنج شهرستان در سطح استان، شکل گیری شوراهای اسلامی شهر و روستا، راه اندازی نظام درآمد هزینه استانی -مشارکت گسترده مردمی در دفاع مقدس و انتخابات ها ووقایع مهم وحوادث غیر مترقبه -شکل گیری نهاد ها وگروههای اجتماعی وسیاسی متعدد متناظر با سطح ملی وشرایط سیاسی وفرهنگی کشور-فراز ونشیب های متعدد در فضای عمومی استان متناظر با کشور با شکل گیری دولت های مختلف و اقدامات لازم در قبال وقوع حوادث غیر مترقبه (زلزله بوئین زهرا-منجیل-آوج) بوده است.

- انرژی

بخش انرژی یکی دیگر از بخشهای مهم زیر بنایی است که خود شامل چند بخش نفت، گاز، برق و انرژی های نو می باشد. با توسعه روزافزون صنعت و نیاز فزاینده به استفاده از انرژی جهت مصارف مختلف و نیز با در نظر داشتن محدودیت های

مربوط به منابع سوختهای فسیلی، انرژی های غیرفسیلی همچون انرژی خورشیدی، باد و هسته ای اهمیت بسزایی یافته است. به نحوی که در کشورهای پیشرفته سهم قابل ملاحظه تأمین انرژی از طریق منابع غیر فسیلی به دست می آیند.

در کشور ما با توجه به وجود منابع عظیم انرژی های فسیلی (نفت و گاز) این گروه اصلی ترین منبع تامین انرژی در کشور بوده اند. حال این منابع فسیلی یا مستقیماً مورد مصرف قرار می گیرند و یا به واسطه نیروگاهها به انرژی برقی تبدیل می شوند. علیرغم تلاش ها ی به عمل آمده جهت استفاده از منابع انرژی تجدید پذیر(مثل انرژی برق آبی) و انرژی های نو مثل انرژی خورشیدی، باد، زمین گرمایی و انرژی اتمی هنوز سهم منابع فسیلی در تامین انرژی کشور بسیار تعیین کننده است.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل احداث و راه اندازی نیروگاه ۲۰۰۰مگاواتی شهید رجائی، توسعه و تقویت شبکه انتقال و توزیع برق استان، برق رسانی به تمامی روستاهای بالای ۲۰خانوار، بهره برداری از انرژی های نو(نیروگاههای بادی و خورشیدی)در حد محدود-توسعه شبکه گازرسانی به ۲۱شهر و ۶۴ روستا، گازرسانی به شهرک های صنعتی و واحدهای تولیدی مهم افزایش بی رویه مصرف انرژی درهمه بخش ها و توسعه سیستم ها وجایگاههای CNG-شروع شکل گیری طرح هدفمند کردن یارانه ها واصلاح الگوی مصرف بوده است.

- **بازرگانی و تعاون**

بازرگانی، به دادوستد کالا یا خدمت دارای ارزش میان شخص حقیقی یا شخص حقوقی گفته می‌شود. به طور کلی هرگونه عملی (قابل سنجش و اندازه گیری مادی) را که اشخاص در مقابل کالا یا خدمتی، کالا یا خدمتی را واگذار نموده و هر دو طرف به هنگام این عمل راضی باشند بازرگانی گفته می‌شود. بازرگانی به دو قسمت بازرگانی داخلی و بازرگانی خارجی تقسیم می‌شود. در عرف معمول به تبادل کالاها یا خدمات بازرگانی اطلاق می‌شود و برای بهتر معامله کردن در زمان لازم ومحدود نیاز به اطلاعات و مدیریت کردن اطلاعات جهت رسیدن به هدف است.

تعاون نیز یکی از شقوق سه گانه اقتصاد جمهوری اسلامی ایران را تشکیل می دهد. در

اصل ۴۴ قانون اساسی به روشنی تصریح شده است که نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی،تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی صحیح و منظم استوار است. در همین اصل، محدود شدن فعالیتهای بخش دولتی در چارچوب معین و همچنین مکمل فعالتیهای دولتی و تعاونی قرار گرفتن بخش خصوصی، وسعت قلمرو بخش تعاونی را به خوبی نشان می دهد .

اصلی ترین اقدامات انجام شده در بخش های بازرگانی و تعاون در دهه های اخیر در استان قزوین شامل افزایش قابل توجه صادرات ووارادات ، توسعه و تجهیز گمرک و انبارهای عمومی استان، توسعه گسترده سیلوها و انبارهای ذخیره سازی و سردخانه ها ، راه اندازی نمایشگاه قزوین، توسعه محدودتجارت الکترونیک، توسعه کمی و کیفی شبکه بانکی استان و بانکداری الکترونیکی ، شکل گیری صدها تعاونی تولیدی وخدماتی با توانمندی محدود، ایجاد تعاونی های سهام عدالت و مسکن مهر وشکل گیری محدود فروشگاههای بزرگ بوده است.

- **بهداشت و درمان**

بخش بهداشت و درمان به عنوان متولی تأمین و ارتقای سطح سلامت جسمی، روانی و اجتماعی جامعه بوده و در چارچوب سیاستها و خط مشی های تعیین شده مجموعه ای از سلسله عملیات و فعالیتها می‌باشد که مهمترین آنها شامل آموزش، بهداشت ،ایمن سازی بر علیه بیماریها ، ایجاد و راه اندازی مراکز و واحدهای ارائه دهنده خدمات درمانی ، سرپائی و بستری ،تأمین و آموزش نیروی انسانی پزشکی و پیراپزشکی در زمینه‌های مختلف پزشکی می باشد. این مجموعه نظام یافته برای عملکرد موفق تر نیازمند بررسی و ارزیابی دقیق کارشناسی در ادوار مختلف بوده تا نقاط قوت و ضعف و تمهیدات آن تعیین شده و با تعیین سیاستهای اجرائی و اهداف کمی و کیفی مناسب صحیح ترین شیوه و مناسب‌ترین راهها مشخص گردیده و خدمات ارائه شده با بهترین کیفیت و دوره زمانی مطلوب ارائه گردد .

آگاهی به وضعیت بهداشت ودرمان جامعه در جهت شناسایی و تعیین میزان سطح بهداشت عمومی بعنوان یکی از شاخصهای مهم و اساسی در برآورد میزان رفاه اجتماعی از اهمیت خاصی برخوردار است .

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل احداث ۳ بیمارستان دولتی بابخشهای ویژه، شروع پروژه ۲ بیمارستان جدید دولتی ، احداث

۲ بیمارستان تامین اجتماعی، احداث ۴ بیمارستان خصوصی، احداث و راه اندازی صدها باب مراکز بهداشتی و درمانی، افزایش چشمگیر شاخص های بهداشت عمومی، توسعه کمی وکیفی دانشگاه علوم پزشکی استان، توسعه گسترده مراکز فوریت های پزشکی و امداد ونجات، توسعه و تجهیز آزمایشگاههای تشخیص پزشکی و کنترل کیفی بوده است.

- تربیت بدنی

تربیت بدنی در معنای تقویت بدن و کسب نیرومندی از یک سو سرگرمی‌ها و بازیهای سرگرم کننده و از سوی دیگر زمینه سازندگی، رشد و تکامل، نوجوانان و جوانان را به همراه دارد. مطلوب ترین نوع گذران فراغت، نوع فعال آن است که ورزش در ردیف آن قرار می گیرد. تربیت بدنی و ورزش در آغاز جنبه اساطیری داشته، در برخی مواقع جنبه رمانتیک و گاهی حماسی نیز دارد ، همواره به صورت یک پدیده تربیتی مطرح بوده است. پرورش نیروی جسمانی و تقویت روحیه سالم در افراد و توسعه و تعمیم ورزش و هماهنگ ساختن فعالیتهای تربیت بدنی و تفریحات سالم و همچنین ایجاد و اداره امور مراکز ورزش وتوسعه و ترویج ورزش قهرمانی به منظور تحقق اهداف نظام جمهوری اسلامی ایران از جمله اهداف سازمان تربیت بدنی محسوب می شود.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل احداث مجموعه ورزشی استادیوم ۱۵۰۰۰ نفری ، ساخت مجموعه های متعدد ورزشی ویژه بانوان و کارگران، ساخت سالن ها و زمینهای ورزشی روستایی در روستاهای پر جمعیت، تقویت و توسعه هیئت های ورزشی در سطح استان و شهرستانها، توسعه فضاهای ورزشی ویژه دانش آموزان، توسعه و تقویت برنامه های ورزشی همگانی و برگزاری مسابقات ورزشی در ابعاد ملی و منطقه ای به صورت محدود بوده است.

- حمل ونقل

حمل و نقل یکی از مهمترین ابعاد تسهیلات زیربنایی است. حمل و نقل کلیه بخش های اقتصاد و منطقه های اقتصادی را به صورت مجموعه واحدی در می آورد. جریان تولید یک بخش تنها زمانی انجام می شود که انتقال مواد اولیه، نیروی انسانی، حامل های انرژی و سایر نهاده های تولید به نقطه تولید و زمانی کامل می شود که حمل و نقل محصول آن از نقطه تولید به نقطه مصرف انجام گیرد. دیدگاه های اساسی در این بخش عبارتند از: کاهش

هزینه های حمل و نقل، توسعه حمل و نقل بر مبنای آخرین دستاوردهای علم و تکنولوژی، توزیع ترافیک بین انواع مختلف حمل و نقل، مطابق با ویژگی های تکنولوژیک و اقتصادی هر کدام از آنها، ایجاد پیوندهای بهینه اقتصادی بین مراکز تولیدی و صنعتی و خدماتی و بهسازی مدیریت حمل و نقل.

در بخش حمل و نقل باید تناسب میان توسعه، حمل و نقل و کل اقتصاد لحاظ گردد به عبارت دیگر باید حجم ترافیک با مقیاس تولید صنعتی و کشاورزی، گسترش بازرگانی خارجی و داخلی، رشد پیوندهای اقتصادی و فرهنگی و جایگزینی منطقه ای عوامل تولید تطبیق نماید. علاوه بر آن باید ضمن تدارک زیرساخت ها و تجهیزات مورد نیاز حمل و نقل (جاده، راه آهن، فرودگاه، ناوگان حمل و نقل و...) تناسب آنها با شرایط و قابلیتهای استان نیز حفظ شود. اصلی ترین شاخص تعیین کننده طبقه بندی راهها، میزان ترافیک موجود بر روی آنها است که خود به عواملی از قبیل جمعیت، فاصله و نوع سکونتگاه (صنعتی، تجاری، کشاورزی، تفریحی و غیره) و عوامل اقتصادی بستگی دارد. به طور کلی می توان گفت که ترافیک بین مراکز زیست و فعالیت، رابطه مستقیم با میزان جمعیت و پتانسیل اقتصادی آنها داشته و با فاصله بین این مراکز رابطه معکوس دارد. از طرفی پتانسیل اقتصادی و موقعیت طبیعی سکونتگاه، تعیین کننده ظرفیت نگهداشت جمعیت در سکونتگاه می باشد. توزیع جغرافیایی نقاط سکونتگاهی در استان، ترافیک رایج بین آنها، وضع راههای موجود، نقش خدمات رسانی مراکز جمعیتی استان، ویژگی های اقتصادی، اجتماعی، نظامی و سیاسی شهرستانها و ارتباطات آنها با یکدیگر واستان هایهمجوار و همچنین شریانهای ارتباطی استان بااستان هایهمجوار، در تعیین نوع راههای اصلی و فرعی و مشخصات آنها دخالت دارد. اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل احداث اتوبان تهران قزوین زنجان- قزوین رشت، دو بانده شدن اکثر راههای اصلی استان، عملیاتی شدن توسعه راه آهن تهران قزوین(شروع فرآیندوخطه شدن)، احداث ۲۵۰۰کیلومتر راه آسفالته روستایی، احداث حدود ۱۰۰۰ کیلومتر راه اصلی و فرعی،شروع احداث جاده قزوین الموت تنکابن- شروع فرآیند نوسازی ناوگان حمل ونقل شهری و برون شهری، توسعه و تجهیز راهدارخانه هاوخدمات بین راهی بصورت محدود-افزایش چشمگیر خورو های شخصی -افزایش نسبی خودروهای عمومی و افزایش چشمگیر ترافیک برون شهری ودرون شهری

بوده است.

- رفاه وتامین اجتماعی

رفاه و تأمین اجتماعی یکی از اساسی‌ترین پیش نیازهای توسعه در جوامع مختلف است و بدین جهت همواره در سرلوحهٔ کار برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران دولتها قرار دارد و آرزوی آحاد بوده است و چون کالایی عمومی است و افراد جامعه خود بطور مستقیم نمی‌توانند تولید کنندهٔ آن باشند، ناگزیر این دولتها هستند که سامان دهنده آن محسوب می‌گردند و برآنهاست که این وظیفه مهم و بنیادی را با مشارکت مردم به انجام رسانند. رفاه و تأمین اجتماعی از جمله وظایف تفکیک ناپذیر دولتها در دنیای امروز است. طبق بررسیهای به عمل آمده در خصوص ساختار رفاه و تأمین اجتماعی در ۱۶۷کشور، چنین مشهود است که وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در بیش از ۱۲۰ کشور دنیا وجود داشته و در مابقی آنها نیز عناوین مشابهی همچون وزارت خدمات اجتماعی، فوائد عامه، توسعه اجتماعی، امور اجتماعی و... در بین فهرست وزارتخانه ها دیده می شود. رفاه و تأمین اجتماعی شامل مقوله های متعددی است که از جمله آن می توان به عناوین ذیل اشاره کرد:

- تحقق عدالت اجتماعی
- ایجاد امنیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی
- فراهم کردن زمینه مناسب برای تحقق رشد و توسعهٔ پایدار
- بالا بردن بهره‌وری و کاهش ضایعات از طریق ایجاد تعلق خاطر و عشق به کار
- تأمین سطح مناسب معاش و تضمین آن برای نیروی کار
- ایجاد آرامش خاطر و عزت نفس در فرد، خانواده و جامعه
- ایجاد تفاهم بین کارگران و کارفرمایان در مناسبات تولیدی

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل پوشش بیش از پنجاه درصدی جمعیت استان توسط سازمان تامین اجتماعی، پوشش کامل بیمه روستائیان، پوشش حداکثری بیمه های خدمات درمانی در سطح استان، پوشش حداکثری خانوارهای نیازمند و انجام اقداماتی جهت توانمند سازی آنان، راه اندازی مراکز متعدد بهزیستی در همه مناطق اولویت دار، راه اندازی مراکز متعدد امداد ونجات هلال احمر در سطح استان

بوده است. این در حالی است که در این دوره با افزایش نسبی آسیب های اجتماعی روبرو بوده ایم.

- صنعت و معدن

امروزه بخش صنعت به ویژه صنایع کارخانه ای، به دلیل ویژگیهای خاص و منحصر به فرد خود مفهومی مترادف با توسعه کسب نموده و لذا به عنوان ابزاری پویا برای رشد،توجه سیاستگزاران را به خود معطوف ساخته است. در نتیجه صنعتی شدن در راس مباحث و برنامه های توسعه در کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته قرار گرفته است. کشور ما نیز به دلیل محدودیت های فرا راه توسعه خود و نیز چالشها و الزامات بین المللی از قبیل گسترش روز افزون جهانی شدن و تشدید رقابت در عرصه بازارهای جهانی و نیز الزامات و چالشهای داخلی به ویژه برای ایجاد اشتغال برای حجم عظیمی از جمعیت جویا کار، تامین ارز خارجی و توسعه صادرات و در نهایت بهبود استانداردهای زندگی به ناچار می بایستی در مسیر صنعتی شدن گام برداشته و اقتصاد ملی از یک اقتصاد نیمه صنعتی متکی به داخل به یک اقتصاد صنعتی رقابت پذیر و متکی به بازارهای جهانی تبدیل گردد.

استان قزوین با توجه به توسعه صنعتی قابل توجهی که در دهه های اخیر داشته است ، نقش مهمی در توسعه صنعتی کشور ایفا می نماید. ارزش افزوده بخش صنعت استان در سال ۱۳۷۹ ، ۳۳۰۷ میلیارد ریال بوده که ۳,۴ درصد از ارزش افزوده این بخش در کل کشور بوده است. در سال ۱۳۸۳ این رقم به ۲,۶ درصد کاهش یافته است این کاهش سهم، نشانگر وجود مشکلاتی همچون افزایش هزینه های واسطه‌ای صنعت استان و افزایش نرخ استهلاک سرمایه و ... است که منجر به غیررقابتی شدن تولیدات صنعتی استان، در مقایسه با سطح ملی شده است.

در سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۳ سهم استان از تولیدات بخش معدن کشور به طور ثابت ۰,۸ درصد بوده است و افزایشی در سهم آن مشاهده نمی‌گردد. ارزش افزوده فعالیتهای معدنی دارای رشد متوسط ۴,۵ درصد بوده است و این روند تزایدی در دوره اول دارای شدت بیشتری (۵۲/۲ درصد) بوده است و در دوره دوم این روند روبه کاهش نهاده و منفی شده است.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل راه اندازی وتکمیل شهرصنعتی البرز -محدودیت استقرار واحد های صنعتی در شعاع ۱۲۰

کیلومتـری تهـران -احـداث و راه انـدازی ده شـهرک صنعتـی در سـطح اسـتان ، احـداث و راه انـدازی بیـش از ۲۵۰۰واحـد صنعتـی، ایجـاد و اشـتغال دهها هزارنفـر در بخـش صنعـت، جـذب دهها طـرح صنعتـی بـا سـرمایه گـذاری خارجـی، ایجـاد دهها واحـد تحقیـق و توسـعه (D-R) ، اکتشـاف و بهـره بـرداری از دهها معـدن جدیـد در سـطح اسـتان، راه انـدازی واحدهـای متعـدد خدمـات فنـی ومهندسـی بصـورت محـدود، راه انـدازی تصفیـه خانـه شـهرصنعتی البـرز، شـروع پـروژه تصفیـه خانـه هـای شـهرک هـای صنعتـی (کاسـپین ،لیـاو حیدریه)-اسـتقرار پراکنـده واحـد هـای صنعتـی در سـطح اسـتان -شـکل گیـری گرایـش هـای قـوی در گروههـای صنعتی(شیشـه-قطعات خـودرو-فلزی-شیمیائی-کاشـی وسـرامیک-فولاد-صنایع غذائی-صنایـع شـوینده-صنایع سـاختمانی)-وجود ظرفیـت هـای خالـی قابـل توجـه در صنایع-فـراز نشـیب متعـدد در تعامـلات خارجـی متاثـر از شـرایط سیاسـی کشـور و افزایـش قابـل توجـه توانمنـدی هـای سـاخت ماشـین آلات وقطعـات ومـواد اولیـه (در داخـل کشـور واسـتان)بوده اسـت.

- فرهنگ ، هنر و گردشگری

در تعریـف کنفرانـس جهانـی یونسـکو کـه در سـال ۱۹۸۲ در مکزیکوسـیتی منعقـد شـده ، فرهنـگ مجموعـه ویژگیهـای فکـری ، معنـوی و عاطفـی اسـت کـه هـر جامعـه یـا گـروه اجتماعی را مشـخص میکنـد. فرهنـگ نـه تنهـا شـامل هنـر و ادبیـات اسـت بلکـه شـیوههای زندگـی، حقـوق اساسـی بشـر ، نظامهـای ارزشـی، سـنت هـا و باورهـا را نیـز شـامل مـی شـود. در مفهـوم **انسـانی بـرای فرهنـگ** بـر تولیـد کیفـی هنـر و فرهنـگ تاکیـد شـده اسـت. فرهنـگ شـامل هنـر و دیگـر نشـانه‌های توصیفـی آن بـوده و وظیفـه جامعـه نیـز حمایـت از تولیـد هنـر مـی باشـد.

دیـن و زبـان از مهـم تریـن ویژگیهـای فرهنگـی هـر جامعـه محسـوب مـی شـود. بررسـی آمـار و اطلاعـات نشـان می‌دهـد، در آبـان ۱۳۷۵ از کل جمعیـت اسـتان ۹۹/۶۴ درصـد را مسـلمانان تشـکیل می‌داده‌انـد ایـن نسـبت در نقـاط شـهری ۹۹/۵۶ و در نقـاط روسـتایی ۹۹/۷۵ درصـد بـوده اسـت. همچنیـن در حـال حاضـر در محـدوده اسـتان قزویـن، مـردم دهسـتان‌های خرقـان، ابهـررود ، قاقـازان ، طـارم، افشـاریه و بوئیـن زهـرا و بعضـی از روسـتاهای بشـاریات، اقبـال و فشـگدره و در خـود شـهر قزویـن نیـز بخشـهای شـمالی و شـمال غربـی شـهر یعنـی محلـه هـای درب کوشـک، شـیخ آبـاد، گوسـفند میـدان، قمـلاق و دیمـج کـه در سـده‌های پیشـین جایـگاه و نیـز توقفـگاه امیـران و درباریـان و خادمـان ومامـوران دربـار صفـوی بـوده اسـت ، بیشـتر بـه زبـان ترکـی

سخن می‌گویند، در صورتی که مردم محله‌های شرقی، جنوبی و مرکزی، یعنی محله‌های پنبه‌ریسه، راه چمان، ره‌ری، خندقبار، غلاوک، آخوند، سکه شریحان و خیابان که کمتر با ماموران و درباریان تماس داشته‌اند، به زبان فارسی سخن می گویند .

بدون شک یکی از افتخارات هر ملت و کشوری صنایع بومی و دستی آن کشور است . چرا که این صنعت و به عبارتی این هنر ، صنعت بی بدیل و بی رقیب حاصل ذوق و هنر ، سلیقه ، ابتکار و خلاقیت هنرمندان و صنعتگران عزیزی است که صبورانه آداب، سنن و رسوم و در یک کلام پیام فرهنگی نسل ها را در محصولات تولیدی شان متجلی کرده و از آن پاسداری می نماید.

در حال حاضر دستگاهها و نهادهای بسیاری در انجام امور فرهنگی جامعه نقش دارند. از جمله می توان به اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، صدا و سیما، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، شهرداریها و نهادهای مردمی مثل مساجد و حسینیه ها اشاره نمود.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل راه اندازی صدا و سیمای استانی و صدها ایستگاه ماهواره ای ، پوشش گسترده شبکه های ملی و استانی در سطح استان، احداث و راه اندازی مجتمع ها و خانه های فرهنگ درهمه شهرستانها، مرمت و بازسازی گسترده آثار تاریخی قزوین و الموت، راه اندازی دهها انجمن هنری در سطح استان و شهرستانها، راه اندازی دهها کانون فرهنگی همجوار مساجد، توسعه وراه اندازی حوزه های علمیه در سطح استان -شکل گیری احداث مصلی ها- احداث اردوگاههای گردشگری، انجام مطالعات امکان سنجی مناطق نمونه گردشگری، تهیه بسته های سرمایه گذاری جهت واگذاری به بخش خصوصی و ثبت میراث طبیعی دریاچه آوان و درخت خونبار زرآباد در فهرست آثارملی بوده است. همچنین در دهه های اخیر شاهد فراز و نشیب های متعدد در شکل گیری فرهنگ عمومی وفرهنگهای تخصصی متاثر از شرایط واقدامات فرهنگی داخلی وخارجی بوده ایم .

-کشاورزی و منابع طبیعی

فعالیت کشاورزی عبارت است از مدیریت بر دگردیسی داراییهای زیستی برای فروش، تبدیل به تولید کشاورزی یا افزایش داراییهای زیستی. به لحاظ تقسیم بندی های مرسوم اقتصادی

بخش کشاورزی دارای زیربخشهای متعددی از قبیل زراعت، باغداری، دامداری، شیلات و آبزیان و... است. منابع طبیعی نیز به مواد خام مورد نیاز انسان ها گفته می شود. منابع طبیعی به دو گروه تجدید پذیر و تجدیدناپذیر تقسیم می‌شوند. منابع آب و خاک ، جنگلها و مراتع اصلی ترین گروههای منابع طبیعی هستند.

استان قزوین بر مبنای خصوصیات فیزیوگرافیک و موقعیت منابع اراضی، نحوه کاربری اراضی و ویژگی‌های اگروتکنیکی متشکل از سه ناحیه بالنسبه همگن است، که مشخصات کلی هر یک از این نواحی به قرار زیر است:

ناحیه هموار میانی: این ناحیه، دشت پیوسته‌ای را در مثلث قزوین-تاکستان-بوئین‌زهرا در بر می‌گیرد که بخش عمده‌ای از اراضی کشاورزی منطقه، در آن استقرار یافته است و قطب زراعت و باغداری استان محسوب می‌شود. در واقع این قلمرو از استان قلمرو کشت فشرده محسوب می‌شود.

ناحیه کوهستانی: این ناحیه شامل ارتفاعات شمالی و جنوبی استان و متشکل از دو زیر ناحیه شمالی و جنوبی است. فضاهای کشاورزی در این ناحیه بسیار محدود و پراکنده و شامل باغ‌های تراس‌بندی شده و در بعضی موارد ترکیبی از زراعت‌های دایمی و سالانه است. این محدوده‌ها قلمروهای حاشیه‌ای محسوب می‌شوند که حفظ آنها از نظر محیط زیستی و تولید محصولات باغی اهمیت دارد.

ناحیه کوهپایه‌ای: این ناحیه حد فاصل نواحی هموار و کوهستانی استان است و متشکل از دوزیر ناحیه شمالی و جنوبی است. دیمزارهای استان عمدتاً در این ناحیه قرار دارد و قلمرو کشت گسترده محسوب می‌شود.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه‌های اخیر در استان قزوین شامل احداث وبهره برداری گسترده از شبکه آبیاری دشت وسازمان عمران دشت قزوین، افزایش سطح باغات به میزان ۴۰درصد، افزایش سطح اراضی زیرکشت به میزان ۲۳درصد، کسب جایگاه برتر در صنعت دام و طیورکشور، احداث مجتمع های گلخانه ای در همه شهرستانها، اجرای طرح های آبخیزداری در حوزه های مهم، اجرای طرح جامع شیر، توسعه گسترده پرورش آبزیان در سطح استان، طراحی واجرای طرح توسعه زیتون کاری (فازیک ۳۰۰۰هکتار) شروع مطالعه و اجرای زه کشی اراضی شوره زار مرکزی، توسعه و تجهیز مکانیزاسیون زیر

بخش های کشاورزی، نوسازی صنعت طیور استان -افزایش گسترده تولیدات دامی طیور وشیلات ومحصولات کشاورزی(صنعت دام وطیور در ابعاد ملی) بوده است.

-نظام سکونتگاهی

جمعیت شهری استان قزوین همانند جمعیت شهری کشور طی دوره ۸۵-۱۳۵۵ همواره دارای رشد افزایشی بوده است به طوری که جمعیت شهری استان در سال ۱۳۵۵ معادل ۱۷۲۶۷۶ نفر بوده و با رشدی معادل ۵/۱۵ درصد به ۷۷۷۹۷۵ نفر در سال ۱۳۸۵ رسیده است. رشد جمعیت شهری در دهه اخیر نیز بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ همچنان ادامه داشته و دارای رشدی معادل ۳/۳۴ درصد نسبت به سال ۱۳۷۵ بوده است. توزیع شهرها و تمرکز نقاط شهری در نقاط مختلف کشور و به تبع آن در استان قزوین یکسان نیست و همواره نوعی از الگوی نامتوازن جمعیتی در این سرزمین دیده می شود به طوری که مناطق شمالی و نیمه غربی کشور علاوه بر، برخورداری از آب و هوای خوب و موقعیت جغرافیایی خاص، مهد نخستین کانونهای یکجانشین و تمدن شهری بوده و همواره از نقاط پر جمعیت کشور محسوب می شده اند و در حال حاضر نیز بیشترین نسبت از جمعیت کشور را دارا می باشند. منطقه ای که استان قزوین در آن پهنه قرار گرفته است نیز در نیمه غربی و شمالی کشور است و از مناطق پرتراکم جمعیتی کشور می باشد.

در استان قزوین همانند کل کشور در چند دهه اخیر همواره سهم جمعیت روستایی از کل جمعیت استان کاسته شده است. با وجود افزایش ۶۲۸ هزار نفری جمعیت استان قزوین طی دوره ۸۵-۱۳۵۵ تنها ۲۳ هزار نفر به جمعیت روستایی کشور افزوده شده است. این در حالی است که نرخ رشد طبیعی جمعیت نقاط روستایی همواره بالاتر از نرخ رشد طبیعی جمعیت شهری بوده ولی به دلیل جذب مازاد جمعیت نقاط روستایی در شهرها نرخ رشد واقعی جمعیت شهری به مراتب بالاتر از نرخ رشد واقعی جمعیت روستایی بوده است.

اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل افزایش شهرهای استان از ۴ شهر به ۲۵ شهر، بازسازی مناطق زلزله زده، مقاوم سازی هزاران خانه روستایی، احداث شبکه فاضلاب و تصفیه خانه های قزوین وتاکستان، تامین آب شرب بهداشتی همه شهرها و روستاهای بالای ۲۰ خانوار، توسعه امکانات وخدمات شهری شهرداریهای سطح استان، اجرای صدها طرح هادی در سطح روستاهای استان، تشکیل

صدها دهیاری در روستاهای اولویت دار و طراحی و اجرای طرح های مسکن مهر بوده است، از سوی دیگر، فراز و نشیب متعدد بازار زمین ومسکن، افزایش چشمگیر جمعیت شهری نسبت به روستائی (فراز و نشیب متعدد درمهاجرت های درون وبرون استانی) از رویدادهای قابل توجه در این بخش بوده است.

- منابع آب

منابع آب، اصطلاحا منشا آبی هستند که مفید یا ظرفیت مفید بودن برای انسان‌ها دارند. مصارف آب شامل فعالیت‌های کشاورزی، صنایع، خانگی و محیط زیست می‌باشد. ۹۶,۷ درصد کل آب‌های کره زمین شور و مابقی (۲,۳ درصد) شیرین هستند. چگونگی استحصال، انتقال و بهره برداری از منابع آب مباحثی است که در بخش مدیریت منابع اب مورد توجه قرار می گیرند.

گستره استان قزوین شامل بخشهایی از دو حوزه اصلی آبریز شور و شاهرود می باشد.

روش‌های استحصال آب در استان به دو بخش استحصال از منابع آب سحطی و زیرزمینی تقسیم می‌گردد که هر کدام از این بخش‌ها نیز به زیر رده‌های فنی تقسیم می‌گردد. آب استحصال شده از منابع آب سطحی به طور عمده در بخش کشاورزی مصرف شده و به ندرت در سایر بخش‌ها صرف می‌شود که در حال حاضر شرکت آب منطقه‌ای قزوین تامین آب شرب استان را از منابع آب سطحی (حوضه شاهرود) در دستور کار قرار داده و مطالعاتی را توسط مهندسین مشاور ذیصلاح در دست اقدام دارد. تنها سیستم مدرن استحصال آب سطحی مربوط به رودخانه طالقان رود و سد انحرافی طالقان و تونل شبکه انتقال و توزیع آب شبکه آبیاری دشت قزوین به مساحت ناخالص تقریبی ۸۵۰۰۰ هکتار می‌باشد.

از اوایل دهه چهل استحصال از منابع آب زیرزمینی به شیوه مدرن و از طریق حفر چاه بطور گسترده در سطح دشت‌های استان آغاز گردید و هر سال بر تعداد آنها افزوده شد، بطوریکه در حال حاضر حدود ۷۸ درصد آب زیرزمین استان توسط ۱۰۰۰۰ حلقه چاه عمیق و نیمه عمیق برداشت و به مصرف بخش‌های مختلف کشاورزی، صنعت، شرب، خدمات و... می‌رسد . مقدار تخلیه توسط چاههای عمیق و نیمه عمیق استان در سال ۱۳۸۵برابر ۱۶۸۵ میلیون متر مکعب بوده است که بیش از ظرفیت آبدهی سفره‌های آب زیرزمینی می‌باشد، از این‌رو حفاظت کمی و کیفی از منابع آب زیرزمینی و کنترل برداشت از آن‌ها، با توجه به

وابستگی بخش‌های مختلف مصرف به این منبع حیاتی، از اولویت خاصی برخوردار است. بی توجهی به کمیت و کیفیت منابع آب زیرزمینی ناشی از اضافه برداشت، مشکلات جبران ناپذیری خواهد داشت که هم‌اینک آثار آن، به ویژه در دشت قزوین قابل مشاهده است.
اصلی ترین اقدامات انجام شده در این بخش در دهه های اخیر در استان قزوین شامل احداث و بهره برداری از سد طالقان- مرمت و بازسازی شبکه آبیاری دشت قزوین، اجرای دهها کیلومتر کانال آبیاری و استخرهای ذخیره سازی ، احداث و بهره بردرای از طرح های تغذیه مصنوعی دشت، تکمیل کانال ۵/۷ کیلومتری غرب استان، شروع عملیات اجرایی سد نهب در تاکستان، انجام مطالعات ۵ سد مخزنی در سطح استان ، راه اندازی ایستگاه های پمپاژ آب ، شکل گیری مطالعات توسعه انتقال آب حوزه شاهرودبه دشت قزوین و توسعه محدود سیستمهای آبیاری نوین بوده است. همچنین افت زیاد سطح آبهای زیر زمینی- کاهش کیفی منابع آبهای زیر زمینی- -افزایش زیاد مصارف کشاورزی وشرب و افزایش گسترده چاههای غیر مجاز در این بخش می بایست مورد توجه قرار گیرد.

۳-۵-ویژگیهای الگوی موجود سازمان فضایی

واژه الگو که با تعابیر دیگری مثل انگاره و یا مدل نیز به کار گرفته می‌شود، به معنی نمونه ساده شده از دنیای واقعی است. الگوی فضایی نیز عبارت است از یک گروه به هم پیوسته کارکردی از فعالیتهای اقتصادی و یا سکونتگاهی در یک حوزه ویژه که دارای ابعاد همگونی، گرهی و سلسله مراتبی باشند. الگوهای فضایی به چهار گروه طبقه بندی می شوند: نقطه ای، خطی، سطحی و حجمی.[۱۲]
علاوه بر تعریف و مفهوم الگو لازم است مفاهیم دیگری مثل ساختار و سازمان فضایی نیز روشن شوند. بر اساس تعاریف ارایه شده در واژه نامه مزبور[۱۳]، سازمان فضایی بر ترتیب و چگونگی استقرار عناصر نظام فضایی و نحوه ارتباط بین آنها دلالت دارد. سازمان فضایی زیستگاههای انسانی، شهری و ناحیه ای، نتیجه مستقیم فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نهادی است. ساختار فضایی نیز در این واژه نامه اینگونه تفسیر شده است: ساختار فضایی محصول فرآیند فضایی است که در آن فضا به وسیله فرآیندهای اجتماعی،

۱۲- واژه نامه ضمیمه شرح خدمات برنامه آمایش استان- مرکز ملی آمایش سرزمین -۱۳۸۵.۱-
۱۳- همان

اقتصادی و طبیعی سازمان می یابد. این سازمان یابی از محل استقرار عناصر و اجزاء داخلی یک پراکندگی فضایی تأثیر می‌پذیرد. محل استقرار هر جزیی نسبت به هریک از اجزاء دیگر و جایگاه هر جزیی نسبت به همه اجزاء، با هم و توأم سازمان یابی فضایی را شکل می دهند. درواقع ساختار فضایی از آرایش و سازمان یابی پدیده ها که نتیجه فرآیندهای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی است به وجود می آید. میسرا، سازمان فضایی[۱۴] را شامل همه عناصر فضایی مثل نقاط یا گره‌گاهها (روستاها، شهرها و نواحی صنعتی) وشبکه‌های ارتباطی به علاوه فعالیت‌ها و ارتباطات مربوط به آنها می داند که در طول زمان تغییر می‌کند. در حالی که میسرا ساختار فضایی[۱۵] را چگونگی نحوهٔ استقرار گره‌گاهها و شبکه‌ها در فضا نسبت به یکدیگر ویا به عبارتی آن را تبیین جغرافیایی سازمان فضایی می داند. در هر صورت این دو مفهوم با توجه به نزدیکی در معنی و برداشت در بسیاری از موارد به جای یکدیگر به کار میروند. لیکن از تعاریف بالا می توان نتیجه گرفت که ساختار فضایی تصویری فیزیکی و ایستا از مفهوم پویا و جامع تر سازمان فضایی است.

استان قزوین با وسعت نزدیک به ۱۶۰۰۰ کیلومتر مربع کمتر از یک درصد وسعت سرزمین را در برگرفته است.استان های همسایه قزوین شامل استان های گیلان و مازندران در شمال، تهران در شرق، همدان و مرکزی در جنوب و زنجان در غرب می باشند. ویژگی مهم موقعیت جغرافیایی استان همجواری آن با استان تهران و پایتخت کشور به عنوان مهم ترین قطب زیست و فعالیت و مرکز فعالیتهای اقتصادی ، اجتماعی وسیاسی است. همچنین قرارگیری استان بر روی یکی از اصلی‌ترین و فعال‌ترین شبکه‌های ارتباطی و حمل و نقل کشور یعنی (محور ترانزیتی ایران- اروپا) نقش و موقعیت ممتازی را به آن بخشیده است، ضمن آنکه قزوین به عنوان پیونددهنده اصلی بین تهران و ۹ استان شمالی، شمالغربی و غربی کشور شامل: گیلان،آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، همدان، کردستان، کرمانشاه، ایلام و زنجان از یک سو و قرارگیری بر سر راه مهمترین مرز زمینی کشور با اتحادیه اروپا (مرز بازرگان) و مهمترین مرز دریایی و زمینی کشور با کشورهای حوزه قفقاز یعنی بندر انزلی و مرز آستارا از سوی دیگر از ویژگی‌های مهمی است که در زمینه موقعیت جغرافیایی استان می‌توان به آن اشاره نمود. بدون تردید این موقعیت مهم با توجه به حجم عظیم مبادلات

۱۴- Spatial Organization

۱۵- Spatial Structure

کالا بین تهران و قزوین با استان های فوق‌الذکر و هم چنین مبادلات کشور با ترکیه و اتحادیه اروپا نقش و جایگاه استان را در شبکه ترانزیتی و ساختار اقتصادی کشور افزایش داده است.

بنابر این یکی از اصلی ترین ویژگیهای سازمان فضایی استان که قطعاً در ساختار فضایی سکونتگاهها و فعالیتهای استان در آینده نیز تأثیر گذار است، ویژگی ارتباطی آن و عملکرد آن به عنوان یکی از مراکز ارتباطی ارتباطی کشور است.

ویژگی های طبیعی

از نظر ویژگیهای طبیعی ، نحوه کاربری اراضی و ویژگیهای اگروتکنیکی سه نوع طبیعت نسبتاً همگن شامل نواحی دشتی، نواحی کوهپایه ای و نواحی کوهستانی در سطح استان قابل شناسایی است که در قالب ۵ ناحیه استان را در بر گرفته است. مشخصات کلی هر یک از این نواحی به قرار زیر است:

- ناحیه هموار میانی، این ناحیه ، دشت پیوسته ای را در مثلث قزوین – تاکستان – بوئین زهرا در بر می‌گیرد ، که بخش عمده‌ای از اراضی کشاورزی منطقه ، در آن استقرار یافته است و قطب زراعت و باغداری استان محسوب می شود.
- ناحیه کوهستانی، این ناحیه مشتمل بر ارتفاعات شمالی و جنوبی منطقه و متشکل از دو زیر ناحیه شمالی و جنوبی است . فضاهای کشاورزی دراین ناحیه بسیار محدود و پراکنده و شامل باغهای تراس بندی شده و بعضی موارد ترکیبی از زراعتهای دایمی و سالانه است.
- ناحیه کوهپایه ای، این ناحیه حدفاصل نواحی هموار و کوهستانی منطقه است که متشکل از دو زیر ناحیه شمالی و جنوبی است . دیمزارهای استان عمدتا در این ناحیه قرار دارد. (نقشه شماره۳-۲)

نقشه ۳-۲- تقسیم بندی کلان فضای استان

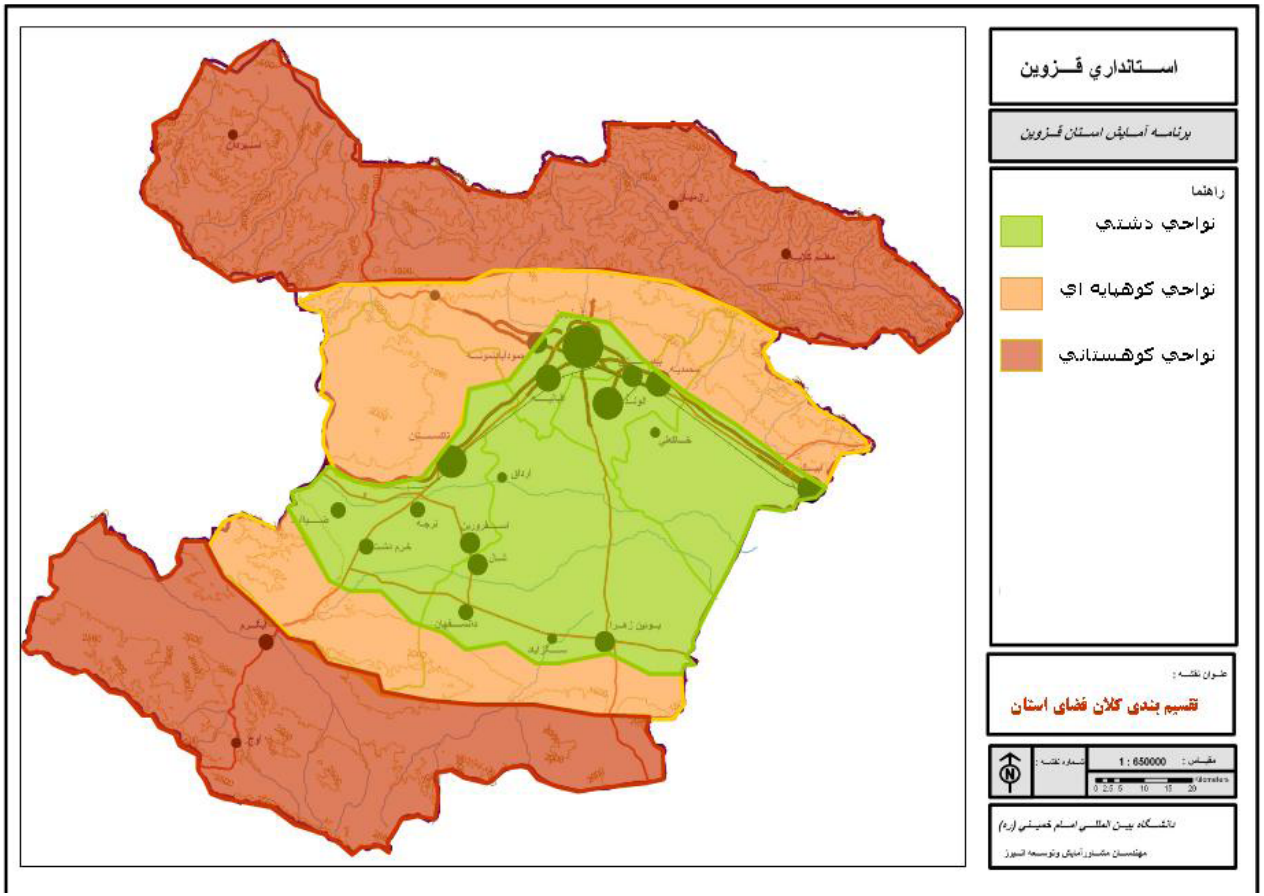

همانگونه که ملاحظه می شود محور اصلی ارتباطی استان از قسمت شمالی ناحیه دشتی و در حد فاصل ناحیه دشتی با ناحیه کوهپایه ای شمال عبور کرده است. همچنین دسترسی به منابع آب و وجود اراضی مناسب برای فعالیتهای کشاورزی در زیر بخشهای مختلف و فعالیتهای صنعتی موجب شده است بخش عمده ای از فعالیتهای اصلی استان نیز در این ناحیه شکل بگیرند.

به تبع استقرار فعالیتها، بخش عمده ای از جمعیت، بویژه جمعیت شهری استان در این ناحیه استقرار یافته اند. به طوری که بیش از ۹۷ درصد جمعیت شهری استان در این ناحیه زندگی می کنند. نقاط شهری خارج از ناحیه دشتی استان هر چند به لحاظ تعداد ۲۵ درصد نقاط را شامل می شوند، لیکن شهرهای کوچک و کم جمعیتی هستند که عمدتاً در سالهای اخیر به شبکه شهری استان پیوسته اند. نقشه های توزیع نقاط روستایی استان بر حسب موقعیت طبیعی نیز نشان می دهند که عمده روستاهای بزرگ و پر جمعیت استان نیز در این ناحیه میانی مستقر هستند.

نگاهی به اطلاعات ارایه شده در جدول شماره ۳-۳ که وسعت و سهم کاربریهای اصلی را در عرصه استان مشخص می نماید و انطباق آن با نقشه کاربری و پوشش اراضی استان نشان می دهد که عمده ترین کاربری اصلی استان یعنی مراتع که بیش از نیمی از وسعت استان را به خود اختصاص داده است، عمدتاً در نواحی کوهپایه ای و کوهستانی شمالی و جنوبی استان مستقر شده اند. این ویژگی طبیعی هرچند موجب پیدایش و توسعه فعالیتهای دامداری سنتی و کشاورزی پراکنده در استان است، لیکن این فعالیتها به دلیل ماهیت پراکندگی و محدودیت اشتغال زایی آنها نتوانسته اند تحول قابل ملاحظه ای در ساختار توزیع جمعیت و مراکز سکونتگاهی استان در این نواحی پدید آورند. بویژه آنکه باتوجه به ضرورتهای اقتصادی، فعالیتهای دامداری به سوی صنعتی شدن و تمرکز در نواحی دشتی سوق پیدا کرده است.

کاربری بعدی که نسبت به سایر کاربریهای اصلی در استان ،سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده است، زراعت آبی است که ۱۷/۶ درصد از وسعت استان را فرا گرفته است. نقشه کاربریهای استان نشان می دهد که بخش اعظم این اراضی در ناحیه میانی استان واقع شده اند. بخشی از ارضی زراعی واقع در دشتها و فلاتهای ناحیه کوهستانی جنوب

استان نیز قابل ملاحظه هستند. لیکن بدون شک می توان گفت که اصلی ترین کاربری ناحیه میانی استان اراضی زراعی آبی است. اختصاص این سهم از کاربریهای استان به اراضی کشت آبی در مقایسه با سایر مناطق واستان های کشور نشانگر توانهای بالای کشاورزی استان است که خود موجب توسعه اشتغال در بخش کشاورزی و استقرار جمعیت وابسته به این بخش در شهرها و روستاهای این ناحیه از استان شده است.

سومین رتبه در کاربری اراضی استان متعلق به اراضی دیم است که ۱۳/۳ درصد اراضی استان را شامل می شود. این اراضی نیز عمدتاً در ناحیه دشت میانی استان و بعضاً در ناحیه کوهپایه ای شمالی و به صورت محدود در لابلای اراضی مرتعی کوهستانی شمال و جنوب مشاهده می شوند. با توجه به تفاوتهای موجود در فهرست راهنمای نقشه کاربری و نوع کاربریهای اصلی در جدول شماره ۳-۲ ، احتمالاً برخی از باغات دیم استان نیز در زمره همین کاربری هستند.

دیگر کاربری قابل ملاحظه، اراضی حفاظتی است که ۹/۴ درصد وسعت استان را شامل می شود، لیکن توزیع فضایی آن در نقشه و در ردیف کاربریهای مشخص شده در آن نشان داده نشده است. قدر مسلم اینکه این اراضی علیرغم اهمیتی که در فرایند توسعه استان دارند، در شرایط کنونی در استقرار جمعیت و فعالیت نقشی ندارند. (جدول شماره ۳-۲)

جدول شماره۳-۲ وسعت و سهم هر یک از کاربریهای اصلی در استان

نوع کاربری	مساحت (هکتار)	درصد از مساحت استان
زارعت آبی	۲۷۸/۰۰۰	۱۷/۶
زراعت دیم	۲۰۹/۰۰۰	۱۳/۳
مرتع	۸۷۶/۰۰۰	۵۵/۴
جنگل طبیعی	۱۸/۰۰۰	۱/۱
بیابان	۴۴/۰۰۰	۲/۸
اراضی تأسیساتی و شهری	۶/۵۰۰	۰/۴
اراضی حفاظتی	۱۴۹/۰۰۰	۹/۴
جمع	۱/۵۸۰/۵۰۰	۱۰۰/۰

(مأخذ: گزارش سنتز مطالعات بخش اول)

کمترین میزان کاربری در میان کاربریهای اصلی استان ،متعلق به اراضی تأسیساتی و شهری است. هرچند این کاربری به لحاظ وسعت کمترین میزان را در بین کاربریها داراست، لیکن به دلیل تمرکز شدید جمعیت و فعالیتهای اقتصادی در آنها از اهمیت قابل ملاحظه ای برخوردارند. همانگونه که ملاحظه می شود بخش عمده این اراضی نیز در ناحیه میانی استان مستقر هستند. (نقشه شماره۳ -۳)

نقشه ۳-۳- کاربری و پوشش اراضی

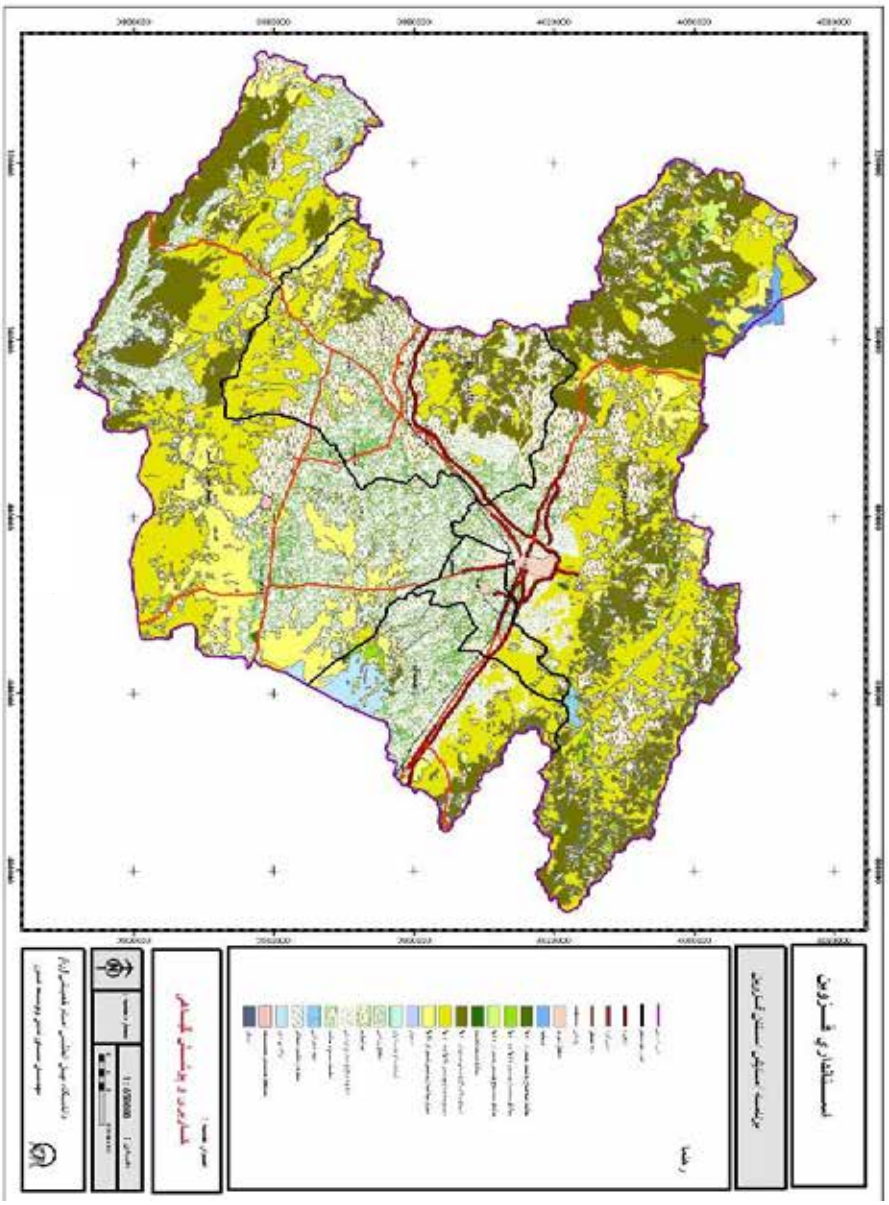

بنابراین و باتوجه به وسعت ناحیه میانی که حدود یک سوم وسعت استان را شامل می شود و استقرار بخش اصلی و اکثریت مطلق جمعیت و فعالیتهای اقتصادی استان در این ناحیه ، می توان نتیجه گرفت که الگوی سازمان فضایی استان از یک تمرکز گرایی نسبی ناشی از عوامل طبیعی پیروی می نماید که این امر با توجه به تبعیت آن از شرایط طبیعی استان در الگوی آینده سازمان فضایی استان نیز نقشی تعیین کننده خواهند داشت.

در تعیین الگوی فعلی سازمان فضایی استان باید به این نکته توجه داشت که هرچند شکل گیری فضای استان‌ها و مناطق علاوه بر تأثیر پذیری از ویژگیهای طبیعی و جغرافیایی متأثر از سیاستها و راهبردهای کلانی است که در سطوح ملی و منطقه ای اتخاذ و در قالب طرحها و پروژه های ملی و استانی به مرحله اجرا درآمده است، لیکن به دلیل عدم شکل گیری آنها بر اساس یک طرح فیزیکی- کالبدی از پیش اندیشیده شده، تشخیص الگوی واحد و شناخته شده برای کل فضای استان یا منطقه مورد مطالعه معمولاً با دشواریهایی مواجه است.

در هر صورت با توجه به تجمع بخش عمده ای از جمعیت، فعالیتهای صنعتی و خدماتی و حتی فعالیتهای کشاورزی (در بخشهای غیر زراعی) در حاشیه یک محور اصلی ارتباطی می توان گفت ساختار کلان فضایی استان بر اساس یک الگوی خطی شکل گرفته است. هرچند که میل به تمرکز جمعیت و فعالیت در مرکز استان و نقاط جمعیتی اطراف آن نیز قابل توجه است و بنابراین می‌توان گفت استان قزوین همانند بسیاری از مناطق و استان های کشور از یک الگوی ترکیبی خطی و تمرکز گرا پیروی نموده و شکل گرفته است.

همانگونه که در نقشه شماره ۳-۴ مشاهده می شود ، محور اصلی ترانزیتی تهران-آذربایجان که از سمت شرق وارد استان شده و پس از گذر از مراکز متعدد سکونتگاهی استان و از جمله مرکز استان، از سوی دیگر (غرب) استان از آن خارج می شود، عامل اصلی و تعیین کننده ساختار فضایی استان است. این محور جاده ای که شامل آزاد راه و راه اصلی تهران- تبریز که به موازات یکدیگر و با فاصله اندکی نقاط سکونتگاهی و مراکز فعالیتهای استان را به یکدیگر پیوند می دهند؛ وقتی با عبور شبکه ریلی و برخی دیگر از شبکه های زیربنایی ملی و منطقه ای همراه می شوند، ویژگیهای محور اصلی توسعه استان را داشته و با عنایت به استقرار بخش عمده ای از جمعیت و فعالیتهای تمرکز طلب در طول و حاشیه این محور،

به نظر می رسد که به طور کامل از ایفای این نقش برآمده است.
شکل گیری و توسعه بخش عمده ای از فعالیتهای صنعتی و خدماتی و همچنین مراکز اصلی جمعیتی استان در حواشی این محور کاملاً مشهود است. نگاهی به پراکندگی مراکز سکونتگاهی شهری در استان نشان می دهد سهم عمده ای از جمعیت شهری استان در دو ناحیه نسبتاً مشخص تجمع یافته اند. ناحیه اول که تجمع و تراکم بیشتری در آن ملاحظه می شود، نواحی پیرامونی مرکز استان است. این ناحیه که بوسیله یک بیضی آبی رنگ در نقشه شماره ۳-۴ نشان داده شده است، وسعتی حدود ۵۵۳ کیلومتر مربع معادل ۳/۵ درصد وسعت استان را شامل می شود. این در حالی است که ۶ شهر قزوین، اقبالیه، الوند، محمدیه، محمودآباد نمونه و بیدستان که در سال ۸۵ جمعیتی بیش از ۵۵۵ هزار نفر معادل ۷۱ درصد جمعیت شهری استان را شامل می شوند، در این ناحیه استقرار یافته اند.
ناحیه دیگری که تجمع نقاط شهری در آن مشهود است و ناحیه دوم به لحاظ تراکم جمعیت شهری استان به حساب می آید، محدوده نسبتاً وسیع تری است که از تاکستان تا دانسفهان امتداد داشته و در دایره ای به شعاع تقریبی ۲۰ کیلومتر و وسعت ۱۲۵۶ کیلومتر مربع که معادل ۷/۸۵ درصد از وسعت استان است و در نقشه شماره ۳-۴ به رنگ سبز نمایش داده شده است، جای میگیرد. نقاط شهری این مجموعه شامل ۸ شهر تاکستان، اسفرورین، ضیاء آباد، دانسفهان، شال، خرمدشت، ارداق و نرجه است که مجموعاً در سال ۱۳۸۵ بیش از ۱۳۵ هزار نفر معادل ۱۷/۳ درصد از جمعیت شهری استان را داشته اند.
به این ترتیب ملاحظه می شود که نزدیک به ۸۸/۷ درصد از جمعیت شهری استان در وسعتی معادل ۱۱/۳ درصد وسعت آن متمرکز شده اند. نقاط شهری خارج از این دو ناحیه شامل آبیک، بویین زهرا و ۸ شهر بسیار کوچک است که عمدتاً در نواحی کوهپایه ای و کوهستانی استان واقع شده اند.
از سوی دیگر، همانگونه که قبلاً نیز مورد اشاره قرار گرفت، شبکه های زیربنایی بویژه محورهای ارتباطی شامل شبکه جاده ای و راه آهن، به عنوان یکی از ارکان اصلی استخوان‌بندی ساختار فضایی استان ایفای نقش می نمایند. در این میان محور آبیک -قزوین-تاکستان که شامل شبکه آزاد راهی، راه اصلی و راه آهن به موازات یکدیگر بوده و از برخی دیگر از شبکه های زیربنایی نیز برخوردار است، به صورت یک کریدور توسعه عمل کرده و نقش ستون

فقـرات ایـن اسـتخوان‌بندی را ایفـا مـی نمایـد.

محـور تاکسـتان- آوج کـه در ادامـه محـور فـوق از تاکسـتان جـدا شـده و ارتبـاط اسـتان را بـا اسـتان‌های غربـی کشـور برقـرا مـی نمایـد بـه همـراه محـور قزویـن- رشـت کـه در حـال ارتقـا بـه بزرگـراه مـی باشـد، بـه عنـوان محـور هـای سـطح دوم اسـتان عمـل مـی نماینـد. محـور هـای سـاوه- بوییـن زهـرا- قزویـن کـه در شـرایط کنونـی ویژگـی ترانزیتـی داشـته ولـی بـه دلایـل عـدم انطبـاق ویژگیهـای فنـی راه بـا راههـای ترانزیتـی، کمتـر مـورد توجـه قـرار دارد بـه عـلاوه محـور اشـتهارد-بویین زهرا-دانسـفهان و ادامـه آن تـا تاکسـتان و ارتبـاط بـا محـور تاکسـتان-آوج کـه دارای اسـتاندارد راه اصلـی هسـتند؛ محورهـای سـطح سـوم اسـتان بـه حسـاب آمـده و در مجمـوع سـایر ارکان اصلـی اسـتخوانبندی سـازمان فضایـی را تشـکیل مـی دهنـد. (نقشـه شـماره ۳-۴)

در مجمـوع مـی تـوان نتیجـه گیـری نمـود کـه شـرایط طبیعـی و شـبکه هـای ارتباطـی بـه عنـوان دو گـروه اصلـی عوامـل در شـکل گیـری سـاختار فضایـی اسـتان تأثیـر گـذار بـوده انـد. گـروه اول بـا تقسـیم پهنـه اسـتان بـه ۳ نـوع طبیعـت نسـبتاً متفـاوت و فراهـم نمـودن شـرایط مسـاعدتر بـرای فعالیتهـای اقتصـادی در ناحیـه میانـی اسـتان، موجـب اسـتقرار و توسـعه فعالیتهـا و گسـترش سـکونتگاههای شـهری و روسـتایی در ایـن ناحیـه شـده انـد. از دیگـر عوامـل تأثیـر گـذار طبیعـی موقعیـت جغرافیایـی اسـتان اسـت کـه موجـب پدیدآمـدن ویژگـی چهارراهـی ایـن اسـتان در شـبکه ارتباطـات ملـی شـده اسـت. از سـوی دیگـر شـبکه ارتباطـات زمینـی در طـول تاریـخ باتوجـه بـه ایـن ویژگـی اسـتان رشـد و توسـعه یافتـه و در تکمیـل ویژگیهـای طبیعـی موجـب تمرکـز و تراکـم مراکـز زیسـت و فعالیـت در ناحیـه دشـت میانـی و بویـژه در حاشـیه هـا، تقاطـع هـا و نقـاط گـره گاهـی آن شـده اسـت.

نقشه ۳-۴-الگوی کلان سازمان فضایی

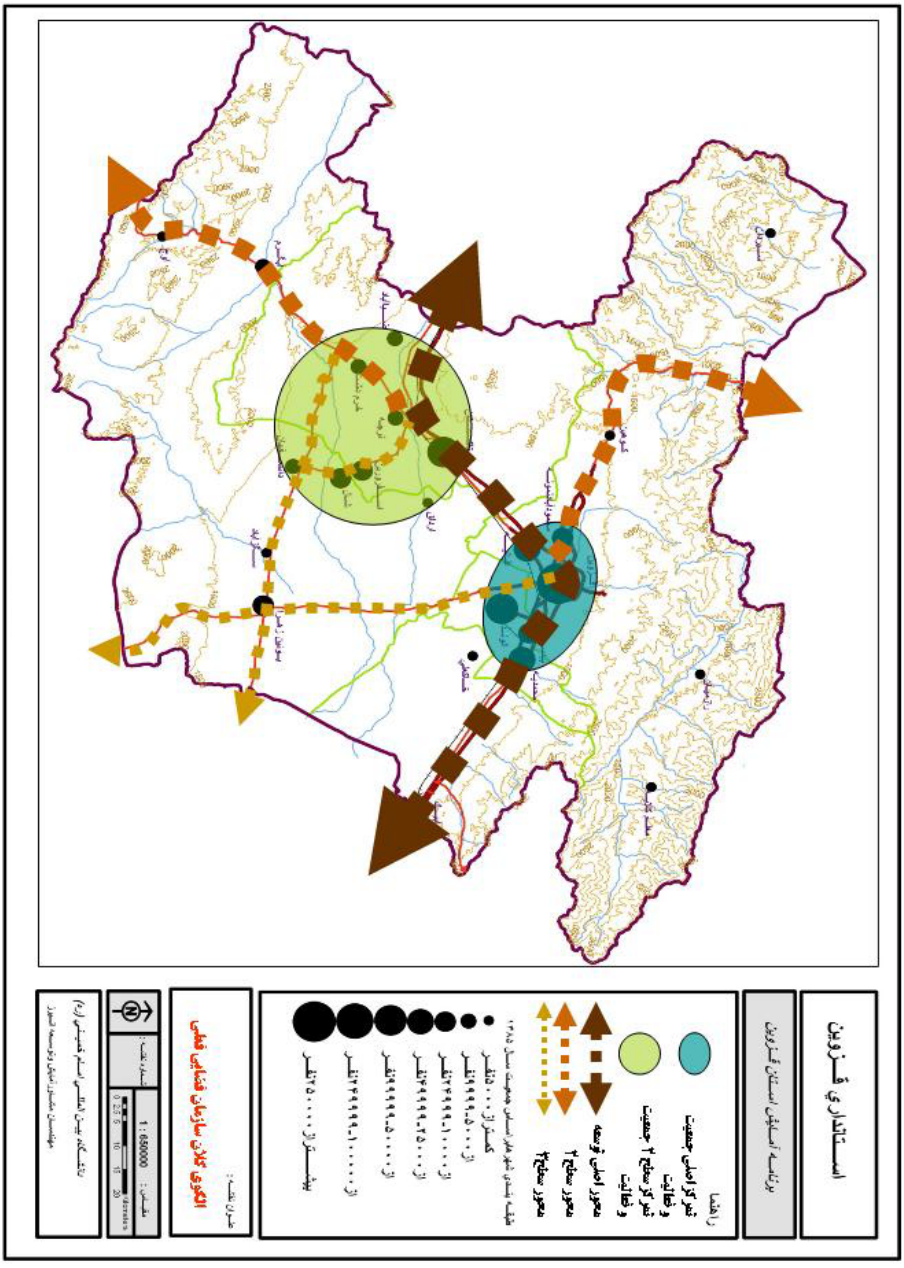

۳-۵-۱-توزیع جمعیت در سکونتگاه شهری استان

براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ ، در این سال ۱۱۴۳۲۰۰ نفر در استان سکونت داشته اند. از این تعداد ۷۷۷۹۷۵ نفر در سکونتگاههای شهری و ۳۶۵۲۲۵ نفر در سکونتگاههای روستایی می‌زیسته اند. با این حساب الگوی سکونت در استان در این سال شامل ۶۸/۰۵ درصد شهرنشین و ۳۱/۹۵ درصد روستانشین بوده است. نگاهی به میزان شهرنشینی استان در سه دهه گذشته نشان می دهد این نسبت با سرعت شتابانی روبه افزایش بوده است. البته سرعت این افزایش در طی سالهای ۱۳۵۵ تا ۱۳۸۵ روندی کاهنده داشته است. به عبارت روشن تر طی دهه ۶۵-۵۵ به طور متوسط سالانه ۱/۳۲ درصد، طی دهه۷۵-۶۵ به طور متوسط سالانه۱/۱۷ درصد و طی دهه۸۵-۷۵ به طور متوسط سالانه ۱/۰۹ درصد به نسبت شهرنشینی استان افزوده شده است. (جدول شماره ۳-۳)

جدول شماره ۳-۳-روند تغییرات جمعیت استان به تفکیک مناطق شهری و روستایی و الگوی سکونت طی سه دهه گذشته

شرح	جمعیت در محدوده جغرافیایی سال۱۳۸۵- نفر				متوسط نرخ رشد سالانه جمعیت (متوسط افزایش سالانه نسبت شهرنشینی) (درصد)		
مناطق	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۵۵-۶۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۷۵-۸۵
استان	۵۳۶۵۸۷	۸۰۵۶۱۲	۹۶۸۲۵۷	۱۱۴۳۲۰۰	۴/۱۵	۱/۸۶	۱/۶۷
مناطق شهری	۱۷۲۶۷۶	۳۶۵۶۴۱	۵۵۲۹۲۸	۷۷۷۹۷۵	۷/۷۹	۴/۲۲	۳/۴۷
مناطق روستایی*	۳۶۳۹۱۱	۴۳۹۹۷۱	۴۱۵۳۲۹	۳۶۵۲۲۵	۱/۹۲	-۰/۵۷	-۱/۲۸
نسبت شهرنشینی	۳۲/۱۸	۴۵/۳۹	۵۷/۱۱	۶۸/۰۵	۱/۳۲	۱/۱۷	۱/۰۹

ماخذ-مرکز آمارایران ، نتایج تفصیلی سرشماری های عمومی نفوس و مسکن

*جمعیت روستایی با احتساب جمعیت غیر ساکن می باشد

این روند کمابیش در سایر مناطق واستان های کشور نیز وجود داشته است. علت اصلی آن را نیز می‌توان در دوگروه عوامل جستجو کرد. گروه اول جریانهای مهاجرتی از سکونتگاههای روستایی به سوی شهرها و گروه دوم الزامات تقسیمات اداری - سیاسی کشور در جهت تبدیل برخی از نقاط روستایی به نقاط شهری و یا الحاق جمعیت برخی از روستاها به شهر مجاور در اثر گسترش محدوده شهراست. در گروه اخیر، یعنی تصویب تبدیل برخی از نقاط روستایی به شهر و یا الحاق یک روستا به شهر مجاور، کل ساکنان این گروه از روستاها به یکباره و بدون رخداد مهاجرتی از جمعیت روستایی کاسته شده و به جمعیت شهری اضافه و موجب افزایش جمعیت شهری در مقطع بعدی سرشماری می شوند. به عبارت دیگر افزایش جمعیت شهری را نباید صرفاً افزایش جمعیت نقاط شهری هر مقطع در مقطع بعدی دانست. همانگونه که نباید کاهش احتمالی جمعیت روستایی در یک دوره نسبت به دوره قبل را الزاماً کاهش جمعیت نقاط دانست.

میزان شهرنشینی در نواحی مختلف استان متفاوت است. شهرستان قزوین باتوجه به برخورداری از ۷ نقطه پر جمعیت شهری، بیشترین میزان شهرنشینی در بین شهرستان های استان را با ۷۹,۶ درصد داشته است. شهرستان بویین زهرا علیرغم تساوی با شهرستان قزوین در تعداد نقاط (۷ نقطه شهری) به دلیل واقع شدن بخش عمده ای از گستره شهرستان در ناحیه دشتی و برخورداری از روستاهای متعدد و پر جمعیت (در مقایسه با جمعیت نقاط شهری) کمترین میزان شهرنشینی استان با ۳۸,۷۸ درصد را داشته است. شهرستان های البرز، تاکستان و آبیک به ترتیب با ۷۲/۰۸ درصد (در ۳ نقطه شهری) ۶۱,۳۳ درصد (در ۵ نقطه شهری) و ۵۵,۳۸ درصد (در ۲ نقطه شهری) جمعیت شهری از نظر میزان شهرنشینی در رتبه های بعدی بوده اند.

وضعیت جمعیت شهرهای استان قزوین در مقاطع مختلف سرشماری در جدول شماره ۳-۴ ارایه شده است. همانگونه که ملاحظه می شود، تعداد زیادی از نقاط شهری استان در مقاطع اخیر به شبکه شهری استان پیوسته اند و حتی در مقطع قبلی بیش از نیمی از شهرهای فعلی در زمره نقاط روستایی استان بوده اند.

نرخ رشد متوسط سالانه شهرهای استان در دهه اخیر ۲/۴۷ درصد بوده است. شهر قزوین مرکز استان، رشد متوسطی (۲/۰۱درصد) که اندکی کمتر از متوسط رشد کل جامعه شهری

است را تجربه کرده است. شهرهای معلم کلایه و آوج که هردو از نقاط شهری ناحیه کوهستانی استان، یکی در شمال و دیگری در جنوب هستند، به دلیل دوربودن از مناطق پرتحرک وتوسعه یافته استان و محدودیت زمینه های فعالیتی رشد منفی داشته اند. شهرهای اسفرورین،خرمدشت، شال ، دانسفهان ، ضیاء آباد ، سیردان و کوهین نیز شهرهایی بوده اند که نرخ رشد پایینی (کمتر از ۱ درصد) را تجربه کرده اند. از این گروه دو نقطه شهری در ناحیه کوهستانی شمال استان و ۴ نقطه دیگر در ناحیه تجمعی سطح ۲ استان به مرکزیت تاکستان قرار دارند؛ ولی این نقاط نیز عموماً از محورهای اصلی توسعه فاصله دارند.

جدول شماره ۳-۴- جمعیت نقاط شهری استان قزوین –سالهای ۱۳۵۵تا ۱۳۸۵

ردیف	شهرستان	شهر	جمعیت				متوسط نرخ رشد ۸۵-۷۵
			آبان ۱۳۵۵	مهر۱۳۶۵	آبان ۱۳۷۵	آبان ۱۳۸۵	
۱	قزوین	قزوین	۱۳۹۲۵۸	۲۴۸۵۹۱	۲۹۱۱۱۷	۳۵۵۳۳۸	۲,۰۱
۲		اقبالیه	۲۱۷۹	۹۹۳۳	۳۱۴۶۹	۴۹۲۴۶	۴,۵۸
۳		رازمیان	۱۰۵	۱۰۹	۷۹۵	۱۲۰۳	۴,۲۳
۴		معلم کلایه	۶۶۹	۹۰۸	۳۱۲۹	۲۴۳۸	-۲,۴۶
۵		محمودآباد نمونه	۱۱۲۶	۵۵۹۱	۱۱۴۰۸	۱۹۶۷۹	۵,۶۰
۶		کوهین	۹۰۶	۱۲۳۲	۱۴۵۱	۱۵۹۲	۰,۹۳
۷		سیردان	۹۱۵	۷۲۸	۴۲۸	۴۶۸	۰,۹۰
۸	الوند	الوند	۴۵۰۵	۳۹۹۳۸	۶۰۷۵۸	۶۹۳۴۳	۱,۳۳
۹		بیدستان	۷۵۸	۳۳۱۳	۱۲۲۶۱	۲۰۱۱۰	۵,۰۷
۱۰		محمدیه	۲۶۴	۳۷۲	۲۷۹۵۵	۴۱۸۱۶	۴,۱۱
۱۱	آبیک	آبیک	۲۵۶۸	۱۷۰۷۴	۳۳۵۵۱	۴۷۴۸۷	۳,۵۳
۱۲		خاکعلی	۱۴۰۴	۲۱۴۸	۲۴۳۵	۳۱۴۶	۲,۵۹
۱۳	تاکستان	تاکستان	۲۰۰۳۱	۳۸۵۲۱	۵۴۲۰۰	۷۴۲۵۲	۳,۲۰
۱۴		اسفرورین	۵۶۴۴	۱۰۰۵۰	۱۱۸۹۶	۱۲۱۱۳	۰,۱۸
۱۵		ضیاء آباد	۴۵۱۰	۵۴۵۵	۷۹۳۱	۸۶۵۶	۰,۸۸
۱۶		خرمدشت	۳۷۲۵	۴۹۱۲	۶۱۶۳	۶۳۰۸	۰,۲۳
۱۷		نرجه	۲۷۷۱	۳۹۷۳	۴۳۱۲	۵۱۱۸	۱,۷۳
۱۸	بوئین زهرا	بوئین زهرا	۳۱۴۵	۵۴۷۵	۹۹۸۰	۱۶۴۲۱	۵,۱۱
۱۹		آوج	۲۳۹۴	۳۴۶۵	۴۲۱۱	۴۲۰۴	-۰,۰۲
۲۰		دانسفهان	۴۵۴۳	۶۹۶۰	۸۰۵۲	۸۷۰۴	۰,۷۸
۲۱		شال	۷۷۴۹	۱۲۵۸۱	۱۴۱۴۸	۱۵۱۱۵	۰,۶۶
۲۲		آبگرم	۹۶۹	۲۳۶۹	۴۳۱۷	۵۴۱۶	۲,۲۹
۲۳		ارداق	۲۹۴۴	۴۲۲۱	۴۲۱۱	۴۸۳۹	۱,۴۰
۲۴		سگز آباد	۲۸۷۳	۳۹۴۲	۴۳۴۴	۵۷۴۷	۲,۸۴
استان			۲۱۵۹۵۵	۴۳۱۸۶۱	۶۱۰۴۲۱	۷۷۸۷۵۹	۲,۴۷

(ماخذ: سرشماریهای عمومی نفوس و مسکن - مرکز آمار ایران)
نقاط روستایی در هر مقطع

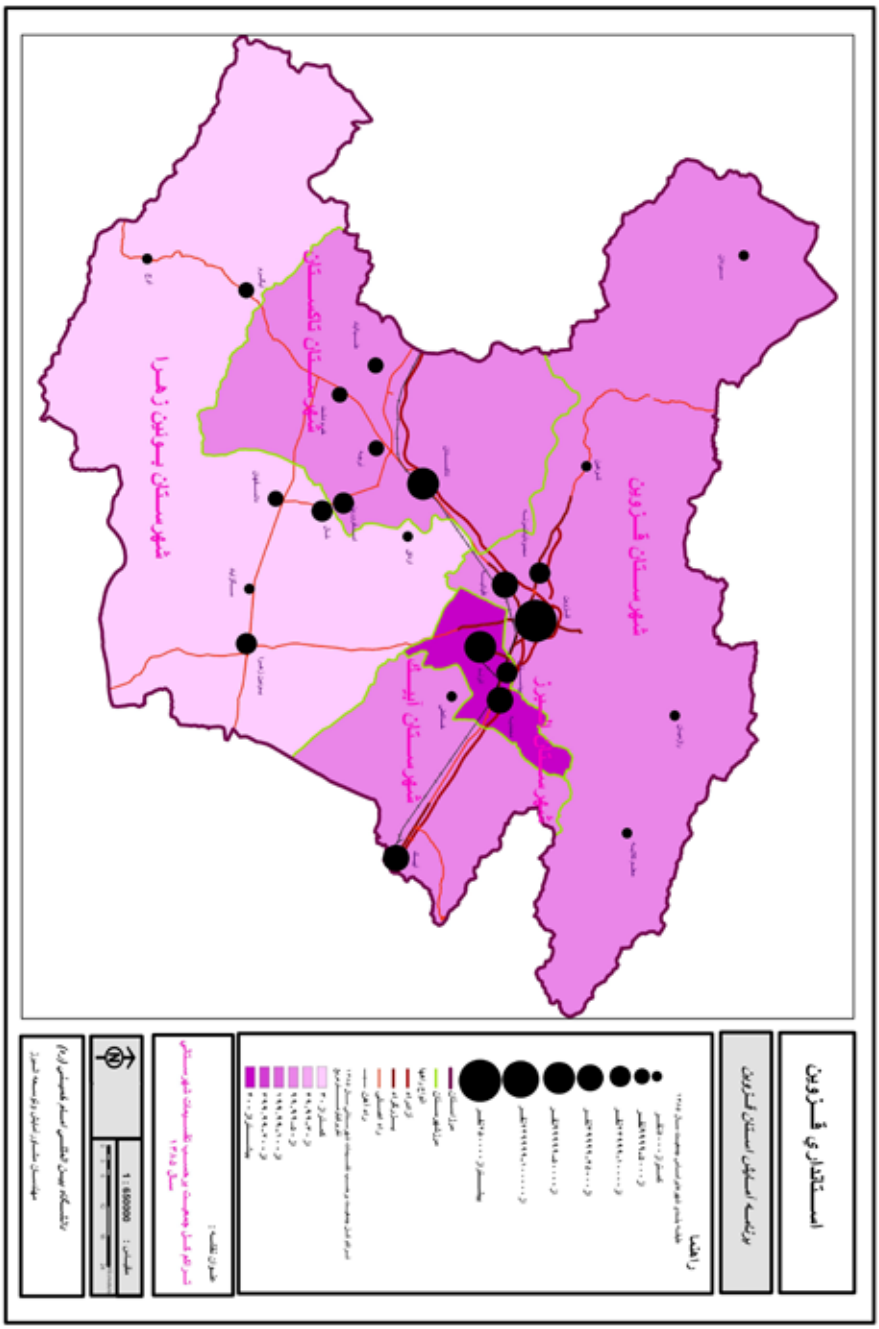

نقشه ۳-۵ تراکم جمعیت شهرستانی ۸۵

گروه بعدی شهرهای با رشد متعادل بین ۱ تا ۳ در صد هستند. این گروه که شامل شهر های الوند، ارداق، نرجه، قزوین، آبگرم، خاکعلی و سگز آباد می باشند، به غیر از الوند و قزوین بقیه شهرهای کوچکی هستند که در دوره اخیر به شبکه شهری استان اضافه شده اند و این رشد نشان می دهد که توان نسبتاً خوبی برای جذب جمعیت داشته اند.

بالاخره شهرهای با رشد بالای ۳ درصد استان شامل شهرهای تاکستان، آبیک، محمدیه، رازمیان، اقبالیه، بیدستان، بوئین زهرا و محمودآباد نمونه هستند. در این گروه به جز شهر های بویین زهرا که مرکز یک منطقه وسیع کشاورزی در استان میباشد و شهر کوچک رازمیان که در ناحیه کوهستانی شمال قرار دارد، بقیه در حواشی محور اصلی توسعه استان و بیشتر آنها در حول وحوش قزوین قرار دارند.

در ساختار نظام شهری استان به لحاظ سطوح سلسله مراتبی جمعیت، عدم تناسب نسبتاً شدیدی ملاحظه می شود. در این نظام شهر قزوین با جمعیت ۳۵۵ هزار نفری خود در رده شهرهای ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر قرار دارد. در رده شهرهای ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر در حال حاضر شهری در استان وجود ندارد. شهرهای رده بعدی تاکستان و الوند هستند که در نیمه پایینی شهرهای ۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر قرار می گیرند. شهرهای اقبالیه، آبیک و محمدیه بین ۲۵ تا ۵۰ هزار نفر جمعیت دارند. سایر شهرهای استان کمتر از ۲۵ هزار نفر جمعیت دارند که فقط شهرهای بیدستان، محمودآباد نمونه، بوئین زهرا، شال و اسفرورین بیش از ۱۰ هزار نفر جمعیت دارند و ۱۳ شهر استان کمتر از ۲۵ هزار نفر جمعیت را در خود جای داده اند.

این عدم تناسب در ساختار جمعیتی شهرها وقتی با توزیع نا مناسب فضایی آنها همراه می شود، موجب تشدید عدم تعادل در ساختار فضایی شهرها می شود. اگر شهرهای بالای ۲۵ هزار نفر استان را به عنوان شهرهایی که می توانند نقش مراکز خدمات ناحیه ای را در سطوح بعدی مرکز استان ایفا نمایند، بپذیریم، فقط دو شهر تاکستان و آبیک از موقعیت نسبتاً مناسبی در غرب و شرق استان برخوردارند و الوند، اقبالیه و محمدیه در حوزه نفوذ کامل قزوین قرار دارند. از سوی دیگر شهرهای بویین زهرا و شهرهای ناحیه کوهستانی و کوهپایه ای استان که موقعیت های خوبی برای پذیرش نقش مراکز ناحیه ای را دارند، از جمعیت لازم برای استقرار خدمات لازم در این مراکز را نداشته و می بایست از این نظر تقویت شوند.

در مجموع می توان گفت که الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی در هر منطقه طبیعتاً تابعی

از الگوی کلان سازمان فضایی منطقه است. بویژه نقاط شهری که از ارکان اصلی شکل گیری ساختار فضایی منطقه اند، نمی توانند از الگویی متفاوت از الگوی اصلی ساختار فضایی پیروی کنند. به عنوان مثال در جایی که ساختار فضایی بر اساس یک الگوی متمرکز و قطبی شکل گرفته است، قاعدتاً پراکندگی نقاط سکونتگاهی شهری نیز الگویی متمرکز خواهد داشت.

در شرایط کنونی که ساختار فضایی استان قزوین به میزان زیادی متأثر از عبور یکی از شاهراههای اصلی کشور یعنی محور آبیک- قزوین-تاکستان بوده و بر اساس یک الگوی خطی شکل گرفته است، الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی شهری نیز از همان الگو تبعیت می نماید، هرچند که تمرکز جمعیت در برخی از نقاط این محور مشهود تر بوده که در مباحث قبلی به آن اشاره شد.

نقشه۳-۹ الگوی استقرار مراکز شهری استان در حواشی محور اصلی ارتباطی استان را نشان می دهد. همانگونه که مشاهده می شود، تعداد ۱۲ نقطه از ۲۴ نقطه شهری استان در سال ۱۳۸۵ در فاصله ۱۰ کیلومتری از طرفین این محور قرار دارند. هرچند شهرهای واقع در این محدوده به لحاظ تعداد نیمی از نقاط شهری استان را شامل می شوند، ولی اکثر شهرهای پرجمعیت استان را شامل می شوند. این مجموعه که شامل شهرهای آبیک، خاکعلی، محمدیه، بیدستان، الوند، قزوین، محمودآباد، اقبالیه، ارداق، تاکستان، نرجه و ضیاآباد می باشند، مجموعاً نزدیک به ۷۰۰ هزار نفر معادل حدود ۹۰ درصد جمعیت استان را در خود جای داده اند.

در این نقشه همچنین محدوده تراکم روستاهای مرکزی که بر اساس شاخص مرکزیت وزنی جمعیت سال ۱۳۸۵ طبقه بندی شده اند، نشان داده شده است. همانگونه که قبلاً هم اشاره شد، به دلیل وجود شرایط بهتر طبیعی و اقلیمی غالب روستاهای بزرگ و پر جمعیت استان در ناحیه دشت میانی استان استقرار یافته اند.

۳-۵-۲- توزیع جمعیت در سکونتگاه‌های روستایی

جدول شماره ۳-۵ تعداد و جمعیت روستاهای استان در سطوح مختلف جمعیتی را در سال ۱۳۸۵ نشان می دهد. این جدول پراکندگی جمعیت روستایی استان قزوین را در ۶ سطح جمعیتی نشان می دهد. سرشماری سال ۱۳۸۵ حاکی از آن است که روستاهای زیر ۱۰۰ نفر سکنه، مجموعاً بیش از ۴۱ درصد از کل روستاهای استان را تشکیل می دهند. اما نکته حائز اهمیت پوشش ۴/۲ درصدی این حجم وسیع از روستاهای استان از کل جمعیت

روستایی استان است. روستاهایی که دارای جمعیتی بین ۱۰۰ تا ۲۵۰ نفر هستند بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ نزدیک به ۲۲ درصد از کل روستاها را پوشش داده اند، اما همین دسته از روستاها تقریباً ۹ درصد از کل جمعیت روستایی استان در سال ۱۳۸۵ را دربرداشته اند. در مجموع سهم تعداد روستاهای استان در سطوح مختلف جمعیتی از یک روند متعادل و کاهنده از پایین ترین سطح جمعیتی تا بالاترین سطح برخوردار است. سهم جمعیت روستاها در سطوح مختلف نیز از یک روند افزایشی منظم برخوردار است. در مجموع ۸۱۳ روستا از ۹۰ روستا معادل ۹۰/۳ درصد از تعداد آنها روستهای کمتر از ۱۰۰۰ نفر هستند که ۴۶/۸ درصد جمعیت روستایی استان را در خود جای داده اند.

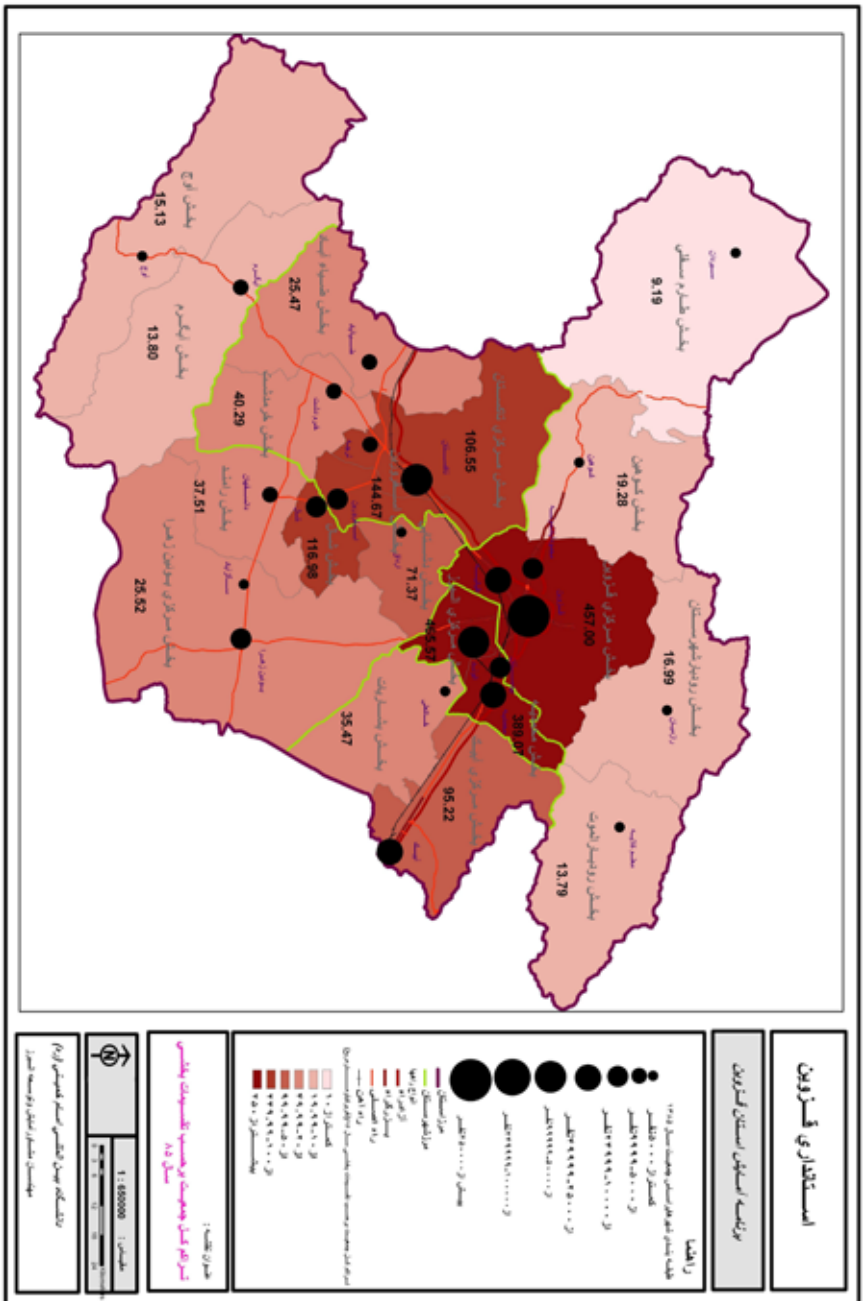

نقشه ۳-۶ تراکم جمعیت بخشی ۸۵

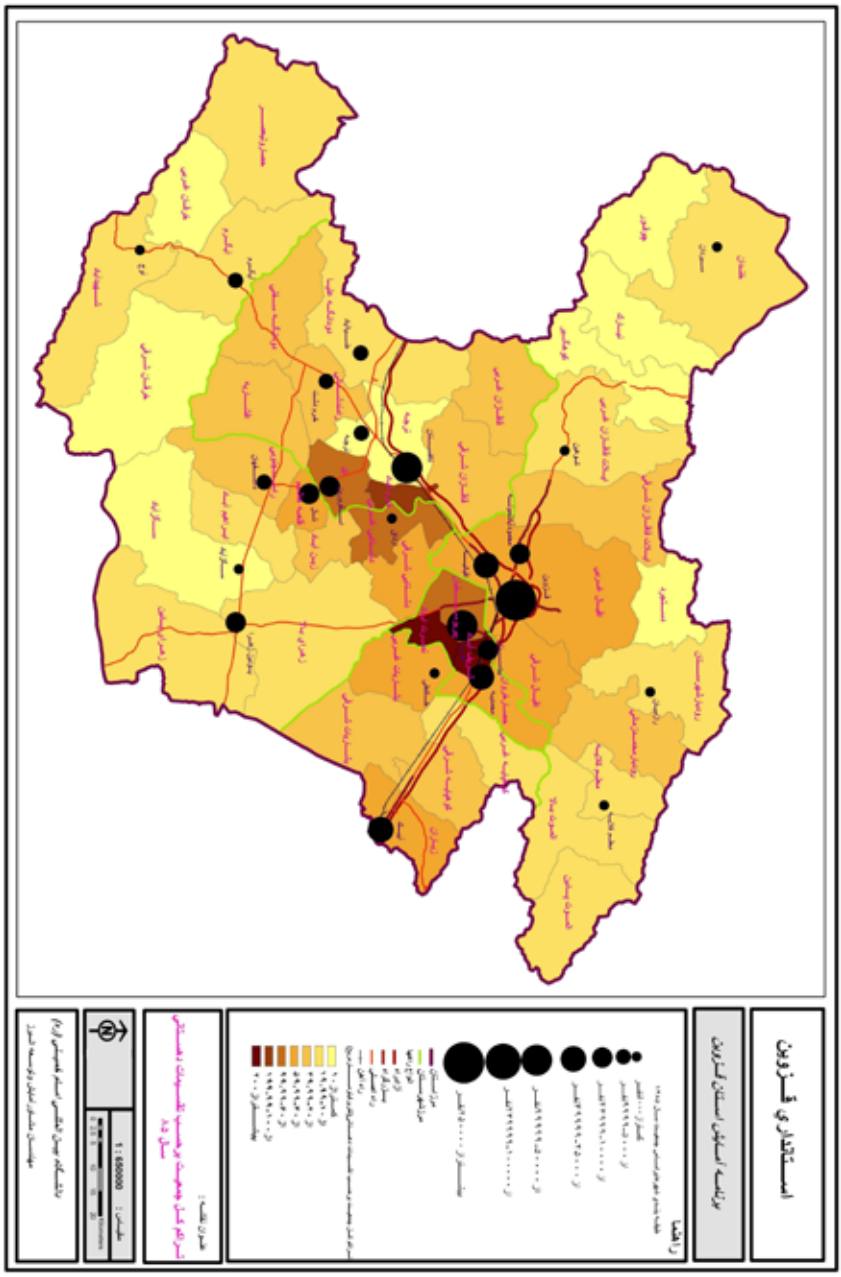

نقشه ۳-۷ ترکم جمعیت دهستانی ۸۵

نقشه ۳-۸ الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی

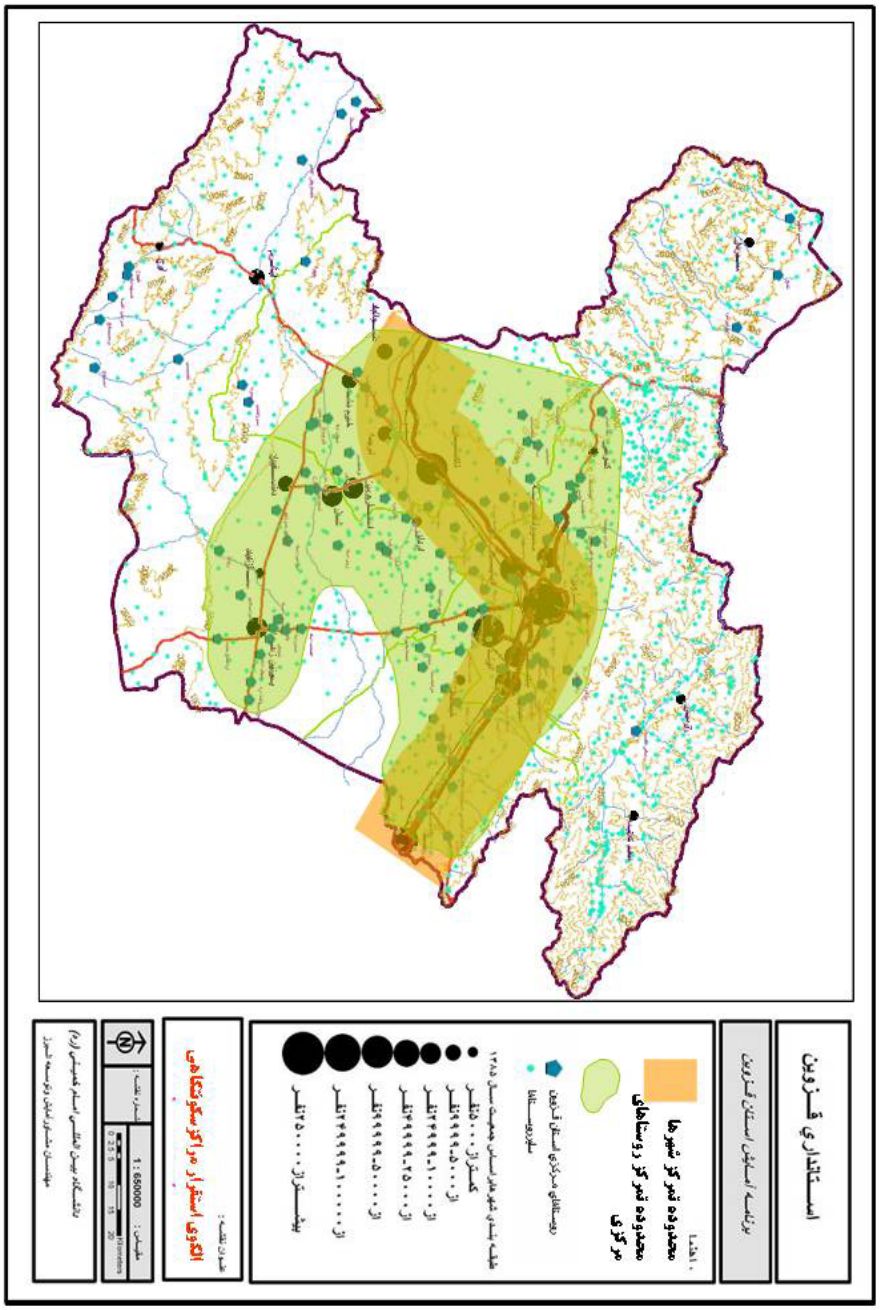

ملاحظه نقشه شماره ۳-۸ نشان می دهد که این روستاها در تمام سطح استان پراکنده هستند ولی تراکم آنها در نواحی کوهپایه ای و کوهستانی شمال استان مشهود تر است. روستاهای با جمعیت بیش از ۱۰۰۰ نفر که تعداد آنها ۸۷ روستا معادل ۹/۶ درصد تعداد ولی جمعیت انها ۵۳/۲ درصد جمعیت روستایی است، بیشتر در ناحیه مرکزی استان استقرار یافته اند.

جدول شماره ۳-۵- جمعیت و تعداد روستاهای استان قزوین به تفکیک طبقات جمعیتی در سال ۱۳۸۵

طبقات جمعیتی روستاها	جمعیت			تعداد روستا		
	مطلق	نسبی	تجمعی	مطلق	نسبی	تجمعی
جمع	۳۶۵۲۰۳	۱۰۰		۹۰۰	۱۰۰	
کمتر از ۱۰۰ نفر	۱۵,۲۹۳	۴,۲	۴,۲	۳۷۱	۴۱,۲	۴۱,۲
۱۰۰ تا ۲۵۰ نفر	۳۲,۹۲۲	۹,۰	۱۳,۲	۲۰۰	۲۲,۲	۶۳,۴
۲۵۰ تا ۵۰۰ نفر	۵۰,۵۶۴	۱۳,۸	۲۷,۰	۱۴۱	۱۵,۷	۷۹,۱
۵۰۰ تا ۱۰۰۰ نفر	۷۲,۳۱۴	۱۹,۸	۴۶,۸	۱۰۱	۱۱,۲	۹۰,۳
۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ نفر	۹۶,۶۵۵	۲۶,۵	۷۳,۳	۶۶	۷,۳	۹۷,۷
بیشتر از ۲۵۰۰ نفر	۹۷,۴۵۵	۲۶,۷	۱۰۰,۰	۲۱	۲,۳	۱۰۰,۰

(مرکز آمار ایران- سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵)

توزیع شهرستانی جمعیت روستایی استان با حدود ۳۶۵ هزار نفر (معادل ۳۲ درصد جمعیت استان) در سال ۱۳۸۵ که در ۹۰۰ نقطه روستایی سکونت داشته اند، بدین ترتیب بوده است که حدود ۴۵ درصد از تعداد روستاهای استان معادل ۴۰۶ روستا با ۳۰ درصد از مجموع جمعیت روستایی در محدوده شهرستان قزوین استقرار داشته اند. شهرستان بوئین زهرا با ۲۴۸ روستا و جمعیت بیش از ۲۶ درصد در رده بعدی قرار دارد. ملاحظه می شود که تعداد روستاهای شهرستان بویین زهرا بسیار کمتر از قزوین ولی سهم جمعیتی آنها چندان متفاوت نیست که این امر نشان‌دهنده وجود سهم بیشتر روستاهای پر جمعیت در این شهرستان است. شهرستانهای تاکستان، آبیک و البرز به ترتیب با ۱۳۱، ۹۱ و۲۴ روستا و سهم جمعیتی به ترتیب معادل ۱۸ ،۱۱ و ۱۳ درصد در رتبه های بعدی قرار داشته اند. در این رابطه تعداد اندک روستاهای شهرستان البرز در مقایسه با سهم جمعیت آنها که

نشان‌دهنده وجود روستاهای بزرگ در این شهرستان است، قابل ذکر است.

فراوانی تعداد روستاها در سطوح مختلف جمعیتی در شهرستانها در جدول شماره ۳-۶ نشان داده شده است. همانگونه که ملاحظه می شود نزدیک به نیمی از روستاهای شهرستان قزوین روستاهای کوچک با جمعیت کمتر از ۱۰۰ نفر بوده اند. این روستاها عموماً در ناحیه کوهستانی شمال استان قرار دارند. در مقابل سهم روستاهای بزرگ این شهرستان نسبت به سایر شهرستانها کمتر است. شهرستانهای آبیک و بویین زهرا از نظر سهم روستاهای کوچک در رده های بعدی قرار دارند.

از سوی دیگر سهم روستاهای بزرگ در شهرستان البرز بیش از سایرین است. به نظر می رسد، این روستاها عموماً فعالیت غیر کشاورزی داشته و بیشتر روستاهای خوابگاهی برای شاغلین صنعتی واحدهای تولیدی این شهرستان هستند. شهرستان های تاکستان که به لحاظ سهم روستاهای بزرگ(بالای ۱۰۰۰نفر) در رده دوم قرار دارد و بویین زهرا به لحاظ تعداد این روستاها با یکدیگر برابرند ولی با توجه به تعداد بیشتر کل روستاهای شهرستان بویین زهرا سهم این شهرستان از این روستاها کمتر است.

جدول شماره ۳-۶-پراکندگی روستاهای استان براساس طبقات جمعیتی به تفکیک شهرستان ۱۳۸۵

شهرستان	کمتر از ۱۰۰ نفر		از ۱۰۰ تا ۲۴۹ نفر		از ۲۵۰ تا ۴۹۹ نفر		از ۵۰۰ تا ۹۹۹ نفر		از ۱۰۰۰ تا ۲۴۹۹ نفر		از ۲۵۰۰ نفر بالا		جمع کل
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
آبیک	۳۶.۳	۳۳	۱۹.۸	۱۸	۲۰.۹	۱۹	۱۲.۱	۱۱	۷.۷	۷	۳.۳	۳	۹۱
البرز	۳۳.۳	۸	۱۲.۵	۳	۴.۲	۱	۱۲.۵	۳	۱۶.۷	۴	۲۰.۸	۵	۲۴
بوئین زهرا	۳۵.۵	۸۸	۲۱.۴	۵۳	۱۸.۱	۴۵	۱۵.۳	۳۸	۸.۱	۲۰	۱.۶	۴	۲۴۸
تاکستان	۳۲.۱	۴۲	۱۶.۸	۲۲	۱۹.۱	۲۵	۱۳.۷	۱۸	۱۵.۳	۲۰	۳.۱	۴	۱۳۱
قزوین	۴۹.۳	۲۰۰	۲۵.۶	۱۰۴	۱۲.۶	۵۱	۷.۶	۳۱	۳.۷	۱۵	۱.۲	۵	۴۰۶
استان	۴۱.۲	۳۷۱	۲۲.۲	۲۰۰	۱۵.۷	۱۴۱	۱۱.۲	۱۰۱	۷.۳	۶۶	۲.۳	۲۱	۹۰۰

(مرکز آمار ایران- سرشماری های نفوس و مسکن)

۳- ۶- پیوندهای موجود بین استان قزوین و سایر استان‌ها[۱۶]

اتصال بین اشیا یا عقاید به گونه ای که هر بخش تکمیل کننده بخش دیگر باشد پیوند نامیده می شود. پیوند تنها بیانگر وجود رابطه نیست، بلکه به معنی الحاق و یکی شدن است. در اینجا منظور از پیوند مجموع جریانهای آشکار و پنهان انسان، سرمایه، تولید، کالا، ارتباطات، فناوری و ... بین مراکز جمعیتی مختلف است. در این زمینه پیوند بین آن دسته از فعالیتهای کلیدی که با ایجاد وحدت و یکپارچگی بین مراکز جمعیتی مختلف اعم از شهر یا روستا موجب توسعه منطقه می شوند مورد تأکید و توجه جدی قرار خواهد گرفت.

بررسی پیوندها که در چارچوب استراتژی شبکه ای انجام میشود ما را قادر می سازد که در تدوین برنامه های توسعه اولاً به عوامل تأثیر گذار در توسعه توجه کنیم و ثانیا با شناخت روابط و چگونگی تأثیر متقابل آنها بر یکدیگر که در قالب بررسی انواع پیوندها صورت می-گیرد ، چارچوب سیاستگذاری واحدی را برای نقاط شهری و روستایی و یا سایر نقاط هم پیوند ارایه دهیم . در راهبرد شبکه ای تقسیم نقاط شهری وروستایی در دنیای ارتباطات و کاهش فاصله ها معنی چندانی ندارد بلکه جریان های مختلف کالا ، نیروی انسانی ، خدمت ، منابع مالی و مانند آن است که به صورت شبکه ای به فضای زندگی انسانها شکل میدهد . فضایی که تنها کارکردی یا مفعول نیست بلکه عامل مهمی در فرایند توسعه به حساب میآید. مزیت دیگر استفاده از شناخت پیوندها، حرکت در مسیرتحقق توسعه پایدار است . زیرا در این چارچوب جریانهای مختلف موجود درساختار فضایی که دریک دوره زمانی طولانی شکل گرفته اند ، مورد تحلیل واقع می شوند.

مفهوم شبکه فوق العاده کلی و گسترده است و می توان آن را به بسیاری از پدیده ها در جهان تعمیم داد. تحلیل شبکه ای مشتمل بر انتساب مجموعه ای از«روابط» به مجموعه ای معین از«موجودیت ها» یا هستی های مشخص است.شبکه جاده ها نقاط معینی را با رابطه «سفر» به یکدیگر متصل می کند. در حالی که شبکه های الکتریکی، منابع نیروی مختلف را به وسیله برق یا رابطه «تأمین برق» به هم متصل می کنند. بررسی روابط در تحلیل شبکه ای نقش محوری دارد. زیرا ماهیت تماس های متقابل بین مردم، گروهها و سازمان ها از این طریق تعریف می شود. روابط دارای ویژگی های مهمی هستند. مانندتعداد، قدرت،

۱۶- برداشت و تلخیص از واژه نامه و راهنمای برنامه آمایش استان- مرکز ملی امایش سرزمین

تقارن،شفافیت،تعامل و چندگانگی.

پیوندهای شبکه ای زمانی شکل می گیرند که یک یا چند ارتباط بین مجموعه ای از مردم،گروهها یا سازمان‌ها، بوجود می آید. برای مثال در چارچوب سازمانی، فاراس، منگ و راسل(۱۹۷۷)، سه شبکه ارتباطی برجسته و مهم در رابطه با تولید، نگهداری و نوآوری، مشخص کرده اند.

پیوند های موجود بین سکونتگاه‌ها را می توان از جنبه های مختلفی مثل پیوندهای فیزیکی ، پیوندهای اقتصادی، پیوندهای جمعیتی، پیوندهای اجتماعی وفرهنگی، پیوندهای خدماتی یا پیوندهای تکنولوژیک مورد بررسی قرار داد. خلاصه اهم دستاوردهای این بخش از مطالعات برنامه آمایش استان به شرح زیر می باشد:

۳-۶-۱ پیوندهای فیزیکی

تحلیل وضعیت شبکه حمل و نقل استان: بررسی موقعیت قرارگیری استان قزوین در نقشه جغرافیایی و شبکه راه های کشور یادآور موقعیت ژئوپلتیکی بی بدیل ایران در منطقه خاورمیانه، و منطقه خاورمیانه در آسیای جنوب غربی است، چرا که همان گونه که منطقه خاورمیانه متصل کننده غرب آسیای جنوبی و شبه قاره هند از سمت شرق، جنوب آسیای میانه و قفقاز از سمت شمال، جنوب شرقی اروپا از سمت شمال غربی، شمال شرقی آفریقا از سمت جنوب غربی و جنوب به یکدیگر می باشد به گونه ای که در آثار نویسندگان و متخصصان جغرافیای سیاسی لولای سه قاره نام گرفته است، استان قزوین نیز با قرار گرفتن بر سر راه مسیرهای ترانزیتی و کریدورهای بین المللی کشور اعم از شمال شرق- مرکز- شمال غرب، شمال شرق- مرکز- غرب، شمال شرق- مرکز- جنوب غرب، شمال- مرکز- جنوب شرق، شمال- مرکز- جنوب، شمال- مرکز- جنوب غرب، شمال- غرب، شمال غرب- مرکز- جنوب شرق و شمال غرب- مرکز- جنوب، از طریق محورهای آزادراه قزوین- تهران (و ادامه آن تا مرز ترکمنستان)، آزادراه قزوین- زنجان (و ادامه آن تا مرز ترکیه و جمهوری آذربایجان)، محور قزوین- همدان (و ادامه آن تا مرز عراق)، قزوین- بوئین زهرا- قم (و ادامه آن از یک طرف به سمت کرمان و بندر عباس و از طرف دیگر به سمت شیراز و بندر بوشهر) دارای موقعیت برجسته‌ای در کشور، از لحاظ قرار گیری در مسیر ترانزیت و کریدورهای بین المللی می باشد. میزان بار ترانزیتی حمل شده (اعم از مواد

نفتی و غیرنفتی به جز سوآپ) در کشور که از استان قزوین می گذرد، بر اساس خلاصه گزارش کالاهای عبوری از کشور در سال ۱۳۸۵ که توسط سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور منتشر شده است، بالغ بر ۲ میلیون تن بوده است که در مقایسه با کل بار ترانزیت شده در کشور (حدود ۵,۶ میلیون تن) بیش از ۳۶,۵ درصد از کل بار ترانزیتی وارده به کشور در محدوده استان قزوین حمل شده است که از این میزان ۵۸۰۲۵۴ تن (۲۸,۱ درصد) از طریق محور تهران- رشت، ۷۰۲۹۵ تن (۳,۴ درصد) از طریق محور تهران- همدان، ۱۰۲۴۲۵۰ تن (۴۹,۶درصد) از طریق محور تهران- تبریز، ۳۸۳۲۰۰ تن (۱۸,۶درصد) از طریق محور رشت- همدان و ۵۰۳۷ تن (۰,۲درصد) از طریق محور تبریز- همدان حمل شده است. از مجموع بیش از ۴,۴ میلیون تن بار حمل شده از استان قزوین به سایر استان های کشور در سال ۱۳۸۵ بیش از ۵۹درصد آن به مقصد استان های همجوار حمل شده است(حدود ۲,۶ میلیون تن) که بیش از نیمی از آن (۵۱,۰۵درصد) به مقصد استان تهران،۱۵,۷۱درصد به مقصد استان زنجان، ۱۰,۹۱درصد به مقصد استان مرکزی، ۹,۷۷درصد به مقصد استان همدان، ۸,۶۶درصد به مقصد استان گیلان و مابقی (۳,۹درصد) به مقصد استان مازندران حمل شده است. استان تهران در بین کلیه استان های کشور از لحاظ میزان بار حمل شده از استان قزوین به مقصد آنها، حائز رتبه اول، استان زنجان رتبه دوم، استان مرکزی رتبه چهارم، استان همدان رتبه ششم، استان گیلان رتبه هفتم و استان مازندران حائز رتبه دوازدهم می باشد.

همچنین از مجموع بیش از ۵,۴ میلیون تن بار حمل شده از سایر استان های کشور به مقصد استان قزوین حدود ۲,۸ میلیون تن (معادل ۵۱,۴ درصد) آن از استان های همجوار به مقصد استان قزوین حمل شده است که بیش از نیمی از این مقدار (۵۴,۷۷درصد) از استان تهران، ۱۵,۴۵درصد از استان مرکزی، ۱۰,۴۹درصد از استان گیلان، ۸,۶۳درصد از استان زنجان، ۷,۱۱درصد از استان همدان و مابقی (۳,۵۵درصد) از استان مازندران به مقصد استان قزوین حمل شده است. استان تهران در بین کلیه استان های کشور از لحاظ میزان بار حمل شده از آنها به مقصد استان قزوین حائز رتبه اول، استان مرکزی رتبه چهارم، استان گیلان رتبه ششم، استان زنجان رتبه هفتم، استان همدان رتبه نهم و استان مازندران حائز رتبه پانزدهم می باشد.

جدول شماره۳-۷-تناژ بار حمل شده از استان قزوین به مقصد استان های همجوار در سال ۱۳۸۵(هزارتن)

شرح	تهران	زنجان	مرکزی	همدان	گیلان	مازندران	جمع
استان قزوین	۱۳۴۲	۴۱۳	۲۸۷	۲۵۷	۲۲۸	۱۰۳	۲۶۲۸
درصد از بار حمل شده به استان‌های همجوار	۵۱،۰۵	۱۵،۷۱	۱۰،۹۱	۹،۷۷	۸،۶۶	۳،۹۰	۱۰۰
درصد از بار حمل شده به استان‌های کشور	۳۰،۲۲	۹،۲۹	۶،۴۶	۵،۷۸	۵،۱۳	۲،۳۱	۵۹،۱۹
درصد سهم از تولید ناخالص داخلی کشور (۱۳۸۳)	۳۰،۸۲	۱،۰۷	۲،۷۳	۱،۸۵	۲،۶۶	۴،۱۷	۴۳،۳
درصد سهم از کل جمعیت کشور (۱۳۸۵)	۱۹،۰۳	۱،۳۷	۱،۹۲	۲،۴۲	۳،۴۱	۴،۱۴	۳۲،۲۹
فاصله از قزوین تا مرکز استان (کیلومتر)	۱۴۸	۱۷۱	۴۲۲	۲۳۴	۱۷۷	۴۰۰	-

(**مأخذ: سازمان حمل و نقل و** پایانه های کشور)

جدول شماره۳-۸-تناژ بار حمل شده از استان های همجوار به مقصد استان قزوین در سال ۱۳۸۵

شرح	تهران	مرکزی	گیلان	زنجان	همدان	مازندران	جمع
استان قزوین	۱۵۲۸	۴۳۱	۲۹۳	۲۴۱	۱۹۸	۹۹	۲۷۸۹۰
درصد از بار حمل شده از استان‌های همجوار	۵۴,۷۷	۱۵,۴۵	۱۰,۴۹	۸,۶۳	۷,۱۱	۳,۵۵	۱۰۰
درصد از بار حمل شده از استان‌های کشور	۲۸,۱۳	۷,۹۴	۵,۳۹	۴,۴۳	۳,۶۵	۱,۸۲	۵۱,۳۶
درصد سهم از تولید ناخالص داخلی کشور (۱۳۸۳)	۳۰,۸۲	۲,۷۳	۲,۶۶	۱,۰۷	۱,۸۵	۴,۱۷	۴۳,۳
درصد سهم از کل جمعیت کشور (۱۳۸۵)	۱۹,۰۳	۱,۹۲	۳,۴۱	۱,۳۷	۲,۴۲	۴,۱۴	۳۲,۲۹
فاصله از قزوین تا مرکز استان (کیلومتر)	۱۴۸	۴۲۲	۱۷۷	۱۷۱	۲۳۴	۴۰۰	-

(**مأخذ: سازمان حمل و نقل و** پایانه های کشور)

جدول شماره (۳-۹)- بار حمل شده از استان قزوین به مقصد استان های کشور در سال ۱۳۸۵

رتبه	استان	بار (تن)	درصد
۱	تهران	۱۳۴۱۷۸۶,۰۸۹	۳۰,۲
۲	زنجان	۴۱۲۸۲۲,۵۲۸	۹,۳
۳	اصفهان	۳۶۷۷۸۲,۴۱۷	۸,۳
۴	مرکزی	۲۸۶۶۲۰,۲۶۷	۶,۵
۵	آذربایجان شرقی	۲۷۲۱۸۶,۴۲۳	۶,۱
۶	همدان	۲۵۶۷۳۸,۲۴	۵,۸
۷	گیلان	۲۲۷۶۵۴,۶۵۳	۵,۱
۸	کرمانشاه	۱۷۸۵۷۰,۶۸۱	۴,۰
۹	خراسان رضوی	۱۳۱۷۱۶,۳۶۷	۳,۰
۱۰	فارس	۱۰۷۴۸۹,۶۳۴	۲,۴
۱۱	خوزستان	۱۰۳۱۰۲,۳۶	۲,۳
۱۲	مازندران	۱۰۲۵۶۴,۶۰۱	۲,۳
۱۳	آذربایجان غربی	۶۹۶۰۱,۵۱۶	۱,۶
۱۴	یزد	۶۸۶۹۴,۹۲۱	۱,۵
۱۵	هرمزگان	۶۸۱۲۵,۱۲۵	۱,۵
۱۶	کرمان	۶۷۳۳۰,۵۲	۱,۵
۱۷	قم	۶۰۸۳۷,۷۱۶	۱,۴
۱۸	کردستان	۵۸۷۶۸,۳۳۱	۱,۳
۱۹	سمنان	۴۶۹۳۶,۰۴۲	۱,۱
۲۰	لرستان	۳۳۸۲۷,۵۸۳	۰,۸
۲۱	گلستان	۳۲۸۷۳,۲۴۲	۰,۷
۲۲	اردبیل	۳۱۷۹۸,۲۸۷	۰,۷
۲۳	سیستان و	۳۰۴۵۴,۴۵۵	۰,۷
۲۴	بوشهر	۲۷۸۹۳,۷۵	۰,۶
۲۵	چهارمحال و	۲۱۵۲۳,۷۴۸	۰,۵
۲۶	ایلام	۱۶۰۶۶,۵۰۵	۰,۴
۲۷	کهکیلویه و بویر	۷۵۵۲,۴۳۵	۰,۲
۲۸	خراسان جنوبی	۵۰۸۴,۲۱	۰,۰۱
۲۹	خراسان شمالی	۳۶۸۲,۲۸۸	۰,۱
	جمع کل	۴۴۴۰۰۸۴,۹۳۴	۱۰۰

جدول شماره (۳-۱۰)- بار حمل شده از استان‌های کشور به مقصد استان قزوین در سال ۱۳۸۵

رتبه	نام استان	بار (تن)	درصد
۱	تهران	۱۵۲۷۵۹۳,۲۸	۲۸,۱
۲	خوزستان	۵۴۹۶۴۵,۱۳۲	۱۰,۱
۳	اصفهان	۴۶۵۵۵۸,۶۷۵	۸,۶
۴	مرکزی	۴۳۱۰۰۴,۴۰۸	۷,۹
۵	هرمزگان	۳۶۵۰۷۰,۲۲۶	۶,۷
۶	گیلان	۲۹۲۵۹۰,۱۱۸	۵,۴
۷	زنجان	۲۴۰۶۴۲,۹۴۵	۴,۴
۸	سمنان	۲۱۶۶۰۲,۳۰۷	۴,۰
۹	همدان	۱۹۸۲۸۷,۳۶	۳,۷
۱۰	آذربایجان شرقی	۱۶۹۲۰۰,۵۰۷	۳,۱
۱۱	فارس	۱۴۷۶۰۳,۲۷۴	۲,۷
۱۲	آذربایجان غربی	۱۱۴۲۴۴,۵۵۸	۲,۱
۱۳	بوشهر	۱۱۳۲۶۵,۰۸۸	۲,۱
۱۴	خراسان رضوی	۱۰۶۸۳۸,۰۴	۲
۱۵	مازندران	۹۸۹۳۶,۲۰۴	۱,۸
۱۶	کرمانشاه	۹۶۹۴۹,۴۴۳	۱,۸
۱۷	لرستان	۵۲۱۷۴,۲۱۳	۱,۰
۱۸	یزد	۴۶۱۵۱,۴۲۱	۰,۸
۱۹	کردستان	۴۳۵۸۶,۹۱	۰,۸
۲۰	قم	۳۰۲۱۸,۹۳	۰,۶
۲۱	کرمان	۲۹۶۰۳,۴۸	۰,۵
۲۲	گلستان	۲۵۵۵۳,۰۰۸	۰,۵
۲۳	اردبیل	۲۱۴۳۵,۲۴۵	۰,۴
۲۴	خراسان شمالی	۱۷۶۷۲,۰۸۳	۰,۳
۲۵	سیستان و بلوچستان	۱۶۸۳۱,۲۱۶	۰,۳
۲۶	چهارمحال و بختیاری	۵۶۷۴,۷۸۱	۰,۱
۲۷	ایلام	۴۴۴۵,۴۵۹	۰,۱
۲۸	خراسان جنوبی	۲۶۱۹,۴۹	۰,۰
۲۹	کهگیلویه و بویراحمد	۳۸۹,۳۶	۰,۰
	جمع کل	۵۴۳۰۳۸۷,۱۶۱	۱۰۰,۰

۳-۶-۲-پیوندهای اقتصادی

ارتباط اقتصادی بین مناطق یکی از پیوندهای اصلی فضایی است. پیوندهای فیزیکی، جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی،خدماتی و تکنولوژیک بین سکونتگاه‌ها رابطه تنگاتنگی با پیوند اقتصادی دارند. رابطه قوی اقتصادی می‌تواند منجر به پیوندهای قوی‌تر فیزیکی،جمعیتی و سایر پیوندها شود. با توجه به نقش محوری ارتباط اقتصادی بین سکونتگاه‌ها در تعیین پیوند فضایی در میان آنها، بررسی این رابطه می‌تواند اهمیت فراوانی در مطالعه میزان یکپارچگی فضایی داشته باشد.

جریان‌های خروجی از استان-میزان کالاهای خارج شده از استان قزوین بر اساس اطلاعات استخراج شده از فایل اطلاعاتی سازمان پایانه های کشور در سال ۱۳۸۴ برابر با ۴۴۲۹هزار تن بوده است.گروههای کالایی مورد بررسی، شامل دو گروه کشاورزی و صنعتی و معدنی است. گروه کشاورزی شامل محصولات باغی ، زراعی ، دامی و غذایی بوده وگروه صنعت و معدن شامل هشت زیر گروه خرده بار و ضایعات متفرقه، ساختمانی و معدنی،فلزی،کاغذو چوب، ماشین آلات و قطعات یدکی ، محصولات سبک،منسوجات، چرم و پوشاک و مواد شیمیایی است.

بیش از ۳۷۱۱ هزار تن از کالاهای صادره استان را کالاهای صنعتی و معدنی تشکیل می دهند که معادل ۸۳/۷۹ در صد از کالاهای صادره بوده و ۷۱۸ هزار تن کالای کشاورزی ،دامی و غذایی از استان خارج شده که ۱۶/۲۱ در صد از کالاهای صادره را تشکیل می دهد. در میان گروههای مختلف کالایی در بخش صنعت، به ترتیب گروه کالاهای ساختمانی و معدنی با وزن ۱۳۹۳ هزار تن، ۳۱/۴۴ در صد از کالاهای صادره از استان را تشکیل داده و پس از آن محصولات سبک و مواد شیمیایی با وزن ۹۰۴ و ۵۳۶ هزار تن و سهم ۲۰/۴۲ و ۱۲/۱ درصد در رده های دوم و سوم کالاهای صادره استان قرار می‌گیرند.

در مجموع استان قزوین در ارتباط با نقاط خارج از استان ، در بخش صنعت و معدن نقش پررنگ‌تری، از نظر وزن کالاهای صادره، داشته است . بیش از ۸۰ در صد کالاهای صادر شده از استان صنعتی و معدنی بوده و کمتر از ۲۰ درصد این کالاها متعلق به بخش کشاورزی می باشند.

جریانهای ورودی به استان- میزان کالاهای وارد شده به استان قزوین بر اساس اطلاعات

استخراج شده از فایل اطلاعاتی سازمان پایانه‌های کشور در سال ۱۳۸۴ بیش از ۵۴۲۹ هزار تن بوده است.گروههای کالایی مورد بررسی، شامل دو گروه کشاورزی و صنعتی و معدنی است. گروه کشاورزی شامل زیر محصولات باغی، زراعی، دامی و غذایی بوده و گروه صنعت و معدن شامل هشت زیر گروه خرده بار و ضایعات متفرقه، ساختمانی و معدنی، فلزی،کاغذ و چوب، ماشی آلات و قطعات یدکی، محصولات سبک، منسوجات، چرم و پوشاک و مواد شیمیایی است.

بیش از ۴۳۸۳ هزار تن از کالاهای وارده به استان را کالاهای صنعتی و معدنی تشکیل می‌دهند که معادل ۸۰/۷۳ درصد از کالاهای وارده بوده و ۱۰۴۶ هزار تن کالای کشاورزی، دامی و غذایی به استان وارد شده که ۱۹/۲۷ درصد از کالاهای وارده را تشکیل می‌دهد. در میان گروههای مختلف کالایی در بخش صنعت، به ترتیب گروه کالاهای ساختمانی و معدنی با وزن ۱۶۷۷ هزار تن، ۳۰/۸۸ در صد از کالاهای وارده به استان را تشکیل داده و پس از مواد شیمیایی و محصولات فلزی با وزن ۱۲۱۲ و ۵۹۸ هزار تن و سهم ۲۲/۳۳ و ۱۱/۰۲درصد در رده های دوم و سوم کالاهای وارده استان قرار می‌گیرند.

در مجموع استان قزوین در ارتباط با نقاط خارج از استان، در بخش صنعت و معدن نقش پررنگ‌تری از نظر وزن کالاهای وارده داشته است . بیش از ۸۰ درصد کالاهای وارد شده به استان صنعتی و معدنی بوده و کمتر از ۲۰ درصد این کالاها متعلق به بخش کشاورزی می باشند.

جدول ۳-۱۱-وزن کالاهای خارج شده از استان و وارد شده به استان بر حسب نوع کالا

محصول	جمع صادرات به سایر استان‌ها	سهم هر بخش از کل	جمع واردات از سایر استان‌ها	سهم هر بخش از کل	نسبت صادرات به واردات
بخش صنعت	۳۷۱۱۰۹۰	۸۳/۷۹	۴۳۸۳۲۹۸	۸۰/۷۳	۰/۸۵
بخش کشاورزی	۷۱۸۱۲۸/۹	۱۶/۲۱	۱۰۴۶۰۷۰	۱۹/۲۷	۰/۶۹
جمع کل	۴۴۲۹۲۱۹	۱۰۰	۵۴۲۹۳۶۸	۱۰۰	۰/۸۲
خرده بار ضایعات متفرقه	۸۹۷۰۹/۹۷	۲/۰۳	۷۷۸۸۳/۱۷	۱/۴۳	۱/۱۵
ساختمانی و معدنی	۱۳۹۲۷۶۲	۳۱/۴۴	۱۶۷۶۷۶۵	۳۰/۸۸	۰/۸۳
فلزی	۳۸۳۰۴۹/۳	۸/۶۵	۵۹۸۱۳۳/۸	۱۱/۰۲	۰/۶۴
کاغذ و چوب	۱۰۱۹۷۴/۶	۲/۳	۱۳۴۲۳۴/۸	۲/۴۷	۰/۷۶
کشاورزی دامی غذایی	۷۱۸۱۲۸/۹	۱۶/۲۱	۱۰۴۶۰۷۰	۱۹/۲۷	۰/۶۹
ماشین آلات و قطعات یدکی	۲۱۵۳۴۶	۴/۸۶	۱۸۴۵۸۶/۸	۳/۴	۱/۱۷
محصولات سبک	۹۰۴۶۱۹/۵	۲۰/۴۲	۳۹۱۴۳۰	۷/۲۱	۲/۳۱
منسوجات چرم و پوشاک	۸۷۵۵۱/۵۴	۱/۹۸	۱۰۷۶۳۲/۶	۱/۹۸	۰/۸۱
مواد شیمیایی	۵۳۶۰۷۷/۳	۱۲/۱	۱۲۱۲۶۳۲	۲۲/۳۳	۰/۴۴

۳-۷- نقش‌های متقابل توسعه ای استان قزوین و سایر استان‌ها

اصلی ترین عامل پیوند و رابطه متقابل استان با سایر استانها شبکه ارتباطی است. شبکه های ارتباطی به عنوان عوامل پیوند دهنده سکونتگاه های استان با یکدیگر و با مراکز فعالیت از یک سو و با سایر نقاط کشور از دیگر سو، به عنوان استخوان بندی سازمان فضایی استان، نقش برجسته ای در شکل گیری و تحول سازمان فضایی دارد.در برخی از استان‌ها و مناطق به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و یا شبکه سکونتگاهی ویژه تأثیر شبکه ارتباطات بر شکل گیری سازمان فضایی بیش از سایر مناطق است. استان قزوین نیز از جمله همین استان‌هاست. این استان به دلیل موقعیت ویژه در شبکه ارتباطات ملی ویژگی چهارراهی یافته و اتصال دهنده محورهای مختلف جاده ای به مقاصد متفاوت در اقصی نقاط کشور است. شبکه ارتباطات بیرونی استان قزوین بدون در نظر گرفتن عملکرد این شبکه درداخل استان در نمودار زیر نمایش داده شده است.

نمودار۳-۱ نمودار شبکه ارتباطات بیرونی استان قزوین

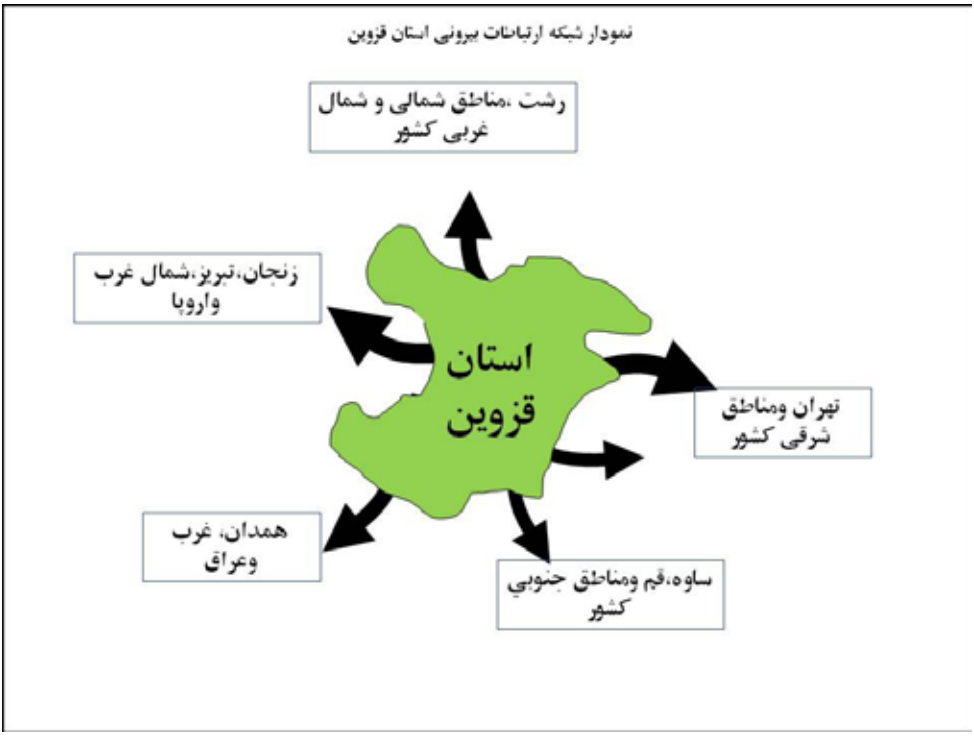

همانگونه که مشاهده می شود، استان قزوین به عنوان یک جعبه تقسیم ارتباطی برقرار کننده پیوند ۶ محور ارتباطی است. دو محور از طریق اشتهارد و کرج به سوی تهران، یک محور از طریق لوشان به سمت گیلان و سایر مناطق شمال و شمال غرب کشور، یک محور به سمت زنجان ، تبریز و از آنجا به اروپا، یک محور به سوی همدان، سایراستان های غربی و همچنین ارتباط زمینی با عراق، و بالاخره محور ششم که ارتباط با استان قم، مرکزی و سایر مناطق جنوبی کشور را برقرار می سازد. این ویژگی در بین استان های کوچک کشور در کمتر استانی به چشم می خورد. از همین روی در بحث الگوی کلان سازمان فضایی استان، شبکه ارتباطات استان به عنوان رکن اصلی سازماندهی فضا مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و تحولات آتی استان در چارچوب برنامه آمایش بر مبنای توسعه و تحول این شبکه انجام شد.

علاوه بر پیوندهای اقتصادی و فیزیکی و مبادلات کالایی، پیوندهای دیگری در زمینه های اجتماعی، فرهنگی بین استان قزوین و سایر مناطق کشور بر قرار است که به صورت خلاصه در دو جدول بعدی ارایه شده اند.

۳- ۸- نقش‌های مهم فعلی سایر مناطق کشور موثر در توسعه قزوین ازمنظر استان قزوین

- **نقش مهم فعلی استان تهران موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** کانون اصلی ورود سرمایه جهت توسعه استان، کانون اصلی دولت و قدرت سیاسی کشور، پل ارتباطی بین المللی استان بویژه مسیر هوائی، مرکز پخش و توزیع کالا در سطح کشور، بازار عمده کالاهای صنعتی و کشاورزی استان، رقابت در بهره برداری از منابع آب، استفاده از امکانات و توانمندی های خدماتی بانکی آموزشی، مهاجر پذیری از قزوین.
- **نقش مهم فعلی استان زنجان موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** تعاملات اجتماعی اقتصادی بالاخص درمناطق تاکستان با ابهر و طارم سفلی با طارم علیا، مهاجر فرستی به قزوین، رقابت در بهره برداری از منابع آب.
- **نقش مهم فعلی استان مرکزی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** تعاملات و رقابت مناسب در توسعه صنعتی و جذب سرمایه گذاری از تهران
- **نقش مهم فعلی استان همدان موثر در توسعه قزوین از منظر استان مرکزی:** مسیر

ارتباطی با غرب کشور، تعاملات اجتماعی منطقه آوج و رزن

- **نقش مهم فعلی استان گیلان موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** منطقه گردشگری همجوار استان، تامین محصولات کشاورزی وشیلات، مهاجرت فرستی به قزوین، رقابت در بهره برداری از منابع آب، صادرات و واردات با آسیای میانه، بازار محصولات صنعتی استان
- **نقش مهم فعلی استان مازندران موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** تعاملات محدود با منطقه الموت، تامین محصولات کشاورزی، منابع آبی مناسب قابل بهره برداری در آینده، منطقه گردشگری در دسترس
- **نقش مهم فعلی استان سمنان موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** رقابت مناسب در توسعه صنعتی و جذب سرمایه گذاری از تهران
- **نقش مهم فعلی استان قم موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** رقابت مناسب در توسعه صنعتی و جذب سرمایه گذاری از تهران، گردشگری مذهبی، برنامه های فرهنگی با محوریت حوزه های علمیه
- **نقش مهم فعلی استان های مرکزی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** گردشگری داخلی (اصفهان - شیراز)، ارتباطات محدود صنعتی و کشاورزی
- **نقش مهم فعلی استان های جنوبی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** مبادی عمده ورود کالا در بنادر، تامین انرژی، تامین عمده منابع مالی بودجه عمومی کشور، محصولات پتروشیمی و پالایشگاهی،گردشگری فصلی
- **نقش مهم فعلی استان های جنوب غربی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** مبادی ورود کالا در بنادر، تامین انرژی، تامین عمده منابع مالی بودجه عمومی کشور، محصولات پتروشیمی، پل ارتباطی با عراق،گردشگری فصلی
- **نقش مهم فعلی استان های جنوب شرقی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** ورود محدود کالا در بنادر
- **نقش مهم فعلی استان های شرقی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** حضور آستان قدس رضوی در عمران موقوفات برخی مناطق استان-گردشگری مذهبی،پل ارتباطی با افغانستان

- **نقش مهم فعلی استان های غربی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** پل ارتباطی با عراق، بازار محصولات صنعتی استان
- **نقش مهم فعلی استان های شمال غربی موثر در توسعه قزوین از منظر استان قزوین:** پل ارتباطی زمینی با ترکیه و قفقازو اروپا، بازار محصولات صنعتی استان

۳-۹- نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر سایرمناطق

- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر تهران:** یکی از مناسبترین مناطق اطراف تهران جهت سرمایه گذاری در صنعت دام و طیور،کشت گلخانه ای و آموزش عالی
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر زنجان:** پل ارتباطی با تهران و بهره مندی از توسعه قزوین در توسعه صنعتی
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر مرکزی:** تعاملات و رقابت مناسب در توسعه صنعتی و جذب سرمایه گذاری از تهران
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر همدان:** یکی از پل های ارتباطی با تهران
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظرگیلان:** مهمترین مسیر ارتباطی با داخل کشور و تهران، بهره مندی از منابع آبی الموت وقزل اوزن، مهاجر فرستی به قزوین
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر مازندران:** تعاملات محدود با منطقه الموت
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر سمنان:** رقابت مناسب در توسعه صنعتی و جذب سرمایه گذاری از تهران
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر قم:** رقابت مناسب در توسعه صنعتی و جذب سرمایه گذاری از تهران
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر سایر استان ها (شرقی- غربی- جنوبی- شمال غربی):** منطقه پیرامونی تهران باتوانمندی وسابقه مناسب در عرصه صنعت و کشاورزی کشور
- **نقش های مهم فعلی قزوین در توسعه مناطق کشور از منظر جهانی:** بخشی از منطقه

تهـران بـا واحدهـای صنعتـی مهـم در سـطح ایـران و آثـار تاریخـی در قزویـن والمـوت

۳-۱۰-جمع بندی نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای استان

۳-۱۰-۱-نقاط قوت:

- ✓ وجود تنوع اقلیمی و گوناگونی شرایط طبیعی
- ✓ وجود اراضی حاصلخیز و تجهیز شده دشت قزوین و اراضی مناسب برای توسعه کشت آبی
- ✓ پیشـینه تاریخـی، تمـدن پـر سـابقه و میـراث فرهنگـی ارزشـمند و وجـود چهـره هـای شـاخص و برجسـته فرهنگی(دهخـدا، عبیـد زاکانـی، حمدالـه مسـتوفی، عـارف قزوینـی و ...)
- ✓ برخـورداری از کشـاورزی نسـبتاً پیشـرفته بویـژه در زمینـه پـرورش دام و طیـور، کشـت هـای گلخانـه ای و مدیریـت مزرعـه
- ✓ برخـورداری از شـبکه هـای زیربنایـی قـوی (شـبکه جـاده ای، حمـل و نقـل ریلـی، تولیـد و انتقال نیـرو، خطـوط انتقـال نفـت خـام و فـرآورده بـه عنـوان اسـتخوان بنـدی سـازمان فضایی)
- ✓ وجـود زیرسـاخت هـای صنعتـی مناسـب (شـهر، شـهرک، ناحیـه و مجتمـع صنعتـی) و پراکنـش مناسـب آن هـا در سـطح اسـتان و تنـوع تولیـدات صنعتـی
- ✓ وجـود جاذبـه هـا و آثـار متنـوع و متعـدد طبیعـی، تاریخـی، فرهنگـی وصنایـع دسـتی و تـوان هـای بالقـوه در زمینـه ورزشـهای کوهسـتانی بـرای توسـعه گردشـگری
- ✓ وجود مراکز و موسسات آموزش عالی با عملکرد ملی و فراملی
- ✓ تنـوع تولیـدات صنعتـی و وجـود زمینـه هـای مناسـب بـرای ایجـاد خوشـه هـای صنعتـی و تکمیـل زنجیـره هـای تولیـد
- ✓ برخورداری از مزیت نسبی در تولید برخی از کالاهای صنعتی در کشور
- ✓ پوشش نسبتاً جامع و فراگیر خدمات بهداشتی-درمانی
- ✓ بالا بودن سطح سواد و وجود نیروهای متخصص و ماهر
- ✓ وجود تنوع زیستی

۳-۱۰-۲-نقاط ضعف:

- محدودیت منابع آب و توزیع نامتناسب مکانی آن (عدم تطابق منابع آب و خاک)
- افت شدید سطح ایستابی و کیفیت آب زیرزمینی دشت ها، به ویژه در دشت قزوین

- تشدید روزافزون رقابت بر سر بهره برداری از منابع و محیط طبیعی بین بخش های مختلف مصرف
- روند روبه رشد از دست رفتن منابع خاک و خطر گسترش پدیده بیابانی شدن به ویژه در جنوب استان
- ضعف شبکه های بازار یابی و خدمات پشتیبانی تولید
- کمبود فضاهای فرهنگی و هنری و گذران اوقات فراغت و برگزاری نمایشگاههای فرهنگی و صنایع دستی
- ضعف شبکه های ارتباطی و اطلاعاتی
- ضعف امکانات و تأسیسات بازرگانی داخلی و خارجی در استان
- ضعف بنیادهای مشارکتی و نهادهای مدنی در عرصه فعالیت های تولیدی، اجتماعی و مدیریتی
- تمرکز شدید جمعیت و فعالیت در ناحیه میانی استان
- عدم تعادل شدید در نظام شهری و خدماتی استان و گرایش به سمت قطبی شدن آن
- ضعف شدید شهرهای میانی و حتی کوچک در نظام شهری استان
- پایین بودن سطح فن آوری تولید در بیشتر واحدهای صنعتی
- کمبود واحدهای فرآوری مواد معدنی
- عدم توازن در مقیاس جمعیتی شهرهای استان
- عدم رونق بازار سرمایه در استان
- فرسودگی و استهلاک ماشین آلات و تجهیزات اکثر واحدهای صنعتی و قابلیت کم رقابت پذیری تولیدات صنعتی در عرصه جهانی
- ضعف روحیه کارفرمایی در بین صاحبان سرمایه استان به عنوان پیش نیاز توسعه صنعتی
- شتاب فزاینده عوامل آلاینده و مخرب منابع و محیط طبیعی (آب، خاک و هوا)

۳-۱۰-۳-فرصت‌ها:

❖ موقعیت ممتاز جغرافیایی استان از نظر قرار گیری در مسیر کریدور ترانزیتی جنوب-شمال و مسیرهای مهم ارتباطی کشور

- ❖ همجواری با مجموعه شهری تهران با امکان انتقال بخشی از وظایف تهران به قزوین در زمینه های خدماتی و ایفای نقش پشتیبانی از تهران در زمان بروز سوانح طبیعی
- ❖ همجواری با حوزه های آبریز پر آب شمالی و امکان انتقال آب بیشتر به استان
- ❖ واقع شدن در یکی از محورهای مهم و اصلی گردشگری کشور (محور تهران- سواحل دریای خزر)
- ❖ برخورداری از مزیت نسبی در تولید برخی از کالاهای صنعتی در کشور
- ❖ فرصت های استفاده از امکانات فنی، مالی و مدیریتی سازمان های بین المللی برای حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست
- ❖ واقع شدن در مرز محدوده ممنوعه ۱۲۰ کیلومتری استقرار صنایع پیرامون شهر تهران

۳-۱۰-۴-تهدیدها:

- ➢ سرریز مدیریت نشده وظایف و عملکردهای ملی و منطقه ای تهران به استان
- ➢ خروج سرمایه ها و نیروی انسانی متخصص از استان به تهران
- ➢ رقابت برخی از امکانات خدماتی شهر تهران با خدمات مشابه در قزوین
- ➢ واردات غیرضروری برخی از کالاهای صنعتی و تأثیر سوء آن بر فعالیت صنایع استان
- ➢ ناهماهنگی و تأخیر زمانی در اجرای طرح ها و پروژه های ملی و استانی
- ➢ خطرات ناشی از تغییرات آب و هوایی کره زمین و امکان تشدید بحران آب در استان (دوره های خشکسالی و ترسالی)
- ➢ بالا بودن ریسک سرمایه گذاری به دلیل غیرقابل پیش‌بینی بودن متغیرهای اقتصادی
- ➢ افزایش روز افزون رقابت بر سر بهره برداری از منابع آب سطحی در بالادست و پایین دست حوزه های آبریز
- ➢ عدم ثبات در سیاست ها، قوانین و مقررات و نارسایی در برخی قوانین (قانون کار)
- ➢ ناهماهنگی سیاست های مالی و پولی با اهداف توسعه صنعتی
- ➢ ضعف سیستم های دسترسی به اطلاعات برای حضور در بازارهای جهانی کالا و خدمات
- ➢ قرارگیری بخش وسیعی از استان در قلمرو اقلیمی خشک و نیمه خشک
- ➢ واقع شدن بخش وسیعی از استان بر روی گسل های فعال البرز و آسیب پذیری بالای آن در برابر زلزله

با توجه به شناخت و تحلیل وضع موجود، تحلیل ساختار فضایی و تبیین نقاط قوت و ضعف، فرصتها و تهدیدهای استان تصویر کلان وضعیت موجود را می توان به صورت زیر خلاصه نمود

۳-۱۱-تصویر کلان وضعیت موجود استان

استان قزوین در شرایط کنونی استانی است با موقعیت ممتاز جغرافیایی، بهره مند از کشاورزی نسبتاً پیشرفته با جایگاه برجسته در کشور، برخوردار از توسعه صنعتی برون زا، دارای جاذبه ها و توان های گوناگون و متنوع طبیعی و تاریخی که کمتر بارور و مورد بهره برداری قرار گرفته است به همراه مراکز و موسسات آموزش عالی متعدد و ظرفیت های فیزیکی بالا ، برخوردار از شبکه های ارتباطی زمینی قوی و شبکه های انرژی و سوخت که به دلیل فقدان برنامه های منسجم با عدم تعادل هایی در سازمان فضایی و عدم تعادل های اکولوژیک و ناموزونی توسعه مواجه است و بیشتر استعدادهای شناخته و ناشناخته آن بارور نشده است.

نقشه ۳-۹ توزیع فضایی نقاط شهری

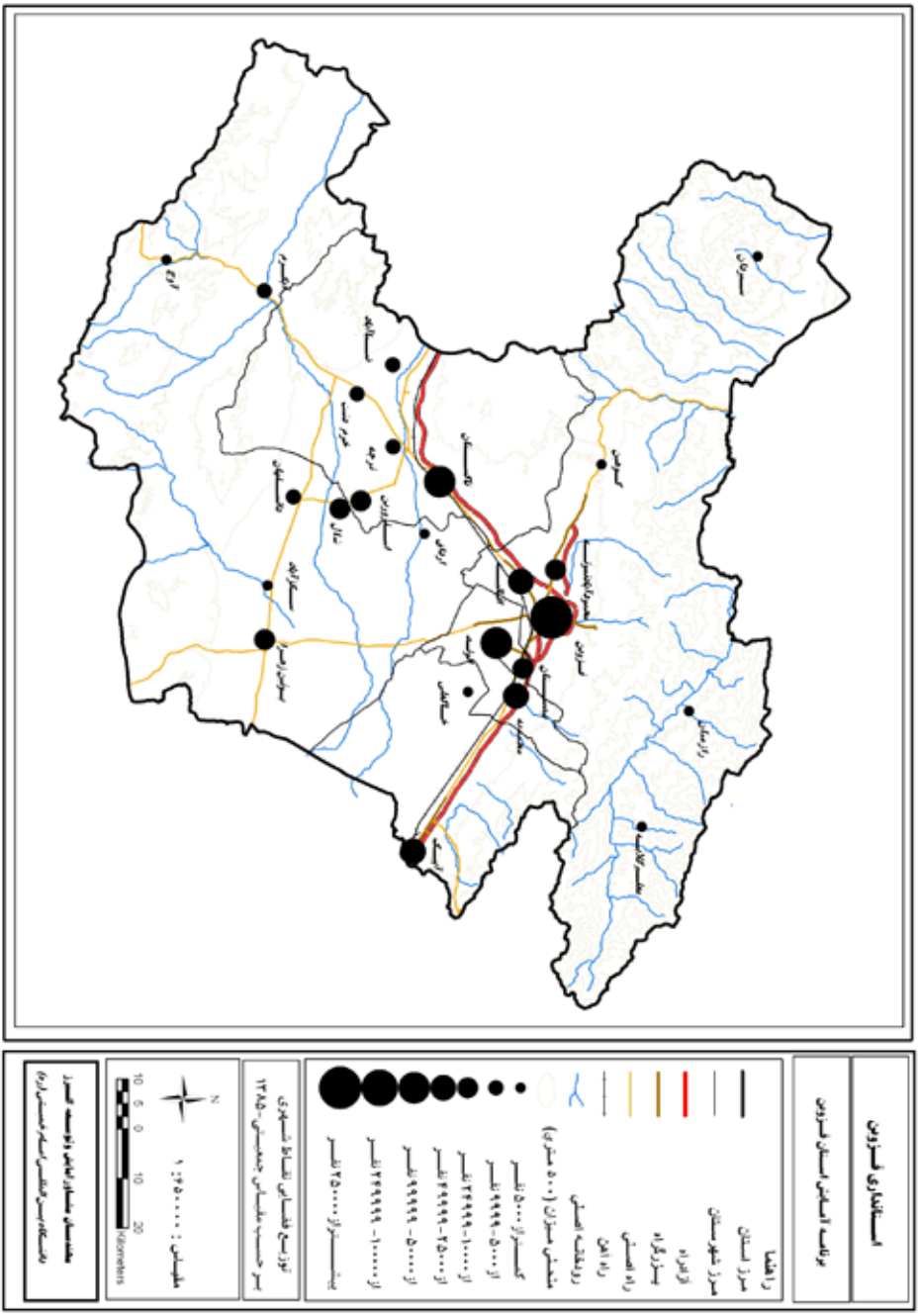

نقشه ۳-۱۰ توزیع فضایی روستاهای استان

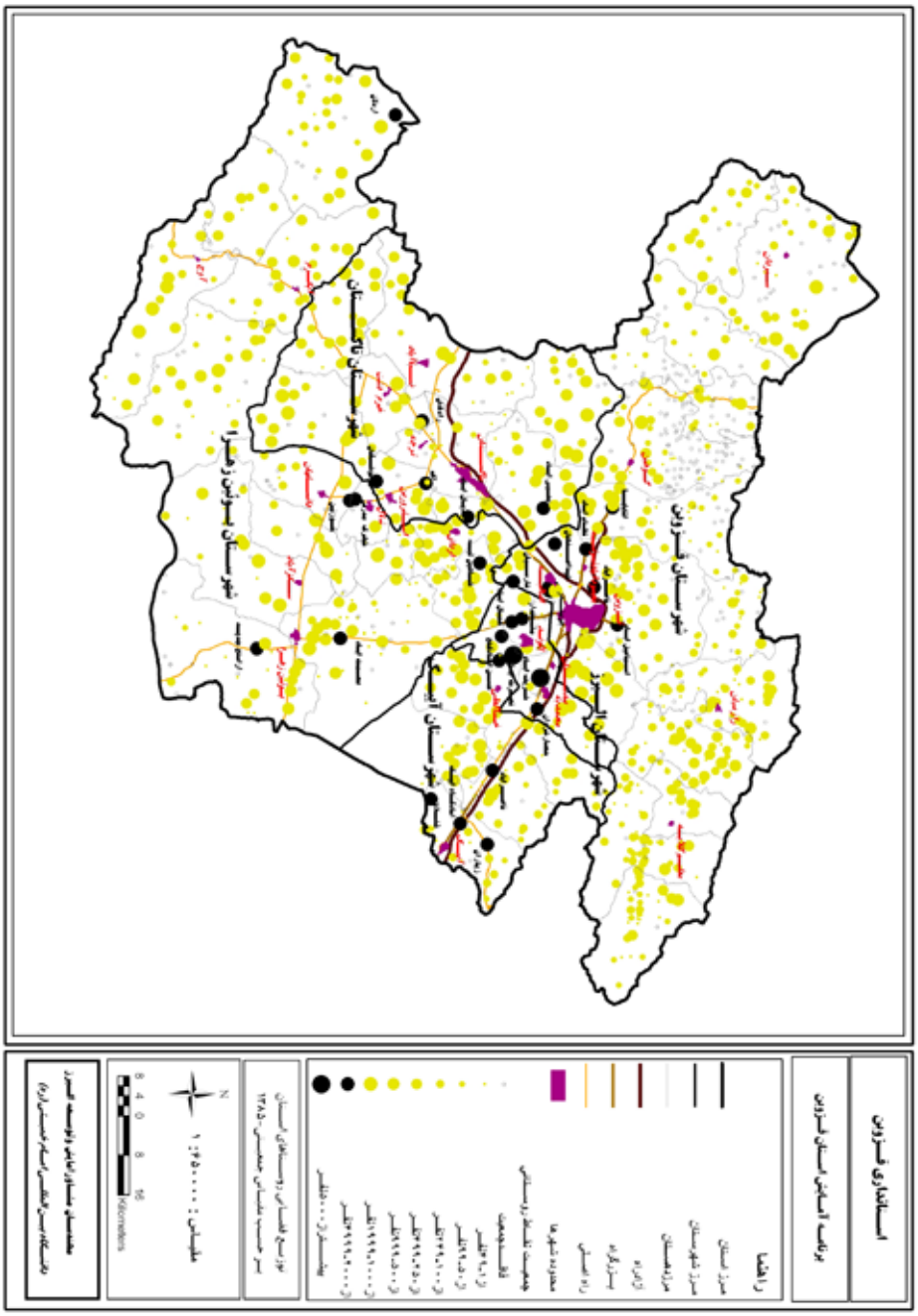

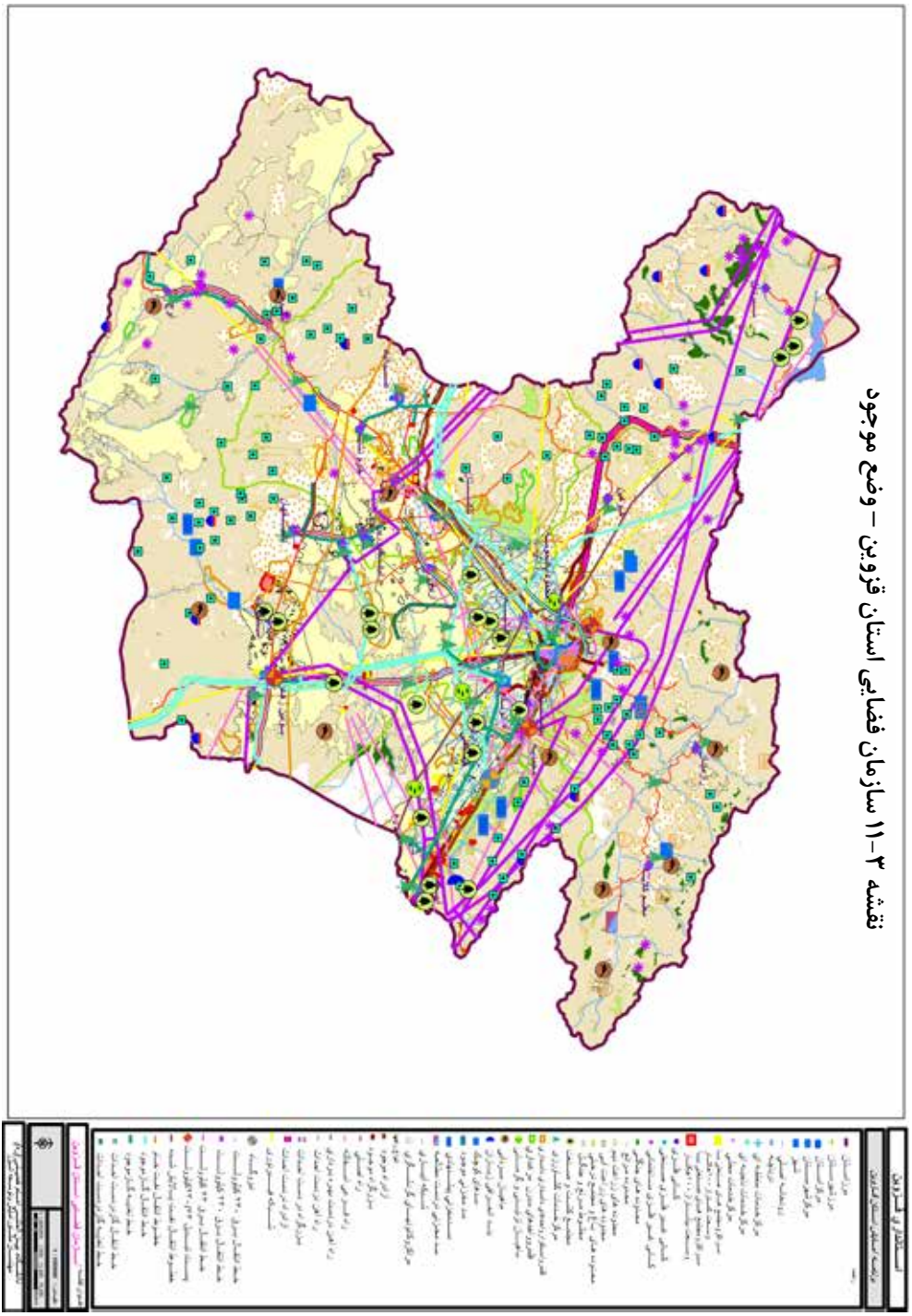

نقشه ۳-۱۱ سازمان فضایی استان قزوین – وضع موجود

فصل چهارم

منطقه بندی استان قزوین
از دیدگاه برنامه ریزی آمایش

۴-۱-ضوابط و معیارهای منطقه بندی

گوناگونی ساختار طبیعی و وضعیت عملکردی مناطق مختلف استان ایجاب می نماید تا تهیه برنامه ها و پروگرام های اجرایی جهت تحقق هدف های آمایش، متناسب با ویژگی های هر ناحیه صورت گیرد. از این رو در چارچوب مطالعات تهیه برنامه آمایش استان بر پایه ضوابط و شاخص هایی، گستره استان به هشت منطقه تفکیک شده است.

به طور کلی تقسیم بندی یک محدوده جغرافیایی به مناطق گوناگون بر اساس تشابه وضعیت طبیعی، اقتصادی و اجتماعی آنها با سه رویکرد انجام می پذیرد:

- مناطق همگن طبیعی
- مناطق همگن عملکردی
- مناطق برنامه ریزی

سومین نوع منطقه بندی، تقسیم یک منطقه به مناطق برنامه ریزی است که از تلفیق مناطق همگن و مناطق عملکردی ناشی می شود. به عبارت دیگر در شناسایی مناطق برنامه ریزی هر دو عامل همگنی وضعیت و یکپارچگی روابط اقتصادی درونی مد نظر قرار می گیرد.

۴-۲-تعیین مناطق و ویژگی ممیزه هر منطقه

در مطالعات تهیه برنامه آمایش استان قزوین تقسیم استان به مناطق برنامه ریزی در دستور کار قرار گرفته است تا با توجه به تفاوت های وضعیت طبیعی، اقتصادی و اجتماعی مناطق با یکدیگر و نیز با توجه به تعاملات اقتصادی درون هر منطقه، بتوان برای هر منطقه راهبردها و پروگرام های اجرایی متناسب با شرایط و مقتضیات آن ارائه داد. بدیهی است درون هر منطقه نیز می توان نواحی برنامه ریزی را تعیین و مشخص نمود. بر این اساس ضمن بررسی ویژگی های طبیعی، اقتصادی و اجتماعی هر یک از دهستان ها (بر اساس آخرین تقسیمات کشوری) و شناسایی مناطق همگن، با ملحوظ نمودن روابط اقتصادی با توجه به ضوابط و شاخص های مورد بررسی در هر یک از دهستان ها، حتی المقدور با استفاده از مرزهای تقسیمات سیاسی دهستان و بخش و در غیر این صورت با استفاده از محورهای ارتباطی و یا پدیده ها و عوارض طبیعی و با ملحوظ داشتن روابط عملکردی موجود و چشم انداز این تعاملات در آینده، استان قزوین به هشت منطقه و ۴۳ ناحیه برنامه ریزی تقسیم شد که مشخصات و ویژگی های هر منطقه در ادامه امده است:

نقشه ۴ – ۱ استان قزوین به تفکیک مناطق آمایش

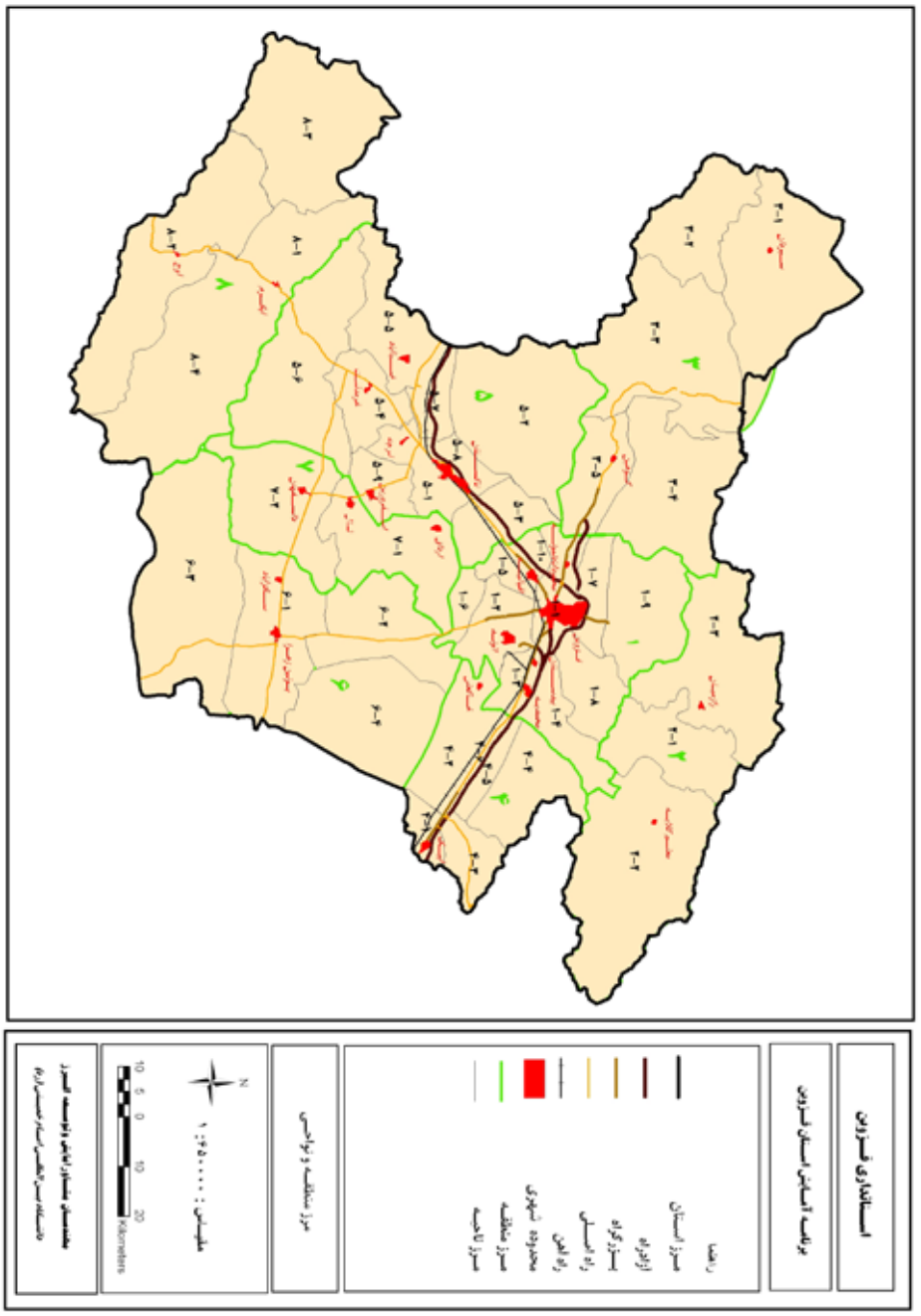

۴-۲-۱-منطقه یکم (مجموعه شهری قزوین)

این منطقه با حدود ۱۴۷۱ کیلومتر مربع مساحت (۹/۳۴ درصد مساحت استان) در قسمت میانی نیمه شمالی استان واقع شده و آزادراه تهران-قزوین-زنجان آن را به دو نیمه، دشتی و هموار در جنوب و کوهستانی و کوهپایه ای در شمال، تقسیم نموده است. این منطقه کل محدوده شهرستان البرز (شامل چهار دهستان پیریوسفیان، نصرت آباد، بیدستان و حصار خروان) و قسمتی از قلمرو شهرستان قزوین (شامل دو دهستان اقبال شرقی و اقبال غربی) را زیر پوشش دارد و ۶ نقطه شهری استان با بیش از ۵۵۵ هزار نفر جمعیت (بیش از ۷۱ درصد جمعیت شهری استان) در این منطقه جای گرفته است. کل آبادی های این منطقه ۹۴ آبادی (معادل ۱۰/۵ درصد آبادی های استان) است . بیش از ۲۸ درصد جمعیت روستایی استان و در مجموع نزدیک به ۵۸ درصد جمعیت استان در این منطقه زندگی می کنند.

شهر قزوین که قطب جمعیتی استان است و در سلسله مراتب نظام شهری کشور جزء شهرهای متوسط بزرگ محسوب می شود، در این منطقه استقرار دارد و به همین دلیل نرخ شهرنشینی در این منطقه بسیار بالا است (حدود ۸۴ درصد) و قسمت اعظم کل جمعیت استان نیز در این منطقه تمرکز دارد. همچنین به دلیل استقرار شهر صنعتی البرز، شهرک ها، مجتمع ها و واحدهای بزرگ صنعتی و زیر بنایی و قرارداشتن مرکزیت اداری - سیاسی استان در این منطقه، آماج مهاجرت های شدید بوده و شهرهای متعدد خوابگاهی در این منطقه و پیرامون شهر قزوین شکل گرفته است.

در جنوب این منطقه آبادی های متراکم و نسبتاً بزرگ مقیاس بوده و تراکم جمعیت روستایی بالا است، اما در قسمت شمال آن آبادی ها پراکنده و تراکم جمعیت روستایی کمتر است.

بیشترین امکانات خدمات برتر استان (آموزش عالی، بهداشت و درمان، خدمات فنی و مهندسی، خدمات مشاوره حقوقی و...) در این منطقه و مشخصاً در شهر قزوین تمرکز یافته و این شهر مرکز ارایه خدمات بازرگانی و اداره عمومی استان است.

این منطقه در شبکه حمل و نقل کشور دارای عملکرد ملی است و محور تهران-قزوین-زنجان مهمترین محور ارتباطی و ترانزیتی مرکز کشور به مرزهای شمال غربی کشور است.

این منطقه از نظر شبکه تولید و توزیع انرژی جایگاه برجسته ای در کشور دارد. وجود نیروگاه ۲۰۰۰ مگاواتی شهید رجایی و خطوط انتقال نیرو ۲۳۰ کیلو ولت و عبور خطوط انتقال نفت و گاز به شمال

غرب، غرب و شمال کشور از این منطقه بیانگر اهمیت و نقش این منطقه در استان و کشور است.
اگر چه به لحاظ توپوگرافی و وضعیت طبیعی و همچنین الگوی استقرار آبادی ها، ساختار اقتصادی و امکانات زیربنایی و خدماتی تفاوت های فاحشی بین شمال و جنوب این منطقه وجود دارد و به هیچ وجه همگن محسوب نمی شوند، اما به دلیل قرار گرفتن در حوزه نفوذ شهرهای منطقه و به ویژه شهر قزوین و اینکه در طرح مجموعه شهری قزوین به عنوان یک واحد مدیریتی در دست مطالعه قرار دارد و در این مطالعات نیز به عنوان یک منطقه عملکردی و برنامه ریزی در نظر گرفته شده است.
این منطقه قطب جمعیتی، صنعتی و خدماتی استان محسوب می شود و از شبکه های زیربنایی قوی و آبادی های بزرگ و متراکم برخوردار است. شهر صنعتی البرز، شهرک صنعتی کاسپین، واحدهای صنعتی بزرگ غیرمجتمع، نیروگاه شهید رجایی و ... این منطقه را به یکی از مراکز صنعتی مهم کشور تبدیل نموده است، ضمن اینکه یکی از شریان های اصلی ترانزیت جنوب-شمال کشور نیز از این منطقه عبور می کند. گرچه صنعت نقش محوری در ساختار اقتصادی این منطقه دارد اما کشاورزی مدرن و توسعه یافته قسمتی از دشت قزوین که در این منطقه قراردارد نیز سهم عمده و قابل توجهی را در اقتصاد منطقه دارد.
در تقسیمات فرعی این منطقه ۱۰ ناحیه به شرح زیر تعیین و مشخص شده اند :
ناحیه ۱شامل محدوده مرکزی قزوین جنوب کمربندی شمالی اتوبان
ناحیه ۲ شامل محدوده پیرامونی شهر صنعتی البرز وشهر الوندبامحوریت جاده شهرصنعتی وجاده بوئین زهرا
ناحیه ۳ شامل محدوده پایین اتوبان درمحمدیه تا جاده شهر صنعتی البرز ومحدوده شهر صنعتی البرز
ناحیه ۴ شامل محدوده بالای اتوبان در محمدیه تا محدوده کورانه
ناحیه ۵ شامل محدوده اقبالیه بامحوریت اتوبان و جاده قدیم و راه آهن تاکستان
ناحیه ۶ شامل محدوده لیا زیر شبکه آبیاری دشت و با محوریت جاده لیا بوئین زهرا
ناحیه ۷ شامل محدوده بالای اتوبان کمر بندی شمالی وبالای اتوبان رشت
ناحیه ۸ شامل محدوده بالای منطقه کورانه با محوریت جاده رجانی دشت وامامزاده اباذر
ناحیه ۹ شامل محدوده کوهستانی شمال شهر قزوین با محوریت جاده رازمیان و جاده الولک
ناحیه ۱۰شامل محدوده پایین اتوبان رشت وعمدتا بالای جاده قدیم رشت با محوریت اتوبان وجاده رشت

نقشه ۴-۲ منطقه یک (مجموعه شهری قزوین)

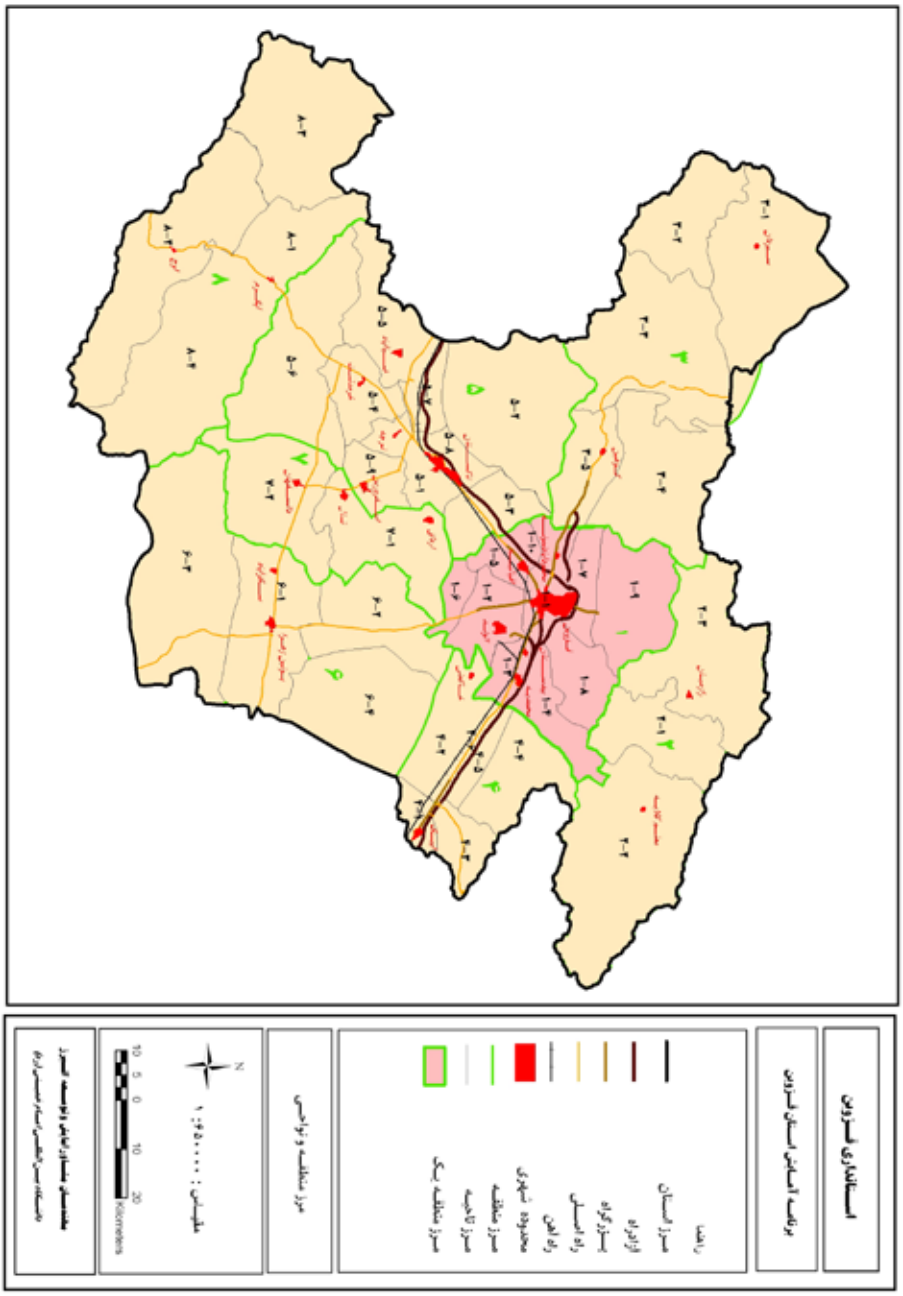

۴-۲-۲-منطقه دوم (الموت)

این منطقه با مساحت ۱۹۱۹ کیلومتر مربع که بیش از ۱۲ درصد مساحت استان را تشکیل می دهد منطقه ای کاملاً کوهستانی است. این منطقه قسمتی از قلمرو شهرستان قزوین و شامل محدوده ۶ دهستان به اسامی معلم کلایه، الموت بالا، الموت پایین، رودبار شهرستان، رودبار محمد زمانی و دستجرد می باشد. در این منطقه دو نقطه شهری کوچک (معلم کلایه و رازمیان) با مجموع ۳۶۴۱ نفر جمعیت (برابر ۰/۴۷ درصد جمعیت شهری استان) وجود دارد. بیش از ۲۰۰ آبادی به این منطقه اختصاص دارد که به صورت پراکنده در امتداد دره ها و دامنه کوهستان ها واقع اند. ضعف جمعیتی نقاط شهری و غلبه نقاط روستایی در این منطقه موجب نرخ پایین شهرنشینی به میزان ۱۲/۳ در این منطقه شده است.

اگرچه به دلیل ساختار توپوگرافیک، این منطقه فاقد دشت های مهم و حاصلخیز است. اما به لحاظ موقعیت جغرافیایی و وضعیت طبیعی، منشاء و سرچشمه رودهای دائمی پرآب و مهمی نظیر طالقان رود و الموت رود است که نقش تعیین کننده ای در تأمین آب کشاورزی دشت قزوین و آب شرب شهرهای تهران و قزوین دارند. به تبعیت از شرایط طبیعی و تا حدودی انزوای جغرافیایی و به رغم برخورداری از پتانسیل های ارزشمندی در زمینه فعالیت گردشگری و منابع طبیعی، ساختار اقتصادی منطقه متکی بر فعالیت های متنوع کشاورزی (زراعت، دیم، باغداری، دامداری گسترده و ...) است.

ساختار طبیعی منطقه موجب شده تا شبکه های زیربنایی (راه های دسترسی، خطوط انتقال نیرو و سوخت و ...) در این گستره ضعیف و در نتیجه فعالیت های اقتصادی غیر کشاورزی رونق چندانی نداشته باشد و مجموعه این عوامل (طبیعی و اقتصادی) آن را به یکی از مناطق محروم استان و کشور تبدیل نموده است. منطقه ای است کوهستانی با منابع آب فراوان و خاک مناسب اندک برای کشاورزی و روستاهای پراکنده در اراضی دامنه ای و دره-رودها و ضعف بنیان های شهری. امکانات و تأسیسات خدماتی و زیربنایی در این منطقه به شدت ضعیف و در نتیجه مهمترین قابلیت آن یعنی گردشگری بارور نشده است. در شرایط کنونی محور فعالیت های اقتصادی این منطقه را کشاورزی (زراعت دیم، باغداری و دامداری گسترده) و تا حدودی گردشگری تشکیل می دهد.

این منطقه به ۳ ناحیه به شرح زیر تقسیم شده است:

ناحیه ۱ شامل محدوده پیرامونی رجائی دشت (و محور قزوین - رجائی دشت)

ناحیه ۲ شامل محدوده پیرامونی معلم کلایه (و محور اکبر آباد - شهرک)

ناحیه ۳ شامل محدوده پیرامونی رازمیان (ومحور قزوین - رازمیان)

نقشه ۴-۳ منطقه دو (الموت)

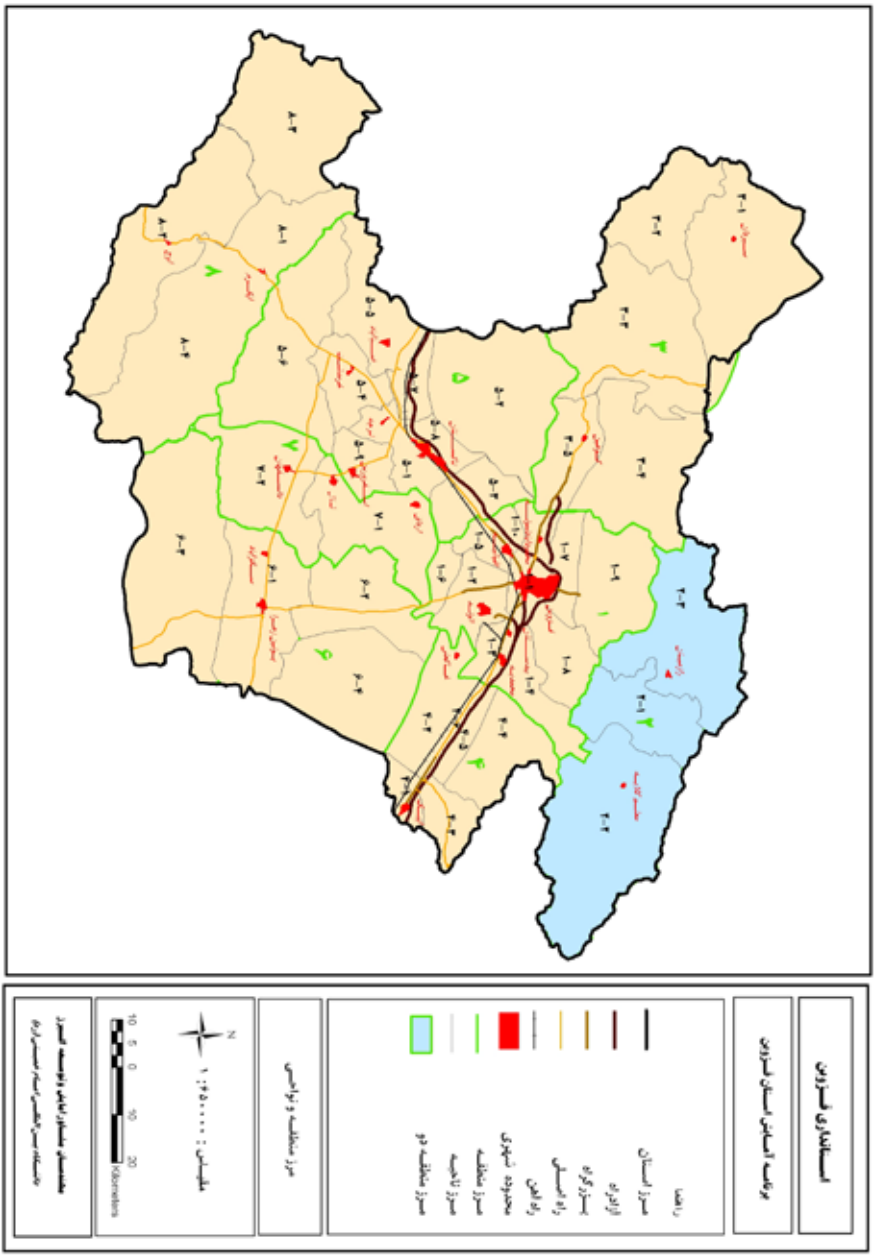

۴-۲-۳-منطقه سوم (طارم کوهین)

این منطقه با حدود ۲۶۷۲ کیلومتر مربع وسعت (نزدیک به ۱۷ درصد از مساحت استان) در شمال غرب استان واقع شده و بیشتر آن در قلمرو شهرستان قزوین (شامل محدوده ۶ دهستان ایلات قاقازان شرقی و غربی، کوهگیر، نیارک، جوقور و خندان) قرار دارد.

در این منطقه نیز، مشابه منطقه دوم، دو نقطه شهری بسیار کوچک (کوهین و سیروان)، وجود دارد که از روستا شهرهای کوچک استان به حساب می آیند و با مجموع ۲۰۶۰ نفر جمعیت (معادل ۰/۲۶ درصد جمعیت شهری استان) است. تعداد آبادی های این منطقه حدود۱۵۰ آبادی (معادل ۱۷ درصد مجموع آبادی های استان) است. بیشترین آبادی ها کوچک مقیاس بوده و به صورت پراکنده در دره ها و دامنه های جنوبی ارتفاعات البرز پراکنده اند. جمعیت روستایی این منطقه بیش از ۳۱ هزارنفر معادل ۸/۵ درصد جمعیت روستایی استان است. نسبت شهرنشینی در این منطقه در پایین ترین سطح خود در بین مناطق استان قرار داشته ودر حد ۶/۲ درصد است.

این منطقه، هم از نظر ساختار طبیعی و هم به لحاظ ساختار اقتصادی مشابهت زیادی با منطقه دوم دارد و تفاوت عمده آن با منطقه الموت شرایط اقلیمی و گرمتر بودن و به تبع آن تفاوت الگوی کشت می باشد.

در این منطقه نیز به دلیل ویژگی های توپوگرافیک، دشت مهم و وسیعی تشکیل نشده، ضمن اینکه فاقد سفره های غنی آب زیرزمینی است و به همین علت نیز عمده اراضی زیرکشت آن به محصولات دیم اختصاص دارد و تنها در مسیر رود-دره ها باغات آبی به چشم می خورد. قابل ذکر است که قسمتی از دریاچه پشت سد سفید رود در این منطقه قرار دارد.

انزوای جغرافیایی و شرایط و وضعیت طبیعی آن موجب شده تا ساختار اقتصادی آن مبتنی بر فعالیت های کشاورزی (زراعت، دیم، باغداری، دامداری و ...) باشد. به همین علت ها شبکه های زیربنایی و فعالیت های صنعتی در این منطقه نیز توسعه چندانی نیافته و در نتیجه به عنوان یکی از مناطق محروم و کم برخوردار استان و کشور محسوب می شود. این منطقه نیز در مجموع وضعیتی مشابه منطقه دوم را دارد با این تفاوت که بخش گردشگری آن ضعیف تر است.

نواحی تعیین شده در این منطقه و محدوده های هریک به شرح زیر است:

ناحیه ۱ شامل محدوده پیرامونی قزل اوزن سد سفید رود و شاهرود تا لوشان با محوریت مسیر های منتهی به لوشان

ناحیه ۲ شامل محدوده پیرامونی محور لوشان تا پائین گردنه کوهین

ناحیه ۳ شامل محدوده چو قور ودشت ماهین با محوریت حصار ماهین زنجان

ناحیه ۴ شامل محدوده شمال کوهین با محوریت مسیر فطر ومسیر یله گنبد

ناحیه ۵ شامل محدوده جنوبی کوهین پیرامون اتوبان - جاده قدیم و راه آهن قزوین - رشت

نقشه ۴-۴ منطقه سه (طارم کوهین)

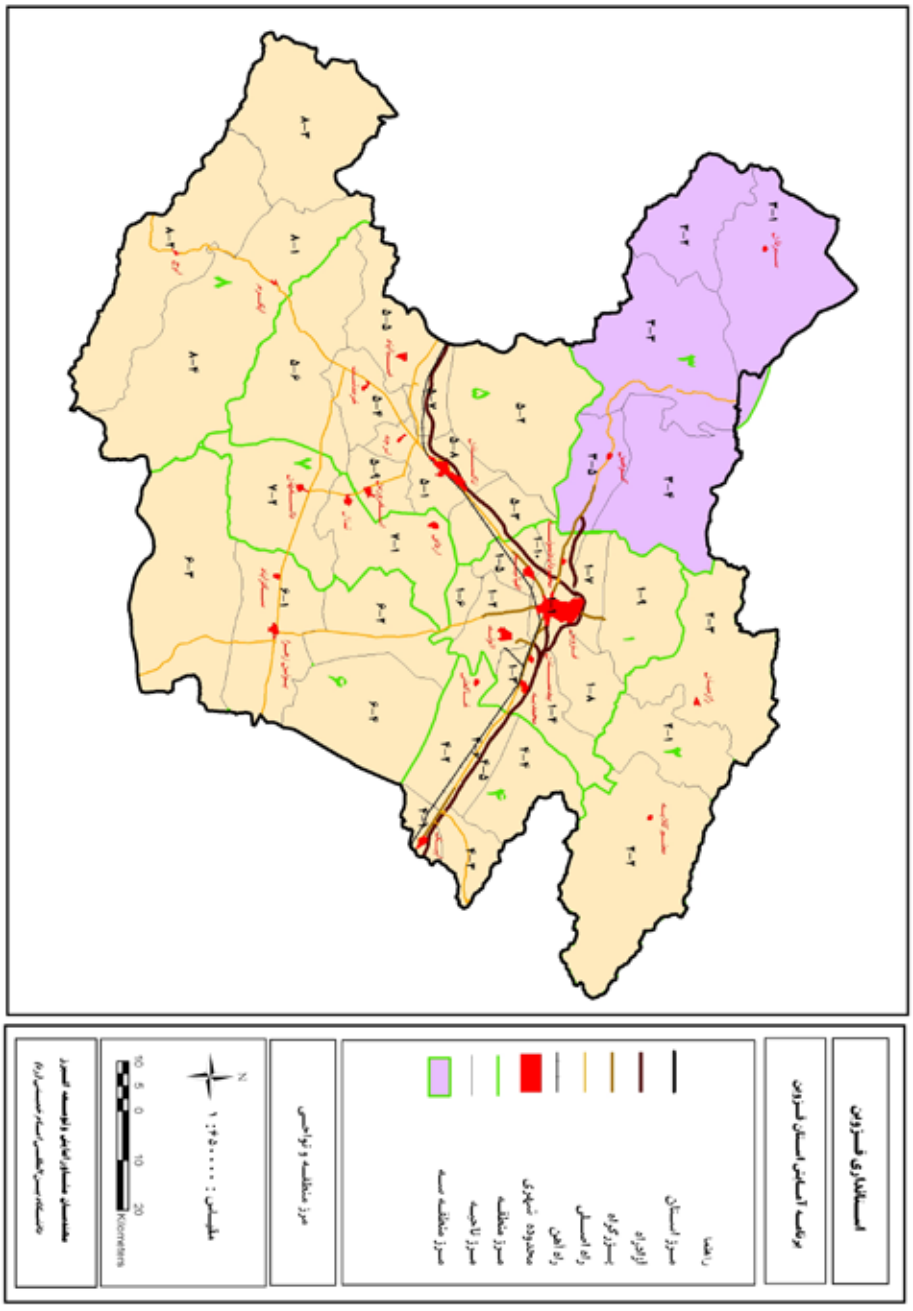

۴-۲-۴-منطقه چهارم (آبیک)

این منطقه از مناطق کم وسعت در بین مناطق هشتگانه استان است و با حدود ۹۷۸ کیلومتر مربع مساحت (۶/۲۲ درصد مساحت استان) در شرق استان واقع شده و مشابه منطقه یکم آزاد راه تهران-قزوین-زنجان آن را به دو نیمه کوهستانی و کوهپایه ای شمالی و دشتی در جنوب تقسیم نموده است. این منطقه قسمتی از قلمرو شهرستان آبیک شامل سه دهستان کوهپایه غربی، کوهپایه شرقی و زیاران و بخشهایی از بشاریات شرقی و غربی را زیر پوشش دارد. نقاط شهری آن شهرهای آبیک (مرکز شهرستان) و خاکعلی می باشند که مجموعاً جمعیتی بالغ بر ۵۰ هزارنفر معادل ۶/۵ درصد جمعیت شهری استان را در خود جای داده اند. جمعیت روستایی آن حدود ۳۶ هزار نفر (معادل ۹/۹ درصد جمعیت روستایی استان) بوده است.

کل جمعیت این منطقه نزدیک به ۸۷ هزارنفر معادل۷/۶ جمعیت استان و نسبت شهرنشینی در این منطقه با توجه به وجود ابیک(سومین شهر پر جمعیت استان) ۵۸/۳ درصد است.

منتهی الیه شرقی دشت وسیع و حاصلخیز قزوین در این منطقه واقع شده و به همین دلیل و همچنین نزدیکی به بازار بزرگ مصرف تهران، محل استقرار واحدهای بزرگ و مدرن پرورش دام و طیور و واحدهای کشت گلخانه ای است.

سد انحرافی زیاران و خط انتقال آب از سد طالقان در این منطقه قرار گرفته و قسمتی از آب دشت قزوین را تأمین می نماید. این منطقه به دلیل قرارگیری در مسیر مهمترین محور ارتباطی شمال به مرکز کشور و کریدور ترانزیتی جنوب-شمال دارای عملکرد ملی و فراملی بوده و شبکه جاده ای آن به ویژه در قسمت جنوبی این محور به طور نسبی از وضعیت مطلوبی برخوردار می باشد.

ساختار اقتصادی این منطقه در وجه غالب مبتنی بر فعالیت های کشاورزی (زراعت و باغداری فشرده، دامداری متمرکز و پیشرفته و ...) و خدمات حمل و نقل است، ضمن اینکه در سال های اخیر و با رفع نسبی از محدودیت استقرار صنایع در شعاع ۱۲۰ کیلومتری تهران، صنعت نیز نقشی در ساختار اقتصادی منطقه پیدا کرده است.

این منطقه به دلیل همجواری با بازار بزرگ مصرف تهران یکی از مراکز مهم پرورش دام و طیور محسوب می شود و لذا بخش کشاورزی (دامپروری و زراعت آبی) نقش محوری را

در ساختار اقتصادی این منطقه دارد. در عین حال عبور محور ارتباطی مهم مرکز کشور به شمال، شمال غرب و غرب کشور و کریدور ترانزیتی جنوب-شمال از این منطقه و وجود کارخانه سیمان آبیک باعث شده که حمل و نقل نیز سهم قابل توجهی در اقتصاد این منطقه داشته باشد.

نواحی تعیین شده در این منطقه و محدوده های هریک از آنها به شرح زیر است:

ناحیه ۱ شامل محدوده پیرامونی شهر آبیک و شهرک صنعتی ومحدوده آمادگاه

ناحیه ۲ شامل محدوده جاده قدیم تا پایان محدوده شبکه آبیاری همراستا با مسیر شبکه آبیاری

ناحیه ۳ شامل محدوده زیاران پیرامون محور آبیک - طالقان

ناحیه ۴ شامل محدوده کوهپایه ای شمالی بالای ارتفاعات ۱۷۰۰متر همراستا با سه مسیر روستائی

ناحیه ۵ شامل محدوده بالای اتوبان تا دامنه (ارتفاعات کمتراز ۱۷۰۰ متر) همرا ستا با اتوبان

ناحیه ۶ شامل محدوده اتوبان تا جاده قدیم همراستا با اتوبان وجاده قدیم تهران

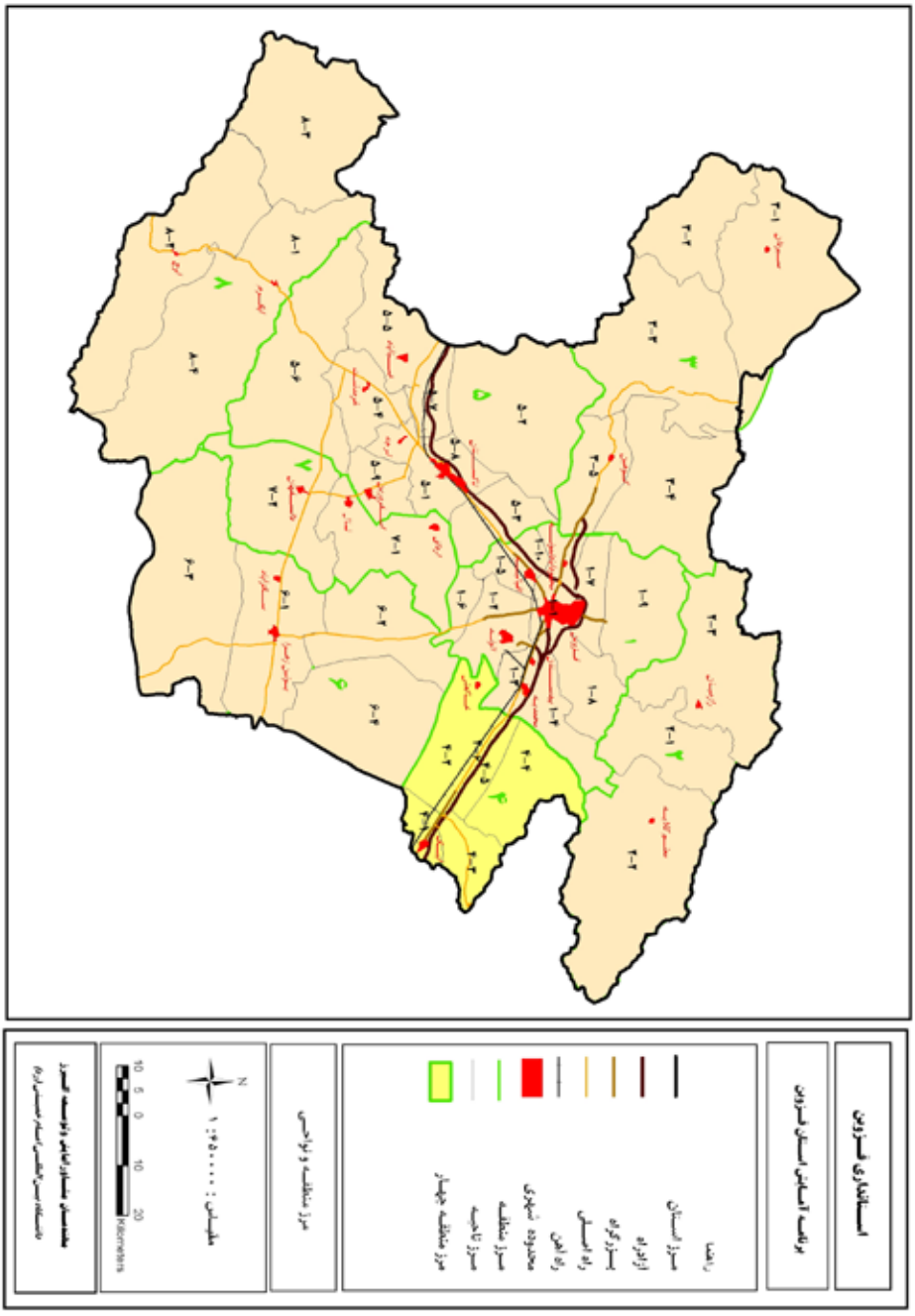

نقشه ۴-۵ منطقه چهارم (آبیک)

۴-۲-۵-منطقه پنجم (تاکستان)

این منطقه که با حدود ۲۷۱۳ کیلومتر مربع معادل ۱۷/۲۳ درصد مساحت استان وسیع ترین منطقه استان است، پس از منطقه یکم پرجمعیت ترین منطقه استان نیز می باشد. بخش وسیعی از این منطقه در قلمرو دشت حاصلخیز قزوین بوده و محدوده شهرستان تاکستان (شامل ۹ دهستان قاقازان شرقی و غربی، نرجه، خرم آباد، اک، افشاریه، رامند شمالی و دودانگه علیا وسفلی)را در بر میگیرد.

کل جمعیت این منطقه در سال ۱۳۸۵ حدود ۱۷۸ هزار نفر (معادل ۱۵/۵ درصد جمعیت استان) بوده که بیش از ۱۰۶ هزار نفر آن (معادل ۱۳/۷درصد جمعیت شهری استان) در ۵ نقطه شهری تاکستان، اسفرورین، خرمدشت، ضیاءآباد و نرجه و حدود ۷۱/۴ هزار نفر در ۱۳۶ روستا (۱۵ درصد آبادی های استان) ساکن بوده اند. به این ترتیب حدود ۶۰ درصد جمعیت منطقه شهرنشین بوده اند.

ساختار طبیعی این منطقه، به جز قسمت کوچکی از غرب آن که تپه ماهوری است، یک دشت وسیع و هموار (قسمتی از دشت قزوین) است که محل استقرار شهرها، آبادی های نسبتاً بزرگ و متراکم و فعالیت های کشاورزی و دامداری و صنعتی می باشد. بیلان سفره آب زیرزمینی این منطقه نیز با وضعیت بحرانی روبه رو است و سطح ایستابی با افت شدیدی مواجه است. این منطقه را می توان قطب کشاورزی استان دانست.

هر چند شهر تاکستان در زمینه ارایه خدمات برتر در استان عملکرد ناحیه ای داشته و در رتبه دوم (پس از شهر قزوین) قرار دارد، امکانات آموزش عالی و درمان بستری در این شهر ضعیف می باشد.

این منطقه به دلیل قرار داشتن در مهمترین محور ارتباطی مرکز به شمال و غرب کشور و کریدور ترانزیتی جنوب-شمال دارای عملکرد ملی و منطقه ای در شبکه ارتباطی کشور بوده و شبکه جاده ای درون منطقه ای آن به طور نسبی از وضعیت مطلوبی برخوردار است.

محور اصلی فعالیت های اقتصادی این منطقه را زراعت و باغداری (عمدتاً انگور) تشکیل می دهد و صنعت و خدمات در درجه بعدی اهمیت قرار دارند.

افت شدید سطح ایستابی سفره آب زیرزمینی دشت، عدم تناسب نظام بهره برداری و سازمان تولید با زیرساخت های کشاورزی دشت، ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی در

مراکـز شـهری و روسـتایی منطقـه،
افـت کمـی و کیفـی منابـع آب، تخریـب و آلودگـی اراضـی حاصلخیـز دشـت ناشـی از توسـعه مراکـز شـهری، فعالیـت هـای صنعتـی و کاربـرد سـموم و کودهـای شـیمیایی اصلـی تریـن موانـع و تهدیدهـای توسـعه در ایـن منطقـه محسـوب مـی شـوند.
علیرغـم وجـود ایـن موانـع، موقعیـت ممتـاز جغرافیایـی منطقه از نظـر قرارگیـری در مسـیر مهمترین محـور ارتباطـی جنـوب بـه شـمال، شـمال غـرب و غـرب کشـور، وجـود زیرسـاخت هـای صنعتـی در قالـب شـهرک هـا و مجتمـع هـای صنعتـی، بـالا بـودن نسـبی دانـش حرفـه ای کشـاورزان، وجـود اراضـی وسـیع و حاصلخیـز کشـاورزی و توزیـع نسـبتاً متعـادل و مقیـاس مناسـب مراکـز جمعیتـی (شـهری و روسـتایی) زمینـه را بـرای توسـعه مـوزون ایـن منطقـه در آینـده فراهـم سـاخته اسـت.
تقسیمات ناحیه ای این منطقه در قالب ۹ ناحیه به شرح زیر است:
ناحیـه ۱ شـامل محـدوده پیرامونـی شـهر تاکسـتان ونرجـه بـا محوریـت مسـیر هـای زنجـان و همـدان و اک
ناحیـه ۲ شـامل محـدوده کوهپایـه ای شـمال تاکسـتان (پیرامونـی مسـیر نیکویـه - حیدریـه و منطقـه باشـگل)
ناحیـه۳ شـامل محـدوده جنـوب غربـی زیـر شـبکه آبیـاری بـا محوریـت مسـیر دولـت آبـاد و راه آهـن رشـت
ناحیـه ۴ شـامل محـدوده تحـت پوشـش شـبکه آبیـاری سـد نهـب بـا محوریـت شـبکه آبیـاری و مسـیر جـاده همـدان و سـه راهـی رحیـم آبـاد
ناحیـه ۵ شـامل محـدوده پیرامونـی ضیـاء آبـاد بـا محوریـت مسـیر روسـتایی شـنین(زیر جـاده قدیـم زنجان)
ناحیـه ۶ شـامل محـدوده نیمـه کوهسـتانی جنـوب تاکسـتان بـا محوریـت مسـیر همـدان و مسـیر بوییـن زهرا-رحیـم آبـاد
ناحیـه ۷ شـامل محـدوده پیرامونـی اتوبـان و راه اهـن تـا بـالای جـاده قدیـم از سـه راهـی شـامی شـاپ تـا مـرز شهرسـتان
ناحیـه ۸ شـامل محـدوده بـالای اتوبـان در شـمال شـهر تاکسـتان از زیـر شـبکه آبیـاری تـا هم‌راسـتا بـا سـه راهی شـامی شـاپ

ناحیه ۹ شامل محدوده اسفرورین با محوریت مسیر اسفرورین -اک

این منطقه قطب کشاورزی استان قزوین محسوب می شود، ضمن اینکه عبور محورهای مهم ارتباطی و کریدور ترانزیتی جنوب-شمال از این منطقه موجب شده تا خدمات حمل و نقل نیز سهم برجسته ای در ساختار اقتصادی آن داشته باشد. این منطقه از مراکز شهری متعدد (۵ نقطه شهری) و آبادی های نسبتاً بزرگ و متراکم و توزیع جمعیتی نسبتاً متعادلی برخوردار است. اگر چه در حال حاضر کشاورزی و حمل و نقل نقش محوری را در ساختار اقتصادی منطقه دارند، اما نقش بخش های صنعت و معدن نیز رو به افزایش است و انتظار می رود بخش صنعت نقش ویژه ای در توسعه آینده این منطقه ایفا کند.

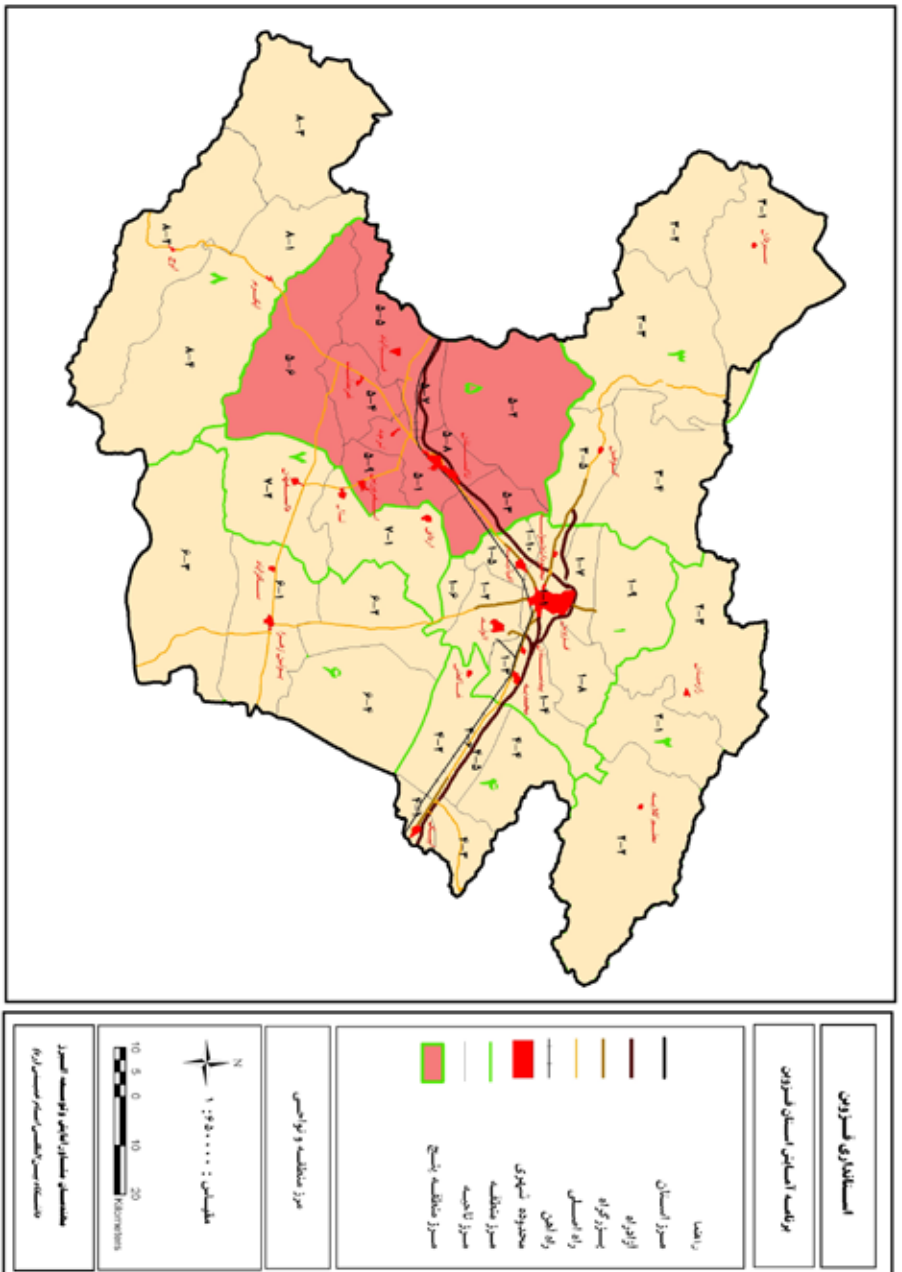

نقشه ۴-۶ منطقه پنجم (تاکستان)

۴-۲-۶-منطقه ششم (بوئین زهرا)

این منطقه اگر چه امتداد طبیعی دشت قزوین در شرق استان است و با مناطق ۴ و ۵ همجواری و همگنی نسبی دارد، لکن به دلیل واقع شدن در قسمت انتهایی حوزه آبریز رودخانه شور و وجود گستره وسیع پهنه های شور در آن که مستلزم مدیریت ویژه ای است، به عنوان یک منطقه مستقل مشخص شده است.

وسعت این منطقه بالغ بر ۲۳۲۳ کیلومتر مربع و ۱۴/۷۶درصد مساحت استان است. بخشی از گستره این منطقه (شامل قسمتهایی از دو دهستان بشاریات شرقی و بشاریات غربی) در محدوده شهرستان آبیک و بخش دیگر آن در محدوده شهرستان بوئین زهرا (شامل دهستان های زهرای بالا و پایین و سگزآباد) واقع شده است. در این منطقه دو نقطه شهری (بوئین زهرا و سگزآباد) با مجموع حدود ۲۱/۳ هزار نفر جمعیت (۲/۷۵ درصد جمعیت شهری استان) وجود دارد. جمعیت روستایی این منطقه حدود ۳۳/۵هزار نفر جمعیت (برابر ۹/۱۷ درصد جمعیت روستایی استان) بوده است. با این حساب نسبت شهرنشینی منطقه مزبور در سال ۸۵ معادل ۳۹ درصد بوده است.

ساختار طبیعی این منطقه یک دشت وسیع و هموار (قسمتی از دشت قزوین) است که از غرب به شرق کیفیت اراضی آن تغییر کرده و به شوره زار تبدیل شده و در نواحی جنوبی آن به کوهپایه های جنوبی استان پیوند می خورد. قرارگیری این منطقه در نزدیکی گسل اشتهارد آن را به یکی از مناطق با خطر بالای زلزله تبدیل کرده است. ساختار اقتصادی آن نیز مبتنی بر فعالیت های کشاورزی (زراعت و دامداری)، خدمات حمل و نقل و صنعت است.

کاهش کمی و کیفی مستمر منابع آب، ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی در مراکز شهری منطقه، گسترش اراضی شور و ضعف زیرساخت های توسعه صنعتی، اصلی ترین موانع و چالش های توسعه در این منطقه محسوب می شود.

به رغم موانع ذکر شده، موقعیت جغرافیایی این منطقه از نظر همجواری با استان های تهران و قم و قرارگیری در مسیر یکی از محورهای مهم ارتباطی جنوب و مرکز به غرب و شمال غرب کشور، این امکان را فراهم ساخته تا با تکیه بر این موقعیت ویژه جغرافیایی، این منطقه را به یک منطقه ویژه اقتصادی و با کارکرد بارانداز ملی تبدیل نماید. همچنین

ایـن منطقـه مـی توانـد در شـرایط بـروز بحـران بـرای تهـران نقـش پشـتیبان و امـداد و نجـات را ایفـا نمایـد، لـذا پیـش بینـی زیرسـاخت هـا و تجهیـزات لازم بـرای ایفـای چنیـن نقشـی بـرای ایـن منطقـه ضـروری اسـت.

بـا وجـود اینکـه قسـمتی از دشـت حاصلخیـز قزویـن در ایـن منطقـه قـراردارد، امـا بـه دلیـل اینکـه قسـمت انتهایـی حـوزه آبخیـز اسـت، از حاصلخیـزی اراضـی کاسـته شـده بـه گونـه ای کـه بـا حرکـت بـه سـمت شـرق اراضـی کامـلاً بـه شـوره زار تبدیـل شـده اسـت. علیرغـم وجـود چنیـن شـرایطی، کشـاورزی (زراعـت آبـی و دامـداری متمرکـز) محـور فعالیـت هـای اقتصـادی ایـن منطقـه را تشـکیل مـی دهـد. همچنیـن اگرچـه امکانـات زیربنایـی و خدماتـی ایـن منطقـه چنـدان قـوی نمـی باشـد امـا بـه دلیـل واقـع شـدن آن در یکـی از محورهـای مهـم ارتباطـی جنـوب و مرکز کشـور بـه اسـتان هـای غربـی و شـمال غـرب، موجـب ارتقـاء جایـگاه بخـش حمـل و نقـل در سـاختار اقتصـادی آن شـده اسـت.انتظار مـی رود بـا بهـره بـرداری از پتانسـیل پهنـه هـای شـور منطقـه، صنایـع معدنـی نیـز در ایـن منطقـه توسـعه یابـد.

این منطقه به نوبه خود به ۴ ناحیه به شرح زیر تقسیم می شود:

ناحیـه ۱ شـامل محـدوده پیرامونـی مسـیر فتـح آبـاد تـا سـگز آبـاد و عصمـت آبـاد -آراسـنج در پیرامـون شـهرهای بوییـن زهـرا و سـگز آبـاد

ناحیه ۲ شامل محدوده پیرامونی محور عصمت آباد تا لیا

ناحیـه ۳ شـامل محـدوده کوهپایـه جنـوب شـرقی بـا محوریـت مسـیر بوئیـن زهـرا سـاوه و ادامـه مسـیر رودک

ناحیه ۴ شامل محدوده اراضی شوره زار

نقشه ۴-۷ منطقه ششم (بوئین زهرا)

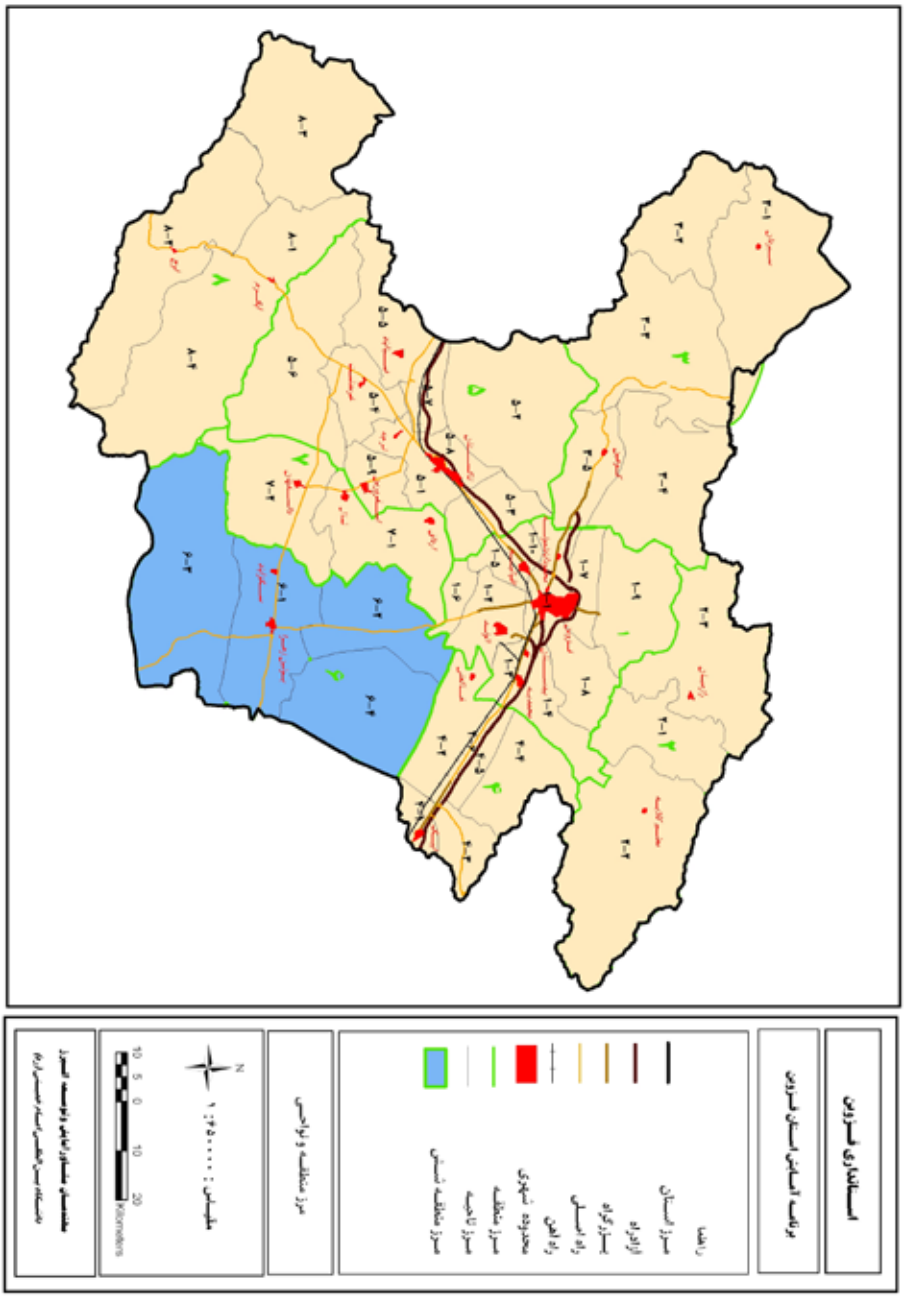

۴-۲-۷-منطقه هفتم (مرکزی دشت)

ایـن منطقـه بـا حـدود ۹۷۶ کیلومتـر مربـع مسـاحت (معـادل۶/۲ درصد مسـاحت اسـتان) کم وسـعت ترین منطقه اسـتان بوده و در حدفاصل مناطق ۵و ۶ واقع شـده و باقیمانده قسـمت شـمالی شهرسـتان وسـیع بویین زهراسـت. دهسـتانهای دشـتابی شـرقی، بخشـی از دشـتابی غربی، زین آباد، قلعه هاشـم، رامنـد جنوبـی و ابراهیـم آباد گسـتره ایـن منطقه را شـکل داده اند.

کل جمعیـت ایـن منطقـه بـر اسـاس سرشـماری سـال ۱۳۸۵ حـدود ۶۲/۲ هـزار نفـر (معـادل ۴/۸ درصـد جمعیـت اسـتان) بـوده کـه ۲۸/۶ هزارنفـر آن (معـادل ۳/۷ درصـد جمعیـت شـهری اسـتان) در ۳ نقطـه شـهری (شـال، دانسـفهان و ارداق) و نزدیـک بـه ۳۳/۶ هـزار نفـر (معـادل ۹/۲ درصـد جمعیـت روسـتایی اسـتان) در ایـن منطقـه سـاکن بـوده انـد. نسـبت شـهر نشـینی در سـال ۸۵ در ایـن منطقـه ۴۶ درصـد بـوده اسـت.

سـاختار طبیعـی ایـن منطقـه ، دشـتی و همـوار (ادامـه دشـت قزویـن) اسـت . سـاختار اقتصـادی این منطقه مبتنی بر کشـاورزی و دامداری اسـت و سـهم سـایر فعالیت های اقتصادی در آن ناچیز اسـت. توسـعه آینـده ایـن منطقـه در صـورت اسـتفاده از محـور ترانزیتی قم-سـاوه- بوییـن زهرا-تاکسـتان به جـای محـور تهـران - قزویـن - تاکسـتان به سـمت فعالیتهـای حمل و نقـل و ترانزیت سـوق پیدا کرده و شـهرهای دانسـفهان و شـال کـه در ایـن مسـیر واقع شـده اند، ارزش ویـژه ای خواهنـد یافت.

در این منطقه با توجه به وسعت کم آن صرفاً دو ناحیه به شرح زیر شناسایی و تعیین شده اند:

ناحیه ۱ شامل محدوده پیرامونی مسیر شال -ارداق -شاهین تپه و پیرامون شهرهای شال و ارداق

ناحیه ۲ شامل محدوده پیرامونی مسیر سگزآباد-دانسفهان و پیرامون شهر دانسفهان

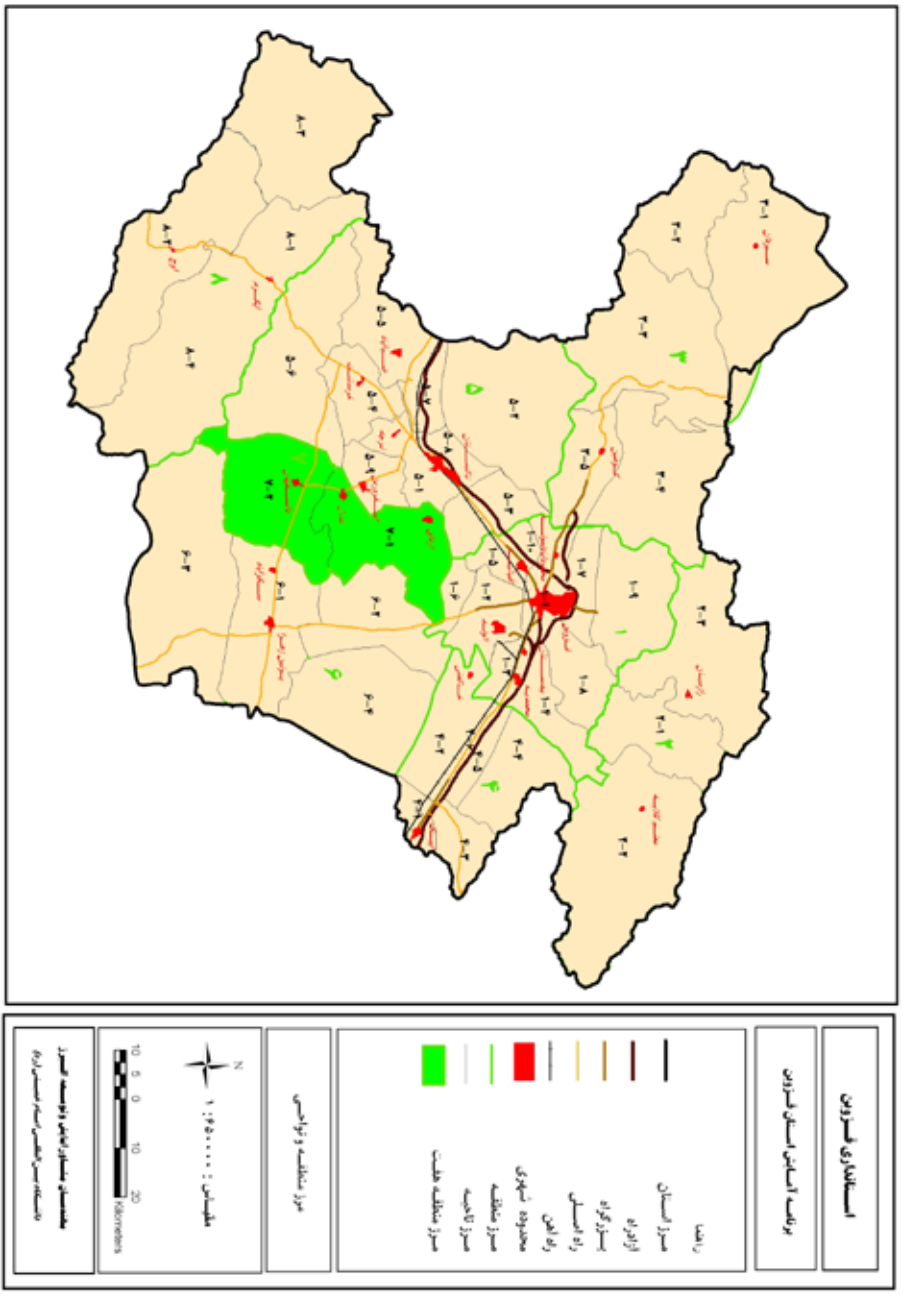

نقشه ۴-۸ منطقه هفتم (مرکزی دشت)

۴-۲-۸-منطقه هشتم (آوج -آبگرم)

این منطقه با حدود ۲۶۹۳ کیلومتر مربع مساحت (۱۷/۱درصد وسعت استان)، بعد از منطقه تاکستان وسیعترین منطقه در بین مناطق هشتگانه استان محسوب می شود و از نظر تقسیمات کشوری در بخش جنوبی شهرستان بوئین زهرا (شامل قلمرو ۵ دهستان خرقان شرقی، شهید آباد، آبگرم، خرقان غربی و حصار ولیعصر) قرار دارد.

علیرغم وسعت زیاد، جمعیت این منطقه کم و حدود ۳۹ هزار نفر (معادل ۳/۴ درصد جمعیت استان) می باشد که بیشتر آن ها (بیش از ۷۵ درصد) یعنی ۲۹/۵ هزار نفر معادل ۸ درصد جمعیت روستایی استان در نقاط روستایی ساکن اند. جمعیت شهری این منطقه در سال ۱۳۸۵ برابر ۹۶۲۰ نفر (معادل ۱/۲ درصد جمعیت شهری استان) بوده که در ۲ نقطه شهری آوج و آبگرم سکونت داشته اند. نسبت شهر نشینی این منطقه در سال ۸۵ معادل ۲۴/۶ درصد بوده است.

از نظر وضعیت طبیعی و توپوگرافی این منطقه نیز مشابه منطقه دوم (منطقه الموت) کاملاً کوهستانی و کوهپایه ای است و فاقد دشت مهم و حاصلخیز می باشد اما به دلیل موقعیت جغرافیایی و وضعیت آب و هوایی و وجود سرشاخه های متعدد رودخانه های آوج، خررود و حاج عرب و چشمه سارهای فراوان، از نظر منابع آب نسبتاً غنی است، اگر چه تداوم خشکسالی ها و افزایش بهره برداری از منابع آب در بالادست حوزه ها موجب محدودیت بیش از پیش منابع آب در این منطقه شده است.

این منطقه به دلیل قرار گرفتن در یکی از مهمترین محورهای ارتباطی دسترسی به غرب کشور (محور تهران-قزوین-تاکستان-همدان) دارای عملکرد ملی و منطقه ای در شبکه حمل و نقل کشور است اما از نظر شبکه جاده ای درون منطقه ای، به دلیل شرایط توپوگرافی از وضعیت چندان مناسبی برخوردار نمی باشد.

ساختار اقتصادی این منطقه بر پایه کشاورزی (زراعت آبی و دیم و باغداری) و دامداری (گسترده و متمرکز) و خدمات حمل و نقل و گردشگری (گذری) استوار است که بخش کشاورزی نقش غالب را در این ساختار دارد و سهم سایر فعالیت ها (صنعت و معدن) اندک است.

ویژگی های طبیعی و اقلیمی، قرارگیری در مسیرهای اصلی ارتباطی با غرب و شمال غرب کشور (همدان، کرمانشاه، کردستان و ...)، وجود جاذبه های متنوع طبیعی نظیر چشمه

های معدنی آبگرم، جلوه ها و چشم اندازهای طبیعی و از جمله منطقه شکار ممنوع آوج، برخورداری از موقعیت ترانزیتی و پتانسیل های معدنی اصلی ترین توان های این منطقه محسوب می شود که در صورت بارورسازی آن ها، روند توسعه منطقه تسریع خواهد شد. علیرغم کوهستانی بودن این منطقه، به دلیل واقع شدن در یکی از مهمترین محورهای ارتباطی مرکز کشور به استان های غربی (همدان، کرمانشاه و کردستان)، از نظر شبکه های ارتباطی دارای عملکرد ملی می باشد. وجود منابع آب و خاک نسبتاً غنی و شرایط مناسب اقلیمی موجب شده تا کشاورزی (زراعت آبی و دیم، باغداری، دامداری گسترده و متمرکز) محور فعالیت های اقتصادی منطقه باشد، ضمن اینکه واقع شدن در مسیرهای مهم ارتباطی و وجود جاذبه های طبیعی فراوان به بخش های حمل و نقل و گردشگری نیز جایگاه ویژه ای بخشیده و انتظار می رود سهم آن در آینده افزایش یابد.

در این منطقه نیز ۴ ناحیه به شرح زیر تعییین و مشخص شده اند:

ناحیه ۱ شامل محدوده آبگرم (غرب محور همدان) وهمراستا با مسیر های اردلان وحصار ولی عصر

ناحیه ۲ شامل محدوده آوج پیرامون مسیر همدان و خرقان غربی تا شهید آباد

ناحیه ۳ شامل محدوده اردلان با محوریت مسیر اردلان-حصار ولیعصر-آبگرم

ناحیه ۴ شامل محدوده خرقان شرقی (پیرامون محور آبگرم -کلنجین)

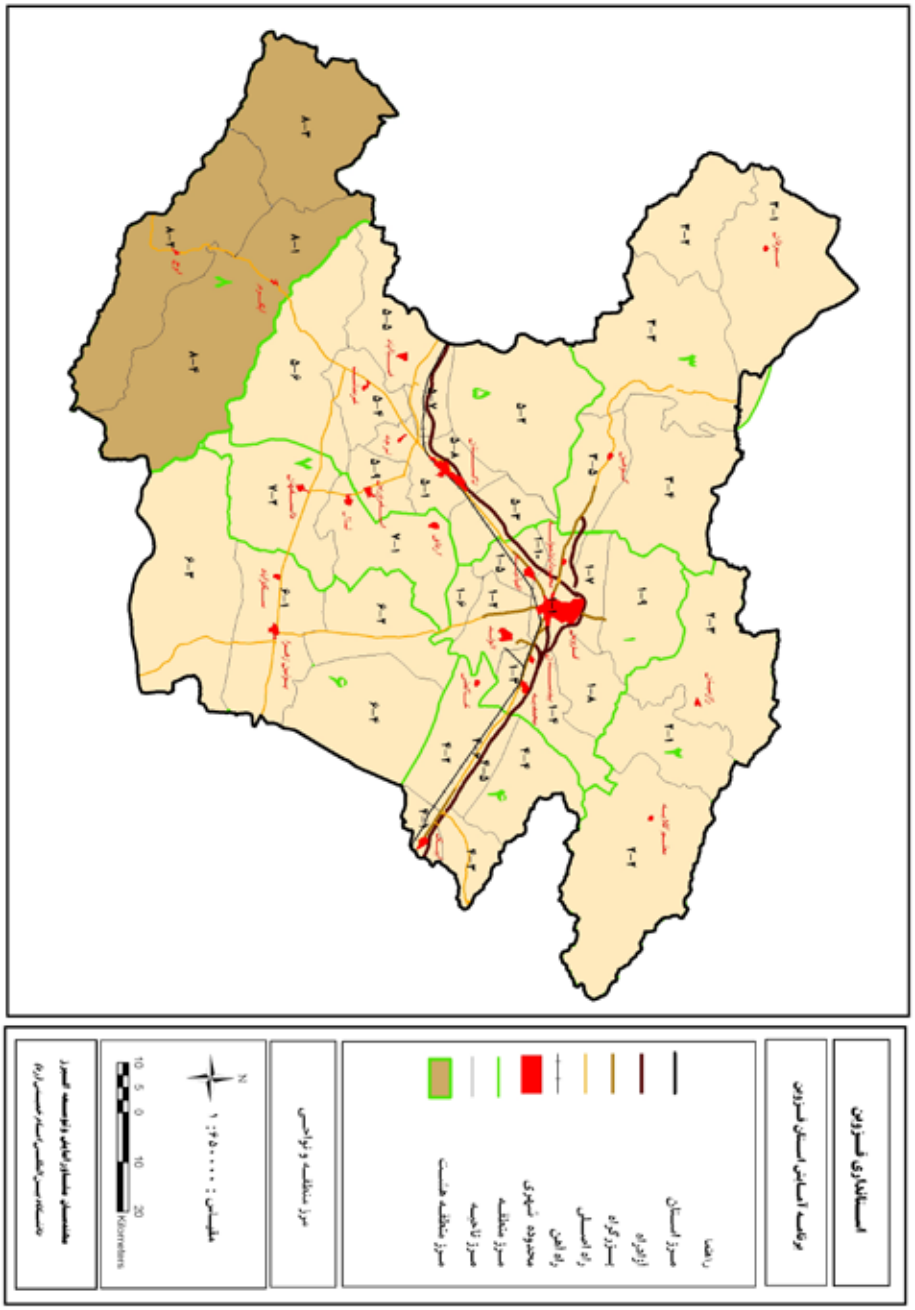

نقشه ۴-۹ منطقه هشتم (آوج -آبگرم)

۴-۳-پیوندهای بین مناطق

در کنار پیوندهای اقتصادی و مبادله کالا بین مراکز شهری، رابطه و پیوندهای دیگری با ماهیت های اجتماعی ، فرهنگی و مدیریتی بین مناطق تشریح شده نیز وجود دارد. اهم این پیوندها از دید هریک از مناطق ۸گانه با سایر مناطق به شرح زیر است:

منطقه ۱ (مجموعه شهری قزوین): پیوند اصلی این منطقه با سایر مناطق استان بیشتر از نوع مدیریتی است . بدین معنی که مدیریت فرایندهای توسعه در سایر مناطق در ابعاد مختلف آن در منطقه مرکزی که مرکز استان را دربر دارد، صورت می پذیرد. همچنین ارایه خدمات اداری وعمومی برای سایر مناطق در این منطقه صورت می پذیرد. عامل دیگر اصلی پیوند بین منطقه مرکزی و سایر مناطق استان از نوع اقتصادی-اجتماعی بوده و این منطقه به عنوان مقصد مهاجرتهای درون استانی ساکنان سایر مناطق به حساب می آید. به عبارت دیگر تامین فرصتهای شغلی برای جمعیت مازاد مناطق که به دنبال شرایط شغلی بهتری هستند، در منطقه مرکزی صورت می پذیرد.

در خصوص منطقه الموت علاوه بر موارد فوق ، با توجه به موقعیت جغرافیایی و بن بست بودن آن، تآمین مسیرهای ارتباطی با سایر نقاط استان و کشور ، در خصوص منطقه طارم وکوهین نیز به همان دلایل، تآمین مسیرهای ارتباطی با مناطق مرکزی و جنوبی کشور، در خصوص منطقه آبیک تآمین مسیر دسترسی به شمال وغرب کشور، در خصوص منطقه بویین زهرا تآمین مسیر دسترسی به شمال کشور و در خصوص مناطق تاکستان، مرکزی دشت و آوج تآمین مسیر دسترسی به تهران وشمال کشور از عوامل پیوند دهنده این مناطق به شمار می روند.

منطقه ۲(الموت): قابلیت های اصلی این منطقه طبیعت بکر و زیبای کوهستانی آن و منابع فراوان آب می باشد، بنابراین رابطه و پیوند این منطقه با سایر مناطق استان نیز بر مبنای همین دو ویژگی می باشد. به عبارت دیگر گردشگری که بر اساس جاذبه های طبیعی این منطقه شکل می گیرد و تآمین منابع آب بخصوص برای مناطق کم آب تر استان، پایه اصلی پیوند آن با سایر مناطق است.

در این رابطه اکثر مناطق استان به غیر از منطقه طارم (که دارای وضعیت طبیعی مشابهی با منطقه الموت هستند) ، از طریق عملکرد گردشگری طبیعی و مناطقی که از منابع اب کمتری

برخـوردار بـوده و ضمنـاً امـکان اسـتفاده از منابـع آب ایـن منطقـه را دارندمثـل منطقـه مرکـزی، آبیـک و تاکسـتان از طریـق انتقـال اب بـا ایـن منطقـه پیونـد دارنـد.

منطقـه طـارم کـه دارای وضعیـت نسـبتاً مشـابهی بـا ایـن منطقـه اسـت دارای پیوندهـای محـدود اجتماعـی بـا ایـن منطقـه بویـژه در نواحـی مـرز مشـترک دو منطقـه هسـتند.

منطقـه ۳(طـارم و کوهیـن): موقعیـت جغرافیایـی ایـن منطقـه و عبـور مسـیر دسترسـی بـه اسـتان گیـلان و مناطـق شـمال غـرب کشـور، تولیـد برخـی محصـولات کشـاورزی و باغـی (بویـژه زیتـون) وسـنگ و برخـی مـواد معدنـی، عمـده قابلیـت هـای ایـن منطقـه به حسـاب مـی آینـد کـه پیوندهای آن باسـایر مناطـق اسـتان نیـز بـا بکارگیـری ایـن قابلیتهـا برقـرار مـی شـود.

بنابـر ایـن عمـده تریـن عامـل پیونـد ایـن منطقـه بـا سـایر مناطـق اسـتان تآمیـن مسـیر دسترسـی بـه شـمال کشـور ، تولیـد و صـدور برخـی محصـولات کشـاورزی(زیتون) و سـنگ و مـواد معدنـی اسـت. پیونـد ایـن منطقـه بـا منطقـه المـوت همانگونـه کـه گفتـه شـد، در حـد روابـط محـدود اجتماعـی اسـت.

منطقـه ۴ (آبیـک): موقعیـت جغرافیایـی و مسـیرهای ارتباطـی منطقـه آبیـک بـه گونـه ای اسـت کـه ارتبـاط اکثـر مناطـق اسـتان بـه پایتخـت و سـایر مناطـق مرکـز از طریـق جـاده اصلـی ، آزادراه و خـط آهـن عبـوری از ایـن منطقـه امکانپذیـر اسـت. هرچنـد راههـای ارتباطـی دیگـری مثـل بویـین زهرا-اشـتهارد یـا بویـین زهرا-سـاوه بـرای ارتبـاط بـا مناطـق مرکـزی و جنوبـی کشـور وجـود دارد، امـا در حـال حاضـر منطقـه آبیـک اصلـی تریـن تآمیـن کننـده ارتبـاط زمینـی بـا مناطـق مرکـزی اسـت. عـلاوه بـر آن تولیـد بسـیاری از محصـولات کشـاورزی و دامـی در ایـن منطقـه و تولیـد محصـولات صنعتـی عاملـی بـرای پیونـد آن بـا سـایر مناطـق اسـتان اسـت. همچنیـن وجـود نیـروگاه عظیـم شـهید رجایـی در ایـن منطقـه موجـب شـده اسـت تـا خطـوط انتقـال نیـروی بـرق عامـل دیگـری بـرای پیونـد ایـن منطقـه بـا سـایر مناطـق اسـتان باشـد.

بـا توجـه بـه توضیحـات فـوق اصلـی تریـن عوامـل پیونـد ایـن منطقـه بـا مناطـق ۱(مجموعـه شـهری) و ۲ شـامل مسـیر دسترسـی بـه تهران-انتقـال منابـع آب-تامیـن محصـولات صنعتـی وکشـاورزی- تولیـد وانتقـال انـرژی و فرصتهـای شـغلی اسـت. در خصـوص مناطـق ۳، ۷ و ۸ مسـیر دسترسـی بـه تهران-تامیـن محصـولات صنعتـی وکشـاورزی و در خصـوص منطقـه ۵ (تاکسـتان) مسـیر دسترسـی بـه تهران-انتقـال منابـع آب-تامیـن محصـولات صنعتـی وکشـاورزی و در نهایـت در

خصوص منطقه بویین زهرا مسیر دسترسی به تهران-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی-خدمات محلی وکشاورزی-زه وپساب کشاورزی-تولید وانتقال انرژی-فرصتهای شغلی اصلی ترین عوامل پیوند بین این منطقه و سایر مناطق به حساب می آید.

منطقه ۵ (تاکستان): موقعیت این منطقه نیز به گونه ای است که تآمین ارتباطات زمینی سایر مناطق استان با استان زنجان و مناطق شمال غرب کشور وهمچنین ارتباطات با استان همدان و غرب و جنوب کشور برای اکثر مناطق استان الزاماً از طریق این منطقه صورت می پذیرد. همچنین تولید بسیاری از محصولات کشاورزی و برخی مواد اولیه معدنی عامل پیوند این منطقه با سایر مناطق استان است. وجود شهر دوم استان در این منطقه نیز موجب شده که این منطقه مرجع ارایه برخی از خدمات برای مناطق همجوار باشد. بنابراین عوامل پیوند این منطقه با منطقه ۱ عمدتاً شامل مسیر دسترسی به زنجان وهمدان-تولید محصولات کشاورزی-سیلوی ذخیره سازی گندم-مواد اولیه معدنی، با منطقه ۲ شامل مسیر دسترسی به زنجان وهمدان، با منطقه ۳ شامل مسیر دسترسی به زنجان وهمدان وخدمات محلی ، با مناطق آبیک و بویین زهرا مسیر دسترسی به زنجان وهمدان-تولید محصولات کشاورزی و مواد اولیه معدنی، با منطقه مرکزی دشت مسیر دسترسی به قزوین -زنجان وهمدان و خدمات محلی و با منطقه آوج مسیر دسترسی به قزوین -خدمات محلی و خدمات درمانی است.

منطقه ۶ (بویین زهرا): این منطقه نیز به لحاظ موقعیت جغرافیایی تآمین کننده ارتباط زمینی با ساوه و مناطق جنوبی کشور و همچنین اشتهارد و تهران برای برخی از مناطق استان را داراست . همچنین تولید برخی محصولات ساختمانی (صنایع کانی غیرفلزی) در این منطقه و برخی محصولات کشاورزی آن از دیگر عوانل پیوند با دیگر مناطق استان هستند. با توجه به اینکه شهر بویین زهرا مرکز شهرستان وسیع بویین زهرا در این منطقه قرار دارد، بسیاری از خدمات عمومی و اداری مناطق ۷و ۸ که عمدتاً در قلمرو شهرستان بویین زهرا قرار دارند، در این منطقه ارایه می شود.

با توجه به موارد فوق اصلی ترین عوامل پیوند این منطقه با منطقه ۱ شامل مواردی از جمله تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-مسیر دسترسی به ساوه و تامین خاک های صنعتی است. پیوند منطقه مزبور با مناطق ۲و ۳ عمدتاً شامل تولید محصولات

کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی و مسیر دسترسی به ساوه، در رابطه با مناطق ۴و ۵ شامل تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی و مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد و در رابطه با مناطق ۷و ۸ شامل خدمات اد اری محلی و مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد است.

منطقه ۷(مرکزی دشت): این منطقه در کنار منطقه ۱ دو منطقه استان هستند که درونی بوده و مرز مشترکی بااستان های مجاور ندارند. علاوه بر آن این منطقه در حال حاضر سهمی از آزادراههای استان نداشته و صرفاً تأمین کننده ارتباط بوبین زهرا با تاکستان از طریق دانسفهان می باشد. به لحاظ تولیدی نیز عمده محصول منطقه محصولات کشاورزی است و در کنار آن برخی مواد معدنی و ساختمانی نیز عامل پیوند آن با سایر مناطق استان است. با توجه به موارد ذکر شده عوامل اصلی پیوند این منطقه با منطقه ۱ شامل خدمات اد اری محلی -مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد و برا ی سایر مناطق نیز عمدتاً تولید محصولات کشاورزی، محصولات ساختمانی و تامین مواد معدنی است. برای منطقه ۳ تأمین دسترسی به ساوه واشتهارد ، برای منطقه ۵ دسترسی به بوئین زهرا، برای منطقه ۶ مسیردسترسی به تاکستان و برای منطقه ۸ مسیر دسترسی به بوئین زهرا از دیگر عوامل پیوند این منطقه با سایر مناطق محسوب می شود.

منطقه ۸ (آوج-آبگرم): این منطقه که جنوبی ترین منطقه استان است، به لحاظ موقعیت جغرافیایی و عبور شبکه های ارتباطی، مسیر دسترسی به استان همدان و سایر مناطق غرب و جنوب غرب کشور را برای استان تأمین می نماید. منابع نسبتاً غنی آب، برخی محصولات کشاورزی و مواد معدنی در کنار قابلیتهای محدود گردشگری این منطقه، سایر عوامل برقراری پیوند آن با سایر مناطق استان است.

با توجه به موارد فوق عوامل برقراری پیوند این منطقه با منطقه ۱ شامل مسیر دسترسی به همدان -تامین مواد معدنی-گردشگری محدود، با مناطق ۲و۳و۴ و ۷ شامل روابط محدود اجتماعی و مسیر دسترسی به همدان ، با منطقه ۵ شامل تامین منابع آبی -تولیدمحصولات کشاورزی محدود-مسیر دسترسی به همدان -گردشگری محدود و با منطقه ۶ شامل تامین منابع آبی -تولیدمحصولات کشاورزی محدود و مسیر دسترسی به همدان می باشد.

خلاصه عوامل پیوند بین مناطق استان در جدول ۴-۱ آمده است.

جدول ۴-۱ پیوند های مهم مناطق استان باهمدیگر

مناطق	منطقه ۱ (مجموعه شهری قزوین)	منطقه ۲ (الموت)	منطقه ۳ (طارم وکوهین)	منطقه ۴ (آبیک)	منطقه ۵ (تاکستان)	منطقه ۶ (بوئین زهرا)	منطقه ۷ (مرکزی دشت)	منطقه ۸ (آوج-آبگرم)
منطقه ۱ (مجموعه شهری قزوین)		مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-فرصت های شغلی-مسیر دسترسی به استان وکشور	مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-فرصت های شغلی-مسیر دسترسی به مرکز وجنوب کشور	مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-مسیر دسترسی به شمال وغرب کشور	مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-فرصت های شغلی-مسیر دسترسی به تهران وشمال کشور	مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-فرصت های شغلی-مسیر دسترسی به شمال کشور	مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-فرصت های شغلی-مسیر دسترسی به تهران وشمال کشور	مدیریت فرآیند توسعه-خدمات اداری و عمومی-فرصت های شغلی-مسیر دسترسی به تهران وشمال کشور
منطقه ۲ (الموت)	گردشگری- تامین منابع آب		محدود اجتماعی	گردشگری- تامین منابع آب	گردشگری- تامین منابع آب	گردشگری	گردشگری	گردشگری
منطقه ۳ (طارم)	مسیر دسترسی به شمال کشور-محصولات کشاورزی(زیتون)-سنگ و مواد معدنی	محدود اجتماعی		مسیر دسترسی به شمال کشور-محصولات کشاورزی(زیتون)-سنگ و مواد معدنی	مسیر دسترسی به شمال کشور-محصولات کشاورزی(زیتون)-سنگ و مواد معدنی	مسیر دسترسی به شمال کشور-محصولات کشاورزی(زیتون)-سنگ و مواد معدنی	مسیر دسترسی به شمال کشور-محصولات کشاورزی(زیتون)	مسیر دسترسی به شمال کشور-محصولات کشاورزی(زیتون)

دنباله جدول ۴-۱ پیوند های مهم مناطق استان با همدیگر

مناطق	منطقه ۱ (مجموعه شهری قزوین)	منطقه ۲ (الموت)	منطقه ۳ (طارم وکوهین)	منطقه ۴ (آبیک)	منطقه ۵ (تاکستان)	منطقه ۶ (بوئین زهرا)	منطقه ۷ (مرکزی دشت)	منطقه ۸ (آوج-آبگرم)
منطقه ۴ (آبیک)	مسیر دسترسی به تهران-انتقال منابع آب-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی- تولید وانتقال انرژی -فرصتهای شغلی	مسیر دسترسی به تهران-انتقال منابع آب-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی- فرصتهای شغلی	مسیر دسترسی به تهران-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی		مسیر دسترسی به تهران-انتقال منابع آب-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی	مسیر دسترسی به تهران-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی-خدمات محلی وکشاورزی-زه وپساب کشاورزی-تولید وانتقال انرژی-فرصتهای شغلی	مسیر دسترسی به تهران-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی	مسیر دسترسی به تهران-تامین محصولات صنعتی وکشاورزی
منطقه ۵ (تاکستان)	مسیر دسترسی به زنجان وهمدان-تولید محصولات کشاورزی-سیلوی ذخیره سازی گندم-مواد اولیه معدنی	مسیر دسترسی به زنجان وهمدان	مسیر دسترسی به زنجان وهمدان-خدمات محلی	مسیر دسترسی به زنجان وهمدان-تولید محصولات کشاورزی-مواد اولیه معدنی		مسیر دسترسی به زنجان وهمدان-تولید محصولات کشاورزی-مواد اولیه معدنی	مسیر دسترسی به قزوین -زنجان وهمدان-خدمات محلی	مسیر دسترسی به قزوین -خدمات محلی -خدمات درمانی

دنباله جدول ۴-۱ پیوند های مهم مناطق استان باهمدیگر

مناطق	منطقه ۱ (مجموعه شهری قزوین)	منطقه ۲ (الموت)	منطقه ۳ (طارم وکوهین)	منطقه ۴ (آبیک)	منطقه ۵ (تاکستان)	منطقه ۶ (بوئین زهرا)	منطقه ۷ (مرکزی دشت)	منطقه ۸ (آوج- آبگرم)
منطقه ۶ (بوئین زهرا)	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-مسیر دسترسی به ساوه-تامین خاک های صنعتی	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-مسیر دسترسی به ساوه	تولید محصولات ساختمانی-مسیر دسترسی به ساوه	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-مسیر دسترسی به ساوه	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد		خدمات اد اری محلی -مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد	خدمات اد اری محلی -مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد
منطقه ۷ (مرکزی دشت)	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی- تامین مواد معدنی	محدود اجتماعی	محدود اجتماعی- تولید محصولات ساختمانی -مسیر دسترسی به ساوه واشتهارد	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی- تامین مواد معدنی	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-تامین مواد معدنی- مسیر دسترسی به بوئین زهرا	تولید محصولات کشاورزی-تولید محصولات ساختمانی-تامین مواد معدنی -مسیردسترسی به تاکستان		تولید محصولات ساختمانی- مسیر دسترسی به بوئین زهرا
منطقه ۸ (آوج- آبگرم)	مسیر دسترسی به همدان -تامین مواد معدنی- گردشگری محدود	محدود اجتماعی -مسیر دسترسی به همدان	محدود اجتماعی -مسیر دسترسی به همدان	محدود اجتماعی -مسیر دسترسی به همدان	تامین منابع آبی -تولیدمحصولات کشاورزی محدود-مسیر دسترسی به همدان -گردشگری محدود	تامین منابع آبی -تولیدمحصولات کشاورزی محدود-مسیر دسترسی به همدان	مسیر دسترسی به همدان -گردشگری محدود	

۴-۴-عملکرد مناطق و استان‌های هم جوار

همانگونه که قبلاً اشاره شد استان قزوین به لحاظ موقعیت جغرافیایی در شرایطی قرار گرفته که علاوه بر همسایگی با ۶ استان کشور، ویژگی چهارراهی داشته و ارتباط مرکز کشور با مناطق شمال غرب و غرب و ارتباط برخی ازاستان‌های شمالی را با جنوب کشور را برقرار می سازد. مناطق ۸ گانه استان نیز بر اساس ویژگی‌ها و توانمندی های طبیعی و جغرافیایی و امکانات اقتصادی - اجتماعی و شرایط شبکه های زیر بنایی خود با استان های مجاور و همچنین سایر مناطق استان تعاملات و پیوندهایی را برقرار می نماید که در بخشهای قبلی به آنها پرداخته شد. نقشه ۴-۱۰ تصویر اولیه و عملکردهای غالب هریک ازنواحی استان و استان‌های همجوار را نشان می دهد.

نقشه۴-۱۰ تصویر اولیه و عملکردهای غالب هریک ازنواحی استان و استان‌های همجوار

۴-۵-نقاط قوت وضعف، فرصتها و تهدیدها و اصلی ترین چالشهای مناطق

۴-۵-۱- منطقه یک (مجموعه شهری قزوین)

نقاط قوت

- وجود زیرساخت های توسعه (راه، راه آهن، برق، گاز و ...)
- وجود امکانات و ظرفیت های آموزش عالی با عملکردهای ملی و فراملی و مراکز آموزش فنی و حرفه ای
- وجود آثار و یادمان های تاریخی و فرهنگی
- برخورداری از مزیت رقابتی در تولید برخی از کالاهای صنعتی
- کیفیت مناسب زیرساخت ها و امکانات شهری در برخی نواحی شهر قزوین
- ظرفیت و توان بالای فرهنگی
- وجود مراکز شهری متعدد و با مقیاس های مختلف
- وجود روستاهای بزرگ دارای قابلیت شهر شدن
- وجود شهرصنعتی البرز

نقاط ضعف

- درهم ریختگی و نابسامانی ساختار فضایی منطقه
- بالا بودن تراکم جمعیت در مراکز شهری ناحیه
- ضعف شبکه های بازار یابی و خدمات پشتیبانی تولید
- کمبود فضاهای فرهنگی و گذران اوقات فراغت
- ضعف روحیه کارآفرینی در بین صاحبان سرمایه و متخصص
- عقب ماندگی سطح فناوری بویژه در بخش صنعت
- گسترش حاشیه نشینی و بروز ناهنجاری های اجتماعی و بزهکاری پیرامون شهر قزوین
- گسترش سریع و وسیع شهرنشینی و در نتیجه از بین رفتن باغات و اراضی حاصلخیز کشاورزی

فرصت‌ها

- موقعیت ممتاز جغرافیایی (نزدیکی به تهران، جایگاه ترانزیتی و موقعیت چهارراهی)
- تمایل و گرایش به سرمایه گذاری در استان توسط صاحبان سرمایه (ایرانی و خارجی)

تهدیدها

- پتانسیل بالای لرزه خیزی
- همجواری با تهران و خطر سرریز مدیریت نشده فعالیت مستقر در تهران و خروج سرمایه و نیروی متخصص از قزوین
- اصلی ترین چالش های اساسی پیش رو
- تشدید عدم تعادل های فضایی و خطر گسترش تمرکز هر چه بیشتر جمعیت و فعالیت در این منطقه
- افزایش رقابت بر سر بهره برداری از منابع آب بین بخش های مختلف مصرف
- گسترش آلودگی های محیط زیستی در مراکز شهری منطقه
- گسترش حاشیه نشینی ناشی از مهاجرهای روستایی
- افزایش ناهنجاری های اجتماعی

۴-۵-۲- منطقه دو (الموت)

نقاط قوت

- وجود منابع آب سطحی فراوان
- وجود جاذبه ها و چشم اندازهای طبیعی و بناهای تاریخی و تنوع زیستی
- همجواری با جنگل های خزری شمال کشور
- توزیع متناسب مراکز جمعیتی
- شرایط اقلیمی مناسب از نظر گذران اوقات فراغت، به ویژه در بهار و تابستان

نقاط ضعف

- محدودیت اراضی مناسب برای کشاورزی
- عدم تطابق منابع آب و خاک
- فقدان مراکز شهری دارای قابلیت خدمات رسانی و ضعف نظام شهری منطقه
- ضعف شبکه های زیربنایی (راه، گاز، برق)
- خطر رانش زمین در برخی قسمت های ناحیه
- تخریب روبه گسترش اکوسیستم ها و تشدید آلودگی های محیط زیستی
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای
- پایین بودن سطح تخصص و مهارت

فرصت‌ها

- همجواری با استان های گیلان، مازندران و تهران
- قرار گیری در یکی از مسیرهای طبیعت گردی مهم کشور

تهدیدها

- آسیب پذیری طبیعت منطقه در برابر هجوم مدیریت نشده گردشگران
- تشدید رقابت بر سر بهره برداری از منابع آب حوزه سفیدرود و در بین استان های واقع در این حوزه
- اصلی ترین چالش های اساسی پیش رو
- تخریب پوشش گیاهی و گسترش فرسایش خاک
- تشدید مهاجرت از روستاهای ناحیه به دلیل محدودیت فرصت های شغلی
- گسترش ناپایداری های اکولوژیک
- تشدید رقابت با استان های گیلان و مازندران در بهره برداری از منابع آب سطحی

۴-۵-۳- منطقه سه (طارم)

نقاط قوت

- وجود جاذبه ها و چشم اندازهای طبیعی
- وجود ذخایر معدنی مناسب
- توزیع مناسب مراکز جمعیتی

نقاط ضعف

- محدودیت اراضی مناسب برای کشاورزی
- فقدان مراکز شهری دارای قابلیت خدمات رسانی و ضعف نظام شهری منطقه
- تخریب روبه گسترش اکوسیستم ها و تشدید آلودگی های محیط زیستی
- ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی در مراکز شهری و روستایی
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای
- پایین بودن سطح تخصص و مهارت

فرصت‌ها

- قرارگیری در یکی از محورهای مهم گردشگری کشور (مرکز به گیلان)
- همجواری با استان های گیلان و زنجان

تهدیدها

- محدودیت منابع آب
- خطر لغزش و رانش زمین در برخی از قسمت ها

اصلی ترین چالشهای اساسی پیش رو

- تخریب پوشش گیاهی و گسترش فرسایش خاک
- تشدید مهاجرت از روستاهای ناحیه به دلیل محدودیت فرصت های شغلی
- گسترش ناپایداری های اکولوژیک

۴-۵-۴- منطقه چهار (آبیک)

نقاط قوت

- وجود اراضی کشاورزی حاصلخیز و تجهیز شده
- وجود مراکز و مجتمع های بزرگ پرورش دام و طیور و مجتمع های کشت گلخانه ای
- وجود زیرساخت های توسعه صنعتی (شبکه های زیربنایی و شهرک های صنعتی)
- بالا بودن نسبی دانش حرفه ای کشاورزان و امکان استفاده از فناوری های نوین در تولیدات کشاورزی
- برخورداری از ذخایر کانی غیرفلزی

نقاط ضعف

- افت شدید سطح ایستابی و کیفیت آب های زیرزمینی دشت
- عدم تناسب نظام بهره برداری و سازمان تولید با زیرساخت های کشاورزی (شبکه آبیاری)
- ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی در مراکز شهری و روستایی
- تخریب و آلودگی اراضی حاصلخیز منطقه ناشی از توسعه مراکز شهری، و فعالیت های صنعتی و کاربرد سموم و کودهای شیمیایی
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای
- پایین بودن سطح تخصص و مهارت
- ضعف روحیه کارآفرینی در بین صاحبان سرمایه و متخصص

فرصت‌ها

- موقعیت ویژه جغرافیایی (از نظر قرار گیری در محور ترانزیتی جنوب-شمال همجواری با بازار

بزرگ مصرف کرج و تهران و تأمین نیاز غذایی آن ها
- همجواری با منطقه زیبا و توریستی طالقان

تهدیدها
- افزایش رقابت در بهره برداری از منابع آب حوزه سفید رود بین استان های قزوین، تهران و گیلان
- قرار گیری در مجاورت گسل آبیک –اشتهارد و طالقان
- همجواری با شوره زار مرکزی
- اصلی ترین چالش های اساسی پیش رو
- محدودیت فزاینده منابع آب زیرزمینی
- تشدید عدم تعادل های اکولوژیک ناشی از تخریب منابع و محیط طبیعی
- گسترش آلودگی های زیست محیطی در شهر آبیک (هوا، آب، خاک)
- تخریب اراضی کشاورزی ناشی از توسعه شهری و توسعه فعالیت های صنعتی

۴-۵-۵- منطقه پنج (تاکستان)

نقاط قوت
- وجود اراضی کشاورزی حاصلخیز و تجهیز شده
- توزیع نسبتاً متعادل و مقیاس مناسب مراکز جمعیتی (شهری و روستایی)
- بالا بودن نسبی دانش حرفه ای کشاورزان و امکان استفاده از روش ها و فناوری های نوین در تولید محصولات کشاورزی
- کشت تخصصی انگور
- وجود کانی های غیرفلزی

نقاط ضعف
- افت شدید سطح ایستابی و کیفیت آب های زیرزمینی دشت
- ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی مراکز شهری و روستایی
- تخریب و آلودگی اراضی حاصلخیز منطقه ناشی از توسعه مراکز شهری، و فعالیت های صنعتی و کاربرد سموم و کودهای شیمیایی
- ضعف روحیه کارآفرینی در بین صاحبان سرمایه و متخصص
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای

- پایین بودن سطح تخصص و مهارت
- پایین بودن سطح فناوری بویژه در بخش صنعت

فرصت‌ها

- موقعیت ویژه جغرافیایی (از نظر قرارگیری در محور ترانزیتی شمال-جنوب و محورهای اصلی ارتباطی به شمال و غرب کشور
- همجواری با منطقه حفاظت شده باشگل

تهدیدها

- افزایش رقابت در بهره برداری از منابع آب حوزه شور با زنجان
- اصلی ترین چالش های اساسی پیش رو
- کاهش مستمر کمیت و کیفیت منابع آب
- تشدید رقابت بر سر بهره برداری از منابع اب بین بالادست و یا پایین دست حوزه از یکسو و بخش های مختلف مصرف از سوی دیگر
- روند رو به گسترش تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغات

۴-۵-۶- منطقه شش(بوئین زهرا)

نقاط قوت

- وجود اکوسیستم بیابانی
- وجود ذخایر معدنی غیرفلزی

نقاط ضعف

- افت شدید سطح ایستابی و محدودیت کمی و کیفیت آب های زیرزمینی دشت
- ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی در مراکز شهری و روستایی
- گسترش خطر بیابانی شدن ناشی از تخریب پوشش گیاهی
- فقر پوشش گیاهی و همجواری با شوره زار مرکزی
- ضعف بنیان های شهری و زیرساخت های توسعه ای
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای
- پایین بودن سطح سواد، تخصص و مهارت

فرصت‌ها

- قرارگیری در محور ارتباطی مهم جنوب به شمال غرب و غرب
- همجواری با استان البرز
- برخورداری از موقعیت ترانزیتی

تهدیدها

- افزایش رقابت در بهره برداری از منابع آب حوزه شور بین نواحی پایین دست و بالادست حوزه
- قرار گیری در پهنه با خطر زمین لرزه زیاد
- همجواری با شوره زار مرکزی
- اصلی ترین چالش های اساسی پیش رو
- کاهش کمی و کیفی مستمر منابع آب
- تغییر ترکیب سنی و جنسی جمعیت مراکز روستایی ناشی از مهاجرت نیروی کار
- افزایش خطر بیابانی شدن
- خطر گسترش مهاجرت از روستاهای ناحیه به دلیل محدودیت فرصت های شغلی

۴-۵-۷- منطقه هفت (مرکزی دشت)

نقاط قوت

- وجود اراضی کشاورزی حاصلخیز و تجهیز شده
- بالا بودن نسبی دانش حرفه ای کشاورزان و امکان استفاده از روش ها و فناوری های نوین در تولید محصولات کشاورزی
- وجود واحدهای صنعتی کانی غیرفلزی

نقاط ضعف

- افت شدید سطح ایستابی و کیفیت آب های زیرزمینی دشت
- عدم تناسب نظام بهره برداری و سازمان تولید با زیرساخت های کشاورزی (شبکه آبیاری)
- ضعف زیرساخت ها و امکانات زیستی در مراکز شهری و روستایی
- تخریب و آلودگی اراضی حاصلخیز منطقه ناشی از توسعه مراکز شهری، و فعالیت های صنعتی و کاربرد سموم و کودهای شیمیایی
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای
- پایین بودن سطح سواد، تخصص و مهارت

فرصت‌ها

- قرارگیری در مسیر ترانزیتی شمال-جنوب کشور
- همجواری با منطقه یک

تهدیدها

- افزایش رقابت در بهره برداری از منابع آب بین بهره برداران بالادست و یا پایین دست حوزه شور با زنجان
- خطر رو به گسترش شور شدن اراضی

۸-۵- منطقه هشت (آوج و آبگرم)

نقاط قوت

- برخورداری از چشم اندازهای طبیعی، تنوع حیات وحش
- وجود چشمه های آبگرم
- شرایط اقلیمی مناسب و اکوسیستم های کوهستانی برای گذران اوقات فراغت در بهار و تابستان

نقاط ضعف

- محدودیت اراضی مناسب برای کشاورزی در بیشتر قسمت های ناحیه
- ضعف بنیان های شهری و زیرساخت های توسعه ای
- حاکم بودن شیوه های سنتی در فعالیت های کشاورزی
- ضعف منابع مالی و سرمایه ای
- پایین بودن سطح سواد، تخصص و مهارت

فرصت‌ها

- قرار گیری در مسیرهای اصلی ارتباط با غرب و شمال غرب کشور (همدان، کرمانشاه، کردستان)

تهدیدها

- آسیب پذیری در برابر هجوم مدیریت نشده گردشگران
- اصلی ترین چالش های اساسی پیش رو
- ضعف بنیان ها و زیرساخت های تولیدی و خدماتی
- خطر گسترش مهاجرت از روستاهای ناحیه به دلیل محدودیت فرصت های شغلی

جدول ۴-۲- مناطق و نواحی برنامه ریزی استان و محدوده هر یک

منطقه	عنوان	ناحیه	کد	موقعیت و محدوده ناحیه
منطقه ۱	مجموعه شهری قزوین	۱ ناحیه	۱۱	محدوده مرکزی قزوین جنوب کمربندی شمالی اتوبان
		ناحیه ۲	۱۲	محدوده پیرامونی شهر صنعتی البرز وشهر الوندبامحوریت جاده شهرصنعتی وجاده بوئین زهرا
		ناحیه ۳	۱۳	محدوده پایین اتوبان درمحمدیه تا جاده شهر صنعتی البرز ومحدوده شهر صنعتی البرز
		ناحیه ۴	۱۴	محدوده بالای اتوبان در محمدیه تا محدوده کورانه
		ناحیه ۵	۱۵	محدوده اقبالیه بامحوریت اتوبان و جاده قدیم و راه آهن تاکستان
		ناحیه ۶	۱۶	محدوده لیا زیر شبکه آبیاری دشت و با محوریت جاده لیا بوئین زهرا
		ناحیه ۷	۱۷	محدوده بالای اتوبان کمر بندی شمالی وبالای اتوبان رشت
		ناحیه ۸	۱۸	محدوده بالای منطقه کورانه با محوریت جاده رجائی دشت وامامزاده اباذر
		ناحیه ۹	۱۹	محدوده کوهستانی شمال شهر قزوین با محوریت جاده رازمیان و جاده الولک
		ناحیه ۱۰	۱۱۰	محدوده پایین اتوبان رشت وعمدتا بالای جاده قدیم رشت با محوریت اتوبان وجاده رشت
منطقه ۲	الموت	ناحیه ۱	۲۱	محدوده پیرامونی رجائی دشت (و محور قزوین - رجائی دشت)
		ناحیه ۲	۲۲	محدوده پیرامونی معلم کلایه (و محور اکبر آباد - شهرک)
		ناحیه ۳	۲۳	محدوده پیرامونی رازمیان (ومحور قزوین - رازمیان)
منطقه ۳	طارم کوهین	ناحیه ۱	۳۱	محدوده پیرامونی قزل اوزن سد سفید رود و شاهرود تا لوشان با محوریت مسیر های منتهی به لوشان
		ناحیه ۲	۳۲	محدوده پیرامونی محور لوشان تا پائین گردنه کوهین
		ناحیه ۳	۳۳	محدوده چو قور ودشت ماهین با محوریت حصار ماهین زنجان
		ناحیه ۴	۳۴	محدوده شمال کوهین با محوریت مسیر فطر ومسیر یله گنبد
		ناحیه ۵	۳۵	محدوده جنوبی کوهین پیرامون اتوبان - جاده قدیم و راه آهن قزوین - رشت
منطقه ۴	منطقه آبیک	ناحیه ۱	۴۱	محدوده پیرامونی شهر آبیک و شهرک صنعتی ومحدوده آمادگاه
		ناحیه ۲	۴۲	محدوده جاده قدیم تا پایان محدوده شبکه آبیاری همراستا با مسیر شبکه آبیاری
		ناحیه ۳	۴۳	محدوده زیاران پیرامون محور آبیک - طالقان
		ناحیه ۴	۴۴	محدوده کوهپایه ای شمالی بالای ارتفاعات ۱۷۰۰متر همراستا با سه مسیر روستائی
		ناحیه ۵	۴۵	محدوده بالای اتوبان تا دامنه (ارتفاعات کمتراز ۱۷۰۰ متر) همرا ستا با اتوبان
		ناحیه ۶	۴۶	محدوده اتوبان تا جاده قدیم همراستا با اتوبان وجاده قدیم تهران
منطقه ۵	منطقه تاکستان	ناحیه ۱	۵۱	محدوده پیرامونی شهر تاکستان ونرجه با محوریت مسیر های زنجان و همدان و اک
		ناحیه ۲	۵۲	محدوده کوهپایه ای شمال تاکستان (پیرامونی مسیر نیکویه - حیدریه و منطقه باشگل)
		ناحیه ۳	۵۳	محدوده جنوب غربی زیر شبکه آبیاری با محوریت مسیر دولت آباد و راه آهن رشت
		ناحیه ۴	۵۴	محدوده تحت پوشش شبکه آبیاری سد نهب با محوریت شبکه آبیاری و مسیر جاده همدان و سه راهی رحیم آباد
		ناحیه ۵	۵۵	محدوده پیرامونی ضیاء آباد با محوریت مسیر روستایی شنین(زیر جاده قدیم زنجان)
		ناحیه ۶	۵۶	محدوده نیمه کوهستانی جنوب تاکستان با محوریت مسیر همدان و مسیر بویین زهرا-رحیم آباد
		ناحیه ۷	۵۷	محدوده پیرامونی اتوبان و راه اهن تا بالای جاده قدیم از سه راهی شامی شاپ تا مرز شهرستان
		ناحیه ۸	۵۸	محدوده بالای اتوبان در شمال شهر تاکستان از زیر شبکه آبیاری تا همراستا با سه راهی شامی شاپ
		ناحیه ۹	۵۹	محدوده اسفرورین با محوریت مسیر اسفرورین -اک
منطقه ۶	منطقه بوئین زهرا	ناحیه ۱	۶۱	محدوده پیرامونی مسیر فتح آباد تا سگز آباد و عصمت آباد -آراسنج در پیرامون شهرهای بویین زهرا و سگز آباد
		ناحیه ۲	۶۲	محدوده پیرامونی محور عصمت آباد تا لیا
		ناحیه ۳	۶۳	محدوده کوهپایه جنوب شرقی با محوریت مسیر بوئین زهرا ساوه و ادامه مسیر رودک
		ناحیه ۴	۶۴	محدوده اراضی شوره زار
منطقه ۷	منطقه مرکزی دشت	ناحیه ۱	۷۱	محدوده پیرامونی مسیر شال -ارداق -شاهین تپه و پیرامون شهرهای شال و ارداق
		ناحیه ۲	۷۲	محدوده پیرامونی مسیر سگزآباد-دانسفهان و پیرامون شهر دانسفهان
منطقه ۸	منطقه آوج - آبگرم	ناحیه ۱	۸۱	محدوده آبگرم (غرب محور همدان) وهمراستا با مسیر های اردلان وحصار ولی عصر
		ناحیه ۲	۸۲	محدوده آوج پیرامون مسیر همدان و خرقان غربی تا شهید آباد
		ناحیه ۳	۸۳	محدوده اردلان با محوریت مسیر اردلان-حصار ولیعصر-آبگرم
		ناحیه ۴	۸۴	محدوده خرقان شرقی (پیرامون محور آبگرم -کلنجین)

جدول ۴-۳ جدول مساحت، الگوی سکونت وتراکم جمعیت مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

مناطق	کد نواحی	مساحت(کیلومتر مربع)		جمعیت شهری		جمعیت روستایی		جمعیت کل		نسبت شهرنشینی	تراکم نسبی جمعیت (نفردرکیلومترمربع)
		مقدار	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم		
منطقه ۱ مجموعه شهری قزوین	۱-۱	۱۰۶.۷۱	۰.۶۸	۳۵۵۳۳۸	۴۵.۶۷	۱	۰.۰۰	۳۵۵۳۳۹	۳۱.۰۸	۱۰۰.۰	۳۳۳۰
	۱-۲	۱۴۷.۵۲	۰.۹۴	۶۹۳۴۳	۸.۹۱	۲۵۲۳۴	۶.۹۱	۹۴۵۷۷	۸.۲۷	۷۳.۳	۶۴۱
	۱-۳	۸۳.۴۹	۰.۵۳	۲۰۱۱۱	۲.۵۹	۱۶۹۹۸	۴.۶۵	۳۷۱۰۹	۳.۲۵	۵۴.۲	۴۴۴
	۱-۴	۱۴۰.۷۸	۰.۸۹	۴۱۸۱۶	۵.۳۷	۸۳۲۹	۲.۲۸	۵۰۱۴۵	۴.۳۹	۸۳.۴	۳۵۶
	۱-۵	۱۶۳.۹۴	۱.۰۴	۴۹۲۴۶	۶.۳۳	۱۸۵۳۲	۵.۰۷	۶۷۷۷۸	۵.۹۳	۷۲.۷	۴۱۳
	۱-۶	۵۶.۲۵	۰.۳۶		۰.۰۰	۲۹۵	۰.۰۸	۲۹۵	۰.۰۳	۰.۰	۵
	۱-۷	۱۹۰.۳۳	۱.۲۱		۰.۰۰	۱۵۰۸۷	۴.۱۳	۱۵۰۸۷	۱.۳۲	۰.۰	۷۹
	۱-۸	۱۷۴.۴۸	۱.۱۱		۰.۰۰	۸۳۶۷	۲.۲۹	۸۳۶۷	۰.۷۳	۰.۰	۴۸
	۱-۹	۳۷۲.۹۱	۲.۳۷		۰.۰۰	۴۴۶۴	۱.۲۲	۴۴۶۴	۰.۳۹	۰.۰	۱۲
	۱-۱۰	۳۴.۷۵	۰.۲۲	۱۹۶۷۹	۲.۵۳	۶۲۷۲	۱.۷۲	۲۵۹۵۱	۲.۲۷	۷۵.۸	۷۴۷
	منطقه ۱	۱۴۷۱.۱۷	۹.۳۴	۵۵۵۵۳۳	۷۱.۴۱	۱۰۳۵۷۹	۲۸.۳۶	۶۵۹۱۱۲	۵۷.۶۶	۸۴.۳	۴۴۸
منطقه۲ الموت	۲-۱	۴۲۹.۱۸	۲.۷۳		۰.۰۰	۸۶۳۱	۲.۳۶	۸۶۳۱	۰.۷۶	۰.۰	۲۰
	۲-۲	۹۳۴.۵۱	۵.۹۳	۲۴۳۸	۰.۳۱	۱۰۴۴۸	۲.۸۶	۱۲۸۸۶	۱.۱۳	۱۸.۹	۱۴
	۲-۳	۵۵۵.۴۳	۳.۵۳	۱۲۰۳	۰.۱۵	۶۸۹۰	۱.۸۹	۸۰۹۳	۰.۷۱	۱۴.۹	۱۵
	منطقه ۲	۱۹۱۹.۱۲	۱۲.۱۹	۳۶۴۱	۰.۴۷	۲۵۹۶۹	۷.۱۱	۲۹۶۱۰	۲.۵۹	۱۲.۳	۱۵

دنباله جدول ۴-۳ جدول مساحت، الگوی سکونت وتراکم جمعیت مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

مناطق	کد نواحی	مساحت(کیلومترمربع)		جمعیت شهری		جمعیت روستایی		جمعیت کل		نسبت شهرنشینی	تراکم نسبی جمعیت (نفردرکیلومترمربع)
		مقدار	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم		
منطقه ۳ طارم کوهین	۳-۱	۷۷۷.۷۶	۴.۹۴	۴۶۸	۰.۰۶	۸۰۹۵	۲.۲۲	۸۵۶۳	۰.۷۵	۵.۵	۱۱
	۳-۲	۶۰۵.۲۵	۳.۸۴		۰.۰۰	۴۷۸۴	۱.۳۱	۴۷۸۴	۰.۴۲	۰.۰	۸
	۳-۳	۴۰۷.۵۶	۲.۵۹		۰.۰۰	۳۰۰۶	۰.۸۲	۳۰۰۶	۰.۲۶	۰.۰	۷
	۳-۴	۵۹۵.۴۰	۳.۷۸		۰.۰۰	۳۱۲۹	۰.۸۶	۳۱۲۹	۰.۲۷	۰.۰	۵
	۳-۵	۲۸۶.۲۱	۱.۸۲	۱۵۹۲	۰.۲۰	۱۲۳۷۰	۳.۳۹	۱۳۹۶۲	۱.۲۲	۱۱.۴	۴۹
	منطقه ۳	۲۶۷۲.۱۷	۱۶.۹۷	۲۰۶۰	۰.۲۶	۳۱۳۸۴	۸.۵۹	۳۳۴۴۴	۲.۹۳	۶.۲	۱۳
منطقه ۴ آبیک	۴-۱	۸۲.۰۹	۰.۵۲	۴۷۴۸۷	۶.۱۰	۷۵۳۹	۲.۰۶	۵۵۰۲۶	۴.۸۱	۸۶.۳	۶۷۰
	۴-۲	۳۱۰.۱۳	۱.۹۷	۳۱۴۶	۰.۴۰	۱۳۴۰۱	۳.۶۷	۱۶۵۴۷	۱.۴۵	۱۹.۰	۵۳
	۴-۳	۱۷۰.۹۶	۱.۰۹		۰.۰۰	۵۱۵۲	۱.۴۱	۵۱۵۲	۰.۴۵	۰.۰	۳۰
	۴-۴	۲۸۰.۱۰	۱.۷۸		۰.۰۰	۲۴۶۵	۰.۶۸	۲۴۶۵	۰.۲۲	۰.۰	۹
	۴-۵	۱۱۲.۸۴	۰.۷۲		۰.۰۰	۳۸۲۷	۱.۰۵	۳۸۲۷	۰.۳۳	۰.۰	۳۴
	۴-۶	۲۲.۶۱	۰.۱۴		۰.۰۰	۳۸۱۳	۱.۰۴	۳۸۱۳	۰.۳۳	۰.۰	۱۶۹
	منطقه۴	۹۷۸.۷۲	۶.۲۲	۵۰۶۳۳	۶.۵۱	۳۶۱۹۷	۹.۹۱	۸۶۸۳۰	۷.۶۰	۵۸.۳	۸۹

دنباله جدول ۴-۳ جدول مساحت، الگوی سکونت وتراکم جمعیت مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

مناطق	کد نواحی	مساحت(کیلومترمربع)		جمعیت شهری		جمعیت روستایی		جمعیت کل		نسبت شهرنشینی	تراکم نسبی جمعیت (نفردرکیلومترمربع)
		مقدار	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم		
منطقه۵ تاکستان	۵-۱	۲۳۹.۳۷	۱.۵۲	۷۹۳۷۵	۱۰.۲۰	۷۰۰۴	۱.۹۲	۸۶۳۷۹	۷.۵۶	۹۱.۹	۳۶۱
	۵-۲	۶۷۸.۱۹	۴.۳۱		۰.۰۰	۱۵۷۳۴	۴.۳۱	۱۵۷۳۴	۱.۳۸	۰.۰	۲۳
	۵-۳	۱۶۴.۳۳	۱.۰۴		۰.۰۰	۱۰۱۹۶	۲.۷۹	۱۰۱۹۶	۰.۸۹	۰.۰	۶۲
	۵-۴	۲۰۳.۰۳	۱.۲۹	۶۳۰۸	۰.۸۱	۶۹۴۴	۱.۹۰	۱۳۲۵۲	۱.۱۶	۴۷.۶	۶۵
	۵-۵	۳۷۲.۴۵	۲.۳۷	۸۶۵۶	۱.۱۱	۲۰۰۶	۰.۵۵	۱۰۶۶۲	۰.۹۳	۸۱.۲	۲۹
	۵-۶	۶۷۵.۳۲	۴.۲۹		۰.۰۰	۱۵۵۴۳	۴.۲۶	۱۵۵۴۳	۱.۳۶	۰.۰	۲۳
	۵-۷	۱۲۰.۳۶	۰.۷۶		۰.۰۰	۲۸۴۲	۰.۷۸	۲۸۴۲	۰.۲۵	۰.۰	۲۴
	۵-۸	۱۲۰.۳۶	۰.۷۶		۰.۰۰	۸۴۹	۰.۲۳	۸۴۹	۰.۰۷	۰.۰	۷
	۵-۹	۱۳۹.۵۴	۰.۸۹	۱۲۱۱۳	۱.۵۶	۱۰۲۸۲	۲.۸۲	۲۲۳۹۵	۱.۹۶	۵۴.۱	۱۶۰
	منطقه ۵	**۲۷۱۲.۹۵**	**۱۷.۲۳**	**۱۰۶۴۵۲**	**۱۳.۶۸**	**۷۱۴۰۰**	**۱۹.۵۵**	**۱۷۷۸۵۲**	**۱۵.۵۶**	**۵۹.۹**	**۶۶**
منطقه ۶ بویین زهرا	۶-۱	۶۱۴.۳۰	۳.۹۰	۲۱۳۷۹	۲.۷۵	۲۲۸۲۰	۶.۲۵	۴۴۱۹۹	۳.۸۷	۴۸.۴	۷۲
	۶-۲	۴۱۹.۰۸	۲.۶۶		۰.۰۰	۷۱۷۹	۱.۹۷	۷۱۷۹	۰.۶۳	۰.۰	۱۷
	۶-۳	۸۱۴.۶۱	۵.۱۷		۰.۰۰	۲۴۸۵	۰.۶۸	۲۴۸۵	۰.۲۲	۰.۰	۳
	۶-۴	۴۷۵.۷۰	۳.۰۲		۰.۰۰	۱۰۱۳	۰.۲۸	۱۰۱۳	۰.۰۹	۰.۰	۲
	منطقه ۶	**۲۳۲۳.۶۹**	**۱۴.۷۶**	**۲۱۳۷۹**	**۲.۷۵**	**۳۳۴۹۷**	**۹.۱۷**	**۵۴۸۷۶**	**۴.۸۰**	**۳۹.۰**	**۲۴**

دنباله جدول ۴-۳ جدول مساحت، الگوی سکونت وتراکم جمعیت مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

مناطق	کد نواحی	مساحت (کیلومتر مربع)		جمعیت شهری		جمعیت روستایی		جمعیت کل		نسبت شهرنشینی (نفردرکیلومترمربع)	تراکم نسبی جمعیت
		تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم		
منطقه۷ مرکزی دشت	۷-۱	۴۸۸.۲۴	۳.۱۰	۱۹۹۵۴	۲.۵۶	۲۳۹۹۲	۶.۵۷	۴۳۹۴۶	۳.۸۴	۴۵.۴	۹۰
	۷-۲	۴۸۸.۱۶	۳.۱۰	۸۷۰۴	۱.۱۲	۹۶۰۶	۲.۶۳	۱۸۳۱۰	۱.۶۰	۴۷.۵	۳۸
	منطقه ۷	**۹۷۶.۴۱**	**۶.۲۰**	**۲۸۶۵۸**	**۳.۶۸**	**۳۳۵۹۸**	**۹.۲۰**	**۶۲۲۵۶**	**۵.۴۵**	**۴۶.۰**	**۶۴**
منطقه ۸- آوج- آبگرم	۸-۱	۲۸۵.۹۵	۱.۸۲		۰.۰۰	۳۵۸۶	۰.۹۸	۳۵۸۶	۰.۳۱	۰.۰	۱۳
	۸-۲	۸۱۴.۵۵	۵.۱۷	۴۲۰۴	۰.۵۴	۹۵۳۲	۲.۶۱	۱۳۷۳۶	۱.۲۰	۳۰.۶	۱۷
	۸-۳	۷۰۲.۶۰	۴.۴۶		۰.۰۰	۹۲۱۹	۲.۵۲	۹۲۱۹	۰.۸۱	۰.۰	۱۳
	۸-۴	۸۸۹.۹۳	۵.۶۵	۵۴۱۶	۰.۷۰	۷۲۲۰	۱.۹۸	۱۲۶۳۶	۱.۱۱	۴۲.۹	۱۴
	منطقه ۸	**۲۶۹۳.۰۳**	**۱۷.۱۰**	**۹۶۲۰**	**۱.۲۴**	**۲۹۵۵۷**	**۸.۰۹**	**۳۹۱۷۷**	**۳.۴۳**	**۲۴.۶**	**۱۵**
کل استان		**۱۵۷۴۷.۲۵**	**۱۰۰**	**۷۷۷۹۷۶**	**۱۰۰**	**۳۶۵۱۸۱.۰۰**	**۱۰۰**	**۱۱۴۳۱۵۷**	**۱۰۰**	**۶۸.۱**	**۷۳**

جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۱	مجموعه شهری قزوین	۱ ناحیه	کمربندی شمالی شهر قزوین (اتوبان) - جاده قدیم تهران -محور خروجی به سمت رشت - محور ورودی اتوبان	مسیر جاده نجف آباد مسیر آقبالیه -چوبین در	قزوین	خیرآباد - ارنجک			قزوین
		ناحیه ۲	قزوین به شهر صنعتی / محور کمال آباد - آبیک محور قزوین - بوئین زهرا	محور قدیم آباد / محور الوند - لیا	الوند - نصرت آباد	پیریوسفیان	قدیم آباد / کمال آباد	شهر صنعتی البرز	شهر الوند
		ناحیه ۳	محور اتوبان قزوین - تهران / محور قدیم - قزوین - تهران	محمدیه - شهر صنعتی البرز	محمدیه - بیدستان -شرفیه	حصار خروان	حصار خروان		محمدیه - شریف آباد
		ناحیه ۴	محور بالای اتوبان قزوین - تهران /محور ارتباطی قزوین - الموت - تنکابن	محور گردشگری ورس و باورس	شهرک مهرگان	شترک - باورس- کبریت میان - ولامدر - ورس		پیرامون محور کبریت میان	
		ناحیه ۵	محور اقبالیه- تاکستان	محور قزوین - شیداصفهان	اقبالیه - چوبین در	شید اصفهان -ورودی آباد فارسیان	مهدی آّباد - فارسیان -شید اصفهان		
		ناحیه ۶	ادامه محور قزوین - بوئین زهرا			قمیک		شهرک صنعتی لیا	

دنباله جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۱	مجموعه شهری قزوین	ناحیه ۷	ادامه محور اتوبان تهران -زنجان /ادامه محور اتوبان رشت	محور ناصر آباد - اک در مسیر جاده رشت - جاده نجف آباد مسیر امامزاده حسین- محور کورانه	مناطق شهری وثوق آباد و نجف آباد - حسین آباد	اسماعیل آباد - کورانه - ناصر آباد		کورانه	باراجین
		ناحیه ۸	محور کورانه - رزجرد	محور امامزاده اباذر/ محور عبدل آباد		رزجرد - رشتقون / عبدل آباد - امامزاده اباذر			امامزاده آ باذر -رزجرد
		ناحیه ۹	محور زرشک - کامان	محور الولک		الولک - خرمن سوخته- نجم آباد -زرشک و کامان			زرشک وکامان
		ناحیه ۱۰	محور قزوین - رشت	محور نظام آباد - آق بابا	محمود آباد	نظام آباد			
منطقه ۲	الموت	ناحیه ۱	محور قزوین - رجائی دشت	محور رجائی دشت - معلم کلایه - محور رجایی دشت به رازمیان		رجایی دشت /قمصین دار			
		ناحیه ۲	محور قزوین - الموت - تنکابن	محور معلم کلایه -گرمارود / محور اوان به رجایی دشت	معلم کلایه	اوان - مینودشت/ زوارک			
		ناحیه ۳	محور قزوین - بهرام آباد -رازمیان / محور هیر- ویارسپارده	محور بهرام آباد - رازمیان / محور بهرام آباد - دستجرد	رازمیان	بهرام آباد -دستجرد			

دنباله جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۳	طارم کوهین	ناحیه ۱	محور قزوین -لوشان - منجیل	محور لوشان - سیاهپوش/ سیردان	لوشان - سیردان	سیاهپوش -کلج		شهرک صنعتی لوشان /مجموعه نیروگاه بادی	
		ناحیه ۲	ادامه محور قزوین - لوشان			نیارک -کوهگیر			
		ناحیه ۳		محور ماهین -چیزه/ محور حصار - پلنگیه		حصار خروان		دشت ماهین	صنایع مس طارم ماهین
		ناحیه ۴		محور یله گنبد-ساربانک/ محور کوهین - خرزان		یله گنبد-خرزان			
		ناحیه ۵	محور آقابابا- کوهین	محور آقا بابا- رامشان	کوهین	آقا بابا- حسین آباد / بک کندی		کانون رامشان	
منطقه ۴	منطقه آبیک	ناحیه ۱	محور اتوبان قزوین - تهران	محور آبیک - قشلاق	آبیک	قشلاق	قشلاق	شهرک صنعتی آبیک	شهرک علم و فناوری آبیک

دنباله جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۴	منطقه آبیک	ناحیه ۲	محور قدیم قزوین - آبیک	محور خاکعلی - خطایان / محور جاده مکسال	خاکعلی	خطایان - سورآباد	هزار جلفا- مکسال -سورآباد	نیروگاه شهید رجایی	فرودگاه سمپاشی کشاورزی ابراهیم اباد
		ناحیه ۳	محور آبیک -زیاران			زیاران		مجتمع صنعتی زیاران	
		ناحیه ۴	بخشی از محور قزوین - الموت تنکابن	محور زرجه بستان -چناسک		زرجه بستان- چناسک-یانس‌آباد- انجیلاق	بهجت آباد		اردوگاه خدماتی یانس اباد
		ناحیه ۵	محور اتوبان قزوین - آبیک			بهجت آباد		شهرک صنعتی کاسپین	
		ناحیه ۶	محور اتوبان قزوین - آبیک محور قدیم قزوین - آبیک			کوندج-ناصر آباد میرپنجی			
منطقه ۵	منطقه تاکستان	ناحیه ۱	محور قزوین - زنجان محور تاکستان - آبگرم	محور تاکستان - اک	تاکستان -نرجه	خرم آباد -دیال آباد		مجتمع صنعتی تاکستان/ مجتمع های کوره های آجر پزی	

دنباله جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۵	منطقه تاکستان	ناحیه ۲	محور نیکویه -ضیاء آباد			نیکویه - خورهشت / چنگوره			
		ناحیه۳	ادامه محور قزوین - تاکستان	دولت آباد - بشر		یحیی آباد - دولت آباد - رحمت آباد بزرگ	دولت آباد (کشت و صنعت ها)		
		ناحیه ۴	محور قزوین - خرمدشت / محور خرمدشت - رحیم آباد		خرمدشت	رحیم آباد	کشت و صنعت ها	شهرک صنعتی خرمدشت	
		ناحیه ۵		محور ضیاء آباد - نیکویه / محور ضیاء آباد - فارسجین	ضیاء آباد	فارسجین	مجتمع صنعتی فارسجین (صنایع شیشه		
		ناحیه ۶	محور رحیم آباد - دانسفهان /محور خرمدشت - آبگرم			حسین آباد - برزجین - صادق اباد	سد نهب		
		ناحیه ۷	محور قزوین - زنجان			قره باغ-جرندق		شهرک صنعتی حیدریه محل استقرار شهرک ایران خودرو	

دنباله جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۵	منطقه تاکستان	ناحیه ۸	محور اتوبان قزوین - زنجان					مجتمع فولاد تاکستان	
		ناحیه ۹	محور اک - اسفرورین		اسفرورین	اک-لوشکان - محمود آباد	کشت و صنعت رضی آباد	ناحیه صنعتی اسفرورین	
منطقه ۶	منطقه بوئین زهرا	ناحیه ۱	محور بوئین زهرا - اشتهارد / محور بوئین زهرا- دانسفهان / محور بوئین زهرا - قزوین		بوئین زهرا - سگزآباد	رحیم آباد - آراسنج- رودک	فتح آباد (بیابان زدایی)	شهرک صنعتی آراسنج	
		ناحیه ۲	محور قزوین - بوئین زهرا			عصمت آباد - محمد آباد	کشت و صنعت - سعد آباد	شهرک آلومینیوم پویاشهرک برلیان	
		ناحیه ۳	محور بوئین زهرا ساوه			هجیب -حاجی عرب - پرسپان	سد بالاخانلو		
		ناحیه ۴				شهر آباد - رضی آباد	کانون شوره زار		

دنباله جدول شماره ۴-۴محورهای مهم و کانونهای سکونتگاهی و کانونهای فعالیتی مناطق ۸ گانه و نواحی ۴۳ گانه استان قزوین

منطقه	عنوان	ناحیه	محورهای مهم		کانونهای سکونتگاهی		کانونهای فعالیتی		
			اصلی	فرعی	شهری	روستایی	کشاورزی	صنعتی	خدماتی
منطقه ۷	منطقه مرکزی دشت	ناحیه ۱	محور شال - اسفرورین	محور آرداق - خرم اباد / محور شال - زین آباد / محور شاهین تپه -ارداق	ارداق -شال	نوده مکوان -سولیقان - زین آباد - شهرک مدرس		ناحیه صنعتی شال	
		ناحیه ۲	محور دانسفهان - بوئین زهرا	محور شال - دانسفهان	دانسفهان	خوزنین	مجتمع دامپروری دانسفهان	شهرک صنعتی دانسفهان	
منطقه ۸	منطقه آوج - آبگرم	ناحیه ۱	محور آبگرم - آوج		آبگرم	داخرجین			
		ناحیه ۲	محور آوج- همدان	محور آوج- شهید آباد	آوج	نیرج-شهید آباد		ناحیه صنعتی آوج	
		ناحیه ۳		محور آبگرم - حصار ولیعصر /محور مشکان -کله سر		حصار ولیعصر - منبیکس- اردان	رشت اردان (پهنه)		
		ناحیه ۴		محور کلنجین - آبگرم		کلنجین - ارتش آباد			

جدول شماره ۴-۵-ارزیابی کیفی توان مناطق برنامه ریزی استان قزوین

مناطق / شاخصها	منطقه۱	منطقه۲	منطقه۳	منطقه۴	منطقه۵	منطقه۶	منطقه۷	منطقه۸
	مجموعه شهری قزوین	الموت	طارم	آبیک	تاکستان	بوئین زهرا	مرکزی دشت	آوج-آبگرم
توپوگرافی	دشتی-کوهپایه ای	کوهستانی-کوهپایه ای	کوهستانی-کوهپایه ای	دشتی-کوهپایه ای	دشتی-کوهپایه ای	دشتی-بیابانی	دشتی-کوهپایه ای	کوهستانی-کوهپایه ای
منابع آب سطحی	ضعیف	بسیار غنی	نسبتاً غنی	ضعیف	ضعیف	فقیر	فقیر	غنی
منابع آب زیرزمینی	غنی رو به کاهش	نسبتاً غنی	ضعیف	غنی رو به کاهش	نسبتا غنی رو به کاهش زیاد	ضعیف کم کیفیت	فقیر	نسبتاً غنی
منابع و زیرساخت های کشاورزی	بسیار غنی	ضعیف	ضعیف	بسیار غنی	نسبتاً غنی	نسبتاً غنی	ضعیف	فقیر
منابع و زیرساخت های صنعتی	قوی	فقیر	فقیر	نسبتاً قوی	متوسط	ضعیف	بسیار ضعیف	ضعیف
ذخایر معدنی	ضعیف	نسبتاً غنی	نسبتاً غنی	ضعیف	غنی	ضعیف	ضعیف	نسبتاً غنی
خمات برتر	نسبتاً قوی	بسیار ضعیف	بسیار ضعیف	ضعیف	ضعیف	بسیار ضعیف	در حد هیچ	بسیار ضعیف
شبکه جاده ای	بسیار قوی	ضعیف	ضعیف	بسیار قوی	قوی	نسبتاً قوی	ضعیف	ضعیف
عملکرد شبکه ارتباطی	ملی	محلی	محلی	ملی	ملی	منطقه ای	محلی	منطقه ای
شبکه انرژی	قوی	ضعیف	ضعیف	قوی	نسبتاً قوی	ضعیف	ضعیف	ضعیف
مقیاس جمعیتی مهمترین شهرها	متوسط بزرگ	روستا-شهر	روستا-شهر	متوسط کوچک	متوسط کوچک	کوچک	کوچک	کوچک
فعالیت های اقتصادی محوری	صنعت، کشاورزی (زراعت آبی، باغداری، دامداری متمرکز)-حمل و نقل	کشاورزی (زراعت ، باغداری، دامداری محلی)، گردشگری	کشاورزی (زراعت ، باغداری، دامداری محلی) فعالیتهای معدنی	کشاورزی (زراعت آبی، دامداری و طیور صنعتی)، صنعت و معدن و حمل و نقل	کشاورزی (زراعت آبی، باغداری، دامداری گسترده و متمرکز)، حمل و نقل، صنعت و معدن	کشاورزی (زراعت آبی، دامداری و پرورش طیور متمرکز)، حمل و نقل -صنایع کانی غیر فلزی	کشاورزی (زراعت ، دامداری گسترده)	کشاورزی (زراعت ، باغداری، دامداری گسترده)، حمل و نقل، گردشگری-فعالیتهای معدنی

فصل پنجم

ناسازگاریهای مناطق و نواحی
با اصول آمایش

۵-۱-مفهوم ناسازگاری ها در آمایش سرزمین

ناسازگاری واژه فارسی است که در فرهنگ های مختلف در معانی متفاوتی آمده است. اختلاف، مغایرت، عدم توافق، مبارزه، تعارض، همستیزی و کشاکش برخی از این معانی است. incompatibility و Confliction نیز دو ترجمه انگلیسی این مفهوم است. ناسازگاری بنابر ذات خود مفهومی دوسویه است. بدین معنی که وقتی در جایی ناسازگاری وجود داشته باشد، بحث بین دو کمیت، یا دو نظریه، یا دو راهبرد،... مطرح است. این واژه همانند بسیاری از واژه های دیگر در علوم و زمینه های عقلی متفاوت دارای مفاهیم متفاوتی است. ناسازگاری فرهنگی در سازمان اغلب به‌عنوان نشانه‌ای برای نیاز به تغییر فرهنگ محسوب می‌شود.[۱۷] از دیدگاه آمایشی ناسازگاری به پدیده های طبیعی، جغرافیایی، انسان ساخت ویا فرایندهایی گفته می شود که در یک منطقه یا بخش اقتصادی وجود داشته و به نوعی مانع تحقق اصول آمایش سرزمین که در بخشهای قبلی به آنها اشاره شد، می شوند و یا فرایند تحقق آنها را کند می نماید. به عبارت دیگر شدت و ضعف این ناسازگاری ها است که تحقق اصول را مشکل یا میسر می نماید . بنابر این می توان در بررسی و ارزیابی ناسازگای های موجود آنها را بر اساس شدت و ضعفشان طبقه بندی نمود.

در این مطالعه میزان و دامنه ناسازگاری های آمایشی در سه سطح کم امتیاز (صفر الی ۳۰)، متوسط (امتیاز ۳۱ الی ۷۰) و زیاد (امتیاز ۷۱الی ۱۰۰) طبقه بندی شده اند. در ارزیابی محدوده های مختلف جغرافیایی و یا بخشهای اقتصادی و اجتماعی از نظر میزان ناسازگاری با هریک از اصول آمایش سرزمین، نبود یا کم بودن شواهد نا سازگار با اصول آمایش در سطح ناسازگاری کم، وجود شواهد قابل بررسی و توجه متعارف ناسازگار با اصول در سطح ناسازگاری متوسط و وجود شواهد مهم و رو به افزایش ناسازگار با اصول آمایش در سطح ناسازگاری زیاد طبقه بندی شده اند. امتیاز دهی به میزان ناسازگاری در سه طیف (صفر الی ۳۰) و (۳۱ الی ۷۰) و (۷۱الی ۱۰۰) انجام گرفته است. جهت سهولت در تحلیل ناسازگاری وضعیت حاضر با اصول آمایش از نظر عدم همخوانی توزیع فعالیت و جمعیت در فضا با محدویت اصول مطرح شده از طیف رنگ ها استفاده می شود.. ناسازگاری کم، متوسط و زیاد به ترتیب با رنگ های سبز و زرد و قرمز در جدول ۵-۱ نشان داده می شوند .

۱۷ - دکتر سیدمحمد زاهدی- تغییر فرهنگ سازمانی- ماهنامه تدبیر- سال سیزدهم- شماره ۱۲۷

بدیهی است برای تحقق اصول آمایش و یا ایجاد بسترهای لازم برای تحقق آنها چه در سطح محدوده های جغرافیایی و چه در سطح بخشهای اقتصادی و اجتماعی، می بایست راهکارهای لازم برای مقابله با این ناسازگاری ها اتخاذ شود. در سطوح کم ناسازگاری نیاز جدی برای تغییر سیاست ها و یا اتخاذ راهبردهای ویژه وجود نداشته و با بهبود عملکردها ناسازگاریها برطرف شده و یا کم اثر می شوند. در سطوح متوسط ناسازگاری، سیاستهای فعالیتی در بخشی از مناطق یا نواحی خرد تر که عامل اصلی ناسازگاری هستند و یا زیربخشهای مشخص تر در ناسازگاری باید تصحیح گردند و بالاخره درسطوح ناسازگاری زیاد سیاست های توسعه در بخش یا منطقه مورد نظر باید تغییرات اساسی پیدا کنند.

جدول شماره ۵ -۱ - مفهوم سطح ناسازگاری با اصول آمایش درارزیابی آمایش

تعریف مفهوم سطح ناسازگاری با اصول آمایش درارزیابی آمایشی			
سطح ناسازگاری	کم	متوسط	زیاد
چگونگی ارزیابی	نبود یا کمی شواهد قابل توجه سازگار با اصول آمایش	وجود شواهد قابل بررسی وتوجه متعارف ناسازگار با اصول آمایش	وجود شواهدمهم ورو به افزایش ناسازگار با اصول آمایش
جهت گیری های لازم	پایه گذاری راهبردها و سیاستهای متناسب با ساختار منطقه و یاادامه سیاست های موجود	تصحیح سیاست های توسعه فعالیت در مناطقی ازاستان که دارای این وضعیت هستند	تغییرسیاست های توسعه فعالیت در مناطقی از استان که دارای این وضعیت هستند

نکته مهم قابل ذکر در این رابطه آن است که عدم وجود یا کم بودن دامنه ناسازگاری دریک محدوده یا بخش اقتصادی الزاماً به معنای توسعه یافتگی آن بخش یا محدوده و تحقق یافتن اصل مورد نظر در آن نیست، بلکه به معنای فراهم بودن نسبی شرایط تحقق آن اصل در صورت اتخاذ راهبردها و اجرای سیاستهای مناسب است. به عبارت دیگر کم بودن میزان ناسازگاری را می توان با دو تعبیر برداشت نمود. اول آنکه با وجود توسعه «فعالیت» ها در یک منطقه مانع جدی برای تحقق اصل آمایشی وجود ندارد و دیگر آنکه محدوده مورد نظر اصولاً محدوده بکر و دست نخورده ای بوده و بستر برای انجام فعالیتها

با ملاحظات آمایشی و در جهت تحقق اصول آن آماده است. بنابراین تعریف فعالیت ها در آینده نگری آمایش استان بر اساس سطوح ناسازگاری متفاوت است. در مناطق دارای سطوح ناسازگاری زیاد فعالیتها معطوف به رفع ناسازگاری است در مناطق دارای سطوح ناسازگاری کم، فعالیتها معطوف به انجام کارهایی است که هم جهت با اصول آمایش به آبادانی مناطق می پردازد.

۵-۲-ارزیابی ناسازگاریها بین اصول آمایش و فصول اقتصادی-اجتماعی در مناطق

ناسازگاریهای موجود در مناطق و نواحی استان از نظر اصول آمایشی در قالب جداول مختلفی ارائه شده اند. این ناسازگاریها به تفکیک مناطق و نواحی، فصول بودجه ای و نظام های شکل دهنده سازمان فضایی استخراج شده و ارائه گردیده اند.

در نخستین گروه جداول تنظیم شده برای این منظور، ناسازگاری های آمایشی در استان از چند بعد مورد ارزیابی قرار گرفته است. که در هرجدول به یکی از اصول هشتگانه آمایش سرزمین پرداختند و از طریق راهبردهای مرتبط با اصل مزبور، ناسازگاری های آمایشی بین فصول مختلف اقتصادی اجتماعی با این راهبردها مورد ارزیابی قرار گرفته و سطح این ناسازگاری ها در سه طبقه کم، متوسط و زیاد تعیین شده است. جداول تفصیلی در پیوست گزارش ارائه گردیده و جمع بندی آن در ادامه ارائه می گردد.

بطور مثال در جدول ۵-۲ رعایت اصل امنیتی و دفاعی در فصل های ارتباطات و انرژی بصورت متوسط حاصل شده در فصل های بهداشت ودرمان و بازرگانی به اندازه کم صورت گرفته است. در سایر فصول هم نتایج در جدول ۵-۲- قابل مشاهده است.

در جدول جمع بندی اصول آمایش در ستون اول و فصول تخصصی در سطر اول نشان داده شده اند. از جمع بندی ناسازگاریها در می یابیم که در فصول انرژی و ارتباطات و تربیت بدنی ناسازگاری کم، در فصول بهداشت و درمان، حمل و نقل، صنعت و معدن ، کشاورزی، آموزش عالی، محیط زیست، بخش جمعیت و بخش بازار کار ناسازگاری متوسط ودر فصول بازرگانی، منابع آب، گردشگری، نظام سکونتگاهی، فرهنگی و اجتماعی و بخشهای جمعیت، بازار کار و سرمایه ناسازگار با آمایش زیاد است.

جدول ۵-۲ جمع بندی آمایشی اصل محور

بردار گذاری تنشزاهای شکل گرفته	کشور	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	البرز جنوبی	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	استان	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	منطقه	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
مناطق	آوج و آبگرم	متوسط	متوسط	کم	متوسط	متوسط	متوسط	کم	کم	متوسط	متوسط
	بویین زهرا	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد
	تاکستان	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد
	مرکزی دشت	کم	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	کم	زیاد	زیاد	متوسط
	آبیک	زیاد	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد
	طارم	متوسط	زیاد	زیاد	کم	زیاد	متوسط	متوسط	کم	کم	زیاد
	الموت	کم	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	کم	متوسط	متوسط
	مجموعه شهری	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	کم	زیاد
	استان	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	ارزیابی تجمعی اصول در منطقه
ساختار فضائی تحت تاثیر قرار گرفته ناشی از ناسازگاری ها	کانون ها		*			*	*	*		*	*
	محور ها		*	*		*	*			*	*
	پهنه ها	*	*	*		*	*			*	*
نظام های (شکل دهنده سازمان فضائی) تحت تاثیر قرار گرفته ناشی از ناسازگاری ها	نظام ارتباطات									*	*
	نظام اجتماعی فرهنگی	*		*	*	*		*	*	*	*
	نظام اسکان	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	نظام فعالیتی	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	نظام طبیعی وتوان اکولوژیک	*	*			*	*				*
فصول فرابخشی	بازار سرمایه	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد
	فناوری	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد
	بازار کار	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط
	بهره وری	کم	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد
	جمعیت	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط
	محیط زیست	کم	متوسط	کم	متوسط	متوسط	زیاد	کم	متوسط	متوسط	متوسط
فصول تخصصی	آموزش عالی	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	کم	متوسط	زیاد	کم	کم
	تربیت بدنی	کم	متوسط	کم	متوسط	کم	کم	کم	متوسط	متوسط	کم
	فرهنگی- اجتماعی	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد
	نظام سکونت گاهی	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	کم	متوسط	زیاد
	گردشگری	کم	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	کم	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد
	منابع آب	زیاد	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد
	کشاورزی	کم	زیاد	زیاد	متوسط	کم	متوسط	کم	کم	متوسط	متوسط
	صنعت و معدن	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط
	حمل و نقل	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	کم	متوسط	کم	متوسط	متوسط	متوسط
	بازرگانی	کم	زیاد	متوسط	کم	کم	متوسط	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد
	بهداشت و درمان	کم	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم	متوسط
	انرژی	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم
	ارتباطات	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم
ارزیابی سطح ناسازگاری فصول با اصول آمایش		رعایت ملاحظات امنیتی ودفاعی	کارآیی وبازدهی اقتصادی	وحدت وپیکارچگی سرزمین	گسترش عدالت اجتماعی وتعادل منطقه ای	حفاظت محیط زیست وارتقا توان منابع طبیعی	حفظ هویت اسلامی ایرانی وعزت فرهنگی	تسهیل وتنظیم روابط درونی وبیرونی اقتصاد	کاهش بحران وهزینه ها بلاذهن درشناقی محروم ورسانی	ارزیابی تجمعی اصول در فصل	
		اصول آمایش									

جدول ۵-۳ جمع بندی آمایشی فصل محور

ارزیابی رعایت اصول آمایش در فصول اقتصادی - اجتماعی		ارزیابی رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی	کارائی و بازدهی اقتصادی	ارزیابی سطح ناسازگاری وضع موجود استان با اصول آمایش										نظام های (شکل دهنده سازمان فضائی) تحت تاثیر قرار گرفته ناشی از ناسازگاری ها						ساختار فضائی تحت تاثیر قرار گرفته ناشی از ناسازگاری ها			سطح ناسازگاری های آمایشی فصول درمناطق										پرد اثر گذاری ناسازگاری های شکل گرفته			
				کاهش محرومیت ها بالاخص در مناطق محروم روستائی	تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد	حفظ هویت اسلامی ایرانی و تاثیرات فرهنگی	حفاظت محیط زیست و ارتقا توان منابع طبیعی	گسترش عدالت اجتماعی و تعادل منطقه ای	وحدت و یکپارچگی سیاسی-دینی	نظام طبیعی و توان اکولوژیک	نظام فعالیتی	نظام اسکان	نظام ارتباطات	نظام اجتماعی فرهنگی	نظام اقتصادی	نظام ارتباطات	بهینه ها	محور ها	کانون ها	استان	مجموعه شهری	عوامل	آبیک	مرکزی دشت	تاکستان	بوئین زهرا	آوج	منطقه	استان	البرز جنوبی	کشور
فصول تخصصی	ارتباطات	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم				۰	۰				۰	کم	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	۰				
	انرژی	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	کم		۰							۰	کم	کم	متوسط	متوسط	کم	کم	کم	متوسط	۰				
	بهداشت و درمان	کم	متوسط	کم	متوسط	کم	کم	کم	کم		۰			۰				۰	متوسط	زیاد	کم	کم	کم	متوسط	کم	کم	۰	۰	۰	۰	
	بازرگانی	کم	زیاد	زیاد	متوسط	کم	متوسط	زیاد	کم		۰		۰			۰	۰	۰	۰	زیاد	زیاد	کم	زیاد	زیاد	متوسط	کم	کم	۰	۰	۰	۰	۰
	حمل و نقل	متوسط	متوسط	متوسط	کم	متوسط	کم	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰			۰	۰	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	کم	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰
	صنعت و معدن	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	متوسط	زیاد	کم	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	کشاورزی	کم	زیاد	متوسط	کم	متوسط	کم	کم	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	متوسط	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	منابع آب	زیاد	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰			۰	۰	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	گردشگری	کم	زیاد	متوسط	کم	متوسط	متوسط	کم	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	کم	کم	زیاد	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰
	نظام سکونت گاهی	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زیاد	زیاد	کم	متوسط	کم	متوسط	متوسط	زیاد	۰	۰	۰	۰	
	فرهنگی - اجتماعی	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰				۰	۰	زیاد	زیاد	کم	متوسط	کم	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	تربیت بدنی	کم	متوسط	کم	کم	کم	کم	کم	کم	۰	۰			۰					۰	کم	متوسط	کم	متوسط	کم	متوسط	کم	کم	۰	۰	۰	۰	
	آموزش عالی	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	کم	متوسط	زیاد	کم	۰	۰	۰	۰	۰	۰			۰	۰	متوسط	زیاد	کم	متوسط	کم	متوسط	متوسط	کم	۰	۰	۰	۰	
فصول فرابخشی	محیط زیست	کم	متوسط	کم	متوسط	زیاد	کم	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰			۰	۰	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	جمعیت	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	متوسط	متوسط	کم	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	بهره وری	کم	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰
	بازار کار	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	متوسط	زیاد	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	۰	۰	۰	۰	
	فناوری	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰
	بازار سرمایه	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰
	ارزیابی تجمعی فصول در فصل	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	ارزیابی تجمعی اصول آمایش استان	زیاد	زیاد	زیاد	متوسط	زیاد	زیاد	متوسط	۰	۰	۰	۰	۰

۵-۳-ارزیابی ناسازگاری های وضع موجود مناطق برنامه ریزی با اصول آمایش

برش منطقه ای ناسازگاری ها می تواند به شناخت بهتر مناطق و پی بردن به نقاط قوت وضعف هریک در ارتباط با عملی شدن اصول آمایش در بخشها و فرابخشهای تعیین شده بیانجامد.

به عنوان مثال سطر اول جدول ۵-۴ بیان می کند می توان دریافت که در منطقه مجموعه شهری قزوین، در بخش ارتباطات میزان ناسازگاری های موجود برای تحقق اصول هشت گانه آمایش چگونه است. همانگونه که ملاحظه می شود بر اساس ارزیابی انجام شده میزان ناسازگاری این بخش در منطقه مرکزی برای تحقق چهار اصل اول "متوسط" و برای تحقق چهار اصل بعدی" کم" می باشد.

یکی دیگر از محاسن تنظیم جدول ناسازگاری های منطقه ای ارزیابی تجمعی فصول و اصول (عمودی و افقی) است. یعنی میانگین ناسازگاری ها برحسب اصول و برحسب فصول قابل استخراج خواهد بود. به عنوان نمونه ملاحظه می شود که ارزیابی تجمعی فصل ارتباطات در منطقه مرکزی؛ «متوسط» و ارزیابی تجمعی فصول مختلف در رابطه با اصل اول یعنی رعایت ملاحظلات امنیتی -دفاعی نیز «متوسط» تعیین شده است.

در قسمت دوم گزارش پیوست جداول هشتگانه ارزیابی سطح ناسازگاری وضع موجود مناطق با اصول آمایش سرزمین ارایه شده است.

جدول ۵-۴ جمع بندی آمایشی منطقه محور

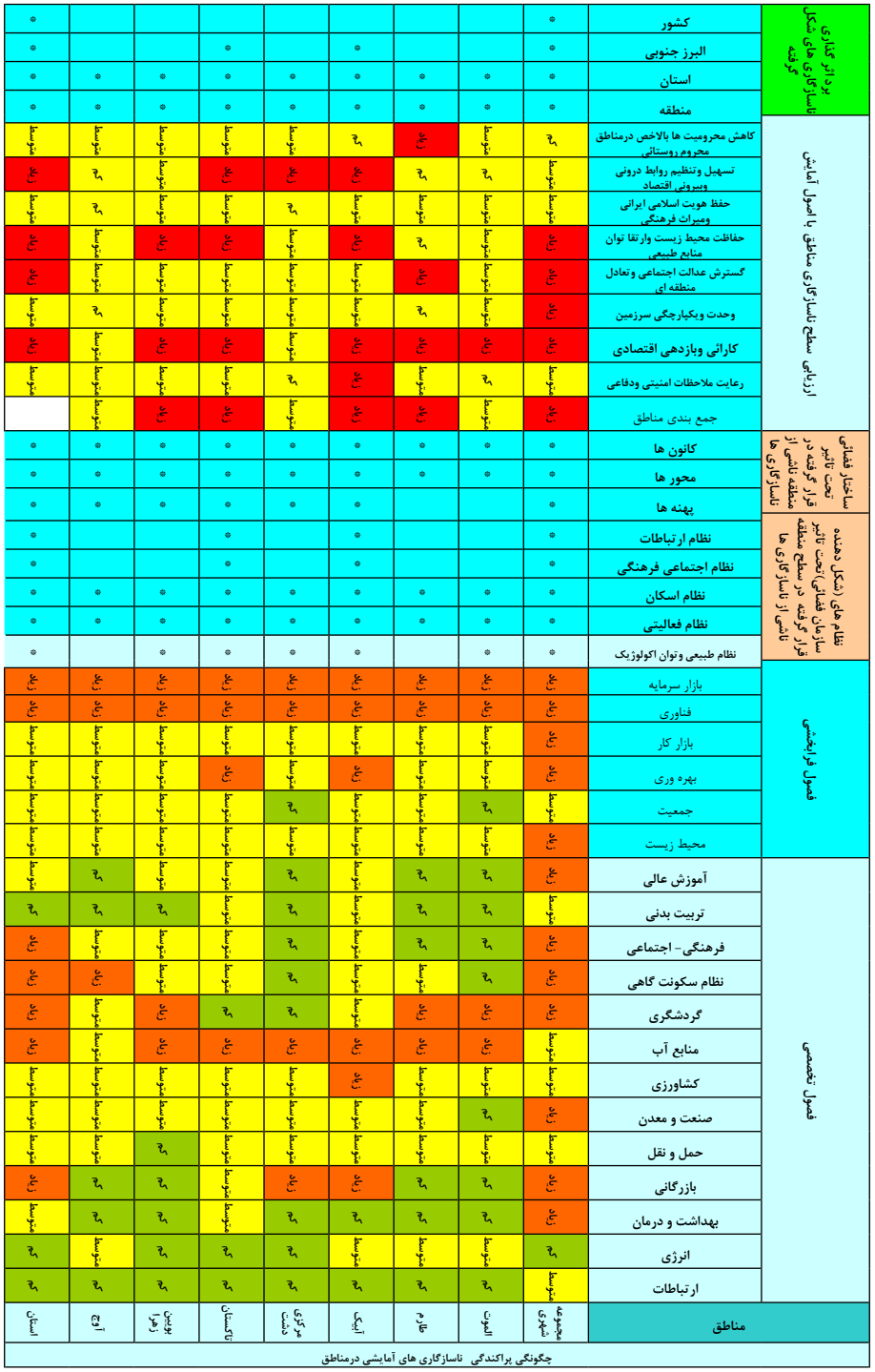

۵-۴-تحلیل کلان و جمع بندی ناسازگاری ها

جمع بندی و ترکیب مباحث گذشته در خصوص ناسازگاری های آمایشی که در جداول ۵-۲ الی ۵-۳ مطرح گردید می تواند سطوح ناسازگاری آمایشی را در هریک اصول آمایش، مناطق استان و بخشها و فرابخشها مشخص نماید . نتیجه این جمع بندی در جدول ۵-۵ آمده است. این جدول شامل سه طبقه بندی ناسازگاری ها یعنی زیاد ، متوسط و کم بوده و هر یک از اجزای اصول آمایش، مناطق ، بخشها و فرابخشها بر حسب تعداد تکرار در طبقات ناسازگاری در جداول گذشته در این جدول جایگزین شده اند.

همانگونه که ملاحظه می شود ، چهار اصل از اصول هشتگانه آمایش سرزمین یعنی کارائی وبازدهی اقتصادی، گسترش عدالت اجتماعی وتعادل های منطقه ای، حفاظت محیط زیست وارتقا توان منابع طبیعی و تسهیل وتنظیم روابط درونی وبیرونی اقتصاد حایز ناسازگاری زیاد و چهار اصل دیگر یعنی رعایت ملاحظات امنیتی ودفاعی، وحدت ویکپارچگی سرزمین ، حفظ هویت اسلامی ایرانی ومیراث فرهنگی و کاهش محرومیت ها بالاخص درمناطق محروم روستائی حایز ناسازگاری متوسط شده اند. هیچیک از اصول آمایش دارای ناسازگاری کم نمی باشند.

در خصوص مناطق هشتگانه استان نیز ملاحظه می شود که چهار منطقه یعنی مجموعه شهری، الموت، طارم و آبیک دارای ناسازگاری زیاد و مناطق بویین زهرا، تاکستان، مرکزی دشت و آوج دارای ناسازگاری متوسط هستند. در بین مناطق استان نیز هیچیک با ناسازگاری کم مشاهده نمی شود.

در زمینه بخشها و فرابخشها نیز ملاحظه می شود که از میان سیزده فصل تخصصی مورد بررسی ۵ فصل منابع آب، نظام سکونتگاهی، بازرگانی، گردشگری و فرهنگی- اجتماعی بیشترین ناسازگاری را دارند. فصول صنعت و معدن، کشاورزی، آموزش عالی، حمل و نقل و بهداشت و درمان ناسازگاری متوسط و فصول ارتباطات، انرژی و تربیت بدنی دارای ناسازگاری کم هستند. (جدول شماره ۵-۵)

جدول ۵-۵- وضعیت ناسازگاری در سطح اصول و فصول تخصصی و فرابخشی استان قزوین

سطح ناسازگاری	اصول				مناطق				فصول تخصصی					فصول فرابخشی		
	کارائی وبازدهی اقتصادی	گسترش عدالت اجتماعی وتعادل منطقه ای	حفاظت محیط زیست وارتقا توان منابع طبیعی	تسهیل وتنظیم روابط درونی وبیرونی اقتصاد	مجموعه شهری	الموت	طارم	آبیک	منابع آب	نظام سکونت گاهی	بازرگانی	گردشگری	فرهنگی- اجتماعی	فناوری	بازار سرمایه	پهره وری
ناسازگاری زیاد وضع موجود استان																
ناسازگاری متوسط وضع موجود استان با اصول	رعایت ملاحظات امنیتی ودفاعی	وحدت ویکپارچگی سرزمین	حفظ هویت اسلامی ایرانی ومیراث فرهنگی	کاهش محرومیت ها بالاخص درمناطق محروم روستائی	بویین زهرا	تاکستان	مرکزی دشت	آوج	صنعت و معدن	کشاورزی	آموزش عالی	حمل و نقل	بهداشت و درمان	محیط زیست	جمعیت	بازار کار
ناسازگاری کم وضع موجود استان با اصول آمایش									ارتباطات	انرژی	تربیت بدنی					

۵-۵-یافته های حاصل از تحلیل جداول ناسازگاری بر حسب اصول آمایشی

۵-۵-۱- رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی

ابعاد سرزمینی

۱) از نظر جغرافیایی استان در منطقه مرکزی کشور دارای جایگاه استراتژیک بوده و در تعامل با مرکز کشور واستان های همجوار راهبردهای دفاعی آن می بایست تنظیم گردد.

۲) مناطق الموت ، طارم ، بوئین زهرا، مرکزی دشت، آوج و آبگرم در حال حاضر برخوردار از مناطق استراتژیک اقتصادی در ابعاد ملی نیستند.

۳) همه مناطق استان از لحاظ توجه به ملاحظات ایمنی و حادثه خیزی طبیعی نیازمند توجه گسترده مناسب با حوادث قابل پیش بینی با اولویت مقاوم سازی در مقابل زلزله و خشکسالی و سرمازدگی می باشند.

۴) منطقه آبیک با توجه به جایگاه ملی آن در تولید و توزیع انرژی و انتقال آب در ابعاد ملی و نیز موقعیت استراتژیک آن در ملاحظات دفاعی مرکز کشور نیازمند ارتقاء توان دفاعی عامل و غیرعامل می باشد.

۵) منطقه مجموعه شهری قزوین با توجه به جایگاه اقتصادی آن در سطح کشور نیازمند تقویت ملاحظات امنیتی و دفاعی با مشارکت سطوح ملی می باشد.

۶) توانمندی منطقه مجموعه شهری قزوین در خصوص ایفای نقش امداد و نجات بالاخص در تعامل با مرکز کشور نیازمند تقویت جدی و اولویت دار می باشد.

۷) شکل گیری هماهنگی مناسب و متناسب با ظرفیت و توانمندی فی ما بین استان های همجوار حوزه آبریز شاهرود در خصوص مدیریت مصارف و منابع و پروژه های انتقال آب از این حوزه اولویت خواهد داشت.

ابعاد فعالیتی

۱) فعالیت های بخش های بهداشت و درمان، بازرگانی، کشاورزی، گردشگری، تربیت بدنی در حال حاضر ناسازگاری قابل توجه با ملاحظات امنیتی دفاعی ندارند.

۲) فعالیت های بخش های حمل و نقل، آموزش عالی، صنعت و معدن، فرهنگی اجتماعی و توزیع انرژی در ابعاد استانی در برخی از مناطق نیازمند توجه بیشتر به ملاحظات امنیتی

و ایمنی می باشند.

۳) فعالیت های بی رویه بهره برداری از منابع آب با توجه به محدودیت های گسترده در این خصوص زمینه ساز شکل گیری مشکلات امنیتی در آینده خواهند بود که می بایست تصحیح آن ها به صورت جدی در اولویت کاری استان قرار گیرد.

۴) نظام سکونتگاهی شهری و روستایی استان نیازمند توجه اولویت دار و دراز مدت جهت مقاوم سازی سکونتگاه ها و تأسیسات شهری در مواجهه با حوادث طبیعی با اولویت زلزله می باشد.

۵-۵-۲- افزایش کارایی و بازدهی اقتصادی

ابعاد سرزمینی

۱) فعالیت های اقتصادی مناطق مجموعه شهری قزوین، آبیک، تاکستان با توجه به جایگاه فعلی آن ها در سطح ملی و استانی می بایست با توجه بیشتر به فعالیت های مکمل و تخصصی در سطح ملی و استانی با اولویت بیشتری تصحیح و کاراتر شوند.

۲) فعالیت های اقتصادی مناطق الموت و طارم و مرکزی دشت می توانند با حمایت ویژه و دراز مدت با افزایش کارایی و بازدهی اقتصادی نقش بیشتری در ابعاد استانی و در تولیدات باغی در سطح ملی داشته باشند.

۳) فعالیت های اقتصادی قابل شکل گیری در منطقه آوج و آبگرم و بوئین زهرا با حمایت دراز مدت امکان افزایش کارایی و بازدهی خواهند داشت.

۴) کارایی و بازدهی اقتصادی همه مناطق استان با اولویت بوئین زهرا، مرکزی دشت طارم در مواجه با پدیده های خشکسالی و مناطق اولویت دار الموت، تاکستان، مجموعه شهری قزوین در مواجهه با پدیده های سرمازدگی می بایست مورد توجه و بهینه سازی قرار گیرد.

ابعاد فعالیتی

۱) فعالیت های بخش های ارتباطات، شبکه انتقال و توزیع انرژی در حال حاضر در ایفای نقش خود در توسعه استان از کارایی نسبتاً خوبی برخوردار بوده اند که در آینده نیز باید استمرار یابند.

۲) فعالیت های بخش های بهداشت و درمان، حمل و نقل، نظام سکونتگاهی و تربیت بدنی در برخی از مناطق استان از لحاظ کارایی و بازدهی اقتصادی دارای مشکلاتی می باشند که

می بایست تصحیح و بهبود یابند.

۳) فعالیت های بخش های بازرگانی، گردشگری، فرهنگی اجتماعی، آموزش عالی، صنعت و معدن، کشاورزی و بهره برداری از منابع آب در سطح استان نیازمند توجه ویژه و اولویت دار جهت افزایش و بهبود کارآیی و بازدهی اقتصادی می باشند.

۴) اصلاح الگوهای مصرف بالاخص در خصوص انرژی و آب و بهره برداری مناسب از انرژی های خورشیدی و بادی در همه حوزه های امکانپذیر می بایست مورد توجه ویژه و در اولویت قرار گیرد.

۵) فعالیت همه حوزه ها با اولویت نوسازی و اصلاح ساختار فعالیت های بخش های صنعت و کشاورزی، خدمات عمومی به کمک فن آوری های نوین می بایست مورد توجه جدی و در اولویت قرار گیرد.

۵-۵-۳- تقویت وحدت و یکپارچگی سرزمین

ابعاد سرزمینی

۱) همبستگی همه مناطق با منطقه مجموعه شهری قزوین با افزایش توانمندی این مناطق و ایفای نقش بیشتر استانی این مناطق می بایست تقویت و بهبود یابد.

۲) همبستگی منطقه آبیک با توجه به تعاملات و ارتباطات موجود با مرکز کشور و نقش‌های آینده قابل تعریف با آن می بایست با سایر مناطق استان تقویت و بهبود یابد.

۳) همبستگی منطقه البرز جنوبی با مناطق مختلف استان با اولویت تهران- قزوین، آبیک- طالقان، طالقان- الموت، طارم- زنجان، طارم- لوشان،بوئین زهرا- اشتهارد، آوج- رزن با تقویت پیوندهای اقتصادی و توسعه گردشگری و فعالیت های فرهنگی اجتماعی می بایست بهبود و تقویت گردد.

۴) ساماندهی مهاجرت های بین استان های همجوار بالاخص گیلان- قزوین و زنجان- قزوین و قزوین- تهران در حفظ وحدت و یکپارچگی منطقه مرکزی کشور تأثیر مثبت خواهد داشت.

۵) انتقال فعالیت های برجسته و سازگار با توان اکولوژیک و محیط زیست استان از مرکز کشور به مناطق مناسب استان با اولویت بوئین زهرا، تاکستان آبیک و مجموعه شهری قزوین زمینه ساز تقویت وحدت و یکپارچگی انسجام سرزمینی کشور و استان خواهد شد.

ابعاد فعالیتی

۱) فعالیت های شکل گرفته در حوزه های ارتباطات و انرژی و بهداشت و درمان و تربیت بدنی همراستا با وحدت و یکپارچگی سرزمین بوده و می بایست تقویت گردند.

۲) فعالیت های شکل گرفته در حوزه های گردشگری، فرهنگی اجتماعی، آموزش عالی، حمل و نقل، صنعت و کشاورزی در ابعاد ملی متناسب با ظرفیت ها و توانمندی های استان نبوده و می بایست تصحیح و بهبود یابد.

۳) فعالیت های بخش بازرگانی در ابعاد ملی و بین المللی و فعالیت های نظام سکونتگاهی در ابعاد استانی نیازمند توجه ویژه و اولویت دار در خصوص تقویت وحدت و یکپارچگی سرزمین می باشند.

۵-۵-۴- گسترش عدالت اجتماعی و تعادل های منطقه ای در سطح استان

ابعاد سرزمینی

۱) مجموعه شهری قزوین در ابعاد ملی نیازمند تقویت جایگاه و کارکردهای منطقه ای و ملی می باشد.

۲) مجموعه شهری قزوین در ابعاد استانی نیازمند تعدیل در راستای گسترش عدالت در سایر مناطق می باشد (تقویت نقش‌های استانی سایر مناطق به کمک مجموعه شهری قزوین)

۳) منطقه طارم در ابعاد استانی نیازمند توجه اولویت دار و دراز مدت در ابعاد ملی و استای عدم تعادل های آن می باشد.

۴) مناطق الموت، آوج و آبگرم، مرکزی دشت در ابعاد استانی نیازمند توجه دراز مدت جهت کاهش عدم تعادل های این مناطق در بهره برداری مناسب از قابلیت های مناطق می باشند.

۵) منطقه آبیک و تاکستان در برخی زمینه ها نیازمند تقویت جایگاه ملی و در برخی از زمینه ها نیازمند تعدیل و انتقال فعالیت ها به مناطق اولویت دار همجوار می باشند.

۶) منطقه بوئین زهرا در برخی از زمینه ها نیازمند تقویت جایگاه ملی و استانی می باشند. پیوندهای ارتباطی الموت و طارم با استان های همجوار (مازندران، گیلان، زنجان) نیازمند ارتقاء توجه هماهنگی در ابعاد ملی و بین استانی می باشند.

ابعاد فعالیتی

۱) فعالیت ها و برنامه های حوزه های تخصصی ارتباطات، انرژی، حمل و نقل، کشاورزی،

تربیت بدنی در راستای گسترش عدالت و تعادل های منطقه ای شکل گرفته اند که می بایست تقویت شوند.

۲) برنامه های حوزه های تخصصی صنعت و معدن، بازرگانی، بهداشت و درمان، آموزش عالی، بهره برداری از منابع آب در برخی مناطق دارای ناسازگاری با گسترش عدالت و تعادل های منطقه ای می باشند که می بایست اصلاح و بهبود یابند.

۳) برنامه های حوزه های تخصصی نظام سکونتگاهی، گردشگری، فرهنگی اجتماعی دارای ناسازگاری های متعدد در ابعاد ملی و استانی می باشند که می بایست به صورت اولویت دار در راستای گسترش عدالت و تعادل های منطقه ای تصحیح و بهبود یابند.

۵-۵-۵- حفاظت محیط زیست و ارتقاء توان طبیعی

ابعاد سرزمینی

۱) مجموعه شهری قزوین، آبیک، تاکستان و بویین زهرا نیازمند توجه ویژه و اولویت دار جهت حفاظت محیط زیست و ارتقاء توان طبیعی با کمک کاهش بار آلودگی فعالیت های اقتصادی می باشند.

۲) مناطق الموت، بوئین زهرا، آوج و آبگرم و مرکزی دشت از لحاظ زیست محیطی نیازمند متناسب سازی بهره برداری از منابع مناطق و بهبود حفاظتی از توان طبیعی می باشند.

۳) متناسب سازی بهره برداری از منابع منطقه طارم و بهبود حفاظت از توان طبیعی این منطقه

۴) بار آلودگی فعالیت های تولید انرژی و سیمان در منطقه آبیک و استان های همجوار نیازمند کاهش شدید و کنترل مراقبت های دائمی در ابعاد ملی و بین استانی می باشد.

ابعاد فعالیتی

۱) فعالیت های شکل گرفته در بخش های ارتباطات، شبکه انتقال و توزیع انرژی، بهداشت و درمان، بازرگانی، آموزش عالی و تربیت بدنی فاقد مشکلات گسترده در خصوص حفظ محیط زیست بوده و می بایست در آینده نیز برهمین اساس توسعه یابند.

۲) فعالیت های شکل گرفته در بخش های حمل و نقل، صنعت و معدن، کشاورزی، گردشگری، فرهنگی اجتماعی در برخی از مناطق استان از لحاظ بار آلودگی فعالیت ها و اثرات بر زیست بوم ها دارای مشکل بوده که می بایست بهبود یابند.

۳) فعالیت های شکل گرفته در بخش های بهره برداری از منابع آب و نظام سکونتگاهی در سطح استان دارای مشکلات متعدد در زمینه ظرفیت زیست بوم ها و تعادل های زیست محیطی بود که می بایست به صورت ویژه و با اولویت مورد توجه و اصلاح قرار گیرند.
۴) توجه به فضای سبز در مناطق درون شهری و همجوار شهرها و مسیرهای ارتباطی به صورت مستمر و متناسب با جمعیت سکونتگاه ها و ظرفیت گردشگری مورد توجه قرار گیرد.

۵-۵-۶-حفظ هویت اسلامی ایرانی و حراست از میراث فرهنگی

ابعاد سرزمینی

۱) منطقه مجموعه شهری قزوین با توجه به سوابق تاریخی و فرهنگی آن نیازمند انسجام ویژه و گسترده در نقش آفرینی در فرهنگ اسلامی ایرانی در سطح ملی است.
۲) میراث فرهنگی گسترده در مناطق مجموعه شهری قزوین، الموت، طارم، آوج و آبگرم نیازمند توجه ویژه و اولویت دار در تقویت زیرساخت های دسترسی و بهره برداری و احیاء می باشند.
۳) میراث باستانی در منطقه مرکزی دشت نیازمند توجه ویژه و اولویت دار در سطح ملی جهت حفاظت و بهره برداری می باشند.
۴) تقویت امکانات فرهنگی اجتماعی بالاخص در مناطق پرجمعیت با اولویت مجموعه شهری قزوین می بایست مورد توجه قرار گیرد.
۵) تقویت امکانات سخت افزاری متناسب با جمعیت و امکانات نرم افزاری متناسب با استعدادهای مناطق و مشکلات اجتماعی فرهنگی می بایست به صورت مستمر و دراز مدت با مشارکت مردمی و فرهیختگان اجتماعی فرهنگی در اولویت قرار گیرد.
۶) بقاع متبرکه در سطح استان به ویژه بقعه متبرکه امامزاده حسین(ع) در منطقه شهری قزوین می بایست مورد توجه و توسعه کمی و کیفی در بهره برداری قرار گیرند.

ابعاد فعالیتی

۱) بهبود و اصلاح فرهنگ عمومی متناسب با فرهنگ اسلامی- ایرانی در همه فعالیت های اقتصادی اجتماعی دولتی یا خصوصی می بایست مورد توجه و اولویت قرار گیرد.
۲) اصلاح و بهبود فرهنگ های تخصصی متناسب با شرایط مناطق و برنامه های توسعه

همه حوزه های تخصصی به طور مستمر و دراز مدت باید مدنظر قرار گیرد.

۳) نمادهای هویت اسلامی ایرانی بالاخص در فعالیت های نظام سکونتگاهی شهری و روستایی می بایست مورد توجه و بهره برداری گسترده قرار گرفته و از نمادهای فرهنگ های منفی و بیگانه اجتناب گردد.

۴) تقویت وحدت و انسجام ملی با محوریت اسلامی در فعالیت های اجتماعی،فرهنگی به طور مستمر می بایست پیگیری و اجرا گردد.

۵) بهره برداری مناسب از فضاها و اماکن میراث فرهنگی همراستا و متناسب با اولویت های فرهنگی اجتماعی در مناطق مختلف می بایست به صورت مستمر و دراز مدت مد نظر قرار گیر د .

۶) توجه ویژه به صنایع دستی بالاخص رشته های بومی که خواستگاه آنها استان قزوین بوده است.

۷) جایگاه فعلی گردشگری در استان با توجه به شرایط استان مناسب نبوده و نیازمند توجه گسترده در ابعاد ملی و بین المللی می باشد.

ارتقاء گردشگری کمی و کیفی خدمات عمومی و تخصصی در مسیرهای مهم ارتباطی استان در راستای توسعه گردشگری ملی و استانی اولویت خواهد داشت.

۵-۵-۷-تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی کشور و استان

ابعاد سرزمینی

۱) مناطق آبیک و بوئین زهرا و تاکستان با توجه به توان ایفای نقش ملی و منطقه ای در برخی از کارکردها نیازمند توجه اولویت دار در تعریف کارکردهای ملی استان هستند.

۲) منطقه مجموعه شهری قزوین با توجه به زیرساخت های اقتصادی ویژه خود توانایی افزایش و بهبود نقش خود در توسعه روابط و تعاملات اقتصادی و بین المللی را دارا می باشد.

۳) مناطق الموت، طارم، آوج و آبگرم و مرکزی دشت در حال حاضر دارای توانایی ویژه در تسهیل و تنظیم روابط بیرونی اقتصاد کشور نمی باشند.

۴) مناطق تاکستان مجموعه شهری قزوین و آبیک و بوئین زهرا دارای اولویت در تعریف مناطق ویژه اقتصادی و بورس های تخصصی کالا و خدمات، مراکز تخلیه و بارگیری، مراکز نمایشگاهی خواهند بود.

ابعاد فعالیتی

۱) فعالیت های تولید و توزیع انرژی، ارتباطات دارای کارکردهای مناسب در شکل گیری روابط و تعاملات منطقه ای و ملی بوده و می بایست با توجه به توسعه کشور و استان همچنان تقویت و استمرار یابند.

۲) فعالیت های بخش های بهداشت و درمان، نظام سکونتگاهی و کشاورزی (زراعت) فرصت چندانی برای ایفای نقش مهم در تعاملات بین المللی کشور نداشته، لیکن امکان شکل گیری و تقویت نقش ملی آن ها همچنان وجود دارد.

۳) فعالیت های بخش های حمل و نقل، صنعت و معدن، پرورش دام و طیور و گردشگری امکان تقویت و برجستگی نقش فعلی آن ها در تعاملات بین المللی کشور وجود داشته و می بایست مورد توجه دراز مدت جهت توسعه کمی و کیفی قرار گیرند.

۴) فعالیت های بخش های بازرگانی و آموزش عالی در استان با توجه به فرصت‌ها و موقعیت استان می بایست با حمایت ملی و با مشارکت استان در اولویت ارتقای جایگاه ملی قرار گیرد.

۵) در راستای تمرکز زدایی از مرکز کشور، می بایست برنامه ریزی مناسبی با مشارکت سطوح ملی و استانی در حوزه های آموزش عالی، بازرگانی و گمرکات، خدمات برتر مالی و اعتباری، بهداشت و درمان و مراکز پژوهشی صورت پذیرد.

۵-۵-۸- کاهش محرومیت ها بالاخص در مناطق روستایی

ابعاد سرزمینی

۱) اکثر مناطق روستایی منطقه طارم نسبت به سایر مناطق استان دارای اولویت بیشتری جهت کاهش محرومیت می باشند.

۲) مناطق روستایی مجموعه شهری قزوین و آبیک نسبت به بقیه مناطق از سطح برخورداری بیشتری بهره مند می باشند.

۳) مناطق روستایی الموت، آوج، آبگرم، تاکستان و بوئین زهرا و مرکزی دشت در برخی روستاها نیازمند توجه و حمایت مستمر و دراز مدت جهت کاهش محرومیت ها می باشند.

۴) اقشار نیازمند و محروم در مناطق روستایی طارم، الموت، آوج، آبگرم و بوئین زهرا و مرکزی دشت در اولویت حمایت و توسعه فرصت های شغلی و توانمندسازی قرار دارند.

۵) اقشار محروم و کم درآمد در درون مجموعه شهری قزوین نیازمند توانمندسازی شغلی و اجتماعی می باشند.

۶) بافت های حاشیه ای در مناطق مجموعه شهری قزوین، تاکستان، آبیک نیازمند ساماندهی و کاهش مشکلات سکونتگاهی و اجتماعی فرهنگی می باشند.

ابعاد فعالیتی

۱) بخش های حمل و نقل، صنعت و معدن، کشاورزی، فرهنگی اجتماعی قابلیت و ضرورت توسعه در مناطق محروم را داشته و می بایست برنامه های موجود در راستای مشارکت بیشتر مردمی در این مناطق تصحیح و بهبود یابند.

۲) فعالیت های بخش گردشگری قابلیت توسعه گسترده و ایفای نقش مهم در برخی مناطق محروم استان را دارا می باشد که شکل گیری آن نیازمند توجه ویژه و اولویت دار می باشد.

۳) فعالیت های بی رویه و ناصحیح در خصوص بهره برداری از منابع آبی استان بالاخص در مناطق برخوردارتر زمینه ساز کاهش فرصت های توسعه مناطق محروم شده اند که به طور جدی می بایست اصلاح و تغییر یابند.

۴) تقویت و بهبود نظام سکونتگاهی روستایی و روستا شهرهای مهم در تقویت نظام فعالیتی در روستاها نقش موثری داشته و می بایست با مشارکت مردمی و دولتی مورد حمایت بیشتر قرار گیرد.

۵) توسعه و ترویج فعالیت های آموزش فنی و حرفه ای و مهارتهای کشاورزی در همه مناطق روستایی نیازمند تقویت و بکارگیری روش های جدید در توانمندسازی اقشار روستایی به ویژه جوانان و بانوان دارد.

۶) حمایت همه جانبه از صنایع دستی و ایجاد بستر مناسب در زمینه های آموزش، تولید و فروش صنایع دستی بومی و روستایی برای کاهش محرومیت در اولویت قرار دارد.

فصل ششم

پیش بینی و آینده نگری

مقدمه

در این فصل پیش بینی و آینده نگری متغیرهای جمعیتی و نیروی انسانی صورت گرفته است. یکی از متغیرهای اصلی مورد نظر آمایش، انسان است که توزیع آن در فضا به همراه فعالیتهای مختلف مورد نظر قرار می گیرد. در بخش بعدی این فصل پیش بینی و آینده نگری فضای استان به تفکیک نظام سکونتگاهی شهری و روستایی صورت گرفته است که ضلع دوم مبحث آمایش را در بر می گیرد.

در مورد ضلع سوم آمایش که در برگیرنده فعالیتها است نیز پیش بینی و آینده نگری به تفکیک فصول انجام گرفته است که در قسمت پایانی فصل ارائه می گردد. اهداف و راهبردهای توسعه استان از دیدگاه آمایش نیز در فصل بعد ارائه خواهد شد.

۶-۱-پیش‌بینی تحولات جمعیتی

۶-۱-۱-ضرورت‌های پیش‌بینی جمعیت

نظر به اینکه هدف کلی تهیه برنامه آمایش سرزمین و یا سایر اشکال برنامه‌ریزی دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی در همه مکان‌های جغرافیایی و در همه زمان‌ها، چه به شکل مستقیم و چه به صورت غیرمستقیم، ارتقای رفاه مادی، تعالی فکری و بهبود کیفیت زندگی انسان‌های ساکن در پهنه سرزمین می‌باشد، لذا شمار جمعیت در مباحث جامعه شناسی و اقتصاد از دیدگاه نظری و مسئله تأثیر تعداد جمعیت در کنار ترکیب آن، یکی از مهم‌ترین مسایل مطرح در بررسی‌های اقتصادی و اجتماعی و برنامه‌ریزی‌های ملی و منطقه‌ای محسوب می‌شود.

در واقع برنامه‌ها و طرح‌های توسعه منطقه‌ای و حتی در مقیاس کوچک‌تر، ایجاد یک فعالیت اقتصادی در یک مکان، هر کدام به سهم خود دستور کاری هستند که رابطه معقولی را بین امکانات و جمعیت یک قلمرو جغرافیایی معین برقرار می‌کنند تا با ایجاد شرایطی متناسب با امکانات اقتصادی فرهنگی جامعه، رفع مشکلات و معضلاتی همچون بیکاری، تورم، فقر و زدودن محرومیت‌های موجود، منطقه را به سمت وضعیتی بهتر و با امکاناتی فراتر از گذشته سوق دهند. در این راستا افزایش و یا کاهش جمعیت یک منطقه معین باعث اختلال در فرایند اجرایی برنامه‌های تهیه شده برای توسعه منطقه خواهد شد.

در کشورهای توسعه یافته، به دلیل اینکه نرخ رشد جمعیت ثابت و یا بسیار کند بوده و در بسیاری از موارد نیز رو به کاهش بوده و منفی است، عامل تغییرات جمعیت در برنامه‌ریزی‌های آن‌ها عامل اصلی محسوب نمی‌شود. در حالی که در کشورهای در حال توسعه، متغیر جمعیت عامل بسیار مهمی در برنامه‌ریزی‌هاست و معمولاً نوسانات شدید آن در فرایند برنامه‌ریزی مشکلاتی ایجاد می‌کند.

نرخ رشد بالای جمعیت، فراهم نبودن امکانات زیربنایی، عدم توسعه کافی بخش صنعت، پایین بودن مهارت و تخصص و دانش فنی، فقدان و نبود انگیزه‌های لازم برای نیروی انسانی، پایین بودن خردگرایی (rationality) در جامعه و وجود فرهنگ‌های متفاوت و گوناگون، سطح سواد پایین، فقدان برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بلند مدت، تعریف نشدن منافع ملی و نبود چشم انداز ملی در بخش‌های اقتصادی و جغرافیایی و ... از جمله عواملی هستند که موجب نوسانات شدید جمعیتی در پهنه سرزمین می شوند.

در این رابطه میتوان به انفجار جمعیتی سالهای اولیه بعد از انقلاب اسلامی اشاره کرد که درنتیجه اعمال بعضی از سیاست های اقتصادی و جمعیتی نسنجیده اتفاق افتاد و تبعات منفی آن از سال ۱۳۸۵ به بعد دامنگیر جامعه شد و هنوز هم ادامه دارد. چرا که موالید دوره ۶۵- ۱۳۶۰ عمدتا از سال ۱۳۸۵ به بعد وارد بازار کار و تشکیل خانواده شده‌اند. صرف نظر از اینکه تغییرات شدید جمعیت، موجب اختلال در اجرا و یا عدم توفیق کامل برنامه‌های توسعه منطقه‌ای می‌شوند و خود این موضوع به تنهایی بر لزوم پیش‌بینی‌های جمعیتی در هنگام تدوین و طراحی برنامه‌های توسعه کفایت می‌کند، پیش‌بینی‌های جمعیتی به دلایل متعددی مورد نیاز است. عمده ترین الزامات پیش‌بینی جمعیت یک منطقه شامل موارد زیر است:

- پیش‌بینی تعداد افراد لازم‌التعلیم در سطوح تحصیلی مختلف (دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه) و به تبع آن تدارک امکانات سخت افزاری و نرم افزاری آموزشی جمعیت مربوط به هر گروه.
- پیش‌بینی جمعیت به منظور تامین تقاضای آتی افراد جامعه از نظر تامین مواد غذایی، خدمات زیربنایی شامل تامین آب، برق، مخابرات، وسایل حمل و نقل، تاسیسات و تجهیزات مربوط به خدمات بهداشتی و فرهنگی و تفریحی و ... .

- پیش‌بینی ساختار سنی جمعیت به منظور تامین نیازهای اهداف بیمه ملی.
- پیش‌بینی عرضه نیروی کار و به تبع آن ایجاد امکانات اشتغال و فرصتهای شغلی جدید در جامعه.
- پیش‌بینی تعداد جمعیت در حال تحصیل در سطوح دانشگاهی که پیش‌نیاز تخصیص منابع مالی در دانشگاهها و مدارس عالی و تأمین امکانات آموزشی از جمله فضا و نیروی انسانی است.

۶-۱-۲- پیش‌بینی تحولات جمعیت استان در سناریوهای مختلف

روش‌های مختلفی برای پیش بینی جمعیت وجود دارند که شامل روش‌های ریاضی ، روش‌های اقتصادی و روش ترکیبی می باشند. این روش ها در فصل اول مورد بررسی قرار گرفته اند. در ادامه پیش بینی جمعیت بر اساس سناریوهای مختلف ارائه می گردد و سناریوی مورد نظر معرفی می‌گردد.

۶-۱-۲-۱- سناریوی اول (پیش‌بینی براساس نرخ رشد متوسط دوره ده ساله ۸۵-۱۳۷۵)

پیش‌بینی جمعیت در این گزینه مبتنی بر روش ریاضی است. در این شیوه از روش هندسی استفاده شده است. در این گزینه ابتدا نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۷۵ برای هرکدام از شهرستانهای استان به تفکیک نقاط شهری و روستایی محاسبه شده و سپس این نرخ برای پیش‌بینی جمعیت در سالهای ۱۳۹۰، ۱۳۹۵، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵برحسب نقاط شهری و روستایی شهرستانهای استان اعمال شده است. در نهایت از جمع جمعیت بدست آمده برای شهرستانهای تابعه استان، جمعیت کل استان نتیجه شده است.

اطلاعات پایه برای انجام این پیش‌بینی در جداول ۶-۱ تا ۶-۳ درج شده است. در این جداول جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان و نقاط شهری و روستایی برای سه دهه براساس نتایج سرشماریهای عمومی نفوس و مسکن در سالهای ۱۳۸۵ و ۱۳۷۵ و ۱۳۶۵ بازسازی و ارایه شده است.

در این سناریو، جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ به ۱۲۵۴۹۲۹ نفر خواهد رسید. از این تعداد حدود ۸۸۱۶۹۳ نفر را جمعیت شهری و ۳۷۳۲۳۶ نفر را جمعیت روستایی تشکیل خواهند داد.

به این ترتیب ضریب شهرنشینی استان ۷۰/۲ درصد محاسبه شده و تراکم نسبی جمعیت به ۵۶/۴ نفر در هر کیلومتر خواهد رسید.

براساس همین نرخ رشد، جمعیت استان در سال ۱۳۹۵ به ۱۳۸۲۳۲۸ نفر افزایش خواهد یافت. از این تعداد ۷۲/۰ درصد در مناطق شهری و ۳۸/۰ درصد در مناطق روستایی سکونت خواهند داشت. تراکم نسبی جمعیت در این سال به ۸۸/۴ نفر در هر کیلومتر مربع می‌رسد. مطابق این پیش‌بینی جمعیت استان در سال ۱۴۰۰ به ۱۵۳۰۵۴۴ نفر خواهد رسید، که از این تعداد، جمعیت شهری با روند افزایشی به ۷۳/۵ درصد رسیده و جمعیت روستایی با روند کاهشی ۲۶/۵ درصد جمعیت را شامل خواهد شد. تراکم نسبی جمعیت در سال ۱۴۰۰ حدود ۹۷/۹ نفر در هر کیلومتر مربع محاسبه شده است.

جمعیت استان در این گزینه برای افق طرح یعنی سال ۱۴۰۵ به ۱۷۰۳۲۳۱ نفر می‌رسد. در افق طرح ضریب شهرنشینی استان ۷۴/۷ درصد و تراکم نسبی جمعیت معادل ۱۰۹/۰ نفر در هر کیلومتر مربع محاسبه شده است. شهرستان قزوین در آینده نیز بیشترین سهم جمعیت استان را در خود متمرکز خواهد کرد. سهم این شهرستان از کل جمعیت استان در سالهای ۱۳۹۰، ۱۳۹۵، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ و با روندی کاهشی به ترتیب ۴۷/۳ درصد، ۴۷/۳ درصد، ۴۷/۱ درصد و ۴۶/۸ درصد محاسبه شده است.

در جدولهای شماره ۶-۴ تا ۶-۶ نتایج پیش‌بینی جمعیت استان براساس این روش و در مقاطع پنجساله تا افق طرح و به تفکیک شهرستان ارایه شده است

جدول ۶-۱- روند تغییرات حجم و نرخ رشد جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در مقاطع و دوره‌های سرشماری

محدوده	تعداد جمعیت (نفر)			نرخ رشد متوسط سالانه(درصد)		
	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۸۵
استان	۷۹۸۸۹۸	۹۶۸۲۵۷	۱۱۲۴۲۰۰	۱,۹۴	۱,۵۰	۱,۷۲
شهرستان آبیک	۶۳۱۸۴	۷۸۹۰۶	۹۱۴۲۱	۲,۲۴	۱,۴۸	۱,۸۶
شهرستان البرز	۶۵۶۴۹	۱۳۱۴۸۰	۱۸۲۱۵۶	۱۴,۸	۳,۳۱	۵,۲۳
شهرستان بوئین زهرا	۱۵۰۸۰۵	۱۴۸۷۷۶	۱۵۵۸۸۹	۰,۱۳	۰,۴۶	۰,۱۶
شهرستان تاکستان	۱۳۴۴۲۴	۱۵۶۴۵۳	۱۷۳۵۷۷	۱,۵۲	۱,۰۴	۱,۲۸
شهرستان قزوین	۳۸۴۸۳۶	۴۵۲۶۴۲	۵۴۰۱۸۷	۱,۶۳	۱,۷۸	۱,۷۰

جدول ۶-۲ - روند تغییرات حجم و نرخ رشد جمعیت در نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان در مقاطع و دوره‌های سرشماری

محدوده	تعداد جمعیت (نفر)			نرخ رشد متوسط سالانه(درصد)		
	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۸۵
استان	۴۳۱۸۶۱	۶۱۰۴۲۱	۷۷۷۷۹۵	۳,۵۲	۲,۴۵	۲,۹۹
شهرستان آبیک	۱۹۲۲۲	۳۵۹۸۶	۵۰۶۳۳	۶,۴۵	۳,۴۹	۴,۹۶
شهرستان البرز	۴۲۶۲۳	۱۰۰۹۷۴	۱۳۱۲۶۹	۹,۰۰	۲,۶۵	۵,۷۸
شهرستان بوئین زهرا	۳۹۰۱۳	۴۹۲۶۳	۶۰۴۴۶	۲,۳۶	۲,۰۶	۲,۲۱
شهرستان تاکستان	۶۲۹۱۱	۸۴۵۰۲	۱۰۶۴۵۲	۲,۹۹	۲,۳۳	۲,۶۳
شهرستان قزوین	۲۶۷۰۹۲	۳۳۹۷۹۷	۴۲۹۹۶۴	۲,۴۳	۲,۳۸	۲,۴۰

جدول ۶-۳- روند تغییرات حجم و نرخ رشد جمعیت در نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان -در مقاطع و دوره‌های سرشماری

محدوده	تعداد جمعیت(نفر)			نرخ رشد متوسط سالانه(درصد)		
	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۶۵-۷۵	۱۳۷۵-۸۵	۱۳۶۵-۸۵
استان	۳۶۷۰۳۷	۳۵۷۸۳۶	۳۶۵۴۰۵	-۰,۲۷	۰,۲۱	-۰,۲۲
شهرستان آبیک	۴۳۹۶۲	۴۲۹۲۰	۴۰۷۸۸	-۰,۲۴	-۰,۵۱	-۰,۳۶
شهرستان البرز	۲۳۰۲۶	۳۰۵۰۶	۵۰۸۸۷	۲,۸۶	۵,۲۳	۴,۰۴
شهرستان بوئین زهرا	۱۱۱۷۹۲	۹۹۵۱۳	۹۵۴۴۳	-۱,۱۵	-۰,۴۱	-۰,۷۸
شهرستان تاکستان	۷۱۵۱۳	۷۱۹۵۱	۶۷۱۲۵	۰,۶۱	-۰,۶۹	-۰,۳۱
شهرستان قزوین	۱۱۷۷۴۴	۱۱۲۸۴۵	۱۱۰۴۲۳	-۰,۴۲	-۰,۲۱	-۰,۳۲

جدول ۶-۴- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۷۵

سال / محدوده	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۱۲۵۴۹۲۹	۱۳۸۲۳۲۸	۱۳۵۰۵۴۴	۱۷۰۳۲۳۱
شهرستان آبیک	۱۰۰۰۰۳	۱۱۰۲۶۱	۱۲۲۶۴۷	۱۳۷۵۵۴
شهرستان البرز	۲۱۵۲۶۸	۲۵۵۲۳۰	۳۰۳۶۴۲	۳۶۲۵۲۶
شهرستان بوئین زهرا	۱۶۰۴۸۱	۱۶۵۸۰۶	۱۷۱۹۴۰	۱۷۸۹۶۴
شهرستان تاکستان	۱۱۴۲۴۹	۱۹۶۵۸۹	۲۱۰۷۸۵	۲۲۷۰۵۲
شهرستان قزوین	۵۹۴۹۲۸	۶۵۴۴۴۲	۷۲۱۵۳۰	۷۹۷۱۳۵

جدول ۶-۵- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۷۵

سال / محدوده	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۸۸۱۶۹۳	۹۹۶۲۰۳	۱۱۲۵۸۵۱	۱۲۷۲۶۸۱
شهرستان آبیک	۶۰۱۰۶	۷۱۳۵۲	۸۴۷۰۲	۱۰۰۵۴۹
شهرستان البرز	۱۴۹۶۰۸	۱۷۰۵۰۹	۱۹۴۳۳۰	۲۲۱۴۷۹
شهرستان بوئین زهرا	۶۶۹۳۲	۷۴۱۱۴	۸۲۰۶۸	۹۰۸۷۶
شهرستان تاکستان	۱۱۹۴۴۱	۱۳۴۰۱۹	۱۵۰۳۷۵	۱۶۸۷۲۸
شهرستان قزوین	۴۸۵۶۰۶	۵۴۶۲۰۹	۶۱۴۳۷۶	۶۹۱۰۴۹

جدول ۶-۶- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان- براساس نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۷۵

سال / محدوده	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۳۷۳۲۳۶	۳۸۶۱۲۵	۴۰۴۶۹۳	۴۳۰۵۵۰
شهرستان آبیک	۳۹۸۹۷	۳۸۹۰۹	۳۷۹۴۵	۳۷۰۰۵
شهرستان البرز	۶۵۶۶۰	۸۴۷۲۱	۱۰۹۳۱۲	۱۴۱۰۴۷
شهرستان بوئین زهرا	۹۳۵۴۹	۹۱۶۹۲	۸۹۸۷۲	۸۸۰۸۸
شهرستان تاکستان	۶۴۸۰۸	۶۲۵۷۰	۶۰۴۱۰	۵۸۳۲۴
شهرستان قزوین	۱۰۹۳۲۲	۱۰۸۲۳۳	۱۰۷۱۵۴	۱۰۶۰۸۶

۶-۱-۲-۲- سناریوی دوم(پیش‌بینی براساس نرخ رشد متوسط دوره بیست ساله۸۵- ۱۳۶۵)

این سناریو نیز مبتنی بر روش ریاضی پیش‌بینی جمعیت است و نرخ‌های رشد اعمال شده در دوره ۲۰ ساله ۸۵- ۱۳۶۵ با استفاده از اطلاعات پایه مندرج در جداول ۶-۷ تا ۶-۹ محاسبه شده است.

با عنایت به اینکه نرخ رشد دهه ۶۵- ۱۳۵۵ استان (مثل سایر نقاط کشور) نرخ رشد بسیار بالایی بوده است و انفجار جمعیتی رخ داده و در سالهای بعد نیز ادامه یافته است، لذا نرخ رشد متوسط دهه ۷۵- ۱۳۶۵ علیرغم کمتر بودن از نرخ رشد دهه ۶۵- ۱۳۵۵ نیز عددی بزرگتر از نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۷۵ می‌باشد. در واقع هر اندازه فاصله زمانی بیشتر باشد، نوسانات ناشی از سیاست های مقطعی جمعیتی کمرنگ‌تر می‌شود. از اینرو نرخ رشد دوره ۲۰ ساله ۸۵- ۱۳۶۵ مبنای پیش‌بینی جمعیت در این سناریو قرار گرفته است.

براساس این پیش‌بینی، جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ به ۱۲۷۹۶۹۰ نفر، جمعیت شهری به ۹۱۱۰۴۵ نفر و جمعیت روستایی به ۳۶۸۶۴۵ نفر افزایش خواهد یافت. به این ترتیب ضریب شهرنشینی استان در این سال معادل ۷۱/۲ درصد و تراکم جمعیت به ۸۱/۸ نفر در هر کیلومتر مربع خواهد رسید. در این گزینه نسبت به گزینه اول، افزایش جمعیت روستایی خیلی به کندی صورت می گیرد.

جمعیت استان در این پیش‌بینی در سال ۱۳۹۵ به ۱۴۴۵۸۲۹ نفر افزایش می‌یابد که معادل ۷۴/۰ درصد آن در مناطق شهری سکونت خواهند داشت.

براساس فروض این سناریو جمعیت استان برای سالهای ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ به ترتیب ۱۶۴۹۰۸۲ نفر و ۱۸۸۲۵۲۷ نفر تخمین زده می شود که به ترتیب معادل ۷۶/۶ درصد و ۷۸/۸ درصد ساکن مناطق شهری خواهند بود.

تراکم نسبی جمعیت استان برای سالهای ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ به ترتیب برابر ۹۲/۵ نفر، ۱۰۵/۵ نفر و ۱۲۰/۴ نفر در هر کیلومتر مربع محاسبه شده است. در جدولهای شماره ۶-۷ تا ۶-۹ نتایج پیش‌بینی جمعیت استان براساس این روش و در مقاطع پنجساله تا افق طرح و به تفکیک شهرستان ارایه شده است.

جدول ۶-۷- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس متوسط نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۶۵

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۱۲۷۹۶۹۰	۱۴۴۵۸۲۹	۱۶۴۹۰۸۲	۱۸۸۲۵۲۷
شهرستان آبیک	۱۰۴۵۵۵	۱۲۱۵۰۰	۱۴۳۲۸۹	۱۷۱۲۵۵
شهرستان البرز	۲۳۵۷۳۱	۳۰۵۵۲۹	۳۹۶۵۲۴	۵۱۵۲۶۵
شهرستان بوئین زهرا	۱۵۹۲۰۴	۱۶۳۴۶۵	۱۶۸۷۶۱	۱۷۵۱۹۱
شهرستان تاکستان	۱۸۷۳۳۰	۲۰۳۱۴۱	۲۲۱۲۹۴	۲۴۲۱۱۱
شهرستان قزوین	۵۹۲۸۷۰	۶۵۲۱۹۴	۷۱۹۲۱۴	۷۷۸۷۰۵

جدول ۶-۸- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۶۵

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۹۱۱۰۴۵	۱۰۷۰۶۲۳	۱۲۶۴۲۲۴	۱۴۸۴۳۱۲
شهرستان آبیک	۶۴۴۹۷	۸۲۱۵۹	۱۰۴۶۵۲	۱۳۳۳۱۰
شهرستان البرز	۱۷۳۸۲۰	۲۳۰۲۰۵	۳۰۴۸۸۲	۴۰۳۷۸۳
شهرستان بوئین زهرا	۶۷۴۲۶	۷۵۲۱۲	۸۳۸۹۸	۹۳۵۸۷
شهرستان تاکستان	۱۲۱۲۰۶	۱۳۸۰۰۴	۱۵۷۱۳۰	۱۷۸۹۰۵
شهرستان قزوین	۴۸۴۰۹۶	۵۴۵۰۴۳	۶۱۳۶۶۲	۶۷۴۷۲۷

جدول ۶-۹- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد در دوره ۸۵- ۱۳۶۵

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۳۶۸۶۴۵	۳۷۵۲۰۶	۳۸۴۸۵۸	۳۹۸۲۱۵
شهرستان آبیک	۴۰۰۵۸	۳۹۳۴۱	۳۸۳۶۷	۳۷۹۴۵
شهرستان البرز	۶۱۹۱۱	۷۵۳۲۴	۹۱۶۴۲	۱۱۱۴۸۲
شهرستان بوئین زهرا	۹۱۷۷۸	۸۸۲۵۳	۸۴۸۶۳	۸۱۶۰۴
شهرستان تاکستان	۶۶۱۲۴	۶۵۱۳۷	۶۴۱۶۴	۶۳۲۰۶
شهرستان قزوین	۱۰۸۷۷۴	۱۰۷۱۵۱	۱۰۵۵۵۲	۱۰۳۹۷۸

۶-۱-۲-۳- سناریوی سوم (پیش‌بینی براساس نرخ رشد کاهنده)

در این سناریو روند کاهش نرخ رشد جمعیت استان در دهه‌های ۶۵- ۱۳۵۵، ۷۵- ۱۳۶۵ و۸۵ -۱۳۷۵ مدنظر بوده است و نرخ رشد دهه‌های بعد براساس این روندها محاسبه شده است. نرخ‌های رشد تعیین شده براساس دیدگاههای کارشناسی برای نقاط شهری و روستایی شهرستانهای استان جهت پیش‌بینی جمعیت استان برای دوره‌های ۹۵- ۱۳۸۵ و ۱۴۰۵- ۱۳۹۵ در جدول شماره ۶-۱۰ برآورد شده است. براساس نرخهای مندرج در این جدول جمعیت شهرستانهای استان به تفکیک مناطق شهری و روستایی در مقاطع پنجساله تا افق ۱۴۰۵ پیش‌بینی شده است. به عنوان مثال نرخ رشد جمعیت شهرستان آبیک در یک روند کاهنده به ۲/۲۴ درصد در دوره ۷۵-۶۵ و ۱/۴۸ درصد در دوره ۸۵-۷۵ رسیده است. از آنجا که نرخ رشد جمعیت در طی سه دهه کاهنده بوده است، لذا فرض بر این است که در طی سال های آینده نیز این روند ادامه یابد و به ۱/۱۸ درصد در دوره ۹۵-۸۵ و ۱/۰۸ درصد در دوره ۱۴۰۵-۹۵ تنزل پیدا کند.

براساس این پیش‌بینی، جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ به ۱۲۱۵۶۴۳ نفر خواهد رسید. از

این تعداد برابر ۸۵۶۱۴۵ نفر در نقاط شهری (۷۰/۴ درصد) و ۳۵۹۴۹۸ نفر (۲۹/۶ درصد) در مناطق روستایی سکونت خواهند داشت. همینطور جمعیت استان براساس نرخ‌های رشد تعیین شده در این سناریو، در سالهای ۱۳۹۵، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ به ترتیب به ۱۲۹۷۲۶۹ نفر، ۱۳۹۰۴۷۰ نفر و ۱۴۶۳۳۶۴ نفر افزایش خواهد یافت. (جداول شماره ۶-۱۱تا۶-۱۳). ضریب شهرنشینی با افزایش شهرها و تبدیل شدن آبادیهای بزرگ به شهر دارای روند افزایشی بوده و در سالهای مزبور به ترتیب به ۷۲/۵ درصد، ۷۳/۷ درصد و ۷۵/۵ درصد افزایش می‌یابد. تراکم نسبی جمعیت استان در این گزینه در افق طرح به ۹۳/۶ نفر در هر کیلومتر مربع می‌رسد. مقدار این شاخص در مقاطع ۱۳۹۰، ۱۳۹۵ و ۱۴۰۰ به ترتیب برابر ۷۷/۷ نفر، ۸۲/۹ نفر و ۸۸/۹ نفر محاسبه شده است.

جدول ۶-۱۰- برآورد نرخ رشد جمعیت در دوره‌های ۱۳۹۵- ۱۳۸۵ و ۱۴۰۵- ۱۳۹۵

محدوده	کل		شهری		روستایی	
	۹۵- ۱۳۸۵	۱۴۰۵-۱۳۹۵	۹۵- ۱۳۸۵	۱۴۰۵-۱۳۹۵	۹۵- ۱۳۸۵	۱۴۰۵-۱۳۹۵
استان	۱,۴۴	۱,۲۱	۱,۹۳	۱,۶۱	-۰,۲۷	۰,۰۳
شهرستان آبیک	۱,۱۸	۱,۰۸	۲,۷۹	۲,۵۴	-۱,۲۰	-۱,۳۱
شهرستان البرز	۱,۸۳	۱,۶۷	۱,۱۲	۱,۹۳	۱,۷۳	۳,۳۸
شهرستان بوئین زهرا	۰,۳۶	۰,۳۳	۱,۶۴	۱,۴۹	-۰,۵۳	-۰,۶۶
شهرستان تاکستان	۰,۸۳	۰,۷۸	۱,۸۶	۱,۶۹	-۱,۰۲	-۱,۴۳
شهرستان قزوین	۱,۴۲	۱,۱۵	۲,۲۰	۲,۱۰	-۰,۲۴	-۰,۱۱

جدول ۶-۱۱- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد کاهنده

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۱۲۱۵۶۴۳	۱۲۹۷۲۶۹	۱۳۹۰۴۷۰	۱۴۶۳۳۶۴
شهرستان آبیک	۹۶۹۴۳	۱۰۲۷۹۸	۱۰۸۵۷۱	۱۱۴۵۷۲
شهرستان البرز	۱۹۹۴۴۴	۲۲۲۳۷۱	۲۵۸۱۱۵	۲۸۰۳۹۸
شهرستان بوئین زهرا	۱۵۸۷۱۴	۱۶۱۵۸۹	۱۶۴۳۲۰	۱۶۷۰۴۵
شهرستان تاکستان	۱۸۰۹۰۰	۱۸۸۵۳۲	۲۹۵۹۹۲	۲۰۳۷۴۶
شهرستان قزوین	۵۷۹۶۴۲	۶۲۱۹۷۹	۶۶۳۴۷۲	۶۹۷۶۰۳

جدول ۶-۱۲- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد کاهنده

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۸۵۶۱۴۵	۹۴۱۹۰۳	۱۰۲۵۶۷۶	۱۱۰۶۵۹۱
شهرستان آبیک	۵۸۱۰۱	۶۶۶۷۰	۷۵۵۷۸	۸۵۶۷۶
شهرستان البرز	۱۴۵۷۸۵	۱۶۱۹۰۷	۱۷۸۱۴۵	۱۹۶۰۱۲
شهرستان بوئین زهرا	۶۵۵۴۷	۷۱۱۰۰	۷۶۵۵۶	۸۲۴۳۱
شهرستان تاکستان	۱۱۶۷۳۶	۱۲۷۹۹۲	۱۳۹۱۷۹	۱۵۱۳۴۳
شهرستان قزوین	۴۶۹۹۸۶	۵۱۴۲۳۴	۵۵۶۲۱۸	۵۹۱۱۲۹

جدول ۶-۱۳- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان براساس نرخ رشد کاهنده

سال	۱۳۹۰	۱۳۹۵	۱۴۰۰	۱۴۰۵
استان	۳۵۹۴۹۸	۳۵۵۳۶۶	۳۶۴۷۹۴	۳۵۶۷۷۳
شهرستان آبیک	۳۸۸۴۲	۳۶۱۲۸	۳۲۹۹۳	۲۸۸۹۶
شهرستان البرز	۵۳۶۵۹	۶۰۴۶۴	۷۹۹۷۰	۸۴۳۸۶
شهرستان بوئین زهرا	۹۳۱۶۷	۹۰۴۸۹	۸۷۷۶۴	۸۴۶۱۴
شهرستان تاکستان	۶۴۱۷۴	۶۰۵۴۰	۵۶۸۱۳	۵۲۴۰۳
شهرستان قزوین	۱۰۹۶۵۶	۱۰۷۷۴۵	۱۰۷۲۵۴	۱۰۶۴۷۴

۶-۱-۲-۴- سناریوی چهارم (روش ترکیبی)

در ایـــن ســـناریو پیش‌بینـــی جمعیـــت اســـتان بـــا اســـتفاده از نرم‌افـــزار people انجـــام شـــده اســـت. بـــرای

پیش‌بینی جمعیت با استفاده ازاین مدل ، به اطلاعات جمعیت به تفکیک گروه‌های سنی برای مناطق شهری و روستایی، اطلاعات مربوط به مرگ و میر و باروری و مهاجرت نیاز می‌باشد. با توجه به این موارد پیش‌بینی جمعیت برای هرکدام از شهرستانهای استان جداگانه انجام شده است، و در آن ساختار هرم سنی جمعیت متناسب با باروری، مهاجرت و مرگ و میر لحاظ شده است. تخمین جمعیت استان در این روش در دو حالت و با فروض متفاوت انجام شده است.

- حالت اول:

* امید به زندگی

به دلیل اینکه اطلاعات کامل و جامعی در مورد مرگ و میر در شهرستانها وجود ندارد، لذا از آمار امید به زندگی استفاده شده است. اطلاعات مربوط به امید زندگی از مطالعات وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی اخذ شده است. در این رابطه از ضریب تعدیل استفاده شده است و منظور از ضریب تعدیل افزایش و یا کاهش جزیی در امید به زندگی استان جهت تعمیم آن به شهرستانهای تابعه است.

امید به زندگی در شهرستان و به تفکیک نقاط شهری و روستایی و برحسب جنس در نظر گرفته شده است. حداکثر امید به زندگی استفاده شده از بدو تولد ۷۴ سال برای زنان و ۷۲ سال برای مردان در افق طرح می‌باشد. حداقل مقدار این شاخص در سال پایه (سال ۱۳۸۵) برای زنان ۷۰ سال و برای مردان ۶۷ سال بوده است. در توجیه فرض افزایش امید به زندگی در افق طرح خاطرنشان می‌سازد که بهبود شرایط زندگی به طور عام از جمله تغذیه بهتر و سالمتر، اشاعه خدمات بهداشتی و پیشرفت علم پزشکی در جهت درمان بیماریها و افزایش آگاهیهای عمومی جامعه از جهت حفظ سلامتی از جمله عوامل نوید دهنده افزایش امید به زندگی در استان و کشور می‌باشد

* باروری

همانطور که مطالعات وزارت بهداشت و درمان نشان می‌دهد، بیشتر افراد واقع در سنین باروری در سنین ۲۰ تا ۲۴ و ۲۵ تا ۲۹ سال قرار دارند و در هرم سنی (استان، شهرستان و کشور)، این سنین بیشترین سهم را دارند. این افراد در سن ازدواج قرار دارند. به این ترتیب پیش‌بینی می‌شود که جمعیت استان بدلیل قرار گرفتن بیشتر جمعیت در

سن ازدواج در آینده افزایش یابد. از طرفی میزان زاد و ولد در استان همسو با کل کشور به ویژه در جامعه شهری در سالهای اخیر روند کاهشی داشته است. ادامه این روند با توجه به دیدگاه‌ها و سیاستهای موجود بسیار محتمل است. بدین ترتیب پیش‌بینی کاهش زاد و ولد در منطقه مورد مطالعه تا افق طرح گرایش غالب خواهد بود.

در این فرض کاهش باروری با الگوی دیر بچه آوری و روند رگرسیون نمایی برای تغییرات زاد و ولد پیش‌بینی شده است.

به طور متوسط باروری پیش‌بینی شده برای استان و متناسب با شهرستانهای آن در افق طرح برای نقاط شهری ۲ نفر و برای نقاط روستایی ۳ نفر منظور شده است. مقدار این شاخص در سال پایه برای نقاط شهری ۳ نفر و برای نقاط روستایی ۳/۷ نفر محاسبه شده است.

* مهاجرت

خالص مهاجرت به استان در دوره ۸۵- ۱۳۷۵ معادل ۳۸۰۴ نفر بوده است و از این لحاظ استان به تعداد کم مهاجرپذیر بوده است. این رقم در دوره ۷۵- ۱۳۶۵ برابر ۲۹۰۵ نفر محاسبه شده است. با توجه به تغییرات کم در طی دو دهه در خالص مهاجرت استان، فرض بر این است که در آینده نیز این روند (یعنی مهاجرت محدود به استان) ادامه یابد. بنابراین در این سناریو تغییرات مهاجرت در افق طرح نسبت به سال پایه برای سهولت محاسبات ثابت فرض می‌شود.

با در نظر گرفتن شاخصها و فروض ذکر شده، یعنی کاهش آرام مرگ و میر که همسو با افزایش امید به زندگی با رگرسیون نمایی در نرم افزار people با مدل west، کاهش آرام باروری با روند خطی و الگوی دیربچه آوری و مهاجرتی محدود (درصد ثابت)، جمعیت استان برای سال ۱۳۹۰ معادل ۱۲۳۵۳۷۸ نفر و برای مقاطع زمانی ۱۳۹۵، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ به ترتیب ۱۳۱۳۹۹۸ نفر، ۱۳۶۲۴۶۲ نفر و ۱۳۷۹۰۳۹ نفر پیش‌بینی شده است.

- حالت دوم:

در این گزینه که محاسبات آن توسط پژوهشکده آمار مرکز آمار ایران و در قالب یک طرح مطالعاتی انجام گرفته است، فروض به کار رفته به این شرح است:

- باروری

روند تغییرات باروری کل زنان در طی دوره پیش بینی به شرح جدول شماره ۶-۱۴برآورد شده است.

جدول شماره ۶-۱۴- روند تغییرات باروری درمقاطع پنجساله تا افق ۱۴۰۵

سال / محدوده	۱۳۸۵-۹۰	۱۳۹۰-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۴۰۰	۱۴۰۰-۱۴۰۵
شهری	۲/۱۸۷	۲/۱۴۶	۲/۱۰۷	۲/۰۶۷
روستایی	۲/۳۳۴	۲/۲۴۸	۲/۱۶۶	۲/۰۸۶

سطح باروری در این محاسبات با شاخص TFR (میزان باروری کل) مشخص شده و ارقام مورد نظر در قسمت محاسبات Fertility نرم افزار People به میزان های باروری گروه های سنی (ASFR) تبدیل و در محاسبات به کار رفته است.

برای محاسبه باروری کل عمدتاً از روش های غیرمستقیم استفاده می شود که اهم آن ها به شرح زیر است:

۱- استفاده از تعداد صفر ساله ها (افراد کمتر از یکساله)

۲- روش نسبت کودک به زن (CWR) از روی افراد ۴-۰ ساله به زنان ۴۹-۱۵ ساله (Rele Method)

۳- روش فرزندان خود (Own Childeren) از روی داده های سرشماری ۱۳۸۵

۴- روش CEBCS از روی داده های سرشماری ۱۳۸۵

برای محاسبه باروری کل در سال پایه از روش دوم یا روش رله استفاده شده است.

برآورد میزان باروری کل در فاصله سال ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۵ کار چندان ساده ای نبوده و در این رابطه دیدگاه های متفاوتی بین صاحب نظران و جمعیت شناسان وجود دارد.

به طور کلی از تدقیق و امعان نظر در تغییرات عوامل زیر چنین نتیجه گیری می شود که کاهش باروری در طول دوره بررسی استمرار یابد و یکی از فروض برآورد تلقی گردد.

- ✓ افزایش نسبت شهرنشینی و نزدیک تر شدن سطوح باروری زنان شهری و روستایی
- ✓ افزایش سطح سواد زنان
- ✓ افزایش سهم زنان در مشارکت های اقتصادی و اجتماعی
- ✓ افزایش چشمگیر میانگین سن ازدواج زنان
- ✓ افزایش منزلت و موقعیت زنان در آینده

- ✓ سیاست های دولت
- ✓ اثربخشی و کارآیی روش های تنظیم خانواده
- ✓ تأثیر جهانی شدن

- امید به زندگی

روند تغییرات امید به زندگی در این حالت به شرح جدول ۶-۱۵ می باشد:

جدول شماره ۶-۱۵- روند تغییرات امید به زندگی در دوره پیش بینی

محدوده	دوره / جنس	۱۳۸۵-۱۳۹۰	۱۳۹۰-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۴۰۰	۱۴۰۰-۱۴۰۵
شهری	مرد	۷۰/۹۷	۷۲/۱۹	۷۲/۴۴	۷۴/۷۳
	زن	۷۲/۳۸	۷۳/۶۱	۷۴/۸۶	۷۶/۱۳
روستایی	مرد	۶۸/۳۶	۶۹/۵۸	۷۰/۸۳	۷۲/۱۱
	زن	۶۹/۶۱	۷۰/۸۳	۷۲/۰۸	۷۳/۳۶

برای برآورد امید به زندگی در سال پایه در این حالت از روش های ترکیبی غیرمستقیم استفاده شده است. این روش ها شامل موارد زیر است:

۱- افزایش ۱/۲۵ سال به امید به زندگی های محاسبه شده برای سال ۱۳۷۵ (زنجانی، نور الهی ۱۳۷۹) در هر فاصله پنجساله مستند به بررسی های انجام شده و توصیه سازمان های بین المللی در سطوح مرگ و میر نزدیک به وضع ایران

۲- روش مازور برای سال ۱۳۸۵ با قبول یافته های سرشماری ۱۳۸۵ و میزان های مرگ و میر محاسبه شده به روش مستقیم

۳- روش براس از روی فرزندان زنده متولد شده و در حال حاضر زنده (CEBCS)

برای برآورد امید به زندگی بدو تولد در فاصله سال های ۱۳۸۵ تا ۱۴۰۵ از روش های مختلفی استفاده می شود که فهرست آن ها به شرح زیر است:

- ✓ استفاده از پیش بینی های وضع موجود در سطح ملی
- ✓ هدف های ملی در سیاستگذاری های جمعیتی
- ✓ پیش بینی های سازمان ملل
- ✓ روندهای جاری و تجارب بین المللی

✓ استفاده از داده های جدول عمر

بخش جمعیت شناسی سازمان ملل متحد به منظور انجام پیش بینی های جمعیتی از یک مدل استفاده می کند که در آن تغییرات امید به زندگی در مقاطع پنجساله به صورت تقریبی برآورد شده است. این جداول مبتنی بر این فرض است که امید به زندگی در بدو تولد، هم برای مردان و هم برای زنان، هنگامیکه اندازه آن کمتر از ۶۰ سال است، در هر دوره پنجساله ۲ تا ۲/۵ سال افزایش می یابد و سپس در سطوح بالاتر رو به کندی می گذارد و در امید به زندگی های بالای ۷۵ سال به شدت کندتر می شود. لازم به توضیح است که در گذر امید به زندگی در سال ۱۳۸۵ (به تفکیک جنس و مناطق شهری و روستایی) ارقام تعیین شده برای سال پایانی پیش بینی (۱۴۰۵)، گزینه تغییرات نمایی با الگوی West در نرم افزار People مد نظر بوده است.

- مهاجرت

خالص مهاجرت در استان قزوین در دوره پیش بینی به شرح جدول ۶-۱۶ برآورد شده است.

جدول ۶-۱۶- خالص مهاجرت در دوره های زمانی مختلف به تفکیک جنس در استان قزوین - واحد: نفر

دوره / جنس	۱۳۷۵-۸۵	۱۳۸۵-۹۰	۱۳۹۰-۱۳۹۵	۱۳۹۵-۱۴۰۰	۱۴۰۰-۱۴۰۵
زن	۱۱۶۳	۷۳۷	۹۳۲	۱۱۳۵	۱۳۲۰
مرد	۶۶۵	۴۲۲	۵۳۴	۶۵۰	۷۵۶

در این پیش بینی فرض بر این است که مهاجر پذیری استان به تعداد کم در آینده نیز ادامه خواهد یافت. خالص مهاجرت استان در دوره ۷۵-۱۳۶۵ معادل ۲۹۰۵ نفر و در دوره ۸۵-۱۳۷۵ برابر ۳۸۰۴ نفر برآورد شده است.

۶-۱-۲-۵- جمع بندی نتایج پیش‌بینی جمعیت استان در سناریوهای مختلف و انتخاب گزینه محتمل

نتایج برآوردهای انجام شده جمعیت استان در پنج سناریوی مختلف و به تفکیک مناطق شهری و روستایی و برای چهار مقطع زمانی در جدول ۶-۱۷ و به تفکیک شهرستانهای استان در جدولهای شماره ۶-۱۸ تا ۶-۲۹ ارایه شده است.

جدول ۶-۱۷- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک نقاط شهری و روستایی درسناریوهای مختلف در مقاطع پنجساله تا افق طرح

مقاطع پنجساله	مناطق جغرافیایی	پیش‌بینی با نرخ رشد ۸۵- ۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد ۸۵- ۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی با روش ترکیبی (۱)	پیش بینی به روش ترکیبی(۲)
۱۳۹۰	جمع استان	۱۲۵۴۹۲۹	۱۲۷۹۶۹۰	۱۲۱۵۶۴۳	۱۲۳۵۳۷۸	۱۲۳۰۱۱۴
	مناطق شهری	۸۸۱۶۹۳	۹۱۱۰۴۵	۸۵۶۱۴۵	۸۷۰۴۰۶	۸۵۲۹۵۵
	مناطق روستایی	۳۷۳۲۳۶	۳۶۸۴۴۵	۳۵۹۴۹۸	۳۶۴۹۷۲	۳۷۷۱۵۹
۱۳۹۵	جمع استان	۱۳۸۲۳۲۸	۱۴۴۵۸۲۹	۱۲۹۷۲۶۹	۱۳۱۳۹۹۸	۱۳۲۲۳۸۰
	مناطق شهری	۹۹۶۲۰۳	۱۰۷۰۶۲۳	۹۴۱۹۰۳	۹۵۲۶۸۸	۹۳۲۹۵۷
	مناطق روستایی	۳۸۶۱۲۵	۳۷۵۲۰۶	۳۵۵۳۶۶	۳۶۱۳۱۰	۳۸۹۴۲۳
۱۴۰۰	جمع استان	۱۵۳۰۵۴۴	۱۶۴۹۰۸۲	۱۳۹۰۴۷۰	۱۳۶۲۴۶۲	۱۴۰۲۹۱۹
	مناطق شهری	۱۱۲۵۸۵۱	۱۲۶۴۲۲۴	۱۰۲۵۶۷۶	۱۰۱۴۹۴۶	۱۰۰۶۶۹۵
	مناطق روستایی	۴۰۴۶۹۳	۳۸۴۸۵۸	۳۶۴۷۹۴	۳۴۷۵۱۶	۳۹۶۲۲۴
۱۴۰۵	جمع استان	۱۷۰۳۲۳۱	۱۸۸۲۵۲۷	۱۴۶۳۳۶۴	۱۳۷۹۰۳۹	۱۴۶۵۷۳۷
	مناطق شهری	۱۲۷۲۶۸۱	۱۴۸۴۳۱۲	۱۱۰۶۵۹۱	۱۰۵۶۴۳۸	۱۰۷۰۴۲۴
	مناطق روستایی	۴۳۰۵۵۰	۳۹۸۲۱۵	۳۵۶۷۷۳	۳۲۲۶۰۱	۳۹۵۳۱۳

جدول ۶-۱۸- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۰

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۲)
جمع استان	۳۷۳۲۳۶	۳۶۸۴۴۵	۳۵۹۴۹۸	۳۶۴۹۷۲	۳۷۷۱۵۹
آبیک	۳۹۸۹۷	۴۰۰۵۸	۳۸۸۴۲	۴۰۳۲۸	۴۱۶۷۴
البرز	۶۵۶۶۰	۶۱۹۱۱	۵۳۶۵۹	۵۷۲۳۰	۵۹۱۴۱
بوئین زهرا	۹۳۵۴۹	۹۱۷۷۸	۹۳۱۶۷	۹۲۴۰۰	۹۵۴۸۵
تاکستان	۶۴۸۰۸	۶۶۱۲۴	۶۴۱۷۴	۶۶۱۱۰	۶۸۳۱۷
قزوین	۱۰۹۳۲۲	۱۰۸۷۷۴	۱۰۹۶۵۶	۱۰۷۸۰۴	۱۱۲۵۴۲

جدول ۶-۱۹- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۵

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۲)
جمع استان	۳۸۶۱۲۵	۳۷۵۲۰۶	۳۵۵۳۶۶	۳۶۱۳۱۰	۳۸۹۴۲۳
آبیک	۳۸۹۰۹	۳۹۳۴۱	۳۶۱۲۸	۳۹۲۴۳	۴۲۲۹۶
البرز	۸۴۷۲۱	۷۵۳۲۴	۶۰۴۶۴	۶۳۱۴۸	۶۸۰۶۱
بوئین زهرا	۹۱۶۹۲	۸۸۲۵۳	۹۰۴۸۹	۸۹۸۵۶	۹۶۸۴۷
تاکستان	۶۲۵۷۰	۶۵۱۳۷	۶۰۵۴۰	۶۴۷۰۴	۶۹۷۳۸
قزوین	۱۰۸۲۳۳	۱۰۷۱۵۱	۱۰۷۷۴۵	۱۰۴۳۵۹	۱۱۲۴۸۱

جدول ۶-۲۰- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۰

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۴۰۴۶۹۳	۳۸۴۸۵۸	۳۶۴۷۹۴	۳۴۷۵۱۶	۳۹۶۲۲۴
آبیک	۳۷۹۴۵	۳۸۳۶۷	۳۲۹۹۳	۳۶۸۲۷	۴۱۹۸۸
البرز	۱۰۹۳۱۲	۹۱۶۴۲	۷۹۹۷۰	۶۷۹۵۸	۷۷۴۸۳
بوئین زهرا	۸۹۸۷۲	۸۴۸۶۳	۸۷۷۶۴	۸۳۶۵۱	۹۵۳۷۵
تاکستان	۶۰۴۱۰	۶۴۱۶۴	۵۶۸۱۳	۶۱۲۶۰	۶۹۸۴۶
قزوین	۱۰۷۱۵۴	۱۰۵۵۵۲	۱۰۷۲۵۴	۹۷۸۱۰	۱۱۱۵۳۲

جدول ۶-۲۱- پیش‌بینی جمعیت نقاط روستایی استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۵

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۴۳۰۵۵۰	۳۹۸۲۱۵	۳۵۶۷۷۳	۳۲۲۶۰۱	۳۹۵۳۱۳
آبیک	۳۷۰۰۵	۳۷۹۴۵	۲۸۸۹۶	۳۳۰۷۴	۴۰۵۲۸
البرز	۱۴۱۰۴۷	۱۱۴۸۲	۸۴۳۸۶	۷۱۶۸۴	۸۷۸۴۱
بوئین زهرا	۸۸۰۸۸	۸۱۶۰۴	۸۴۶۱۴	۷۴۷۸۶	۹۱۶۴۲
تاکستان	۵۸۳۲۴	۶۳۲۰۶	۵۲۴۰۳	۵۵۵۳۵	۶۸۰۵۲
قزوین	۱۰۶۰۸۶	۱۰۳۹۷۸	۱۰۶۴۷۴	۸۷۵۲۲	۱۰۷۲۴۹

جدول ۶-۲۲- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۰

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۸۸۱۶۹۳	۹۱۱۰۴۵	۸۵۶۱۴۵	۸۷۰۴۰۶	۸۵۲۹۵۵
آبیک	۶۰۱۰۶	۶۴۴۹۷	۵۸۱۰۱	۵۶۸۰۶	۵۵۶۶۷
البرز	۱۴۹۶۰۸	۱۷۳۸۲۰	۱۴۵۷۸۵	۱۵۱۰۱۷	۱۴۷۹۸۹
بوئین زهرا	۶۶۹۳۲	۶۷۴۲۶	۶۵۵۴۷	۶۶۲۶۴	۶۴۹۳۵
تاکستان	۱۱۹۴۴۱	۱۲۱۲۰۶	۱۱۶۷۳۶	۱۱۷۷۴۱	۱۱۵۳۸۰
قزوین	۴۸۵۶۰۶	۴۸۴۰۹۶	۴۶۹۹۸۶	۴۷۸۵۷۸	۴۶۸۹۸۴

جدول ۶-۲۳- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۵

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۹۹۶۲۰۳	۱۰۷۰۶۲۳	۹۴۱۹۰۳	۹۵۲۶۸۸	۹۳۲۹۵۷
آبیک	۷۱۳۵۲	۸۲۱۵۹	۶۶۶۷۰	۶۲۶۸۴	۶۱۳۸۵
البرز	۱۷۰۵۰۹	۲۳۰۲۰۵	۱۶۱۹۰۷	۱۶۷۵۰۷	۱۶۴۰۳۷
بوئین زهرا	۷۴۱۱۴	۷۵۲۱۲	۷۱۱۰۰	۷۲۵۷۵	۷۱۰۷۱
تاکستان	۱۳۴۰۱۹	۱۳۸۰۰۴	۱۲۷۹۹۲	۱۲۸۵۳۴	۱۲۵۸۷۱
قزوین	۵۴۶۲۰۹	۵۴۵۰۴۳	۵۱۴۲۳۴	۵۲۱۳۸۸	۵۱۵۰۵۹۳

جدول ۶-۲۴- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۰

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۱۱۲۵۸۵۱	۱۲۶۴۲۲۴	۱۰۲۵۶۷۶	۱۰۱۴۹۴۶	۱۰۰۶۶۹۵
آبیک	۸۴۷۰۲	۱۰۴۶۵۲	۷۵۵۷۸	۶۷۴۹۸	۶۶۹۴۹
البرز	۱۹۴۳۳	۳۰۴۸۸۲	۱۷۸۱۴۵	۱۷۹۱۸۴	۱۷۷۷۲۷
بوئین زهرا	۸۲۰۶۸	۸۳۸۹۸	۷۶۵۵۶	۷۷۵۹۱	۷۶۹۶۰
تاکستان	۱۵۰۳۷۵	۱۵۷۱۳۰	۱۳۹۱۷۹	۱۳۷۷۴۲	۱۳۶۶۲۲
قزوین	۶۱۴۳۷۶	۶۱۳۶۶۲	۵۵۶۲۱۸	۵۵۲۹۳۱	۵۴۸۴۳۷

جدول ۶-۲۵- پیش‌بینی جمعیت نقاط شهری استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۵

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵- ۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۱۲۷۲۶۸۱	۱۴۸۴۳۱۲	۱۱۰۶۵۹۱	۱۰۵۶۴۳۸	۱۰۷۰۴۲۴
آبیک	۱۰۰۵۴۹	۱۳۳۳۱۰	۸۵۶۷۶	۷۰۹۷۵	۷۱۹۱۴
البرز	۲۲۱۴۷۹	۴۰۳۷۸۳	۱۹۶۰۱۲	۱۸۶۳۸۳	۱۸۸۸۵۰
بوئین زهرا	۹۰۸۷۶	۹۳۵۸۷	۸۲۴۳۱	۸۲۱۶۲	۸۳۲۴۹
تاکستان	۱۶۸۷۲۸	۱۷۸۹۰۵	۱۵۱۳۴۳	۱۴۴۱۱۷	۱۴۶۰۲۴
قزوین	۶۹۱۰۴۹	۶۷۴۷۲۷	۵۹۱۱۲۹	۵۷۲۸۰۱	۵۸۰۳۸۷

جدول ۶-۲۶- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۰

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۲)
جمع استان	۱۲۵۴۹۲۹	۱۲۷۹۶۹۰	۱۲۱۵۶۴۳	۱۲۳۵۳۷۸	۱۲۳۰۱۱۴
آبیک	۱۰۰۰۰۳	۱۰۴۵۵۵	۹۶۹۴۳	۹۷۱۳۴	۹۶۷۲۰
البرز	۲۱۵۲۶۸	۲۳۵۷۳۱	۱۹۹۴۴۴	۲۰۸۳۴۷	۲۰۷۴۵۹
بوئین زهرا	۱۶۰۴۸۱	۱۵۹۲۰۴	۱۵۸۷۱۴	۱۵۹۶۶۴	۱۵۸۹۸۳
تاکستان	۱۸۴۲۴۹	۱۸۷۳۳۰	۱۸۰۹۰۰	۱۸۳۸۵۱	۱۸۳۵۶۷
قزوین	۵۹۴۹۲۸	۵۹۲۸۷۰	۵۷۹۶۴۲	۵۸۶۳۸۲	۵۸۳۸۸۵

جدول ۶-۲۷- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۳۹۵

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۱۳۸۲۳۲۸	۱۴۴۵۸۲۹	۱۲۹۷۲۶۹	۱۳۱۳۹۹۸	۱۳۲۲۳۸۰
آبیک	۱۱۰۲۶۱	۱۲۱۵۰۰	۱۰۲۷۹۸	۱۰۱۹۲۷	۱۰۲۵۷۷
البرز	۲۵۵۲۳۰	۳۰۵۵۲۹	۲۲۲۳۷۱	۲۳۰۶۵۵	۲۳۲۱۲۶
بوئین زهرا	۱۶۵۸۰۶	۱۶۳۴۶۵	۱۶۱۵۸۹	۱۶۲۴۳۱	۱۶۳۴۶۷
تاکستان	۱۹۶۵۸۹	۲۰۳۱۴۱	۱۸۸۵۳۲	۱۹۳۲۳۸	۱۹۴۴۷۰
قزوین	۵۹۴۹۲۸	۵۴۵۰۴۳	۶۲۱۹۷۴	۶۲۵۷۴۷	۶۲۹۷۴۰

جدول ۶-۲۸- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۰

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی (۲)
جمع استان	۱۳۵۰۵۴۴	۱۶۴۹۰۸۲	۱۳۹۰۴۷۰	۱۳۶۲۴۶۲	۱۴۰۲۹۱۹
آبیک	۱۲۲۶۴۷	۱۴۳۲۸۹	۱۰۸۵۷۱	۱۰۴۳۳۵	۱۰۷۴۳۳
البرز	۳۰۳۶۴۲	۳۹۶۵۲۴	۲۵۸۱۱۸	۲۴۷۱۴۲	۲۵۴۴۸۰
بوئین زهرا	۱۷۱۹۴۰	۱۶۸۷۶۱	۱۶۴۳۲۰	۱۶۱۲۴۲	۱۶۶۰۲۹
تاکستان	۲۱۰۷۸۵	۲۲۱۲۹۴	۲۹۵۹۹۲	۱۹۹۰۰۲	۲۰۶۹۱۱
قزوین	۷۲۱۵۳۰	۷۱۹۲۱۴	۶۶۳۴۷۲	۶۵۰۷۴۱	۶۷۰۰۶۶

جدول ۶-۲۹- پیش‌بینی جمعیت استان قزوین به تفکیک شهرستان در سناریوهای مختلف در سال ۱۴۰۵

شهرستان	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۷۵	پیش‌بینی با نرخ رشد دوره ۸۵-۱۳۶۵	پیش‌بینی با نرخ رشد کاهنده	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۱)	پیش‌بینی به روش ترکیبی(۲)
جمع استان	۱۷۰۳۲۳۱	۱۸۸۲۵۲۷	۱۴۶۳۳۶۴	۱۳۷۹۰۳۹	۱۴۶۵۷۳۷
آبیک	۱۳۷۵۵۴	۱۷۱۲۵۵	۱۱۴۵۷۲	۱۰۴۰۴۹	۱۱۰۷۱۳
البرز	۳۶۲۵۲۶	۵۱۵۲۶۵	۲۸۰۳۹۸	۳۵۸۰۶۷	۲۷۴۲۹۱
بوئین زهرا	۱۷۸۹۶۴	۱۷۵۱۹۱	۱۶۷۰۴۵	۱۵۶۹۴۸	۱۶۶۸۱۵
تاکستان	۲۲۷۰۵۲	۲۴۲۱۱۱	۲۰۳۷۴۶	۱۹۹۶۵۲	۲۱۲۲۰۳
قزوین	۷۹۷۱۳۵	۷۷۸۷۰۵	۶۹۷۶۰۳	۶۶۰۳۲۳	۷۰۱۷۱۵

با توجه به مبانی نظری پیش‌بینی جمعیت، محاسن و معایب روش‌های مختلف پیش‌بینی و در نظر گرفتن همه جوانب، پیش بینی با روش ترکیبی مناسب‌ترین گزینه تشخیص داده می شود و از بین دو حالت نیز حالت دوم به عنوان گزینه محتمل پیشنهاد میگردد. این روش ضمن اینکه عوامل و پارامترهای موثربر تغییرات جمعیت مثل باروری، مرگ و میر و مهاجرت را در محاسبات دخالت می دهد، نتایج پیش‌بینی را به تفکیک گروههای سنی و جنسی هم نشان می‌دهد که دارای کاربردهای فراوان در مباحث بعدی، به ویژه در پیش‌بینی عرضه و تقاضای نیروی انسانی در استان می‌باشد.

۶-۱-۲-۶- پیش‌بینی ضریب شهرنشینی در سناریوهای مختلف

ضریب شهرنشینی استان براساس جمعیت برآورد شده در پنج سناریوی تعریف شده محاسبه و نتایج آن در جدول ۶-۳۰ ارایه شده است.

بررسی اطلاعات جدول مذکور نشان می‌دهد که ضریب شهرنشینی در استان در تمام گزینه‌ها و در همه مقاطع زمانی مورد بررسی دارای روند افزایشی می‌باشد. حداقل ضریب شهرنشینی مربوط به سناریوی پنجم در سال ۱۳۹۰ (۶۹/۳ درصد) و حداکثر آن معادل (۷۸/۸ درصد) متعلق به سناریوی دوم در سال ۱۴۰۴ می‌باشد. مقدار این شاخص در افق برنامه (سال ۱۴۰۵) بین ۷۴/۶ درصد در سناریوی اول تا ۷۸/۸ درصد (مربوط به سناریوی دوم) متغیر خواهد بود.

جدول۶-۳۰-پیش‌بینی ضریب شهرنشینی استان در سناریوهای مختلف در مقاطع پنجساله تا افق طرح

شرح	سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی سوم	سناریوی چهارم	سناریوی پنجم
۱۳۹۰	۷۰,۲	۷۱,۲	۷۰,۴	۷۰,۴	۶۹,۳
۱۳۹۵	۷۲,۰	۷۴,۰	۷۲,۶	۷۲,۵	۷۰,۵
۱۴۰۰	۷۳,۳	۷۶,۶	۷۳,۸	۷۴,۴	۷۱,۷
۱۴۰۵	۷۴,۶	۷۸,۸	۷۵,۶	۷۶,۶	۷۳,۰

۶-۱-۲-۷- پیش‌بینی جمعیت برحسب گروههای سنی (تحلیل هرم سنی)

هرم سنی جمعیت استان در سالهای ۱۳۸۵-۱۴۰۵ در نمودارهای شماره ۶-۱ تا ۶-۵ آورده شده است.

بررسی هرم سنی جمعیت در سال پایه ۱۳۸۵ و مقاطع پنجساله تا افق طرح علت افزایش ضریب جوانی را در آینده توجیه می‌نماید.

از ملاحظه هرم سنی سال ۱۳۸۵ معلوم می‌شود که بیشترین تعداد جمعیت مربوط به گروه سنی ۲۰-۲۴ ساله و ۱۹- ۱۵ ساله است. گروه های جمعیتی مزبور در مقطع ۱۳۹۵ تبدیل به گروه های سنی ۲۵-۲۹ ساله و ۲۰-۲۴ ساله می شوند که عمدتا در سنین ازدواج هستند و موالید حاصل از ازدواج افراد واقع در این سنین باعث می‌شود که پایه‌های هرم سنی جمعیت در مقاطع ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ عریض شود.

انتقال زیاد موالید در این گروه ها به گروه های پنجساله بالاتر در مقاطع ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ باعث افزایش تعداد جمعیت گروههای زیر ۱۵ سال و لذا افزایش ضریب جوانی خواهد شد. (نمودارهای شماره ۶-۱ تا ۶-۵)

نمودار ۶-۱- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۳۸۵

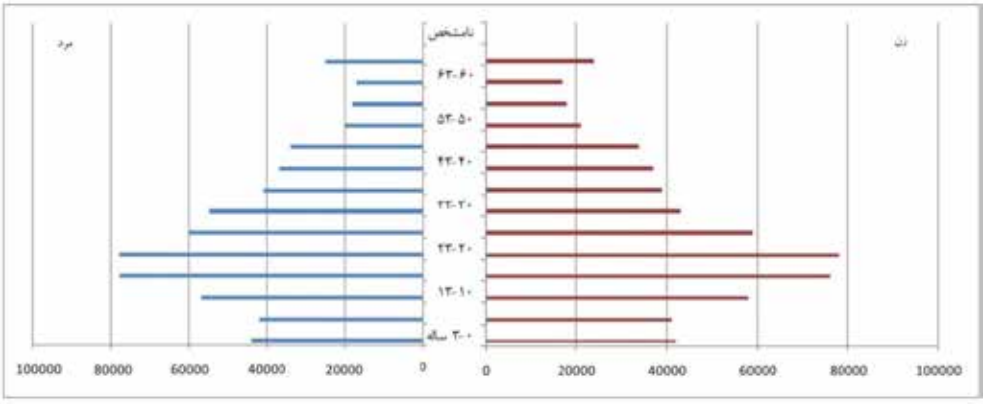

نمودار۶-۲- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۳۹۰

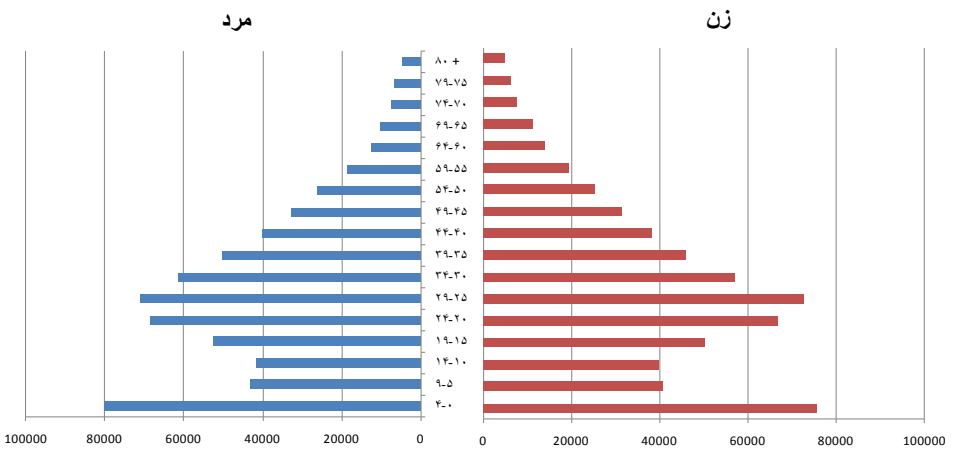

نمودار ۶-۳- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۳۹۵

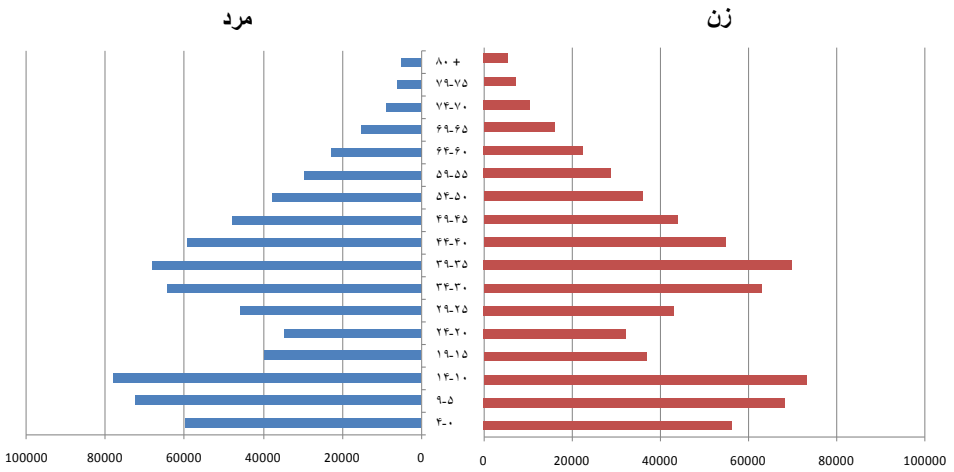

نمودار ۶-۴- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۴۰۰

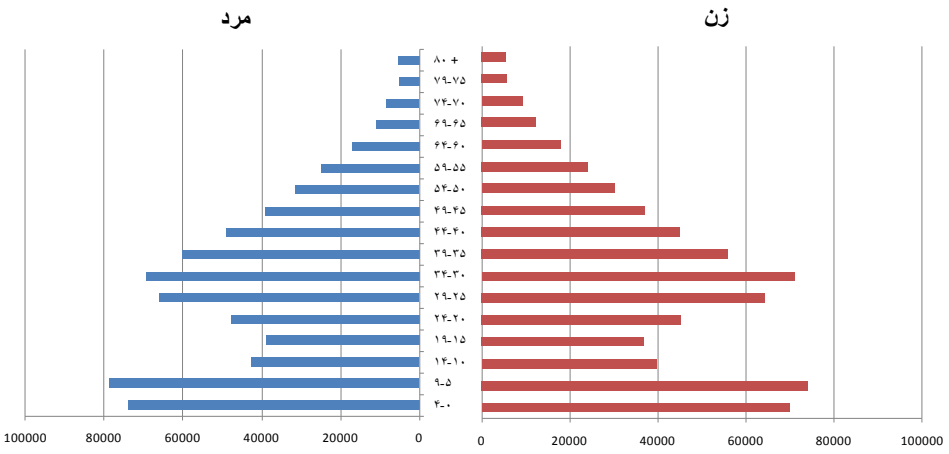

نمودار ۶-۵- هرم سنی استان قزوین در سال ۱۴۰۵

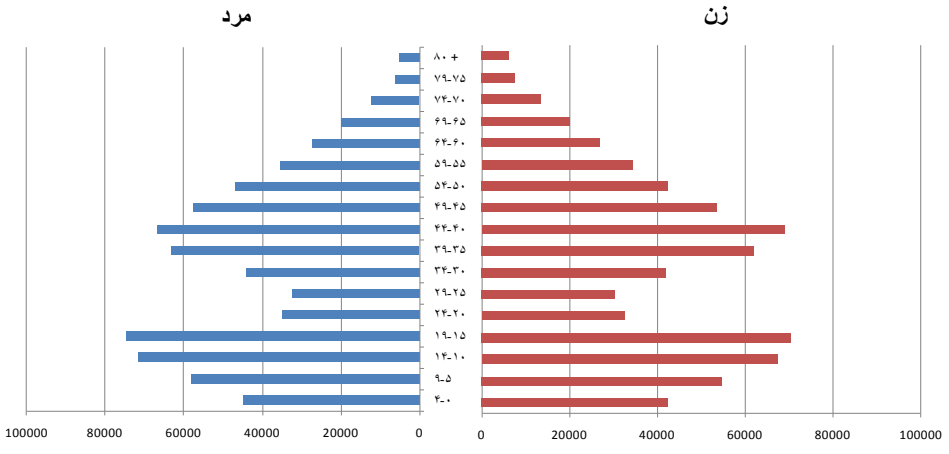

۶-۱-۳-پیش بینی ترکیب اشتغال (جنسی، بخشی و ...)

قبل از پرداختن به موضوع ترکیب اشتغال ضروری است که وضعیت بازار کار و به بیان دیگر عرضه و تقاضای نیروی کار و چشم انداز آن در استان تبیین شود.

بازار کار، بازاری است که در آن انسان به عنوان عامل اصلی در هر دو سوی عرضه و تقاضا قرار می‌گیرد. یعنی در یک طرف، انسان نیروی کار خود را عرضه مینماید و در طرف دیگر بخشی از نیروی کار تحت شرایطی از سوی کارفرمایان تقاضا می‌شود. به عبارت دیگر در بازار کار، برخلاف سایر بازارها، موضوع عرضه و تقاضا، "نیروی کار" یعنی انسان است. لذا بازار کار با تاثیرپذیری از سایر عوامل اجتماعی و جمعیتی از حساسیت مضاعفی، نسبت به سایر بازارها، از جمله بازار کالا و خدمات، بازار سرمایه و بازار پول برخوردار است. بدین جهت در برنامه‌های توسعه که در آنها انسان، هم به عنوان هدف توسعه و هم به عنوان ابزار توسعه، تلقی می‌شود، لازم است بازار کار و کم و کیف آن مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاستگذاران قرار گیرد.

در این مبحث ابتدا تصویری از وضعیت عرضه نیروی کار در استان در شرایط موجود و سالهای آتی ارایه شده است و سپس تقاضای نیروی کار مورد تحلیل قرار گرفته است.

۶-۱-۳-۱- پیش بینی عرضه نیروی کار

عرضه نیروی کار همان جمعیت فعال از نظر اقتصادی است که طبق تعریف به جمعیت ۱۰ سال به بالای شاغل و بیکار اطلاق می‌شود.

از جنبه اقتصادی عرضه نیروی کار تابعی از سطح دستمزدهاست. یعنی با افزایش سطح دستمزدها عرضه نیروی کار افزایش یافته و با کاهش آن عرضه نیروی کار کاهش خواهد یافت. این تغییرات با فرض وجود شرایطی است که در آن شرایط، عرضه نیروی کار نسبت به سطح دستمزدها کشش ناپذیر باشد. این تغییرات در قالب تغییرات نرخ مشارکت نیروی کار که حاصل تقسیم جمعیت فعال به جمعیت ۱۰ سال و بیشتر ضربدر عدد ۱۰۰ می‌باشد، نمود پیدا می کند. بنابراین میزان عرضه نیروی کار تحت تاثیر شمار جمعیت ۱۰ سال به بالا یعنی جمعیت در سنین فعالیت قرار دارد.

بهترین گزینه برای پیش‌بینی عرضه نیروی کار در یک منطقه استفاده از الگوها و مدلهای اقتصادسنجی است. در این رابطه از دو روش استفاده می‌شود. روش اول استفاده از نرخهای

مشارکت نیروی کار و روش دوم استفاده از ساعات کار عرضه شده افراد به بازار می‌باشد. در ایران به دلیل فقدان اطلاعات آماری در ارتباط با ساعت کار افراد، از نرخهای مشارکت نیروی کار استفاده می‌شود. با توجه به اینکه بررسی نرخهای مشارکت نیروی کار و برآورد الگوی نرخ مشارکت نیروی کار به صورت کلی میتواند نتایج گمراه کننده‌ای داشته باشد، معمولا نرخ مشارکت نیروی کار به تفکیک مردان و زنان و در گروههای سنی مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد. براساس مطالعات تجربی عوامل بسیاری بر نرخهای مشارکت نیروی کار زنان و مردان موثر هستند. مهمترین عوامل موثر بر نرخ مشارکت نیروی کار عبارتند از:

*** تولید ناخالص داخلی سرانه**

انتظار می‌رود که با افزایش GDP ، نرخ مشارکت افراد در بازار کار کاهش یابد. کلارک و آنکر (۱۹۹۰) مطرح میکنند که افزایش درآمد سرانه، از طریق اثر جانشینی، موجب کاهش نرخ مشارکت نیروی کار می‌گردد و از طرف دیگر افزایش درآمد سرانه، از طریق درآمدی، نرخ مشارکت نیروی کار را کاهش می‌دهد. بنابراین برآیند اثرات، علامت ضریب این متغیر را تعیین می‌کند.

*** دستمزد واقعی**

الگوی اساسی بیان می‌کند که کارگران وقتی در بازار کار مشارکت می‌کنند که دستمزد بازار بزرگتر از دستمزد مشروط (reservation wage) باشد. دستمزد واقعی یکی از متغیرهای اساسی در الگوهای نرخ مشارکت نیروی کار می‌باشد. براساس نظریات موجود در این زمینه، دستمزد واقعی می تواند تاثیر مثبت و یا منفی روی نرخهای مشارکت نیروی کار داشته باشد. زیرا در اینجا دو نوع اثر جانشینی و اثر درآمدی وجود دارد که برآیند این دو اثر، علامت نهایی ضریب دستمزد واقعی را در الگو مشخص می‌سازد.

*** نرخ بیکاری**

تقاضا برای نیروی کار نقش مهمی در معادلات نرخ مشارکت نیروی کار دارد. زیرا در واقع هرکسی نمی‌تواند هر شغلی را که دوست دارد، بدست آورد. براین اساس متغیر نرخ بیکاری که به نوعی تقاضا برای نیروی کار را در نظر می‌گیرد، در الگوی نرخ مشارکت نیروی کار وارد می‌شود. نرخ مشارکت نیروی کار به تفکیک زنان و مردان و کل نشان داده می‌شود.

*** پوشش تحصیلی**

پوشش تحصیلی در هر گروه سنی از تقسیم جمعیت در حال تحصیل به کل جمعیت در همان گروه سنی بدست می‌آید. معمولا در گروه های سنی جوان، شمار قابل توجهی از جمعیت فعال بالقوه به علت ادامه تحصیل از بازار کار خارج می‌شوند. بنابراین انتظار می‌رود که با افزایش پوشش تحصیلی در یک گروه سنی، نرخ مشارکت آن گروه سنی کاهش یابد.

*** سهم شاغلین بخش‌های اقتصادی**

معمولا بخشی که نقش مهمی در رشد اشتغال داشته باشد به عنوان یک متغیر مستقل در الگوی نرخ مشارکت مد نظر قرار میگیرد. برای نمونه در سالهای اخیر که بخش خدمات منبع مسلط رشد اشتغال در کشور بوده است، سهم این بخش در بعضی از الگوهای نرخ مشارکت وارد شده است.

*** سرانه هزینه‌های جاری تامین اجتماعی و بهزیستی**

یکی ار عوامل موثر بر نرخهای مشارکت نیروی کار در سنین بالا، عملکرد نظام تامین اجتماعی است. گسترش برنامه‌های نظام تأمین اجتماعی، نرخ مشارکت نیروی کار را در گروههای سنی بالا کاهش می‌دهد. زیرا این نوع هزینه‌ها به عنوان یارانه برای این گروه محسوب می‌شوند و نیاز به کارکردن را در بین آنها کاهش می‌دهد. بنابراین انتظار می‌رود که با گسترش هزینه‌های تامین اجتماعی، نرخ مشارکت نیروی کار کاهش یابد.

برای تخمین نرخ مشارکت لازم است که اطلاعات آماری مربوط به متغیرهای ذکر شده حداقل برای سری زمانی ۱۵ ساله در دست باشد تا با استفاده از الگوهای اقتصادسنجی نسبت به تخمین مورد نظر اقدام گردد. ازآنجاکه بخش عمده اطلاعات مورد نیاز در سطح استان تولید نمیشود و یا به شکل موردی برخی از اطلاعات برای استان موجود می‌باشد و آنها را نمیتوان به شکل سری زمانی ارایه داد، لذا استفاده از الگوهای اقتصاد سنجی برای تخمین عرضه نیروی انسانی برای مقاطع پنجساله تا افق برنامه مقدور نمی‌باشد. در فقدان ابزار و امکانات لازم برای پیش‌بینی عرضه و تقاضای کار استان از طریق استفاده از معادلات اقتصادسنجی، از میانگین نرخ مشارکت محاسبه شده به استناد نتایج طرح آمارگیری از نیروی کار استان که از سال ۱۳۸۰ به تفکیک نقاط شهری و روستایی استان موجود است، استفاده شده است. با استفاده از میانگین نرخهای مشارکت محاسبه شده در سالهای مذکور

(جدول۸-۵۰) و موجود بودن تعداد جمعیت به تفکیک گروه های سنی که از پیش‌بینی جمعیت به روش ترکیبی حاصل شده است، مقدار عرضه نیروی کار برای مقاطع زمانی ۱۳۹۰ ، ۱۳۹۵، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ پیش‌بینی شده است. نرخهای مشارکت نیروی کار استان برای مقاطع پنجساله ذکر شده به ترتیب ۳۷,۸ درصد، ۳۹,۴ درصد، ۴۱,۵ درصد و ۴۲,۵ درصد تخمین زده شده است.

همانگونه که در مباحث قبلی بیان شد، عوامل متعدد و گوناگونی بر نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت در یک منطقه اثر دارند و این تاثیرات در مناطق شهری و روستایی و برای مردان و زنان متفاوت است و همراه با شدت و ضعف معنی داری می‌باشد. بهمین لحاظ پیش‌بینی نرخ مشارکت اقتصادی در نبود اطلاعات لازم به سادگی مقدور نمی‌باشد. در این رابطه استفاده از روند تغییرات این شاخص در چند سال گذشته به عنوان مهمترین گزینه شناخته شد. از آنجاییکه مقدار این شاخص به تفکیک نقاط شهری و روستایی و مرد و زن هر ساله توسط مرکز آمار ایران از طریق اجرای طرح آمارگیری از نیروی کار در سطح استانی محاسبه می‌شود، لذا در اختیار داشتن سری زمانی ۷ ساله و همینطور ارقام مربوط به سرشماریهای نفوس و مسکن، تسهیلات زیادی را در تخمین مورد نظر ایجاد می‌کند.

نرخ مشارکت اقتصادی در استان قزوین در سالهای ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (منتج از سرشماریها) و در سالهای ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۴ (منتج از نتایج آمارگیریهای نیروی کار) به تفکیک مردان و زنان در جدول ۶-۳۱ درج شده است.

بررسی اطلاعات مندرج در این جدول نشان می‌دهد که روند خاصی بر مقادیر این شاخص در طول سالهای گذشته مترتب نبوده است و این تغییرات عمدتا زیگزاگی و بین ۳۳,۱ درصد و ۴۲,۲ درصد در نوسان بوده است.

با در نظر گرفتن همه جوانب، استنباط کارشناسی از تغییرات نرخ مشارکت مردان و زنان در مقاطع پنجساله برنامه‌های توسعه اقتصادی تا افق ۱۴۰۵، روند ملایم افزایشی است. به این ترتیب نرخ مشارکت برای مردان برای مقاطع زمانی ۱۳۹۰، ۱۳۹۵، ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵ به ترتیب ۶۵,۰ درصد، ۶۶,۸ درصد، ۷۰,۰ درصد و ۷۱,۵ درصد و برای زنان به ترتیب ۱۰,۵ درصد، ۱۲,۰

درصد، ۱۳,۰ درصد و ۱۳,۵ درصد پیش‌بینی شده است.

شایان ذکر است که چون عرضه نیروی کار در طول زمان تحت تاثیر عوامل گفته شده قرار دارد و این عوامل خود به شدت تحت تاثیر عوامل متعدد مختلف دیگر قرار دارند، لذا ثابت فرض کردن شرایط برای مدت طولانی منطقی نبوده و منطبق بر مبانی علمی نمی‌باشد. لذا پیش‌بینی عرضه نیروی کار با استناد به شاخص مورد نظر برای یک دوره طولانی (سالهای ۱۴۰۰ و ۱۴۰۵) عقلایی نبوده و نتایج آن ممکن است گمراه کننده باشد. لذا در جدول ۶-۳۲میزان عرضه نیروی کار استان، براساس میانگین نرخ مشارکت در دوره ۱۴۰۵- ۱۳۸۵برآورد شده است.

جدول ۶-۳۱- برآورد نرخ مشارکت اقتصادی مردان و زنان در استان قزوین در افق برنامه
واحد: درصد

سال	مرد و زن	مرد	زن
۱۳۵۵	۴۰,۰	۷۴,۷	۳,۱
۱۳۶۵	۳۷,۳	۶۸,۷	۴,۶
۱۳۷۵	۳۳,۱	۶۰,۰	۵,۸
۱۳۸۰	۳۴,۵	۶۱,۹	۶,۵
۱۳۸۱	۳۴,۷	۶۳,۳	۵,۲
۱۳۸۲	۳۹,۲	۶۵,۷	۱۱,۷
۱۳۸۳	۳۸,۰	۶۴,۶	۹,۶
۱۳۸۴	۴۲,۲	۶۶,۶	۱۷,۷
۱۳۸۵	۳۸,۱	۶۳,۰	۱۲,۷
۱۳۹۰	۳۷,۸	۶۵,۰	۱۰,۵
۱۳۹۵	۳۹,۴	۶۶,۸	۱۲,۰
۱۴۰۰	۴۱,۵	۷۰	۱۳
۱۴۰۵	۴۲,۵	۷۱,۵	۱۳,۵

جدول شماره ۶-۳۲ - پیش بینی عرضه نیروی کار در استان قزوین به تفکیک شهرستان و مقاطع پنجساله تا افق برنامه

شرح	۱۳۸۵		۱۳۹۰		۱۳۹۵		۱۴۰۰		۱۴۰۵	
	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	عرضه نیروی کار	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	عرضه نیروی کار	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	عرضه نیروی کار	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	عرضه نیروی کار	جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر	عرضه نیروی کار
استان	۹۷۳۵۱۵	۳۷۳۴۳۶	۱۰۲۵۴۸۹	۳۹۲۴۱۷	۱۰۷۹۹۴۰	۴۳۱۰۶۰	۱۱۶۳۹۰۵	۴۸۸۷۶۰	۱۲۵۱۸۷۷	۵۳۳۶۷۷
مرد	۴۹۶۶۲۶	۳۱۲۸۷۴	۵۲۲۴۶۳	۳۳۹۶۰۰	۵۵۰۱۲۵	۳۶۷۴۸۳	۵۹۲۰۲۴	۴۱۴۴۱۶	۶۳۰۸۶۱	۴۵۱۰۶۵
زن	۴۷۶۸۸۹	۶۰۵۶۴	۵۰۳۰۲۶	۵۲۸۰۷	۵۲۹۸۱۵	۶۳۵۷۷	۵۷۱۸۸۱	۷۴۳۴۴	۶۱۱۹۴۶	۸۲۶۱۲
آبیک	۷۷۹۶۰	۳۰۴۱۲	۸۲۵۰۲	۲۵۶۶۳	۸۷۴۹۸	۳۵۵۶۶	۹۱۶۴۰	۳۹۱۸۴	۹۴۴۳۸	۴۱۳۰۲
مرد	۴۰۷۷۹	۲۵۶۹۰	۴۳۱۲۳	۲۱۵۲۹	۴۵۷۴۳	۳۰۵۵۶	۴۷۸۴۵	۳۲۴۹۱	۴۹۲۳۱	۳۵۲۰۰
زن	۳۷۱۸۱	۴۷۲۲	۳۹۳۷۹	۴۱۳۴	۴۱۷۵۵	۵۰۱۰	۴۳۷۹۵	۵۶۹۳	۴۵۲۰۷	۶۱۰۲
البرز	۱۵۱۹۹۳	۵۸۳۵۳	۱۷۳۲۲۸	۶۶۳۳۶	۱۹۳۸۲۵	۷۷۳۷۵	۲۱۲۴۹۰	۸۹۳۰۹	۲۲۹۰۳۲	۹۶۴۹۳
مرد	۷۷۶۳۶	۴۸۹۱۰	۸۸۳۴۶	۵۷۴۲۴	۹۸۷۵۳	۶۵۹۶۷	۱۰۸۲۲۱	۷۵۷۵۴	۱۱۶۵۰۸	۸۱۳۰۳
زن	۷۴۳۵۷	۹۴۴۳	۸۴۸۸۲	۸۹۱۲	۹۵۰۷۲	۱۱۴۰۸	۱۰۴۲۶۹	۱۳۵۵۵	۱۱۲۵۲۴	۱۵۱۹۰
بوئین زهرا	۱۳۱۰۱۵	۴۹۸۴۵	۱۳۳۵۴۵	۷۵۸۹۱	۱۳۷۳۱۲	۵۴۶۳۰۳	۱۳۹۴۶۱	۵۸۲۱۸	۱۴۰۱۲۷	۶۰۳۳۳
مرد	۶۶۰۱۶	۴۱۹۵۰	۶۷۰۵۲	۸۶۸۰۴	۶۹۰۲۶	۴۶۱۰۹	۷۰۳۳۱	۴۹۲۳۱	۷۱۴۰۸	۵۱۰۵۶
زن	۶۴۹۹۹	۸۲۵۵	۶۷۴۹۳	۷۰۸۷	۶۸۲۸۶	۸۱۹۴	۶۹۱۳۳	۸۹۸۷	۶۸۷۱۹	۹۲۷۷
تاکستان	۱۴۵۷۴۱	۵۵۷۰۷	۱۵۴۱۹۶	۴۹۰۴۷	۱۶۳۳۵۴	۶۴۹۰۶	۱۷۲۱۲۵	۷۲۰۳۹	۱۷۸۲۵۰	۷۶۵۸۲
مرد	۷۳۹۵۳	۴۶۵۹	۷۴۳۸۴	۴۸۳۴۹	۸۲۶۷۳	۵۵۲۲۵	۸۷۱۲۹	۶۰۹۹۰	۹۰۵۵۱	۶۴۷۴۳
زن	۷۱۷۸۸	۹۱۱۷	۶۶۴۹	۶۹۸	۸۰۶۸۱	۹۶۸۱	۸۴۹۹۶	۱۱۰۴۹	۸۷۶۹۹	۱۱۸۳۹
قزوین	۴۶۶۸۰۸	۱۷۹۱۱۹	۴۸۳۱۳۸	۱۸۵۳۶۰	۴۹۸۶۹۵	۱۹۷۸۷۷	۵۴۸۹۵۸	۲۳۰۶۸۱	۶۰۱۷۴۶	۲۵۷۲۳۹
مرد	۲۳۸۲۴۲	۱۵۰۰۹۲	۲۴۷۰۳۰	۱۶۰۵۶۹	۲۵۱۸۸۹	۱۶۸۲۶۱	۲۷۹۵۰۵	۱۹۵۶۵۳	۳۰۳۴۵۵	۲۱۶۹۷۰
زن	۲۲۸۵۶۴	۲۹۰۲۷	۲۳۶۱۰۷	۲۴۷۹۱	۲۴۶۸۰۶	۲۹۶۱۶	۲۶۹۴۵۳	۳۵۰۲۸	۲۹۸۲۹۱	۴۰۲۶۹

۶-۱-۴-۲- تقاضای نیروی کار

با فرض اینکه تقاضای نیروی کار در طی دوره مورد بررسی از سوی بنگاههای اقتصادی بدون هرگونه کاستی تامین شده باشد، میتوان آنرا مترادف حجم اشتغال نیروی کار تلقی کرد. بنابراین با وجود نیروی بیکار در جستجوی کار در منطقه، حجم اشتغال به عنوان متغییر جانشین تقاضای نیروی کار در نظر گرفته می‌شود.

همانگونه که ذکر شد، مناسبترین روش برای پیش‌بینی عرضه و تقاضای نیروی انسانی، استفاده از مدلهای اقتصادسنجی می‌باشد. در فقدان اطلاعات لازم برای استفاده از مدلهای اقتصادسنجی، برای پیش‌بینی تعداد شاغلین استان، از روش جابجایی نسبت‌ها استفاده می‌شود. در این روش از روند تغییرات دو شاخص نرخ بیکاری و نسبت شاغلین به جمعیت استفاده شده است. در مورد شاخص نرخ بیکاری از نتایج سرشماری نفوس و مسکن سالهای ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ و در زمینه نسبت شاغلین به جمعیت نیز از نتایج سرشماری سالهای ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ و به تفکیک نقاط شهری و روستایی استفاده شده است.

بررسی روند تغییرات شاخص نرخ بیکاری استان، هم در نقاط شهری و هم در نقاط روستایی، در طی سه دهه گذشته حاکی از وجود نوسانات در اندازه این شاخص بوده است. به گونه‌ای که مقدار این شاخص در دوره ۶۵- ۱۳۵۵ افزایش، در دوره ۷۵- ۱۳۶۵ کاهش و مجددا در دوره ۸۵- ۱۳۷۵ افزایش یافته است. بنابراین با عنایت به اینکه عوامل متعددی در تغییرات این نرخ اثرگذار هستند و شدت تاثیر عوامل هم متفاوت می‌باشد و با این فرض که تلاش اقتصاد استان و کشور در جهت کاهش این نرخ می‌باشد، اندازه این شاخص برای ۲۰ سال آینده تا افق طرح در مقاطع پنجساله به ترتیب ۱۰/۶، ۹/۶، ۸/۶ و ۷/۶ برآورد شده است(جدول ۶-۳۳)

در ارتباط با روند تغییرات شاخص نسبت شاغلین به جمعیت، بطوریکه از اطلاعات جدول ۶-۳۴ معلوم می‌شود، اندازه این شاخص در مقطع سه سرشماری صعودی بوده است. مقدار این شاخص در کل استان از ۲۲/۵ درصد در سال ۱۳۶۵ به ۲۳/۲ درصد در سال ۱۳۷۵ و سپس با جهشی قابل توجه به ۲۸/۴ درصد در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. بزرگی شاخص در سال ۱۳۸۵ عمدتا ناشی از رشد جهشی آن در نقاط شهری بوده است که از ۲۱/۷ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۲۸/۴ درصد در سال ۱۳۸۵ ارتقاء یافته است.

با عنایت به روند افزایشی مقدار این شاخص در طی ۲۰ سال منتهی به سال ۱۳۸۵، انتظار می‌رود که مقدار آن در مقاطع پنجساله ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۵ نیز افزایش یابد. از آنجاکه تغییرات این شاخص ارتباط مستقیمی با میزان نرخ مشارکت دارد، لذا با توجه به نرخهای مشارکت پیش‌بینی شده در مباحث قبلی، مقادیر این شاخص برای آینده به تفکیک نقاط شهری و روستایی به شرح جدول ۶-۳۵ تخمین زده شده است.

با استفاده از دو شاخص ذکر شده و اعمال آنها در جمعیت پیش‌بینی شده در سناریوی پنجم و همچنین عرضه نیروی انسانی پیش‌بینی شده، تعداد شاغلین استان برای مقاطع پنجساله تا افق طرح به شرح جدول ۶-۳۵ پیش بینی شده است.

پیشنهاد مشاور برای گزینش یکی از دو سناریوی ذکر شده، سناریوی اول یعنی پیش‌بینی اشتغال با استفاده از شاخص نرخ بیکاری می‌باشد. بنابراین تعداد شاغلین پیش‌بینی شده در این روش، مبنای کار و محاسبات بعدی این گزارش خواهد بود.

در این گزینه تعداد شاغلین استان در سال ۱۳۹۰ معادل ۳۵۸۱۸۴ نفر، در سال ۱۳۹۵ برابر ۴۰۵۵۰۲ نفر، در سال ۱۴۰۰ معادل ۴۵۸۲۲۱ نفر و در سال ۱۴۰۵ حدود ۴۹۶۱۱۳ نفر خواهد بود (جدول ۶-۳۶)

جدول ۶-۳۳- پیش‌بینی نرخ بیکاری استان در مقاطع پنجساله تا افق طرح ۱۴۰۰
واحد: درصد

سال	کل استان	نقاط شهری	نقاط روستایی
۱۳۵۵	۶,۵	۴,۶	۷,۵
۱۳۶۵	۱۱,۶	۱۱,۳	۱۱,۹
۱۳۷۵	۶,۷	۶,۷	۶,۸
۱۳۸۵	۱۲,۶	۱۲,۵	۱۲,۷
۱۳۹۰	۱۰,۶	۱۱,۰	۹,۰
۱۳۹۵	۹,۶	۱۰,۰	۸,۰
۱۴۰۰	۸,۶	۹,۰	۷,۰
۱۴۰۵	۷,۶	۸,۰	۶,۰

جدول ۶-۳۴- سهم شاغلین استان از جمعیت در مناطق شهری و روستایی در مقاطع زمانی سرشماریهای عمومی نفوس و مسکن

سال	کل استان			نقاط شهری			نقاط روستایی		
	تعداد جمعیت	تعداد شاغلین	درصد	تعداد جمعیت	تعداد شاغلین	درصد	تعداد جمعیت	تعداد شاغلین	درصد
۱۳۶۵	۷۹۸۸۹۸	۱۷۹۷۵۲	۲۲,۵	۴۱۲۳۰۰	۸۶۸۵۶	۲۱,۰	۳۸۵۵۹۸	۹۲۸۹۶	۲۴,۱
۱۳۷۵	۹۶۸۲۵۷	۲۲۵۶۲۳	۲۳,۲	۶۱۰۴۲۱	۱۳۲۴۷۷	۲۱,۷۱	۳۵۷۸۳۶	۹۳۱۴۶	۲۶,۰
۱۳۸۵	۱۱۴۳۲۰۰	۳۲۵۵۶۵	۲۸,۴	۷۷۷۷۹۵	۲۲۱۲۳۰	۲۸,۴	۳۶۵۲۲۵	۱۰۴۳۳۴	۲۸,۵

جدول ۶-۳۵- پیش‌بینی سهم شاغلین از جمعیت استان با استفاده از شاخص روند نسبت شاغلین به جمعیت در افق طرح

سال	کل استان	نقاط شهری	نقاط روستایی
۱۳۹۰	۲۹,۲	۲۹,۴	۲۹,۰
۱۳۹۵	۲۹,۸	۳۰,۱	۲۹,۳
۱۴۰۰	۳۰,۹	۳۱,۴	۲۹,۶
۱۴۰۵	۳۲,۱	۳۲,۷	۳۰,۲

جدول ۶-۳۶- پیش‌بینی تعداد شاغلین استان با استفاده از روند تغییرات شاخصهای مختلف در افق برنامه

سال	سناریوی اول (با استفاده از شاخص نرخ بیکاری)			سناریوی دوم (با استفاده از شاخص نسبت اشتغال به جمعیت)		
	کل استان	نقاط شهری	نقاط روستایی	کل استان	نقاط شهری	نقاط روستایی
۱۳۹۰	۳۵۸۱۸۴	۲۵۳۲۳۶	۱۰۴۹۴۸	۲۵۹۱۹۳	۲۵۰۷۶۸	۱۰۸۴۲۴
۱۳۹۵	۴۰۵۵۰۲	۳۰۵۷۰۷	۹۹۷۹۵	۳۹۴۰۶۹	۲۸۰۸۲۱	۱۱۳۲۴۸
۱۴۰۰	۴۵۸۲۲۱	۳۴۶۱۴	۱۱۲۰۸۱	۴۳۳۵۰۱	۳۱۶۱۰۳	۱۱۷۳۹۸
۱۴۰۵	۴۹۶۱۱۳	۳۸۷۲۶۵	۱۰۸۸۴۸	۴۷۰۵۰۱	۳۵۰۰۲۸	۱۲۰۴۷۳

۶-۱-۳-۳- پیش‌بینی اشتغالزایی بخش‌های اقتصادی استان

نظر به اینکه استان قزوین در سال ۱۳۷۶، از دو استان زنجان و تهران منتزع شده است، لذا بازسازی و برآورد اشتغال استان به تفکیک شهرستان و بخش‌های اقتصادی برای سالهای ۱۳۵۵ و ۱۳۶۵ سالهای سرشماری - به سادگی مقدور نبوده و یا با تقریب زیادی همراه می‌باشد. لذا در نبود اطلاعات اشتغال برای سالهای مذکور از آمار سالهای ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ برای بررسی‌های تطبیقی استفاده شده است. در رابطه با آمار مربوط به اشتغال سال ۱۳۸۵ ذکر این نکته ضروری است که با تغییراتی که در تعاریف و مفاهیم "شاغل" و نحوه آمارگیری در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ به عمل آمد و در آن تعداد شاغلین از طریق نمونه‌گیری و تعمیم نتایج آن به کل جامعه حاصل شد، مقایسه و بررسی‌های تطبیقی اشتغال منتج از سرشماری ۱۳۸۵ را با نتایج متناظر برگرفته از سرشماریهای دیگر دچار اختلال کرده است. یادآوری می‌نماید که در سرشماری سال ۱۳۸۵ شاغل به فردی اطلاق

می‌شود که در هفته گذشته منتهی به مراجعه مامور آمارگیر حداقل ۲ ساعت کار کرده باشد و این در حالی است که در سرشماریهای گذشته، معیار حداقل کار ۲ روز در هفته بوده است. در هر حال این مقوله در این مبحث نادیده گرفته شده است.

تعداد شاغلان بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۵ برابر ۶۷۲۴۸ نفر یعنی ۲۰/۷ درصد شاغلین استان بوده است. سهم شاغلین بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۷۵ برابر ۳۱/۴ درصد کل اشتغال بوده است. با توجه به مقادیر شاخص ساختاری و ضریب مکانی اشتغال، چنین استنباط می‌شود که در آینده نیز این بخش اهمیت نسبی خود را تا حدودی از دست بدهد.

سهم بخش صنعت و معدن در طی دوره ۸۵- ۱۳۷۵ حدود ۲/۳ واحد و سهم بخش عمده خدمات به اندازه ۸/۴ واحد افزایش یافته است. در واقع بخش کشاورزی در طی دوره به نفع بخش‌های صنعت و معدن و خدمات اهمیت نسبی خود را از دست داده است.

با توجه به روند تغییرات سهم اشتغال بخش های اصلی که در جدول شماره ۶-۳۷ منعکس شده است همچنین شاخص تغییر ساختار اقتصادی استان در دوره های ۷۵-۱۳۶۵ و ۸۵-۱۳۷۵ به نظر می‌رسد پیش‌بینی سهم بخش‌های عمده اقتصادی از کل اشتغال استان در مقاطع پنجساله تا افق سال ۱۴۰۵ به شرح جدول ۶-۳۸ دور از انتظار نباشد. مجددا یادآور می‌شود که پیش‌بینی عرضه و تقاضای نیروی کار برای سالهای طولانی مدت به علت مداخله پارامترها و متغیرهای تاثیرگذار زیاد بر نرخ اشتغال و عرضه نیروی کار با خطای زیاد همراه است ولی در یک برنامه پنجساله دارای حدود اطمینان و اعتماد قابل قبولی خواهد بود.

براساس اطلاعات جدول ۶-۳۹اساس سناریوی پیشنهادی تهیه شده است، تعداد شاغلان بخش کشاورزی استان در سال ۱۳۹۰ معادل ۶۵۹۰۶ نفر، شاغلان بخش صنعت و معدن ۱۳۲۸۸۶ نفر و شاغلان بخش خدمات حدود ۱۵۹۳۹۲ نفر خواهد بود. جدول ۶- ۴۰نفر برآورد تعداد شاغلان بر اساس سناریو دوم را نشان می دهد.

جدول ۶-۳۷- محاسبه شاخص تغییر ساختار اقتصادی استان قزوین در دوره‌های مختلف

شرح	سهم از کل اشتغال			تفاضل ستون ۲ و ۳	تفاضل ستون ۳ و ۴
	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵		
۱	۲	۳	۴	۵	۶
کشاورزی	۳۸,۵	۳۱,۴	۲۰,۵	۷,۱	۱۰,۹
صنعت و معدن	۲۸,۲	۳۳,۹	۳۶,۲	۵,۷	۲,۳
خدمات	۳۳,۳	۳۴,۷	۴۳,۱	۱,۴	۸,۴

شاخص تغییر ساختار اقتصادی استان در دوره ۷۵- ۱۳۶۵ = ۷/۲
شاخص تغییر ساختار اقتصادی استان در دوره ۸۵- ۱۳۷۵ = ۱۰/۵

جدول ۶-۳۸- برآورد سهم بخش‌های عمده اقتصادی استان از کل اشتغال در مقاطع پنجساله تا افق طرح

سال	کشاورزی			صنعت و معدن			خدمات		
	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی
۱۳۷۵	۳۱,۴	۸,۰	۵۱,۲	۳۳,۹	۴۱,۷	۲۲,۱	۳۴,۷	۵۰,۰	۲۲,۵
۱۳۸۵	۲۰,۷	۷,۰	۴۹,۳	۳۶,۲	۴۰,۵	۲۷,۲	۴۳,۰	۵۲,۳	۲۳,۲
۱۳۹۰	۱۸,۴	۶,۵	۴۷,۲	۳۷,۱	۴۱,۰	۲۸,۰	۴۴,۵	۵۲,۵	۲۴,۸
۱۳۹۵	۱۶,۳۵	۵,۵	۴۳,۱	۳۸,۳	۴۱,۵	۲۸,۸	۴۵,۴	۵۳,۰	۲۶,۶
۱۴۰۰	۱۴,۴	۴,۵	۴۱,۰	۳۸,۷	۴۲,۰	۲۹,۰	۴۶,۹	۵۳,۵	۲۹,۲
۱۴۰۵	۱۳,۲	۴,۵	۳۸,۵	۳۹,۰	۴۲,۰	۲۹,۰	۴۷,۸	۵۳,۵	۲۷,۰

جدول ۶-۳۹- پیش‌بینی شاغلان بخش‌های عمده اقتصادی استان در مقاطع پنجساله تا افق طرح (سناریوی اول)

سال	کشاورزی			صنعت و معدن			خدمات		
	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی
۱۳۹۰	۶۵۹۰۶	۱۶۴۶۱	۴۹۴۴۴	۱۳۲۸۸۶	۱۰۳۸۲۶	۲۹۰۶۰	۱۵۹۳۹۲	۱۳۲۹۴۸	۲۶۴۴۳
۱۳۹۵	۶۲۰۴۱	۱۳۷۵۶	۴۸۲۸۴	۱۵۵۳۰۷	۱۲۶۸۶۸	۲۸۴۳۸	۱۸۸۱۵۲	۱۶۲۰۲۴	۲۶۱۲۷
۱۴۰۰	۶۴۶۰۹	۱۵۵۷۶	۴۹۰۳۲	۱۷۷۳۳۱	۱۴۵۳۷۸	۳۱۹۵۳	۲۱۶۲۸۰	۱۸۵۱۸۴	۳۱۰۹۵
۱۴۰۵	۶۵۴۸۶	۱۷۴۲۶	۴۸۰۶۰	۱۹۳۴۸۴	۱۶۲۶۵۲	۳۰۸۳۲	۲۳۷۱۴۲	۲۰۷۱۸۶	۲۹۹۵۵

جدول ۶-۴۰- پیش‌بینی شاغلان بخش‌های عمده اقتصادی استان در مقاطع پنجساله تا افق طرح (سناریوی دوم)

سال	کشاورزی			صنعت و معدن			خدمات		
	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی	کل	شهری	روستایی
۱۳۹۰	۶۶۰۹۱	۱۶۲۹۹	۴۹۷۹۲	۱۳۳۲۶۰	۱۰۲۸۱۴	۳۰۴۴۵	۱۵۹۸۴۰	۱۳۱۶۵۴	۲۸۱۸۶
۱۳۹۵	۶۴۲۳۳	۱۵۴۴۵	۴۸۷۷۸	۱۵۶۹۲۸	۱۱۶۵۴۰	۳۴۳۸۸	۱۷۸۹۰۷	۱۴۸۸۳۵	۳۰۰۷۲
۱۴۰۰	۶۲۲۹۱	۱۴۲۲۵	۴۸۰۶۶	۱۶۷۷۶۴	۱۳۲۷۶۳	۳۴۹۹۹	۲۰۳۴۴۴	۱۶۹۱۱۵	۳۴۳۲۹
۱۴۰۵	۶۲۱۰۶	۱۵۷۵۱	۴۶۳۵۵	۱۸۳۴۹۵	۱۴۷۰۱۱	۳۶۴۸۴	۲۲۴۹۰۴	۱۸۷۲۶۵	۳۷۶۳۹

۶-۲-آینده نگری نظام سکونتگاهی در سناریو های مختلف

۶-۲-۱-آینده نگری نظام شهری

۶-۲-۱-۱- پیشینه تاریخی و وضعیت موجود نظام شهری استان

بررسی تاریخچه شهرنشینی و سیر تحول آن در دنیا نشان می‌دهد که ایران دارای قدمتی طولانی در تاریخ شهرنشینی جهان است. با وجود اینکه قبل از ساسانیان، شهرنشینی با تشکیل حکومت مادها آغاز شد و در دوره سلوکیان، شهرهای خود فرمان و مستقل ظاهر شدند، با این حال بیشتر شهرهای دوره باستان نظیر قزوین، نیشابور، اردبیل و تبریز در زمان ساسانیان بنا شده‌اند، یا اینکه شهرهایی نظیر شیراز، کرمانشاه، یزد و کرمان در این دوران گسترش و رونق یافته‌اند.

در دوران اسلامی به دلیل وسعت نفوذ آن در مناطق مختلف و گسترش بازار مبادلات، شهرنشینی در ایران رونق فراوانی یافت. با تهاجم مغولان شهرنشینی در ایران رو به زوال رفت و تنها در دوران غازان‌خان رونق نسبی به شهرها بازگشت. در دوران صفویه نیز شهرنشینی در ایران رونقی دوباره یافت.

در دوران معاصر نیز به تبعیت از الگوهای شهرنشینی و شهرسازی غربی و به دنبال صنعتی شدن و تغییر شکل شهرها، به لحاظ فرم و عملکرد و جاذبه شدید شهرها، الگوی شهرنشینی در ایران نیز به شدت تغییر کرده و روند شهرنشینی شتابان، پدید آمده است.

اقتصاد تک محصولی متکی به نفت و اختلاط اقتصاد ایران با اقتصاد سرمایه‌داری جهانی، به ویژه از سال‌های ۱۳۴۰ به بعد، و به تبع آن پیشرفت فنون موجب آزاد شدن بخش قابل توجهی از نیروی کار در روستاها شد و لذا روستاییان برای کسب معاش روانه شهرها شدند که پیامد آن شهرنشینی شتابان و مواجه شدن شهرهای بزرگ با مشکلات عدیده بوده است. شهرنشینی شتابان در دهه های اخیر خاص کشور ایران نیست و در کشورهای همسایه نیز که عمدتاً کشورهایی با اقتصاد تک محصولی می‌باشند، همین اتفاق افتاده است.

تغییر در فرم و عملکرد شهرها منجر به تجمع امکانات و خدمات شهرها شد. یکی از اهداف اصلی برنامه‌ریزی آمایشی، رسیدن به وضعیتی است که در آن انواع امکانات و فضاهای شهری به اندازه کافی و به نحو مطلوب در دسترس شهروندان قرار گیرد و آنان با کمترین مشکل بتوانند به انواع امکانات و خدمات شهری دسترسی داشته باشند. حصول این امر،

با ایجاد تعادل منطقی بین جمعیت و امکانات صورت می‌گیرد. تراکم بیش از حد جمعیت در بخشی از مناطق این تعادل را از بین می‌برد. مناطق پرتراکم جمعیتی علاوه بر ایجاد عدم تعادل ها، موجب گرانی قیمت زمین و اجاره مسکن، بزهکاری و جنایت، سر و صدا و نارسایی‌های روانی و مخاطرات و مواردی از این قبیل می شود. در مقابل تراکم بسیار پایین نیز مشکلاتی از قبیل بالا رفتن هزینه‌های خدمات رسانی در زمینه‌های شبکه حمل و نقل، تأسیسات زیربنایی، خدمات بهداشتی و ... را به همراه دارند.

به طور کلی، براساس چهار طبقه جمعیتی شهرها (کوچک، متوسط، بزرگ و کلان شهر) می توان الگوی نامتوازن شبکه شهری را، به لحاظ جمعیت، در استان مشاهده نمود، به طوری که بیش از ۸۷/۵ درصداز شهرهای استان، که شهر کوچک محسوب می شوند، کمتر از ۳۶ درصد از جمعیت شهری استان را در سال ۱۳۸۵ دارا بوده اند و در عوض حدود ۴۵/۷ درصد از جمعیت شهری استان تنها در شهر بزرگ قزوین ساکن بوده اند. این الگوی نامتوازن در سال های۱۳۵۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۵ نیز دیده می شود (جدول ۶-۴۱)

جدول ۶-۴۱- توزیع جمعیت شهرهای استان قزوین بر حسب گروه های جمعیتی کوچک، متوسط و بزرگ ۸۵-۱۳۵۵

طبقات جمعیتی	۱۳۵۵				۱۳۶۵				۱۳۷۵				۱۳۸۵			
	جمعیت شهری		تعدادشهر		جمعیت شهری		تعدادشهر		جمعیت شهری		تعدادشهر		جمعیت شهری		تعدادشهر	
	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی
کوچک (زیر ۵۰ هزارنفر)	۳۳۴۱۸	۱۹.۴	۳	۷۵.۰	۱۱۷۰۵۰	۳۲.۰	۶	۸۵.۷	۱۴۹۱۹۳	۲۶.۹	۹	۷۵.۰	۲۷۹۰۳۷	۳۵.۹	۲۱	۸۷.۵
متوسط (۵۰تا۲۵۰ هزارنفر)	۱۳۹۲۵۸	۸۰.۶	۱	۲۵.۰	۲۴۸۵۹۱	۶۸.۰	۱	۱۴.۳	۱۱۴۹۵۸	۲۰.۷	۲	۱۶.۷	۱۴۳۶۰۰	۱۸.۵	۲	۸.۳
بزرگ (۲۵۰تا۱۰۰ هزارنفر)	۰	۰.۰	۰	۰.۰	۰	۰.۰		۰	۲۹۱۱۱۷	۵۲.۴	۱	۸.۳	۳۵۵۳۳۸	۴۵.۷	۱	۴.۲

چگونگی توزیع شهرهای استان بر حسب طبقات جمعیتی، نشان دهنده یکی از ویژگی های شهرنشینی در استان قزوین است که عبارت از، وجود تعداد زیادی شهر با جمعیت اندک و تنها یک شهر با جمعیت بسیار است. توجه به این نکته لازم است که در تمام مقاطع سرشماری، در شهرهای با کمتر از ۲۵ هزارنفر جمعیت اهمیت نسبی تعداد شهرها، بیش از اهمیت نسبی جمعیت آنهاست و پس از نقطه عطفی که در گروه شهرهای ۲۵ هزار تا ۵۰ هزار نفری دیده می شود از گروه ۵۰ هزار نفری به بعد اهمیت نسبی جمعیت، از تعداد شهر بیشتر می شود. بررسی ارتباط بین تعداد شهرها و جمعیت آنها از طریق درصدهای تراکمی بنحو دیگری واقعیت فوق را نشان می‌دهد.

به طورکلی، وجود تعداد زیادی شهر با جمعیت اندک و تعداد اندکی شهر با جمعیت بسیار، یکی از ویژگیهای عمده شهرنشینی در کشور ایران است که استان قزوین نیز از این قاعده مستثنی نیست. البته درصد کل جمعیت این شهرها به تدریج رو به کاهش نهاده است و موقعیت پیشین خود را از دست داده اند.

عدم توزیع متناسب و متعادل جمعیت شهری در استان از یک سو ناشی از تأثیر عوامل طبیعی و جغرافیایی و از سوی دیگر به سبب تمرکز فعالیت های اقتصادی و امکانات زیربنایی و نوع برنامه‌ریزی‌ها در گذشته و همچنین همجواری با دو کلان شهر بزرگ (تهران و کرج) است که منجر به تمرکز زیاد جمعیت در شهر قزوین شده است.

نکته شایان توجه این است که معیار شهر بودن یک مجتمع زیستی در ایران، با هر تعداد جمعیت، دارا بودن شهرداری دانسته شده است. در حالیکه بسیاری از این مراکز جمعیتی را، از نظر فعالیت و تأسیسات و تجهیزات لازم، نمی توان شهر به حساب آورد. بررسی های انجام شده درباره رابطه بین اندازه جمعیتی شهرها و نوع فعالیت آنها نشان می دهد که فعالیت اکثر شهرهای کم جمعیت استان متکی بر کشاورزی است و اینگونه شهرها بیشتر بافت روستایی دارند تا شهری. بنابراین معیار شهر بودن یک مجتمع زیستی، معیار کامل و همه جانبه ای نبوده و تنها بر پایه تعداد جمعیت و در سالهای اخیر داشتن شهرداری نهاده شده است و بسیاری از نقاطی که شهر خوانده می شوند، ازنظر تأسیسات و تجهیزات شهری؛ فاقد حداقل امکانات بوده اند و حتی نهادها و عناصر ضروری هم، گاه در آنها شکل نگرفته است.

۶-۲-۱-۲- مبانی نظری آینده نگری نظام شهری استان و سناریوهای محتمل

آینده نگری نظام شهری استان که ارتباط مستقیمی با الگوی استقرار سکونتگاه ها دارند، بر پایه ایجاد تعادل در توزیع جمعیت با توجه به توان محیطی نواحی مختلف استان در بارگذاری جمعیتی، برخورداری از مراکز زیست توسعه یافته، ارتباط و پیوند مناسب نقاط شهری و روستایی، ارتباط مناسب بین رتبه و اندازه شهرهای استان، پیوند مناسب بین سکونتگاههای شهری با بهره مندی از شبکه های ارتباطی و اطلاعاتی مجهز و توسعه یافته، متناسب با مقیاس و عملکرد آنها و پیوندهای درونی و بیرونی استان استوار است.

بر این اساس و با توجه به مبانی نظری آینده نگری این مطالعات، سناریوهای گوناگونی را برای آینده نظام شهری استان می توان ترسیم کرد که هر کدام دارای ویژگی های خاص و جنبه های مثبت و منفی می باشند. این سناریو ها و بازتاب فضایی آنها در استان به شرح زیر هستند.

یکم- سناریوی قطبی

- با توجه به تمرکز شدیدی که در شرایط کنونی در نظام سکونتگاهی استان وجود دارد و همچنین به دلیل ضعف پیوند بین سکونتگاه‌ها، ارتباط و تعامل مستقیم و بدون واسطه با مرکز این نظام سکونتگاهی (شهر قزوین) مهمترین ویژگی این سناریو به شمار می‌رود. با انتخاب این سناریو آینده نظام سکونتگاهی استان دارای این ویژگی ها خواهد بود:
- سناریوی قطبی تصویری است از نظام سکونتگاهی به شدت متمرکز استان، که در آن، مسوولیت تصمیم‌گیری‌ها، سیاستگذاری‌ها، مدیریت و اجرای تصمیمات به صورت هم‌زمان در شهر قزوین تمرکز خواهد یافت.
- در این سناریو شهر قزوین عملا مرکز مبادلات کالا در سطح استان محسوب شده و بیشترین پیوند هر یک از سکونتگاه ها با این شهر خواهد بود.
- پیوند بین سایر سکونتگاه ها با یکدیگر به شدت ضعیف است.
- در این سناریو مجموعه شهری قزوین به شدت تحت نفوذ شهر قزوین است و در مجموعه شهری استان تک مرکزی حاکم است و در نتیجه هر یک از شهرهای اقماری دارای کارکرد ضعیفی می باشند و این شهرها عموماً به طور مستقل تنها با شهر قزوین در ارتباط هستند.-
- شکل (۱-۶) نظام سکونتگاهی قطبی استان را به صورت شماتیک نشان می دهد.

- در ایـن حالـت سیاسـت‌گذاری‌های مربـوط بـه مجموعـه شـهری قزویـن در مرکـز آن یعنـی شـهر قزویـن انجـام می‌شـود.
- شـکاف خدماتـی مرکـز و سـکونتگاه‌های پیرامونـی، و عـدم گسـترش خدمـات شـهری در شـهرهای مختلـف رونـد مهاجـرت و رشـد روزافـزون مرکـز را تقویـت کـرده و ابتـکار عمـل حـوزه هـای شـهری پیرامونـی را در هـر زمینـه ای محـدود مـی کنـد.
- در چنیـن شـرایطی، عمـلاً جریـان هـای جمعیتـی و اقتصـادی و در یـک کلام پیونـد بیـن سـکونتگاه‌ها بسـیار ضعیـف شـده و بـه دلیـل وجـود شـبکه‌های ارتباطـی قـوی بیـن مرکـز و سـایر سـکونتگاه‌ها، تنهـا مرکـز تقویـت خواهـد شـد.
- عـدم توسـعه مناسـب شـبکه فنـاوری اطلاعـات و ارتباطـات نیـز امـکان گسـترش فعالیتهـا و خدمـات متنـوع در سـایر سـکونتگاه‌ها را کاهـش مـی دهـد.
- بـه دلیـل فقـدان ارتباطـات فعـال میـان سـکونتگاه‌ها، هـر سـکونتگاه از حیـث خدمـات تنهـا بـه ارایـه خدمـات محلـی می‌پـردازد.
- رونـد مهاجـرت از روسـتاها و شـهرهای کوچک‌تـر بـه شـهرهای بزرگ‌تـر شـدت یافتـه، امـا شـهر قزویـن بـه عنـوان مرکـز اسـتان از رشـد بـه مراتـب بیشـتری، نسـبت بـه سـایر شـهرهای اسـتان، برخـوردار خواهـد بـود.

شکل ۶-۱- وضعیت شماتیک سناریوی قطبی

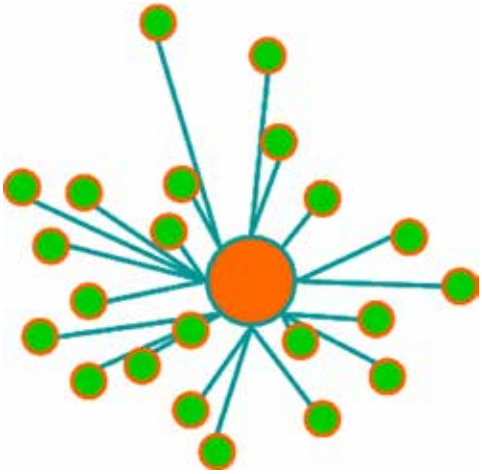

شکل ۶-۲- الگوی قطبی نظام سکونتگاهی استان قزوین در افق برنامه (سال ۱۴۰۵)

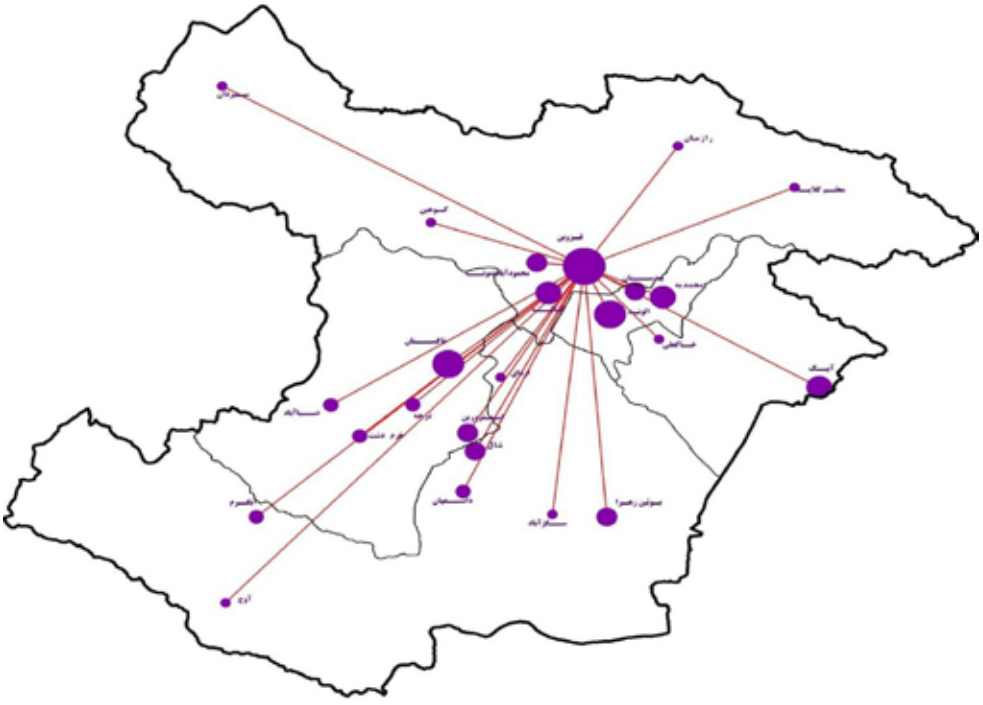

دوم - سناریوی خوشه‌ای

- در این سناریو اگرچه وضعیت تمرکزگرایی در فضای استان حاکم است اما به واسطه هماهنگی و همکاری گسترده میان سکونتگاه‌ها، از میزان تمرکزگرایی در فضای استان، نسبت به سناریو قطبی کاسته می شود. ویژگی های بارز این سناریو در افق برنامه به شرح ذیل است:

- سناریوی خوشه‌ای تصویری است از استقرار نظام سلسله مراتبی سکونتگاه ها در استان که در آن شهرهای تاکستان و محمدیه رشد نسبتاً زیادی یافته و تعاملات گسترده‌ای را با مرکز اصلی استان (قزوین) برقرار خواهند کرد، ضمن اینکه نقش مرکزی و پیشرو بودن را برای سایر سکونتگاه‌های پیرامون خود بازی می‌کنند.

- در این سناریو تعدادی از سکونتگاه‌های بزرگتر که به عنوان سرخوشه ها معرفی می گردند با مرکز که شهر قزوین است رقابت می‌کنند و نقش مرکزی برای پیرامون خود دارند.

- هر یک از سکونتگاه‌های سرخوشه، ارتباطات خوشه ای خود را مدیریت می‌کند.

- در این سناریو به دلیل همکاری و هماهنگی بین سکونتگاه‌ها، مراکز کمتر توسعه یافته با مراکز توسعه یافته‌تر و همبسته‌تر تشکیل خوشه‌ای را می‌دهند و تعاملات خود را با سرخوشه‌ها تقویت می‌کنند.

- به این ترتیب مراکز در درون خوشه یا خوشه‌هایی قرار دارند، به نحوی که در نظام سکونتی می‌توان خوشه‌هایی از شهرها و روستاها را به دست آورد، هرچند ممکن است تعدادی از سکونتگاه‌ها هم‌زمان در یک یا چند خوشه عضویت داشته باشند.

- وضعیت شماتیک سناریوی خوشه ای در شکل ۶-۳ و الگوی این سناریو در استان قزوین در شکل شماره ۶-۴ نشان داده شده است. در این تصویر سکونتگاه‌های استان به صورت گره (نقطه) و ارتباط میان آن‌ها به صورت خطوط نمایش داده شده‌اند. آن‌گونه که مشاهده می‌شود به دلیل نابرابری وضعیت سکونتگاه‌ها، اندازه گره‌ها با همدیگر برابر نیستند و به دلیل تمرکزگرایی، یکی از گره‌ها به عنوان مرکز به ایفای نقش می‌پردازد، و به دلیل همکاری و هماهنگی میان سکونتگاه‌ها، هر چند سکونتگاه با یک سکونتگاه (سرخوشه) روابط مرکز- پیرامونی برقرار می کند.

- در این حالت سیاست‌گذاری‌های کلان مجموعه شهری قزوین به صورت استانی و در مرکز و با مشارکت سرخوشه‌ها اتخاذ می‌شود، و تصمیمات محلی و منطقه‌ای به سرخوشه‌ها واگذار می‌شود.
- شکل‌گیری شهرهای سرخوشه در کنار قزوین منجر به ظهور فعالیت‌های تولیدی و خدماتی قوی در این شهرها خواهد شد. لذا بیشترین زیرساخت‌های حمل و نقلی میان مرکز و سرخوشه‌های عمده انجام می‌شود. تعدادی از سکونتگاه‌ها نیز ممکن است در دو یاچند خوشه عضویت داشته باشند.
- سکونتگاه‌هایی که بر اساس الگوی خوشه‌ای در افق برنامه، سرخوشه خواهند بود عبارتند از: قزوین، تاکستان، بویئن زهرا، آبیک، آبگرم، اسفورین، کوئین.

شکل ۶-۳- وضعیت شماتیک سناریوی خوشه‌ها

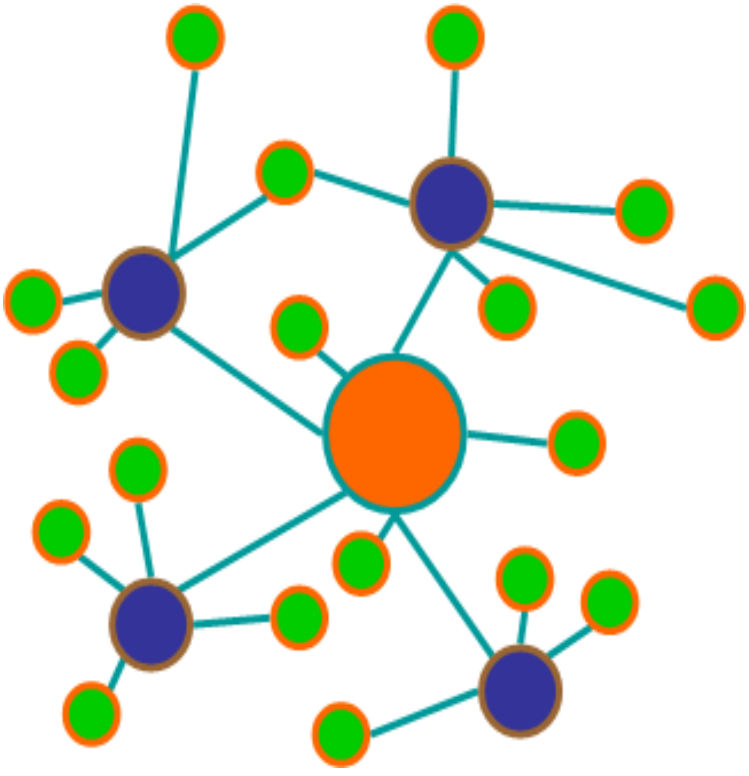

شکل ۶-۴-الگوی خوشه‌ای نظام سکونتگاهی استان قزوین در سال ۱۴۰۴

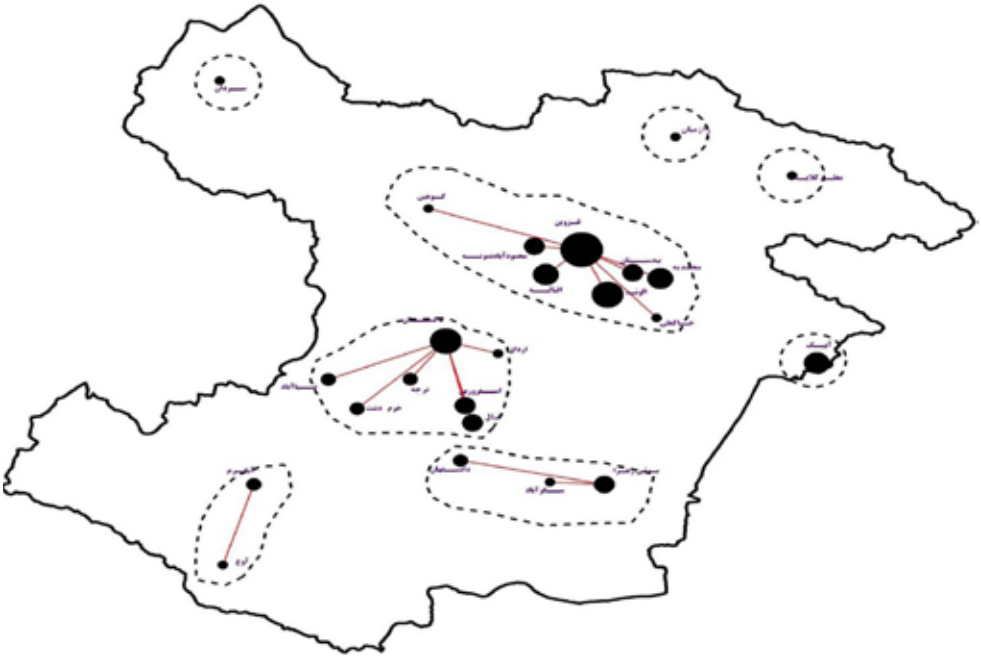

سوم – سناریوی چندمرکزی

- در سناریو چندمرکزی از تمرکز شدید در نظام شهری استان، به سبب تقسیم کار و ایجاد همکاری گسترده تر میان آنها، کاسته خواهد شد. در این سناریو تعدادی از سکونتگاه‌های بزرگتر نقش مرکزی برای مراکز سکونتی پیرامون خود دارند. ویژگی های بارز این سناریو در افق برنامه به شرح ذیل است:

- سناریوی سوم تصویری مطلوب از نظام مراکز شهری استان بدون مرکزیت یگانه است.
- هر یک از سکونتگاه‌های مرکزی با مدیریت و رویکرد مشارکتی و با همکاری ذینفعان منطقه ای به سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای و محلی می‌پردازند.
- در این سناریو تعدادی از سکونتگاه‌ها رشد یافته و تبدیل به مرکزی برای منطقه خود خواهند شد.
- در این سناریو مجموعه شهری قزوین از وضعیت تک مرکزی به وضعیت مجموعه شهری چند مرکزی تغییر خواهد یافت.

- در این سناریو به دلیل همکاری و هماهنگی میان سکونتگاه‌ها، مراکز کمتر توسعه یافته با سکونتگاه‌های توسعه‌یافته‌تر و همبسته‌تر تشکیل مناطق را می‌دهند و تعاملات خود را با مراکز منطقه تقویت می‌کنند.

- مطابق نمودار شماتیک شماره ۶-۵ در این سناریو، به دلیل برابری نسبی سکونتگاه‌ها، اندازه گره‌ها تقریبا با همدیگر برابرند و به دلیل تمرکزگرایی، در هر منطقه یکی از گره‌ها به عنوان مرکز منطقه به ایفای نقش می‌پردازد. همچنین به دلیل همکاری و هماهنگی میان سکونتگاه‌ها هر چند سکونتگاه با یک سکونتگاه مرکزی روابط مرکز- پیرامونی برقرار خواهد کرد.

- شکل‌گیری و توسعه شهرهای مرکزی (مراکز مناطق) منجر به ظهور فعالیت‌های خدماتی و تولیدی قوی در این شهرها خواهد شد. جابه‌جایی کالاها و افراد عمدتا از طریق شبکه‌های ارتباطی بین مراکز انجام می‌شود. از این رو بیشترین زیرساخت‌های حمل و نقلی بین مراکز مناطق انجام می‌شود. تعدادی از سکونتگاه‌ها نیز ممکن است با مراکز دو یا چند منطقه تعامل داشته باشند.

- به دلیل ارتباطات فراگیر در مناطق، خوشه‌های صنعتی تخصصی ویژه‌ای در هر یک از مناطق شکل می‌گیرد و خدمات مرتبط می‌توانند در همان مناطق ارائه شود.

- با توجه به مفروضات سناریو، افزایش تعاملات بین سکونتگاه‌ها (غیر از قزوین) و همکاری و هماهنگی گسترده میان آنها، تقویت‌کننده مدل چندمرکزی خواهد بود.

- سکونتگاه‌هایی که بر اساس الگوی چندمرکزی در افق برنامه سکونتگاه‌های مرکز منطقه خواهند بود عبارتنداز: قزوین، تاکستان، محمدیه، بوئین زهرا، آبیک، اقبالیه.

شکل ۶-۵- وضعیت شماتیک سناریوی چندمرکزی

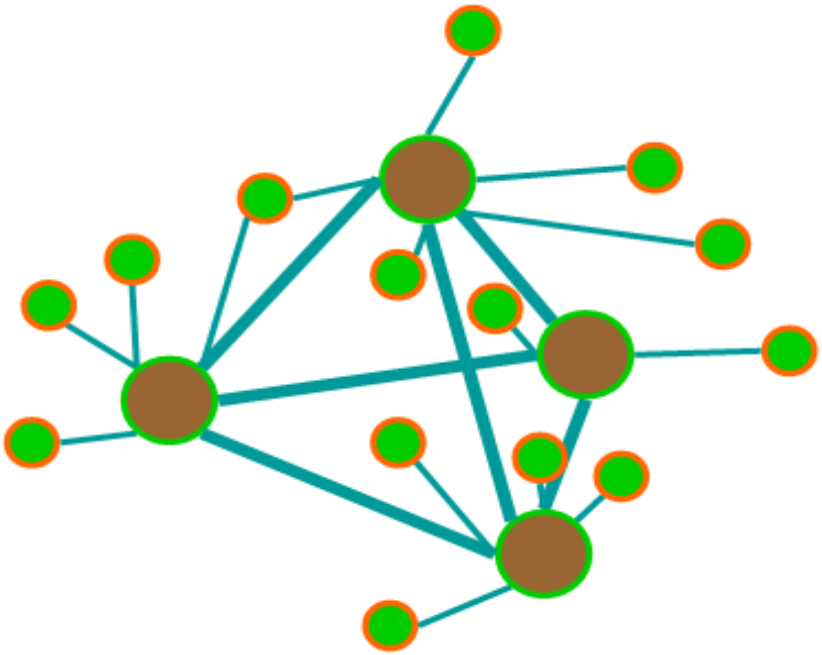

شکل ۶-۶- الگوی چندمرکزی نظام سکونتگاهی در سال ۱۴۰۴

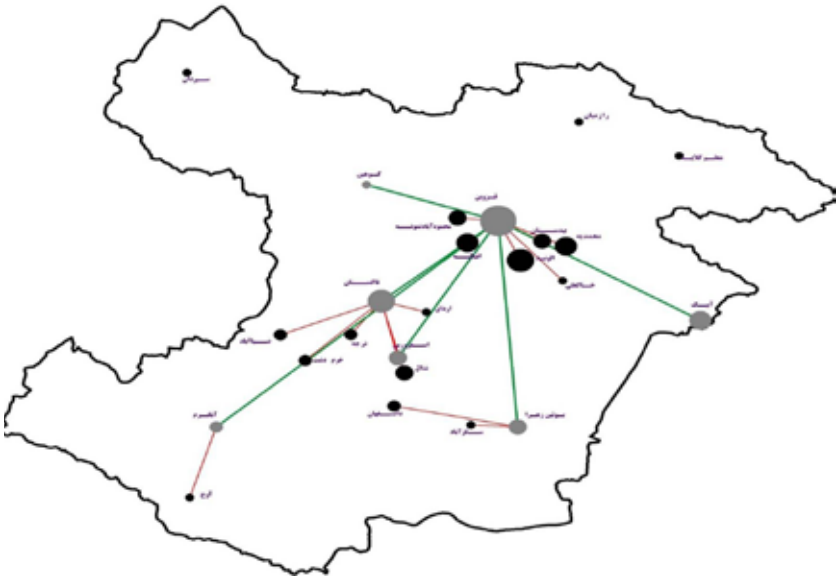

چهارم – سناریوی جزیره‌ای

- در سناریو جزیره ای سه عامل عدم همکاری وسیع میان سکونتگاه‌ها، پراکندگی فضای سکونت و فعالیت و همچنین برابری توسعه‌ای سکونتگاه‌ها منجر به این شده اند تا ارتباطات و جریان ها عمدتا در داخل مناطقی محدود (مثلا شهرستانها) انجام شود. سایر ویژگی های بارز این سناریو به این شرح است:

- سناریوی جزیره ای تصویری است از مناطق مجزا که بازارهای محلی و حوزه های شهری را پیش رو دارد.
- در این سناریو می‌توان وضعیت نظام شهری استان را به صورت جزیره‌های تقریبا منفصل از هم دانست که هر یک به تعامل درونی خود اکتفا می کند.
- به این ترتیب می‌توان هر جزیره را مجموعه یا خوشه‌ای از مراکز سکونتگاهی دانست که تعاملات و داد و ستد گسترده‌ای را با همدیگر دارند.

- به دلیل برابری وضعیت سکونتگاه‌ها، در نمودار شماتیک سناریو جزیره ای اندازه گره‌ها تقریبا با همدیگر برابر هستند و به دلیل تمرکز پایین، هیچ یک از گره‌ها به عنوان مرکز کل سیستم به ایفای نقش نمی‌پردازند، هر چند ممکن است مرکز یک منطقه خاص باشند. همچنین به دلیل تعارض میان سکونتگاه‌ها، هر یک از مراکز تنها با سایر سکونتگاه‌های داخل جزیره (احتمالا حوزه شهری و یا شاید شهرستان) روابطی را به صورت متوازن برقرار خواهند کرد.

- در این سناریو هر سکونتگاه با سایر سکونتگاه های همان حوزه پیوند دارد. از آن‌جایی که نابرابری شدیدی میان وضعیت توسعه‌یافتگی سکونتگاه‌ها وجود ندارد، لذا سکونتگاه‌ها بیشتر بر ارتباطات داخلی تکیه می‌کنند.

- در این حالت سیاست‌گذاری‌ها به صورت منطقه‌ای و بر اساس ویژگی‌های آن منطقه اتخاذ می‌شود. افزایش قدرت تصمیم‌گیری و واگذاری سیاست‌گذاری‌ها به شهرستانها میتواند منجر به شکل‌گیری نوعی قوانین منطقه‌ای شود، که تضادی با قوانین ملی ندارند.

- تمایل حوزه ها به برنامه‌ریزی‌های ناحیه ای بیشتر می شود. همسو شدن جزایر می‌تواند از یک سو به افزایش توانمندی‌های مناطق و افزایش رقابت‌پذیری اقتصادی منجر شود و از سوی دیگر ممکن است یکپارچگی استانی را تحت تاثیر قرار دهد.

شکل۶-۷-وضعیت شماتیک سناریوی جزیره

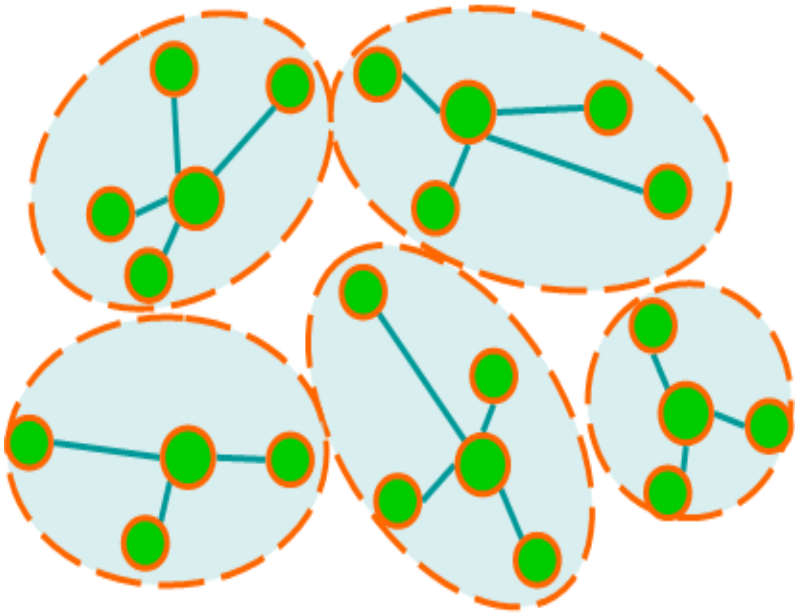

شکل ۶-۸-الگوی جزیره ای نظام سکونتگاهی استان قزوین در سال ۱۴۰۴

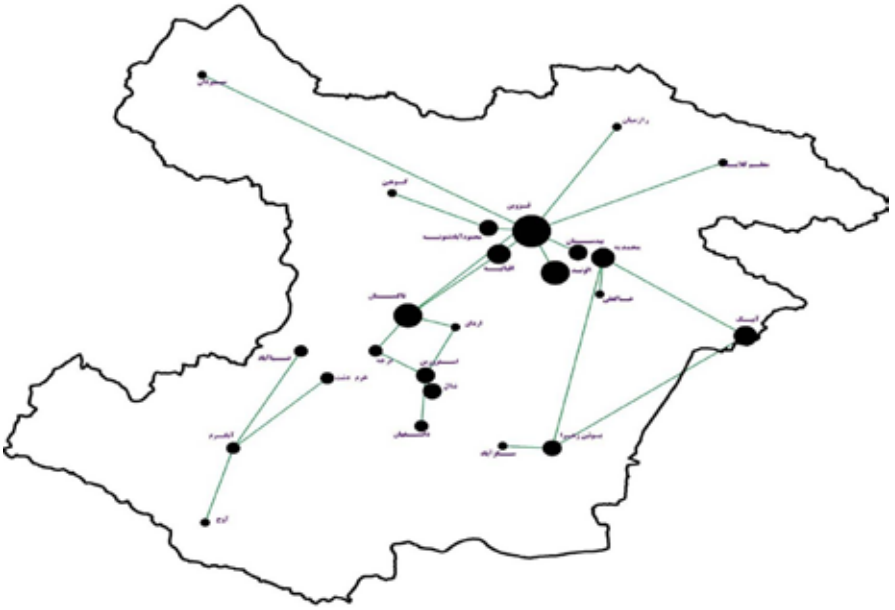

پنجم – سناریوی شبکه ای

- در سناریو شبکه ای نه تنها هماهنگی و همکاری گسترده میان سکونتگاه‌های شهری استان وجود دارد بلکه عدم تمرکز در فضای سکونت وفعالیت استان و برابری توسعه‌ای شهرها از سوی دیگر، ارتباطات، تعاملات و جریان های گوناگون، هم از لحاظ حجم و هم از لحاظ تنوع، مابین سکونتگاههای شهری به شدت افزایش خواهد یافت. در این سناریو همه سکونتگاههای شهری با یکدیگر در ارتباط مستقیم خواهند بود. سایر ویژگی‌های بارز این سناریو به شرح ذیل است:

- این سناریو تصویری از مجموعه شهری شبکه‌ای شده استان (در هر دو بخش نظام سکونتگاهی شهری و روستایی) را پیش رو دارد.
- هر یک از سکونتگاه‌ها، خود ارتباطاتش را با سایر سکونتگاه ها مدیریت می‌کند.
- در این سناریو هیچ سکونتگاهی وابسته به سایر سکونتگاه ها نیست.
- از آن‌جایی که نابرابری شدیدی میان وضعیت توسعه‌یافتگی مناطق سکونتگاهی و یا به طور کلی‌تر شهرستانها وجود ندارد، لذا سکونتگاه‌ها تعاملات دوطرفه‌ای را با یکدیگر برقرار خواهند نمود.
- ارتباطات و تعاملات بین سکونتگاه ها به طور غالب به صورت مجازی است.
- در نتیجه هر یک از اعضای شبکه دارای تابعیت چندگانه می‌باشند. در این تابعیت چندگانه هیچ یک از اعضا به عنوان مرکز شبکه عمل نخواهند کرد.

- آنگونه که در نمودار شماتیک این سناریو مشاهده می‌شود (شکل شماره ۶-۹)، به دلیل برابری وضعیت سکونتگاه‌های شهری، اندازه گره‌ها با همدیگر برابر هستند و به دلیل عدم تمرکز، هیچ یک از گره‌ها به عنوان مرکز به ایفای نقش نمی‌پردازند. همچنین به دلیل همکاری و هماهنگی میان مراکز شهری هر یک از این مراکز روابطی را به صورت متوازن با سایر سکونتگاه‌ها برقرار خواهند کرد.

شکل ۶-۹- وضعیت شماتیک سناریوی شبکه

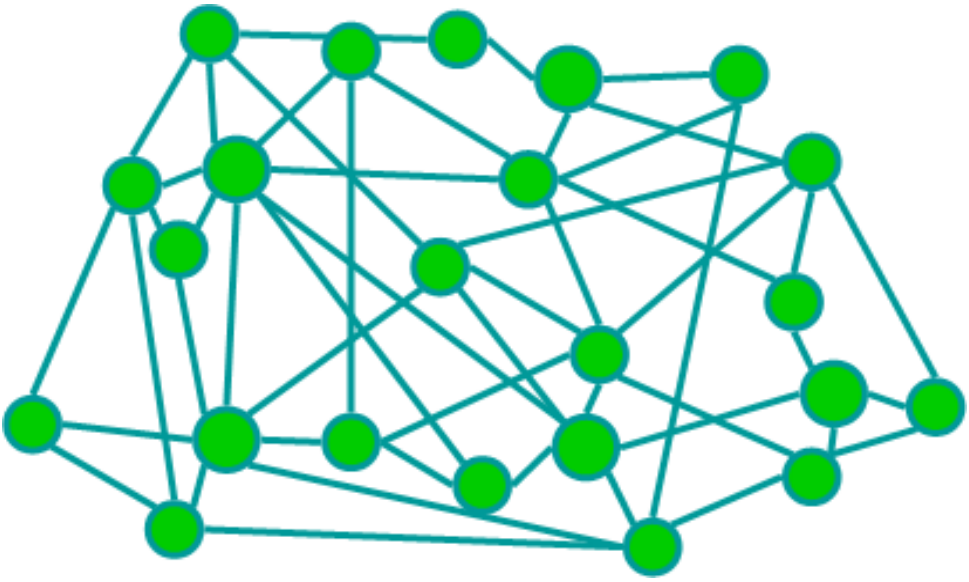

- در این حالت سیاست‌گذاری‌ها به صورت استانی و با مشارکت شهرستانهای مختلف انجام می‌شود، چراکه نتایج تصمیمات به صورت فراگیری کل سیستم را تحت تاثیر قرار می‌دهد.
- گسترش شبکه های ارتباطی بین شهرهای مختلف، حجم گسترده مبادلات را امکان‌پذیر خواهد کرد. استفاده وسیع از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی نیز امکان گسترش کسب وکارها و قلمرو فعالیت آنها را میسر خواهد نمود.
- روند مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک‌تر استان قزوین به شهرهای بزرگ‌تر کاهش یافته و حتی در مناطقی متوقف خواهد شد. زندگی در شهر قزوین جذابیت سابق خود را از دست داده و افراد تمایل خواهند یافت تا در شهرهای کوچک‌تر حضور یابند.

شکل ۶-۱۰ -الگوی شبکه‌ای نظام سکونتگاهی استان قزوین در سال ۱۴۰۴

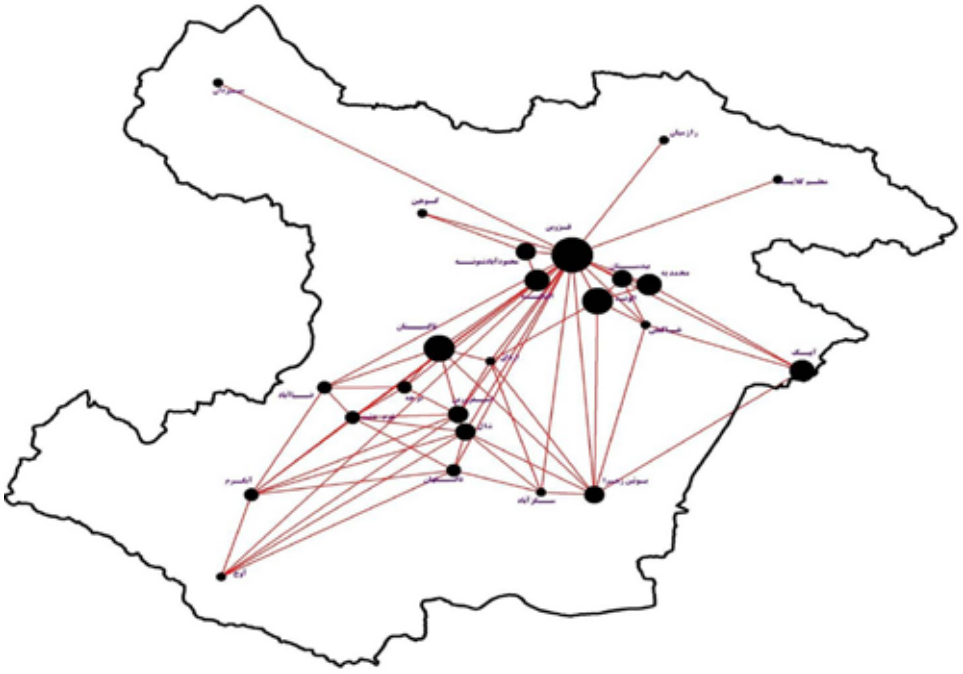

بـا توجـه بـه وضعیـت سـاختار تـک مرکـزی و سـتاره ای شـبکه شـهری اسـتان قزویـن در وضـع موجـود، و نقـاط بالقـوه توانمنـد آبیـک، تاکسـتان و بوییـن زهـرا، شـبکه شـهری چنـد مرکـزی بـرای اسـتان مناسـب اسـت. بـرای رسـیدن بـه شـبکه شـهری چنـد مرکـزی کـه سـناریوی انتخابـی بـرای نظـام شـهری اسـتان اسـت، مرحلـه خوشـه ای و سلسـله مراتبـی شـبکه شـهری اسـتان در فازهـای اولیـه اجـرای طـرح آمایـش اسـتان، بایسـتی پیمـوده شـود و پـس از فراهم شـدن بسـتر و زیرسـاخت هـای مناسـب، سـناریو شـبکه شـهری چنـد مرکـزی محقـق مـی گـردد. لـذا جهـت شـکل گیـری شـبکه شـهری چنـد مرکـزی در اسـتان قزویـن کلیـه راهبردهـا و سیاسـت هـا بایسـتی بـه گونـه ای تدویـن گردنـد تـا قبـل از هـر چیـز از میـزان تمرکـز موجـود در نظـام سـکونتگاهی اسـتان کـه مربـوط بـه شـهر قزویـن اسـت کاسـته گـردد و دوم اینکـه میـزان همـکاری و تعامـل میـان مراکـز شـهری اسـتان تقویـت گـردد. در ایـن بیـن توسـعه کارکـردی شـهرهای تاکسـتان، آبیـک و بوئیـن زهـرا سـهم بسـزایی در تحقـق سـناریو چنـد مرکـزی نظـام شـهری اسـتان خواهنـد داشـت.

۶-۳-آینده نگری استان بر اساس اصول آمایش سرزمین

هدف از انجام مطالعات آینده نگری، آنگونه که در راهنمای شرح خدمات مطالعات تهیه برنامه آمایش استان ها بیان شده است، دستیابی به یک درک کلی از چشم انداز (Vision) آینده به منظور استفاده در برنامه آمایش سرزمین در استان‌هاست. همچنین مطالعات آینده نگری با توجه به گستردگی زمینه های راهبردی آن در برنامه ریزی بلند مدت، باید در چارچوب یک سطح مطالعاتی مناسب و برخوردار از امکانات، فرصت و منابع مالی کافی انجام شود تا زمینه های مورد بحث به دقت مطالعه شوند و قابلیت استفاده در برنامه های بلند مدت را بیابند. راهنمای مزبور همچنین تصریح دارد که با توجه به اینکه الگو یا مدلی برای تهیه و تنظیم چنین مطالعه ای در استان تجربه نشده است، لذا اگر منابع انتخاب شده، برداشتها، عمق مطلب و نوع نگرش به مسئله در جهت گیریهای بلند مدت تا حدی مشخص شود، این مطالعه به هدف خود رسیده است.

به علاوه بحث آینده نگری یکپارچه و انتخاب سناریو در شرح خدمات مطالعات مذکور نیز با دو ملاحظه ویژه مطرح شده است. ملاحظه نخست اینکه این آینده نگری می بایست بر اساس سیاستهای منتخب استان صورت پذیرد. هدف از ذکر این ملاحظه آن است که در وهله اول می بایست اهداف و راهبردهای توسعه استان مشخص شده و پس از دستیابی به وفاق لازم در مورد آنها در بین مسئولین، مدیران و نمایندگان مردم و تعیین سیاستهای توسعه و آمایش استان به بررسی سناریوهای مطرح در هر زمینه پرداخته شوده در نهایت مجموعه ای از سناریوها که ضمن همسازی با یکدیگر متضمن تحقق سیاستهای توسعه استان باشند، انتخاب شوند. به عبارت دیگر در مباحثی مانند پیش بینی و آینده نگری جمعیت یا میزان بیکاری و یا سهم اشتغال بخش‌های مختلف از شاغلین استان که امکان سناریو سازی وجود دارد، در صورتی انتخاب سناریو امکانپذیر است که سیاستهای کلی توسعه استان در مباحثی مانند رشد جمعیت، مهاجرت، سرمایه گذاری، بهره وری، فناوری و... مشخص شده باشد. بنابراین، امر آینده نگری یکپارچه و انتخاب سناریو، هم به دلیل جایگاه این بحث در شرح خدمات و تقدم آن بر بحث تعیین اهداف، راهبردها و سیاستها نمی تواند بحثی دقیق، علمی باشد و هم به دلیل اینکه در بسیاری از موارد مطرح شده در مبحث آینده نگری، اصولاً سناریو سازی و آینده نگری در مقیاس استانی عملی و مقرون

به صحت نخواهد بود.

اما ملاحظه دیگر مطرح شده در عنوان این مبحث که تا حدی مرتبط با بحث اخیر است، رعایت چارچوبهای تعیین شده در سطح ملی است. این بدان معناست که بحث آینده نگری که از مباحث اساسی در آمایش سرزمین محسوب می شود و زمینه های مختلفی را در بر می گیرد، ابتدا می بایست با استفاده از امکانات، منابع و نیروی انسانی متخصص در سطح ملی انجام شده و دستاوردهای آن برای تطبیق با شرایط استان‌ها و ساخت سناریوهای امکانپذیر در اختیار آنان قرار گیرد.

بدیهی است در شرایط کنونی ساختار سیاسی و اداری کشور و سطح تمرکز موجود در تصمیم گیری و اجرا،استان های کشور فاقد اختیارات لازم برای طرح و نتیجه گیری در مباحث آینده نگری در حیطه استان خود به صورت مستقل می باشند، بویژه آن که در بسیاری از مباحث آینده نگری موضوعاتی از قبیل سیاست خارجی، امنیت ملی و سیاستهای کلی رشد و توسعه اقتصادی تأثیر گذارند که بحث در مورد آنها در حیطه تصمیم گیریهای ملی است.

لذا با توجه به این که تا کنون مطالعه یا بررسی خاصی در زمینه های راهبردی ملی مثل آینده نگری رشد بهره وری، اشتغال، فناوری، محیط زیست منابع و مصارف انرژی، تولید و مصرف آب و..... انجام نشده و یا در اختیار استان‌ها قرار نگرفته است، ساخت و ترسیم سناریو در زمینه های مختلف و انتخاب سناریو های همساز برای جهت گیری توسعه آینده استان با شرایط مورد نظر امکانپذیر نیست. لیکن برای دریافت خطوط کلی از جهت گیریهای توسعه و انتخاب بین تقابل های احتمالی در برخی از زمینه ها، می توان از معدود جهت گیریهای کلان ملی که در اختیار است، استفاده نمود. یکی از این جهت گیریهای کلان، اصول آمایش سرزمین است. این اصول در فرایند تهیه برنامه سوم توسعه کشور تدوین و در ردیف رهنمودهای کلی برنامه به عنوان چارچوب برنامه های توسعه کشور به تصویب دولت و تأیید مقام معظم رهبری رسید و در سیاستهای کلی برنامه چهارم نیز درج شد.

بر این اساس، رعایت ملاحظات درج شده در اصول آمایش سرزمین که برای تمام برنامه ریزیهای آمایشی، چه در سطح ملی و چه در سطح استانی، الزامی است، می تواند قبل از تعیین اهداف، راهبردها و سیاستهای توسعه استان تاحدی جهت گیریهای کلی توسعه را از

بین انتخابهای احتمالی مشخص نماید. لازم به ذکر است که با توجه به تبیین راهبردهای اساسی مربوط به هر یک از اصول در بخشهای اولیه این گزارش، در اینجا از تکرار آنها خودداری شده و صرفاً به جهت گیری مربوطه در مورد استان پرداخته می شود.

اولین اصل در اصول آمایش سرزمین، رعایت ملاحظات دفاعی- امنیتی است. همانگونه که مشخص است این اصل در دو زمینه دفاعی و امنیتی قابل تفکیک است. در زمینه دفاعی، استان قزوین با توجه به اینکه استان مرزی نیست، به عنوان خط مقدم دفاع در تحدیدات زمینی به حساب نمی آید. لیکن با توجه به قرار گیری در حوزه بلافصل مرکز کشور و عبور اصلی ترین مسیرهای زمینی از غرب کشور به سمت پایتخت، نقش حساسی را در زمینه دفاعی و دفع تحدیدات زمینی از سوی غرب به عهده خواهد داشت. بنابر این فعالیتهای مرتبط با توسعه تجهیزات، استحکامات و پادگانهای دفاعی یکی از زمینه های فعالیتی در آینده نگری فعالیتهای استان خواهد بود.

زمینه دوم در این اصل بحث امنیت است. این زمینه خود نیز به دو گروه کلی امنیت فیزیکی و امنیت سیاسی، اجتماعی و قضایی قابل تفکیک است. در گروه اول که بهتر است تحت عنوان ملاحظات ایمنی مطرح شود، با توجه به زلزله خیز بودن استان و سابقه وقوع زلزله های مخرب در نواحی جنوبی استان، استفاده از فناوریهای جدید در مقاوم سازی مراکز زیست و فعالیت و رعایت ملاحظات پدافند غیر عامل در توسعه فعالیتهای جدید استان، از ملاحظاتی است که ویژگی استان در آینده به حساب خواهد آمد.

در گروه دوم که شامل برقراری امنیت سیاسی، اجتماعی و قضایی است، با توجه به اینکه این استان از نظر ویژگیهای قومی و فرهنگی و شرایط اجتماعی و سیاسی جامعه، همواره شرایط عادی و آرامی را داشته است، به نظر می رسد این مورد همانند سایر مناطق کشور بوده و شرایط خاصی بر استان حکمفرما نمی باشد.

اصل دوم از اصول آمایش، اصل کارآیی و بازدهی اقتصادی است.استان قزوین یکی از مناطق اصلی تولیدات صنعتی و کشاورزی کشور است. نقش و سهم این استان در تولید نا خالص ملی بسیار بیش از سهم وسعت و جمعیت آن است. بنابر این استان قزوین یکی از نواحی پر اهمیت و ویژه در کارآیی و بازدهی اقتصادی ملی است.

با توجه به موقعیت جغرافیایی استان، به ویژه نزدیکی به بازار مصرف تهران و توانهای

طبیعی ، انسانی و محیطی، توسعه فعالیتهای اقتصادی در استان تا حد زیادی با رعایت ملاحظات فوق به وقوع پیوسته و نقش استان به عنوان یکی از مناطق پر ارزش اقتصادی کشور، حفظ شده و ارتقاء خواهد یافت. در این رابطه و در راستای افزایش کارایی و بازدهی اقتصادی، استفاده از فناوریهای روز، ارتقای بهره وری و افزایش سرمایه گذاریهای جدید در واحدهای تولیدی و خدماتی موجود و جدید مورد توجه خواهد بود.

اصل وحدت و یکپارچگی سرزمین، سومین اصل از اصول آمایش سرزمین است. استان قزوین، جعبه تقسیم ارتباطات مرکز کشور با مناطق شمالی، شمال غربی و غرب کشور است. علاوه بر آن شبکه های گسترده زیربنایی با عملکرد ملی و بسترهای طبیعی استان شرایطی را فراهم آورده است که این استان در پیوند بین مناطق شرق و غرب و ایجاد یکپارچگی فضایی در سرزمین نقش مهمی را ایفا نماید.

باتوجه به لزوم تحقق این اصل، توزیع جمعیت و فعالیتها و استقرار شبکه های زیربنایی در استان باید به گونه ای باشد که به تقویت این نقش در گستره ملی بینجامد. بنابر این تقویت ارتباطات فرهنگی با سایر جوامع که می تواند از طریق توسعه فعالیتهای گردشگری رخ دهد و توسعه شبکه های ترانزیتی که به تقویت پیوندهای بین مناطق خواهد انجامید و توسعه فعالیتهای صنعتی و کشاورزی که هم به لحاظ سرمایه و هم نیروی انسانی و هم بازار مصرف در ارتباط با کلانشهر تهران توسعه خواهند یافت، نقش استان را در تقویت پیوندهای بین منطقه ای افزایش خواهد داد و می بایست در آینده نگری جمعیت و فعالیت در استان مورد توجه قرار گیرد.

چهارمین اصل از اصول آمایش سرزمین، اصل گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای است. در صورتی که استان قزوین به عنوان یک مجموعه واحد در نظر گرفته شده و جایگاه آن در عرصه ملی و منطقه ای و از دیدگاه برقراری تعادلهای منطقه ای مورد ارزیابی قرار گیرد، مشخص می شود که این استان در مجموع دارای جایگاه متعادلی در سطح ملی است، چرا که بنا بر سه ملاحظه ذکر شده فوق، استان از نظر سطح توسعه یافتگی از وضعیت نسبتاً متعادلی برخوردار است و نیازی به تشدید روند توسعه آن از طریق تزریق منابع ملی و توسعه القایی نبوده ضمن این که مهار رشد فعالیتها و کنترل توسعه در آن نیز ضروری نمی باشد.

عدم تعادلهای فضایی در درون استان نیز به حدی نیست که کل فرایند توسعه را تحت تأثیر قرار دهد، لیکن با توجه به تراکم جمعیت و فعالیتها در قسمت میانی استان و کمتر توسعه یافتگی نواحی جنوبی و غربی استان، لازم است تعادل بخشی بین این مناطق در آینده مورد بررسی قرار گیرد.

اصل حفاظت از محیط زیست و ارتقاء توان های طبیعی به عنوان اصل بعدی از اصول آمایش سرزمین مطرح است.

در این رابطه ارزیابی توان زیست بومها در بارگذاری جمعیت و فعالیت از یکسو و انتخاب نوع فعالیتهای متناسب با این توانها از سوی دیگر باید مورد توجه قرار گیرد. انتخاب نوع فناوری و میزان آلودگی زایی فعالیتها بویژه در مناطق شمالی، پیرامون مرکز استان و محور اصلی ترانزیتی استان می بایست به طور خاص مورد توجه قرار گیرد.

از دیگر اصول آمایش سرزمین حفظ هویت اسلامی، ایرانی و حراست از میراث فرهنگی است.

ویژگیهای قومی و فرهنگی استان قزوین، همانگونه که قبلاً نیز مورد اشاره قرار گرفت، در ارتباط تنگاتنگی با ویژگیهای فرهنگی اغلب مناطق مرکزی کشور قرار داشته و این استان قادر خواهد بود همپای سایر مناطق کشور در ارتقای مؤلفه های اصلی تشکیل دهنده ساختار هویت ملی تأثیر گذار باشد. هر چند که به نظر می رسد، میراث فرهنگی و ویژگیهای قومی و تاریخی این استان، در مقایسه با سایر جوامع، چندان شناخته شده نباشد.

حفظ، ارتقاء و شناساندن میراث فرهنگی ارزشمند استان و توسعه فعالیتهای گردشگری آن به همراه افزایش تولید صنایع دستی و کالاهای فرهنگی استان و تقویت ارتباطات فرهنگی با سایر مناطق کشور از طریق برگزاری جشنواره ها و همایشها از ملاحظات اصلی در آینده نگری توسعه استان می باشند.

اصل بعدی تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور است. استان قزوین با توجه به قرار گیری در مسیرهای ترانزیتی کشور در حال حاضر نیز نقش عمده ای در برقراری پیوندهای درونی و بیرونی اقتصاد کشور دارد. وجود واحدهای متعدد و بزرگ تولیدی در استان نیز چه در مراحل قبل از تولید و تأمین مواداولیه و چه در مراحل پس از تولیدو ارایه محصول به بازار مصرف، تقویت کننده این نقش هستند. تقویت محورهای ارتباطی

استان چه برای عبور کالاهای ترانزیتی وچه در رابطه با تولیدات استان در جهت تسهیل ارتباطات درونی و بیرونی اقتصاد موثر خواهد بود.

همچنین موقعیت ارتباطی استان و عبور شبکه های ترانزیتی امکان بالقوه ای برای ایجاد مناطق ویژه اقتصادی در استان است. این امکان نیز در مراحل بعدی مطالعات باید مورد توجه قرار گیرد.

اصل رفع محرومیتها مخصوصاً در مناطق روستایی کشور، آخرین اصل از اصول آمایش است. رعایت ملاحظات فوق در استان قزوین لزوم توجه به توسعه نواحی روستایی شمال و جنوب استان را مشخص می سازد. بدیهی است این امر به معنی عدم توجه به توسعه نواحی روستایی نواحی مرکزی نیست، لیکن از آنجا که این ناحیه به لحاظ بنیانهای تولیدی و برخورداری از شبکه های زیربنایی وضعیت بهتری دارند، خود به خود در فرایند توسعه استان قرار داشته و قادر خواهند بود سهم خود از مواهب توسعه را کسب نمایند.

۶-۴- چشم انداز توسعه استان

با توجه به شناخت استان و تحلیل ساختار فضایی آن، نقش و جایگاه ملی و منطقه ای و آینده نگری انجام شده چشم انداز کلان توسعه استان به شکل زیر تبیین می شود.

استان قزوین در افق آمایش (سال ۱۴۰۴)، استانی است توسعه یافته و نمونه، با فرهنگ اسلامی-ایرانی، پیشرو در خدمات برتر ملی، توسعه علمی و صنعتی، کشاورزی پیشرفته، گردشگری جذاب و شرایطی که ضمن استفاده از سرمایه های ملی و بومی و بهره مندی از فرصت های فراملی (کریدور ترانزیتی جنوب-شمال)، ازمحیط زیستی پایدار و بالنده برخوردار بوده و دوگانگی های اجتماعی-اقتصادی ناشی از مراحل نخستین توسعه اش را به یکپارچگی و همبستگی بیشتر بدل نموده است. استانی که برای تمام ساکنان آن، چه در آبادی های کوچک و پراکنده و چه در شهرهای بزرگ و متراکم، کیفیت مطلوب زندگی، کرامت انسانی و سربلندی فراهم نموده است.

فصل هفتم

اهداف و راهبردهای آمایش استان

۷-۱-اهداف

نخستین گام در بحث پیش بینی و آینده نگری در چارچوب برنامه های توسعه، تعیین هدف یا اهداف توسعه است. بدیهی است در یک برنامه ریزی آمایشی برای یک استان خاص، که توسعه در چارچوب یک طرح آمایشی محقق می شود، اهداف توسعه به اهداف آمایش استان تعبیر می شود.

ذکر این نکته ضروری است که در کشورهایی مثل کشور ما که علیرغم تلاش برای اجرای سیاستهای عدم تمرکز در سالهای اخیر، همچنان دولت ملی مسئولیت توسعه کشور را به عهده داشته و در این رابطه پاسخگوی دستگاههای نظارتی است، تدوین اهداف و سیاستهای کلان به صورت متمرکز صورت پذیرفته و تقسیمات کشوری پایین تر از سطح ملی مثل استان‌ها به مثابه اجزا تشکیل دهنده کل کشور می بایست بیشترین تلاش خود را در جهت محقق نمودن اهداف توسعه ملی مصروف نمایند. بدیهی است در این فرایند وظایف و مأموریتهای هر استان می بایست در انطباق با موقعیت و ویژگیهای هر استان تعیین شده و بتواند علاوه بر تعیین جایگاه شایسته استان در توسعه ملی، موجبات توسعه همه جانبه استان و ارتقای کیفیت زندگی ساکنان آن را نیز فراهم نمایند. بنابراین در تدوین اهداف توسعه و آمایش استان، راهبردها و جهت گیریهای ملی نقش تعیین کننده تری داشته و هرچه از اهداف کلان به سمت برنامه های عملیاتی حرکت نماییم، نقش توانها و ویژگیهای استان پر رنگ تر خواهد شد.

با ذکر این مقدمه لازم است قبل از تعیین اهداف آمایش استان به تعریف، ویژگیها و هدفی که مطالعات حاضر به دنبال آن است پرداخته شود. برنامه آمایش استان در مقدمه شرح خدمات تدوین شده توسط مرکز ملی آمایش سرزمین اینگونه تعریف شده است :

« برنامه آمایش استان سندی است که برای تحقق توسعه پایدار فضایی، مجموعه اهداف، راهبردها، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی بخش‌های دولتی و غیردولتی (عمومی، خصوصی و تعاونی) استان را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و کالبدی در بر می‌گیرد. این برنامه در چارچوب چشم‌انداز، اهداف توسعه ملی و جهت‌گیری‌های آمایش سرزمین و در تعامل با سطوح استانی، ملی و جهانی؛ با رویکردی توسعه‌گرا، مشارکت‌جو و انعطاف‌پذیر تهیه می‌شود.»

همچنین هدف تهیه برنامه آمایش استان در مقدمه مزبور اینگونه بیان شده است:
« هدف از تهیه برنامه آمایش استان دستیابی به سندی است که سازمان فضایی منسجم، اثربخش، مبتنی بر احصاء و بکارگیری روش‌های اجرایی را برای دستیابی به توسعه پایدار در چارچوب توسعه ملی مبتنی بر اصول مصوب آمایش سرزمین ارایه نماید.

از مطالب فوق اینگونه برداشت می شود که دستیابی به سازمان فضایی منسجم برای تحقق توسعه پایدار فضایی ، هدف اصلی عملیاتی شدن نتایج این مطالعات است. از سوی دیگر براساس موارد فوق، توسعه پایدار فضایی استان در تعامل و همسویی دو گروه از یافته ها تعیین و تبیین می شوند. گروه اول اهداف توسعه ملی و جهت گیریهای کلان آمایش سرزمین هستند که توسط مراجع ملی و با رعایت اصول و مبانی آمایش سرزمین تدوین شده اند و وظایف و مأموریتهای استان در راستای توسعه کل کشور را مشخص کرده اند و گروه دوم اهدافی هستند که با توجه به ویژگیها، نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای متوجه استان در بخشهای مختلف اقتصادی- اجتماعی و سازمان فضایی موجود استان که در سایر اسناد تدوین شده در رابطه با توسعه استان و همچنین فصول قبلی این مطالعات به آنها پرداخته شده است، تعیین می شوند.
بنابراین می توان هدف کلی آمایش استان را اینگونه تعریف نمود:
« هدف آمایش استان دستیابی به سازمان فضایی متعادل و منسجمی در استان است که بتواند ضمن بهره گیری از توانهای محیطی، اجتماعی و اقتصادی استان با ملاحظات توسعه پایدار، شرایط تحقق اهداف توسعه ملی که در قالب نقش و مأموریتهای ملی استان تعیین می شوند را با توسعه جنبه های گوناگون اقتصادی - اجتماعی و کیفیت زیست در استان فراهم نماید.

۷-۱-۱- اهداف تفصیلی آمایش استان

همانگونه که اشاره شد اهداف تفصیلی آمایش استان را می توان در دو گروه اهداف ملی و اهداف استانی طبقه بندی نمود. لازم به توضیح است که در شرح خدمات مطالعات، تقسیم بندی اهداف به گونه دیگری مطرح شده و اهداف بین استانی و اهداف فراملی به صورت زیر عنوان اهداف استانی آورده شده‌اند. در هر صورت در اینجا سعی می شود جهت رعایت هماهنگی و

بدون انحراف از محتوای اصلی بحث ، حداکثر انطباق با شرح خدمات به عمل آید.
در شرایط کنونی مرجع اصلی برای تعیین اهداف ملی آمایش استان ، سند مصوب «ضوابط ملی آمایش سرزمین» است. این سند که به عنوان نتیجه گیری‌های کلان و ملی مطالعات آمایش سرزمین در سال ۱۳۸۳ تدوین و به تصویب هیئت وزیران وقت رسید، شامل راهبردهایی است که از دیدگاه آمایش ملی برای تحقق توسعه، لازم وضروری است. همانگونه که از عنوان این سند بر می آید، راهبردهای مطرح شده در آن از دیدگاه ملی بیان شده اند؛ لیکن هر منطقه و استان کشور برای تعیین اهداف و راهبردهای آمایش خود می تواند راهبردهایی که به لحاظ موضوع یا محدوده جغرافیایی ارتباط معنی داری با ویژگیها و موقعیت آن استان دارند را با حساسیت بیشتری مورد بررسی قرار داده، اهداف تفصیلی و راهبردهای آمایشی مرتبط با آن را استخراج نماید.
سند دیگری که می تواند در تعیین و تبیین اهداف ملی و استانی آمایش استان ایفای نقش نماید، نظریه پایه توسعه و آمایش استان است. این سند که برای کلیه استان های کشور توسط مرکز ملی آمایش سرزمین تدوین و در رفت و برگشت‌های کارشناسی با مراجع استانی نهایی شده است - هرچند تا کنون به تصویب مرجع قانونی ذیربط نرسیده است- تا حد زیادی متضمن دو رویکرد مورد نظر می باشد. زیرا از طرفی توسط یک مرجع ملی و با فرض اعمال یک تقسیم کار منطقه ای و تعیین وظایف و مأموریتهای استان ها در راستای تحقق اهداف توسعه ملی تهیه شده و از سوی دیگر ضمن برخورداری از برداشتهای کلی و اولیه از ویژگیها و توان استان‌ها، توانسته است در مراحل تکاملی خویش دیدگاههای استانی توسعه را- تا جایی که در تقابل با اهداف توسعه ملی نباشد- در خود جای دهد.
همچنین اسناد دیگری مثل سند ملی توسعه استان و برنامه راهبردی توسعه استان قزوین که اخیراً توسط معاونت برنامه ریزی استانداری قزوین تهیه شده است، در این فرایند مورد استفاده قرار خواهند گرفت.

۷-۱-۱-۱- اهداف ملی

همانگونه که اشاره شد سند ضوابط ملی آمایش سرزمین به عنوان یک مرجع ملی در این بخش مورد استفاده و استناد قرار می گیرد. این سند شامل ۱۵ ماده است که ماده ۱ آن راهبردهای ملی آمایش سرزمین را در قالب ۳۳ بند بیان داشته و مواد ۲ الی ۱۵ آن چگونگی

اجرایی شدن این راهبردها را در قالب وظایف دستگاههای ملی و استانی تعیین نموده است. در مقدمه این سند تأکید شده که ضوابط ملی آمایش سرزمین در راستای تبیین فضایی سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و ترسیم الزامات تحقق آن در توسعه بلندمدت کشور و مبتنی بر اصول مصوب آمایش سرزمین تدوین شده است.

در ادامه بحث و برای تعیین اهداف ملی آمایش استان به بررسی محتوایی راهبردهای ملی مندرج در این سند و تمرکز بر راهبردهایی که به لحاظ موضوع و یا محدوده جغرافیایی شمول آن می تواند بر توسعه و آمایش استان تأثیر گذار باشد، پرداخته می شود.

نخستین راهبرد بیان شده در این سند، به کاهش تمرکز و تراکم مناطقی از جمله تهران اشاره دارد. در سند مزبور این راهبرد اینگونه بیان شده است:

«کاهش تمرکز و تراکم جمعیت و فعالیت در مناطق پرتراکم کشور، به ویژه تهران و اصفهان و مهار روند رو به رشد جمعیت و فعالیت‌ها در این مناطق؛ از طریق دگرگونی ساختار فعالیت‌های صنعتی و خدماتی آنها در راستای افزایش سهم فعالیت‌های دانش پایه و زمینه‌سازی برای هدایت سرمایه‌گذاری‌های متمایل به این مناطق، به دیگر استان‌های کشور.»

استان قزوین باتوجه به موقعیت جغرافیایی آن در همجواری با تهران و در بر گرفتن یکی از محورهای اصلی ملی منتهی به تهران، می تواند نقش مهمی در تحقق این راهبرد ملی ایفا نماید. به عبارت دیگر استان قزوین با استفاده از موقعیت ویژه خویش در دو زمینه در تحقق این راهبرد ملی نقش آفرینی خواهد داشت.

زمینه اول پذیرش برخی از فعالیت‌هایی است که در راستای دگرگونی ساختار فعالیت‌های صنعتی و خدماتی تهران می بایست به سایر مناطق کشور انتقال یابند و به دلیل وابستگی‌هایی که همچنان وجود خواهند داشت، ترجیح می دهند حداقل در مراحل اولیه انتقال مناطقی را در نزدیکی تهران جستجو نمایند؛ و زمینه دوم پذیرش آن گروه از فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاریهای جدید متمایل به سوی منطقه تهران است که هنوز بلوغ و تکامل لازم به عنوان یک فعالیت دانش پایه را نیافته و می‌توانند این مراحل تکاملی را در منطقه‌ای همجوار تهران مثل استان قزوین طی نمایند.

بنا براین می توان یکی از اهداف تفصیلی آمایش استان قزوین را که در راستای تحقق این

راهبـرد کلان و ملـی اسـت بـه صـورت زیـر بیـان نمـود:

«شـرایط اقتصـادی، اجتماعـی و فضایـی مناسـبی کـه بتوانـد ضمـن پذیـرش برخـی از فعالیتهـای تهـران (در راسـتای تراکـم زدایـی از ایـن منطقـه)، زمینـه مناسـبی بـرای جـذب سـرمایه گذاریهـای جدیـد متمایـل بـه ایـن منطقـه (تهـران) و رشـد و تکامـل فعالیتهـای ناشـی از آنهـا تـا رسـیدن بـه یـک فعالیـت دانـش پایـه را فراهـم نمایـد.»

راهبـرد بعـدی ایـن سـند کـه مـی توانـد در تعییـن اهـداف آمایـش اسـتان قزویـن راهگشـا باشـد، مربـوط بـه توسـعه علـوم ، پژوهـش و فنـاوری اسـت. متـن ایـن راهبـرد بـه صـورت زیـر اسـت:

«توسـعه علـوم، آمـوزش، پژوهـش و فـن‌آوری و گسـترش و تجهیـز مراکـز آموزشـی، پژوهشـی، شـهرک‌ها و پارک‌هـای علمـی ـ فـن‌آوری کشـور(با تأکیـد بـر توسـعه فن‌آوری‌هـای نویـن، نظیـر: فـن‌آوری اطلاعـات و ارتباطـات، بیوتکنولـوژی، نانوتکنولـوژی و ...) متناسـب بـا نیازهـای ملـی و منطقـه‌ای و بـا تکیـه بـر قابلیت‌هـا و اسـتعدادهای بومـی هـر منطقـه در راسـتای کاهـش سـهم منابـع طبیعـی و افزایـش سـهم در تولیـدات ملـی.»

اسـتان قزویـن بـا توجـه بـه برخـورداری از دو ویژگـی مهـم یکـی ازاسـتان هـای کشـور اسـت کـه مـی توانـد در تحقـق راهبـرد فـوق نقـش آفرینـی نمـوده و فراینـد توسـعه ملـی را تسـهیل نمایـد. ویژگـی نخسـت کـه در هـدف قبلـی نیـز بـه آن اشـاره شـد، همجـواری بـا تهـران و آسـان بـودن ارتبـاط بـا ایـن کلانشـهر اصلـی کشـور اسـت. توسـعه مراکـز پژوهشـی، پارکهـای علـم و فنـاوری و مراکـز رشـدی کـه ضرورتـاً مـی بایسـت در فاصلـه کوتاهـی از تهـران مسـتقر شـوند، مـی تواننـد جایـگاه مناسـبی را در ایـن اسـتان جسـتجو نماینـد. ویژگـی دوم برخـورداری اسـتان از دانشـگاهها و مراکـز آمـوزش عالـی معتبـر ، دانشـگاه بیـن المللـی امـام خمینـی و همچنیـن مراکـز تحقیقاتـی و پژوهشـی معتبـر اسـت کـه در ارتبـاط بـا صنایـع پیشـرفته و نویـن ایـن اسـتان شـکل گرفتـه و توسـعه یافتـه انـد.

بـه همیـن دلیـل توسـعه پارکهـای علـم و فنـاوری و بویـژه مراکـز رشـد در ایـن اسـتان مـی توانـد عـلاوه بـر کمـک بـه تحقـق راهبـرد فـوق، تحقـق قسـمت دوم هـدف اول اشـاره شـده یعنـی پذیـرش سـرمایه گذاریهـای جدیـدی کـه بدنبـال اسـتقرار فعالیتهـای دانـش پایـه هسـتند را تسـهیل نمایـد.

بنا براین هدف بعدی آمایش استان قزوین ناشی از ضوابط ملی آمایش سرزمین را می توان به صورت زیر ترسیم نمود:

« شبکه ای قوی و به هم پیوسته از مراکز آموزش عالی، مراکزپژوهشی، پارکهای علم و فناوری و مراکز رشد که بتوانند ضمن برقراری ارتباط لازم بین فعالیتهای پیشرفته صنعتی و خدماتی استان با دستاوردهای جدید علمی و فناوری روز دنیا، نقش خود را به عنوان بستر مناسبی برای گذراندن مرحله رشد و رسیدن به بلوغ علمی برای فعالیتهای دانش پایه متمایل به سوی مرکز کشور ایفا نمایند.

راهبرد بعدی مندرج در این سند که می تواند در تعیین اهداف آمایش استان قزوین راهگشا باشد، لزوم توسعه کریدور های حمل و نقل بین المللی از یکسو و تمرکز زدایی ارتباطی از تهران از سوی دیگر است. این راهبرد در ضوابط ملی آمایش سرزمین اینگونه مطرح شده است :

توسعه و تجهیز گزیده‌ای از محورهای اصلی ارتباطی در کریدورهای حمل ونقل بین‌المللی شمالی ـ جنوبی و شرقی ـ غربی کشور به عنوان محورهای اولویت‌دار در توسعه، برای استفاده مناسب از موقعیت ممتاز ارتباطی کشور، با تاکید بر تمرکز زدایی ارتباطی از تهران و استفاده از مسیرهای جایگزین.

استان قزوین برای تحقق راهبرد فوق می تواند در دو زمینه نقش آفرینی نماید. نخست اینکه با توجه به ویژگی چهارراهی این استان و قرار گیری محل تقاطع کریدور های بین المللی حمل و نقل در آن که مرکز کشور را از یکسو به ترکیه و از طریق این کشور به اقصی نقاط اروپا و از سوی دیگر به سواحل شمالی کشور ودر ادامه از طریق دریا و خشکی به کشورهای آسیای مرکزی، قفقاز و روسیه و از سویی به مرزهای غربی کشور متصل می نماید، می تواند با توسعه بسترهای لازم برای ارتقاء عملکرد شبکه های جاده ای و ریلی استان در تحقق راهبرد فوق سهم تعیین کننده ای در توسعه ملی داشته باشد.

دوم اینکه با توجه به تأکید بر تمرکز زدایی ارتباطی از تهران و موقعیت استان قزوین در همجواری با تهران این استان و بویژه شهر قزوین نقش ویژه ای در این راستا خواهد داشت. لازم به ذکر است که در راهبردهای بخش حمل و نقل از دیدگاه آمایش سرزمین که توسط

مرکز ملی آمایش سرزمین تدوین شده است این موضوع به صراحت به این شکل بیان شده است: **«کاهش تمرکز و برداشتن گره‌گاه شبکه‌های عبوری از تهران و انتقال آن به استان‌های همجوار (در شرق به گرمسار، در غرب به قزوین و در جنوب به قم).»**

بنابراین هدف دیگری که می توان در راستای تحقق راهبردهای آمایش ملی برای این استان ترسیم نمود به صورت زیر خواهد بود:

نقش آفرینی مؤثر در زمینه توسعه ترانزیت و حمل و نقل بین المللی کشور با توجه به موقعیت استان و عبور کریدورهای حمل و نقل بین المللی و همچنین تمرکز زدایی و کاهش بار تهران در زمینه حمل ونقل

راهبرد بعدی مطرح شده در ضوابط ملی آمایش سرزمین در راستای برقراری تعادل کلی در دو نیمه کمتر توسعه یافته شرقی - جنوبی و نیمه نسبتاً توسعه یافته غربی-شمالی کشور است. راهبردهای مطرح شده در قسمت اخیر با توجه به قرار گیری استان قزوین در این بخش از کشور می تواند ماموریتها و وظایف استان در راستای برقراری تعادل کلی در سرزمین را مشخص نماید. این راهبرد کلان و جهت گیریهای آن در نیمه غربی- شمالی کشور اینگونه بیان شده است:

«تعادل بخشی به توزیع جمعیت و فعالیت متناسب با منابع، توان محیطی و ظرفیت تحمل زیست بوم‌ها، با تاکید بر ابعاد اجتماعی وظایف توسعه‌ای دولت در مناطق غربی و شمالی و تمرکز بر ایجاد ظرفیت‌های فیزیکی و اجتماعی مورد نیاز توسعه در مناطق شرقی، جنوبی و مناطق کم‌جمعیت مرکزی کشور.

این راهبردها در مناطق غربی و شمالی کشور اینگونه مطرح شده اند :

- استفاده بهینه از ظرفیت‌های زیربنایی موجود در مناطقی که از این جهت توسعه یافته‌اند، با نیت صرفه‌جویی در میزان و تسریع در بازدهی سرمایه‌گذاری‌ها و اولویت به‌کارگیری امکانات بخش خصوصی دراین مناطق.

- رفع تنگناهای شبکه‌های زیربنایی مناطق مستعد، متناسب با قابلیت‌های تولیدی و خدماتی این مناطق.

- بهره‌برداری از شبکهٔ نسبتاً توسعه یافته مراکز زیست و فعالیت در این

مناطق با اعمال تقسیم کار تخصصی بین آنها، با تاکید بر توسعهٔ فعالیت‌های: کشاورزی، صنعتی، گردشگری و بازرگانی.»

هدف کلی جهت گیریهای فوق استفاده از ظرفیتهای زیربنایی و مراکز زیست نسبتاً توسعه یافته این مناطق با تأکید بر تجهیز و سازماندهی بخش های غیر دولتی برای ارتقای ظرفیتهای تولیدی و خدماتی کشور می باشد.

استان قزوین با توجه به قرارگرفتن در نیمه غربی - شمالی و همجواری با مرکز کشور در یک تقسیم بندی کلی ، جزء مناطق نسبتاً توسعه یافته کشور به حساب می آید. بنابراین براساس راهبردهای فوق می بایست ضمن استفاده مناسب ازشبکه های زیربنایی آماده و مراکز زیست مستعد استان ، کوشش لازم برای رفع نقاط ضعف و تنگناهای این شبکه ها و مراکز به عمل آید.

با توجه به اینکه موارد مربوط به مراکز زیست و فعالیت در بخش سازماندهی فضایی بحث خواهد شد، هدف آمایشی که با استناد به جهت گیری فوق می توان برای استان ترسیم نمود به شرح زیر بیان می شود:

«شبکه های زیربنایی مدرن و توسعه یافته به نحوی که انگیزه های لازم برای جذب سرمایه گذاری های بخشهای غیر دولتی و توسعه بخشهای تولیدی و خدماتی را فراهم نماید.»

راهبرد دیگری که برای تعیین اهداف آمایش استان مورد بحث قرار می گیرد در خصوص ساماندهی و هدایت مهاجرتهاست. این راهبرد ملی سازماندهی مهاجرتها را با دو رویکرد به شرح زیر مطرح می نماید :

ساماندهی و هدایت هدفمند جریان مهاجرت‌ها از طریق:

الف ـ ایجاد زمینه‌های اشتغال، فعالیت و سرمایه‌گذاری و جذب و نگهداشت نیروهای کارآفرین در مناطق مهاجرفرست دارای قابلیت.

ب ـ ساماندهی مراکز جدید اشتغال و اسکان مهاجرین در مناطق دارای توان پذیرش جمعیت متناسب با سرمایه‌گذاری‌های جدید تولیدی و خدماتی.

همانگونه که ملاحظه می شود رویکرد نخست مربوط به مناطق مهاجر فرست و رویکرد دوم مربوط به مناطق مهاجر پذیر کشور است. استان قزوین با استناد به مطالعات بخش

جمعیت در دو دهه گذشته همواره مهاجر پذیر بوده است. در خصوص وضعیت مهاجرت‌ها در استان قزوین می بایست دو نکته را مد نظر قرار داد . نخست آنکه این استان با توجه با قابلیت های فراوان چه به لحاظ موقعیت جغرافیایی و همجواری آن با استان تهران و چه به لحاظ برخورداری از توانهای تولیدی و خدماتی مقصد بسیاری از جریان‌های مهاجرتی از استان های همجوار و سایر نقاط کشور به سوی این استان است و نکته دوم اینکه نزدیکی فاصله و جاذبه قوی مرکز کشور، ساکنان بومی استان و آن گروه از مهاجرینی که استان قزوین را به عنوان سکوی پرش مرحله اول مهاجرت خویش برگزیده اند، همواره به سوی خود می خواند.

فزونی تعداد مهاجرین وارد شده به استان در مقایسه با مهاجرین خارج شده از آن طی دو دهه گذشته، نشان از برتری جریان نخست نسبت به جریان دوم داشته و این استان در صورت سازماندهی شرایط مطلوب می تواند مقصد مطمئن و دائمی برای جریانهای مهاجرتی از اقصی نقاط کشور و حتی مهاجرتهای معکوس از مبدأ تهران باشد.

بنا بر این یکی دیگر از اهدافی را که می توان در چارچوب وظایف و مأموریتهای ملی برای این استان تعیین نمود به شرح زیر خواهد بود:

«فرصتهای شغلی متنوع، شرایط آماده و آسان برای اسکان و زندگی در مراکز زیست و فعالیت برای پذیرش و اسکان مطمئن و دائمی مهاجرین وارده به استان»

برخی دیگر از راهبردهای مطرح شده در سند ضوابط ملی آمایش سرزمین نیز به لحاظ حیطه های موضوعی و یا جغرافیایی مطرح شده در آنها می توانند به عنوان راهنمای عمل برای تعیین اهداف آمایش استان مورد استفاده قرار گیرند، لیکن به این دلیل که راهبردهای مزبور در تنظیم نظریه پایه توسعه استان مورد استناد و استفاده قرار گرفته اند، تأثیر خود را در تعیین اهداف استانی و همچنین راهبردهای آمایش استان خواهند داشت. برخی از راهبردهای مورد نظر به شرح زیر هستند:

تحول ساختار بخش کشاورزی در راستای دستیابی به کشاورزی پایدار، مدرن و رقابتی و توسعه بخش‌های صنعت و خدمات؛ به گونه‌ای که علاوه بر جذب سرریز شاغلین کشاورزی و پشتیبانی از این بخش، فرصت‌های جدید شغلی مورد نیاز کشور را نیز تامین نمایند.

استفادهٔ پایدار از قابلیت‌های طبیعی و امکانات آب و خاک برای توسعهٔ فعالیت‌های کشاورزی و صنایع وابسته و تبدیلی مرتبط با آن در نواحی مستعد کشاورزی، به ویژه در نواحی شمالی، غربی و جنوب غربی کشور، در راستای دستیابی به امنیت غذایی و توسعهٔ صادرات محصولات کشاورزی.

تاکید بر توسعه صنایع شیمیایی و پتروشیمی، صنایع معدنی (ذوب فلزات و کانی‌های غیر فلزی)، صنایع مرتبط با حمل و نقل و صنایع ICT به عنوان صنایع اولویت‌دار، با توجه به مزیت‌های نسبی کشور در این صنایع .

توسعه صنایع پشتیبان حمل‌ونقل، شامل: صنایع خودروسازی، واگن‌سازی،تجهیزات راه‌آهن و صنایع حمل‌ونقل هوایی در مراکز و نواحی مستعد (با تاکید بر کاهش سهم تهران در صنایع خودروسازی)، صنایع تولید و تعمیر و خدمات وسائط حمل‌ونقل دریایی در نوار ساحلی جنوب.

۷-۱-۱-۲- اهداف استانی

علاوه بر اهداف آمایشی برگرفته از اسناد مرتبط در سطح ملی که در ارتباط با وظایف و مأموریتهای ملی استان تعریف شده و تحقق این اهداف در واقع موجب ایفای نقش مناسب استان در عرصه توسعه ملی خواهد شد، مجموعه اهداف آمایشی دیگری که به اهداف استانی تعبیر می شوند، نیز قابل تعریف و تبیین می باشند.

برای تعیین این گروه از اهداف نیز مآخذ متفاوتی وجود دارد. مأخذ نخست ، همانگونه که در ابتدای این بحث به آن اشاره شد- نظریه پایه توسعه استان است که به تبیین و تشریح اهداف ملی در گستره استان پرداخته و با توجه به شناخت کلی از شرایط و ویژگیهای بخشهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و همچنین ساختار فضایی استان، اولویت ها و جهت گیریهای اصلی توسعه در سطح استان را تعیین می نماید. سند ملی توسعه استان و برنامه راهبردی توسعه (که اخیراً توسط معاونت برنامه ریزی استانداری قزوین تهیه شده) از دیگر مآخذی است که می توان در این بخش از آنها استفاده نمود. همچنین مطالعات حاضر که به صورت تفصیلی بخشهای مختلف اقتصادی، اجتماعی و ساختار فضایی استان را مورد مطالعه قرار داده و نقاط قوت و ضعف، فرصتها و تهدیدهای هر بخش را مشخص نموده است، نیز به عنوان یک مرجع مطالعاتی مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

هرچند اهداف منتج از همه مآخذ اشاره شده در نهایت در راستای توسعه همه جانبه استان خواهند بود، لیکن گروه اول بیشتر به دنبال ارتقاء جایگاه استان در سطح ملی بوده و سایر مآخذ بیشتر به توسعه ظرفیتهای اقتصادی- اجتماعی و ارتقاء کیفیت زیست در استان نظر دارد.

نظریه پایه توسعه استان، همانگونه که ذکر شد سندی است که حاصل وفاق کارشناسان سطح ملی و استانی بوده و مقرر است که به همراه نظریه پایه سایر استان های کشور در شورای آمایش سرزمین بررسی و تصویب شود. این اسناد به لحاظ ساختاری شامل یک پاراگراف حاوی اولویت های توسعه استان و بندهایی است که راهبرد های توسعه و آمایش استان در بخشهای مختلف را تعیین می کند. در اینجا باتوجه به زمینه بحث یعنی اهداف آمایش استان پاراگراف اول این سند مورد بررسی قرار می گیرد :

در راستای تحقق اهداف چشم انداز بلندمدت توسعه کشور، نظریهٔ پایه توسعه ملی و جهت‌گیری‌های آمایش‌سرزمین و با توجه به ویژگی‌های استان، مأموریت‌ها و وظایف اصلی استان به ترتیب بر پایه: «توسعه صنعت، کشاورزی، بازرگانی در راستای تراکم زدایی از تهران و استفاده حداکثر از قابلیت‌های گردشگری « استوار خواهد بود. تکیه بر اولویت‌های فوق مانع بهره‌گیری از سایر توانمندی ها و ظرفیت های استان نخواهدبود.

همانگونه که ملاحظه می شود با توجه به زمینه های بارز و ممتاز استان برای توسعه بخشهای اصلی صنعت، کشاورزی و بازرگانی، در این سند توسعه چند وجهی استان با ترکیبی از بخشهای فوق و ترتیب ذکر شده مورد توجه قرار گرفته است. بدیهی است ترتیب ذکر شده به معنای اولویت و یا رقابت بخشهای یاد شده در استفاده از منابع نبوده و این ترتیب صرفاً اهمیت بخشهای مزبور در استان را از دیدگاه ملی مشخص می نماید. نکته دیگر قابل توجه، قید یاد شده برای توسعه این سه بخش یعنی توسعه در راستای تراکم زدایی ازتهران است. استان قزوین که با توجه به موقعیت جغرافیایی و توانهای قابل ملاحظه خود می تواند نقش خاصی در تراکم زدایی از منطقه شهری تهران داشته باشد، همواره از این جهت مورد توجه بوده و توسعه بخشهای اصلی استان در این سند نیز از این دیدگاه مطرح شده است. بنا براین و با استناد به بخش اول جهت گیری فوق می توان

اهداف بخشی توسعه در استان را به صورت زیر ترسیم نمود:

بخش صنعت توسعه یافته و ارتقای جایگاه صنعتی استان در کشور به شکلی که این بخش قادر به جذب برخی از سرمایه گذاری های متمایل به سوی تهران و همچنین فعالیتهای صنعتی که در راستای تراکم زدایی از تهران به سایر مناطق کشور انتقال می یابد، باشد.

کشاورزی پایدار، مدرن و رقابتی با استفاده بهینه از قابلیتهای کشاورزی استان می‌باشد به گونه ای که این بخش بتواند ضمن تأمین بخش اصلی نیازهای غذایی استان ، بخشی از نیازهای استان تهران و سایر نقاط کشور در زمینه تولیدات کشاورزی (بویژه در زیر بخشهای دام و طیور) را تأمین نماید.

بازرگانی توسعه یافته متناسب با تولیدات کشاورزی و صنعتی استان از یکسو و موقعیت ترانزیتی استان از سوی دیگر در راستای تراکم زدایی فعالیتهای بازرگانی و ارتباطی از تهران

در نظریه پایه توسعه استان، اولویت بعدی ذکر شده پس از سه بخش اصلی ، تأکید بر توسعه بخش گردشگری است. هدفی که در ارتباط با توسعه این بخش مد نظر قرار داشته است نسبت به اهداف قبلی ، رنگ و بوی استانی بیشتری داشته و بیشتر با اتکاء به قابلیتهای درونی استان و در راستای افزایش درآمد و سطح اشتغال، توسعه مناطق و نواحی دارای جاذبه گردشگری و تقویت هویت بومی منطقه و افزایش تعاملات بین استانی مطرح شده است. بنا براین هدف استانی در رابطه با بخش گردشگری به شرح زیر خواهد بود:

گردشگری توسعه یافته به گونه ای که این بخش به عنوان یک بخش اقتصادی جذاب، فعال و پویا بتواند با استفاده ار قابلیتها و جاذبه های تاریخی، فرهنگی و طبیعی استان، ضمن افزایش توان اقتصادی و توسعه نواحی دارای قابلیت استان، در شناساندن فرهنگ بومی و ویژگیهای اسلامی - ایرانی این فرهنگ در افزایش تعاملات ملی تاثیر گذار باشد.

بررسی سند برنامه راهبردی توسعه استان قزوین و اهداف استراتژیک تعیین شده در این سند، بیانگر این نکته است که اهداف مزبور به لحاظ ادبیات موضوع ، بیشتر جنبه کلی

و چشم اندازی داشته و در واقع مواردی که به عنوان هدف مطرح شده اند، اجزاء تشکیل دهنده جمله ای است که چشم انداز توسعه استان را ترسیم نموده است. در هر صورت بررسی این اهداف پنج گانه شامل: «توسعه یافته و نمونه با فرهنگ اسلامی- ایرانی» ، «پیشرو در خدمات برتر ملی» ، «توسعه علمی و صنعتی» ، « کشاورزی پیشرفته» و « گردشگری جذاب»، نشان می دهد که محتوای اهداف مورد نظر این سند عموماً در اهداف ملی و استانی ذکر شده مد نظر قرار گرفته اند. لیکن برای تکمیل اهداف استانی و با استفاده از مفاد سند مزبور می‌توان به چند مورد خاص اشاره نمود.

نخست برخی از مواردی است که تحت عنوان هدف اول و در ارتباط با توسعه منابع انسانی مطرح شده است. مواردی همچون الگو شدن در ابعاد برجسته فرهنگ اسلامی و هنر ایرانی، توسعه آموزش و پرورش عمومی و فنی- حرفه ای ، توسعه بهداشت و درمان، تربیت بدنی و افزایش سطح رفاه اجتماعی در این هدف مورد توجه قرار گرفته اند.

همچنین در برخی از راهبردهای مصوب ضوابط ملی آمایش سرزمین، توسعه منابع انسانی، بالندگی فرهنگی، حفظ هویت اسلامی- ایرانی و ارتقای کیفیت زندگی به عنوان یکی از الزامات توسعه ملی مورد توجه قرار گرفته اند که هرچند به لحاظ جغرافیایی پوشش ملی داشته و برای مناطق خاصی تعریف نشده اند، لیکن به دلیل اهمیت موضوع و پوشش سراسری آنها لازم است در تعیین اهداف آمایش استان مورد توجه قرا گیرند. مواردی چون لزوم کنترل رشد طبیعی جمعیت، گسترش تعامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی درون و بین منطقه ای در راستای تقویت همبستگی ملی، حفظ و پویایی هویت ایرانی - اسلامی در تعامل با برون نگری و اتکا بر این هویت برای تحکیم و انسجام وحدت ملی در ابعاد درونی ، توسعه رفاه و تأمین اجتماعی در مناطق مختلف کشور، به عنوان راهبردهای ملی آمایش سرزمین مطرح شده اند.

با عنایت به موارد فوق، توجه به توسعه منابع انسانی به عنوان یکی از ارکان آمایش سرزمین در قالب هدف زیر مطرح می شود:

جامعه ای سالم با ویژگیهای فرهنگ غنی اسلامی-ایرانی، نرخ رشد متعادل جمعیت، برخوردار از آموزشهای عمومی و فنی- حرفه ای متناسب با عملکردهای ملی و منطقه ای استان و سطح مناسب بهداشت و رفاه اجتماعی

در مورد هدف دوم یعنی تأکید بر توسعه خدمات برتر، علیرغم آنکه برخی از جنبه های این خدمات مثل توسعه فعالیتهای آموزش عالی و پژوهشی، و فعالیتهای بازرگانی به صورت خاص مطرح شده اند، لیکن به نظر می رسد، تأکید بر توسعه خدمات برتر اعم از خدمات آموزشی، بهداشتی و درمانی، بازرگانی و عرصه های مختلف بهره مندی از تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات در راستای توسعه همه جانبه استان ضروری است. بنابراین هدف بهره مندی از خدمات برتر به شرح زیر جزء اهداف استانی آمایش مورد نظر خواهد بود:

خدمات برتر و پیشرفته در ابعاد مختلف اقتصادی و اجتماعی با تأکید بر گسترش پوشش موضوعی و جغرافیایی استفاده از تکنولوژی اطلاعات برای پشتیبانی از توسعه استان و تسهیل ایفای نقش آن در گستره ملی

همچنین بحث دیگری که تحت عنوان یکی از راهبردهای ذیل هدف اول این سند مطرح شده است، یعنی ارتقاء سطح امنیت اجتماعی و اقتصادی استان، می تواند به عنوان یک هدف آمایشی مورد توجه قرار گیرد. این هدف که ابعاد مختلف و متفاوتی را در بر می‌گیرد از الزامات تحقق برخی از اهداف ملی تعیین شده مثل جذب سرمایه گذاری های جدید، ارتقاء کمی و کیفی فعالیتهای آموزش عالی و پژوهشی، جذب مهاجرین و .... می‌باشد. این هدف که در اصل اول از اصول آمایش سرزمین نیز بر آن تأکید شده است، می‌بایست ابعاد مختلفی اعم از سیستمهای دفاعی، امنیتی، انتظامی و قضایی و همچنین سیستمهای پدافند غیر عامل را در بر داشته باشد. بحث پدافند غیر عامل و تلاش برای به حداقل رساندن آثار نا مطلوب بلایای طبیعی با توجه به زلزله خیز بودن نواحی جنوبی استان مورد تأکید می‌باشد. با توجه به موارد فوق این هدف به صورت زیر مورد نظر خواهد بود.

امنیت اجتماعی، اقتصادی و قضایی مناسب و ابعاد پیشرفته سیستمهای پدافند غیر عامل در نواحی مختلف استان بویژه در راستای کاهش اثرات زلزله وسایر بلایای طبیعی

یکی از قابلیتهای مهم استان که زمینه ساز و پایه توسعه بخشهای مختلف تولیدی و تداوم پایداری مراکز زیستی می‌باشد در مطالعات و اسناد مختلف از جمله مطالعات حاضر و سند ملی توسعه استان مورد تأکید قرار گرفته است. قابلیتهای منابع طبیعی و بویژه منابع آب و خاک و همچنین توجه به پایداری محیطی استان است.

قرارگیری گستره استان در دو حوزه آبریز اصلی شاهرود و شور، برداشت بی رویه از منابع آبهای زیر زمینی و بیلان منفی آب در غالب نقاط استان، وجود دامنه ها و کوهپایه های البرز در شمال و جنوب استان و پوشش گیاهی حساس این مناطق، دشت وسیع قزوین و فعالیتهای متنوع مستقر در آن و ذخایر متنوع معدنی در استان از یکسو و فعالیتهای متنوع صنعتی ، کشاورزی و عملکردهای شهری که در بسیاری از موارد فراتر از توان محیطی بوده و پایداری آن را به مخاطره می افکند از سوی دیگر لزوم تعیین هدفی ویژه و در ادامه آن راهبردها و سیاستهای خاص را در فرایند برنامه آمایش استان ضروری می سازد.

حفظ، احیاء و بهره برداری اصولی از این منابع و همچنین حفظ و ارتقای کیفیت محیط زیست متضمن پایداری توسعه در استان خواهد بود. هدف آمایش استان در این رابطه به صورت زیر بیان می شود:

بهره برداری پایدار از منابع پایه شامل منابع آب و خاک و جنگل و مرتع ، میزان جمعیت، نوع ومقیاس فعالیت های منطبق با توان محیطی نواحی و محیط زیست طبیعی و انسانی سالم و پایدار در راستای ارتقای کیفیت زیست و فعالیت در استان

۷-۱-۱-۳- اهداف بین استانی(اهداف مشترک بین چند استان)

اهداف بین استانی یعنی اهدافی که می بایست به صورت مشترک با برخی دیگر از استان های کشور دنبال شوند، اهدافی هستند که علی‌الاصول به دنبال تحقق ضرورتهای ملی یا منطقه ای توسعه بوده و قاعدتاً از حیطه تصمیم گیری در یک استان خارج می باشند. این اهداف می‌بایست توسط مراجع بالادست استانی یعنی مراجع منطقه ای (که در حال حاضر در کشور چنین مرجعی وجود ندارد) و یا مراجع ملی تعیین شوند. این ضرورت در مورد راهبردهای بین استانی در شرح خدمات مطالعات مورد تأکید قرار گرفته است (تعیین راهبردهای بین استانی با هماهنگی استان های ذیربط و نهایی شدن آنها توسط مرکز ملی آمایش سرزمین) که به طریق اولی این ضرورت در مورد تعیین اهداف نیز وجود دارد.

در شرایط کنونی و با توجه به اینکه اهداف و راهبردهای بین استانی از طریق یک مرجع ملی (مرکز ملی آمایش سرزمین) تعیین نشده است، این امکان وجود دارد که از گذر بررسی اهداف ملی و دریافت نقش استان‌ها در تحقق این اهداف ، بررسی پیوندهای بیرونی

استان و نقشی که برخی ازاستان های کشور می توانند به صورت مشترک در این رابطه ایفا نمایند، اهداف بین استانی را تعیین نمود. لازم به توضیح است که این اهداف احتمالاً با برخی از اهداف ملی تعیین شده برای استان همپوشانی داشته باشند.

در بررسی اهداف ملی ذکر شد که کاهش تراکم جمعیت و فعالیت در تهران به عنوان یکی از اهداف ملی در بحث آمایش سرزمین تلقی می شود. بدیهی است تمامی استان های کشور به فراخور امکانات و قابلیتهای خویش می توانند در تحقق این هدف ایفای نقش نمایند. دراین راستا استان‌هایی که در حوزه بلافصل تهران قرار دارند، می توانند از جنبه های تراکم زدایی ارتباطی، تولید برخی از کالاهای مورد نیاز تهران، پذیرش برخی از فعالیتها و سرمایه گذاریهای متمایل به سوی تهران و بالاخره پذیرش فعالیتهایی که به دلایل مختلف از تهران انتقال می یابند و نقاط جدیدی را در کمترین فاصله از تهران جستجو می‌نمایند، بسترهای مناسبی را آماده و تجهیز نمایند.

ایجاد تغییرات در ساختار استقرار جمعیت در استان تهران واستان های همجوار آن از الزامات و پیامدهای اجتناب ناپذیر رخدادهای اشاره شده در بالا خواهد بود. این تغییرات به صورت افزایش جمعیت استان های همجوار از طریق پذیرش مهاجرتهای معکوس از تهران و همچنین عمل نمودن به عنوان سکوی مرحله ای پذیرش مهاجرین از سایر نقاط کشور به سوی تهران به وقوع خواهد پیوست.

در این رابطه استان های قزوین، مرکزی، قم و سمنان به عنوان استان های همجوار تهران می توانند این اهداف مشترک را دنبال نمایند. استان مازندران علیرغم همجواری با تهران به دلیل گسستگی فضایی ناشی از رشته کوه البرز و مسایل و مشکلاتی که خود این استان به لحاظ وجود برخی تراکمهای نامطلوب و پیامدهای مخرب محیط زیستی ناشی از این تراکمها، با آن روبروست، در این گروه قرار نمی گیرد.

بنا بر این اولین هدف بین استانی که می توان در این رابطه مطرح نمود به صورت زیر بیان می شود:

تعامل بااستان های مرکزی، قم و سمنان برای برخورداری از فعالیتهای هماهنگ شده و همسو با یکدیگر در راستای تحقق اهداف و سیاستهای تراکم زدایی از تهران در ابعاد مختلف آن .

یکی دیگر از موضوعات مشترک بین استان قزوین و برخی دیگر ازاستان های کشور در زمینه زیر بناها و در درجه اول شبکه راههاست. یکی از قابلیتهای مهم و از ویژگیهای بارز استان قزوین موقعیت جغرافیایی آن و قرار گیری بر مسیر کریدورهای بین المللی و ترانزیتی کشور است. عبور شبکه های جاده‌ای و ریلی از این استان که مرکز کشور را از یکسو به مرزهای شمالی و شمال غربی و از سویی دیگر به مرزهای غربی کشور پیوند می زند، استان را به عنوان چهارراه ارتباطی و یکی از گره گاههای کریدور های شرقی- غربی و شمالی- جنوبی کشور تبدیل نموده است. این محور ها در ادامه و پس از عبور از تهران تا اقصی نقاط جنوبی و شرقی کشور امتداد داشته و در مجموع شبکه ترانزیتی کشور را شکل می دهند. استفاده مؤثر و کارآ از این شبکه و به حداکثر رساندن آثار مثبت آنها بر توسعه ملی و استانی مستلزم وجود هماهنگی در کل شبکه و پیوستگی در ارایه خدمات مورد نیاز در طول این شبکه است. هرچند برخی از امور فنی، نگهداری و اداره این محورها توسط مراجع ملی انجام می پذیرد، لیکن ارایه خدماتی از قبیل خدمات بین راهی، خدمات مرتبط با وسایل حمل و نقل ، خدمات اقامتی و تفریحی و خدمات ارتباطی از جمله اقداماتی است که می توان در تعامل و هماهنگی با سایراستان های این مسیرها به صورت شبکه ای و هماهنگ ارایه نموده و موجب ارتقای کیفی و کارایی بیشتر این شبکه ها شد.

بنابراین هدف دیگری که به عنوان اهداف بین استانی و در ارتباط با شبکه های ترانزیتی استان مطرح است، به شکل زیر بیان می‌شود:

تعامل و همکاری بااستان های مستقر بر مسیرهای ترانزیتی کشور در راستای هماهنگی، تداوم و ارتقای سطح ارایه خدمات و کیفیت عبور ومرور در این مسیرها

برخی دیگر از همکاریها و تعاملات بین استانی برای نیل به اهداف توسعه استانی و ملی وجود دارند که اهم آنها در ارتباط با همکاریهای مشترک در زمینه های تولیدی، بویژه تولیدات صنعتی و تکمیل زنجیره های تولیدی است که با توجه به اینکه اهداف مربوطه در این زمنه در جزء اهداف استانی یا ملی مطرح شده است ، به صورت مشخص در بخش اهداف به آنها پرداخته نشده و بیشتر در مبحث راهبردهای توسعه مورد بحث قرار خواهند گرفت.

۷-۱-۱-۴- اهداف سازماندهی فضایی (شهرها، روستاها، فعالیتها، شبکه ها)

در ابتدای بحث اهداف اشاره شد که هدف آمایش استان دستیابی به سازمان فضایی متعادل و منسجمی در استان است که بتواند ضمن بهره گیری از توانهای محیطی، اجتماعی و اقتصادی استان با ملاحظات توسعه پایدار، شرایط تحقق اهداف توسعه ملی را در استان فراهم نماید. بنابر این اهداف مورد نظر برای سازمان فضایی استان می بایست رابطه تعریف شده و مشخصی با اهداف ملی و استانی تعیین شده داشته باشند. به عبارت دیگر در یک برنامه ریزی آمایشی، زمانی می توان انتظار تحقق اهداف تعیین شده بخشی و فرابخشی را داشت که علاوه بر تعیین تکلیف برای دستگاهها و نهادهای اجرایی استان در ارتباط با وظایف بخشی خود، رد پای مشخصی در شکل دهی سازمان فضایی استان داشته باشند.

از همین روی بسیاری از اهداف تعیین شده در مباحث قبلی که با رویکردی آمایشی تنظیم شده اند، اهداف مربوط به سازماندهی فضایی را نیز به همراه دارند؛ و برخی دیگر صرفاً اهداف توسعه ای را بدون در نظر گرفتن الزامات فضایی آنها مطرح کرده اند که در تعیین اهداف سازماندهی فضا باید به این نکته توجه شود.

نکته دیگری که در این راستا باید مورد توجه قرار گیرد، وجود بخش مستقلی تحت عنوان «سازمان فضایی مطلوب برای توسعه استان» در ادامه این بحث است. به همین دلیل در این بخش تلاش می شود صرفاً ویژگیهای سازمان فضایی مطلوب برای تحقق اهداف تعیین شده صرفنظر از مصادیق مکانی آنها برشمرده شود.

با توجه به مقدمه فوق و اهداف تعیین شده، اهداف سازماندهی فضایی که در برگیرنده ویژگیهای مطلوب فضایی استان است به شرح زیر تعیین می شود:

دستیابی به سازمان فضایی متعادل ، منسجم و پایدار که دارای ویژگیهای زیر باشد:

- **تعادل در توزیع جمعیت با توجه به توان محیطی نواحی مختلف استان در بارگذاری جمعیتی**
- **مراکز زیست توسعه یافته با ارتباط و پیوند مناسب نقاط شهری و روستایی**
- **ارتباط مناسب بین رتبه و اندازه شهرهای استان**
- **سکونتگاههای آماده برای پذیرش فعالیتها و مهاجران جدید**

- روستاهای مرکزی و نقاط شهری تعادل بخش با تعداد وتوزیع فضایی مناسب بویژه در نواحی شمالی و جنوبی استان
- شبکه مراکز آموزش عالی دارای ارتباط مناسب با فعالیتهای اقتصادی به لحاظ محتوا و توزیع فضایی
- ظرفیت تجهیز شده مراکز رشد و پارکهای علمی و فناوری و جایگزینی مناسب آنها در ارتباط با مراکز آموزش عالی، مراکز تولیدی و سکونتگاهها
- شبکه حمل ونقل جاده ای و ریلی تکامل یافته جهت عبور آسان و مطمئن کالا و مسافر در ارتباط بااستان های همجوار بویژه در محورهای ترانزیتی
- امکان ارتباط مستقیم شبکه ارتباطی بااستان های جنوبی و شرقی کشور مستقل ازتهران
- نقاط تجهیز شده در شبکه ارتباطی برای پذیرش بخشی از نقش تهران در راستای تمرکز زدایی ارتباطی از تهران
- شهرکها، نواحی و نقاط صنعتی با توزیع مناسب در گستره استان، تناسب با توان محیطی و طبیعی نواحی و ارتباط منطقی با مراکز سکونتگاهی و توان استقرار فعالیتهای جدید
- معادن تجهیز شده به همراه مراکز زیستی توسعه یافته در نواحی معدنی استان متناسب با سطح اشتغال زایی و اولویت های بهره برداری از معادن
- ارتباط مدیریت شده منابع پایه و مراکز زیست و فعالیت در راستای استفاده بهینه و پایداری منابع
- شرایط محیط زیستی سالم و پایدار در گستره استان بویژه در سکونتگاهها و مراکز اصلی فعالیت
- توزیع لکه ها و نواحی کشاورزی متناسب با ویژگیهای طبیعی، اقلیمی و منابع آب استان و ملاحظات پایداری منابع
- مراکز سطح بندی شده و منسجم خدمات بازرگانی وخدمات برتر متناسب با سطوح جمعیتی سکونتگاهها و تخصص های عملکردی آنان

- **نواحی گردشگری تجهیز شده به خدمات و شبکه های ارتباطی مناسب**
- **پیوند مناسب بین سکونتگاهها با بهره مندی از شبکه های ارتباطی و اطلاعاتی مجهز و توسعه یافته متناسب با مقیاس و عملکرد آنها و پیوندهای درونی و بیرونی استان**
- **سکونتگاههای برخوردار از شبکه های سوخت و انرژی متناسب با مقیاس و عملکرد آنها**
- **امنیت فیزیکی و اجتماعی در نواحی مختلف استان با رعایت کامل اصول پدافند غیر عامل**

۷-۲-راهبردهای آمایش استان

اگر اهداف آمایش استان را وضعیت یا کیفیت مطلوب در افق مورد نظر برنامه آمایش فرض نماییم، راهبردهای آمایش استان بنابر تعریف، مسیر یا مسیرهای اصلی برای دستیابی به هر یک از اهداف تعیین شده می باشند.

با توجه به اینکه اهداف تعیین شده در مرحله قبل با یک دیدگاه آمایشی تدوین شده اند، اکثراً ویژگی فرابخشی داشته و نمی توان تحقق آنها را در حیطه وظایف و مأموریتهای یکی ازدستگاههای بخشی جستجو نمود. به عنوان مثال اولین هدف تعیین شده یعنی به عهده گرفتن بخشی از وظایف تهران در منطقه مرکزی کشور که از اهداف کلان آمایش استان بوده و یکی از مأموریتهای اصلی استان را در فرایند توسعه ملی تعیین می نماید، با توجه به ویژگیها و توان استان در تراکم زدایی از تهران و جذب برخی از سرمایه گذاریهای متمایل به این منطقه تنظیم شده است. بررسی محتوایی این هدف و انطباق آن با ویژگیهای استان نشان می دهد که مأموریت اصلی در تحقق این هدف به عهده بخش صنعت استان است. هر چند که سایر بخشهای اقتصادی از قبیل بخش کشاورزی (در زیر بخش های دام و طیور)، بازرگانی، حمل و نقل و بخش خدمات در اکثر زیر بخشهای آن از این رهگذر بی بهره نباشند. بنا بر این همانگونه که در تدوین اهداف، تقسیمات بخشی ملاک عمل نبوده است، در تدوین راهبردها نیز از همین رویه پیروی خواهد شد. بنا بر این کلیه راهبرد های آمایش استان می بایست به صورت یک مجموعه واحد مورد توجه قرارگرفته و در مراحل بعدی مطالعه برای تدوین سیاستها و پروگرامهای اجرایی مورد استفاده قرار گیرند؛ به عبارت دیگر، اجرایی شدن هریک از راهبردها ممکن است در تحقق یک یا چند هدف

تعیین شده تأثیر گذار بوده و یا بالعکس، تحقق کامل هر یک از اهداف، اجرایی شدن راهبردهایی که در ارتباط با اهداف دیگر تعیین شده است را نیز طلب نماید. لیکن در اینجا برای طبقه بندی بهتر، راهبردهایی که با تحقق هر هدف تناسب بیشتری داشته است، ذیل همان هدف ذکر شده است. با این توضیح که راهبردهای مربوط به اهداف بین استانی تعیین شده با توجه به نزدیکی با اهداف ملی یا استانی مرتبط با راهبردهای مربوط به همان هدف به صورت یک جا مطرح شده اند.

نکته دیگر اینکه هدف نهایی برنامه آمایش استان، همانگونه که در ابتدای بحث اهداف ذکر شد، دستیابی به سازمان فضایی مطلوب توسعه است. بدیهی است تحقق این هدف کلان با توجه به فراگیر بودن آن، صرفاً با اقدامات فیزیکی و کالبدی میسر نخواهد بود. به عبارت دیگر لازمه سازمان فضایی منسجم وتوسعه یافته، انسانهای با فرهنگ متعالی و فعالیتهای توسعه یافته و هماهنگ با یکدیگرند. لذا تقسیم بندی بحث راهبردها به دو گروه راهبردهای استانی و راهبردهای سازماندهی فضا به معنی جدایی وظایف و مسئولیتهای دستگاهی نبوده و راهبردهای سازماندهی فضایی در واقع ملاحظاتی است که در اجرایی شدن هر یک از راهبردهای استانی می بایست مورد توجه قرار گیرند، هرچند که دستگاههای مسئول در زمینه های توسعه کالبدی استان از قبیل سازمان مسکن و شهرسازی بویژه در ابعاد نظارتی ، نقش تعیین کننده تری در این زمینه دارند.

۷-۲-۱-راهبردهای استانی

«شرایط اقتصادی، اجتماعی و فضایی مناسبی که بتواند ضمن پذیرش برخی از فعالیتهای تهران (در راستای تراکم زدایی از این منطقه)، زمینه مناسبی برای جذب سرمایه گذاریهای جدید متمایل به این منطقه (تهران) و رشد و تکامل فعالیت‌های ناشی از آنها تا رسیدن به یک فعالیت دانش پایه را فراهم نماید.»

تعامل با استان های مرکزی، قم و سمنان برای برخورداری از فعالیتهای هماهنگ شده و همسو با یکدیگر در راستای تحقق اهداف و سیاستهای تراکم زدایی از تهران در ابعاد مختلف آن

- بهره گیری از موقعیت ویژه جغرافیایی استان و همجواری آن با منطقه شهری تهران برای افزایش نقش و سهم استان در ساختار اقتصاد ملی
- ارتقاء کیفیت و توان خدماتی شهر قزوین و به عهده گیری بخشی از وظایف خدماتی

تهران با قابلیت خدمات رسانی در مقیاس منطقه ای

- ایجاد زمینه های لازم برای جذب سرمایه گذاریهای جدید داخلی و خارجی در بخشهای تولیدی، خدماتی و زیربنایی
- ایجاد شرایط ، امکانات و بسترهای مناسب قانونی ، مدیریتی و زیربنائی لازم برای پذیرش بخشی از فعالیت های تولیدی و خدماتی قابل انتقال از مجموعه شهری تهران به استان .
- استفاده مناسب از محدودیتهای توسعه صنعتی در تهران (ممنوعیت استقرار صنایع جدید در شعاع ۱۲۰ کیلومتری منطقه شهری تهران) برای گسترش فعالیتهای صنعتی استان
- تعامل با سایراستان هایهمجوار تهران در قالب نهادهای مشترک منطقه ای برای ایجاد هماهنگی و تقسیم کار مناسب بین آنها

« شبکه ای قوی و به هم پیوسته از مراکز آموزش عالی، مراکزپژوهشی، پارکهای علم و فناوری و مراکز رشد که بتوانند ضمن برقراری ارتباط لازم بین فعالیتهای پیشرفته صنعتی و خدماتی استان با دستاوردهای جدید علمی و فناوری روز دنیا، نقش خود را به عنوان بستر مناسبی برای گذراندن مرحله رشد و رسیدن به بلوغ علمی برای فعالیتهای دانش پایه متمایل به سوی مرکز کشور ایفا نمایند.

- تقویت مراکز آموزش عالی با هدف پذیرش برخی از نقش‌های منطقه ای دانشگاه های تهران و آموزش نیروی متخصص مورد نیاز استان
- توسعه مراکز تحقیقاتی و پژوهشی و تقویت پیوند مراکز آموزش عالی با بنگاههای اقتصادی جهت ارتقاء بهره وری و افزایش سهم دانش در اقتصاد استان
- تقویت ار تباط با مراکز پژوهشی، پارکهای علمی و فناوری و مراکز رشد مستقر در منطقه شهری تهران، برای تقسیم کار مناسب و استقرار فعالیتهای پیش زمینه در استان قزوین
- ایجاد و توسعه مراکز رشد در زمینه های مرتبط با فعالیتهای اقتصادی استان در راستای افزایش فعالیتهای دانش پایه، نوآوری و کار آفرینی در استان

- تجهیز و توسعه پارک علمی و فناوری با توجه به ظرفیت های متنوع و گسترده صنعتی موجود دراستان و قرار گرفتن در مجاورت قطب های علمی و صنعتی تهران، آذربایجان شرقی و مرکزی.
- ایجاد زمینه های قانونی و جاذبه های اقتصادی لازم برای حضور فعال تر بخشهای غیر دولتی در توسعه فعالیت های آمو زش عالی، تحقیقات و ایجاد مراکز رشد و پارکهای علمی و فناوری

نقش آفرینی مؤثر در زمینه توسعه ترانزیت و حمل و نقل بین المللی کشور با توجه به موقعیت استان و عبور کریدورهای حمل و نقل بین المللی و همچنین تمرکز زدایی ارتباطی و کاهش بار تهران در زمینه حمل ونقل تعامل و همکاری با استان های مستقر بر مسیرهای ترانزیتی کشور در راستای هماهنگی، تداوم و ارتقای سطح ارایه خدمات و کیفیت عبور ومرور در این مسیرها

- توسعه شبکه ارتباطی استان با توجه به نقش چهار راهی قزوین در برقراری ارتباط بین مرکز کشور بااستان های شمالی (گیلان و اردبیل)، شمال غربی (زنجان و آذربایجانهای شرقی و غربی) و غرب (همدان، کردستان و کرمانشاه) در شبکه بین المللی کریدورهای حمل و نقل.
- تقویت پیوند های ارتباطی بین استان و استان قم برای تسهیل ارتباطات بین منطقه ای (بین مناطق جنوبی و شمال و شمال غربی کشور) مستقل از تهران
- توسعه شبکه های ارتباطی سریع منطقه ای با تاکید بر حمل و نقل ریلی به منظور ارتقای نقش عملکردی استان در شبکه حمل و نقل کشور.
- ایجاد شرایط لازم برای جذب سرمایه گذاری بخشهای غیر دولتی در توسعه شبکه حمل و نقل بویژه در زمینه احداث مراکز و مجتمع های خدمات بین راهی
- رفع تنگناهای شبکه ارتباطات داخلی استان (شهری و روستایی) در راستای تسهیل ارتباطات درونی و ایجاد شرایط مناسب برای جذب سرمایه گذاریهای جدید
- ایجاد هماهنگی لازم بااستان هایمرکزی، قم و سمنان برای تسریع و تسهیل راهبرد ملی تمرکز زدایی ارتباطی از تهران

- توجه به نقش ویژه قزوین در شبکه کریدورهای ترانزیتی کشور و پیشگامی و مشارکت فعال در برقراری تعامل و همکاری بین استان های مستقر در طول این محور ها برای ارتقای کمی و کیفی عملکرد آنها

« شبکه های زیربنایی مدرن و توسعه یافته به نحوی که انگیزه های لازم برای جذب سرمایه گذاری های بخشهای غیر دولتی و توسعه بخشهای تولیدی و خدماتی را فراهم نماید.»

- ایجاد، توسعه و بهبود زیرساخت‌های ارتباطی وفناوری اطلاعات و استفاده از سرویس‌های فناوری ارتباطات و اطلاعات در زمینه های مختلف متناسب با تحولات بوجود آمده و قابل پیش بینی در فرآیند توسعه استان.
- تقویت شبکه های انتقال و توزیع برق و رفع تنگناهای این شبکه با توجه به نیاز مراکز اقتصادی و سکونتگاهها به منظور تأمین برق مطمئن برای توسعه فعالیتها و سرمایه گذاریهای جدید تولیدی و خدماتی
- پوشش کامل روستاهای بالای ۲۰ خانوار استان ازشبکه برق
- توسعه شبکه گاز طبیعی به منظور تآمین سوخت مورد نیاز صنایع و پیش بینی توسعه آتی آنها
- تکمیل پوشش شبکه گاز در سکونتگاههای شهری و گسترش پوشش آن در مناطق متراکم روستایی و روستاهای پرجمعیت

«فرصتهای شغلی متنوع، شرایط آماده و آسان اسکان و زندگی در مراکز زیست و فعالیت برای پذیرش و اسکان مطمئن و دائمی مهاجرین وارده به استان»

- ایجاد زمینه ها و تسهیلات لازم برای جذب سرمایه گذاری های جدید بویژه در بخشهای صنعت، ساختمان و خدمات در راستای ایجاد فرصتهای جدید شغلی در استان
- تقویت زیرساختهای شهری در کلیه مراکز شهری شهرستانهای استان به منظور تعادل بخشی به نظام شهری و خدماتی استان
- تأمین آب کافی برای حفظ و توسعه مراکز زیست و فعالیت های استان
- ایجاد زمینه های لازم برای افزایش مشارکت بخشهای غیر دولتی و مردم در ساخت و ساز مسکن و سایر امکانات و تجهیزات شهری و اعمال سیاستهای لازم برای ارتقای کیفی آنها

صنعت توسعه یافته به عنوان اولویت دار ترین بخش اقتصادی و ارتقای جایگاه صنعتی استان در کشور به شکلی که این بخش قادر به جذب برخی از سرمایه گذاری های متمایل به سوی تهران و همچنین فعالیتهای صنعتی که در راستای تراکم زدایی از تهران به سایر مناطق کشور انتقال می یابد، باشد.

- ارتقاء سطح فناوری ، ارتقای کیفی نیروی انسانی و افزایش بهره وری در فعالیت های صنعتی در راستای کاهش فاصله سهم استان از ارزش افزوده و اشتغال صنعتی کشور
- اولویت دادن به توسعه صنایع الکترونیک ، ماشین آلات و تجهیزات و صنایع حمل و نقل در توسعه صنعتی استان در راستای تقسیم کار ملی فعالیتهای صنعتی
- دگرگونی ساختار فعالیت های صنعتی و تکمیل زنجیره های صنایع موجود و خوشه های صنعتی
- گسترش صنایع HI-Tech با ارزش افزوده بالا به ویژه در نواحی متراکم صنعتی
- گسترش رابطه با مراکز آموزش عالی و مراکز پژوهشی مرتبط با واحدهای صنعتی در راستای ارتقای کیفی تولید صنعتی و همچنین تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز آنها
- ساماندهی شهرکها و مجتمع های صنعتی جهت برخورداری از مدیریت واحد و یکپارچه و ارایه خدمات مناسب به واحدهای مستقر در آنها
- ایجاد زمینه های قانونی (تسهیلات و معافیتها) و تخصصی لازم برای جذب سرمایه گذاریهای صنعتی متمایل به سوی تهران و فعالیتهای صنعتی قابل انتقال از این منطقه شهری
- تلاش در جهت بومی نمودن واحدهای صنعتی و کاهش خروج ارزش افزوده آنها از استان با توجه به نزدیکی به تهران
- گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی.
- توسعه بهره برداری از قابلیت های معدنی استان از طریق گسترش فعالیت‌های زمین شناسی و اکتشافات معدنی با تاکید بر حداکثر نمودن عملیات استخراج و فراوری محصولات معدنی.

- توسعه زیربناها در نواحی معدنی در راستای تسهیل سرمایه گذاری و فعال نودن آنها با توجه به محرومیت و صعب العبور بودن اکثر این نواحی

کشاورزی پایدار، مدرن و رقابتی با استفاده بهینه از قابلیتهای کشاورزی استان به عنوان اولویت دوم توسعه استان به گونه ای که این بخش بتواند ضمن تأمین بخش اصلی نیازهای غذایی استان ، بخشی از نیازهای استان تهران و سایر نقاط کشور در زمینه تولیدات کشاورزی (بویژه در زیر بخشهای دام و طیور) را تأمین نماید.

- توسعه بخش کشاورزی با توجه به قابلیت های مناسب آب و خاک و اقلیم استان با اولویت تأمین نیازهای استان و در مرحله بعد منطقه شهری تهران
- توسعه کشت محصولات سود آور و صادراتی در کنار محصولات استراتژیک با هدف تأمین درآمد مناسب و اقتصادی نمودن فعالیتهای کشاورزی با اولویت زیربخش های باغداری ، زراعت ، طیورداری ، دامداری و آبزی‌پروری
- ارتقاء فناوری و تحول در روش‌های بهره‌برداری با رویکرد جلوگیری از خرد شدن وتغییر کاربری اراضی کشاورزی، بهینه سازی الگوی کشت، توسعه کشت مکانیزه، استفاده از روش های مدرن آبیاری و مدیریت بهینه اراضی (با اولویت دشت قزوین)
- توسعه فعالیتهای ترویجی برای دامداران سنتی و ایجاد زمینه های لازم برای تبدیل آنها به دامداریهای صنعتی
- تقویت ارتباط صنعت و کشاورزی در جهت تولید مواد اولیه صنایع غذایی استان و گسترش صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی.
- ایجاد شرایط مناسب برای گسترش کشت های فشرده ، تولید و بازاریابی محصولات کشاورزی تجاری و صنایع تبدیلی .
- توسعه و تقویت مراکز تحقیقات کشاورزی بویژه در زمینه دام و طیور و توزیع مناسب آنها
- اعمال حمایت های قانونی برای توسعه فعالیتهای بخش خصوصی و تعاونی در زمینه ارائه خدمات پشتیبان تولیدات بخش کشاورزی

بازرگانی توسعه یافته متناسب با تولیدات کشاورزی و صنعتی استان از یکسو و موقعیت ترانزیتی استان از سوی دیگر در راستای تراکم زدایی فعالیتهای

بازرگانی و ارتباطی از تهران

- توسعه فعالیت های بازرگانی با توجه به موقعیت جغرافیایی استان و قرارگیری در محل تلاقی محور های ارتباطی شرق - غرب و شمال- جنوب درجهت رسیدن به عملکرد منطقه ای تخلیه و توزیع کالا و تمرکز زدایی از تهران در نظام نگهداری و توزیع کالا.
- ارائه تسهیلات ویژه به تشکلهای بازرگانی در زمینه نگهداری و توزیع کالا در راستای سیاست تمرکززدایی از تهران
- تقویت و تجهیز زیرساخت ها و نهادهای لازم برای توسعه فعالیت های بازرگانی نوین و ارائه خدمات موردنیاز در زمنیه تجارت الکترونیک به تجار و بازرگانان و صنعت گران
- توسعه بازرگانی خارجی با توجه به محصولات متنوع صنعتی و کشاورزی استان و قرار گیری بر محورهای اصلی ترانزیتی کشور
- حمایت از تجمیع فعالیت های خرده فروشی در قالب فروشگاههای‌چندمنظوره‌وساماندهی فعالیت‌های بازرگانی

بهره مندی از بخش گردشگری توسعه یافته به گونه ای که این بخش به عنوان یک بخش اقتصادی فعال و پویا بتواند با استفاده ار قابلیتها و جاذبه های تاریخی، فرهنگی و طبیعی استان، ضمن افزایش توان اقتصادی و توسعه نواحی دارای قابلیت استان، در شناساندن فرهنگ بومی و ویژگیهای اسلامی - ایرانی این فرهنگ در افزایش تعاملات ملی تاثیر گذار باشد.

- توسعه بخش گردشگری با توجه به جاذبه های طبیعی و میراث غنی فرهنگی در راستای افزایش تعاملات فرهنگی در داخل و خارج و شناساندن فرهنگ اصیل ایرانی- اسلامی
- توسعه و تقویت زیر ساختهای گردشگری در نواحی مستعد استان در راستای بهره برداری بهینه از جاذبه های تاریخی و طبیعی استان
- توسعه ارتباطات و تبلیغات در سطح داخل و خارج کشور برای شناساندن جاذبه های گردشگری استان
- سازماندهی مجدد فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در راستای اقتصادی نمودن این فعالیت با مشارکت و حمایت از بخش خصوصی و تعاونی

- حفظ، احیا، مرمت و حراست از میراث فرهنگی ارزشمند استان
- حمایت از اجرای طرحها و پروژه های مرتبط با قابلیت گردشگری استان

بهره مندی از خدمات برتر و پیشرفته در ابعاد مختلف اقتصادی و اجتماعی با تأکید بر گسترش پوشش موضوعی و جغرافیایی استفاده از تکنولوژی اطلاعات برای پشتیبانی از توسعه استان و تسهیل ایفای نقش آن در گستره ملی

- توسعه خدمات برتر در زمینه های بازاریابی، مشاوران و پیمانکاران، مشاوران حقوقی، حسابرسان، بیمه و بورس در شهر قزوین به منظور پشتیبانی از توسعه همه جانبه استان.
- تقویت و توسعه امکانات فناوری اطلاعات و ارتباطات (IT) و (ICT) و ترویج به کارگیری آن در سطوح مختلف فعالیتهای اقتصادی استان .
- توسعه خدمات دولت الکترونیک، تجارت الکترونیک، آموزش الکترونیک و سایر زمینه های خدماتی
- حمایت از مجموعه های کارآمد خدمات پشتیبانی تولید شامل خدمات فنی - مهندسی (نصب‌ونگهداری ماشین آلات ،مشاوره های فنی و تکنولوژی ،خدمات طراحی - مهندسی - خدمات‌پیمانکاری‌وتولید)وخدمات‌بازرگانی پیمانکاری - صادرات ،تبلیغات ،انبارداری و بیمه
- توسعه خدمات تخصصی و فوق تخصصی بهداشت و درمان در جهت به عهده گرفتن بخشی از عملکردهای منطقه ای تهران در این زمینه

برخورداری از امنیت اجتماعی، اقتصادی و قضایی مناسب و ابعاد پیشرفته سیستمهای پدافند غیر عامل در نواحی مختلف استان بویژه در راستای کاهش اثرات زلزله وسایر بلایای طبیعی

- گسترش سطح امنیت در استان در ابعاد اجتماعی، اقتصادی و قضایی با تأکید بر رابطه متقابل امنیت و توسعه
- ایجاد وتقویت نظام های کارآمد کنترل ومدیریت بحران پدیده های طبیعی با بهره گیری از فناوری‌های نوین افزایش ایمنی مراکز زیست و فعالیت و ارتقای توان

مدیریت بحران در مقابل حوادث و بلایای طبیعی

- برقراری امنیت فیزیکی و فنی در محورهای ترانزیتی و سایر شریانهای حیاتی استان بویژه در محل های تقاطع این شریانها
- مقاوم سازی سکونتگاه ها و مراکز زیست و افزایش ایمنی آنها در مقابل بلایای طبیعی با اولویت مناطق زلزله خیز

بهره برداری پایدار از منابع پایه شامل منابع آب و خاک و جنگل و مرتع ، میزان جمعیت، نوع ومقیاس فعالیت های منطبق با توان محیطی نواحی و محیط زیست طبیعی و انسانی سالم و پایدار در راستای ارتقای کیفیت زیست و فعالیت در استان

- تنظیم فرایند توسعه استان بر پایه ملاحظات محیط زیستی به منظور ارتقاء سطح پایداری توسعه از طریق اعمال مدیریت جامع زیست بوم مبتنی بر رویکرد مشارکتی
- تامین آب ازطریق مهار آب های سطحی و حفظ و احیاء سفره های آب های زیرزمینی و آبخیزهای استان (به ویژه حوضه آبخیز سفیدرود) با تاکید بر افزایش راندمان و مدیریت بهینه تخصیص و مصرف آب.
- حفظ و احیاء منابع طبیعی با تاکید بر کنترل فرسایش کناره های رودخانه شاهرود و ساماندهی سایر رودخانه های استان با رویکرد توسعه پایدار.
- حفظ ، احیاء و بهره برداری اصولی از منابع آب و خاک و جنگل و مرتع به منظور ایجاد شرایط مناسب برای توسعه پایدار با اولویت آبخوان های با بیلان منفی
- نظارت بر بهره برداری بهینه از منابع آب های سطحی و زیرزمینی و تغذیه مصنوعی سفره های آب و نیز حفظ و توسعه منابع آبهای سطحی و زیرزمینی آبخیزهای استان به ویژه در حوزه آبخیز سفیدرود .
- ایجاد زمینه های لازم برای جلب مشارکت مردمی و بخش خصوصی در بهره برداری و مدیریت آب
- نهادینه کردن رویکرد مدیریت عرضه و تقاضا و افزایش سطح آگاهی عمومی درمدیریت بهینه مصرف آب
- استفاده از پسابهای تصفیه شده واحدهای صنعتی مستقر در شهرک‌های صنعتی به

منظور صرفه‌جویی در مصرف آب

- اعمال مقررات قانونی و نصب کنتورهای حجمی بر روی چاه های آب مستقر در دشتهای با بیلان منفی
- حفاظت آبخیزها به ویژه حفاظت ازحوزه آبخیز سفید رودجهت تداوم جریان آب به جلگه گیلان
- ایجاد تشکلهای صنفی و حرفه ای (شرکتهای تعاونی سهامی عام و خاص) در زمنیه نظام بهره برداری و مدیریت منابع
- اعمال ضوابط و مقررات قانونی برای جلوگیری از کاربریهای بی رویه غیرکشاورزی در اراضی زراعی ، باغی و ممانعت از تبدیل غیرقانونی اراضی مرغوب کشاورزی به کاربریهای شهری و صنعتی

برخورداری از جامعه ای سالم با ویژگیهای فرهنگ غنی اسلامی-ایرانی، نرخ رشد متعادل جمعیت، برخورداری از آموزشهای عمومی و فنی- حرفه ای متناسب با عملکردهای ملی و منطقه ای استان و سطح مناسب بهداشت و رفاه اجتماعی

- اعتلاء معرفت دینی ، ارزشهای فرهنگی و ویژگی های هویتی استان و تقویت استعدادهای فرهنگی و هنری در آن
- تقویت ویژگی های فرهنگی و مذهبی استان به منظور کاستن از تبعات منفی مهاجر پذیری و کاستن از تبعات آن
- فراگیر نمودن پوشش آموزشهای عمومی و توسعهٔ آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با توجه به الزامات توسعه و گرایش‌های تخصصی فعالیت‌ها در استان.
- توسعه فعالیتهای تربیت بدنی و ارتقاء نقش ورزش در تأمین سلامت جسمی و روحی و تقویت توانمندیهای افراد و گروههای اجتماعی
- برنامه ریزی برای دست یابی به هدف های توسعه هزاره (M.D.G) در استان
- توسعه و تحکیم مشارکت و تعاون در امور اقتصادی ،سیاسی و فرهنگی
- ریشه کنی فقر شدید و گرسنگی و تلاش در جهت بهره‌مندی همگانی از مواهب توسعه اقتصادی و اجتماعی
- بسترسازی برای افزایش مشارکت اجتماعی ،اقتصادی ،فرهنگی و سیاسی زنان در روند

توسعه استان و ارتقای نقش آنان در سطوح تصمیم سازی و تصمیم گیری استان

- گسترش پوشش بیمه های اجتماعی و کاهش تلفات انسانی در اثر حوادث
- حمایت مؤثر از تشکیل و توسعه تعاونی ها و ایجاد و گسترش شهرک ها و مجتمع های تعا و نی

۷-۲-۲-راهبردهای سازماندهی فضایی

با توجه به توضیحی که در مقدمه بحث راهبردها در زمینه نگرش واحد به کل راهبردها ارایه شدو همچنین ارتباط چند سویه اهداف سازماندهی فضا با یکدیگر،راهبردهای این بخش به صورت یکپارچه ارایه می شود.

- برقراری تعادل در توزیع جمعیت و فعالیت در گستره استان با توجه به توان محیطی هر ناحیه
- مهار و سازماندهی رشد بی رویه و شتابان منطقه شهری قزوین، محدود نمودن توسعه صنعتی آن به صنایع استراتژیک و صنایع Hi-Tech و پرهیز از ایجاد و گسترش واحدهای تولیدی بزرگ مقیاس و شهرک های صنعتی در این منطقه و هدایت آنها به دیگر مراکز مستعد استان
- تأکید بر توسعه شهر تاکستان و افزایش جمعیت این شهر به عنوان شهر دوم استان با توجه به فاصله مناسب از قزوین در راستای تعادل بخشی به هرم جمعیت شهری استان
- تقویت و تجهیز نقاط شهری کوچک در نواحی شمالی و جنوبی استان جهت ارتقای سطح خدمات رسانی به نواحی روستایی پیرامون
- محدود نمودن ایجاد نقاط شهری جدید به چند نقطه در نواحی روستایی شمال وجنوب (که شهرهای موجود به لحاظ فاصله زیاد توان خدمات رسانی به نقاط روستایی راندارند) و پرهیز از تبدیل سایر نقاط روستایی به نقاط شهری جدید
- تقویت شبکه های زیربنایی با تأکید بر شبکه حمل ونقل در نواحی شمالی و جنوبی استان (با توجه به نقشه های تحلیلی تهیه شده) در راستای تقویت پیوند این نواحی با مرکز و سایر نواحی استان.

- اعمال سیاستهای تشویقی برای سکونت جمعیت در نقاط روستایی مستعد و پر جمعیت تر و ساماندهی سکونتگاههای کم جمعیت روستایی استان
- ایجاد شرایط و تسهیلات لازم برای پذیرش و اسکان مهاجران وارد شده به استان با تأکید بر شهر های کوچک و نوآباد
- توسعه و تجهیز محور آبیک - قزوین - تاکستان - ابهر به عنوان محور توسعه سطح ۱ استان و محور های تاکستان - آوج و قزوین - رشت به عنوان محور توسعه سطح ۲
- تقویت وتجهیز محور ارتباطی استان با قم (جاده ای و ریلی) تا سطح محور توسعه سطح ۱ در راستای تمرکز زدایی ارتباطی از تهران
- گسترش سیستم های نوین آبیاری و توسعه کشت های متراکم با اولویت اراضی پیرامون منطقه شهری قزوین و ناحیه میانی به ویژه دشت قزوین
- سازماندهی فعالیت های صنعتی جدید با تأکید بر محور قزوین " تاکستان " ابهر به عنوان یکی از محورهای توسعه صنعتی استان .
- ایجاد مرکز تخلیه و توزیع کالا با عملکرد منطقه ای در فاصله ای مناسب از شهر قزوین درجهت تمرکز زدایی از تهران در نظام نگهداری و توزیع کالا.
- ایجاد و توسعه مراکز تحقیقاتی کشاورزی در دشت قزوین و مراکز پژوهشی، مراکز رشد و پارک علمی و فناوری در حاشیه محورهای اصلی توسعه و ارتباط نزدیک با مراکز دانشگاهی و تمرکزهای صنعتی
- تقویت و تجهیز شهر قزوین به خدمات برتر و شناسایی و تعیین نقاط شهری مستعد با پوشش مناسب جغرافیایی برای به عهده گرفتن نقش ارایه خدمات ناحیه ای
- تعیین نواحی ویژه گردشگری طبیعی، تاریخی و فرهنگی در نواحی دارای قابلیت استان و تجهیز آنها به زیرساختهای لازم
- رعایت روشها و الگوهای پدافند غیر عامل در توسعه سکونتگاهها و ایمن سازی آنها در برابر مخاطرات ناشی از بلایای طبیعی

فصل هشتم

الگوی کلان سازمان فضایی افق
(طرح پایه)

۸-۱-سازمان فضایی مطلوب برای توسعه استان

پیش از این توضیح داده شد که هدف از تهیه برنامه آمایش استان دستیابی به سندی است که سازمان فضایی منسجم، اثربخش، مبتنی بر احصاء و بکارگیری روش‌های اجرایی را برای دستیابی به توسعه پایدار در چارچوب توسعه ملی و مبتنی بر اصول مصوب آمایش سرزمین ارایه نماید.

همچنین در تبیین اهداف آمایش استان ذکر شد که هدف آمایش استان دستیابی به سازمان فضایی متعادل و منسجمی در استان است که بتواند ضمن بهره گیری از توانهای محیطی، اجتماعی و اقتصادی استان با ملاحظات توسعه پایدار، شرایط تحقق اهداف توسعه ملی که در قالب نقش و مأموریتهای ملی استان تعیین می شوند را با توسعه جنبه های گوناگون اقتصادی - اجتماعی و کیفیت زیست در استان فراهم نماید.

در ادامه بحث، اهداف و راهبردهای آمایش استان و سازماندهی فضایی آن به تفصیل بیان شدند. در این قسمت با توجه به اهداف و راهبردهای تعیین شده، ویژگیهای سازمان فضایی مطلوبی که بتواند به تحقق اهداف و راهبردهای تعیین شده بیانجامد مورد بررسی وتبیین قرار میگیرند.

۸-۱-۱-الگوی کلان سازمان فضایی افق

برای طراحی و تعیین الگوی کلان سازمان فضایی استان و همچنین الگوی توسعه هریک از عناصر و ارکان ساختار فضایی، می بایست با توجه به ویژگیهای الگوی فعلی سازمان فضایی استان و هر یک از ارکان آن و اهداف و راهبردهای آمایش استان بویژه اهداف و راهبردهای سازماندهی فضا اقدام نمود. در این راستا با توجه به مباحثی که در دو بخش مزبور ارایه شد به تبیین الگوی سازمان فضایی افق و ویژگیهای این الگو پرداخته می شود.

در بررسی و تحلیل سازمان فضایی موجود استان مشخص شد که شبکه های حمل و نقل یکی از ارکان اصلی سازماندهی فضا در استان محسوب می شود. در اینجا ذکر این نکته ضروری است که تقریباً در همه استان‌ها و مناطق کشور شبکه های زیربنایی و بویژه شبکه های ارتباطی به عنوان استخوانبندی ساختار فضایی عمل می نمایند، لیکن در مناطقی مثل استان قزوین که با توجه به موقعیت جغرافیایی و نقش تاریخی آنها در برقراری ارتباطات فرامنطقه ای و ملی، تسهیل این ارتباطات در چارچوب اصول آمایش سرزمین از مأموریتهای

اصلی استان به حساب می آید، نقش شبکه های ارتباطی پر رنگ تر و حساس تر است. از سوی دیگر با توجه به اهداف آمایش و سازماندهی فضایی استان و راهبردهای تعیین شده، توسعه نقش ترانزیتی استان و بهره گیری از محور های ملی مورد تأکید قرار گرفته است. بهره گیری از موقعیت ویژه جغرافیایی استان و همجواری آن با منطقه شهری تهران برای افزایش نقش و سهم استان در ساختار اقتصاد ملی، توسعه شبکه ارتباطی استان با توجه به نقش چهار راهی قزوین در برقراری ارتباط بین مرکز کشور با استان های شمالی (گیلان و اردبیل)، شمال غربی (زنجان و آذربایجانهای شرقی و غربی) و غرب (همدان، کردستان و کرمانشاه) در شبکه بین المللی کریدورهای حمل و نقل ازجمله راهبردهای مطرح شده برای سازماندهی فضایی استان در فصل قبلی است.

بنابراین کریدور توسعه آبیک- قزوین- تاکستان شامل شبکه های آزاد راهی، راههای اصلی، راه آهن و شبکه های سوخت و انرژی که سه شهر پر جمعیت استان و بسیاری از سایر مراکز سکونتگاهی شهری و روستایی را نیز به هم پیوند می زند، همچنان به عنوان ستون فقرات ساختار فضایی استان در آینده عمل خواهد کرد. بدیهی است با توجه به تمرکز بی رویه فعالیتها و جمعیت در برخی از نقاط این محور سازماندهی و آمایش این محور برای ارتقای عملکرد آن در عرصه استانی و ملی ضروری است.

بخش دیگری از راهبردهای اساسی مطرح شده در خصوص استفاده از موقعیت ارتباطی استان، تقویت پیوندهای ملی و بین منطقه ای با تأکید بر کاهش نقش تهران به عنوان گره گاه اصلی ارتباطات ملی است. به بیان دیگر، بسیاری ازجریانهای عبوری کالا و مسافر از مناطق جنوبی به سمت شمال غربی یا شمال شرقی کشور و یا بالعکس را که اکنون از طریق تهران صورت می پذیرد، می توان با استفاده از موقعیت استان های همجوار تهران یعنی قزوین،قم و سمنان و تجهیز و توسعه شبکه های ارتباطی آنها به شکل مستقل از تهران برقرارنمود.

در این راستا با توجه به اینکه شهر قم به عنوان مرکز استانی که خود دارای ویژگی چهار راهی بوده و به عنوان یک جعبه تقسیم در ارتباطات جنوبی-شمالی کشور عمل می نماید،

یکی از رئوس مثلث مورد نظر بوده و تقویت پیوند آن با قزوین که یکی دیگر از رئوس این مثلث محسوب می شود، در تحقق این راهبرد نقشی اساسی دارد. از همین روی «تقویت پیوند های ارتباطی بین استان و استان قم برای تسهیل ارتباطات بین منطقه ای (بین مناطق جنوبی و شمال و شمال غربی کشور) مستقل از تهران» از جمله راهبردهای مطرح شده برای سازماندهی فضایی استان است.

در حال حاضر ارتباطات جاده ای بین قم و قزوین از مسیر های مختلفی امکانپذیر است. با استفاده ازسامانه مسیر یابی سازمان راهداری و حمل و نقل جاده ای کشور[۱۸]، راههای دسترسی از قم به قزوین از طریق شبکه جاده ای کشور مورد بررسی قرار گرفت. این سامانه که دسترسی را در دو حالت کوتاهترین مسیر و سریع ترین مسیر تعیین می نماید، برای دسترسی بین این دو نقطه دو گزینه متفاوت را پیشنهاد می نماید. در گزینه اول که کوتاه ترین مسیر است ، دسترسی را از طریق ساوه و بویین زهرا تعیین می نماید که از نظر مسافت۲۳۹ کیلومتر و از نظر زمان تقریبی سفر ۲۱۳ دقیقه خواهد بود. در گزینه سریع ترین مسیر که از طریق اتوبان قم، رباط کریم، شهریار و اتوبان کرج- قزوین صورت خواهد پذیرفت، مسافت بین دو نقطه ۲۶۵ کیلومتر و زمان سفر ۱۸۱ دقیقه خواهد بود.

بدین ترتیب ملاحظه می شود که جریانهای عبوری از مناطق جنوبی، مرکزی و یا جنوب شرقی کشور به مقاصد شمال و شمال غربی بعد از رسیدن به قم و یا در مسیر برعکس بعد از رسیدن به قزوین برای ادامه مسیر دو گزینه را در پیش روی دارند. یکی گزینه سریعتر از طریق آزاد راه های تهران-قم و تهران-قزوین و عبور از حاشیه کلانشهر تهران و دیگری گزینه کوتاهتر از طریق ساوه و بویین زهرا. بدیهی است با توجه به همگونی نسبی بستر طبیعی این دو مسیر، تفاوت زمانی در گزینه سریعتر به دلیل استفاده از شبکه آزادراهی موجود فعلی است و در صورتی که شبکه جاده ای در گزینه کوتاهتر به لحاظ فنی و نوع راه ارتقاء یابد، قطعاً گزینه سریع تر نیز همین گزینه خواهد بود. مهم تر از آن در انتخاب این گزینه در واقع دستیابی به هدف آمایشی ذکر شده یعنی برقراری ارتباط مورد نظر مستقل از تهران است.

محاسبات انجام شده فوق برای ارتباط بین شهر قم و شهر قزوین صورت پذیرفته است. باتوجه به اینکه مسیر ترانزیتی عبوری از استان قزوین بعد از عبور از تاکستان (که به لحاظ

۱۸ - www.iranroads.ir

عرض جغرافیایی در جنوب قزوین قرار داشته و به لحاظ جغرافیایی به قم نزدیکتر است) از استان قزوین خارج ویا به آن وارد می شوند، محاسبات مشابه از طریق سامانه مذکور برای ارتباط بین قم و تاکستان تکرار شد که نتایج آن نشاندهنده این واقعیت است که اختلاف دو گزینه از نظر مسافت بیشتر، و از نظر زمان کمتر از محاسبات قبلی است. به عبارت دیگر برای ارتباط بین قم و تاکستان با انتخاب گزینه ساوه-بویین زهرا-دانسفهان-تاکستان از نظر مسافت ۷۲ کیلومتر نسبت به گزینه دیگر یعنی استفاده از آزادراههای موجود صرفه جویی به عمل می آید. در این حالت و با استفاده از شبکه های موجود زمان طی مسیر در هر دو گزینه تقریباً یکسان است.(نقشه شماره۸-۱)

با این حساب در صورت ارتقاء مسیر قم-ساوه-بویین زهرا-دانسفهان- تاکستان تا سطح آزاد راه، علاوه بر تحقق یکی از اهداف آمایش ملی، کاهش طول مسیر (که میزان این کاهش با اصلاحات لازم قطعاً بیش از ۷۲ کیلومتر خواهد شد)، و میزان زیادی در زمان و هزینه سفر نیز صرفه جویی به عمل خواهد آمد.

بنا براین ارتقاء سطح محورهای ساوه-بویین زهرا ، بویین زهرا-قزوین و بویین زهرا-دانسفهان-تاکستان در راستای راهبردهای آمایشی مورد نظر بوده و در سازماندهی فضایی استان مورد تأکید می باشد. تحقق این امر می تواند عملکرد این محورها را به عنوان محورهای سطح ۲ توسعه استان ارتقاء دهد.

بدیهی است در صورت اجرایی شدن این راهبرد آمایشی، با توجه به برخوردار شدن نواحی حاشیه این شبکه از امکان ارتباطات آسان و سریع، قابلیتهای این نواحی برای توسعه فعالیتهای اقتصادی بارور شده و امکانات جذب جمعیت و نهایتاً توسعه این نواحی تسهیل خواهد شد. همچنین از بار ترافیکی و تراکم های غیرضروری و مشکل ساز مرکز استان کاسته شده و به تحرک توسعه در نواحی مرکزی و جنوبی استان دامن خواهد زد.

با تسهیل ارتباطات بویین زهرا به مسیرهای ترانزیتی غرب و شمال غرب، محور اشتهارد-بویین زهرا که هم اکنون نیز به عنوان یکی از گزینه های ارتباطی با استان تهران و به عنوان یک مسیر ترانزیتی عمل می نماید، اهمیتی مضاعف یافته و می تواند در برقراری ارتباطات بین مناطق شرق و شمال شرقی کشور با مسیرهای ترانزیتی غرب و شمال غرب از طریق حاشیه جنوبی تهران عمل نماید. بنا براین ارتقاء این محور تا سطح بزرگراه از

دیگـر توصیـه هـای آمایشـی در رابطـه بـا شـبکه هـای جـاده ای اسـت. همچنیـن بـرای تسـهیل ارتبـاط مناطـق شـرقی کشـور بااسـتان هـای غـرب، ادامـه ایـن محـور از دانسـفهان تـا اتصـال بـه محـور تاکسـتان-آوج، مکمـل شـبکه هـای ارتباطـی اسـتان خواهـد بـود.

نقشه ۸-۱ شبکه جاده ای

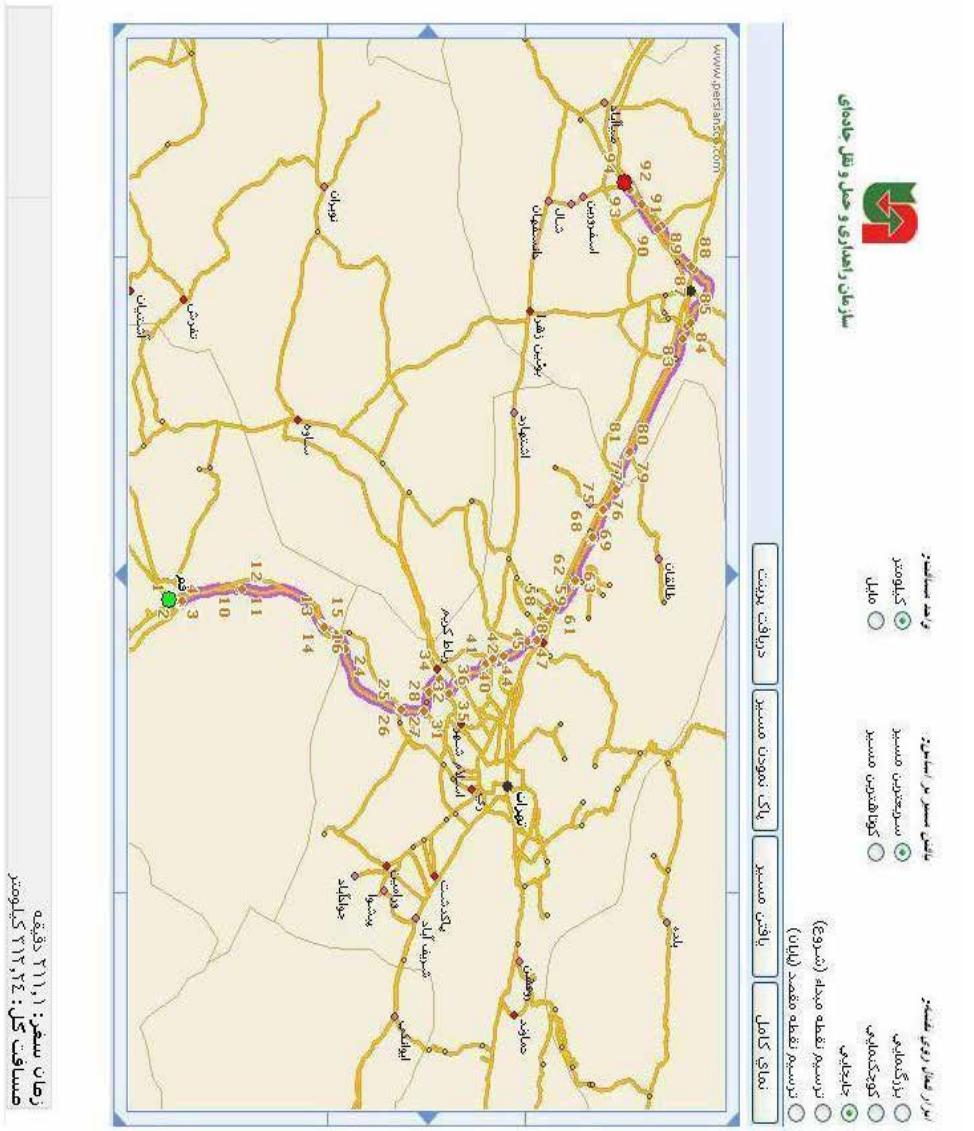

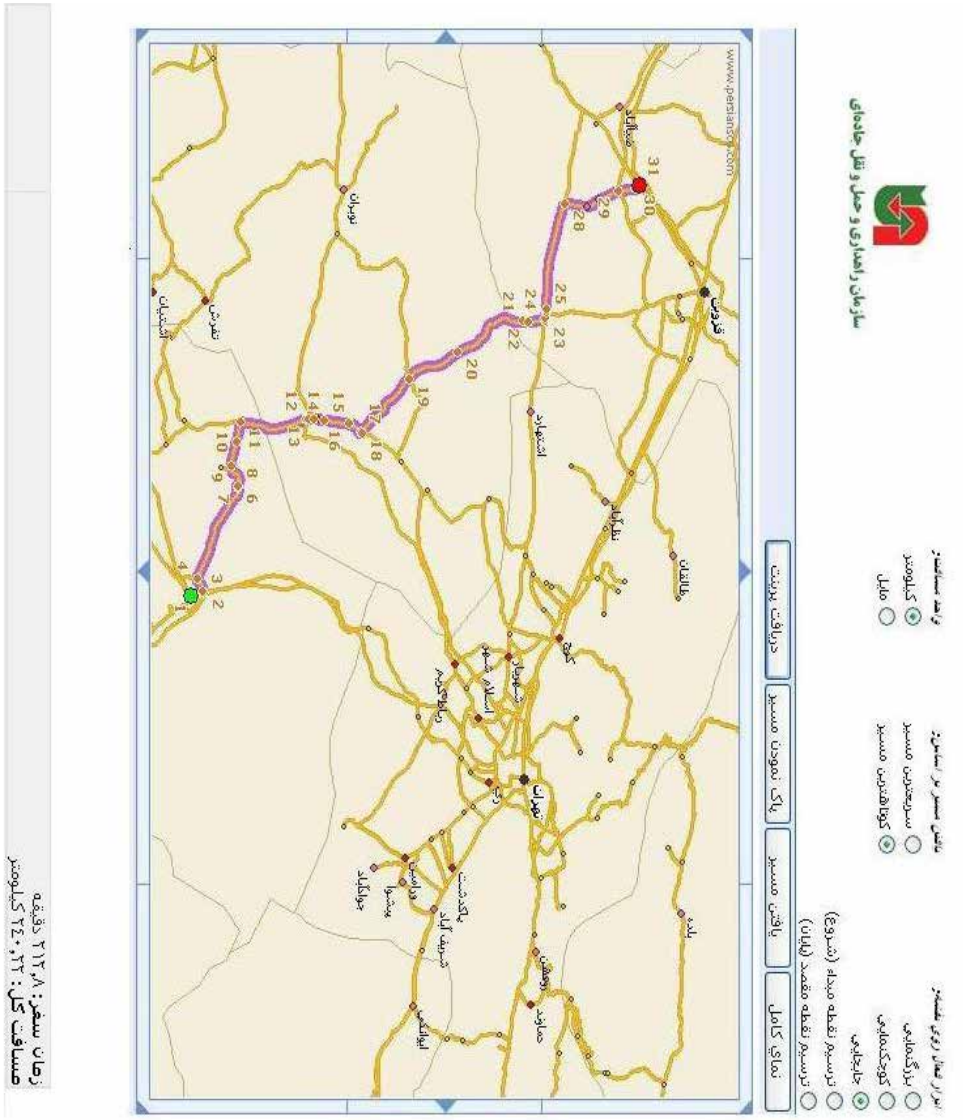

از سـوی دیگـر ارتقـای سـطح محـور قزویـن - رشـت بـه بزرگـراه کـه در دسـت انجـام بـوده و بخشـی از آن در اسـتان قزویـن انجـام شـده اسـت، عملکـرد ایـن محـور را نیـز ارتقـاء داده و ایـن محـور نیـز بـه عنـوان یکـی دیگـر از محورهـای سـطح ۲ در سـاختار فضایـی اسـتان مطـرح خواهـد بـود. بدیهـی اسـت توسـعه شـبکه هـای ریلـی اسـتان بـا رویکردهـای مـورد نظـر ، یعنـی توسـعه ارتباطات

استان با مناطق جنوبی کشور مستقل از تهران به موازات توسعه شبکه جاده ای در ارتقای سطح این محورها به عنوان محور توسعه، تأثیر به سزایی خواهد داشت. بررسی طرحهای توسعه شبکه ریلی[۱۹] کشور نشان می دهد که اتصال قم به تاکستان از طریق ساوه از طرحهای مورد نظر شرکت ساخت و توسعه زیربناهای حمل و نقل وزارت راه و ترابری بوده و مطالعات مقدماتی آن نیز انجام شده است. بنابر این انجام مطالعات تکمیلی و عملیات اجرایی این خط به عنوان یکی از اولویتهای توسعه شبکه ریلی از دیگر توصیه های آمایشی استان می باشد.

با توجه به موارد فوق شبکه ارتباطات استان که در افق طرح آمایش همچنان نقش استخوانبندی اصلی ساختار فضایی استان را ایفا خواهد کرد، شامل محور آبیک-قزوین-تاکستان به عنوان محور اصلی توسعه (سطح ۱) و محورهای تاکستان-آوج-همدان، محور ساوه-بویین زهرا- قزوین، محور اشتهارد-بویین زهرا-دانسفهان-تاکستان و محور قزوین کوهین-رشت به عنوان محورهای سطح ۲ استان خواهد بود.

توسعه شبکه های ارتباطی با شرایط مذکور، موجب کاهش بار اصلی حمل و نقل از محور شمالی استان به سمت نواحی مرکزی و جنوبی استان خواهد شد. در این راستا نقطه شهری بویین زهرا که در وضعیت فعلی نیز ویژگی چهارراهی داشته و به عنوان یکی از گره گاههای اصلی ارتباطی استان به حساب می آید، اهمیتی مضاعف یافته و به عنوان یکی از مراکز اصلی توسعه استان در سالهای آینده عمل خواهد کرد. محورهای منتهی به این شهر،بویژه محور بویین زهرا- قزوین با توجه به فراهم بودن امکانات دسترسی های سریع و سایر امکانات زیربنایی، توان مناسبی برای توسعه فعالیتهای مختلف اقتصادی بویژه فعالیتهای صنعتی، خدماتی و بازرگانی خواهند داشت و جمعیت این ناحیه از استان با شتابی بیش از گذشته رشد خواهد کرد.

بنابراین با تحولاتی که در سطح و عملکرد شبکه های ارتباطی استان رخ خواهد داد، الگوی کلان سازمان فضایی استان، به سوی کاهش تمرکز از محور سطح ۱ فعلی به سوی سایر محورهای ارتباطی دارای قابلیت توسعه، حرکت

۱۹ - http://www.rai.ir/Site.aspx?ParTree=A01030

خواهد کرد. به لحاظ توزیع جمعیت نیز تمرکز های فعلی موجود که به صورت مراکز اصلی توسعه استان نیز عمل نموده و عمدتاً در دو ناحیه قزوین و تاکستان قابل مشاهده هستند، با اضافه شدن بویین زهرا و نقاط جمعیتی اطراف آن، به سوی یک الگوی چند مرکزی [۲۰]حرکت کرده وحداقل به سه ناحیه افزایش خواهد یافت.با این حساب از تمرکز جمعیت در دو ناحیه دیگر بویژه ناحیه قزوین کاسته خواهد شد و توزیع جمعیت و فعالیتها در استان شکل متوازن تری به خود خواهد گرفت. (نقشه شماره۸-۲)

۲۰- polycentric

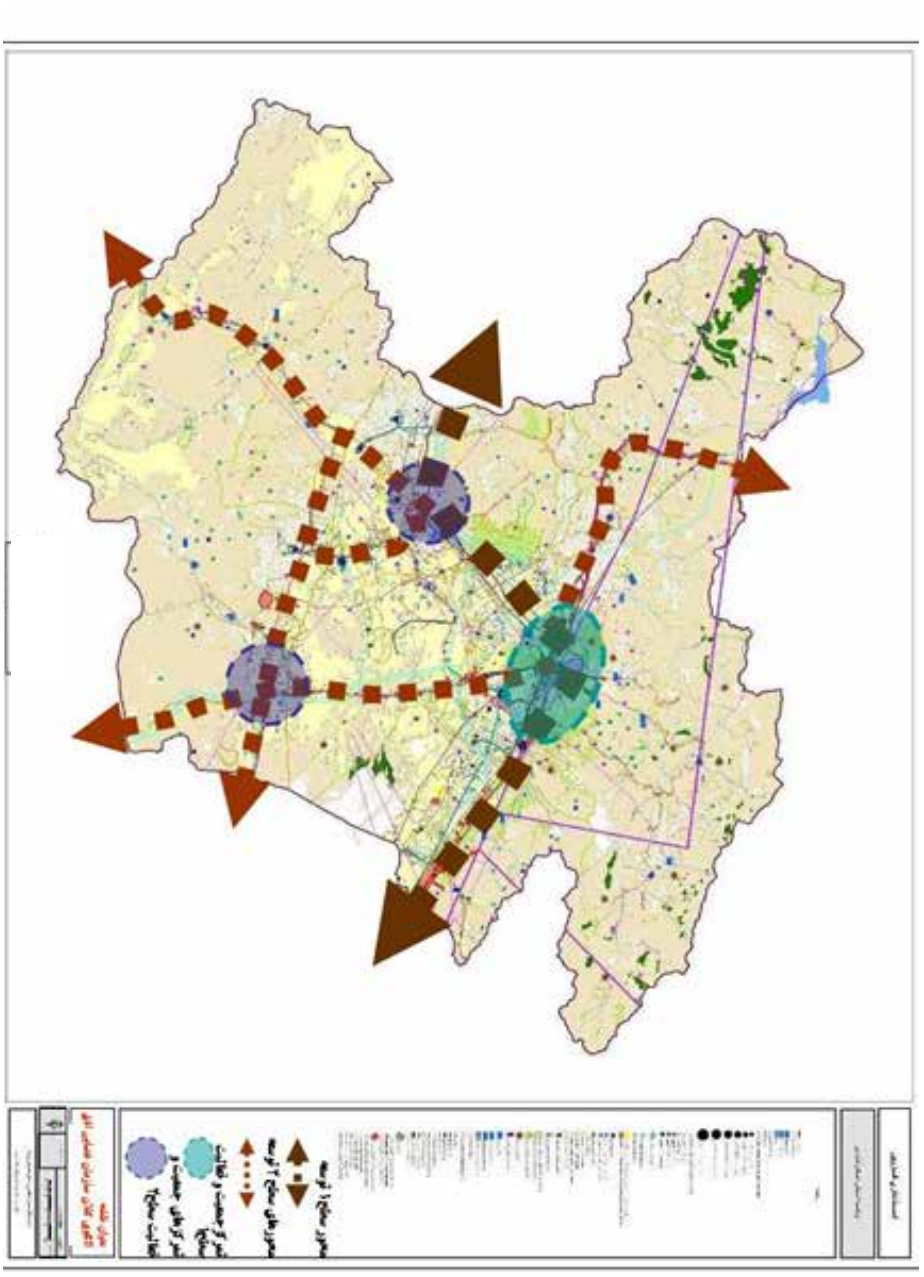

نقشه ۸-۲- الگوی کلان سازمان فضایی

۸-۱-۱-۱- الگوی استقرار فعالیت ها[۲۱]

در این بخش با استفاده از سایر مطالعات انجام شده بویژه گزارش سازمان فضایی فعالیتها به بررسی چگونگی الگوی فعلی توزیع فعالیتهای اصلی استان یعنی کشاورزی ، صنعت و خدمات بازرگانی پرداخته شده و با توجه به الگوی کلان سازمان فضایی و راهبردهای مطرح شده در فصل قبل الگوی استقرار فعالیتها در افق آمایش استان ترسیم خواهد شد.

- **فعالیتهای کشاورزی**

فعالیتهای کشاورزی بویژه در زیربخشهای زراعت و باغداری بنابر ماهیت خود تا حد زیادی از شرایط طبیعی تبعیت می نمایند. چگونگی منطقه بندی فعالیتهای زراعی و باغداری استان در گزارش سازمان فضایی مطرح شده است. در این منطقه بندی ۶ گانه که بر اساس ویژگیهای توپوگرافیک و تعلق به حوضه های آبریز صورت گرفته است، حوضه های کوهستانی و کوهپایه ای شمال استان در قالب ۳ ناحیه و حوضه های کوهستانی و کوهپایه ای جنوب استان در قالب ۲ ناحیه و نهایتاً دشت مرکزی استان به صورت یک ناحیه مستقل طبقه بندی شده است.

کاربری اراضی در ۵ زیرمنطقه کوهپایه ای و کوهستانی برای زراعت و باغداری، محدود به زراعت آبی در حاشیه آبراهه ها، دشت های دامنه ای و زراعت دیم در تراس ها و باغداری در تراس ها و اراضی کم شیب است. کشت غالب در زراعت گندم، جو، یونجه، پیاز و سیب زمینی و باغ ها اغلب شامل گردو، انار، سیب، گیلاس، زیتون فندق، انگور، بادام و درختان غیرمثمر است. در گستره ای از اراضی این نواحی به دلیل وجود بارندگی مناسب و خاک بالنسبه مناسب، گندم، جو و عدس به صورت دیم کشت می شود.

گستره اراضی زراعی در زیرمنطقه مرکزی استان به دشت های دامنه ای و اراضی کم ارتفاع محدود است. کشت غالب محصولات زراعی در این محدوده شامل گندم، جو، چغندرقند، ذرت دانه ای و سیب زمینی، آفتابگردان، گوجه فرنگی، خربزه و پنبه است. باغ ها نیز شامل انگور، بادام، گردو، پسته و هلو می باشد. در صورت بارندگی کافی، زراعت دیم گندم، جو، نخود و عدس نیز در این قلمرو رواج دارد .

---

۲۱ - در شرح خدمات برنامه آمایش استان عنوان الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی قبل از الگوی استقرار فعالیتها مطرح شده است، لیکن باتوجه به اینکه استقرار فعالیتها بر شکل گیری و سطح جمعیتی مراکز سکونتگاهی تأثیر گذار است، الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی بعد از این بحث مطرح خواهد شد.

بررسی چگونگی کاربری اراضی زراعی در سطح استان نشان می دهد که از مجموع بیش از ۴۸۷ هزار هکتار مساحت اراضی زراعی (زیر کشت محصولات سالانه و دائمی، آبی و دیم وآیش) استان در سال زراعی ۸۴-۱۳۸۳ حدود ۴۴ درصد زیر کشت محصولات زراعی و باغی آبی، ۳۴ درصد زیر کشت محصولات دیم و بقیه آیش بوده است. سهم سطح زیر کشت محصولات سالانه آبی از کل اراضی زراعی حدود ۳۳ درصد ، سهم زیر کشت محصولات سالانه دیم حدود ۳۲ درصد و سهم باغات آبی و دیم به ترتیب ۱۱و۲ درصد بوده است.

توزیع شهرستانی اراضی کشاورزی در شهرستانها بسته به وضعیت طبیعی و اقلیمی و همچنین وسعت آنها متفاوت است. شهرستان بوئین زهرا که وسعت زیادی از گستره استان بخصوص در دشت مرکزی را در برگرفته است، بیشترین سهم از اراضی استان (حدود ۳۵ درصد) را به خود اختصاص داده است. سهم هریک از دو شهرستان قزوین و تاکستان حدود ۲۵ درصد و شهرستان آبیک کمتر از ۱۰ درصد است. کمترین سهم اراضی استان با حدود ۵ درصد نیز به شهرستان البرز اختصاص دارد.

با توجه به وضعیت نسبتاً مناسب منابع آب بیشترین سهم در همه شهرستان‌ها به کشت آبی (زراعت و باغ) اختصاص دارد. این سهم در شهرستان البرز و آبیک به ترتیب ۸۷ و ۷۴ درصد است که بیانگر اهمیت تعیین کننده کشت آبی در این دو شهرستان است. این نسبت در شهرستان‌های بوئین زهرا، تاکستان و قزوین به ترتیب حدود ۴۸، ۴۲ و۴۰ درصد و گویای آن است که هرچند کشت آبی در این سه شهرستان دارای اهمیت نسبی بیشتری است اما کشت دیم محصولات زراعی نیز سهم قابل توجهی در کاربری اراضی زراعی این سه شهرستان دارد. در دو شهرستان تاکستان و قزوین باغات آبی به ترتیب با ۲۴ و ۲۱ درصد بیشترین سهم از کاربری اراضی زراعی را دارند و نشان دهنده اهمیت باغداری و تجاری بودن بیشتر تولید کشاورزی در این دو شهرستان است.

تنوع شرایط اقلیمی و توپوگرافی در استان (مناطق کوهستانی در شمال و جنوب و محدوده دشتی در مرکز) و وجود گستره مراتع سردسیر و گرمسیر در استان که امکان کوچ دام را برای بهره‌گیری از محدوده های ییلاقی و قشلاقی فراهم نموده است، موجب شده تا دامداری گسترده (سنتی)، در ترکیب با زراعت و باغداری در مناطق روستایی استان، از

رواج زیادی برخوردار باشد و اهمیت قابل توجهی در اقتصاد روستایی استان داشته باشد. در عین حال دامداری متمرکز (صنعتی و نیمه صنعتی) نیز بدلیل روند روبه تخریب مراتع از یک طرف و همجواری استان با بزرگترین بازار مصرف کشور(منطقه شهری تهران – کرج) از طرف دیگر، به سرعت رو به رشد بوده و اهمیت این شیوه دامداری در الگوی دامداری استان پیوسته رو به افزایش است.

محدوده شهرستان های بوئین زهرا و قزوین قلمرو اصلی دامداری گسترده استان است و پس از آن شهرستان های تاکستان و آبیک جای دارند. بیشترین واحدهای دامداری متمرکز در هر سه زمینه پرورش گاو شیری، پرواربندی گوساله و پرواربندی بره به دلیل نزدیکی به بازار انبوه تهران و استفاده از شبکه های سریع ارتباطی در شهرستان آبیک و در طول محور ارتباطی تهران قزوین استقرار یافته اند.

در زمینه پرورش گاو شیری و تولید شیر ولزوم تسریع در رساندن محصول به بازارهای مصرف به همان دلایل ذکر شده شهرستانهای البرز و قزوین که در بعداز آبیک درفاصله های نزدیک تری به تهران قرار دارند، در رتبه های بعدی هستند.شهرستانهای بویین زهرا و تاکستان در پرواربندی گوساله و بویین زهرا و قزوین در پروار بندی بره در رتبه های دوم و سوم قرار دارند.

در زمینه پرورش طیور نیز شهرستان آبیک سهم قابل توجهی دارد. این شهرستان باتعداد ۲۹ واحد مرغ تخم گذار با ظرفیت ۴/۸ میلیون قطعه که حدود ۷۹ درصد ظرفیت استان است، قطب تولید تخم مرغ استان و یکی از مهمترین مراکز تولید تخم مرغ در کشور محسوب می گردد. سهم شهرستان های قزوین و بوئین زهرا به ترتیب حدود ۶ درصد و ۷ درصد بوده است. سهم شهرستان های تاکستان و البرز نیز به ترتیب ۳/۸ و ۳/۹ درصد می باشد.

واحدهای جوجه کشی استان ۷ واحد با ظرفیت ۱۲۹ میلیون قطعه است که ۵ واحد با ۷۸ درصد مجموع ظرفیت در شهرستان قزوین و ۲ واحد با ۲۳ درصد ظرفیت در شهرستان تاکستان استقرار دارند.

از مجموع ۳۵۶ واحد دارای پروانه بهره برداری پرورش نیمچه گوشتی با کل ظرفیت ۹/۸۴ میلیون قطعه استان در سال ۱۳۸۵، سهم شهرستان های بوئین زهرا و تاکستان به

ترتیب برابر ۳۳،۰۳ و ۳۳،۵۳ درصد و سهم شهرستان قزوین ۱۹،۶۲ درصد بوده است. همچنین یک واحد مرغ اجداد تخمگذار با ظرفیت ۱۲۵۸۰ قطعه (تنها واحد تولیدی موجود در کشور)، در محدوده شهرستان قزوین استقرار داشته است.

در یک جمع بندی کلی از سازمان فضایی فعالیت های دامداری در سطح استان می توان گفت که تقریباً تمامی واحدهای متمرکز (صنعتی و نیمه صنعتی) دام و طیور استان در محدوده‌ای استقرار دارند که حد جنوبی آن محور اشتهارد– بوئین زهرا – دانسفهان، حد غربی آن محور دانسفهان – تاکستان – قزوین، حد شرقی آن مرز استان و حد شمالی آن دوسوی محور آبیک – قزوین است.

چگونگی توزیع مزارع پرورش ماهیان گرمابی در سطح شهرستان های استان نشان می دهد که از نظر تعداد واحد بیشترین سهم (۲۸ واحد) مربوط به شهرستان قزوین است. اما از نظر مساحت بیشترین سهم (با ۶ واحد) به شهرستان بوئین زهرا اختصاص دارد. به لحاظ تعداد و مساحت، شهرستان های تاکستان، آبیک و البرز در رتبه های بعدی جای دارند. توزیع فضایی واحدهای پرورش ماهیان سردابی نیز حاکی از تمرکز بیشترین تعداد و ظرفیت این واحدها در سطح شهرستان قزوین است. شهرستان های بوئین زهرا و تاکستان نیز در رتبه های بعدی قرار دارند.

در فصل قبلی، کشاورزی پایدار، مدرن و رقابتی با استفاده بهینه از قابلیتهای کشاورزی استان به عنوان یکی از اهداف آمایش استان مورد تأکید قرار گرفت. توسعه این بخش به گونه ای که بتواند ضمن تأمین بخش اصلی نیازهای غذایی استان ، بخشی از نیازهای استان تهران و سایر نقاط کشور در زمینه تولیدات کشاورزی (بویژه در زیر بخشهای دام و طیور) را تأمین نماید، مورد نظر است.

توسعه کشت محصولات سود آور و صادراتی در کنار محصولات استراتژیک با هدف تأمین درآمد مناسب و اقتصادی نمودن فعالیتهای کشاورزی با اولویت زیربخش های باغداری ، زراعت ، طیورداری ، دامداری و آبزی‌پروری، ارتقاء فناوری و تحول در روش‌های بهره‌برداری با رویکرد جلوگیری از خرد شدن وتغییر کاربری اراضی کشاورزی، بهینه سازی الگوی کشت، توسعه کشت مکانیزه، استفاده از روش های مدرن آبیاری و مدیریت بهینه اراضی (با اولویت دشت قزوین) به عنوان بخشی از راهبردهای مورد نظر در

بخش کشاورزی استان می بایست مورد توجه قرار گیرد.

همچنین برقراری تعادل در توزیع جمعیت و فعالیت در گستره استان با توجه به توان محیطی هر ناحیه، گسترش سیستم های نوین آبیاری و توسعه کشت های متراکم با اولویت اراضی پیرامون منطقه شهری قزوین و ناحیه میانی به ویژه دشت قزوین، ایجاد و توسعه مراکز تحقیقاتی کشاورزی در دشت قزوین و مراکز پژوهشی، مراکز رشد و پارک علمی و فناوری در حاشیه محورهای اصلی توسعه و ارتباط نزدیک با مراکز دانشگاهی و تمرکزهای صنعتی به عنوان راهبردهای سازماندهی فضایی این بخش مورد تأکید است.

با توجه به ماهیت فعالیتهای کشاورزی در وابستگی به زمین و شرایط طبیعی منطقه از یکسو و راهبردهای سازماندهی فضایی مطرح شده از سوی دیگر، تغییرات مورد نظر در الگوی استقرار فضایی این فعالیتها عمدتاً به افزایش سهم فعالیتهای کشاورزی نواحی کوهپایه ای و کوهستانی شمالی و جنوبی استان از طریق توسعه فعالیتهای ترویجی و همچنین کاهش سهم مناطق اشباع شده شهرستانهای آبیک، البرز و قزوین در زمینه فعالیتهای متمرکز این بخش از قبیل دامداریها و مرغداریهای صنعتی به نفع توسعه این فعالیتها در محورهای منتهی به بویین زهرا است.

ارتقای شیوه های تولید، توسعه مکانیزاسیون بویژه در دشت مرکزی، وهمچنین توسعه مراکز تحقیقاتی برای افزایش کارآیی و بهبود شیوه های تولید بویژه در زمینه های دامداری و طیور داری که از زیر بخشهای تخصصی و دارای عملکرد ملی استان است، از دیگر توصیه های سازماندهی فضایی این بخش است.

- **صنعت**

استان قزوین با توجه به موقعیت ویژه جغرافیایی در همجواری با مرکز کشورو برخورداری از شبکه ارتباطی مناسب با تهران و قرارگرفتن در مسیر ترانزیتی تهران و اروپا از یکسو و اعمال قانون محدودیت احداث صنایع جدید در محدوده ۱۲۰ کیلومتری تهران از سوی دیگر از اواخر دهه چهل، با توسعه صنعتی شتابانی روبرو بوده است. تا پایان سال ۱۳۸۵حدود ۲۵۷۴پروانه بهره برداری جهت صنایع استان با ظرفیت اشتغال زائی ۱۰۷۲۳۰نفرتوسط وزارت صنایع ومعادن صادرشده است. از این تعداد ۵۰۳ واحد و نزدیک به ۴۹۰۰۱ نفر شاغل مربوط به کارگاه های بزرگ صنعتی دارای بیش از ۱۰ نفر کارکن می باشند که

بسیاری از آنها در زمره کارخانجات منحصر به فرد در کشور محسوب می شوند.

الگوی استقرار فعالیتهای صنعتی استان با ایجاد و توسعه شهر صنعتی البرز تاحد زیادی تحت تأثیر این اقدام قرار گرفته و سهم بالایی از صنایع مزبور با توجه به موقعیت مناسب و زیربناهای تجهیز شده آن در این شهر و اطراف آن استقرار یافتند به طوری که در سال ۱۳۸۴ بیش از ۵۰ درصد این واحدها ، در محدوده این شهرستان استقرار داشته و سهم هر یک از شهرستان های قزوین، بوئین زهرا و تاکستان به ترتیب برابر ۲۱/۳، ۱۴/۵، ۱۲ درصد بوده است. کمترین تعداد واحدهای بزرگ صنعتی با ۱/۲ درصد سهم نیز به شهرستان آبیک اختصاص داشته است. به این ترتیب از نظر توزیع فضایی، بخش عمده ای از واحدهای صنعتی استان در قسمت میانی آن و در پیرامون شهرهای الوند و قزوین استقرار یافته اند.

چگونگی توزیع واحدهای صنعتی برحسب تعداد کارکن در سطح شهرستان های استان در جدول شماره ۸-۱ نمایش داده شده است. ارقام این جدول گویای آن است که ۶۲ درصد واحدهای با بیش از ۱۰۰ نفر کارکن و بیش از ۶۵ درصد اشتغال این واحدها به علاوه بیش از ۶۶ درصد تعداد واشتغال واحدهای دارای ۹۹-۵۰ نفر کارکن در محدوده شهرستان البرز و عمدتاً شهر صنعتی الوند استقرار یافته اند. سهم این شهرستان از تعداد واحدهای دارای ۴۹-۱۰ کارکن نیز حدود ۴۰ درصد است.

نکته قابل توجه در این رابط سهم اندک شهرستان آبیک از واحدهای بزرگ صنعتی است که علت آن هم عمدتاً محدودیت قانونی ۱۲۰ کیلومتری است که اکثر نقاط این شهرستان را شامل می شود.

جدول شماره ۸-۱- توزیع شهرستانی واحدهای بزرگ صنعتی(با بیش از ۱۰نفر کارکن) در سال ۱۳۸۴

شهرستان	جمع				۴۹-۱۰نفر				۹۹-۵۰نفر				۱۰۰نفر و بیشتر			
	واحد صنعتی		اشتغال		واحد صنعتی		اشتغال		واحد صنعتی		اشتغال		واحد صنعتی		اشتغال	
	تعداد	سهم	تعداد	سهم	تعداد	سهم	اشتغال	سهم	تعداد	سهم	اشتغال	سهم	تعداد	سهم	اشتغال	سهم
آبیک	۱۰	۱,۹۹	۶۰۹	۱,۲۴	۶	۲,۰۳	۴۰	۲,۳۲	۲	۲,۳۳	۴۲	۲,۷۷	۲	۱,۶۵	۲۸۷	۰,۷۹
البرز	۲۵۲	۵۰,۱۰	۳۰۶۶۳	۶۲,۵۸	۱۲۰	۴۰,۵۴	۳۱۶۱	۴۵,۸۱	۵۷	۶۶,۲۸	۳۹۱۰	۶۶,۹۴	۷۵	۶۱,۹۸	۲۳۵۹۲	۶۵,۰۶
بوئین زهرا	۷۳	۱۴,۵۱	۲۸۵۲	۵,۸۲	۶۸	۲۲,۹۷	۱۳۵۲	۱۹,۵۹	۲	۲,۳۳	۱۳۷	۲,۳۵	۳	۲,۴۸	۱۳۶۳	۳,۷۶
تاکستان	۶۱	۱۲,۱۳	۵۱۳۴	۱۰,۴۸	۳۱	۱۰,۴۷	۷۳۱	۱۰,۵۹	۱۲	۱۳,۹۵	۷۷۴	۱۳,۲۵	۱۸	۱۴,۸۸	۳۶۲۹	۱۰,۰۱
قزوین	۱۰۷	۲۱,۲۷	۹۷۴۳	۱۹,۸۸	۷۱	۲۳,۹۹	۱۴۹۶	۲۱,۶۸	۱۳	۱۵,۱۲	۸۵۸	۱۴,۶۹	۲۳	۱۹,۰۱	۷۳۸۹	۲۰,۳۸
استان	۵۰۳	۱۰۰,۰۰	۴۹۰۰۱	۱۰۰,۰۰	۲۹۶	۱۰۰,۰۰	۶۹۰۰	۱۰۰,۰۰	۸۶	۱۰۰,۰۰	۵۸۴۱	۱۰۰,۰۰	۱۲۱	۱۰۰,۰۰	۳۶۲۶۰	۱۰۰,۰۰

با توجه به استقرار بیشتر واحدهای صنعتی استان به صورت مجتمع و در قالب شهرک ها و نواحی صنعتی، استقرار صنایع در استان عمدتاً از یک الگوی تمرکز غیر متمرکز پیروی نموده است. در حال حاضر علاوه بر شهر صنعتی الوند که بزرگترین شهر صنعتی کشور می باشد ، تعداد ۴ شهرک لیا، آراسنج، حیدریه و کاسپین فعال و در حال بهره برداری هستند، دو شهرک خرمدشت و آبیک در حال احداث می باشند و شهرک های صنعتی شال و اسفرورین، قزوین۲، حکیمیه و رامشان در حال تملک زمین می باشند.

همچنین ۲ ناحیه صنعتی روستایی در نواحی آوج و دانسفهان نیز در سطح استان احداث شده است.

بر اساس تحلیلهای انجام شده [۲۲]، استقرار صنایع در شهرستانهای مختلف بر حسب نوع صنایع از سه الگوی پراکنده، نیمه متمرکز و متمرکز تبعیت می نماید. بر اساس این تحلیل توزیع فضایی فعالیت های محصولات غذایی و آشامیدنی، کک و فرآورده های حاصل از نفت و سایر محصولات کانی غیر فلزی در سطح استان به صورت پراکنده است. فعالیت های پوشاک و عمل آوردن خز، انتشار و چاپ و تکثیر، ساخت فلزات اساسی، محصولات فلزی فابریکی، ماشین آلات دفتری و حسابداری، وسایل نقلیه موتوری و بازیافت دارای توزیع نسبتاً متمرکز می باشند. فعالیت های ساخت منسوجات، دباغی، چرم،کیف، چمدان، چوب و محصولات چوبی بجز مبل، ساخت کاغذ و محصولات کاغذی، ساخت مواد و محصولات شیمیایی، محصولات از لاستیک و پلاستیک، ساخت ماشین آلات و تجهیزات، ماشین آلات و دستگاه های برقی، رادیو و تلویزیون و وسایل ارتباط، ابزار پزشکی، اپتیکی، و ساخت ساعت، سایر تجهیزات حمل و نقل، مبلمان و سایر مصنوعات، دارای توزیع متمرکز می باشند.

همچنین با استفاده از شاخص تمرکز مکانی می توان نتیجه گیری نمود که در شهرستان آبیک فعالیت های محصولات غذایی و آشامیدنی، سایر محصولات کانی غیر فلزی، کک و فرآورده های حاصل از نفت، محصولات فلزی فابریکی، تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک، در شهرستان البرز، فعالیت های ساخت منسوجات، دباغی، چرم، کیف و چمدان، چوب و محصولات چوبی بجز مبل، ساخت کاغذ و محصولات کاغذی، ساخت مواد و محصولات شیمیایی، ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک، ساخت ماشین آلات و تجهیزات، ساخت ماشین آلات و دستگاه های برقی، ساخت ابزار پزشکی، اپتیکی‌دقیق

۲۲ گزارش سازمان فضایی

و ساخت ساعت، ساخت رادیو و تلویزیون و وسایل ارتباط جمعی، ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل، مبلمان و سایر مصنوعات، در شهرستان بوئین زهرا، سایر محصولات کانی غیر فلزی، گروه کک و فرآورده های حاصل از نفت، محصولات غذایی و آشامیدنی، محصولات فلزی فابریکی، در شهرستان قزوین رشته فعالیت های کک و فرآورده های حاصل از نفت، پوشاک وعمل آوردن خز، وسایل نقلیه موتوری، محصولات غذایی و آشامیدنی، بازیافت، سایر محصولات کانی غیر فلزی، ساخت ماشین آلات و تجهیزات، ماشین آلات دفتری و حسابداری، مبلمان و سایر مصنوعات، ساخت فلزات اساسی، چوب و محصولات چوبی بجز مبل، ساخت منسوجات از تمرکز های بالایی برخوردار بوده و در این زمینه صنایع مزبور تخصصی محسوب می شوند. شهرستان تاکستان با توجه به تنوع رشته های صنعتی و وزن نسبی همسان آنها در هیچیک از رشته های صنعتی تخصصی نیست.

با توجه به موارد فوق می توان اینگونه نتیجه گیری نمود که الگوی استقرار صنایع در استان قزوین در درجه اول براساس یک محدودیت قانونی که همان استقرار واحدهای صنعتی در خارج از محدوده ۱۲۰ کیلومتری تهران است پیروی نموده است. احداث شهر صنعتی البرز و شهرکهای صنعتی لیا، کاسپین و آراسنج که اکثریت غالب صنایع استان را در خود جای داده اند، مصادیق مکانی این الگو هستند. به عبارت دیگر وزن استقرار صنایع در نیمه شرقی استان که نزدیکی بیشتری با تهران داشته و ضمناً خارج از محدوده ممنوعیت صنایع هستند بسیار بیش از سایر مناطق استان است. (نقشه شماره ۸-۳)

سایر شهرکها و نواحی صنعتی استان و واحدهای منفرد صنعتی نیز عمدتاً در حاشیه و نزدیکی محورهای اصلی ارتباطی استان که دسترسی آسان تری به شبکه های ارتباطی و سوخت و انرژی دارند، استقرار یافته اند.

با توجه به وضعیت فعلی الگوی استقرار فعالیتهای صنعتی و اهداف و راهبردهای مرتبط با بخش صنعت که در فصل پیش مورد بررسی قرار گرفت، می توان ویژگیهای الگوی آینده استقرار صنایع در استان را ترسیم نمود.

در بحث اهداف آمایش استان بیان شد که توسعه بخش صنعت توسعه یافته به عنوان اولویت دار ترین بخش اقتصادی و ارتقای جایگاه صنعتی استان در کشور به شکلی که این بخش قادر به جذب برخی از سرمایه گذاری های متمایل به سوی تهران و

همچنین فعالیتهای صنعتی که در راستای تراکم زدایی از تهران به سایر مناطق کشور انتقال می یابد، باشد. بنا براین توسعه صنعت در این استان همانند بسیاری از دیگر فعالیتها در ارتباط با استان تهران صورت می پذیرد. در این زمینه سرمایه گذاری های صنعتی متمایل به سوی تهران که در این استان با محدودیتهای استقرار مواجهند، می توانند جایگاه مناسبی را در استان قزوین که در کمترین فاصله با تهران قرار داشته و ضمناً از محدوده ممنوعیت استقرار صنایع خارج است، جستجو نمایند.

بخشی از راهبردهایی که در این زمینه مورد تأکید قرار گرفتند شامل ایجاد زمینه های قانونی (تسهیلات و معافیتها) و تخصصی لازم برای جذب سرمایه گذاریهای صنعتی متمایل به سوی تهران و فعالیتهای صنعتی قابل انتقال از این منطقه شهری، گسترش صنایع HI-Tech با ارزش افزوده بالا به ویژه در نواحی متراکم صنعتی، مهار و سازماندهی رشد بی رویه و شتابان منطقه شهری قزوین، محدود نمودن توسعه صنعتی آن به صنایع استراتژیک و صنایع Hi-Tech و پرهیز از ایجاد و گسترش واحدهای تولیدی بزرگ مقیاس و شهرک های صنعتی در این منطقه و هدایت آنها به دیگر مراکز مستعد استان و سازماندهی فعالیت های صنعتی جدید با تأکید بر محور قزوین - تاکستان - ابهر به عنوان یکی از محورهای توسعه صنعتی استان بوده است.

در این راستا استقرار صنایع جدید در حواشی منطقه متراکم قزوین باید محدود به صنایع استراتژیک و Hi-Tech گردد تا هم به تراکم بیش از حد این محدوده اضافه نشود و هم زمینه برای استقرار صنایع جدید متمایل به تهران و یا انتقالی از تهران فراهم گردد.

از سوی دیگر با ارتقای سطح عملکرد محورهای منتهی به بویین زهرا و تسهیل ارتباطات با تهران و سایر مراکز صنعتی و بازارهای مصرف کشور ، این محورها جایگاه مناسبی برای توسعه شهرکهای صنعتی در مکانهای مناسب و استقرار سایر صنایع در این شهرکها خواهد بود.

همچنین محورهای قزوین-آبیک و بویین زهرا- اشتهارد به دلیل عدم وجود محدودیت های قانونی استقرار صنایع غذایی، وجود واحدهای متعدد دامداری، مرغداری و محصولات کشاورزی و نزدیکی به بازار مصرف تهران، محدوده های مناسبی برای توسعه صنایع غذایی می باشند.

محور قزوین-تاکستان- ابهر نیز که در راهبردهای آمایشی استانی مورد تأکید قرار گرفته است، برای افزایش سهم نواحی غربی استان مناسب است. (نقشه شماره ۸-۳)

نقشه ۸-۳- الگوی استقرار صنایع

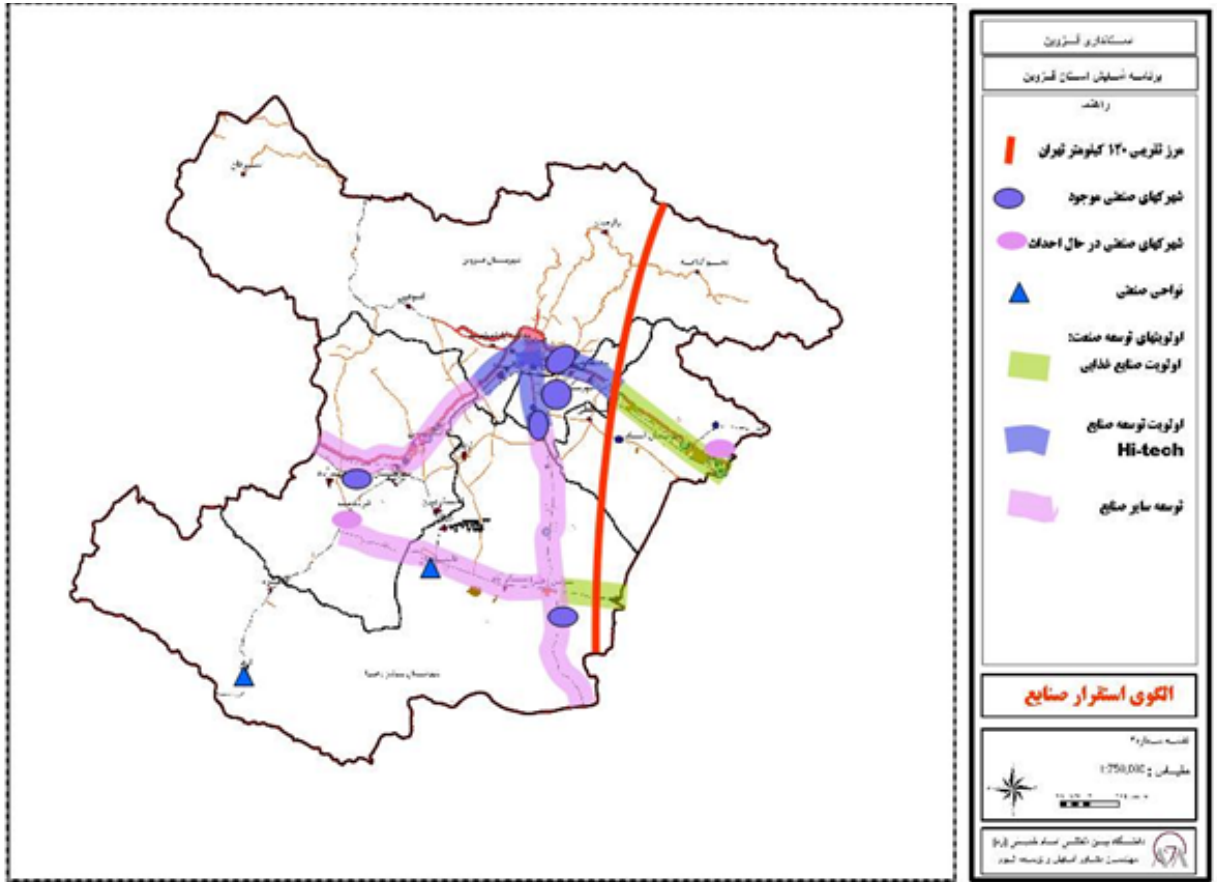

- **خدمات بازرگانی**

استان قزوین علیرغم بالابودن حجم تولیدات کشاورزی و صنعتی و نیاز به توسعه فعالیتهای بخش بازرگانی برای پشتیبانی از تولید از یکسو و عبور بخش عظیمی از کالاهای ترانزیتی و سایر کالاهای تجاری مورد نیاز در اقصی نقاط کشور، به دلیل وابستگی به بازار تهران و استفاده از زیرساختهای بازرگانی موجود در این کلانشهر و همچنین ویژگی عبوری بودن این استان، از توسعه فعالیتها و زیر ساختهای بازرگانی متناسب با تولیدات استان برخوردار نبوده است. به عبارت روشن تر بنگاههای تولیدی مستقر در استان باتوجه به وجود بازارملی تهران در فاصله نزدیک ترجیح می دهند کالاها، نهاده ها و مواد اولیه مورد نیاز خود را مستقیماً از بازار تهران تهیه نموده و همچنین محصولات و کالاهای تولید شده خود را نیز از طریق این بازار در بازارهای داخلی و خارجی به فروش برسانند.

بنابر دلایل ذکر شده علاوه بر عدم شکل گیری بازارهای ملی و منطقه ای و بورسهای مالی و کالایی فعال، این استان از زیر ساختهای بازرگانی توسعه یافته ای برخوردار نشده است. این استان به لحاظ سیلوی ذخیره گندم در حال حاضر فقط یک واحد سیلو با ظرفیت اسمی ۸۰ هزار تن در شهرستان تاکستان دارد. تعداد انبارهای ذخیره کالا در استان که دارای استانداردهای فنی می‌باشند در مجموع ۷۶ واحد و با مجموع ظرفیت ۱۸۵۳۷۳ تن است. همچنین استان دارای یک بارانداز به مساحت ۳۰ هزار متر مربع جهت ذخیره کالا است . از مجموع تعداد انبارها ۴۴ واحد با ۵۸ درصد ظرفیت در شهرستان قزوین (شامل شهرستان آبیک)، ۱۲ واحد با ۱۶ درصد ظرفیت در شهرستان تاکستان و ۲۰ واحد با ۲۶ درصد ظرفیت در شهرستان بوئین‌زهرا استقرار دارند. همچنین تعداد زیادی انبار که بسیاری از آنها فاقد استانداردهای فنی می‌باشند، به ذخیره و نگهداری محصولات و نهاده‌های کشاورزی اختصاص دارند.

در استان قزوین ۱۶ سردخانه با ظرفیت اسمی۴۱۶۳۷ تن وجود دارد. تعداد ۵ سردخانه با مجموع ظرفیت حدود ۳۱۵۰ تن مرتبط با کشتارگاه های دام و طیور بوده و تحت نظر اداره کل دامپزشکی فعالیت دارند. ۴ سردخانه با مجموع ظرفیت ۲۵۱۰۰ تن با مالکیت خصوصی و ۱سرد خانه با ۵۱درصد مالکیت خصوصی و ۴۹درصد مالکیت بانک عمدتاً

به نگهداری میوه و تره بار اختصاص دارد. حدود ۷۰ درصد ظرفیت سرخانه‌های استان برای نگهداری انواع میوه اختصاص دارد که کمتر از ۶ ماه در سال فعال می باشند.

از نظر توزیع فضایی بجز ۵ سردخانه مرتبط با دام و طیور که مختص نگهداری گوشت بوده و در محدوده شهرستان های آبیک و قزوین استقرار دارند، شش واحد سردخانه در قلمرو شهرستان قزوین، ۲ واحد در شهر تاکستان، یک واحد در شهر بوئین‌زهرا، یک واحد در نزدیکی شهر آبیک و یک واحد نیز در محدوده شهرستان البرز استقرار دارند، سردخانه های شهرستان قزوین در پیرامون شهر قزوین متمرکز می‌باشند .

تنها گمرک استان در فاصله ۲۵ کیلومتر شهر قزوین و در جوار شهر صنعتی البرز احداث شده و از مرداد سال ۱۳۶۳ فعالیت‌های وارداتی و از تیر ماه سال ۱۳۷۳ فعالیت صادراتی خود را آغاز نمود. این گمرک در زمینه کلیه فعالیت‌های گمرکی (بجز ورود و خروج مسافر) از جمله واردات قطعی، ورود موقت، صادرات، تیرنه، ترانزیت و امانات پستی انجام وظیفه می‌نماید.

انبارهای عمومی البرز نیز به صورت سازمانی مجزا، مسئولیت تخلیه، حفاظت و بارگیری کالاها را عهده دار می‌باشد، لکن به دلیل فقدان امکانات کافی از قبیل کفی، جرثقیل مخصوص کانتینر و لیفت تراک در برخی موارد موجب تأخیر در تخلیه و بارگیری کالاها و در نتیجه کاهش حجم فعالیت گمرکی می‌شود. بطور کلی گمرک استان فاقد تجهیزات لازم است. این امر به اضافه استقرار دفاتر مرکزی اکثر کارخانجات بزرگ استان در تهران، موجب شده است تا این صنایع عمل نمودن از طریق گمرکات تهران را ترجیح دهند. به همین دلیل بخشی از تولیدات استان از گمرکات سایر استان ها صادر می گردد و همین امر سبب شده تا آمار صادرات موجود دراستان واقعی نباشد .

نگاهی به توزیع فضایی تاسیسات بازرگانی استان نشان می دهد که پراکندگی این تأسیسات از الگوی خاصی پیروی نکرده و فقط مانند بسیاری دیگر از امکانات و تأسیسات زیربنایی و خدماتی استان، حواشی محور اصلی ارتباطی استان یعنی محور آبیک- قزوین- تاکستان برای ایجاد این تأسیسات به سایر نواحی استان ترجیح داده شده است. ضمن آنکه به همان دلایل ذکر شده یعنی فاصله بیشتر از تهران و لزوم عملکرد مستقل در این زمینه تراکم این تأسیسات در نیمه غربی استان- حداقل به لحاظ تعداد- بیش از

نیمه شرقی است.

در فصل اهداف و راهبردهای توسعه استان، توسعه بخش بازرگانی به عنوان اولویت سوم توسعه (بعداز بخشهای صنعت و کشاورزی) و در راستای پشتیبانی از بخشهای تولیدی استان مورد تأکید قرار گرفته است. نکته دیگر مورد تأکید در این راهبرد جهت گیری توسعه این بخش در ارتباط با تراکم زدایی فعالیتهای این بخش از مرکز کشور است.

توسعه فعالیت های بازرگانی با توجه به موقعیت جغرافیایی استان و قرارگیری در محل تلاقی محور های ارتباطی شرق - غرب و شمال- جنوب درجهت رسیدن به عملکرد منطقه ای تخلیه و توزیع کالا و تمرکز زدایی از تهران در نظام نگهداری و توزیع کالا ، ارائه تسهیلات ویژه به تشکلهای بازرگانی در زمینه نگهداری و توزیع کالا در راستای سیاست تمرکززدایی از تهران ، تقویت و تجهیز زیرساخت ها و نهادهای لازم برای توسعه فعالیت های بازرگانی نوین و ارائه خدمات موردنیاز در زمینه تجارت الکترونیک به تجار و بازرگانان و صنعت گران ، توسعه بازرگانی خارجی با توجه به محصولات متنوع صنعتی و کشاورزی استان و قرار گیری بر محورهای اصلی ترانزیتی کشور از جمله راهبردهای آمایشی مطرح شده برای توسعه فعالیتهای بخش بازرگانی است.

با توجه به راهبردهای مطرح شده یکی از مأموریتهای اصلی بخش بازرگانی استان، کاهش تمرکز و تراکم فعالیتهای این بخش در تهران است. از سوی دیگر، پیوندهای قوی و چندجانبه فعالیتهای بخش بازرگانی با بخش حمل و نقل ، توجه هماهنگ و توأمان به توسعه و سازماندهی فضایی این دو بخش را ضروری می سازد.

در مباحث مطرح شده در خصوص الگوی کلان سازماندهی فضایی استان، توسعه شبکه های ارتباطی در راستای تمرکز زدایی از تهران و تسهیل ارتباطات استان با سایر مناطق کشور مستقل از تهران به تفصیل مورد بحث قرار گرفت. با عملیاتی شدن راهبردهای مورد نظر در این مباحث و ارتقای عملکرد محورهای منتهی به بویین زهرا، این شهر نقش گره گاهی ویژه ای در شبکه ارتباطی استان خواهد یافت. این موقعیت خاص ارتباطی، زمینه مناسبی را برای توسعه فعالیتهای بازرگانی در این ناحیه فراهم می آورد.

در راستای تکمیل راهبردهای آمایش ملی تراکم زدایی از تهران، بویژه در زمینه فعالیتهای بازرگانی، می توان ارتقای عملکرد ناحیه عمومی بویین زهرا به عنوان مرکز تخلیه و

توزیع کالا با عملکرد منطقه ای را به عنوان یکی از راهبردهای سازماندهی فضایی استان مطرح نمود.

این راهبرد که موجب ارتقای نقش و عملکرد عمومی بویین زهرا در استان و منطقه خواهد شد، مکمل عملکرد شبکه ارتباطی بوده و مستلزم توسعه ارتباطات بازرگانی این نقطه با فعالتهای همسان در منطقه عمومی قم (به عنوان نقطه دیگر گره گاهی جنوب تهران) خواهد بود. ضمناً امکان ایجاد منطقه ویژه اقتصادی با عملکرد تخصصی تخلیه و توزیع کالا در این منطقه در رابطه با منطقه ویژه اقتصادی سلفچگان قابل بررسی است.

علاوه بر این اقدام که موجب تحول در ساختار فعالیتهای بازرگانی استان خواهد شد، تقویت زیرساختهای بازرگانی متناسب با نیازهای بخش صنعت و کشاورزی در سطح استان و ایجاد فضای مناسب ذخیره سازی کالا در ارتباط با شهرکهای صنعتی موجود و احداثی آینده و نواحی متراکم کشاورزی و مجتمع های دامداری توصیه می شود. همچنین توسعه سخت افزاری و نرم افزاری مورد نیاز برای تقویت بازار و ایجاد بورس کالاهای صنعتی در قزوین از دیگر توصیه های لازم در رابطه با الگوی استقرار فعالیتهای بازرگانی استان است.

۸-۱-۱-۲- الگوی استقرار مراکز سکونتگاهی

اصلی ترین اهداف مطرح شده در فصل قبل که ارتباط مستقیمی با الگوی استقرار سکونتگاهها دارند شامل ایجاد تعادل در توزیع جمعیت با توجه به توان محیطی نواحی مختلف استان در بارگذاری جمعیتی ، برخورداری از مراکز زیست توسعه یافته با ارتباط و پیوند مناسب نقاط شهری و روستایی، ارتباط مناسب بین رتبه و اندازه شهرهای استان، پیوند مناسب بین سکونتگاهها با بهره مندی از شبکه های ارتباطی و اطلاعاتی مجهز و توسعه یافته متناسب با مقیاس و عملکرد آنها و پیوندهای درونی و بیرونی استان است.

همچنین ارتقاء کیفیت و توان خدماتی شهر قزوین و به عهده گیری بخشی از وظایف خدماتی تهران با قابلیت خدمات رسانی در مقیاس منطقه ای ، برقراری تعادل در توزیع جمعیت و فعالیت در گستره استان با توجه به توان محیطی هر ناحیه، مهار و سازماندهی رشد بی رویه و شتابان منطقه شهری قزوین، تأکید بر توسعه شهر تاکستان و افزایش

جمعیت این شهر به عنوان شهر دوم استان با توجه به فاصله مناسب از قزوین در راستای تعادل بخشی به هرم جمعیت شهری استان، تقویت و تجهیز نقاط شهری کوچک در نواحی شمالی و جنوبی استان جهت ارتقای سطح خدمات رسانی به نواحی روستایی پیرامون، محدود نمودن ایجاد نقاط شهری جدید به چند نقطه در نواحی روستایی شمال وجنوب (که شهرهای موجود به لحاظ فاصله زیاد توان خدمات رسانی به نقاط روستایی را ندارند) و پرهیز از تبدیل سایر نقاط روستایی به نقاط شهری جدید از جمله راهبردهای مطرح شده در ارتباط با استقرار مراکز سکونتگاهی استان می باشند.

برای چگونگی شکل فضایی و الگوی توسعه نظام شهری سناریوهای مختلفی مانند سناریوی قطبی، خوشه ای ، چند مرکزی، جزیره ای و شبکه ای وجود دارند که در بخش آینده نگری نظام شهری به ویژگیهای هریک از این سناریوها و انعکاس فضایی آنها در استان قزوین اشاره شد. با توجه به سناریوی انتخابی یعنی سناریوی چند مرکزی، سطح بندی جمعیتی و نقش و عملکرد هر یک از مراکز سکونتگاهی شهری استان در افق آمایش به شرح زیر خواهد بود.

قزوین: این شهر که همچنان نقش مرکزیت سیاسی- اداری استان را به عهده خواهد داشت، به عنوان مرکز اصلی ارایه خدمات برتر در سطح استان عمل خواهد کرد. با توجه به نقشهای تعیین شده برای این شهر، لازم است از استقرار فعالیتهای جدید غیر ضروری و تراکم زا در این شهر جلوگیری شده و توسعه فعالیتهای دانش بنیان در دستور کار قرار گیرد. لازم به ذکر است که نقش اصلی در ایفای مأموریت استان در راستای جذب سرمایه گذاریهای متمایل به تهران و یا انتقال برخی از فعالیتهای تهران برعهده این شهر است. همچنین توسعه مراکز پژوهشی و پارکهای علم و فناوری بویژه در مراحل اولیه توسعه با استفاده از امکانات و نیروی انسانی آماده مستقر در این شهر امکانپذیر است.

جمعیت این شهر بر اساس رشد متوسط دهه های گذشته تا سال ۱۴۰۵ به اندکی بیش از ۵۰۰ هزار نفر خواهد رسید، لیکن با توجه به پایین آمدن رشد طبیعی جمعیت و همچنین لزوم اعمال سیاستهای ارادی برای مهار رشد جمعیت این شهر از طریق هدایت سرمایه گذاری و توسعه فعالیتهای جدید غیر ضروری به سایر مراکز شهری استان و کنترل مهاجرتها، نرخ رشد جمعیت این شهر در دودهه آینده پایین تر از دو دهه گذشته خواهد

بود. پیش بینی می شود با اعمال این سیاستها جمعیت شهر قزوین در افق آمایش به آستانه های ۵۰۰ هزار نفر نزدیک شود، ولی همچنان در این سطح یعنی سطح جمعیتی ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزارنفر باقی خواهد ماند.

تاکستان: این شهر که در حال حاضر شهر دوم استان محسوب می شود، بعد از خلاء نظام شهری استان در سطح جمعیتی ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر، در سطح شهرهای ۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر قرار دارد. تاکستان با توجه به موقعیت مناسب جغرافیایی در غرب استان و فاصله مناسب از قزوین می تواند به خوبی نقش مرکز خدمات ناحیه ای را در ناحیه غربی استان ایفا نماید. به این لحاظ لازم است، ضمن تقویت بنیانهای شهری، خدمات عمومی و اجتماعی این شهر براساس یک نظام سلسله مراتبی به عنوان شهر سطح دوم استان سازماندهی شود.

جمعیت این شهر بر اساس رشد متوسط دهه های گذشته تا سال ۱۴۰۵ به حدود ۱۴۰ هزارنفر خواهد رسید. لیکن با توجه به افزایش نقشهای تولیدی و خدماتی متصور برای این شهر و به عنوان مبدأ ورود خروج محورهای ترانزیتی استان توان پذیرش جمعیت بیش از رشد دهه های گذشته را خواهد داشت، ولی با این وجود در افق آمایش در سطح جمعیتی ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر خواهد بود و خلاء نظام شهری استان را دراین زمینه برطرف خواهد ساخت.

الوند: این شهر که در فاصله بسیار نزدیکی با قزوین قرار دارد، مهم ترین مرکز صنعتی استان به شمار می رود. به دلیل فاصله کم با قزوین و وابستگی خدماتی به قزوین، این شهر نمی تواند نقش ویژه ای برای ارایه خدمات عمومی فراتر از نیازهای خود داشته باشد، لیکن خدمات تخصصی و پشتیبانی بخش صنعت می تواند وظیفه اصلی این شهر در همکاری با قزوین باشد.

جمعیت این شهر بر اساس رشد متوسط دهه های گذشته تا سال ۱۴۰۵ به حدود ۱۰۰ هزار نفر خواهد رسید، لیکن با توجه به کاهش شتاب رشد این شهر در دهه گذشته و لزوم ادامه این روند کاهنده که با توجه به تغییر ساختار فعالیتهای صنعتی این شهر متصور است، جمعیت این شهر در سطح جمعیتی ۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر باقی خواهد ماند.

آبیک: این شهر در وضعیت فعلی به لحاظ جمعیتی بعد از اقبالیه و در سطح پنجم

جمعیتی استان قرار دارد. این شهر نیز به دلیل موقعیت مناسب در ناحیه شرقی استان و به عنوان یکی دیگر از مبادی ورود و خروج محور اصلی ترانزیتی استان ، می تواند نقش مرکز خدمات ناحیه ای در شرق استان را به عهده داشته باشد. ضمناً با توجه به استقرار قابل توجه واحدهای پرورش دام و طیور در محدوده این شهرستان، شهر آبیک می تواند نقش ویژه ای در پشتیبانی از این فعالیتها و صنایع وابسته به آنها داشته باشد

جمعیت شهر آبیک در دهه ۷۵-۶۵ با نرخ شتابانی رشد داشته است که این رشد در دهه اخیر تا حدی تعدیل شده ولی همچنان با نرخ رشد بالایی رشد کرده است. جمعیت این شهر بر اساس رشد متوسط دهه های گذشته تا سال ۱۴۰۵ به بالای ۱۰۰ هزار نفر خواهد رسید. به نظر می رسد با توجه به موقعیت این شهر و نقشهای پیش بینی شده این شهر با نرخ رشدی حدود میانگین دو دهه گذشته رشد کرده و جمعیت این شهر هم به همراه تاکستان در سطح جمعیتی ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر قرار خواهد گرفت.

اقبالیه، محمدیه ، بیدستان ، محمودآباد نمونه : این چهار شهر که شهرهای اقماری قزوین به حساب آمده و در فاصله کمی از مرکز استان استقرار یافته اند، به لحاظ تولیدی و خدماتی نقشی فراتر از مقیاس جمعیتی خود نداشته و بیشتر به عنوان سکونتگاههایی برای سرریز جمعیتی شهر قزوین رشد و توسعه یافته اند. این چهار شهر در مقطع سرشماری ۱۳۶۵ همگی و در سال ۱۳۷۵ به غیر از اقبالیه بقیه جزء نقاط روستایی استان بوده اند و به همین دلیل معمولاً نرخ رشدهای بالایی را در دو دهه گذشته تجربه کرده اند. در آینده نیز این شهرها نقش اقماری خود را حفظ خواهند کرد؛ لیکن به دلیل لزوم تراکم زدایی از ناحیه مرکزی استان که در راهبردهای آمایشی مورد تأکید قرار گرفته است، با کنترل و هدایت رشد سرمایه گذاری ها و فعالیتهای جدید به سوی سایر مناطق استان ، رشد این شهرها نیز می بایست مهار شود.

جمعیت این شهر ها بر اساس رشد متوسط دهه های گذشته تا سال ۱۴۰۵ (به غیر از محمودآباد که نرخ رشد متعادل تری داشته است) به بالای ۱۰۰ هزار نفر خواهد رسید. لیکن با توجه به موارد ذکر شده و لزوم مهار رشد آنها پیش بینی می شود هر چهار شهر در سطح جمعیت ۵۰ تا ۱۰۰ هزارنفر باقی بمانند.

بویین زهرا: این شهر از شهرهای ویژه در توسعه آتی استان خواهد بود و با توجه به

الگوی کلان سازمان فضایی و نقشهای جدیدی که برای این شهر در نظر گرفته شده است، با تحولات بیشتری روبرو خواهد بود. ارتقای سطح محورهای منتهی به این شهر، اتصال آن به شبکه ریلی و افزایش عملکرد ارتباطی آن به همراه ایجاد مرکز تخلیه و توزیع کالا در منطقه عمومی این شهر، موجب انتقال برخی از عملکردهای شهر قزوین در این زمینه به سوی مناطق جنوبی استان خواهد شد. از نظر خدماتی نیز این شهر با توجه به فاصله مناسب از شهر قزوین و عدم وجود مرکز قوی شهری دیگری در فاصله نزدیک به آن می تواند به عنوان یکی دیگر از مراکز خدمات ناحیه ای استان عمل نماید.

جمعیت این شهر ها بر اساس رشد متوسط دهه های گذشته تا سال ۱۴۰۵ به آستانه های ۵۰ هزارنفر نزدیک خواهد شد، لیکن با توجه به نقش‌های جدید این شهر ، نرخ رشد جمعیتی آن بیش از گذشته خواهد بود و قطعاً در سطح جمعیتی ۵۰ تا ۱۰۰ هزارنفر قرار خواهد گرفت.

شال ، اسفرورین، دانسفهان: این سه شهر در وضعیت کنونی به لحاظ جمعیتی در رده های بعدی مراکز سکونتگاهی استان قرار دارند. به لحاظ تقسیمات کشوری دو شهر شال و دانسفهان به شهرستان بویین زهرا و اسفرورین به شهرستان تاکستان تعلق دارند. اما فاصله اندک و قرار گیری آنها بر محور بویین زهرا-تاکستان این سه شهر را به یکدیگر پیوند زده است. با توجه به قرار گیری آنها بر این محور که در آینده نقشی بسیار فعال تر از وضعیت کنونی آن خواهد داشت و احتمال عبور خط آهن قم-تاکستان از نزدیکی آنها ، نقش پر تحرک تری برای این سه شهر پیش بینی می شود. در این راستا این سه نقطه شهری می توانند در یک تقسیم کار، ارایه خدمات بین راهی را برای وسایط نقلیه عبوری در دستور کار قرار دهند. همچنین با توجه به قرار گیری آنها در منطقه کشاورزی استان و وجود جمعیت روستایی قابل توجه در اطراف این شهرها ، ارایه خدمات کشاورزی نیز از دیگر عملکردهای این شهر هاست.

این سه شهر در دو دهه گذشته با نرخ رشدهای پایینی (عموماً کمتر از ۱ درصد) رشد کرده اند و جمعیت این شهر ها بر اساس رشد های ذکر شده تا سال ۱۴۰۵ به کمتر از ۲۰ هزار نفر خواهد رسید. لیکن به نظر می رسد با توجه به نقش آینده آنها، هر سه نقطه مزبور می توانند به سطح جمعیتی ۲۵ تا ۵۰ هزارنفر برسند.

ضیـاء آبـاد ، خرمدشـت ، نرجـه ، ارداق: ایـن چهـار شـهر مجموعـه روسـتا شـهرهای بـا جمعیت کمتـر از ۱۰هـزار نفـر ناحیـه تاکسـتان مـی باشـند. هرچنـد شـهر ارداق بـه لحاظ تقسـیمات کشـوری جـزء شهرسـتان بوییـن زهراسـت، لیکـن بـا توجـه بـه فاصلـه کمتـر بـا تاکسـتان، بیشـتر وابسـته بـه ایـن ناحیـه مـی باشـد. ازمجموعـه ایـن ۴ شـهر، خرمدشـت و نرجـه بـر محـور ارتباطـی تاکسـتان-آوج واقـع و ضیاءآبـاد بـا فاصلـه ای بیـن دو محـور تاکسـتان-آوج و تاکسـتان-ابهر قـرار گرفتـه اسـت. شـهرهای فـوق عملکردهـای فعلـی خودکـه عمدتـاً بـه عنـوان مراکـز خدماتـی بـرای نواحی روسـتایی اطـراف اسـت، را حفـظ خواهنـد کـرد. بنـا برایـن رونـد افزایـش جمعیتـی ایـن شـهرها نیـز تغییـر معنـی داری بـا رونـد گذشـته نخواهـد داشـت. بنابـر ایـن ضیاءآبـاد در رده شـهرهای ۱۰ تـا ۲۵ هزارنفـر و سـه شـهر دیگـر در سـطح کمتـر از ۱۰ هـزار نفـر باقـی خواهنـد مانـد.

سـگز آبـاد: ایـن شـهر کـه در حـوزه مسـتقیم بوییـن زهـرا وبـر محـور ترانزیتـی قـرار دارد، قـادر خواهـد بـود بخشـی از وظایـف در نظـر گرفتـه شـده بـرای ایـن ناحیـه از اسـتان بویـژه در ارتبـاط بـا خدمـات عبـوری وسـایط نقلیـه را بـه عهـده بگیـرد. جمعیـت ایـن شـهر بـر اسـاس رشـد متوسـط دهـه هـای گذشـته تـا سـال ۱۴۰۵ بـه حـدود ۱۰ هـزار نفـر خواهـد رسـید، لیکـن بـا توجـه بـه موقعیـت مناسـب ایـن شـهر و عملکردهـای متصـور بیـش از گذشـته رشـد خواهـد کـرد، ولـی همچنـان در سـطح جمعیتـی ۱۰تـا ۲۵ هـزار نفـر خواهـد مانـد.

سـایر نقـاط شـهری اسـتان: مجمـوع ۷ نقطـه شـهری دیگـر اسـتان کـه بـه غیـر از خاکعلـی کـه در ناحیـه دشـتی اسـتان اسـت، بقیـه نقـاط شـهری کوچـک، نواحـی کوهپایـه ای و کوهسـتانی شـمال و جنـوب اسـتان هسـتند، در شـرایط کنونـی عمومـاً کمتـر از ۵ هـزار نفـر جمعیـت دارنـد. در ایـن میـان شـهرهای آوج و معلـم کلایـه در دهـه اخیـر و سـیردان در دهـه ۷۵-۶۵ نـرخ رشـد منفـی داشـته انـد. شـهرهای کوهیـن، آبگـرم و آوج بـر سـر محورهـای سـطح ۲ اسـتان قـرار دارنـد و بـا توجـه بـه ارتقـای ایـن محورهـا تـا سـطح بزرگـراه، شـهرهای مزبـور نیـز تحـرک فعالیتـی بیشـتری خواهنـد داشـت. در مجمـوع بـه غیـر از آبگـرم کـه تـوان رسـیدن بـه سـطح ۱۰ تـا ۲۵ هـزار نفـر را دارد، بقیـه شـهرهای مزبـور در سـطح جمعیتـی کمتـر از ۱۰ هـزار نفـر خواهنـد مانـد. در ایـن میـان بـا توجـه بـه راهبردهـای بیـان شـده قبلـی لازم اسـت شـهرهای واقـع در ناحیـه کوهسـتانی اسـتان بویـژه شـهرهای معلـم کلایـه، رازمیـان و سـیردان در شـمال اسـتان کـه بـر محورهـای ارتباطـی اصلـی اسـتان قـرار ندارنـد، و همچنیـن آوج در جنـوب اسـتان از نظـر بنیادهـای شـهری و خدماتـی

تقویت شوند تا توان ارایه خدمات به نواحی روستایی نسبتاً وسیعی که در حوزه نفوذ آنها قرار دارند، داشته باشند.

با این حساب شبکه شهری استان تا سال ۱۴۰۵ دارای یک شهر در مقیاس جمعیتی ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر(قزوین)، دو شهر در مقیاس جمعیتی ۱۰۰تا ۲۵۰ هزار نفر(تاکستان و آبیک) ، شش شهر در مقیاس جمعیتی ۵۰ تا ۱۰۰ هزار نفر(الوند، اقبالیه، محمدیه، بیدستان، محمودآباد نمونه و بوئین زهرا)، سه شهر در مقیاس جمعیتی ۲۵ تا ۵۰ هزار نفر(شال ، اسفرورین، دانسفهان)، سه شهر در مقیاس جمعیتی ۱۰ تا ۲۵ هزارنفر(ضیا آباد، سگزآباد و آبگرم) و ۹ روستا شهر دیگر در مقیاس کمتر از ۱۰ هزارنفر خواهد بود. (جدول شماره ۸-۲ و نقشه شماره ۸-۴)

لازم به ذکر است که در این پیش بینی های جمعیتی که با فرض اعمال سیاستهای ارادی برای تغییر نقش و عملکرد شهرها همراه بوده و در واقع نوعی هدف گذاری آمایشی محسوب می شود، تفاوتهایی با پیش بینی های انجام شده در بخش مربوط به پیش بینی جمعیت که محدوده های مورد نظر در مطالعات مزبور جمعیت شهری و روستایی شهرستانها بوده و پیش بینی ها صرفاً بر اساس روندهای گذشته و با فرض عدم تغییرات اساسی در نقش و عملکرد محدوده ها، صورت گرفته است، وجود داشته باشد.

جدول شماره ۸-۲- سطح بندی جمعیت شهرهای استان در افق ۱۴۰۵

استان	شهرستان	شهر	جمعیت			رشد متوسط دوره ۸۵-۷۵	رشد متوسط دوره ۸۵-۶۵	جمعیت ۱۴۰۵ بر اساس رشد ۸۵-۷۵	جمعیت ۱۴۰۵ بر اساس رشد ۸۵-۶۵	سطح جمعیت سال ۱۴۰۵
			سال ۱۳۶۵	سال ۱۳۷۵	سال ۱۳۸۵					
۱	قزوین	قزوین	۲۴۸۵۹۱	۲۹۱۱۱۷	۳۵۵۳۳۸	۲.۰۱	۱.۸۰	۵۲۹۴۰۷	۵۰۷۹۲۳	۲۵۰ تا۵۰۰هزار نفر
۲		اقبالیه	۹۹۳۳	۳۱۴۶۹	۴۹۳۴۶	۴.۵۸	۸.۳۳	۱۲۰۶۰۰	۲۴۴۱۵۳	۵۰ تا۱۰۰هزار نفر
۳		رازمیان	۱۰۹	۷۹۵	۱۲۰۳	۴.۲۳	۱۲.۷۶	۲۷۵۵	۱۳۲۷۷	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۴		معلم کلایه	۹۰۸	۳۱۲۹	۲۴۳۸	-۲.۴۶	۵.۰۶	۱۴۸۰	۶۵۴۶	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۵		محمودآباد	۵۵۹۱	۱۱۴۰۸	۱۹۶۷۹	۵.۶۰	۶.۴۹	۵۸۵۵۹	۶۹۲۶۵	۵۰ تا۱۰۰هزار نفر
۶		کوهین	۱۳۳۲	۱۴۵۱	۱۵۹۲	۰.۹۳	۱.۲۹	۱۹۱۶	۲۰۵۷	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۷		سیردان	۷۲۸	۴۲۸	۴۶۸	۰.۹۰	-۲.۱۸	۵۶۰	۳۰۱	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۸	الوند	الوند	۳۹۹۳۸	۶۰۷۵۸	۶۹۳۴۳	۱.۳۳	۲.۸۰	۹۰۳۲۴	۱۲۰۳۹۸	۵۰ تا۱۰۰هزار نفر
۹		بیدستان	۳۳۱۳	۱۲۲۶۱	۲۰۱۱۰	۵.۰۷	۹.۴۴	۵۴۰۹۸	۱۲۲۰۶۸	۵۰ تا۱۰۰هزار نفر
۱۰		محمدیه	۳۷۲	۲۷۹۵۵	۴۱۸۱۶	۴.۱۱	۲۶.۶۳	۹۳۵۶۴	۴۷۰۰۴۷۸	۵۰ تا۱۰۰هزار نفر
۱۱	آبیک	آبیک	۱۷۰۷۴	۳۳۵۵۱	۴۷۴۸۷	۳.۵۳	۵.۲۵	۹۵۱۲۹	۱۳۲۰۷۳	۱۰۰ تا۲۵۰هزار نفر
۱۲		خاکعلی	۲۱۴۸	۲۴۳۵	۳۱۴۶	۲.۵۹	۱.۹۳	۵۲۵۱	۴۶۰۸	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۱۳	تاکستان	تاکستان	۳۸۵۲۱	۵۴۲۰۰	۷۴۲۵۲	۳.۲۰	۳.۳۴	۱۳۹۳۵۶	۱۴۳۱۲۶	۱۰۰ تا۲۵۰هزار نفر
۱۴		اسفرورین	۱۰۰۵۰	۱۱۸۹۶	۱۲۱۱۳	۰.۱۸	۰.۹۴	۱۲۵۵۹	۱۴۵۹۹	۲۵ تا ۵۰ هزار نفر
۱۵		ضیاء آباد	۵۴۵۵	۷۹۳۱	۸۶۵۶	۰.۸۸	۲.۳۴	۱۰۳۱۱	۱۳۷۳۵	۱۰ تا ۲۵ هزارنفر
۱۶		خرمدشت	۴۹۱۲	۶۱۶۳	۶۳۰۸	۰.۲۳	۱.۲۶	۶۶۰۸	۸۱۰۱	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۱۷		نرجه	۳۹۷۳	۴۳۱۲	۵۱۱۸	۱.۷۳	۱.۲۷	۷۲۱۰	۶۵۹۳	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۱۸	بوئین زهرا	بوئین زهرا	۵۴۷۵	۹۹۸۰	۱۶۴۲۱	۵.۱۱	۵.۶۵	۴۴۴۵۷	۴۹۲۵۱	۵۰ تا۱۰۰هزار نفر
۱۹		آوج	۳۴۶۵	۴۲۱۱	۴۲۰۴	-۰.۰۲	۰.۹۷	۴۱۹۰	۵۱۰۱	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۲۰		دانسفهان	۶۹۶۰	۸۰۵۲	۸۷۰۴	۰.۷۸	۱.۱۲	۱۰۱۷۱	۱۰۸۸۵	۲۵ تا ۵۰ هزار نفر
۲۱		شال	۱۲۵۸۱	۱۴۱۴۸	۱۵۱۱۵	۰.۶۶	۰.۹۲	۱۷۲۵۲	۱۸۱۵۹	۲۵ تا ۵۰ هزار نفر
۲۲		آبگرم	۲۳۶۹	۴۳۱۷	۵۴۱۶	۲.۲۹	۴.۲۲	۸۵۲۵	۱۲۳۸۲	۱۰ تا ۲۵ هزارنفر
۲۳		ارداق	۴۲۲۱	۴۲۱۱	۴۸۳۹	۱.۴۰	۰.۶۹	۶۳۹۰	۵۵۴۷	کمتر از ۱۰ هزار نفر
۲۴		سگز آباد	۳۹۴۲	۴۳۴۴	۵۷۴۷	۲.۸۴	۱.۹۰	۱۰۰۵۹	۸۳۷۸	۱۰ تا ۲۵ هزارنفر
			۴۳۱۸۶۱	۶۱۰۴۲۱	۷۷۸۷۵۹	۲.۴۷	۲.۹۹	۱۲۷۸۳۳۴	۱۴۰۴۳۰۷	

نقشه ۸-۴ - نظام شهری استان (افق آمایش)

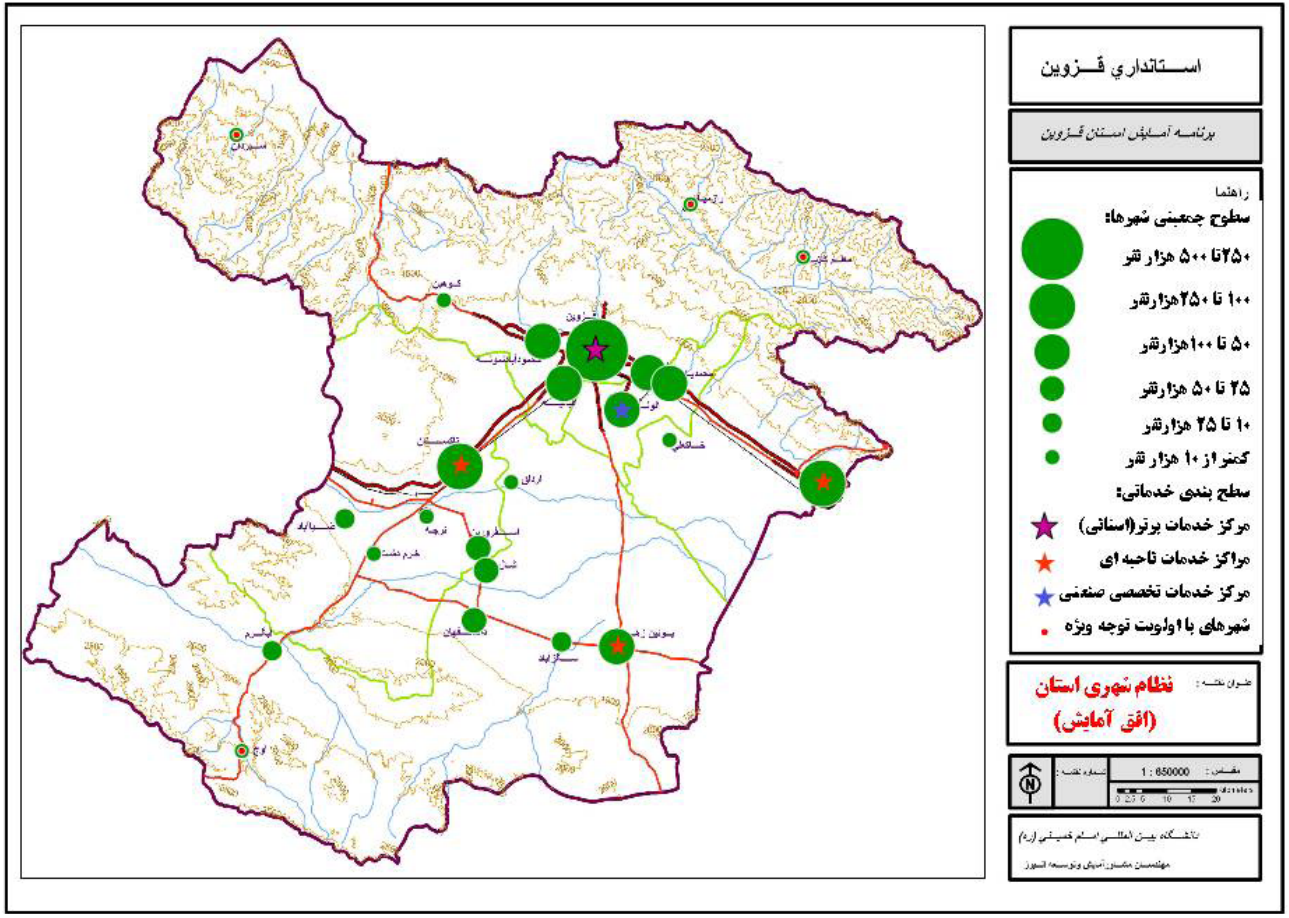

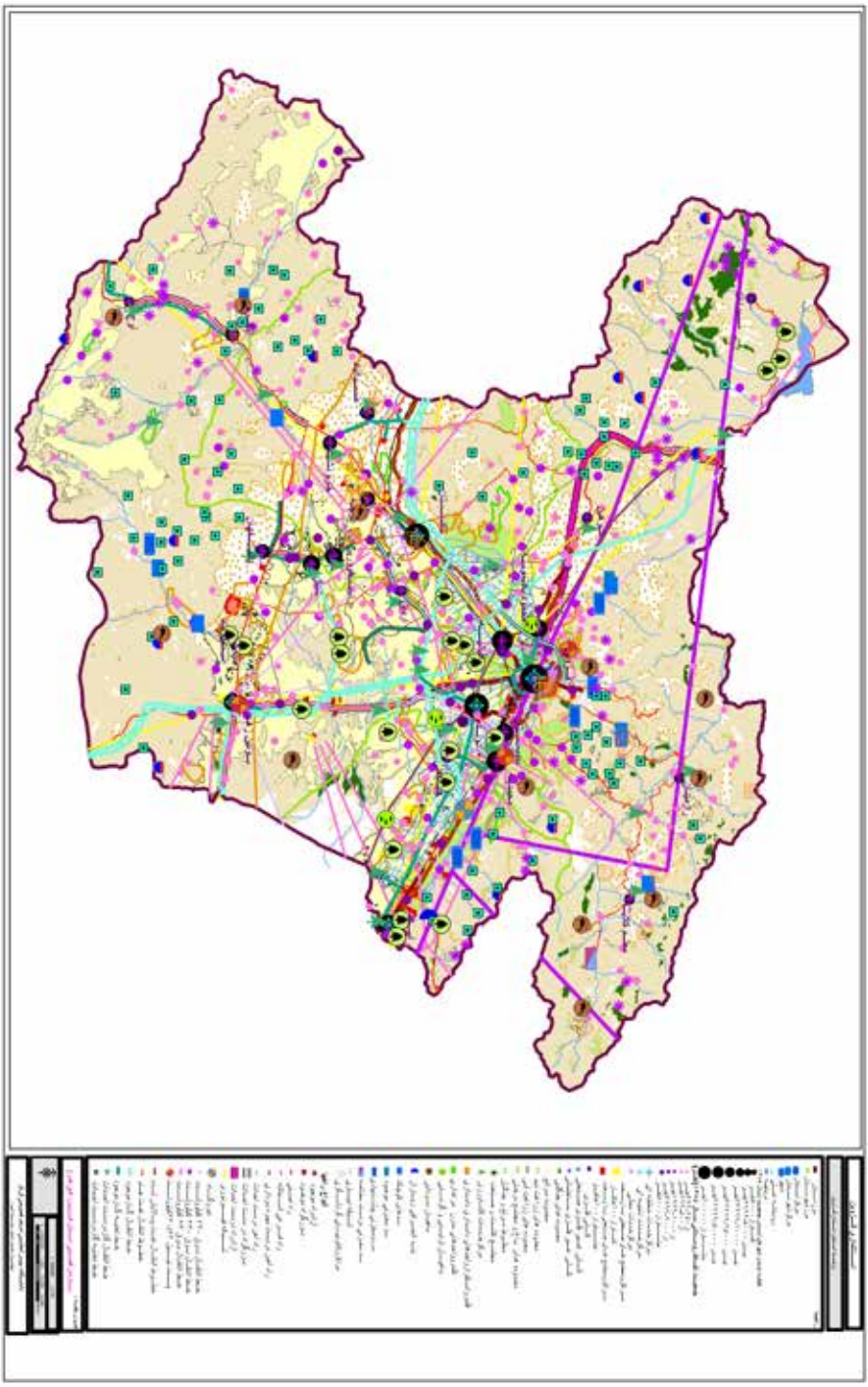

نقشه ۸-۵ سازمان فضایی استان قزوین افق طرح

۸-۱-۳-همگرایی سازمان فضایی مطلوب استان با سند ملی آمایش سرزمین و اسناد منطقه‌ای

تعریفی که در قانون برنامه چهارم توسعه کشور از سند ملی آمایش سرزمین به عمل آورده است، این سند را مشتمل بر سه سطح کلان، بخشی و استانی تعریف نموده است. بر اساس اطلاعات به دست آمده در حال حاضر تنها سند مصوب آمایشی در کشور، سند ضوابط ملی آمایش است که شامل راهبردهای کلان آمایشی در سطح ملی و بعضاً منطقه ای است. علاوه بر آن نظریه پایه توسعه چند استان کشور نیز در شورای آمایش سرزمین به تصویب رسیده که با تحولات به وجود آمده در ساختار سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور این فرایند نیز مسکوت مانده است.

از سوی دیگر اسناد مذکور هیچیک حاوی سند تصویری مصوب که بتوان شکل فیزیکی سازمان فضایی مطلوب استان را با آن مقایسه نمود، نبوده است. بنابراین اصولاً در شرایط کنونی امکان ارزیابی میزان همگرایی سازمان فضایی مطلوب استان با سند ملی آمایش سرزمین و اسناد منطقه‌ای وجود ندارد. لیکن باتوجه به این نکته که اهداف و راهبردهای آمایش و سازماندهی فضایی استان با استفاده کامل از اسناد ملی و استانی موجود تهیه شده و در طراحی الگوی سازمان فضایی استان نیز سعی شده است که راهبردهای مزبور ملاک عمل قرار گیرند، می توان ادعا نمود که سازمان فضایی ترسیم شده برای استان به طور کامل با راهبردهای ملی و منطقه ای تدوین شده و دردسترس در این مورد انطباق دارد.

فصل نهم

تعیین راهبردها و
اقدامات آمایشی در مناطق

۹-۱-نقش راهبردهای منبعث از اصول آمایش سرزمین در بخشها و مناطق

در راستای تحقق چشم انداز بیست ساله کشور و با هدف کاهش ناسازگاری ها و گسترش سازگاری های فعالیت ها و برنامه های توسعه با اصول امایش سرزمین در سطوح ملی و منطقه ای و استانی ، آمایش استان بر اساس راهبردهای منبعث از اصول آمایش به شرح زیر شکل خواهد گرفت:

۱- گسترش رعایت ملاحظات دفاعی و امنیتی با هدف برخورداری از امنیت پایدار و تمهیدات مناسب دفاعی با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- تقویت و بهبود شرایط امنیتی و پدافندی (عامل و غیر عامل) بویژه در مناطق استراتژیک در ابعاد ملی و استانی
- تقویت برنامه های پیشگیری و آمادگی توانمندی های مناطق استان در مواجهه با پدیده های طبیعی و حوادث غیر مترقبه در سطح ملی بویژه در تعامل با مرکز کشور و همچنین سطوح استانی
- تعادل بخشی و ایجاد هماهنگی در مدیریت منابع و مصارف آب در سطح حوزه های مشترک بین استانی و مناطق درون استانی
- تقویت توان حفاظتی شبکه های مهم (ارتباطات، انرژی، حمل و نقل وآب)

۲-افزایش کارایی و بازدهی اقتصادی فعالیتهای استان با هدف بهره مندی مناسب از ظرفیت ها و فرصتهای توسعه کشور و استان با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- توجه ویژه به فعالیتهای مکمل و تخصصی در مناطق مختلف استان با توجه به جایگاههای قابل تعریف در این مناطق در سطوح ملی و استانی
- بهره گیری حداکثری از موقعیت مکانی استان در دسترسی به بازار مصرف و بازار سرمایه مرکز کشور با توجه به اولویت های ملی و استانی در سرمایه گذاری ها و جذب فعالیت های اقتصادی و خدماتی نوین و با ارزش افزوده بالا و سازگار با محیط زیست
- نوسازی و اصلاح ساختار فعالیتهای مهم اقتصادی خدماتی در سطح استان با بهره گیری از فناوریهای جدید

۳-حفظ وحدت و یکپارچگی سرزمینی با هدف تقویت انسجام ملی و سرزمینی با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- تقویت همبستگی فرهنگی-اجتماعی با کشور واستان های همجوار به صورت مستمر و چندجانبه
- تقویت جایگاه استان در گردشگری داخلی و گسترش تعلقات بین مناطق در استان
- ساماندهی مهاجرت های بین استانی و درون استانی در راستای کاهش مشکلات اجتماعی

۴- گسترش عدالت اجتماعی و تعادل های منطقه ای با هدف شکل گیری مناطق متعادل در سطح ملی و استانی با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- استفاده مناسب از فرصت های تمرکز زدایی از مجموعه مرکزی کشور (تهران و البرز)
- بهبود تعادل های منطقه ای با تقویت نقش ملی و استانی مناطق استان
- حمایت از سرمایه گذاری های بخش خصوصی و دولتی در مناطق کمتر توسعه یافته استان
- بهبود توزیع جمعیت در مناطق و کاهش مشکلات اجتماعی در مناطق پر جمعیت

۵-حفاظت محیط زیست و ارتقاء توان منابع طبیعی استان با هدف **حفظ و بهبود محیط زیست و توان اکولوژیک استان** با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- کاهش بار آلودگی فعالیتهای اقتصادی و نظام سکونتگاهی در ابعاد استانی با بهره گیری از فناوری ها و سرمایه گذاری های جدید
- کاهش بار آلودگی فعالیتهای اقتصادی بین استانی
- متناسب سازی بهره برداری از منابع طبیعی استان و سفره های آب زیر زمینی با ظرفیت و توان آنها

۶- حفظ هویت اسلامی-ایرانی و حراست از میراث فرهنگی با هدف **توسعه فرهنگ اسلامی ایرانی و حفاظت از میراث فرهنگی استان** با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- انسجام بخشی در فعالیتهای فرهنگی- اجتماعی و گردشگری و نقش آفرینی در سطوح ملی
- بهبود و اصلاح فرهنگ عمومی استان و فرهنگ های تخصصی مناطق متناسب با اولویت های توسعه مناطق و با محوریت فرهنگ اسلامی- ایرانی
- حفظ و احیا نمادهای برجسته میراث فرهنگی در مناطق استان

- تقویت مراسم و آیین های فرهنگی و مذهبی و ملی در راستای شکل دهی هویت اسلامی – ایرانی

۷- تسهیل و تنظیم روابط درونی وبیرونی اقتصادی در استان با هدف کمک به تسهیل و تنظیم روابط درونی وبیرونی اقتصاد کشور با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- تقویت کارکردهای ویژه استان در ابعاد اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با استفاده مناسب از فرصت تمرکز زدایی خدمات ویژه از مرکز کشور
- تقویت و تجهیز محورهای ارتباطی مهم کشور در استان در ابعاد ملی و بین المللی
- تقویت پایداری و توانمندی شبکه های تولید و توزیع انرژی در ابعاد ملی

۸- کاهش محرومیت ها بالاخص در مناطق روستایی استان با هدف رفع محرومیت از مناطق محروم و حمایت از اقشار نیازمند با توجه به راهبردهای اولویت دار زیر صورت خواهد پذیرفت:

- توجه ویژه به امکانات مناطق روستایی اولویت دار در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- افزایش حمایت ها از شکل گیری فرصت های توسعه در مناطق محروم با مشارکت مردم و نهادهای توسعه و عمران
- ساماندهی بافت های حاشیه ای سکونتگاههای مهم شهری و روستا شهرهای در حال شکل گیری

راهبردهای تبیین شده فوق به صورت عام در سطح استان و با الهام از راهبردهای ملی در این زمینه تدوین شده اند. بدیهی است که همه راهبردهای بیان شده در کلیه بخشهای اقتصادی و تمامی مناطق استان اولویت و قابلیت اجرایی نداشته و می بایست اولویت ها در این زمینه تعیین شوند.

از سوی دیگر در بحث بررسی ناسازگاری ها، میزان ناسازگاری ها در هر یک از اصول آمایش در بخشهای اقتصادی- اجتماعی و در هر یک از مناطق استان مشخص شد. از آنجا که هدف تحقق راهبردهای بیان شده و اجرای برنامه های آمایشی در سطح استان تعدیل ناسازگاری ها و کاهش حداکثری آنهاست، با استفاده از جداول جمع بندی ناسازگاری ها و راهبردهای مطرح شده می توان اولویت های اجرایی شدن راهبردها بر حسب بخشهای اقتصادی و مناطق استان را مشخص نمود.

جدول صفحه بعد با چنین نگرشی تهیه شده و با محوریت اصول آمایش، فصول و مناطق

اولویت دار برای اجرایی شدن هریک از راهبردهای نشأت گرفته از اصول را نشان می دهد. به طور مثال راهبرد نخست یعنی تقویت وبهبود شرایط امنیتی و پدافندی (عامل وغیر عامل)بویژه درمناطق استراتژیک در ابعاد ملی و استانی که از اصل رعایت ملاحظات امنیتی و دفاعی اتخاذ شده است به لحاظ بخشی در بخشهای انرژی(نیرو گاهها، پالایشگاهها، خطوط انتقال)، حمل و نقل(جاده، راه آهن، بندر، ایستگاه، فرودگاه) ، صنعت و معدن(واحدهای بزرگ صنعتی) و نظام سکونتگاهی (مراکز پر جمعیت شهری)و از لحاظ منطقه ای در مناطق مجموعه شهری قزوین(جمعیت زیاد و تاسیسات و تجهیزات مهم شهری) و منطقه آبیک(نیروگاه بزرگ شهید رجایی و کارخانه سیمان) اواویت و کاربرد بیشتری دارند.

به همین ترتیب اولویت راهبرد های مطرح شده در بخشها و مناطق استان مشخص شده و بر همین اساس می توان نقشه کلی آمایش استان و وظایف و مأموریتهای بخشها و مناطق را برای کاهش ناسازگاری ها و آماده سازی بستر اجرای برنامه های آمایشی را دریافت نمود.

جدول ۹-۱ مبانی طراحی راهبردهای آمایشی مناطق استان

اصول آمایش	راهبردهای اساسی مرتبط با هر اصل	ابعاد فعالیتی (فصول اولویت دار جهت پیاده سازی راهبرد های آمایشی)													ابعاد سرزمینی (مناطق الویت دار جهت پیاده سازی راهبرد های آمایشی)								
		ارتباطات	انرژی	بهداشت و درمان	بازرگانی	حمل و نقل	صنعت و معدن	کشاورزی	منابع آب	گردشگری	نظام سکونت گاهی	فرهنگی اجتماعی	تربیت بدنی	آموزش عالی	مجموعه شهری	الموت	طارم وکوهین	آبیک	بوئین زهرا	تاکستان	مرکزی دشت	آوج و آبگرم
گسترش رعایت ملاحظات امنیتی ودفاعی	تقویت وبهبود شرایط امنیتی و پدافندی(عامل وغیر عامل)بویژه درمناطق استراتژیک در ابعاد ملی و استانی		*			*	*				*				*			*				
	تقویت برنامه های پیشگیری وآمادگی وتوانمندی های مناطق استان درمواجهه با پدیده های طبیعی وحوادث غیرمترقبه درسطح ملی بویژه در تعامل با مرکز کشوروسطوح استانی	*	*	*		*	*				*	*			*	*	*	*	*	*	*	*
	تعادل بخشی و ایجاد هماهنگی درمدیریت مصارف ومنابع آبی درسطح حوزه های مشترک بین استانی ومناطق درون استانی							*	*		*				*	*	*	*	*	*	*	
	تقویت توان حفاظتی شبکه های مهم (ارتباطات و انرژی وحمل ونقل وآب)	*	*			*			*						*		*	*	*	*		*
افزایش کارآیی وبازدهی اقتصادی	توجه ویژه به فعالیتهای مکمل وتخصصی درمناطق مختلف استان با توجه به جایگاههای قابل تعریف در این مناطق درسطوح ملی و استانی	*		*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		
	بهره گیری حداکثری از موقعیت مکانی استان در دسترسی به بازار مصرف و بازار سرمایه مرکز کشور با توجه به اولویت های ملی و استانی در سرمایه گذاری ها وجذب فعالیتهای اقتصادی خدماتی نوین و با ارزش افزوده بالا و سازگار با محیط زیست	*		*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*			*	*	*		
	نوسازی و اصلاح ساختار فعالیتهای مهم اقتصادی خدماتی در سطح استان با بهره گیری از فن آوری های جدید	*	*	*	*	*	*	*		*	*	*		*	*			*	*	*	*	
حفظ وحدت و یکپارچگی سرزمینی	تقویت همبستگی فرهنگی اجتماعی با کشور واستان‌های همجواربصورت مستمر وچند جانبه	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	تقویت جایگاه استان در گردشگری داخلی وگسترش تعلقات بین مناطق در استان					*				*	*	*			*	*	*				*	*
	سامان دهی مهاجرت های بین استانی ودرون استانی در راستای کاهش مشکلات اجتماعی										*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*
گسترش عدالت اجتماعی وتعادل های منطقه ای	استفاده مناسب از فرصت های تمرکز زدایی از مجموعه مرکزی کشور بالاخص تهران	*		*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*			*	*	*		
	بهبود تعادل های منطقه ای با تقویت نقش ملی و استانی مناطق استان			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	تقویت حمایت از سرمایه گذاری ها ی بخش خصوصی و دولتی درمناطق کمتر توسعه یافته	*	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*		*	*			*	*	*
	بهبود توزیع جمعیت درمناطق وکاهش مشکلات اجتماعی درمناطق پرجمعیت					*	*	*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*

دنباله جدول ۹-۱ مبانی طراحی راهبردهای آمایشی مناطق استان

اصول آمایش	راهبردهای اساسی مرتبط با هر اصل	ابعاد فعالیتی (فصول اولویت دار جهت پیاده سازی راهبرد های آمایشی)												ابعاد سرزمینی (مناطق الویت دار جهت پیاده سازی راهبرد های آمایشی)							
		ارتباطات	انرژی	بهداشت و درمان	بازرگانی	حمل و نقل	صنعت و معدن	کشاورزی	منابع آب	گردشگری	نظام سکونت گاهی	فرهنگی اجتماعی	تربیت بدنی	آموزش عالی	مجموعه شهری	الموت	طارم وکوهین	آبیک	بوئین زهرا	تاکستان	مرکزی دشت	آوج و آبگرم
حفاظت محیط زیست وارتقاء توان منابع طبیعی	کاهش بار آلودگی فعالیتهای اقتصادی ونظام سکونت گاهی درابعاد استانی با بهره گیری از فن آوری ها و سرمایه گذاری های جدید		*				*	*	*		*				*			*		*		
	کاهش بار آلودگی فعالیتهای اقتصادی بین استانی		*				*											*				
	متناسب سازی بهره برداری از منابع طبیعی استان وسفره آبهای زیرزمینی با ظرفیت وتوان آنها							*	*		*	*			*	*		*	*	*	*	
	توسعه وترویج فرهنگ حفظ محیط زیست		*			*	*	*	*	*	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*
حفظ هویت اسلامی ایرانی ومیراث فرهنگی	انسجام بخشی درفعالیتهای فرهنگی اجتماعی وگردشگری ونقش آفرینی درسطوح ملی									*	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*
	بهبود واصلاح فرهنگ عمومی استان وفرهنگ های تخصصی مناطق متناسب با اولویت های توسعه مناطق و با محوریتی اسلامی - ایرانی	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	حفظ واحیاء نمادهای برجسته میراث فرهنگی استان در مناطق									*	*	*			*	*	*				*	
	تقویت مراسمات وآئین های فرهنگی ومذهبی وملی در راستای شکل دهی هویت اسلامی ایرانی									*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*
تسهیل وتنظیم روابط درونی وبیرونی اقتصادی	تقویت کارکردهای ویژه استان در ابعاد اقتصادی فرهنگی اجتماعی با استفاده مناسب از تمرکز زدائی خدمات ویژه از مرکز کشور	*		*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*			*	*	*		
	تقویت و تجهیز محورهای ارتباطی مهم کشوردر استان در ابعاد ملی و بین المللی					*					*				*		*	*	*	*	*	*
	تقویت پایداری وتوانمندی شبکه های تولید وتوزیع انرژی در ابعاد ملی		*				*				*				*			*	*	*		
کاهش محرومیت ها بالاخص درمناطق روستایی	توجه ویژه به امکانات مناطق روستایی اولویت دار در ابعاد اقتصادی اجتماعی فرهنگی	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*		*	*	*	*
	افزایش حمایت ها از شکل گیری فرصت های توسعه درمناطق محروم با مشارکت مردم ونهادهای توسعه وعمران				*	*	*	*	*	*	*	*				*	*		*	*	*	*
	سامان دهی بافت های حاشیه ای سکونت گاههای مهم شهری وروستا شهرهای درحال شکل گیری						*	*			*	*			*			*	*	*		

۹-۲-راهبردهای آمایشی بر حسب فصول در سطح مناطق

با مشخص شدن بخشها و مناطق اولویت دار برای اجرایی شدن هریک از راهبردهای تعیین شده در ارتباط با اصول آمایش از یکسو و شناخت لازم از مناطق آمایشی استان و تحلیل پیوندهای موجود و آینده آنها می توان به تعیین راهبردهای آمایشی مشخص در ارتباط با هر اصل آمایشی، در بخشهای مختلف اقتصادی- اجتماعی به تفکیک مناطق آمایشی استان پرداخت.

جداول مربوط به این بحث که در قسمت چهارم گزارش پیوست آمده اند، حاصل این تلاشند. این جداول ۸ گانه که به تفکیک مناطق آمایشی استان تدوین شده اند، راهبردهای مشخص آمایشی را برای تحقق اهداف اصل مربوطه و یا کاهش روند ناسازگاری ها در هریک از اصول آمایش در فصول مختلف اقتصادی بیان داشته است.

به عنوان مثال در جدول نخست که مربوط به منطقه مجموعه شهری قزوین است، در بخش مربوط به اولین اصل آمایش یعنی ملاحظات امنیتی و دفاعی است، راهبرد مشخص شده در بخش انرژی، تقویت توان حفاظتی شبکه ترانزیت انرژی در منطقه با مشارکت سطوح ملی همراه با تقویت ملاحظات ایمنی در مناطق سکونت گاهی ویا در بخش نظام سکونتگاهی ، تقویت نظام سکونتگاهی در مقابل حوادث غیر مترقبه بالاخص زلزله وسیلاب، مطرح شده اند.

به این ترتیب و با مشخص شدن راهبردهای تفکیک شده در فصول و مناطق راه برای تدوین طرحها و پروژه های مورد نیاز برای یک برنامه آمایشی جامع و کامل هموار خواهد شد.

۹-۳- اقدامات اولویت دار آمایشی در مناطق و نواحی

راهبردهای آمایشی ارایه شده در فصول قبلی و همچنین الگوی ساختار فضایی آینده استان، راهنمای عمل کلانی برای تدوین اقدامات و برنامه های اجرایی در سطح استان می باشند. راهبردهای ارایه شده تاکنون اولاً در سطح مناطق ارایه شده اند و ثانیاً با توجه به ماهیت راهبردی شان حاوی اقدامات و عملیات مشخص برای اجرا در سطح نواحی استان نیستند.

هرچند در تعیین محدوده های مناطق استان تلاش به عمل آمد تا مناطق از یکدستی و همسانی درونی برخوردار باشند، لیکن واقعیت های روی زمین موجب ایجاد تفاوتهایی در

درون مناطق که محدوده های نسبتاً وسیعی را شامل می شوند، شده است . از این رو و برای حصول دقت بیشتر، مناطق به نواحی کوچکتری که از همگنی نسبی قابل قبولی برای انجام اقدامات و طرحها و پروژه های آمایشی برخوردارند، تقسیم شدند.

جداول این بخش که به تفکیک مناطق ۸ گانه استان تهیه شده اند، علاوه بر آنکه اقدامات اجرایی مشخص را برای تحقق راهبردهای تعیین شده در جداول قبلی تعیین نموده است، اولویت های اجرایی هر یک از اقدامات را به تفکیک نواحی هر منطقه مشخص نموده است. به این ترتیب که در وهله نخست ، لزوم تعمیم اقدام مورد نظر در سطح نواحی منطقه و یا در نظر بودن نواحی خاص برای آن اقدام با علامت * در دوستون «مشترک در نواحی» و یا «نواحی خاص» مشخص شده است. در وهله بعدی در هریک از دو صورت فوق نواحی اولویت دار به ترتیب با درج یک یا دو علامت * مشخص شده اند. بدیهی است نواحی دارای دو علامت مشمول اولویت بیشتری برای اقدام مورد نظر هستند.

به این ترتیب و با استفاده از این جدول که اقدامات مورد نیاز را به تفکیک بخشهای اقتصادی و نواحی استان مشخص نموده است ، تکلیف مسئولین بخشی و منطقه ای استان برای پرداختن به اقدامات آمایشی مورد نیاز مشخص شده است. جداول این بخش در قسمت پنجم گزارش پیوست آمده اند.

اقدامات اولویت دار بر حسب مناطق استان و فصول اقتصادی- اجتماعی نیز در قسمت های ششم و هفتم گزارش پیوست آمده اند.

فصل دهم

پروگرام‌های توسعه در مناطق

۱۰- پروگرامهای توسعه در مناطق

براساس تعریف ارایه شده در واژه نامه ضمیمه برنامه آمایش استان، پروگرام ، مجموعه طرح ها، پروژه ها و اقداماتی است که برای رفع یک مشکل و یا تحقق یک هدف خاص به گونه ای اجرا می شود که در پایان مشکل موجود برطرف شده و هدف مورد نظر تحقق یابد. مرحوم دکتر حسین عظیمی نیز در گزارشی که باعنوان چارچوب تهیه برنامه چهارم توسعه کشور تهیه و توسط موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی منتشرشد، در حالیکه از تجربیات ناموفق برنامه ریزی جامع و تایید برنامه ریزی هسته های خط دهنده سخن می گوید، قلب برنامه ریزی هسته های خط دهنده را پروگرامهای اجرایی می داند. از دیدگاه نامبرده ، پروگرامهای اجرایی مجموعه ای متشکل از هدف، پروژه های مشخص، سازماندهی و تشکیلات اجرایی برای حذف یک مانع توسعه و یا برای ایجاد یک قطب توسعه است. هر جا که در برنامه های توسعه پروگرامهای اجرایی به معنای واقعی کلمه وجود داشته، موفقیت کامل شده است.وی همچنین تدوین و تصویب پروگرامهای اجرایی را در سه مرحله زیر ترسیم کرده است:

۱- تشخیص عناوین پروگرمها.

۲- برنامه ریزی تفصیلی پروگرامهای اجرایی.

۳- بررسی،اصلاح و تصویب پروگرامهای اجرایی.

در فرآیند تدوین برنامه ی آمایش استان، اهداف و راهبردهای آمایش و سازماندهی فضایی از اسناد بالادست قابل استناد از قبیل ضوابط ملی آمایش سرزمین، سند ملی توسعه، نظریه پایه ی توسعه و برنامه راهبردی توسعه ی استان قزوین، استنتاج و تدوین شدند. در مرحله بعد، الگوی کلان ساختار فضایی استان و الگوی استقرار فعالیت ها و سکونتگاه ها با توجه به اهداف و راهبردها تعیین شدند. در این مرحله تلاش می شود مجموعه ی سیاست ها ، طرح ها و پروژه ها و اقدامات لازم برای تحقق اهداف و راهبردهای مورد نظر در قالب پروگرامهای آمایش استان تدوین شوند.

قبل از پرداختن به عناوین و اصلی ترین اقدامات لازم برای هر پروگرام یادآوری چند نکته ضروری است:

اول آن که این مبحث شامل مرحله اول و بخشی از مرحله دوم از مراحل سه گانه فوق می

باشد. یعنی علاوه بر عناوین پروگرام ها ، مجموعه عناوین سیاستها و اقدامات مورد نیاز برای تحقق هر پروگرام بیان می شوند. اما بدیهی است که برنامه ریزی تفصیلی هر پروگرام به اینجا ختم نمی شود و مستلزم بررسی تخصصی و مطالعات تکمیلی در زمینه های مطرح شده است.

دوم اینکه در شرح خدمات برنامه ی آمایش استان، تدوین سیاستهای اجرایی مقدم بر این بحث مطرح شده است، لیکن با توجه به اینکه در چارچوب اقدامات مورد نظر برای اجرای هر پروگرام ناگزیر می بایست سیاستهای اجرایی نیز مطرح شوند، این دو مبحث با یکدیگر تلفیق و در اینجا ارائه خواهند شد.

سوم اینکه به دلیل ماهیت فرابخشی، برخی از پروگرامها حاوی اقدامات یا طرحهای مشترک با دیگر پروگرامها هستند، لیکن به دلیل برخورداری قابلیت اجرایی مستقل برای هر پروگرام، این اقدامات مشترک در همه پروگرامهای لازم مطرح شده اند.

و نکته آخر اینکه بدیهی است مجموعه پروگرامهای مطرح شده تمام اقدامات لازم برای تحقق برنامه آمایش استان نیستند و دستگاههای مسئول در هر زمینه با ایفای وظایف جاری و توسعه ای خویش زمینه تحقق اهداف آمایش استان را فراهم می سازند.

بر اساس اهداف و راهبردهای تدوین شده وشناخت و تحلیل وضعیت موجود استان و مناطق ۸ گانه آن ، عناوین پروگرامهای مورد نظر برای تحقق اهداف آمایش استان به شرح جدول ۱۰-۱ است:

جدول شماره ۱۰-۱- پروگرامهای اجرایی مورد نظر جهت تحقق اهداف آمایش

مناطق	پروگرام های اجرایی
یک (مجموعه شهری قزوین)	ارتقاء بهره وری فعالیت های صنعتی توسعه صنایع Hi-Tech مشارکت با تهران در تقسیم کار وظایف ملی و فراملی ساماندهی ساختار فضایی
دو (الموت)	حفاظت از منابع و محیط طبیعی به عنوان بستر توسعه پایدار توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت گردی حفظ منابع حاشیه ای تولید کشاورزی (باغ-دره ها)
سه (طارم)	توسعه صنایع معدنی حفاظت از منابع و محیط طبیعی
چهار (آبیک)	ایفای نقش معین تهران در حوادث و بلایای طبیعی توسعه خدمات حمل ونقل توسعه صنعتی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی
(بوئین زهرا) پنج	توسعه خدمات حمل و نقل ایجاد منطقه ویژه اقتصادی با عملکرد تخصصی تخلیه و توزیع کالا حفاظت از منابع و محیط طبیعی با تأکید بر بیابان زدایی ایفای نقش معین استان تهران در حوادث و بلایای طبیعی
شش (تاکستان)	ارتقاء بهره وری و افزایش تولیدات کشاورزی توسعه خدمات حمل و نقل تولید انرژی پاک(باد) تکمیل زنجیره تولید صنعتی
هفت (مرکزی دشت)	ارتقاء بهره وری و افزایش تولیدات کشاورزی
(آوج و آبگرم) هشت	توسعه گردشگری مبنی بر طبیعت گردی و آب درمانی حفاظت از منابع و محیط طبیعی حفاظت از منابع حاشیه ای تولید کشاورزی توسعه خدمات حمل و نقل

۱۰-۱-سیاست ها و اقدامات اجرایی پروگرام ها

۱۰-۱-۱-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۱(مجموعه شهری قزوین)

ارتقاء بهره وری فعالیت های صنعتی

- تسریع در بازسازی و نوسازی واحدهای صنعتی فرسوده موجود در منطقه با استفاده از فن آوری های نوین، به منظور جایگزینی فناوریهای نوین وغیر آلاینده با فناوریهای فرسوده و قدیمی آلاینده
- تضمین امنیت سرمایه گذاری
- تقویت امکانات و توسعه آموزش های فنی و حرفه ای با تأکید بر استفاده از تکنولوژی های آموزشی پیشرفته و مدرن
- اصلاح روش های مدیریت و ساختار سازمانی در واحدهای تولیدی
- ایجاد انگیزه در سطوح مختلف کارکنان از طریق تضمین امنیت شغلی و اصلاح نظام پرداخت ها
- استقرار سیستم های نوین کنترل کیفیت در خط تولید
- توسعه گازرسانی به شهرک های صنعتی و صنایع عمده استان
- توسعه کیفی زیرساخت ها، تکمیل زنجیره ها و خوشه های صنعتی

توسعه صنایع Hi-Tech

- ایجاد شهرک صنعتی فن آوری برتر در محور آبیک-قزوین
- شکل گیری کریدور توسعه علم و فن آوری (آبیک-قزوین)
- تأسیس پارک علم-فن آوری در شهرستان البرز
- احداث زون سرمایه گذاری خارجی در محدوده موجود شهر صنعتی البرز با تأکید بر صنایع پاک، شهرک IT و نمایشگاه صنعتی
- توسعه زیرساخت های ICT متناسب با امکانات شهری و صنعتی با عملکرد ملی و بین ا لمللی
- توسعه کمی و کیفی آموزش عالی با تأکید بر رشته های فنی و مهندسی و تکیه بر اصلاح نظام آموزش و کاربرد تکنولوژی های نوین

- تقویت پیوند بین مراکز دانشگاهی استان و واحدهای تولیدی و خدماتی برای ارایه خدمات علمی- پژوهشی به این واحدها
- تأسیس رشته های جدید دانشگاهی متناسب با نیازهای آتی واحدهای صنعتی و خدماتی استان با تأکید بر صنایع Hi-Tech
- تهیه بسته های سرمایه گذاری حاوی زمینه های سرمایه گذاری، مکان ها، اولویت ها، امتیازات و تسهیلات

مشارکت با استان تهران در تقسیم کار وظایف منطقه ای، ملی و فرا ملی و جذب سرریز جمعیت و فعالیت های آن

- توسعه و تقویت زیرساخت های ریلی (اجرای پروژه قطار سریع بین شهری تهران- قزوین) و جاده ای
- توسعه ناوگان حمل و نقل بار و خدمات بین راهی
- مذاکره با نهادهای تصمیم گیری در استان های قم و مرکزی و مسئولین سطوح ملی به منظور پذیرش محور قم-ساوه- بوئین زهرا-تاکستان به عنوان محور اصلی ترانزیتی جنوب- شمال کشور و درج آن در نقشه ها و اسناد آمایش ملی و همچنین اولویت احداث راه آهن قم (سلفچگان)-تاکستان
- توسعه زیرساخت های شهری در شهرهای کوچک و متوسط ناحیه
- توسعه حمل و نقل ریلی بین شهرها و شهرک های صنعتی ناحیه
- احداث راه آهن قزوین- رشت- انزلی
- توسعه و تجهیز مکان های ورزشی با عملکرد ملی و بین المللی
- آماده سازی استان برای برگزاری جشنواره ها و همایش های ملی و بین المللی
- توسعه زیرساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات در قزوین
- ایجاد و توسعه مراکز تحقیقاتی و پژوهشی برای پشتیبانی از سرمایه گذاری های جدید
- احداث شهرک های ویژه و تخصصی برای استقرار صنایع با فن آوری برتر در محور آبیک-قزوین
- توسعه خدمات الکترونیک، تجارت الکترونیک، آموزش الکترونیک
- توسعه و ایجاد بورس های مالی و کالا در زمینه های تخصصی استان

- حمایت از تأسیس دفاتر نمایندگی بنگاه ها و موسسات ملی و بین المللی در شهر قزوین
- حمایـت از ایجـاد و توسـعه موسسـات خدمـات مهندسـان مشـاور، خدمـات پیمانـکاری، مشـاوران حقوقـی و حسابرسـان در شـهر قزویـن
- توسـعه ظرفیـت دانشـگاه بیـن المللـی امـام خمینـی و تقویـت ارتباطـات بیـن المللـی آن در زمینـه هـای علمـی، اسـتاد و دانشـجو
- بسترسـازی لازم بـرای انتقـال بخشـی از ظرفیـت هـای دانشـگاهی تهـران در سـطوح کاردانـی و کارشناسـی بـه قزویـن

ساماندهی ساختار فضایی(آمایش درونی مجموعه شهری)

- تهیـه طـرح ویـژه بـرای مجموعـه شـهری قزویـن بـا رویکـرد مهـار رشـد شـهر قزویـن و محـدود نمـودن اسـتقرار فعالیـت هـای جدیـد در ایـن شـهر بـه خدمـات برتـر و صنایـع Hi-Tech
- تدوین برنامه مدیریت یکپارچه شهری در منطقه شهری قزوین
- سـاماندهی بافـت هـای حاشـیه ای و فرسـوده مطابـق بـا طـرح مجموعـه شـهری قزویـن و طـرح CDS
- افزایـش توانمنـدی و توسـعه امکانـات بهداشـتی- درمانـی تخصصـی و فـوق تخصصـی در شـهر قزویـن
- توسعه امکانات و زیرساخت های عمران شهری در شهرهای منطقه با اولویت شهر قزوین
- زیباسازی شهرها با استفاده از امکانات مدرن مبلمان شهری و افزایش فضای سبز
- اسـتفاده از سیسـتم هـای پیشـرفته کنتـرل آلودگـی هـای ناشـی از فعالیـت کارخانـه هـا بـا اولویـت شـهر صنعتـی البـرز

۱۰-۱-۲-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۲(الموت)

حفاظت از منابع و محیط طبیعی به عنوان بستر توسعه پایدار

- اجرای عملیات آبخیزداری
- احیاء جنگل های مخروبه
- اجرای طرح های مرتعداری
- ممنوعیت تغییر کاربری عرصه های جنگلی

- افزایش محدوده مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست
- ممنوعیت کشت دیم در اراضی شیبدار و تبدیل آن ها به مرتع و کشت گیاهان دارویی
- حفاظت از ذخیره گاه های ژنتیکی گیاهی و جانوری
- کنترل فرسایش حاشیه رودخانه شاهرود و ساماندهی و دیواره سازی سایر رودخانه های نا حیه

توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت گردی

- ارتقاء وضعیت راه های روستایی
- ساخت و تجهیز مجموعه های اقامتی-رفاهی بین راهی متناسب با شرایط طبیعی ناحیه
- احیاء، بازسازی و ساماندهی قلاع اسماعیلیه منطقه الموت
- احداث تله کابین معلم کلایه به عسل محله در استان مازندران
- احداث مجتمع گردشگری آب درمانی در یله گنبد و اردوگاه های گردشگری در دریاچه اوان و قلعه الموت
- توسعه ورزش های زمستانی (اسکی و کوهنوردی) در ارتفاعات سیالان و قایقرانی در آب های خروشان سرشاخه های شاهرود
- کمک به تأسیس مراکز و دفاتر اطلاع رسانی و تورگردان با عملکرد ملی و بین المللی
- مطالعه و احداث راه اصلی قزوین- معلم کلایه- تنکابن
- احیاء و برگزاری مراسم آئینی
- تأسیس نمایشگاه و فروشگاه (بازارچه) عرضه صنایع و هنرهای دستی در مناطق نمونه گردشگری

حفظ منابع حاشیه ای تولید کشاورزی (باغ-دره ها)

- تراس بندی و با نکت بندی دیواره رودخانه ها و آبراهه ها
- تعیین مسیرهای عبور و اتراق موقت برای طبیعت گردان
- استفاده تلفیقی از منابع و امکانات ناحیه برای کشاورزی، آبزی پروری و تفرج
- تهیه ضوابط اجرایی لازم برای تنظیم فرایند توسعه بر پایه ملاحظات محیط زیستی و اعمال مدیریت جامع زیست بوم مبتنی بر رویکرد مشارکتی

۱۰-۱-۳-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۳(طارم)

توسعه صنایع معدنی

- اجرای برنامه اکتشاف و پتانسیل یابی منابع معدنی با تأکید بر کانی های فلزی
- کمک به ایجاد خوشه های صنعتی و مرتبط با فرآوری مواد معدنی
- ساماندهی واحدهای کوچک صنعتی تولید مصالح ساختمانی
- توسعه و تقویت شبکه برق رسانی و گازرسانی به مراکز مهم معدنی و صنایع مرتبط
- توسعه واحدهای صنعتی کانی غیرفلزی
- توسعه امکانات و جاذبه های سرمایه گذاری در شهرک های صنعتی

حفاظت از منابع و محیط طبیعی به عنوان بستر توسعه پایدار

- اجرای عملیات آبخیزداری
- احیاء جنگل های مخروبه
- اجرای طرح های مرتعداری
- ممنوعیت تغییر کاربری عرصه های جنگلی
- افزایش محدوده مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست و ارتقاء سطح مدیریت منطقه شکار ممنوع طارم به منطقه حفاظت شده
- ممنوعیت کشت دیم در اراضی شیبدار و تبدیل آن ها به مرتع و کشت گیاهان دارویی
- حفاظت از ذخیره گاه های ژنتیکی گیاهی و جانوری
- کنترل فرسایش حاشیه رودخانه شاهرود و ساماندهی و دیواره سازی سایر رودخانه های ناحیه

۱۰-۱-۴-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه۴(آبیک)

ایفای نقش معین استان تهران در حوادث و بلایای طبیعی

- توسعه مراکز امداد و نجات و فوریت های پزشکی و تجهیز و تقویت آنها در محور آبیک- قزوین
- تقویت زیرساختهای حمل و نقل ریلی
- برگزاری دوره های آموزشی لازم برای اقشار و گروههای مختلف مردم در خصوص پدافند

غیـر عامـل

- تقویت و تجهیز نهادهای متولی امداد و نجات استان (هلال احمر، آتش نشانی،...)
- سازماندهی و آموزش تیم های عملیاتی مردمی برای مواقع بحران
- ایجـاد ایسـتگاههای مدیریـت و عملیاتـی در اسـتان درمحـور قزوین-آبیـک و تجهیـز آنهـا بـه لـوازم و ماشـین آلات مـورد نیـاز بـا همـکاری مراجـع ملـی و اسـتان تهـران
- احـداث انبارهـا و فضاهـای مـورد نیـاز بـرای انتقـال و ذخیـره سـازی بخشـی از تجهیـزات و ملزومـات امـداد رسـانی موجـود در تهـران از قبیـل چـادر، پتـو، بخـاری و...
- مـکان یابـی و آمـاده سـازی اردوگاههـای اسـکان در درمحـور قزوین-آبیـک بـرای پذیـرش و اسـکان موقـت اسـیب دیـدگان تهـران
- تشکیل و فعال نمودن ستاد دایمی مدیریت بحران در حوادث غیر مترقبه
- تهیه و اجرای برنامه های آموزشی در زمینه عملیات امداد و نجات

توسعه خدمات حمل و نقل

- دو مسیر کردن راه آهن تهران قزوین
- احداث مترو هشتگرد - قزوین
- احداث مراکز و مجتمع های پذیرایی-خدماتی بین راهی
- احداث بزرگراه محمدیه- آبیک
- ارتقا و مدرن سازی زیر ساخت های ارتباطی در سطح منطقه
- احداث راه قزوین الموت
- ارتقای مسیرهای کمال آباد آبیک-آبیک طالقان

توسعه صنعتی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی

- کمک به ایجاد صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات برتر استان بویژه فرآوردهای دامی
- توسعه امکانات و تأسیسات نگهداری و ذخیره سازی محصولات کشاورزی
- احداث شهرک صنعتی تخصصی صنایع غذایی
- توسـعه شـهرک کاسـپین، شـهرک آبیـک، شـهرک هـای جدیـد در زمینـه هـای اولویـت دار توسـعه صنعتـی و فنـآوری کشـور
- احداث شهرک صنعتی تخصصی صنایع تولید قطعات خودرو و ادوات کشاورزی

- توسعه زیرساخت های معدنی و پتانسیل یابی معدن و اجرای طرح های فرآوری مواد معدنی
- ایجاد مشوق های لازم (تسهیلات و معافیت ها) و اصلاح مقررات برای توسعه سرمایه گذاری صنعتی در منطقه در جهت تکمیل و ایجاد خوشه های صنعتی جدید
- اعطای کمک های فنی و اعتباری به منظور ارتقای سطح فن آوری در صنایع

۱۰-۱-۵-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۵(بویین زهرا)

توسعه خدمات حمل و نقل

- تقویت محورهای ارتباطی در ابعاد ملی در راستای تقویت ارتباط غربی-شرقی کشور با تأکید بر بزرگراه قزوین- ساوه، بزرگراه اشتهارد-رحیم آباد
- پیگیری احداث راه آهن قم- ساو ه- بوئین زهرا- تاکستان
- تقویت ناوگان حمل و نقل منطقه بویژه حمل کالا و بار متناسب با تولیدات صنعتی واحد های بزرگ منطقه (بالاخص کاشی وسرامیک وشیشه)
- احداث مراکز و مجتمع های پذیرایی-خدماتی بین راهی
- طراحی مسیر های داخلی محدوده شوره زار در راستای اجرای طرح اصلاح اراضی شوره زار وتقویت تعاملات مناطق شرقی استان با آبیک وبوئین زهرا

تأسیس منطقه ویژه اقتصادی با عملکرد تخصصی تخلیه و توزیع کالا در بوئین زهرا

- پیگیری و کسب مجوزهای لازم برای ایجاد منطقه ویژه اقتصادی
- توسعه و نوسازی ناوگان حمل و نقل برون شهری
- احداث پایانه های بار صادراتی و احداث نمایشگاه بین المللی
- احداث بارانداز و انبارهای عمومی و سردخانه با عملکرد ملی
- احداث گمرک و شعب بیمه و بانک ها
- احداث خط آهن سلفچگان (قم)-بوئین زهرا-تاکستان
- ادامه آزادراه سلفچگان-ساوه تا تاکستان از طریق بوئین زهرا
- توسعه زیرساخت های فن آوری اطلاعات و ارتباطات و گسترش خدمات و تجارت الکترونیکی

- ایجاد بورس کالاهای صنعتی و کشاورزی
- راه اندازی گمرکات و شعب بیمه و بانک هاوانتقال بخش از وظایف گمرکات تهران وقزوین
- تقویت شبکه بانکی منطقه با مشارکت فعالان اقتصادی منطقه

حفظ منابع و محیط طبیعی با رویکرد بیابان زدایی

- احیا شوره زارها با استفاده از فن آوری های نوین (کشت گیاهان شورزی، زهکشی)
- اجرای طرح های کوچک تأمین و استحصال آب
- بهره برداری از آب های غیرمتعارف (شور،...) برای مصارف کشاورزی
- ساماندهی واحدهای کوچک پرورش دام و طیور و انتقال واحدهای درون شهری به محدوده های مناسب خارج شهرها و تأسیس مجتمع های پرورش دام و طیور
- اجرای پروژه های آبخیزداری و آبخوان داری
- اجرای طرح های بیابان زدایی
- احداث سدهای خررود و بالاخانلو
- انتقال آب از سد طالقان
- توسعه و ارتقاء سطح مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست
- اجرای طرح های کنترل و مهار سیلاب

ایفای نقش معین استان تهران در حوادث و بلایای طبیعی

- توسعه مراکز امداد و نجات و فوریت های پزشکی و تجهیز و تقویت آنها در محور بویین زهرا- اشتهارد
- تقویت زیرساختهای حمل و نقل ریلی
- برگزاری دوره های آموزشی لازم برای اقشار و گروههای مختلف مردم در خصوص پدافند غیر عامل
- تقویت و تجهیز نهادهای متولی امداد و نجات استان (هلال احمر، آتش نشانی،...)
- سازماندهی و آموزش تیم های عملیاتی مردمی برای مواقع بحران
- ایجاد ایستگاههای مدیریت و عملیاتی در استان درمحور بویین زهرا- اشتهارد و تجهیز آنها به لوازم و ماشین آلات مورد نیاز با همکاری مراجع ملی و استان تهران

- احداث انبارها و فضاهای مورد نیاز برای انتقال و ذخیره سازی بخشی از تجهیزات و ملزومات امداد رسانی موجود در تهران از قبیل چادر،پتو، بخاری و...
- مکان یابی و آماده سازی اردوگاههای اسکان در محور بویین زهرا-اشتهارد برای پذیرش و اسکان موقت اسیب دیدگان تهران
- تشکیل و فعال نمودن ستاد دایمی مدیریت بحران در حوادث غیر مترقبه
- تهیه و اجرای برنامه های آموزشی در زمینه عملیات امداد و نجات

۱۰-۱-۶-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه۶(تاکستان)

ارتقاء بهره وری و افزایش تولیدات کشاورزی

- ساماندهی به نظام خدمات پشتیبانی تولید با تکیه بر مشارکت بخش خصوصی (فارغ التحصیلان کشاورزی)
- تجهیز و نوسازی اراضی با تأکید بر گسترش استفاده از سیستم های کم فشار و تحت فشار در انتقال و توزیع آب و آبیاری
- کمک به تشکیل تعاونی های تولیدی و خدماتی کشاورزی
- اجرای برنامه جامع بازسازی و نوسازی واحدهای پرورش دام و طیور
- توسعه واحدها و مجتمع های کشت گلخانه ای
- ایجاد و تقویت تشکل های آب بران در جهت مدیریت بهینه منابع آب
- بازیافت و تصفیه پساب های صنعتی و شهری و استفاده از آن در کشاورزی (محصولات خاص و فضای سبز)
- بازسازی و نگهداری شبکه آبیاری دشت قزوین توسط تشکل های آب بران و حمایت دولت
- ساماندهی واحدهای کوچک پرورش دام و طیور و تأسیس واحدهای بزرگ
- توسعه واصلاح باغات بالاخص انگور، بادام، زیتون و کارگاههای کشمش خشک کنی متناسب با اقلیم منطقه با ارتقای سطح فن آوری ومکانیزاسیون وضرورت های مدیریت خشکسالی وسرمازدگی
- حمایت ازاصلاح ساختار صنعت دام وطیور منطقه با توسعه فنآوری تولید وکاهش مصارف انرژِی

- اجـرای طـرح هـای آبخیـزداری درراسـتای تقویـت ذخیـره گاه هـای منطقـه بویـژه در محـدوده با شگل
- اجـرای طـرح هـای آبخیـزداری بـا اولویـت حـوزه رودخانـه هـای جنوبـی منطقه(بویـزه محـدوده آبخیـز داری جهـت سـد نهـب وشاکین)،توسـعه کاربـردی فعالیـت هـای مرکـز تحقیقـات مرتـع داری
- جلوگیری از حفر چاه های غیرمجاز
- توسعه آبزی پروری
- حمایت از ایجاد واحدها و مجتمع های کشت و صنعت
- نصب کنتورهای حجمی بر روی چاه های دارای مجوز بهره برداری
- اجرای پروژه های آبخوان داری در گستره دشت
- بازنگری در قوانین و مقررات مربوط به صدور مجوز حفر چاه

توسعه خدمات حمل ونقل

- دوخطه کردن مسیرراه آهن تهران- تبریز
- احداث راه آهن قزوین- رشت
- احداث مراکز و مجتمع های پذیرایی-خدماتی بین راهی
- تکمیل بزرگراه تاکستان- همدان
- مطالعه واحداث راه آهن تاکستان- همدان
- پیگیری احداث راه آهن قم -قزوین- تاکستان

تولید انرژی پاک(باد)

- مطالعه و ارزیابی راه اندازی نیروگاههای بادی
- واگـذاری زمیـن و اعطـای تسـهیلات بانکـی بـه بخـش خصوصـی بـرای راه انـدازی نیروگاههـای بـادی

تکمیل زنجیره های تولید صنعتی

- انتقـال برخـی از فعالیتهـای سـازگار بـا شـرایط منطقـه از مجموعـه شـهری تهـران ومنطقـه آبیـک ومجموعـه شـهری قزویـن بـه منطقـه بـا اولویـت خوشـه هـای صنایـع تبدیلـی قطعـات خـودرو شیشـه وسـرامیک کانـی غیـر فلـزی فـولاد وصنایـع فلـزی وبـرق و الکترونیـک

- حمایت ازنوسازی وارتقاء سطح تکنولوژی(بویژه در مصرف انرژی)صنایع منطقه با تسهیلات ارزی وریالی متناسب با اولویت صنایع کانی غیر فلزی وصنایع تبدیلی وتکمیلی کشاورزی
- ساماندهی به نظام استقرار صنایع در قالب شهرکهای صنعتی

۱۰-۱-۷-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه۷ (مرکزی دشت)

ارتقاء بهره وری و افزایش تولیدات کشاورزی

- ساماندهی به نظام خدمات پشتیبانی تولید با تکیه بر مشارکت بخش خصوصی (فارغ التحصیلان کشاورزی)
- تجهیز و نوسازی اراضی با تأکید بر گسترش استفاده از سیستم های کم فشار و تحت فشار در انتقال و توزیع آب و آبیاری
- کمک به تشکیل تعاونی های تولیدی و خدماتی کشاورزی
- اجرای برنامه جامع بازسازی و نوسازی واحدهای پرورش دام و طیور
- توسعه واحدها و مجتمع های کشت گلخانه ای
- ایجاد و تقویت تشکل های آب بران در جهت مدیریت بهینه منابع آب
- بازیافت و تصفیه پساب های صنعتی و شهری و استفاده از آن در کشاورزی (محصولات خاص و فضای سبز)
- حمایت ویژه ازتوسعه فعالیت های دامداری در منطقه همراه باشکل گیری زیرساخت دامداری های مدرن (مجتمع دامداری دانسفهان)
- حمایت ازتوسعه روشهای نوین آبیاری و پوشش انهار در سطح منطقه
- انتقال عمده پساب تصفیه شده ی تصفیه خانه مجموعه شهری قزوین جهت توسعه کشاورزی منطقه
- انتقال برخی از فعالیت ها یا طرح های توسعه آنها در زمینه کشاورزی و خدماتی متناسب با شرایط منطقه از مجموعه شهری قزوین ومنطقه آبیک
- حمایت از توانمند سازی واجرای طرح های اقتصادی ساکنان منطقه در خصوص طرح های کشاورزی دامداری (سرمایه گذاری در مجتمع دامداری دانسفهان،اصلاح باغات انگور وبارگاههای کشمش خشک کنی و واحد های بسته بندی کشمش)
- جلوگیری از حفر چاه های غیرمجاز

- توسعه آبزی پروری
- حمایت از ایجاد واحدها و مجتمع های کشت و صنعت
- نصب کنتورهای حجمی بر روی چاه های دارای مجوز بهره برداری
- اجرای پروژه های آبخوان داری در گستره دشت
- بازنگری در قوانین و مقررات مربوط به صدور مجوز حفر چاه

۱۰-۱-۸-اقدامات و سیاست های اجرایی پروگرام های منطقه ۸ (آوج)

توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت گردی و آب درمانی

- ارتقاء وضعیت راه های روستایی
- ساخت و تجهیز مجموعه های اقامتی-رفاهی بین راهی متناسب با شرایط طبیعی ناحیه
- توسعه و فعال سازی چشمه های آب درمانی آبگرم
- توسعه خدمات توقف گاهی همجوار مسیر های اصلی
- احیا و فعال سازی کاروانسرای عباسی ، برج های خرقان و غار کرد قلعه
- تعیین مسیرهای عبور و اتراق موقت برای طبیعت گردان

حفاظت از منابع و محیط طبیعی به عنوان بستر توسعه پایدار

- احداث سدهای کوچک چنگوره استلج-پرسبانج وشبکه زیر آنها
- توسعه کانال های آبیاری
- تقویت گازرسانی به سکونت گاههای مهم منطقه
- اجرای عملیات آبخیزداری
- احیاء جنگل های مخروبه
- اجرای طرح های مرتعداری
- ممنوعیت تغییر کاربری عرصه های جنگلی
- افزایش محدوده مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست
- ممنوعیت کشت دیم در اراضی شیبدار و تبدیل آن ها به مرتع و کشت گیاهان دارویی
- حفاظت از ذخیره‌گاه‌های ژنتیکی گیاهی و جانوری
- کنترل فرسایش دیواری رودخانه های ناحیه

حفظ منابع حاشیه ای (باغ-دره ها) تولید کشاورزی

- تراس بندی و با نکت بندی دیواره رودخانه ها و آبراهه ها
- استفاده تلفیقی از منابع آب و امکانات ناحیه برای کشاورزی، آبزی پروری و تفرج
- تهیـه ضوابـط اجرایـی لازم بـرای تنظیـم فراینـد توسـعه بـر پایـه ملاحظـات محیـط زیسـتی و اعمـال مدیریـت جامـع زیسـت بـوم مبتنـی بـر رویکـرد مشـارکتی

توسعه خدمات حمل و نقل

- اجرای بزرگراه تاکستان- همدان
- احداث راه آهن تاکستان- همدان
- احداث مراکز و مجتمع های پذیرایی-خدماتی بین راهی